

**ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
“УНІВЕРСУМ”**
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

III Всеукраїнської студентської
науково-практичної онлайн-конференції

**«Перші кроки у науці:
науковий пошук студентів
фахових коледжів»**

14 травня 2025 року

Київ

Рекомендовано до друку Педагогічною радою Фахового коледжу «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол від 15.05.2025 року № 4)

Редакційна колегія

Зоя ГЕЙХМАН, директор Фахового коледжу «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Оксана КАЛАШНИК, заступник директора з навчальної роботи

Юлія ШЕМЕНЬОВА, доктор філософії, заступник директора з виховної роботи

Олександр КАЗАКОВ, кандидат історичних наук, доцент, викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства

Вікторія КАЗАКОВА, кандидат економічних наук, викладач циклової комісії економіко-математичних дисциплін і менеджменту

Дана СОПОВА, доктор філософії, викладач циклової комісії з педагогічної освіти

Наталія КАШУБА, кандидат філологічних наук, викладач циклової комісії з видавничої справи, культури та української філології

Олена ПОЛІНОК, кандидат педагогічних наук, викладач циклової комісії з видавничої справи, культури та української філології

Наталія КОРОЛЬ, викладач циклової комісії з видавничої справи, культури та української філології

Анастасія ГОРНИЦЬКА, викладач циклової комісії з видавничої справи, культури та української філології

Збірник матеріалів III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Перші кроки у науці: науковий пошук студентів фахових коледжів» (м. Київ, Фаховий коледж «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 14 травня 2025 року) / Д. Сопова. 2025. 406 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Перші кроки у науці: науковий пошук студентів фахових коледжів» (м. Київ, Фаховий коледж «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 14 травня 2025 року). Доповіді авторів висвітлюють актуальні проблеми розвитку педагогіки та сучасної освіти, роль культури і мистецтва у формуванні ціннісних орієнтирів особистості, проблеми прав і свобод людини в умовах воєнного часу, пріоритетні завдання соціальної роботи з різними категоріями населення в умовах сьогодення та повоєнного часу, проблеми менеджменту та фінансової системи в контексті нових економічних реалій.

Відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації несуть автори.

Рецензенти

Наталія ДІДЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Національної академії статистики, обліку та аудиту

Ольга СОСІК, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри мистецтвознавства і мистецької освіти Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

© Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 2025

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІКИ ТА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ 11

Юлія АГЕЄВА

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ЧАСТИНИ МОВИ» В НУШ 11

Анастасія АНДРІЄНКО

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 13

Ольга БАБЕНКО

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ 15

Ксенія БАЯН

ВИКОРИСТАННЯ ШІ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ 18

Кароліна БОНДАРЕНКО

ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЗАСОБІВ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 20

Олександр БИЧКОВ

МЕНТАЛЬНІ КАРТИ – ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ 22

Федір ВАСИЛЬЄВ, Єлизавета ВАСИЛЬЄВА

НАРОДНА МУЗИЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 25

Софія ВОЙЦОВИЧ

НАВЧАННЯ НА ВІДСТАНІ: «ВСЕУКРАЇНСЬКА ШКОЛА ОНЛАЙН» І «ДІЯ. ОСВІТА» ЯК ІНСТРУМЕНТИ ОСВІТНЬОЇ СТАБІЛЬНОСТІ 28

Олександра ВОЛКОВА

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ 30

Діана ГАГАН, Вікторія ЗАГРЕБЕЛЬНА

СТРАТЕГІЇ РОБОТИ З РІЗНОТЕМПЕРАМЕНТНИМИ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ 33

Дар'я ГРЕБЕЦЬ

ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ GOOGLE CLASSROOM ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ 36

Вікторія ДЯЧЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ 39

Вероніка ЖАДАН, Анастасія СОЛОХА, Валентина СУПРУНЕНКО

КОЗАК МАМАЙ В СУЧАСНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ УЧНІВ 6 КЛАСУ В РАМКАХ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА 42

Євгенія ІВАНОВА

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРАЦЕЮ ДОРΟΣЛИХ ЯК ЗАСІБ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 45

Катерина ІВАЩЕНКО

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ З МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ 48

Олександра КАДАЙ

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ГЕОМЕТРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ 50

Вікторія-Марія КАЛАБСЬКА

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ВИБІЙКИ В ГУРТКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 53

Ангеліна КАРТАВЦЕВА	
ЕКОЛОГІЧНЕ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ З ВИКОРИСТАННЯМ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТУ STEM-ОСВІТИ.....	56
Анна КАСЯНЧУК	
ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШІ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ В НУШ.....	59
Катерина КЛЕСТОВА	
ВИКОРИСТАННЯ ПІСЕННИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В МОЛОДШІЙ ШКОЛІ	61
Анна КОМІСАРЕНКО	
МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ КАРЛА ОРФА ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ТЕОРІЯ РОЗВИТКУ МУЗИКАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	64
Дарина КОНСТАНТІНОВА	
МУЗИЧНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ	67
Діана КОРНІЄНКО	
РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	71
Єлизавета КОЦЮБИНСЬКА	
ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ В НУШ	74
Надія ЛЕПЕХА	
ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ОРФОГРАФІЇ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	76
Марина ЛИСТОПАД	
РОЗВИТОК ДИЗАЙНЕРСЬКИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ	79
Яна ЛІПІНСЬКА	
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ	81
Вероніка ЛІХОВСЬКА	
МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ВИТИНАНКИ В ГУРТКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ТА ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ У ДІТЕЙ	84
Назар ЛОТОЦЬКИЙ	
ПРОЄКТНО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕРОБКИ РЕТ-ПЛЯШОК ДЛЯ 3D-ДРУКУ.....	87
Евеліна МАЛИНОВСЬКА	
МЕДІАТВОРЧІСТЬ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ ЯК СУЧАСНИЙ СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ ДО ЧИТАННЯ	90
Тетяна МАРТЕНЮК	
ТЕАТРАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	91
Анастасія МІШОТА	
ЗАХИСТ ТВОРЧИХ ПРОЄКТІВ ЯК МЕТОД АКТИВІЗАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	95
Вікторія МОЛЧАНОВА	
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ	99
Софія МЯГКА	
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПОВНОЇ ФІЗИЧНОЇ РЕАКЦІЇ У НАВЧАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	102

Софія МЯГКА	
РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У ФОКУСІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	104
Таїсія НІКІТЮК	
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ТА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	107
Вікторія ОГАРЕНКО	
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ УСНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ	110
Каріна ОЛІЙНИК	
ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІТ-ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ М'ЯКИХ НАВИЧОК	112
Микола ПАВЛУСЬ	
КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У ДОБУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ	115
Софія ПОЛІЩУК, Альбіна ПРОКОПЕНКО	
РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ, ТВОРЧОСТІ ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	118
Вероніка ПОЛОСИЧ	
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ	120
Анастасія ПОТАПОВА	
ЗАСВОЄННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ З МОРФЕМІКИ	123
Марія ПРИХОДСЬКА	
ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	125
Євгеній ПРОЩЕНКО	
ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	128
Анастасія РИЖА, Валерія ТОРІШНЯ	
ІНТЕГРАЦІЯ ГЕЙМІФІКАЦІЇ У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ	130
Дмитро РІНКУН	
СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ	132
Яна РОЖЕНКО	
МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ МУЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	134
Вікторія РЯБОКРИС	
STEAM: ОРИГАМІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ДИЗАЙНУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У 4 КЛАСІ	138
Анастасія САБАЛДИР	
СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ БАР'ЄРІВ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	140
Дар'я СВІРІДЕНКО	
МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИТЯЧИХ І МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СИСТЕМІ ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ	143
Вікторія СПІЧКА	
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	146

Вікторія СТРИЖАКОВА	
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ОСВІТИ	148
Георгій ТИСЛЕНКО	
ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 076 ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ.....	151
Марія УСТИНОВА	
РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	154
Марія ФІЛІППЕНКО	
ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ І ТЕХНІК З РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	156
Станіслава ФОМЕНКО	
ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ	159
Карина ХАРЧЕНКО	
STEM-ПІДХОДИ В РЕАЛІЗАЦІЇ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА.....	161
Юлія ЦИГАНЧУК	
УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	164
Римма ЧАБАН	
РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ОСВІТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ	167
Вікторія ЧАЙКА	
ЗАСОБИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	169
Валентина ШАПЧЕНКО	
ІНСТРУМЕНТАРІЇ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ З ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	172
Маргарита ШНАЙДЕР	
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	175
Марія ЯКІВЧУК	
СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ЗАСТОСУНКИ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	178
РОЗДІЛ 2	
РОЛЬ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ.....	181
Вікторія БАСОК	
ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ І ЕТНОФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ	181
Софія БЕРНАЦЬКА	
ІМПРЕСІОНІЗМ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЖИВОПИСІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ СТИЛЮ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕСТЕТИКИ	184
Дар'я БЕЛІКОВА	
ОСОБЛИВОСТІ РЕДАГУВАННЯ ГОРОП-ЛІТЕРАТУРИ	186
Антон БУТЕНСЬКИЙ	
ТАРАС ШЕВЧЕНКО ЯК СИМВОЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	188
Анна ВИШНЕВСЬКА	
ТАЛАНОВИТІ ЖІНКИ В ПАРИЖІ, ЩО ПРОСЛАВИЛИ УКРАЇНУ.....	191

Поліна ВЛАСЕНКО	
ТРАНСМЕДІЙНІСТЬ ЯК СТРАТЕГІЯ ВЗАЄМОДІЇ З РЕЦИПІЄНТАМИ	194
Поліна ВЛАСЕНКО	
ФУТУРИЗМ ЯК ФЕНОМЕН МОДЕРНОГО ВПЛИВУ	197
Каміла ГАВРЮШЕНКО	
НАЗВИ КАРТИН ЯК КЛЮЧ ДО РОЗУМІННЯ ХУДОЖНЬОГО ЗАДУМУ	200
Олександра ГЕРГЕЛЬ	
КРОСКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНЕРА: ДОСВІД РОБОТИ НАД ПРОЄКТОМ «НЕЗРИМІ ВАРТОВІ»	202
Олеся ГІНДІЧ	
РОЛЬ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ	206
Діана ГЛУЩЕНКО	
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ І ЗАРУБІЖНИХ АРТБУКІВ	208
Анастасія ГОНЧАРЕНКО	
СВІТЛО І КОЛІР В УКРАЇНСЬКОМУ ІМПРЕСІОНІЗМІ: НАУКОВІ ОСНОВИ ТА МИСТЕЦЬКІ ВІДКРИТТЯ ...	210
Яна ДЕМЧЕНКО	
МИСТЕЦТВО ЯК БРЕНД: ПРИКЛАД ЛІЛІТ САРКІСЯН І ЗНАЧЕННЯ ПРОСУВАННЯ У ТВОРЧОСТІ	213
Анастасія ЗАБОРОВЕЦЬ	
МАЙДАНИ ЯК ФЕНОМЕН НОВІТНЬОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНИ - ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ, ЩО ПЕРЕТВОРИЛИСЬ НА КУЛЬТУРНІ СИМВОЛИ	215
Вероніка ІВАНАШКО	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОФОРМЛЕННЯ ГРАФІЧНИХ АЛЬБОМІВ	217
Марія КЛИМЕНКО	
ВЗАЄМОДІЯ КОЛЬОРУ ТА МУЗИКИ В МИСТЕЦТВІ ТА ТЕРАПІЇ	220
Юлія КОБРИН	
РОЛЬ ЛІТЕРАТУРНОГО РЕДАГУВАННЯ У ТРАНСМЕДІЙНИХ ХУДОЖНІХ ВИДАННЯХ	226
Вікторія КОВАЛЮК	
МАЄТКИ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ НА ПОЛІССІ	228
Арсенія КОТЕНКОВА	
ФОЛЬКЛОРИСТИЧНА СПАДЩИНА МИКОЛИ ЛЕОНТОВИЧА	231
Анна КРАСУН, Маргарита ХЛЄБНІКОВА	
ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИЧНОГО СТИЛЮ ПІД ЧАС ПРОЄКТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЛАКАТУ	233
Катерина КУЗНЕЦОВА	
ЛІТЕРАТУРНІ МЕТАФОРИ ЖИТТЯ: ЯК ХУДОЖНІ ОБРАЗИ ФОРМУЮТЬ НАШІ УЯВЛЕННЯ ПРО ДОБРО І ЗЛО	236
Софія ЛЕВАНДОВСЬКА	
КУЛЬТУРА, МИСТЕЦТВО ТА ЇХ РОЛЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ	239
Павло ЛУЦИК	
ІКОНИ — ОБЕРЕГИ ВОЇНІВ: ДУХОВНИЙ ЗАХИСТ І ТРАДИЦІЇ ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА	241
Олександра МАЛИШ	
ВІД КАУЧУКУ ДО КЛЯЧКИ: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ ХУДОЖНІХ ГУМОК	244
Анастасія МІХНО	
НАМУ: МИСТЕЦТВО, ЩО ОХОРОНЯЮТЬ ЛЕВИ	247
Марія НАУМЕНКО	
НАРОДНІ МУЗИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ УКРАЇНИ	248
Гліб ОВЧАРЕНКО	

РОЛЬ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ	251
Анна ОРЕЛ	
ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	253
Анастасія ОСТАПКО	
АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА	256
Євгенія ПЕТРОВИЧ	
НА ПЕРЕХРЕСТІ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА: РОЛЬ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ ЦІННОСТЕЙ ТА ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ	258
Аріана ПЛЕШКО	
СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ КІНО ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО- СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТИРІВ У МОЛОДІ	261
Вікторія ПОЗДНЯКОВА	
РОЛЬ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ	264
Анастасія ПОЛІЩУК	
МОВА МИСТЕЦТВА І ЛІТЕРАТУРИ ЯК ЗАСІБ ПЕРЕДАЧІ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ...	266
Ксенія САВЧЕНКО	
ПАНСЬКИЙ ШЛЯХ: ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА ТА ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШЛЯХТИ В ЮЗЕФІНІ	269
Софія СЕРЕДА	
ІВАН МАРЧУК – ТОНКОЩІ ГЕНІАЛЬНОСТІ	271
Анастасія СИТНИК	
ВПЛИВ АРОМАТІВ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ	273
Аліна СЛАДКОВСЬКА	
ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МИСТЕЦТВІ	275
Юлія СОРОКА	
РІВНЕ. РОЗКВІТ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ – «ШЛЯХ ДО ПРИВАБЛЕННЯ ТУРИСТІВ».....	277
Анастасія ТКАЧ	
ФІЛОСОФСЬКО-СИМВОЛІЧНИЙ ЗМІСТ ТВОРУ ЕРНЕСТА ГЕМІНГВЕЯ «СТАРИЙ І МОРЕ»	279
Катерина ШИЯНЮК	
РОЛЬ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ	282
Уляна ШМІГОЛЬ	
РОЛЬ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛІЗОВАНИХ СВЯТ ТА РОЗВАГ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	285
РОЗДІЛ 3	
ПРОБЛЕМИ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	289
Поліна ВЛАСЕНКО	
МІЖНАРОДНА РЕАКЦІЯ НА АВАРІЮ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС	289
Ангеліна ГОРБАТЮК	
СТАН ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	291
Аліна ГОРДІЄНКО	
РОЗБУДОВА ТА СТРУКТУРА ВИКОНАВЧОЇ ГІЛКИ ВЛАДИ В КОНСТИТУЦІЙНИХ АКТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (БЕРЕЗЕНЬ 1917 – КВІТЕНЬ 1918 РР.): ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	294
Катерина ДУДНИК	
ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	298

Артем ІВАНЕНКО	
ОСНОВНІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	301
Антоніна ІГНАТОВА	
ПРАВОВА ОБІЗНАНІСТЬ ЩОДО КОМЕНДАНТСЬКОЇ ГОДИНИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗУМІННЯ ГРОМАДЯНАМИ ЇХНІХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ	304
Олександра КРАВЧЕНКО	
МІЖНАРОДНА СПІЛЬНОТА ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	306
Олександра ЛУЦЕНКО	
АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ХОДІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	309
Александра ЛУЦИК	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	312
Іванна ОСИПЧУК	
ПРАВО НА ЖИТТЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЕТИЧНІ ТА ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ	315
Лілія ПАЛІЙ	
АВТОРСЬКЕ ПРАВО РЕЖИСЕРА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	317
Марія ПЕНЦАРСЬКА	
ПРИНЦИПИ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ЖУРНАЛІСТИЦІ: ЕТИЧНЕ ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ	319
Злата РОЗІНКЕВИЧ	
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ	322
РОЗДІЛ 4	
ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ	325
Карина АБДУРАХМАНОВА	
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ БАТЬКІВСЬКУ ВТРАТУ	325
Анастасія ВІЛЬЧИНСЬКА, Арсеній КОЛОДИЧ	
ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВОЇ ЯКОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	328
Катерина ВОЙЦЕХІВСЬКА	
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА КІБЕРБУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ	330
Олександра КОВАЛЬ	
ГІНЕКОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЖІНКАМ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ	332
Віталій КОЗУРМАН	
АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З РІЗНИМИ ВЕРСТВАМИ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ ТА ПОВОЄННИХ УМОВАХ	335
Еліна КРИЖНА	
ДЕПРЕСИВНІ СТАНИ У МОЛОДІ: ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ТА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА	338
Дар'я ПАНТЕЛЕСЬВА	
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПОШИРЕННЯ ТУБЕРКУЛЬОЗУ: МЕДИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ.....	342
Діана РЯБЧУН	
ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ	344

Дарина СІДЕЛЬНІКОВА

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ .347

РОЗДІЛ 5

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЙ

.....350

Юлія АДАМЕНКО

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ 350

Діана АПАНАСЕНКО

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ 353

Захар БРАТІК

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ 356

Анастасія ВАСИЛЕНКО

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 359

Анастасія ГОРЕНКО

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛУ У СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЙ 362

Анастасія ГОРЕНКО

СПЕЦИФІКА СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ 365

Олена ДЕЛІЦОЙ

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК УМОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ 368

Кіра ЄРОФЕЙОВА

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА РОЛЬ КЕРІВНИКА В ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЯХ 373

Софія КОЗАЧОК

СТАЛИЙ РОЗВИТОК: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 376

Марія КРИВОШЛИК, Олександр МУХАЙ

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ У 2025 РОЦІ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРЕВАГИ 379

Вікторія ЛОБОДЮК

КРАУДФАНДИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ ЗАЛУЧЕННЯ КАПІТАЛУ 382

Діана МАНЖОС

РОЛЬ ПОДАТКІВ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОГО І МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ ПІД ЧАС ВІЙНИ 385

Софія МАРИНИЧ

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ ДО УМОВ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ .388

Дарія МИКИТИНЕЦЬ

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ В РЕАЛІЯХ
СЬОГОДЕННЯ 390

Альона СОЛОП

БЕЗПЕКА В КРИПТОВАЛЮТІ 392

Марія ТРІФАН

ВИКЛИКИ УПРАВЛІННЯ ТА ФІНАНСІВ У НОВІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИТУАЦІЇ 396

Анастасія ТЯЖЧЕНКО

КРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДОСВІД УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ....399

Сніжана ШАДУРА

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КООПЕРАТИВАМИ 401

РОЗДІЛ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІКИ ТА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Юлія АГЄЄВА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Наталія КАШУБА,
*кандидат філологічних наук,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ЧАСТИНИ МОВИ» В НУШ

Вивчення частин мови – важливий процес, що передбачає у Типових освітніх програмах конкретний зміст та очікувані результати. У першому класі здобувачі освіти спостерігають, практично ознайомлюються з іменниками, прикметниками, дієсловами та числівниками без вживання термінів. Аби уникнути складних для дітей визначень, вчитель використовує описові назви «слова-назви предметів», «слова-назви ознак», «слова-назви дій», «слова-назви чисел». Здобувачі вчаться ставити до таких слів питання, виділяти їх із тексту. У другому класі учні ознайомлюються з термінами, дізнаються про значення іменників, виражальні можливості прикметників, особливості застосування дієслів та числівників. Також у другому класі працюють зі службовими словами (без термінів): виділяють їх із речень; пов'язують окремі слова між собою за допомогою сполучників, прийменників. У третьому класі вводиться термінологія – «однина та множина». Вдосконалюють навички роботи з власними й загальними назвами; поділ на групи назв істот і неістот. Учні змінюють слова за родами та числами. У четвертому класі школярі узагальнюють раніше набуті знання, а також досліджують чергування приголосних і голосних звуків у коренях іменників, вчаться перевіряти правопис дієслів, використовуючи дієвідміни для перевірки. У четвертому класі знайомлять з новими термінами – «прислівник», «займенник» та «сполучник». Учні працюють виключно з особовими займенниками, розпізнають прислівники та знайомлять зі сполучниками а, але.

Узагальнюючи усі відомості про формування в дітей граматичних понять, можемо виокремити чотири основні етапи:

- здійснюється аналіз мовного матеріалу і виділення істотних ознак понять. Шляхом мовного дослідження учні спостерігають за

спільними особливостями однієї з частин мови. Зокрема, виділяючи слова із тексту та добираючи до них характерні питання, здобувачі виокремлюють відповідно слова-назви предметів (хто? що?), ознак (який? яка? яке?), дій (що робить?). Визначення понять не використовуються, робота з частинами мови проходить практично;

- узагальнюються істотні ознаки, ознайомлення з термінологією (у більшості випадків у другому класі). На цьому етапі варто враховувати те, що школярі за недостатньої підготовки мають труднощі при визначенні частини мови. Виникають труднощі віднайдення віддієслівних іменників серед дієслів (навчання, фарбування, охорона) і прикметників (ніжність, білизна). Тому ознайомлення з терміном має відбуватися лише після ґрунтовної роботи й повного усвідомлення;
- уточнюється суть ознак понять та зв'язків між ними. У цей час глибше досліджують і засвоюють граматичні категорії частин мови (число, рід, відмінки іменників та прикметників; час, особа, дієвідмінювання дієслова);
- завершується процес формування конкретизацією вивчених граматичних понять завдяки виконанню практичних вправ. Таким чином школярі застосовують і перевіряють свої здобуті знання у формі самостійних завдань, морфологічних розборів.

Розглядаючи методичну літературу, виділяємо характерні групи вправ для вивчення різних частин мови. Для засвоєння поняття «іменник» застосовуємо наступні: формування вміння ставити характерні питання «хто?», «що?»; підбір слів за прикладом, поданим вчителем; утворення власних речень з опорою на сюжетний малюнок; логічні завдання на групування назви живих і неживих об'єктів; зіставлення власної назви із загальною, користуючись довідкою; спостереження за закінченнями іменників різних родів. Для вивчення поняття «прикметник» використовуємо такі вправи: співвіднесення ознак предмета і слова; порівняння об'єктів; підбір слів до опису осіб, предметів на зображеннях; складання загадок.

Завдання для вивчення понять «займенник», «прислівник», «службові слова»: аналіз речення, в якому один займенник замінює різні іменники; підбір спільнокоренових прислівників до даних умовою прикметників; виділення з речення слів, до яких не можна поставити питання, і спроба прочитати речення без них; евристична бесіда. Вправи для вивчення поняття «дієслово»: постановка питань, на які відповідають дієслова; практичне ознайомлення з числом дієслова; розрізнення й застосування часів; написання «не» з дієсловами; формування понять про неозначену форму дієслова; складання переказів та власних творів; диктанти із завданнями. Вивчення ж поняття «числівник» передбачає введення цієї частини мови в активний словник шляхом запису відповіді на питання «котра година?», «скільки хвилин займає твій сніданок?», «о котрій виходиш зранку до школи?».

Отже, вивчення морфології є складним процесом, що відбувається за принципом поступовості, передбачає послідовне збільшення матеріалу.

Засвоєння частин мови спирається на попередній досвід учнів. З цієї причини граматичні поняття, такі, як іменник, прикметник, дієслово і числівник, формуються наскрізно, починаючи з першого класу. З поняттями «займенник», «прислівник» і «службові слова» ознайомлюються у 4 класі.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі. – Київ, Видавництво «Літера», 2011, 367 с.
2. Коваль Г. П., Деркач Н. І., Наумчук М. М. Методика навчання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. – Тернопіль: Видавництво «Астон», 2011, 287 с.
3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я., 1-2 клас: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>

***Анастасія АНДРІЄНКО,**
студентка спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник – Дана СОПОВА,
доктор філософії,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Забезпечення сприятливих педагогічних умов виступає одним із ключових чинників ефективного розвитку діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку. Педагогічні умови – це сукупність можливостей, які надає зміст навчання, обрана форма організації діяльності, методи, засоби навчання та просторово-матеріальне середовище, що разом сприяють досягненню поставлених освітніх цілей. Успішність розвитку мовленнєвої компетентності значною мірою залежить від комплексності цих умов, їхньої відповідності віковим особливостям дітей і скоординованої діяльності всіх учасників освітнього процесу [1]. Найпершою і надзвичайно важливою умовою є формування позитивного емоційного клімату у спілкуванні. Дошкільники повинні відчувати себе захищеними, довіряти як педагогам, так і одноліткам, мати впевненість, що їхні слова будуть почуті й оцінені. Така атмосфера створює умови для активного мовленнєвого розвитку, сприяє зменшенню страху перед помилками і підсилює інтерес до комунікації. Для цього варто

систематично використовувати схвалення, заохочення до висловлювання власної думки, формувати терпиме ставлення до мовленнєвих недоліків [2].

Наступною суттєвою умовою є організація змістовної мовленнєвої взаємодії, що враховує пізнавальні інтереси та життєвий досвід дітей. Темі для спілкування мають бути не лише різноманітними, але й особистісно значущими, викликати емоційний відгук і стимулювати мислення. Розмови можуть стосуватись повсякденного життя, морально-етичних питань, природи або навіть уявних подорожей у космос [3].

Важливим методичним прийомом є використання проблемних ситуацій, які викликають у дітей потребу в пошуку нових мовленнєвих рішень. Подібні ситуації виникають тоді, коли для вирішення комунікативного завдання наявних знань недостатньо. Це може бути потреба переконати співрозмовника, домовитися під час суперечки або висловити складні емоції. Розв'язання таких завдань формує творче мислення, гнучкість і комунікативні навички [4].

Різнноманіття комунікативних обставин є запорукою адаптивності діалогічного мовлення. Дошкільнята повинні мати змогу взаємодіяти в умовах різних соціальних ситуацій – від формального до особистісного спілкування, із партнерами різного віку та ролей. Це дозволяє їм поступово формувати здатність гнучко реагувати на комунікативні зміни [1]. Організація спільної діяльності дітей – ще один важливий чинник формування мовлення. Гра, спільні проєкти, дослідницька діяльність створюють реальну потребу в обговоренні дій, плануванні, координації, що природно спонукає до спілкування. Такі форми взаємодії об'єднують дітей спільним досвідом і стимулюють діалог [2]. Суттєвої уваги потребує і облаштування мовленнєво розвивального середовища. Простір має містити об'єкти, що стимулюють до комунікації: театральні й ігрові куточки, книжкові полиці, дидактичні матеріали та інтерактивні зони для групових бесід. Також важливо передбачити комфортні місця для індивідуального спілкування [3]. Педагогічна підтримка повинна враховувати індивідуальні особливості розвитку мовлення кожної дитини. Такий підхід передбачає попередню діагностику, виявлення проблем та складання індивідуального маршруту для їх подолання. Для сором'язливих дітей створюються умови для впевненого мовлення, гіперактивні діти навчаються самоконтролю, а з дітьми з мовленнєвими порушеннями проводиться корекційна робота [4]. Упровадження принципів партнерської взаємодії змінює характер педагогічного спілкування. Вихователь виступає не як керівник, а як рівноправний співрозмовник, який демонструє приклад культури діалогу — слухає, дискутує, шукає компроміси. Це формує в дітей повагу до інших, уміння аргументувати свою позицію і підтримувати змістовну розмову [1]. Значну роль у розвитку мовлення відіграє художня література. Її тексти збагачують словниковий запас, дають приклади різних форм діалогу, стимулюють інтерес до обговорення змісту. Драматизації, інсценізації, обговорення сюжетів або зміна лінії поведінки героїв розвивають критичне мислення та вміння висловлювати власні міркування [2]. Використання цифрових засобів відкриває додаткові можливості для розвитку мовлення. ІКТ

дозволяють записувати, аналізувати та моделювати діалоги, стимулюють обговорення через мультимедійні засоби та інтерактивні ігри. Водночас важливо не знижувати роль живого спілкування і дотримуватись вікових норм щодо користування гаджетами [3].

Список використаних джерел

1. Пасічник О. С. Переосмислення вікових психологічних особливостей учнів 7-9 класів та їх вплив на оволодіння іноземною мовою. Український педагогічний журнал. 2023. № 4. С. 115–130. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-115-130>.
2. Пасічник, О., & Пасічник, О. Підходи до конструювання змісту навчальних програм з іноземних мов в Україні (1991–2025 рр). Проблеми сучасного підручника, (32), 2024, 185–197. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2024-32-185-197>.
3. Психологічний словник найсучасніших термінів. Харків: Прапор, 2019. 672 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика, напрямки та проблеми. Полтава: Довкілля, 2018. 711 с.

Ольга БАБЕНКО,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Олена ПОЛІНОК,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У сучасному освітньому середовищі особливого значення набуває інклюзивна освіта, що ґрунтується на засадах рівності, доступності й поваги до індивідуальних особливостей кожної дитини. Українське суспільство поступово починає усвідомлювати те, що інклюзія – це не виняток, а необхідна норма, що гарантує всім дітям рівні можливості в здобутті якісної освіти. Тому важливо дослідити теоретичні і практичні аспекти організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах Нової української школи (НУШ), а також проаналізувати взаємодії педагогів, батьків і громадськості в цьому процесі.

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні законодавча база чітко визначає права дітей з особливими потребами на навчання в інклюзивних класах. Закони України «Про освіту» і «Про повну загальну середню освіту», а також низка нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки

зобов'язують заклади освіти створювати умови, які сприяють здобуттю якісної освіти кожною дитиною. У цьому контексті вкрай важливими є норми щодо організації навчального процесу, створення індивідуальних програм розвитку, забезпечення наявності асистента вчителя, асистента дитини та фахівців із супроводу. Держава фінансово підтримує інклюзивні класи, але водночас покладає велику відповідальність на адміністрації шкіл, учителів і батьків [3].

Важливою умовою ефективного впровадження інклюзивної освіти є формування інклюзивної культури в закладах освіти. Йдеться не лише про технічні умови – наявність пандусів чи спеціальних меблів – а насамперед про створення атмосфери поваги, довіри й підтримки. Педагоги мають бути готовими змінювати власні підходи до навчання, адаптувати навчальні матеріали, шукати нові методи, аби кожна дитина могла реалізувати свій потенціал. У цьому надзвичайно важлива педагогіка партнерства – модель взаємодії між учителем, дитиною та її батьками, де всі рівноправно долучені до освітнього процесу [1].

Окрему роль відіграє залучення батьків до організації інклюзивного навчання. Батьки не лише інформують педагогів про особливості розвитку своєї дитини, а й беруть участь у створенні індивідуальної програми розвитку, у прийнятті рішень щодо освітнього маршруту, у моніторингу навчальних досягнень. Вони є повноправними членами команди супроводу дитини. Взаєморозуміння, постійний діалог між педагогами й сім'ями, підтримка одне одного – це основа успішного інклюзивного процесу. Крім того, громадськість також має брати активну участь у створенні інклюзивного середовища через фінансову підтримку, проведення заходів, поширення ідей толерантності та прийняття [2].

Важливим складником інклюзивного навчання стало створення безбар'єрного середовища в школах. Це поняття охоплює, як архітектурну доступність (зручні входи, простір для пересування, спеціальні меблі), так і психологічний комфорт у класі. Велику увагу приділено впровадженню спеціальних технічних засобів для навчання дітей із вадами зору, слуху, порушенням рухової активності. Комплексний підхід – технічне оснащення, педагогічна адаптація, соціальна підтримка – здатен забезпечити ефективне залучення кожної дитини у шкільне життя.

Окремий аспект дослідження – методика оцінювання успішності учнів з особливими освітніми потребами. У традиційному освітньому середовищі оцінка часто є інструментом контролю, але в інклюзивному класі вона виконує значно ширші функції: діагностичну, мотиваційну, прогностичну, коригувальну. Важливо оцінювати не лише рівень знань, а й динаміку розвитку дитини, її досягнення у порівнянні із власними попередніми результатами. Для цього використовують адаптовані методи контролю знань, змінюють формат завдань, тривалість виконання, форму подачі матеріалу.

Залежно від рівня підтримки, якої потребує учень, оцінювання може бути частково або повністю адаптоване. Це означає, що враховують, як освітні можливості дитини, так і специфіку сприймання інформації такою дитиною.

Наприклад, учням із вадами зору пропонують завдання шрифтом Брайля, зі збільшеним шрифтом або у форматі аудіо, а дітям з порушеннями мовлення – відповідати усно. Оцінювання має бути не джерелом стресу, а засобом підтримки, зворотного зв'язку й стимулу до подальшого розвитку. Воно вимагає від учителя високого рівня гнучкості, розуміння та педагогічного такту.

Інклюзивна освіта в умовах НУШ – це не лише система правових норм чи педагогічних інновацій, а насамперед система цінностей, яка орієнтована на повагу до людської гідності, різноманіття та рівноправності. Її реалізація вимагає зусиль з боку держави, освітян, батьків і громадськості. Лише тісно співпрацюючи, можна забезпечити повноцінну участь кожної дитини в навчальному процесі, створити для неї безпечне, зручне, мотивувальне середовище.

Отже, інклюзивне навчання в умовах Нової української школи є надзвичайно важливим напрямом, що визначає гуманітарну стратегію освітнього розвитку держави. Воно надає можливість не лише дитині з особливими освітніми потребами здобути якісну освіту, а й формує в суспільстві культуру емпатії, поваги до особистості й відкритості до розмаїття. Саме тому організацію інклюзивної освіти варто розглядати, як пріоритетне завдання не лише системи освіти, а й держави загалом.

Список використаних джерел

1. Інклюзивна освіта / Порошенко М. А. Київ: ТОВ «Агенство Україна», 2019. – 300 с. – (Навчальне видання). (Інклюзивна освіта: навчальний посібник; кн.1)
2. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки / З. М. Шевців. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 248 с.
3. Закон України «Про освіту» // Верховна Рада України. 2017. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту» // Верховна рада України. 2020. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

Ксенія БАЯН,
*студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)*
Науковий керівник – Людмила СОЧЕНКО,
*викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва та дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ІІІ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

У ХХІ столітті штучний інтелект (ІІІ) перетворився з наукової фантастики на реальний інструмент, що дедалі глибше проникає в наше повсякденне життя. Особливо помітною є його роль у сферах мистецтва та освіти. Якщо раніше творчість вважалася виключно людською прерогативою, то сьогодні нейромережі створюють картини, музику, поезію, а також допомагають учням і студентам краще опановувати навчальні програми. Це породжує нові можливості, але й виклики, про які варто говорити.

Однією з найперспективніших функцій ІІІ в освіті є персоналізоване навчання. Завдяки машинному навчанню системи можуть підлаштовувати освітній матеріал під індивідуальні потреби учнів, враховуючи їхній рівень знань, стиль засвоєння інформації, навіть настрій. Генеративні алгоритми, зокрема GPT, здатні створювати навчальні тексти, завдання, пояснення та навіть моделювати діалоги з віртуальним учителем. В освітньому середовищі вже з'явилися віртуальні викладачі – цифрові помічники, які проводять консультації, відповідають на питання учнів і навіть оцінюють роботи. У мистецтві ІІІ застосовують для аналізу творчих проєктів, наприклад, для оцінки композиції, кольорової гармонії або оригінальності. Така автоматизація допомагає зекономити час викладачам.

ІІІ відкриває двері до освіти для більшої кількості людей, особливо в регіонах з обмеженим доступом до якісних ресурсів. Він також може стимулювати креативність, надихаючи на нові форми вираження. Однак існують етичні дилеми: чи можна вважати твір, створений ІІІ, мистецтвом і хто є автором – людина, яка задала алгоритм, чи сама машина? Також є ризик знеособлення освіти, коли технології витісняють живе спілкування.

Майбутнє обіцяє ще більшу інтеграцію технологій у мистецтво та освіту. Наприклад, віртуальна (VR) та доповнена реальність (AR) можуть створити повноцінні віртуальні класи чи мистецькі простори, де учні взаємодіють із матеріалом не лише інтелектуально, а й емоційно. Це відкриває нові горизонти для мистецької освіти, роблячи її більш динамічною, доступною та міждисциплінарною. Хоча ІІІ здатен значно покращити процес навчання та надати новий вимір мистецтву, важливо не втратити людське начало. Жива

творчість, емоції, інтуїція – те, що поки не підвладне машинам. Тому завдання сучасної освіти й культури – не замінити людину, а створити гармонійний баланс між технологіями та творчістю, де ШІ стане помічником, а не господарем.

Штучний інтелект можуть використовувати й студенти для навчання, наприклад, для генерації ідей і натхнення: створення ескізів картин за допомогою нейромереж; генерація кольорних палітр або композицій для майбутніх творів. Або для аналізу і редагування мистецьких творів: використання програм для автоматичної оцінки композиційної рівноваги; ретуш фотографій або цифрове очищення полотен за допомогою ШІ-алгоритмів. Та навіть для створення цифрового мистецтва (Digital Art): малювання за допомогою графічних планшетів і ШІ-програм; створення 3D-моделей за допомогою AI (наприклад, Autodesk Dreamcatcher).

В цілому використання штучного інтелекту в мистецькій освіті має свої переваги та недоліки, де до переваг відносимо: швидкість роботи (студенти можуть швидко створювати ескізи, моделі, музику або проекти); джерело натхнення (ШІ пропонує нестандартні ідеї, які людина могла б не придумати самостійно); персоналізоване навчання (програми з ШІ підлаштовуються під рівень і стиль студента); розвиток цифрових навичок (робота з ШІ вчить сучасним технологіям, потрібним для кар'єри) та доступність ресурсів (онлайн-курси, інструкції, приклади, які генерує ШІ, допомагають у самостійному навчанні). До недоліків — ризик втрати автентичності (автоматичні рішення можуть зробити роботи менш унікальними); залежність від технологій (занадто часте використання ШІ може знизити власні творчі навички); етичні питання (чиє це мистецтво: студента чи програми?) Проблема авторства залишається відкритою... Варто відзначити й технічні обмеження (без знань основ творчості або композиції результати ШІ можуть бути слабкими) та витіснення традиційних методів (знижується інтерес до класичних технік живопису, музики, скульптури).

Список використаних джерел

1. OECD (2021). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. OECD Publishing. URL: <https://www.oecd.org/education/ai-in-education>
2. McCormack, J., Gifford, T., & Hutchings, P. (2019). *Creative AI: The Art and Science of Artificial Creativity*. Видавництво: Springer. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-18872-2>
3. UNESCO (2021). *AI and Education: Guidance for Policy-makers*. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376709>

*Кароліна БОНДАРЕНКО,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник - Катерина КІРЮШИНА,
викладач циклової комісії іноземних мов
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЗАСОБІВ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У світі дедалі більше зростає роль іноземних мов. Знання іноземних мов дає можливість долучитися до світової культури, спілкуватися з людьми по всьому світу, читати книги в оригіналі та надалі отримати гарну роботу. Існує велика кількість методів навчання іноземної мови і на даний момент все популярнішим стає застосування медіазасобів в процесі навчання.

Такі науковці, як: В. Бусел, А. Онкович, І. Дичківська, В. Імбер, Н. Гущина, С. Іць, А. Басіна, О. Котенко, зробили значний внесок в дослідження у дослідження психолого-педагогічних особливостей вивчення англійської мови в початковій школі, акцентуючи увагу на використанні сучасних методик.

Медіазасоби поступово стають невід'ємною частиною навчального процесу. Медіазасоби у процесі навчання грають важливу роль і є незамінним компонентом у процесі оволодіння учнями іноземних мов.

Можна сказати, що медіа цікавлять науковців і методистів не лише як джерело інформації, а й як засіб навчання, що сприяє розвитку пізнавальних, дослідницьких і творчих здібностей особистості, її здатності критично мислити, створювати власні медіапродукти та володіти іноземними мовами.

Медіазасоби як засоби демонстрації та наочності. Для дітей молодшого шкільного віку характерне сприйняття інформації у вигляді яскравих образів та рухів. Для дітей цієї вікової групи характерне швидке та легке запам'ятовування мовних явищ за допомогою наочності та демонстрації інформації іноземних мов. Методи наочності та демонстрації є пріоритетними у процесі навчання іноземним мовам дітей молодшого шкільного віку.

Медіазасоби як засіб розвитку фонетичних, лексичних і граматичних навичок іноземних мов через практику. Інноваційні інструменти можуть стати тим, що можуть використовувати учні початкової школи для засвоєння мовного матеріалу як у класі, так і вдома.

Безумовно, ефективність використання медіазасобів в процесі навчання іноземних мов залежить від вивчення особистості учня, його потреб та уподобань. Розберемо особливості учнівської цільової аудиторії.

Коротко опишемо дітей сучасного покоління, яких ще називають покоління Z або цифровими тубільцями, представниками першого цифрового покоління.

По-перше, вони пов'язані через соціальні мережі, відеоплатформи, мобільні телефони, SMS-повідомлення тощо.

По-друге, вони є активними користувачами та споживачами інформації нових медіазасобів, постійно спілкуються у віртуальному просторі, надсилають фото з мобільних телефонів, коментують новини, надсилають відео, зображення та тексти.

По-третє, діти цього покоління вчаться всьому інтуїтивно, методом проб і помилок. Але в той же час вони є технологічно грамотними. Крім того, діти покоління Z відрізняються своєю здатністю виконувати багато завдань одночасно та швидко перемикаються між завданнями. І, нарешті, вони краще розуміють інформацію, представлену в мультимедійному форматі.

При визначенні особливостей використання медіазасобів вчителем початкової школи під час уроків іноземної мови варто також враховувати специфіку предмета «Іноземна мова», тобто той факт, що іноземна мова – це не лише навчальна дисципліна та освітнє середовище, але і засіб навчання. Оскільки вивчається як мова, так і методи діяльності – види діяльності іноземною мовою (говоріння, аудіювання, читання, письмо).

Таким чином, на основі аналізу особливостей покоління Z, вікових психологічних особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку, різних підходів до класифікації медіазасобів та специфіки навчання іноземних мов ми хочемо виділити особливості використання медіа вчителями початкової школи на уроках іноземної мови.

Таким чином, ми приходимо до висновку, що медіазасоби можна вважати наочно-демонстраційними засобами, що формують фонетичні, лексичні та граматичні навички іноземних мов через практику; розвиток мовних навичок (спілкування іноземною мовою); поєднання лінгвістичної та соціокультурної інформації; контроль та самоконтроль знань іноземних мов. Такий розподіл обумовлений особливостями навчання іноземних мов у початковій школі та психофізіологічними особливостями дітей шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Баранова С. В. Електронні засоби навчання у викладанні філологічних та перекладацьких дисциплін // Філологічні трактати. – Т.7, вип. 2. – Суми: Сумський державний університет, 2013. – С. 53–59.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь : «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Гринюк Г. А., Семенчук Ю.О. Відбір навчального матеріалу для формування англомовної лексичної компетенції у студентів-економістів // Іноземні мови. – 2007. – № 2. – С. 30-34.
4. Гущина Н. І. Розвиток цифрової компетентності вчителів початкових класів в умовах проектної діяльності : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2019. 243 с.

5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ualib.com.ua/b_136.html
6. Імбер В. І. Педагогічні умови застосування мультимедійних засобів навчання у підготовці майбутнього вчителя початкових класів : автореф. канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2008. 23 с.
7. Іць С. В. Педагогічні медіатехнології у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови: навч.-метод. Посібник / С.В. Іць. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2013. – 106 с.
8. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року від 2016 року № 988-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/pras/249613934>
9. Котенко О. В. Методика навчання іноземних мов у початковій школі : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 356 с.

Олександр БИЧКОВ,
студент спеціальності 014.10 Середня освіта (Технології)
Науковий керівник – Лариса ВЕРЕНИЧ,
викладач циклової комісії філологічних та
соціально-економічних дисциплін
Берестинський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(м. Берестин, Україна)

МЕНТАЛЬНІ КАРТИ – ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Реформування системи освіти України, умови надання освітніх послуг під час воєнного стану, морально-психологічний стан здобувачів освіти спонукають сучасного викладача до пошуку та впровадження в освітній процес нових ефективних засобів навчання.

Як відомо, сьогодні аудиторні заняття, лекції, практичні роботи у більшості випадків проводяться дистанційно. Вивчення та знання правил української мови зачіпає всі верстви суспільства і професійні категорії громадян, дистанційні технології є раціональним розв'язанням проблеми, коли можна поєднувати навчання з роботою, досліджувати індивідуальне мовлення, використовувати мову для власної мовної творчості, спостерігати за мовними явищами, аналізувати їх, а це є підставою для формування мовних умінь і навичок – орфоепічних, граматичних, лексичних, правописних, стилістичних [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що інфографіка привертає увагу викладачів закладів фахової перед вищої освіти та вчителів закладів загальної середньої освіти закладів України.

На думку дослідників, використання інфографіки має великі можливості, зокрема, в таких напрямках, як підвищення мотивації до навчання, пояснення та закріплення програмового матеріалу

Для кращого розуміння, запам'ятовування використовують візуалізацію, яка допомагає пояснити деякі з найскладніших понять та ідей, що стоять перед вченими сьогодні, тому візуальні способи пояснення теоретичного матеріалу за допомогою привабливих графіків та дизайну дозволяють зробити інформацію доступною для загалу. Саме тому вивчення української мови та літератури спонукає викладача та здобувачів освіти використовувати саме інфографіку – графічне візуальне подання інформації для швидкого та чіткого відображення комплексної інформації.

Майндмеппінг – техніка зручного запису та систематизації інформації. В основі цієї техніки лежить принцип «радіального мислення», що є різновидом асоціативного мислення. Відправним пунктом побудови асоціацій є центральний об'єкт. Такий спосіб запису дає змогу ментальній карті необмежено розширюватися й доповнюватися.

Ментальна карта – це діаграма, на якій відображено слова, ідеї, завдання, інші елементи, розташовані радіально навколо основного слова або ідеї.

Ментальні карти використовують для: створення, візуалізації, структуризації, класифікації ідей. Також як засіб для: навчання, організації діяльності, розв'язування задач, ухвалення рішень, написання статей.

Для української літератури корисні ці засоби тим, що вони є ефективним способом об'єднати текст і зображення у форматі послідовної історії, яку можна використати в майбутньому як шпаргалку для відтворення прочитаного.

Існують такі види інфографіки:

- хронологічна;
- географічна;
- порівняльна;
- ієрархічна;
- інфографіка зі списками та алгоритмами (особлива ефективна під час вивчення правил з українського правопису);
- інфографіка для резюме (характеристика героя будь-якого твору).

Уперше ментальну карту як метод візуалізації інформації застосував філософ Порфирій Тирський у III ст. н. е. з метою краще зрозуміти концепції Арістотеля. А сам термін «карта знань» («інтелектуальна карта») запропонував та обґрунтував Т. Б'юзен. Саме він спростив процес створення ментальних карт та активно впроваджував їх в освіті та управлінні. Б'юзен також запропонував радіальні карти знань, тобто карти, що будуються навколо якоїсь центральної думки або проблеми. Суть побудови ментальної карти полягає у тому, щоб за допомогою зрозумілих символів, образів, об'єктів, асоціацій, якими мислить людина, наочно зобразити цілісну картину знань про предмет вивчення або розгляду. Це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі. Ментальні карти є

універсальними, їх можна застосовувати у різних сферах розумової діяльності, зокрема для підготовки планів, творчих проєктів, різноманітних тренінгів [4].

Намагаючись зрозуміти, як їм це вдавалося, Бьюзен розробив унікальну технологію осмислення та запам'ятовування інформації, яку згодом й назвав інтелект-картою.

Для створення інтелектуальних карт можна використовувати такі Інтернет-ресурси: Draw.io, Canva, XMind, Mind Free, Bubbl.us, XMind, Mind. Map. Вони дозволяють прискорити процес вивчення навчальних матеріалів, підвищити кількість і швидкість інформації, що запам'ятовується, і головне, дають можливість викладачу реалізувати основне завдання – навчити здобувача освіти.

Найпоширеніші способи застосування карт знань:

1. Навчання: створення ясних і зрозумілих конспектів лекцій; максимальна віддача від прочитання книг / підручників; написання рефератів, проєктів, дипломів.

2. Презентації: можливість за менший час надати більше інформації у вигляді, кращому для розуміння й запам'ятовування; проведення ділових зустрічей і переговорів.

3. Планування: управління часом: створення плану на день, тиждень, місяць, рік.

4. «Мозковий штурм»: генерація нових ідей, творчість; колективне розв'язання складних завдань; ухвалення рішень.

Ментальні карти є інноваційним способом організації інформації в освітньому процесі, їх використання дозволяє по-новому організовувати процес оцінювання знань, сприяє ефективному запам'ятовуванню. Дієвим і продуктивним у реалізації цього методу є застосування проєктних технологій. Метод проєктів є перспективним інструментом удосконалення підготовки фахівців у закладах освіти, змінює її цілі і зміст, покращує якість через упровадження педагогіки співпраці, формує в студентів ефективну конкурентоспроможність [2]. Карта знань дає змогу систематизувати й структурувати матеріал, стежити за певним розвитком подій, персонажів, встановлювати змістові й смислові зв'язки. Щодо вмінь та навичок освітньої діяльності, необхідних на уроках української мови і літератури, то ментальні карти є «засобом спрощення, схематичного зображення» різних видів мисленнєвих операцій, які покращують пам'ять, концентрацію уваги, чуття міри, розвивають критичне мислення. [3].

Ментальні карти – це перспективний інноваційний засіб організації освітнього процесу, який дозволяє візуалізувати, структурувати та систематизувати навчальний матеріал, сприяє розвитку особистісно-інтелектуального мислення здобувачів освіти, формує конкурентоспроможну особистість. У сучасному світі з чималим потоком інформації застосування ментальних карт у освітньому процесі може дати величезні позитивні результати, оскільки здобувачі освіти вчаться вибирати, структурувати та запам'ятовувати ключову інформацію, відтворювати її в подальшому.

Ментальні карти допомагають розвивати креативне й критичне мислення, пам'ять і увагу, освітній процес є більш цікавішим і результативнішим.

Список використаних джерел

1. Борисенко В. Дослідницькі завдання в системі мовної освіти. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2013. № 5. С. 50-52.
2. Ковальчук В. І. Соціально-психологічні чинники мотивації студентів до проектної діяльності. *Діалог культур Україна – Греція: культурна політика XXI ст. в європейській ретроспективі*. 2016. С. 86-87.
3. Паніна Л.І. Ментальна карта як засіб візуалізації навчальної інформації учнями закладів загальної середньої освіти на уроках української мови та літератури. *Нова педагогічна думка* / Рівненський ОПП. 2020. № 4. С. 24-28. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/255/237/> (дата звернення: 10.04.2025).
4. Шахіна І., Медведєв Р. Використання ментальних карт у навчальному процесі. *Наукові записки*. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2015. Випуск 8(III). С.42-49. URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/NZ-PMFMTO/article/viewFile/19/16> (дата звернення: 09.04.2025).

Федір ВАСИЛЬЄВ, Єлизавета ВАСИЛЬЄВА,
студенти спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)

Науковий керівник – Анна КИФЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії музики і хореографії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

НАРОДНА МУЗИЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільний вік – це надзвичайно важливий етап у житті кожної людини, адже саме в цей період закладаються основи її особистості, що впливають на подальший розвиток. У цей час дитина починає активно пізнавати світ, знайомиться з навколишнім середовищем і робить перші кроки у соціалізації. Саме тому важливо постійно шукати ефективні підходи до творчого розвитку дітей, враховуючи їхні індивідуальні особливості та створюючи умови для зростання в атмосфері здоров'я, свободи й щастя. Проблема морально-етичного виховання дітей дошкільного віку - одна із ключових у педагогічній теорії та практиці. Її різноманітні аспекти розглядаються у працях корифеїв педагогічної думки як минулого (Г. Ващенко, С. Русова, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.), так і сучасності (Л. Аристова, Б. Брилін, О. Вишневського, Т. Грищенко,

І. Зязюн, Т. Коваля, Л. Михайлова, М. Стельмаховича, А. Павлова, Л. Сериха, Ю. Руденка, Т. Турчина та ін.).

Методика музичного виховання дошкільнят відіграє важливу роль у формуванні гармонійної особистості, і ця сфера дошкільної педагогіки спирається на глибокі теоретичні та методичні основи, напрацьовані протягом десятиліть.

Моральний стан українського суспільства зазнав погіршення, що актуалізувало необхідність термінового пошуку шляхів його відновлення. Це зумовило зростання уваги до питань моралі, морального розвитку та виховання в сучасній Україні. У минулому українці вважали, що «мораль» і «виховання» синоніми, оскільки лише вихована людина була відома як моральна. Конфуцій, давньокитайський філософ і мислитель, визначив, як виглядає «благородна людина», підкреслюючи, що «людина говорить своїми вчинками, її словам відповідають її справи». У всьому, що вона робить і говорить, є певні цінності [4, с. 5].

З часів Київської Русі морально-етичне виховання здійснювалося через засвоєння постулатів народної етики й естетики, відображених в усній народній творчості, а також писемних пам'ятках тієї доби. «Слово про Ігорів похід», «Повість минулих літ», «Ізборник Святослава» та ін. - твори, в яких наголошується думка про зв'язок морального з прекрасним, а ідеалом краси виступає поєднання духовного й фізичного, служіння Батьківщині, захист її від ворога.

Морально-етичне виховання – це свідомий процес формування у дітей розуміння етичних норм. У дошкільному віці діти активно сприймають інформацію, тому важливо закладати основи моральності через практичний досвід і емоційні переживання. У зміст морально-етичного виховання дітей входить: українська музична культура, що склалася історично і має самобутні національні особливості; сучасна музична культура, що включає різні види; культурно-регіональні традиції, що мають своє середовище побутування.

Дошкільний вік – період високої сприйнятливості до навколишнього світу, що створює сприятливі умови для морального виховання. Діти навчаються через гру, спілкування, музику та творчість. Фольклор – це потужний інструмент для розвитку дітей дошкільного віку. Він допомагає формувати особистість, розвивати творчі здібності та знайомитися з культурною спадщиною. Народні пісні, казки та ігри зміцнюють духовність, національну єдність та патріотизм.

Впровадження фольклорних практик є важливим елементом для розвитку мовлення дітей [1, с. 2]. Вони допомагають залучити дітей до національної культури з раннього віку, коли формуються основні цінності. Дошкільний вік – найкращий час для патріотичного виховання, адже любов до Батьківщини закладається з дитинства. Впровадження фольклору в музичне виховання дошкільнят спрямоване на гармонійне розвиток музичних здібностей, емоційної чутливості та культурної свідомості дитини. Ці методи базуються на

використанні народної музики, пісень, ігор, танців і інструментів, які легко адаптуються до природних особливостей сприйняття дітей дошкільного віку.

За твердженням О. Духновича: «пісні народні бо велику приносять пользу», оскільки людина краще відчуває, розуміє своє, чим чуже [3, с.76]. Кращі пісенні зразки впливають на емоційну сферу дитини, сповнюють її радістю, натхненням, естетичними почуттями. Педагог дає чимало корисних порад щодо естетичного виховання дитини, які й сьогодні не втратили своєї актуальності: дбайте, аби учні світлом збагачувалися, мали гострий розум, добрий характер; людська душа буде прекрасна, коли серце дитини засіяне добрим зерном.

Вагомий внесок у розробку теоретичних та практичних засад етичного виховання зростаючої особистості зробили праці Софії Русової («Дошкільне виховання», «Теорія і практика дошкільного виховання», «Нова школа», «Націоналізація школи» й ін.). Виходячи з практичного досвіду, вчена в етичному вихованні дитини перш за все наполягала на тому, щоб: «розвинути свідомість, смак естетичний до найкращого приймання художніх вражень, почуття краси, вимоги гармонії в житті, і в душі своїй, і в творах майстрів, і в наших власних творах і вчинках» [3, с.129].

Основним етапом впровадження фольклорних практик дітям дошкільного віку є ознайомлення з усною народною творчістю. Вибір доступних форм фольклору і використання казок, колискових, пісень, загадок і прислів'їв враховуючи особливості дітей.

В українській народній музиці є величезний виховний потенціал. Це робить людину кращою. Більшість музичних образів є етичними. Роль традиційного дитячого фольклору у формуванні естетичних смаків і розвитку музичних здібностей підростаючого покоління відігравала протягом століть. Дитячий фольклор є важливою частиною національної народної пісні, відображаючи інші види, динаміку її життя, різноманітність форм і функцій. Перша пісня дитини – це колискова. Прилучення маленької дитини через колісанку до українського світу, мовної системи, культури сприяє розвитку її національних, моральних, естетичних почуттів. За простотою ритміки, мелодії цього виду пестувального мистецтва криється надзвичайна ніжність, щирість, доброта, емоційна наповненість. Явища, предмети, абстрактні поняття оживлюються: вітер співає люлі; сон ходить коло вікон; вітер лялю сповиває; сонце до дитинки говорить тощо. На думку дослідників, колискові пісні – це перша школа дитини, перші життєві уроки, що у доступній формі знайомлять її з довкіллям (рослинами, птахами, тваринами) тощо, моральними цінностями (програмують особливості мислення, закладають норми поведінки, дисциплінують), заохочують до праці, дають перші естетичні поняття.

Сьогодні діти можуть самостійно створювати нові форми фольклору. Діти передають один одному у своїх групах своєрідний «новий фольклор», який складається з пісень, ритмічних фраз і вигаданих ігор. Такі творчі дії збагачують традиції та показують, наскільки вони живуть у сучасному світі.

Отже, народна музична творчість є потужним засобом морально-етичного виховання дітей дошкільного віку, безцінний скарб музичної культури нації. Збереження та популяризація народної творчості є одним із пріоритетних завдань сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Ватаманюк Г. П. Український дитячий фольклор як засіб мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку / Г. П. Ватаманюк // Збірник наукових праць молодих вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2016. – Вип. 7. – С. 99–100.
2. Михайличенко О.В. Музично-естетичне виховання дітей та молоді в Україні (ретроспективно-теоретичний аспект): Монографія. вид. 2-ге, перероб. і доповнене. Суми: вид-во «Козацький вал», 2007. 356 с.
3. Педагогіка: Хрестоматія / Уклад А.Кузмінський. К.: ЗнанняПрес, 2003. 700 с
4. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі» / Л. В. Лохвицька. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 128 с.
5. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. / С. І. Матвієнко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.

Софія ВОЙЦОВИЧ,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Ольга ПАВЛУСЬ,
викладач циклової комісії викладачів іноземних мов
Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради
(м. Володимир, Україна)

НАВЧАННЯ НА ВІДСТАНІ: «ВСЕУКРАЇНСЬКА ШКОЛА ОНЛАЙН» І «ДІЯ. ОСВІТА» ЯК ІНСТРУМЕНТИ ОСВІТНЬОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

В сучасному освітньому просторі постає таке проблемне питання: як можна забезпечити рівний та ефективний доступ до якісної освіти для всіх учнів України в умовах пандемії та війни за допомогою цифрових освітніх платформ?

У ХХІ столітті система навчання дуже змінилася через цифрові технології. Особливо це стало важливим під час пандемії COVID-19 та великого вторгнення в Україну, коли в багатьох учнів і студентів не стало можливостей вчитися очно. Щоб продовжити навчання, були створені спеціальні онлайн-платформи, наприклад, «Всеукраїнська школа онлайн» та «Дія. Освіта». Вони і надалі допомагають зберегти навчальний процес, роблячи освіту доступнішою для всіх інших.

«Всеукраїнська школа онлайн»: структура та функціональність. Запущена 11 грудня 2020 року, платформа «Всеукраїнської школи онлайн» є результатом

співпраці Міністерства освіти і науки України, Міністерства цифрової трансформації та Українського інституту розвитку освіти. Метою створення платформи було забезпечення базового доступу до якісної шкільної освіти для учнів 5-11 класів незалежно від їх місця проживання [1].

Платформа пропонує:

- навчальний матеріал (уроки з 18 головних предметів, які містять відеопояснення, конспекти, а також тест);
- оцифрована взаємодія (застосування 3D-моделей, віртуальних прогулянок та частин ігрового методу для підвищення інтересу учнів);
- мобільний додаток (доступ до всіх курсів та матеріалів, з можливістю спілкування між учнями та викладачами) [3].

На 2024 рік, на платформі є понад 422 000 користувачів, а переглядів навчального контенту щомісяця близько 5 мільйонів. Платформа використовується не лише в Україні, але й у 119 країнах світу що показує її ефективність і важливість [7].

«Дія. Освіта»: цифрова грамотність та професійний розвиток. Ініціатива «Дія. Освіта» - це частина більшого проєкту «Дія. Цифрова освіта», що має на меті підвищення цифрової грамотності здебільшого молодого населення України, хоча платформа пропонує безкоштовні онлайн-курси, вебінари та інші навчальні матеріали для різних вікових груп. Тому «Дія. Цифрова освіта» є найбільш важливим проєктом серед молоді на сьогодні [4].

Основні напрями діяльності «Дія. Освіта»:

- цифрова освіта (навчитися основним умінням користуватися комп'ютером та інтернетом),
- професійний ріст (уроки для вчителів, службовців та багатьох інших груп працівників) [6],
- інклюзія (створення змісту, що доступний для людей з труднощами у навчанні і не тільки) [5].

Платформа допомагає створенню цифрового способу життя та надає можливості для постійного навчання в умовах швидкої зміни технологій.

Вплив на освітню стабільність. Співпраця ВШО і «Дія. Освіта» в навчальному процесі в Україні має великий та хороший вплив на підтримку освітньої стабільності.

Безперервність навчання: незалежно від зовнішніх умов, учні мають доступ до корисного та дієвого навчального матеріалу.

Рівний доступ: платформи дають можливості навчання для всіх учнів, включаючи тих, що живуть на тимчасово окупованих територіях або проживають за кордоном.

Вчителі можуть покращити свої вміння за допомогою онлайн-курсів, і таким чином, кожен із них адаптується до нових умов навчання [6].

Платформи «Всеукраїнська школа онлайн» та «Дія. Освіта» дуже допомагають українській освіті у важкі часи – під час пандемії та війни. Завдяки їм, освітній процес не зупинився, а викладачі та учні змогли

пристосуватись до нових умов навчання. Також ці платформи допомагають людям краще розбиратися у цифрових технологіях. Тому, подальший розвиток таких ресурсів дуже важливий для майбутньої української освіти – щоб вона була сучасною, зручною й доступною для всіх.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнська школа онлайн [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/tag/vseukrainska-shkola-onlayn>
2. Всеукраїнська школа онлайн [Електронний ресурс] // YouTube. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/channel/UCqSeppXKU06x8FSCWIMD1zA>
3. Всеукраїнська школа онлайн. Мобільний додаток [Електронний ресурс] // Google Play. – Режим доступу: <https://play.google.com/store/apps/details?id=ua.net.e.school>
4. Дія. Цифрова освіта [Електронний ресурс] // EGAP. – Режим доступу: https://egap.in.ua/project/diyacifrova_osvita
5. Мінцифра запускає оновлену платформу Дія.Освіта: долучайтесь до презентації [Електронний ресурс] // Міністерство цифрової трансформації України. – Режим доступу: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-zapuskae-onovlenu-platformu-diyaosvita-doluchaytesya-do-prezentatsii>
6. Офіційна платформа Дія.Освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.diia.gov.ua/>
7. Офіційна платформа Всеукраїнської школи онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lms.e-school.net.ua/>

Олександра ВОЛКОВА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Катерина КІРЮШИНА,
викладач циклової комісії іноземних мов
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Сьогодні, англійська мова залишається найважливішою мовою для міжнародного спілкування. Вона необхідна для різноманітних подорожей, спілкування та проживання за кордоном, необхідна для навчання. Тому англійська мова залишається важливим та вагомим ресурсом в сучасному світі. Наразі набуває важливого значення і пошук методик, доступності та ефективності викладання англійської мови. Світ дуже стрімко розвивається, як і методи вивчення англійської мови. Традиційні методи вивчення цієї мови вже стрімко знижуються. Викладання англійської мови за допомогою виключно

підручника вже не відповідає сучасності, оскільки потрібні новітні технології, які з кожним роком набувають вагомого значення для сучасних учнів загальноосвітніх шкіл.

У цій статті розглядаються сучасні способи викладання англійської мови з врахуванням сучасних технологій. Продемонстровано те, як новітні цифрові технології можуть зробити навчання доступним, ефективним, успішним та цікавим для сучасних здобувачів освіти. Створено опис платформ, описано переваги додатків, інтерактивних методів навчання.

Наразі, викладання англійської мови не закінчується на опрацюванні правил, запам'ятовуванні слів та щорічному виконанні однотипних вправ. Такий підхід у викладанні англійської мови має низку недоліків:

- Сучасні учні – непосидючі та з ознаками гіперактивності. Вони дуже швидко втрачають увагу під час уроків. Їм складно зосередитись на однотипних та монотонних правилах і довгих текстах.
- Навіть попри ретельне вивчення англійської мови, учням не вистачає практики та реального спілкування. Тому під час розмови англійською мовою вони швидко губляться.
- Сучасний підхід до навчання вказує на однотипність методів викладання без врахування індивідуальних можливостей учнів. Всі учні вчать по-різному та мають свій власний темп засвоєння матеріалу.
- В українських школах часто не вистачає занурення в англійськомовну атмосферу.

Тому поняття цифрової трансформації освіти виходить за межі однотипності навчального процесу. Воно передбачає фундаментальну зміну підходів до методів і форм навчання, перегляд цілей та методики викладання.

У контексті викладання англійської мови об'єднуються три ключові компоненти:

- технологічний – що поєднує в собі інструменти та платформи для викладання англійської мови;
- методичний – педагогічні підходи та стратегії до технік викладання;
- соціокультурний – нові форми комунікації та взаємодії.

Теоретичним підґрунтям для цифрової трансформації освіти є:

1. Конструктивістська теорія навчання – розгляд учня як пасивного отримувача інформації.
2. Коннективізм, що формулює навчання як процес створення мережі зв'язків між різними джерелами знань.
3. Мультимодальність, яка стверджує про важливість використання різних методів для сприйняття інформації, для ефективного навчання.

Сучасні дослідження свідчать про високу ефективність соціального навчання (social learning) у процесі опановування іноземною мовою. Цифрові технології значно розширюють можливості для такого навчання через:

1. Віртуальні мовні спільноти, які об'єднують учнів з носіями мови (Tandem, HelloTalk, Speaky). Такі платформи дозволяють створювати мовне середовище та практикувати «живе» спілкування.

2. Колаборативні проєкти з використанням цифрових інструментів (Wiki-проєкти, вебквести, телеколаборації). Подібні активності сприяють розвитку не лише мовних навичок, але й соціальних компетенцій, критичного мислення.

3. Навчальні соціальні мережі (Edmodo, Schoology), які поєднують елементи традиційних із соціальними платформ, створюючи інтерактивне середовище для спілкування та взаємного навчання.

Одним із найперспективніших напрямків цифрової трансформації є впровадження адаптивних технологій, які забезпечують персоналізацію навчального процесу. У контексті викладання англійської мови такі технології дозволяють:

- автоматично визначати рівень підготовки учня та коригувати складність завдань відповідно до його прогресу. Наприклад, системи Rosetta Stone та Babbel використовують алгоритми, які аналізують помилки учня та адаптують навчальний матеріал залежно від його індивідуальних потреб;
- створювати індивідуальні траєкторії навчання з урахуванням темпу засвоєння матеріалу та навчальних преференцій;
- надавати зворотний зв'язок, який фокусується саме на тих аспектах мови, що викликають найбільші труднощі у конкретного учня.

Віртуальна (VR) та доповнена реальність (AR) відкривають принципово нові можливості для створення імерсивного навчального середовища, яке забезпечує максимальне «занурення» у мовний контекст.

Приклади успішного застосування імерсивних технологій включають:

1. VR-програми для навчання діловій англійській через симуляцію співбесід, переговорів та презентацій.
2. AR-додатки, які «оживляють» текстові матеріали, додаючи до них інтерактивні елементи та мультимедійний контент.
3. Віртуальні екскурсії англomовними країнами для опанування соціокультурного компонента мови.

Цифрова трансформація викладання англійської мови є невіддільним складником еволюції сучасної освіти. Вона передбачає не лише впровадження нових технологій, але й фундаментальне переосмислення педагогічних підходів та організаційних форм навчання.

Успішна інтеграція цифрових інновацій вимагає системного підходу, який враховує технологічні, педагогічні, психологічні та соціокультурні аспекти освітнього процесу. Особливу увагу варто приділяти розвитку цифрової компетентності педагогів як ключової умови ефективного використання технологій.

Система освіти має не просто реагувати на технологічні зміни, а проактивно формувати освітнє середовище, яке готує учнів до успішного

функціонування в цифровому суспільстві з урахуванням глобальної ролі англійської мови як засобу міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел

1. Безкоровайна О. В. Мультиmodalний підхід до вивчення іноземних мов: сучасні технології та методи. Інноваційна педагогіка. 2021 р. № 32. С. 118-124.
2. Грищенко О. М. Віртуальна та доповнена реальність як інноваційні технології навчання іноземної мови. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2022 р. № 80. С. 148-153.
3. Клименко М. В. Цифрові спільноти в навчанні іноземних мов: практичний аспект. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. 2023 р. № 1(68). С. 92-97.
4. Морська Л. І. Цифрова трансформація іншомовної освіти: теоретичні засади та практичні перспективи. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2022 р. № 3. С. 184-195.
5. Семенова Т. Ю. Адаптивні системи навчання іноземних мов: ефективність та перспективи впровадження. Освітологічний дискурс. 2022. № 37. С. 65-77.
6. Трофименко А. О. Штучний інтелект у навчанні іноземних мов: адаптивні технології та персоналізація освітнього процесу. Педагогічний альманах. 2021. № 49. С. 162-169.

***Діана ГАГАН, Вікторія ЗАГРЕБЕЛЬНА,**
студентки спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Валентина ЛУК'ЯНЕНКО,
голова циклової комісії викладачів іноземних мов
Комунальний заклад Київської обласної ради
«Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»
(м. Біла Церква, Україна)*

СТРАТЕГІЇ РОБОТИ З РІЗНОТЕМПЕРАМЕНТНИМИ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасна освіта ставить перед педагогами складне завдання забезпечити комфортне середовище для всіх студентів, незалежно від їх особистих характеристик. Згідно з дослідженнями вчених, емоційна безпека та почуття належності до класу є ключовим фактором успіху учнів. Створення атмосфери, в якій кожен учень відчуває себе важливим, не тільки сприяє кращому розвитку навчання, а й розвитку важливих соціальних навичок. Дана проблема особливо актуальна для навчання учнів початкових класів.

За концепцією К. Г. Юнга особливу увагу у навчанні учнів початкових класів слід приділити роботі з інтровертами й екстравертами. Замкнені та сором'язливі діти часто вимагають особливого підходу, який враховує їхню потребу в безпечному просторі для свого самовираження. З іншого боку, екстравертам потрібно спрямовувати свою енергію на підтримання рівноваги в класі. Таким чином, розуміння особистостей учнів і впровадження відповідних

методів навчання мають вирішальне значення для побудови ефективного навчального середовища. Розуміння інтровертів і екстравертів, розумний та виважений підхід до навчання допоможуть педагогам адаптувати свої стратегії навчання відповідно до потреби кожного учня [1].

Проаналізувавши дослідження вітчизняних та закордонних науковців, нами констатовано факт, що усі учні навчаються по-різному, і сором'язливі учні часто залишаються непоміченими у класах, спокійно засвоюючи уроки, але рідко беручи участь в обговореннях або груповій діяльності. Їхнє мовчання можна помилково прийняти за незацікавленість, але вони роблять певні успіхи, які залишаються іноді, на жаль, непочутими, якщо їх не залучати до активної роботи. Залучення для цієї категорії учнів є дуже важливим, це допомагає їм не тільки подолати сором'язливість, але й забезпечити, щоб кожен з них мав рівні можливості брати участь, навчатися та досягти успіху [2].

На думку науковців та на наше глибоке переконання, забезпечити рівні умови для навчання інтровертів і екстравертів необхідно для розуміння їхніх характеристик і забезпечення сприятливого навчання для кожного з них.

Слід зазначити, що інтроверти часто шукають себе і думають багато про свій внутрішній світ. Це люди, з якими комфортно наодинці, але самі вони, не мають багато друзів і дуже вибагливі до їхнього вибору оточення, при цьому екстраверти дуже емоційні, відкриті до нових знайомств і спілкування, їхнє середовище дуже різноманітне і товариське. Найчастіше саме екстраверти стають лідерами, мають масу організаторських здібностей і можуть знайти спільну мову практично з будь-якою людиною. Часто може здатися, що інтроверти не цікавляться навчанням, але це не так, вони просто цінують свій спокій і стан душі. Тому вчитель повинен використовувати багато різних методів навчання, які допоможуть кожному учню відкритися та почуватися комфортно. І це надважливо у роботі з учнями початкових класів.

Зазвичай екстраверти легко адаптуються до нового середовища, нових компаній та будь-яких змін ситуації в їхньому житті, тоді як інтроверти набагато більше відчують себе комфортно в постійному середовищі, і їм важко встановити нові контакти з незнайомими людьми.

Науковці стверджують, що групова та командна робота, різноманітні ігри та спілкування допомагає екстравертам почуватися краще, оскільки вони беруть енергію з навколишнього середовища, тоді як інтровертам набагато легше працювати на самоті та занурюватися у свої думки. Інтровертам набагато зручніше працювати невеликими групами. Отже, екстраверти більше страждатимуть без живого спілкування та волі, їм буде важко відчувати обмеження свободи рухів. Якими б свідомими і зрілими вони не були, в глибині своєї душі, підсвідомо у них виникне бажання зробити навпаки, порушити заборону. Екстравертів просто виснажує одноманітність, тому вони із задоволенням пробують щось нове. А також вони намагатимуться надолужити спілкування з однокласниками і шукати друзів під час локдауну за допомогою мобільних телефонів. Соціальні мережі та інші текстові форми спілкування, де немає обміну емоціями не задовільняють їх. Вони віддадуть перевагу відео.

Досліджуючи проблему, ми виявили своєрідні характеристики інтровертів від науковців та методистів:

- характерні глибокими думками та роздумами. Зазвичай у них багатий внутрішній світ і вони витрачають багато часу на роздуми та аналіз своїх думок і почуттів. Часто відчувають потребу перебування на самоті для роздумів або для простого відпочинку від соціальних ситуацій та відновленні енергії;
- характерні глибокі та змістовні стосунки. Зазвичай інтроверти віддають перевагу декільком глибоким стосункам замість багатьох поверхневих. Вони уникають великих груп і галасливих заходів, можуть відчувати себе некомфортно на великій території в групах або гучних заходах, віддаючи перевагу меншим по чисельності групі або компаніям;
- уважність до деталей і обдумані дії. Інтроверти схильні приділяти увагу дрібним деталям і можуть бути досить обдуманими у своїх діях і рішеннях [3].

Отже, аналіз наукової та методичної літератури, а також матеріалів досвідів роботи вчителів Київщини дають нам можливість зробити висновок, що інтроверти – це вольова особистість, вони стримані, педантичні, пунктуальні, небагатослівні, і вони набагато важче переживають будь-які страждання та емоції. Вони не люблять гучні звуки й галасливі компанії, цінують тишу і свій комфорт. Тому самотійна робота або робота в малих групах, робота творчого спрямування із заглибленням у свої думки найбільш оптимальна для них. Тоді як екстраверти - це особистість безвільна, піддається впливу зі сторони, і це тому для них важливе живе спілкування, робота у великих групах, участь у різноманітних проєктах, ток-шоу, та ін. Досліджено, що швидкі зміни й нове середовище сприяє їхньому ефективному навчанню.

Список використаних джерел

1. Суханов В Ю. Властивість темпераменту Інтроверсія - Екстраверсія. Основи класифікації та психологічна сумісність. 2017. 179 с.
2. Learning Styles of Extroverts and Introverts. Prospero teaching. 30.09.2024. URL: <https://www.prosperoteaching.co.nz/career-insights> (дата звернення 28.04.2025)
3. Lee A. 6 powerful strategies to engage shy students in the classroom. Medium. 24.08.2024. URL: <https://angela-lee.medium.com/6-powerful-strategies-to-engage-shy-students-in-the-classroom-0a8d54915aac> (дата звернення: 27.04.2025).
4. Екстраверти, інтроверти, амбіверти: хто це та як з ними працювати? HURMA. 06.01.2023. URL: <https://hurma.work/blog/ekstraverti-introverti-ambiverti-hto-cze-i-yak-z-nimi-praczuivati/> (дата звернення 28.04.2025)

*Дар'я ГРЕБЕЦЬ,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Наталія МИХАЙЛЕНКО,
викладач-методист, голова циклової комісії
шкільної педагогіки і психології,
інформатики та окремих методик
Комунальний заклад Сумської обласної ради
«Лебединський педагогічний фаховий коледж»
(м. Лебедин, Україна)*

ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ GOOGLE CLASSROOM ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Поширення вірусу Covid-19 та запровадження воєнного стану в Україні суттєво вплинули на всі сфери людської діяльності. Особливо ці зміни вплинули на систему освіти. Велика кількість навчальних закладів усіх рівнів вимушені були перейти на дистанційне навчання, а отже, виникла потреба у визначенні такого формату дистанційного навчання, який був би доцільним і раціональним.

Дослідження питання організації дистанційного навчання, зокрема принципів організації, побудови та реалізації дистанційного навчання відображено у працях В. Бикова, Д. Богоявленської, А. Іваннікова тощо. Окремі аспекти щодо змісту та організації дистанційного навчання досліджували М. Бесєдіна, К. Власенко, В. Гура. Основні вимоги до дистанційної освіти розкрито у працях М. Карпенка, Є. Рибалко, А. Хуторського та ін.

В умовах дистанційного навчання перед учителями початкових класів постало завдання створити цікаві онлайн-уроки, які мають включати принципи та ідеї НУШ та розвивати необхідні ключові компетенції здобувачів освіти. У вирішенні зазначених завдань учителям допоможуть онлайн-інструменти та платформи, які відкривають перед ними безліч можливостей для створення онлайн-уроків, що вкрай важливо в умовах дистанційного навчання.

Розглянемо окремі з них. Платформа Google Classroom (<https://classroom.google.com>) – це сервіс, що пов'язує Google Docs, Google Drive і Gmail, дозволяє організувати онлайн-навчання, використовуючи відео-, текстову та графічну інформацію. Учитель/ка має змогу проводити тестування, контролювати, систематизувати, оцінювати діяльність, переглядати результати виконання вправ, застосовувати різні форми оцінювання, коментувати й організовувати ефективне спілкування з учнями в режимі реального часу. Основним елементом Google Classroom є групи. Функціонально групи нагадують структурою форуми, оскільки вони дозволяють користувачам легко відправляти повідомлення іншим користувачам. Завдяки сервісу для спілкування Hangouts учні та вчитель/ка мають змогу вести онлайн-бесіди в режимі реального часу з комп'ютера або мобільного пристрою, учасники/учасниці команди можуть показувати свої екрани, дивитись і працювати разом над усім. Також платформа дозволяє за допомогою Google-

форм збирати відповіді учнів і потім проводити автоматичне оцінювання результатів тестування. Оскільки Classroom містить безліч корисних функцій для організації освітнього процесу, ми активно застосовували її під час переддипломної педагогічної практики в таких видах діяльності: для створення та поширення навчальних матеріалів, завдань, публікації тем уроків, презентацій, відеоуроків та посилань на додаткові джерела; для організації виховної роботи; для комунікації з учнями.

Вивчивши досвід вчителів-практиків щодо організації дистанційного навчання [1, 2], ми з'ясували, що найбільш ефективними інструментами є платформи, які забезпечують зручний доступ до навчальних матеріалів, інтерактивну взаємодію з учнями та можливість контролю успішності. Найпоширенішою платформою серед українських освітян є Google Classroom.

Google Документи дали можливість під час підготовки до самого уроку разом із класним керівником одночасно редагувати та вдосконалювати конспекти уроків; під час проведення уроків робити помітки, створювати різні списки та таблиці. Усі внесені зміни автоматично зберігаються, а історію версій можна переглянути та за потреби відновити. Доступ до документів можна отримати з будь-якого пристрою, якщо є підключення до інтернету. Хоча функціонал форматування дещо поступається традиційним програмам на кшталт Microsoft Word, простота, зручність і інтеграція з іншими сервісами Google роблять Google Документи популярним вибором серед користувачів у всьому світі.

Google Презентації – це додаток для створення та редагування презентацій у віртуальному просторі. Цей сервіс надає можливість конвертувати файли PowerPoint у формат Google Презентацій і навпаки [3]. Використання Google презентацій сприяло зацікавленню дітей в процесі проведення уроків. Оскільки, як зазначав К. Д. Ушинський «...діти мислять формами фарб, звуків, відчуття, отже корисно вдаватися до всіх наочних засобів навчання, щоб органи чуттів дітей, брали безпосередню участь у сприйманні навчального плану» [4].

Презентації дозволили нам під час проведення уроків подавати навчальний матеріал в режимі демонстрації, дали можливість візуалізувати інформацію, додавати анімацію. Створено презентації для таких типів уроків: пояснення нового матеріалу за такими темами «Слова – назви дій», «Добір питань до дієслів», «Складання таблиці множення числа 3. Обчислення довжини ламаної лінії», уроків узагальнення і систематизації за темами «Закріплення таблиці множення числа 3. Обчислення значень виразів на дві дії», «Повторення вивченого матеріалу. Мої навчальні досягнення», «Прикметник». Також за допомогою даного додатка учні мали змогу презентувати результати своєї пошукової і проектної роботи. Під час вивчення таких тем, як «Сполучення іменників з прикметниками», «Вертеп. Колядка «Добрий вечір тобі, пане господарю, радуйся...» завдяки Google-презентаціям було створено презентації декількома людьми.

Крім того, Classroom дозволяє швидко надавати зворотний зв'язок учням, оцінювати їхню роботу та вести електронний журнал.

Отже, застосування додатків Google в освітньому середовищі Нової української школи виявляється важливим та високофункціональним. Специфіка використання цих інструментів полягає: в інтеграції з іншими сервісами; легкості використання; сприянні співпраці; використанні онлайн-засобів оцінювання організації дистанційного навчання; зручній організації та зберігання матеріалі. Усе вище вказане дає змогу стверджувати, що використання додатків Google в освітньому просторі Нової української школи сприяє сучасному та ефективному підходу до навчання, полегшуючи організацію процесу та покращуючи якість навчання та спілкування [5].

Дистанційне навчання дає можливість учневі: в повному обсязі опанувати матеріал, вибрати свій рівень засвоєння знань; поглибити та удосконалити вміння учнів з різних розділів предмета; велика увага приділяється практичному застосуванню отриманих знань, їх використання в різних життєвих ситуаціях [6].

Як показали наші спостереження під час переддипломної практики, використання Google-додатків значно підвищує інтерес молодших школярів до навчання, створює умови для саморозвитку, активізує пізнавальну діяльність, формує вміння сприймати та обробляти великі масиви інформації, розвиває спостережливість, сприяє розвитку перцептивної уваги, формує компетентність щодо пошукової та науково-дослідної роботи. Використовуючи сервіси Google, вчителі початкових класів та учні отримують більше інструментів для спільної роботи в навчальному процесі, зокрема: створення вебсайтів, ведення блогів, виконання групових проєктів, проведення дистанційних уроків тощо.

Список використаних джерел

1. Застосування додатків Google в освітньому процесі. URL: <https://naurok.com.ua/zastosuvannya-dodatkov-google-v-osvitnomu-procesi-143664.html>
2. Використання Google сервісів в навчальному процесі. URL: <https://edublog.com.ua/blog/id1306053891/posts/moi-publikatsii/>
3. Використання цифрових інструментів Google для організації навчання математики за дистанційною формою. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-cifrovih-instrumentiv-google-dlya-organizaci-navchannya-matematiki-za-distanciynoyu-formoyu-319379.html>
4. Реалізація педагогічних ідей К. Д. Ушинського в освіті сьогодення. URL: http://eprints.zu.edu.ua/20366/1/_2015.PDF
5. Лист «Міністерства освіти і науки України». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-organizaciyu-20232024-navchalnogo-roku-v-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
6. Організація дистанційного навчання в початковій школі. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/001y22-f8ba.docx.html>

Вікторія ДЯЧЕНКО,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Наталія МИХАЙЛЕНКО,
викладач-методист, голова циклової комісії
шкільної педагогіки і психології,
інформатики та окремих методик
Комунальний заклад Сумської обласної ради
«Лебединський педагогічний фаховий коледж»
(м. Лебедин, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Докорінні зміни, що відбуваються сьогодні в освіті, пов'язані з переусвідомленням мети, яка передусім спрямована на формування і розвиток особистісних якостей учнів. Основна увага сьогодні приділяється не лише засвоєнню знань, а й формуванню ключових компетентностей, які забезпечують здатність до самореалізації, навчання впродовж життя та гармонійної взаємодії з соціальним середовищем. У цьому контексті особливо актуальним є впровадження інтерактивних методів навчання, що створюють умови для активної участі учнів у навчальному процесі, сприяють їхній зацікавленості, формують життєво необхідні навички та розвивають критичне мислення.

Теоретичні й методичні засади інтерактивної освіти, ефективність її впливу на формування особистості ґрунтовно досліджено у працях І. В. Авдєєвої, М. В. Кларіна, О. Пометун, Л. Пироженко, О. Пєхоти, Н. Побірченко, Г. Селевка, С. О. Сисоєвої, Ю. П. Сидоренко, П. М. Щербаня та інших, а також закордонними спеціалістами: Т. Альберг, К. Роджерса (США), Л. Брадфорд, К. Бенне, Дж. Стюарт, К. Фопель (Німецький) та ін.

Особливості застосування інтерактивних технологій, форм і методів у педагогічному процесі розкрили науковці та педагоги: Л. К. Асімова, Н. Н. Богомолова, Ю. Н. Ємельянов, В. П. Захаров, Е. А. Михайлова, В. Я. Платанов, А. П. Панфілова, Л. А. Петровська, А. М. Смолкін, Н. Ю. Хрящева та ін.

Як зазначає автор навчального посібника «Дидактика новітньої школи» І. В. Малафійк, суть інтерактивного навчання в тому, що побудоване воно на основі спілкування та взаємодії, що реалізуються і в технологіях, і в методах, і в організаційних формах. Це навчання, яке відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу [1].

О. О. Ліннік у монографії «Майбутній учитель, як суб'єкт педагогічної взаємодії: підготовка до співробітництва з молодшими школярами», зазначає, що під інтерактивним навчанням розуміють організацію продуктивної взаємодії суб'єктів педагогічного процесу, спрямованої [2]: на формування нового знання; на засвоєння способів навчальних дій учнями; на розвиток комунікативних умінь; на набуття первинного професійного досвіду.

Науковцями і практиками визнано, що набуття знань, формування вмінь і навичок, розвиток особистісних якостей, набуття певних компетентностей особистості учня є найбільш ефективними, якщо в освітній процес початкової школи організовують з використанням інтерактивних методів навчання.

Інтерактивні методи навчання в початковій школі розглядаються як ефективний спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Вони забезпечують не лише якісне засвоєння змісту освіти, а й досягнення важливих цілей: розвиток комунікативної компетентності, формування вміння співпрацювати в групі, приймати відповідальність за спільний результат, а також стимулювання внутрішньої мотивації до навчання. Залучення інтерактивних прийомів, вправ і технологій як на уроках, так і під час позаурочної діяльності дозволяє дітям у цікавій, активній формі здобувати знання, розвивати емоційний інтелект, ініціативність та самостійність у навчанні [3].

Під час переддипломної педагогічної практики, впровадження інтерактивних методів навчання в освітній процес передбачає врахування відповідних психолого-педагогічних умов, а саме:

- інтерактивні технології потребують певної зміни всього життя класу, а також значної кількості часу для підготовки як учнів, так і педагога. Починати потрібно з поступового використання цих технологій, якщо педагог чи учні з ними незнайомі. Можна розробити спеціальний план поступово впровадження інтерактивних технологій. Краще ретельно підготувати кілька інтерактивних занять у навчальному році, ніж часто проводити похапцем підготовлені «ігри»;
- можна провести з учнями особливе «організаційне заняття» й розробити разом з ними «правила роботи в класі». Використовувати спочатку прості інтерактивні технології: роботу в парах, у малих групах, мозковий штурм тощо. Коли в учнів з'являється досвід такої роботи, ці заняття проходитимуть значно легше, а підготовка не забиратиме багато часу.
- використання інтерактивних технологій – не самоціль. Це лише спосіб створення атмосфери в групі, котра найліпшим чином сприятиме співпраці, порозумінню та доброзичливості, дає змогу по-справжньому реалізувати ідеї педагогіки співробітництва.

Використання інтерактивних методів навчання на уроках найбільш повно забезпечує комфортні, безконфліктні й сприятливі умови розвитку учнів, всебічно реалізує їх природний потенціал, виховує особистість, здатну до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення.

Інтерактивні методи навчання застосовують на різних етапах уроку. Розглянемо способи використання інтерактивних технологій на основних структурних етапах уроку, які зустрічаються на більшості занять, не залежно від типу самого уроку.

Мотивація навчальної діяльності. На початку уроку важливо створити в учнів певний рівень мотивації для подальшої активної та результативної діяльності на уроці. Слід зацікавити учнів, пробудити в них інтерес до вивчення

даної теми, переконати в практичній та теоретичній значущості виучуваного матеріалу. Для цього можна використати такі інтерактивні методи навчання: «Займи позицію», «Мозковий штурм», «Дискусія», «Аналіз ситуації», «Метод прес», «Коло ідей». Даний етап уроку має на меті сфокусувати увагу учнів та викликати інтерес до обговорюваної теми. Учні, шляхом колективного обдумування та обговорення мали дійти єдиного висновку щодо важливості вивчення даної теми.

Закріплення знань і умінь. На цьому етапі визначальна роль в осмисленні нових знань належить логічним операціям аналізу і синтезу, абстрагування і конкретизації, порівняння й узагальнення. Для реалізації даного етапу можна використати такі інтерактивні технології: «Навчаючи вчуся», «Карусель», «Робота в групах», «Дискусія», «Дерево рішень», «Кейс-технологія».

Підсумок уроку. На останньому етапі уроку доцільно провести обговорення реалізації плану, здійснити рефлексію навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів. Слід зазначити, що й на завершальному етапі має бути домінуючою діяльність учнів. А це означає, що вони можуть залучатися до самоконтролю та самооцінки. Для цього можна використовувати такі інтерактивні технології: «Незакінчене речення», «Мікрофон».

Для підсумку уроку було сформульовано незакінчені речення з вище зазначеної теми, а учням потрібно було висловлюючись закінчувати його. Учні працювали з відкритими реченнями, наприклад: «На уроці я дізнався (дізналася) про...», «У мене виникали труднощі з ...», «Мені легко вдавалося...» тощо.

Отже, можна зробити висновок, що саме інтерактивні технології дають змогу створювати співробітництво в навчальному середовищі; дозволяють залучити до роботи всіх учнів класу, що є важливим для вироблення навичок роботи в колективі, взаємодії, дискусії, обговоренні. А їх впровадження на кожному з етапів уроку має значний вплив на особистість молодшого школяра, допомагає формуванню в нього активності, самостійності, творчості, здатності адаптуватися до змін в оточуючому середовищі.

Список використаних джерел

1. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. К. :Вища школа, 1982. 165 с.
2. Ліник О. О. Майбутній учитель як суб'єкт педагогічної взаємодії: підготовка до співробітництва з молодшими школярами: монографія. К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. 304 с.
3. Стаття на тему: «Використання інтерактивних методів навчання в НУШ» URL: <https://naurok.com.ua/stattya-na-temu-vikoristannya-interaktivnih-metodiv-navchannya-v-nush-153336.html>
4. Пометун О. І. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів: інтерактивні технології у ВНЗ: [навчальний посібник] Умань: РВЦ «Софія», 2007. 66 с.

Вероніка ЖАДАН, Анастасія СОЛОХА, Валентина СУПРУНЕНКО,
студентки спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)
Науковий керівник – Тетяна КОРМАКОВА,
викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

КОЗАК МАМАЙ В СУЧАСНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ УЧНІВ 6 КЛАСУ В РАМКАХ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Козак Мамай – один із найвідоміших образів української культури, який символізує волелюбність, духовну силу, мудрість та незалежність. Зображення Мамаю – козака з бандурою біля коня – є знаковим елементом народного мистецтва, яке побутувало на картинах, кахлях, іконах та побутових предметах.

Сучасні українські художники, такі як М. Вайсберг, Ю. Журавель, презентують нові образи Мамаю у теперішніх реаліях. Цей образ зустрічається в живопису, стилізаціях, ілюстраціях. Мамай став героєм анімаційних проєктів, відеоігор і цифрових ілюстрацій.

Дослідження даної теми в процесі вивчення відкрило чимало фактів, що ще раз засвідчують слова В. Липинського, що «козаччина українська сотворила поняття державності й нашої української» [1, с. 316].

Повномасштабна війна росії з Україною ще раз підтверджує, чому образ козака не зустрічається в літературі радянської доби. Сміливий, дещо авантюрний захисник рідної землі, України, завжди вмів знайти несподіваний, сміливий і часто неймовірний вихід із найскрутнішої ситуації, бо «козак не боїться ні тучі, ні грому». Такий образ ніяк не підпадав під ті цінності, які довгий час нав'язувала тоталітарна система.

У шкільному курсі мистецтва тема Козака Мамаю відкриває широкі можливості для інтеграції історії, літератури та культури. Робота над цією темою формує в учнів ключові мистецькі компетентності, виховує патріотизм, розвиває креативність і критичне мислення. Саме тому доцільно вивчати образ Мамаю через творчий проєкт, адаптований для учнів 6 класу.

Перед початком роботи педагог має ознайомити учнів з історичним і культурним значенням образу Мамаю, дослідити їхнє сприйняття цього народного героя через міжпредметні зв'язки, пояснити символіку, що супроводжує зображення Мамаю у мистецтві, а також запропонувати творчі завдання для його сучасної інтерпретації.

Повертаючись до історичного минулого, педагог має зосередити увагу учнів на символіці та еволюції образу Мамаю. У XVII-XVIII століттях козаки були захисниками українських земель. У той час образ Мамаю набув

популярності як символ вільної, незламної, мудрої людини, яка осягнула філософію світу. Біля козака завжди стоїть кінь, що символізує готовність до бою у будь-який момент. Мамає зазвичай зображували з кобзою або з бандурою. Це натяк на кобзарів, які були носіями народної пісні-думи. Дуб, розташований позаду, уособлює силу, міць і глибоке коріння роду. Зброя – чи то шабля, лук, гвинтівка або пістоль – свідчить про постійну готовність до боротьби, захисту, спротиву. А люлька, на перший погляд звичайна річ, несе в собі образ тихої самотності – моменту тиші, роздумів і відстороненості від світу.

Сьогодні Мамай часто постає в новому образі – як захисник сучасної України. Його зображення використовують військові підрозділи на емблемах, шевронах, у патріотичних постерах. Цей образ актуалізується через стилізацію, графіку, колажі, цифрове мистецтво.

Творчий проєкт – проєкт, центром якого є творчий продукт – результат самореалізації учасників проєктної групи [3, с. 16]. Він є ефективним форматом осмислення національної культурної спадщини. Творчий проєкт може бути коротко- або довготривалим і передбачає: поетапне виконання; міжпредметну інтеграцію (історія, література, культура); самостійне створення мистецького продукту; аналіз традиційного й сучасного образу Мамає; колективну або індивідуальну роботу.

Етапи реалізації проєкту включають підготовчий, практичний етап і презентацію. Спершу учні обирають стиль зображення Козака Мамає – традиційний або експериментальний, обговорюють елементи образу, визначаючи, що зберегти, а що осучаснити. Потім створюють ескізи, планують композицію, кольорову гаму й обирають техніку виконання: живопис, графіка, колаж, мікс-медіа чи діджитал-арт. На практичному етапі учні створюють мистецькі роботи, розкриваючи ідею через візуальні засоби та поєднуючи традиційні мотиви з сучасними підходами. Завершується проєкт презентацією: оформлюється виставка в школі або онлайн, проводиться обговорення робіт, захист проєктів і рефлексія.

Учні 6 класів можуть осучаснити образ Козака Мамає у різних напрямках. Серед можливих завдань для школярів – створення дизайну шеврону із зображенням сучасного Мамає, графічна інтерпретація образу з використанням символів сьогодення, таких як дрони чи військова форма, виконання колажу на основі надрукованої заготовки, а також малюнок у стилі коміксу чи аніме.

Очікуваним освітнім і виховним результатом є поглиблення знань учнів з історії та мистецтва, усвідомлення національної ідентичності, розвиток креативності й умінь працювати в команді, а також формування громадянської свідомості та патріотичних цінностей.

Отже, проєкт «Козак Мамай у сучасній інтерпретації» доводить, що традиційне мистецтво залишається актуальним і важливим є осмислювати його у контексті сучасного світу. Образ Козака Мамає, як символічного охоронця

українського народу, може знайти нові форми вираження завдяки творчому підходу молодого покоління.

Вивчення національної культури через практичне мистецтво є одним із найефективніших методів розвитку творчого та критичного мислення учнів 6 класу. Цей спосіб допомагає їм не лише отримати ґрунтовні знання, а й навчитися самовираженню, взаємодії з традиціями та їх осмисленню в сучасному контексті.

У проєкті поєднано історичний, мистецький та соціокультурний аспекти, що зробило його актуальним у контексті сучасної освіти. Завдяки цьому учні матимуть змогу не лише ознайомитися з традиційним мистецтвом, а й розширити свої творчі можливості, опанувати нові художні техніки та навчитися виражати власне бачення національної культури.

Список використаних джерел

1. Бушак С., Сахарук В. Козак Мамай : альбом. 2-ге вид., доп. Київ : Родовід, 2008. 304 с. ISBN 978-966-7845-50-6.
2. Воронік Д. С. У пошуках універсального символу національної ідентичності: образ Козака Мамає в українській культурній пам'яті початку ХХІ ст. *Альманах «Культура і сучасність»*. 2016. № 2. С. 96–100.
3. Гаврилюк Г. М., Стрижова Т. В. Робочий зошит. Творчий проєкт. 9 клас. 4-те вид., перер. Харків : Вид. група «Основа», 2015. 16 с. : іл., табл. (Серія «Навчаємось проєктувати»). ISBN 978-617-00-2292-9.
4. Дігтяр Н. М. Вивчення народної картини «Козак Мамай» на уроках образотворчого мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2017. № 1 (83). С. 29–37.
5. Дігтяр Н. М., Саєнко Т. В. Малярство на склі та його вивчення на уроках образотворчого мистецтва учнями основної школи : методичний посібник. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. 121 с.
6. Жайворонок В. Антологія знаків української етнокультур : словник-довідник / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка, 2018. 758 с.
7. Молинь Н. І. Народна картина «Козак Мамай» як джерело творчості сучасних художників. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2017. вип. 33. С. 123–132.

Євгенія ІВАНОВА,
студентка спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник – Лідія ТКАЧЕНКО,
викладач циклової комісії спеціальності
«Дошкільна освіта», педагогіки та окремих методик
Берестинський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(м. Берестин, Україна)

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРАЦЕЮ ДОРΟΣЛИХ ЯК ЗАСІБ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Базовий компонент дошкільної освіти орієнтує на те, щоб дитина була готовою брати участь у суспільно значущій діяльності, вона має усвідомлювати рукотворне походження навколишнього предметного світу, знати про існування різних професій, усвідомлювати елементарні вимоги до людини-трудівника, розуміти, що працелюбність є показником людської гідності та можливістю вдосконалювати себе. Дуже важливо, щоб у дитини змалку було сформоване уявлення про те, що кожна людина є не лише споживачем предметів, а й їх творцем. Формування такої внутрішньої позиції залежить від дорослих, вихователів та батьків [1].

Навчально-виховний процес в дошкільному закладі передбачає ознайомлення дітей з працею дорослих і виховання поваги до неї. Формування у дітей позитивного ставлення до праці – це запорука виховання працелюбності та подальшої успішної соціалізації в суспільстві. Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку «Дитина» визначає працелюбність як одну з базових якостей особистості, що стоїть поряд з такими, як самостійність, людяність, розсудливість, справедливість, самовладання, спостережливість, відповідальність і креативність [2].

Теоретико-методичний доробок українських дослідників З. Борисової, В. Павленчик, Г. Беленької, М. Машовець, Т. Поніманської присвячено проблемам трудового виховання, виховного значення праці дітей у дошкільному закладі і сім'ї [3].

Позитивне ставлення до праці закладається у дитинстві. Молодший дошкільник засвоює початкову інформацію про трудову діяльність дорослих, набуває перших нескладних трудових умінь та усвідомлює істину: всі дорослі працюють. У старшому дошкільному віці вдосконалюється трудова діяльність дітей. Хоча вона не спрямована на створення суспільно корисних предметів, однак саме в цей час закладаються передумови майбутньої виробничої праці: складаються уявлення про працю та професії дорослих, формуються окремі трудові вміння і навички, мотиви виконання трудових доручень, розвивається здатність самостійно ставити та певний час утримувати мету діяльності,

формуються деякі особистісні якості – працелюбність, наполегливість, цілеспрямованість, старанність тощо.

В умовах дошкільного закладу первинні знання про працю накопичуються при використанні різних форм і методів роботи, враження від спостережень закріплюються під час бесід, малювання, сюжетних ігор. Дітям традиційно читають казки, однак більшою мірою чарівні. Побутові казки менш популярні. Звідки ж діти можуть дізнатися про характерні особливості діяльності працівників різних професій? Слід визнати: сучасні дошкільники мало обізнані з професіями своїх батьків та іншими професіями, їх значенням для людей.

У сім'ї, як першому осередку вирішення виховних завдань, трудовому вихованню приділяється мало уваги і діти не знають радості від праці. Батьки мріють про щасливе майбутнє своїх дітей, розуміють його як успішність дитини у соціумі, тому прагнуть розвивати фізичні сили та інтелект дитини. Орієнтуючись на соціальне замовлення, що йде від батьків, дошкільні заклади освіти спрямовують свої зусилля на збереження та поліпшення фізичного здоров'я дітей, підготовку їх до шкільного навчання. А малюки успішно опановують початкові основи математики, грамоти, іноземної мови, інформатики, логіки, їх навчають бальних танців та основ бойових мистецтв. Що стосується трудового виховання – на це у дорослих (і в дітей також) не залишається ні часу, ні сил, ні бажання.

У розробці вітчизняної теорії трудового виховання дошкільників простежуються два основні напрями: теорія питання (виховні можливості дитячої праці, її значення, вплив різних видів трудової діяльності на формування моральних якостей дітей); методика керівництва дитячою працею (найдоцільніша система впливу на організацію праці дітей з боку дорослих). Сьогодні необхідно продовжити наукові дослідження з урахуванням специфіки часу та індивідуальних особливостей дітей. Слід реально, а не формально, повернути працю в освітньо-виховний процес, відвівши їй законне місце в розпорядку дня дошкільного закладу та родини.

Педагоги мають здійснювати просвітницьку роботу серед членів родин своїх вихованців, переконувати їх у тому, що завдання дошкільного закладу – не підготовка дитини до школи, а підготовка до життя. Маючи знання, навіть на дуже високому рівні, дитина може виявитися неуспішною в шкільному та й всьому подальшому житті, якщо не підготувати її до праці.

У дошкільні заклади слід повернути таку форму роботи, як зустрічі дітей з батьками – представниками різних професій, під час яких дорослі розкажуть про свою працю. Варто організовувати виставки малюнків «Професії наших батьків» чи фотOVERнісажі на таку тему. Слід також зазначити, що професія «мама» має бути найпочеснішою серед усіх. Тоді дівчатка хотітимуть бути мамами, а не лише нареченими, як це є зараз.

Ознайомлення з працею дорослих ставить за мету дати дітям конкретні знання та уявлення про працю і виховати повагу до праці дорослих, навчити цінувати її, виховати інтерес і любов до праці. Одночасно вирішується завдання

впливати і на поведінку дітей – викликати бажання трудитися, працювати сумлінно, ретельно. Трудова діяльність дорослих, яку діти можуть безпосередньо спостерігати, зазвичай має діяльнісний вплив. Живі і досить привабливі приклади швидше викликають наслідування.

Тож, ефективність роботи буде досягнута при дотриманні таких загальних умов:

- ознайомлення з працею дорослих повинно бути ретельно спланованим, будуватись на основі систематичної послідовної роботи з дошкільниками;
- слід забезпечувати ефективне використання різних форм і методів роботи з визначенням конкретної мети, завдань і змісту та врахуванням віку і можливостей дітей для самостійної діяльності;
- у процесі спостережень необхідно давати невелику кількість відомостей, поступово розширювати і поглиблювати знання дітей, доповнюючи відоме новими знаннями, закріплюючи попереднє;
- враховувати цінність, доступність змісту і розуміння видів професій для спостережень;
- ретельно здійснювати відбір змісту занять по ознайомленню з навколишнім як важливий чинник створення позитивного трудового спрямування;
- використовувати трудові завдання ігрового спрямування та створювати проблемні ситуації для самостійного вирішення та оцінки;
- поєднувати накопичення знань про особливості праці з уявленням про те, хто її здійснює і ставленням до праці;
- залучати дітей до трудового процесу, використовуючи посильні доручення і елементарне співробітництво;
- здійснювати безпосередню організацію спільної діяльності дорослих і дітей, де прикладом є емоційне ставлення дорослих до праці;
- використовувати приклади трудової поведінки працівників дошкільного закладу і батьків;
- враховувати індивідуально-психологічні особливості кожного вихованця.

Світ професій в суспільстві – складна, динамічна система, яка постійно розвивається. Знайомство дітей з працею дорослих – це не тільки засіб формування системних знань, а й значущий соціально-емоційний засіб прилучення до світу дорослих, придбання дітьми досвіду спілкування з людьми.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / під наук. керівн. Піроженко Т. О., авт. кол-в: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021. 37 с. Затв. Наказом МОН України №33 від 12.01.2021 р. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/791/79142/nakaz-33-bazovyy-komponent-doshkosv.pdf> (дата звернення : 25.03.2025).

2. Дитина : освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол. : Г. В. Беленька та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
3. Машовець М.А. Трудове виховання дітей дошкільного віку: пошук нових ідей. Інноватика у вихованні. 2018. Вип. 7(2). С. 147-153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2018_7%282%29__18 (дата звернення: 30.03.2025)

Катерина ІВАЩЕНКО,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Наталія КАШУБА,
кандидат філологічних наук,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ З МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ

Використання штучного інтелекту для створення дидактичних матеріалів з мовно-літературної освіти є важливим у сучасній освіті, оскільки дозволяє створювати персоналізовані ресурси, що підвищують мотивацію та залученість учнів.

Штучний інтелект має багато визначень, серед них й таке: наука і технологія створення розумних машин (програм), які можуть виконувати деякі завдання, що зазвичай робить людина, наприклад, вибирати і приймати найкращі рішення, спираючись на накопичений досвід і аналіз зовнішніх умов.

Досить вагомим і одним із дидактичних принципів у початковій школі є принцип наочності. Відомо, що зір передає в мозок інформацію в п'ять разів більше, ніж слух, і в 13 разів більше порівняно з дотиком [3, с. 132].

Ігрові технології допомагають дітям ставати більш гнучкими в мисленні, впевненими у спілкуванні та краще контролювати свої емоції. Щоб ефективно використовувати електронні освітні ресурси в початковій школі, потрібно добре продумати, як і які інструменти застосовувати, враховуючи особливості кожної дитини. У контексті поширення ШІ в різних сферах, але на прикладі освіти можна виділити три ключові аспекти: викладання штучного інтелекту, навчання за допомогою штучного інтелекту та підготовка учнів до світу, де штучний інтелект стає тісно пов'язаним з робочим місцем [2, с. 132].

ChatGPT є генеративною лінгвістичною моделлю, яка виконує структурний аналіз тексту та речень. ШІ може бути використаний для створення інноваційних навчальних інструментів, персоналізації навчання і

покращення контролю за прогресом учнів. Використання дидактичних матеріалів, розроблених за допомогою цієї інноваційної технології, на уроках української мови та читання в початковій школі сприяє розвитку комунікативних здібностей, інтересу до літератури, розширенню словникового запасу та критичного мислення.

М. Мар'єнко вважає, що ШІ може бути корисним як педагогічний асистент, але наголошує на потенційних ризиках, пов'язаних зі зменшенням ролі вчителя та зниженням креативності учнів [4, с. 50].

За допомогою ChatGPT можна генерувати тести з варіантами відповідей для перевірки знань з тем. Це допомагає організовувати дискусії та роботу з новими словами, роблячи уроки більш інтерактивними та корисними для учнів. Інструменти ШІ сприяють розвитку контенту, оцінювання та зворотного зв'язку, а також підвищують ефективність. українською мовою доступні ChatGPT, Bing AI, Bard, Perplexity та Claude.ai [6, с. 100].

Застосування таких дидактичних матеріалів, має значний потенціал для персоналізації навчання та розвитку критичного мислення учнів, економлячи час вчителя. Використання алгоритмів ШІ дозволяє автоматизувати створення тестів, вправ та адаптувати матеріали до потреб учнів. Для створення матеріалу за допомогою ChatGPT або на платформі DeepAI потрібно зареєструватися, обрати тему та чітко описати бажаний результат. Згенеровану інформацію можна інтегрувати в навчальний процес, запропонувавши учням різноманітні завдання, що в свою чергу відкриває нові можливості для персоналізації навчання. Важливо, щоб педагоги перевіряли завдання та адаптували матеріали до навчального середовища.

Використання штучного інтелекту на уроках мовно-літературної галузі в початковій школі дозволяє створювати інтерактивні та інноваційні навчальні матеріали, які сприяють розвитку мовленнєвих і критичних навичок учнів. Такі уроки допомагають дітям не лише поглиблювати знання з мови та читання, а й розвивати навички самостійної роботи з різними джерелами інформації, створювати умови для глибшого розуміння матеріалу та активної участі учнів у навчальному процесі.

Список використаних джерел

1. Генералова А. М. Можливості використання Chat-Gpt на уроках мовно-літературного циклу в початковій школі. Актуальні проблеми сучасної філології та лінгводидактика: зб. тез доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Рівне, 18 травня 2023 р.) / упор. Л.М. Овдійчук, Л. Є. Брильова ; Міжнар. економ-гуманітар. ун-т ім. акад. Степана Дем'янчука. Рівне : МEGУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2023. С. 79–83. URL: <http://dspace.megu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/4038>. (дата звернення: 16.04.2024)
2. Денисова Н. Штучний інтелект у початковій школі: цікаво й корисно. Особливості освітньої діяльності в умовах воєнного стану. Виклики. 2024. С. 131–135. URL: https://znayshov.com/FR/35211/Meto_porad_Kiev_2024-131-135.pdf. (дата звернення: 16.04.2024)
3. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. Фізико-математична освіта. 2023. Т. 38. № 1. С. 48–53.

4. Морзе Н. В., Варченко-Троценко Л. О. Штучний інтелект у ролі асистента вчителя початкової школи. Open educational e-environment of modern University. 2023. Вип. 15. С. 97–115. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/494/445>. (дата звернення: 17.04.2024)

Олександра КАДАЙ,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Олександра ЛОКАЗЮК,
доктор філософії з математики,
викладач циклової комісії
економіко-математичних дисциплін і менеджменту
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ГЕОМЕТРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Дидактичні ігри займають важливе місце в освітньому процесі початкової школи, оскільки відповідають віковим особливостям молодших школярів, їхній природній потребі в ігровій діяльності. У цьому віці гра залишається провідним видом діяльності, тому через неї найефективніше формуються навчальні уміння й навички, розвивається мислення, увага, мовлення, уява та пам'ять. Використання дидактичних ігор дає змогу поєднати пізнання й активну діяльність, створити позитивну емоційну атмосферу, що значно підвищує інтерес до навчання та сприяє успішному засвоєнню навчального матеріалу.

З огляду на специфіку геометричного матеріалу, який є важливою складовою математичної освіти, використання дидактичних ігор дозволяє не лише полегшити процес його засвоєння, але й зробити його більш доступним, наочним і цікавим для молодших школярів. У контексті вивчення геометрії, дидактичні ігри сприяють кращому розумінню форм, розміру, просторового розташування об'єктів, а також розвитку навичок моделювання, уяви та орієнтації у просторі. Дидактична гра є важливим і потужним інструментом у процесі викладання геометрії, який сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості, здатної до самостійного мислення та виконання практичних завдань.

Для ефективного використання дидактичних ігор необхідно правильно добирати відповідні види ігор, які відповідають віковим особливостям та рівню підготовки учнів, а також враховувати навчальні цілі і завдання конкретного уроку. Дидактична гра має такі структурні елементи: дидактичні та ігрові завдання (зміст), правила, ігрові дії, результат.

Наведемо декілька прикладів словесних дидактичних ігор:

Гра 1: «Зібрати фігуру» (робота в парах).

Хід гри: учням дають картки з частинами фігур – потрібно зібрати цілі фігури.

Мета: формування поняття про форму і частини.

Гра 2: «Знайти зайву фігуру» (на екрані або дошці).

Хід гри: учні визначають, яка фігура «зайва» серед кількох, і пояснюють чому.

Мета: розвивати логічне мислення.

Гра 3: «Геометрична естафета» (фізкультхвилинка та пізнання).

Хід гри: учні по черзі добігають до стола, вибирають фігуру й називають

її.

Мета: активізація уваги, емоційне розвантаження.

Для створення математичних вправ різних типів, зокрема, це дидактичні ігри для впровадження ігрових ситуацій на уроці; задачі, загадки, пазли, розмальовки можна використовувати сучасні інформаційні технології та мережу Інтернет. Нижче пропонуємо розглянути декілька прикладів дидактичних ігор з геометричним матеріалом для учнів початкових класів (створених за допомогою сучасних інформаційних технологій).

Приклад 1. Інтерактивне завдання з геометрії (з використанням ресурсу Learningapps) [1] для учнів молодших класів на тему: «Кути та їх вимірювання» (Рис. 1).

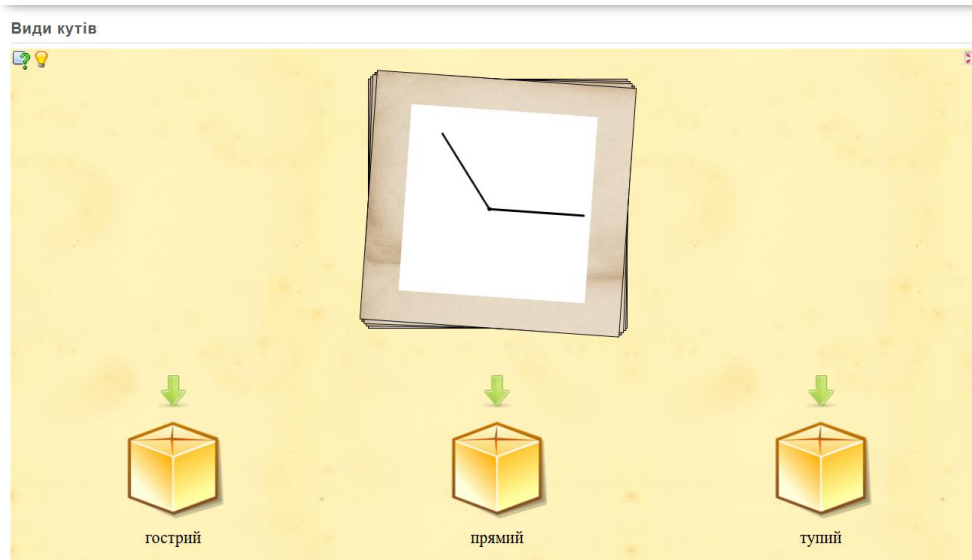

Рис. 1. Види кутів. Сервіс Learningapps.

Приклад 2. Вікторина з геометрії щодо геометричних фігур (з використанням сервісу Wordwall) [2] (Рис. 2).

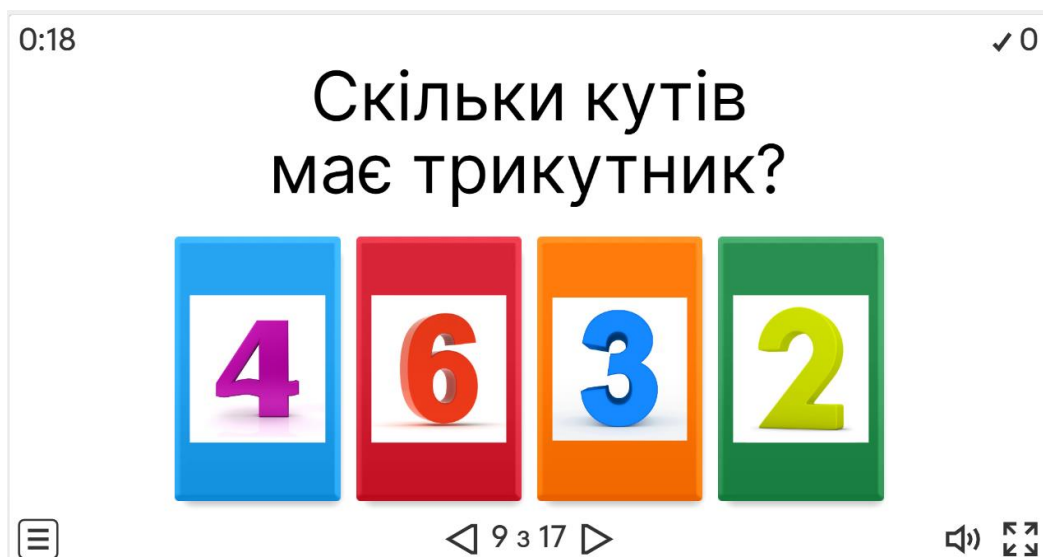

Рис. 2. Геометричні фігури. Сервіс Wordwall.

Приклад 3. Дидактична гра на одиниці вимірювання (із застосуванням середовища Mozaik Education) [3] (Рис. 3).

Рис. 3. Одиниці вимірювання. Сервіс Mozaik Education.

Висновок. Дидактична гра – це не лише ефективний метод навчання, а й потужний інструмент виховання та розвитку дитини. Вона забезпечує індивідуалізацію навчання, підвищує мотивацію, створює позитивну емоційну атмосферу та формує в учнів стійкий інтерес до знань. Широке використання дидактичних ігор у початковій освіті є педагогічно доцільним та актуальним.

Список використаних джерел

1. Ресурс Learningapps. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://learningapps.org/>

2. Ресурс Wordwall. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wordwall.net/community>
3. Ресурс Mozaik Education. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mozaweb.com/uk/>

Вікторія-Марія КАЛАБСЬКА,
*студентка спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)*
Науковий керівник – Тетяна ТОКАРЕВА,
*викладач циклової комісії викладачів
образотворчого мистецтва та окремих методик
Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради
(м. Володимир, Україна)*

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ВИБІЙКИ В ГУРТКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, коли освіта стрімко розвивається, позашкільна діяльність постає ключовим фактором. Вона слугує вагомим інструментом формування творчих особистостей, сприяє розвитку естетичного сприйняття та практичних навичок у дітей. Одним з найбільш дієвих підходів до організації такої діяльності є інтеграція учнів у світ народних художніх промислів, зокрема у техніку вибійки – мистецтво декорування тканин за допомогою трафаретів [3, с. 98]. Попри величезний культурно-виховний потенціал цієї техніки, її знання залишаються обмеженими, а застосування в гуртковій роботі – рідкісним.

Відсутність чітко визначеного методу впровадження, ускладнює зусилля учнів у формуванні навичок у сфері декоративно-ужиткового мистецтва. Звідси, виникає необхідність у створенні методичних основ застосування вибійки в гуртковій діяльності, що й зумовлює актуальність даної курсової роботи.

Аналіз досліджень. Проблематика розкриття творчого потенціалу дітей засобами декоративно-прикладного мистецтва є об'єктом дослідження численних педагогів та науковців. Наприклад, у працях О. Марущак, Т. Зузяк та Н. Казьмірчук акцентується значущість застосування народних технік, зокрема вибійки, у навчальному процесі. Дослідники підкреслюють, що подібні уроки сприяють розвитку художнього чуття, творчого підходу до розв'язання задач, а також формуванню відчуття національної приналежності.

Не менш важливими є думки Р. Шмагала, який бачить в декоративно-ужитковому мистецтві ефективний засіб для естетичного становлення юнацтва. Він вважає, що знайомство учнів з народними ремеслами сприяє глибшому пізнанню національної культури та розвитку практичних умінь [5, с. 35].

У реальному досвіді вчителів ці розробки можуть стати корисними для організації гуртків, зокрема з вибійки. Така діяльність не тільки збагачує навчальний процес, а й допомагає зберігати культурне надбання та плекати естетично розвинену особистість [1, с. 54].

Мета дослідження – визначити ефективні стратегії застосування техніки вибійки у гуртковій роботі з метою розвитку креативності школярів. Дослідити освітні підходи до побудови навчального процесу, акцентуючи на особливостях організації занять.

Результати дослідження. У ході дослідження було проаналізовано теоретичне підґрунтя та практичні нюанси використання техніки вибійки у позашкільній освіті, зокрема, у контексті гуртків. Опитування досвідчених педагогів і вивчення чинних програм надали можливість виявити найбільш дієві методичні стратегії для організації занять з вибійки.

Одним з основних викликів стало те, що бракує впорядкованої методичної бази, через що важче інтегрувати вибійку у структуру гуртків декоративно-прикладного мистецтва. Більшість викладачів підкреслюють необхідність у пристосованих навчальних програмах, прикладах занять та методичних порадах, котрі брали б до уваги вікові характеристики дітей, їхній творчий досвід та ступінь зацікавлення [2, с. 67].

Аналіз результатів практичного експерименту, проведеного у рамках авторського гуртка «Мистецтво вибійки», показав, що використання цієї техніки сприяє формуванню креативного мислення, розвитку дрібної моторики, художнього смаку та самовираження учнів. Діти виявили високий рівень зацікавленості в процесі створення власних принтів на тканині, що свідчить про значний емоційно-естетичний потенціал даного виду діяльності.

Виявлено також, що систематичне використання вибійки у гуртковій діяльності сприяє формуванню у дітей тривалої зацікавленості народним мистецтвом, а також поглибленню знань про українські культурні традиції та національні орнаменти. Ключовим фактором успішності тут є дотримання послідовності у навчанні: від знайомства з історією вибійки та зразками традиційного мистецтва – до власноручного створення композицій із використанням різноманітних штампів, барвників та тканин.

З огляду на проведені дослідження, було сформульовано практичні поради для педагогічного складу закладів позашкільної освіти. Рекомендовано, зокрема, активно використовувати інтерактивні методи навчання: майстер-класи, творчі конкурси, роботу над проєктами. Крім того, слід залучати місцевих фахівців для проведення показових уроків та організовувати міжгурткові об'єднання з метою обміну знаннями та практиками [3, с. 21]. Окремо було виділено питання екологічної безпеки: рекомендовано використовувати натуральні матеріали, як-от тканини, та безпечні фарби на водній основі, що цілком відповідає сучасним тенденціям сталого розвитку в освітньому процесі.

Отже, здобуті дані демонструють дієвість техніки вибійки як інструменту естетичного, культурного та творчого зростання учнів у позашкільних

навчальних закладах. Подальші наукові роботи можуть бути спрямовані на розробку стандартних навчальних планів і методичних матеріалів, що сприятимуть ширшому використанню цієї техніки в освітньому процесі.

Висновки. Результати досліджень, що були проведені, засвідчують педагогічну доцільність включення техніки вибійки у гурткову роботу. Це визначено як дієвий спосіб для стимулювання креативності, розвитку естетичного чуття та зміцнення національної ідентичності школярів. Використання цієї традиційної мистецької практики в позашкільному освітньому процесі допомагає здобувати практичні вміння, заохочує зацікавленість до культурного спадку та активізує творчі здібності учнів.

В процесі дослідження було з'ясовано, що для результативної організації занять з вибійки необхідна чітко спланована методична система. Вона передбачає поетапність у навчанні, застосування інтерактивних методів роботи, гармонійне поєднання теоретичного матеріалу з практичними завданнями, а також підтримку мотивації учнів. Ключовим аспектом є врахування вікових категорій та індивідуальних відмінностей учасників гуртка.

На підставі вивчення досвіду викладачів та підсумків практичного випробування, виділено кілька методичних порад, які можуть бути застосовані в освітньому процесі: організація тематичних майстер-класів, впровадження елементів проєктного навчання, запрошення митців народної творчості, розробка навчально-методичних матеріалів для викладацького складу.

Отже, застосування техніки вибійки у гуртковій діяльності відкриває широкі можливості для удосконалення навчального процесу, підтримання народної спадщини та всебічного становлення дитячої особистості. Майбутні наукові дослідження могли б сфокусуватися на створенні навчально-методичних матеріалів та вивченні впливу вибійки на формування життєвих цінностей молодого покоління.

Список використаних джерел

1. Ковальчук І. М. Традиційне мистецтво вибійки: історія та сучасність. – Київ: Мистецтво, 2023. – 144 с.
2. Мельник О. П. Вибійка в системі позашкільної освіти: методичні рекомендації. – Львів: Освіта України, 2024. – 128 с.
3. Нечипоренко С. Г. Вибійка в Україні. – Київ: Майстерня книги, 2010. – 128 с.
4. Петренко Л. В. Вибійка як засіб формування національної ідентичності в гуртковій роботі. – Харків: Світ знань, 2023. – 136 с.
5. Шмагало Р. Т. Декоративне мистецтво: теорія та історична реальність. – Київ: АРТ КНИГА, 2016. – 376 с.

*Ангеліна КАРТАВЦЕВА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Анна КАМІНЕЦЬКА,
викладач циклової комісії природничих дисциплін
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ЕКОЛОГІЧНЕ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ З ВИКОРИСТАННЯМ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТУ STEM-ОСВІТИ

Початкова школа – це не лише період засвоєння базових знань, але й час формування цінностей. Екологічна культура – це сукупність знань, цінностей, норм поведінки та практичних дій людини, спрямованих на збереження природного середовища та забезпечення гармонійних взаємовідносин між людиною і природою. Морально-екологічне відношення до природи визначає наше бажання пізнавати природу і діяти на її благо. Екологічні знання допомагають нам розуміти, як правильно взаємодіяти з природою, а екологічно виправдана поведінка є практичним вираженням наших знань і цінностей. Екологічна свідомість – одна з найважливіших якостей сучасної людини. STEM-освіта створює ідеальний фундамент для розвитку екологічної грамотності. Завдяки STEM-проєктам діти не лише дізнаються про проблеми довкілля, але й шукають шляхи їх вирішення.

Метою нашої роботи було дослідити ефективність використання проєктних технологій як елементу STEM-освіти в екологічному навчанні та вихованні учнів початкових класів. Об'єктом - процес навчання молодших школярів. Предметом - формування екологічної компетентності в учнів початкових класів засобами проєктних технологій.

У концепції НУШ виділяють взаємопов'язані ключові компетентності такі як: екологічна та компетентність у галузях природничих наук. Учні мають розвинути вміння критично оцінювати екологічну інформацію та приймати зважені рішення. Вчителі початкових класів можуть сприяти цьому, навчаючи дітей аналізувати екологічні проблеми та шукати на них відповіді.

У пояснювальній записці Типової освітньої програми Олександра Савченко зазначає рекомендовані практичні методи: способи очищення води; спостереження дослідів які демонструють властивості повітря; спостереження впливу діяльності людини на природу на прикладі своєї місцевості; складання пам'ятки ощадливого використання води і електроенергії в побуті; правила безпечної поведінки у природному середовищі, аналіз ситуації перебування у природі [1].

Роман Шиян пропонує такі змістові лінії: правила безпечної поведінки в довкіллі; охорона природи; людина і довкілля; природні та рукотворні об'єкти їхнє значення для людини вплив людини на довкілля; охорона природи [3].

Новий етап розвитку дитини пов'язаний з поглибленням екологічних знань та формування екологічно свідомої поведінки. Це відбувається завдяки спостереженню за змінами в природі та обговорення цих проблем з учителем, оцінці впливу людської діяльності на довкілля. Одним з найперспективніших шляхів опанування природничих наук є STEM-освіта. Вона не лише розвиває в учнів логічне мислення і технічні навички, а й формує в них здатність до креативного вирішення проблем, стимулює інноваційність та винахідливість. STEM – це навчальна програма, яка робить науку, технології, інженерію та математику доступними та цікавими для всіх. Завдяки візуальним демонстраціям та практичним методам учні не просто запам'ятовують формули, а й розуміють, як ці знання працюють у реальному світі.

Проект – це дослідницький пошук, який учень здійснює самостійно або в команді. Він обирає цікаву тему, ставить мету та шукає шляхи її досягнення. Вчитель у цьому процесі виступає радником та наставником. Роль учителя в організації проєктної діяльності: допомага учням в пошуку потрібних джерел інформації; заохочування учнів; сам учитель є джерелом; координація всього процесу; підтримка неперервного зворотнього зв'язку для успішної роботи учнів над проєктом. Кожен проєкт потребує інтегрованих знань та вмінь.

За провідною діяльністю проєкти поділяються на:

- Дослідницькі. Дані проєкти вимагають ретельного планування та чіткої організації, вони мають бути актуальними, тобто відповідати на сучасні наукові запити та мати соціальну значущість спрямовані на здобуття нових знань та розуміння певних явищ.
- Практико-орієнтовані. Для успішної реалізації проєкту необхідний чіткий план дій, розподіл ролей між учасниками та ефективна координація їхньої роботи. Особливу увагу слід приділити презентації результатів та розробки стратегії їх впровадження.
- Ігрові. Учасники обирають собі певні ролі, пов'язані з темою проєкту: це можуть бути вигадані або реальні персонажі, чиї взаємини учасники відтворюють у різних ситуаціях.
- Інформаційні. Спрямований на вивчення певної теми, передбачає збір інформації з різних джерел (книжки, Інтернет, опитування та інші), аналіз та узагальнення.
- Творчі. Дані проєкти є досить динамічними і визначаються спільними інтересами учасників. Вони прагнуть досягти конкретного результату, але залишають простір для імпровізації.

Етапи реалізації проєкту:

1. Підготовчий етап – передбачає: ретельне ознайомлення з досліджуваною проблемою, формулювання чітких цілей і завдань дослідження, створення теоретичної бази для подальшої роботи.
2. Організація діяльності – розподіл завдань між учасниками, створення структури для активної взаємодії та досягнення поставлених цілей.

3. Реалізація проєкту: збір та аналіз первинних і вторинних даних згідно з метою дослідження, створення візуальних, аудіо- та відеоматеріалів для ілюстрації результатів.
4. Презентація проєктного продукту: демонстрація результатів дослідження, порівняння їх з поставленими цілями та метою, обґрунтування отриманих результатів перед аудиторією.
5. Оцінювання та рефлексія – досягнення конкретних, вимірювальних результатів шляхом розв'язання актуальних проблем; контроль знань; розвиток самостійності, критичного мислення, творчих здібностей учнів та мотивації.

Розглянемо кілька прикладів:

Проект 1. Учні об'єднуються в пари, щоб спільно проводити дослідження. Учні експериментують з різними комбінаціями фільтрувальних матеріалів, створюючи власні унікальні фільтри. Пропускаючи брудну воду через створений фільтр, учні спостерігають за процесом очищення.

Проект 2. Учні готують необхідні матеріали: дві склянки, тарілку, воду, лінійку або мірний циліндр, маркер та зошит для запису спостережень. Обидві склянки наповнюють водою до рівня 100 грамів. З однієї склянки воду переливають у тарілку. Склянку та тарілку ставлять в одне місце, щоб умови для випаровування були однаковими. Після закінчення експерименту учні порівнюють отримані дані та роблять висновок про те, в якій посудині вода випарувалася швидше.

Проект 3. Кожна група обирає кілька видів рослин, які підходять для їхніх умов (освітлення, температура, вологість). Створення ескізів або макетів зеленого куточка з використанням різних матеріалів. Розробка графіка поливу, підживлення, обприскування рослин з урахуванням їхніх особливостей. Визначення відповідального за догляд за кожною рослиною в групі. Підготовка місця для рослин (миття горщиків, дезінфекція ґрунту). Розміщення рослин відповідно до проєкту. Презентація результатів роботи перед класом, школою або іншою аудиторією.

Отже, ми дійшли висновку, що формування екологічної свідомості у молодших школярів ефективно відбувається за допомогою проєктів, зокрема в процесі вивчення предмета «Я досліджую світ». Такі проєкти не лише надають дітям теоретичні знання, а й допомагають їм застосовувати їх на практиці та оцінювати власні досягнення. Це сприяє розвитку в учнів розуміння важливості гармонійного співіснування з природою.

Список використаних джерел

1. Савченко О. Я. Типові освітні програми для учнів 1-2 класів [Електронний ресурс] / О. Я. Савченко. - 2018.
2. Савченко О. Я. Типові освітні програми для учнів 3-4 класів [Електронний ресурс] / О. Я. Савченко. - 2018.
3. Шиян Р. Б. Путівник по Державному стандарту початкової освіти / Р. Б. Шиян//НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: poradnik для вчителя / Р. Б. Шиян. – Київ: «Літера ЛТД», 2019. – С. 21–28.

4. Шиян Р. Б. Типові освітні програми для учнів 2-4 класів [Електронний ресурс] / Р. Б. Шиян. - 2018.
5. Ягуна І. Екологічний проєкт як один із засобів екологічного виховання / І. Ягуна. // «Початкова освіта». – 2018. – No2. – С. 62.

*Анна КАСЯНЧУК,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Світлана ЛЕВЧЕНКО,
викладач циклової комісії педагогічно-соціальних дисциплін
Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І. Я. Франка
Житомирської обласної ради
(м. Коростишів, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШІ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ В НУШ

Сучасний світ стрімко змінюється, а ці зміни впливають на освіту та наше життя. Те, що ще вчора здавалося новим і незвичним, сьогодні активно впроваджується в навчальний процес. Діти приходять до школи з вмінням користуватись цифровими інструментами з раннього віку. Тому важливо з дитинства знайомити здобувачів освіти із цифровими технологіями, пояснювати, як з ними потрібно працювати, їхні можливості й ризики.

Теоретичною та методологічною основою роботи є праці таких авторів, як Артюхов А., Віхляєв М., Волк Ю. (2023) та Гришко В. І., Киричук Б. С. (2024), які розглядають академічну доброчесність і вплив штучного інтелекту на освітню діяльність.

У сучасному освітньому середовищі штучний інтелект розглядається як один із провідних інструментів цифровізації навчального процесу. Під штучним інтелектом розуміємо галузь комп'ютерної науки, що займається створенням систем, здатних до імітації людського інтелекту: до навчання, логічного міркування, аналізу, самокорекції та прийняття рішень.

У ході дослідження було проаналізовано низку сучасних ШІ-інструментів, що можуть використовуватися у мовно-літературній освітній галузі НУШ. Серед них – Gemini, Slidesgo, Leonardo AI, Midjourney, ChatGPT, Suno AI, Animated Drawings та AI Comic Book Generator. Кожен із цих інструментів має функціональне призначення. Це дозволяє вчителю урізноманітнити форми подачі матеріалу, активізувати пізнавальну діяльність учнів та створити умови для реалізації принципів особистісно орієнтованого навчання.

Однією з провідних платформ є ChatGPT, мовна модель, що дозволяє здійснювати генерацію тексту, зображень, структурувати матеріал та надавати педагогічні поради у доступній формі [1]. Його можна використати у навчальному середовищі, для створення текстів із великою кількістю

прикметників або формулювання відповідей від імені автора літературного твору. Це сприяє розвитку мовлення, уяви та критичного мислення.

Gemini – створений на базі мовної моделі LaMDA, має багатомовну підтримку, функцію генерації текстів і зображень, а також голосовий інтерфейс [3]. Її використання на уроках літературного читання дозволяє створювати ілюстративні матеріали, наприклад, до байки Л. Глібова до байки «Лебідь, шукає і рак». Таким чином діти навчаються критично оцінювати результати, співвідносити їх з текстом, виокремлювати елементи, що не відповідають змісту, стилю або емоційному контексту твору.

Візуальні можливості доповнюються функціоналом платформи Leonardo AI, яка дозволяє створювати зображення на основі текстових описів [2]. Можна використати на уроці під час опрацювання повісті С. Гридіна «Федько, прибулець з Інтернету». Діти навчаються критично оцінювати створені медіапродукти.

Варто виділити зручну модель – Slidesgo. Пропонує інтегровані інструменти створення презентацій із залученням генеративного ШІ [4]. Доцільно використовувати на уроках під час ознайомлення з біографіями письменників. Такий формат подачі матеріалу відповідає віковим особливостям молодших школярів: інформація стає зрозумілішою, наочною та цікавою. Окрім цього, учні можуть навчитися критично оцінювати матеріал, звертати увагу на неточності або те, що потрібно уточнити, тобто не просто сприймати, а осмислювати отриману інформацію.

Також було розглянуто специфічні сервіси: Midjourney, який забезпечує створення високоякісних реалістичних або фантастичних зображень на основі абстрактних підказок, Suno AI – для генерації музичного супроводу освітніх заходів, Animated – для анімації дитячих малюнків у форматі мультфільму та AI Comic Book Generator, що дозволяє створювати комікси на основі текстового сценарію. Ці інструменти урізноманітнюють навчальний процес, дозволяють зробити цікавим його й мотивують учнів до активної творчої діяльності.

Сучасні інструменти ШІ надають педагогам широкі можливості для реалізації інноваційних підходів до навчання в межах мовно-літературної освітньої галузі. Їх використання не лише покращує залученість учнів у навчальний процес, а й стимулює розвиток критичного мислення, здатності аналізувати цифровий контент. Водночас важливим залишається вміння як вчителя, так і учнів інтерпретувати результати, виявляти похибки й перетворювати недоліки систем ШІ на ефективні навчальні ситуації.

Список використаних джерел

1. Hanna Chala. Як користуватися ChatGPT: повний гайд для новачків. Блог хостера HOSTiQ. URL: <http://surl.li/dpyrje> (дата звернення: 30.01.2025).
2. Leonardo AI. Безкоштовна неймережа для генерації зображення. Знайшов. URL: <http://surl.li/rbnvfm> (дата звернення: 29.01.2025).
3. Васильченко С. Що таке Gemini, як працює та кому буде корисний новий ШІ від Google. Happy Monday. URL: <http://surl.li/yfbmls> (дата звернення: 10.02.2025).

Катерина КЛЕСТОВА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Катерина КІРЮШИНА,
викладач циклової комісії іноземних мов
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ПІСЕННИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В МОЛОДШІЙ ШКОЛІ

Співання пісень стимулює мовленнєву активність дітей. Діти активно використовують різні звуки, слова та фрази, завдяки чому вони мають також продумати сенс своїх слів – вчаться розуміти, що кожен вислів має мету. Наприклад, пісня «The Wheels on the Bus» стимулює дітей використовувати різні дієслова, що описують дії транспорту, та вчити назви частин транспорту, що сприяє загальному розвитку дитини.

Як зазначають сучасні вчені Ю. Деркач і Р. Яблонська [4, с. 54-56], пісні мають виховний і розвивальний аспект – завдяки мелодіям дитина вчиться комунікувати, розвиває пам'ять, увагу, уяву, загальні мовні навички, а також виховує критичне мислення, власний смак. Завдяки різним ритмам пісень і їх значенням діти на інтуїтивному рівні розуміють, яка тема для них важливіше – кохання, сім'я, дружба, зрада тощо.

Для фонетичної зарядки обирають пісні з простим мелодійним малюнком, короткі та з чітким ритмом. Багато повторень у тексті також спрощують сприйняття. Чудовим прикладом є дитяча пісенька «How many W's can I see», де звук /w/ повторюється неодноразово.

Цю пісню можна використовувати для різних завдань:

- плескати в долоні при звуці /w/;
- порахувати кількість слів з /w/ у пісні;
- повторювати слова, що містять звук /w/.

Вивчення англійської мови в молодшому шкільному віці має свої особливості, які необхідно враховувати при розробці навчальних програм і методик. Граматика, як одна з основних складових мови, потребує особливого підходу до її викладання для дітей.

Учні початкової школи, розпочинаючи вивчати іноземну мову, ще не мають достатньо розвиненого лінгвістичного мислення. Тому спочатку граматичні структури вивчаються через мовні зразки та лексичні одиниці, без детального пояснення морфологічних та синтаксичних зв'язків. Глибше

розуміння граматики буде розглянуто пізніше, коли учні набувають відповідного досвіду в рідній мові [2, с. 144-150].

Як зазначає Ю. Лахмотова, аспірант Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди [5, с. 232]: «Як і для будь-якої іншої справи, для вивчення іноземної мови потрібна позитивна мотивація, тобто бажання займатися, потреба у цьому, інтерес». Тому вчителі, визначивши, що основні граматичні структури в початкових класах цікаво описані у пісенних матеріалах англійською мовою, вирішили спробувати подати дітям матеріал саме в такій формі.

Словниковий запас пісні має відповідати лексичному мінімуму для відповідного віку та навчальної програми. Термінологія повинна бути зрозумілою та легко асоціюватися з реальними об'єктами та явищами, що входять у життєвий досвід дітей. Уникати слід занадто спеціалізованої лексики та ідіоматичних виразів.

Граматичні структури, що використовуються в пісні, повинні бути простими та відповідати рівню знань учнів. Складнопідрядних речень та інших складних граматичних явищ краще уникати, особливо якщо використовуємо англійські пісні, в них правила складнопідрядних речень відрізняються. Перевагу слід надавати простим реченням, які поступово ускладнюються впродовж навчання.

Пісня має містити мовні зразки, що використовуються в повсякденному житті. Так учні зможуть застосовувати вивчений матеріал на практиці; навіть якщо прямого діалогу з носієм мови не буде, дитина краще засвоїть матеріал через пісні, онлайн-ігри тощо.

Мелодія має бути легкою в запам'ятовуванні та не містити занадто важких слів для дітей. Важливо, щоб учні могли легко її наспівувати та засвоювати ритмічний малюнок. Також важливо, щоб кількість складів у словах не перевищувала ритм – темп пісні має бути помірним, що дозволяє учням без труднощів сприймати слова та вимовляти їх.

Багаторазове повторення фраз сприяє кращому запам'ятовуванню зазначеного мовленнєвого зразка та нових лексичних одиниць із теми. Вдалим є вибір саме пісенного варіанта, оскільки учням подобається співати та супроводжувати спів жестами й рухами; для кращого запам'ятовування деякі діти асоціюють граматичну структуру з цією піснею [3, с. 42-47].

Тема пісні має відповідати інтересам учнів та бути релевантною для їхнього життєвого досвіду. Доречно використовувати такі пісні, які за тематикою сумісні з темами початкової школи – «My Family and Friends», «Animals», «Food», «Christmas» тощо.

Вчителі також можуть використовувати пісні популярних англійських груп – наприклад, у The Beatles є прості пісні. Одним із доречних прикладів вважаємо пісню «Octopus's Garden» [1] («Сад Восьминога») – в цій пісні є досить багато прийменників, тому можна запропонувати дітям таке завдання: «Прослухайте пісню та вставте пропущені слова з довідки» (in, under, with, below, on, beneath).

Досвід педагогічної практики неодноразово підтверджує високу ефективність інтеграції пісенного матеріалу в процес навчання іноземних мов. Серед ключових переваг такого підходу можна виділити наступні:

- Пісні сприяють швидкому та міцному засвоєнню лексичних одиниць та граматичних конструкцій завдяки їх інтеграції в контекст автентичного мовлення.
- Регулярне прослуховування пісень сприяє розвитку навичок аудіювання, покращує фонетичну точність та розширює мовний кругозір учнів.
- Пісні створюють позитивну емоційну атмосферу на уроці, підвищують мотивацію учнів та стимулюють їх до активної участі в освітньому процесі.
- Співаючи пісні, учні долають психологічний бар'єр, розвивають впевненість у своїх силах та вдосконалюють навички усного мовлення.
- Повторне прослуховування та виконання пісень сприяє автоматизації мовних зразків та формуванню стійких мовних навичок.

Список використаних джерел

1. Octopus's Garden (Remastered 2009) by The Beatles. YouTube-канал The Beatles, 2018. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=A7coEcXjd7Q>
2. Бойко Н. Г. Використання пісенного матеріалу у формуванні комунікативної компетенції школярів на уроках іноземної мови. Сучасні проблеми германського та романського мовознавства: матеріали третьої Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції, м. Рівне, 23-24 квітня 2015 р. Рівне, 2015. С. 144–150. URL: <https://cutt.ly/OeV8s1Qh>
3. Василенко О. М., Сисоєнко І. В. Малі віршовані форми як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках англійської мови. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2014. Вип. 49. С. 42–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2014_49_8
4. Деркач Ю. Я., Яблонська Р. Р. Пісня як ефективний засіб формування лексичних навичок на уроках англійської мови в початкових класах. «Молодий вчений». Жовтень, 2021. №10 (98). С. 54–56. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2360/2347>
5. Лахмотова Ю. В. Навчання іноземних мов молодших школярів у школах КНР : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2019. 232 с.

*Анна КОМІСАРЕНКО,
студентка спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник – Анна КИФЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії музики і хореографії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ КАРЛА ОРФА ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ТЕОРІЯ РОЗВИТКУ МУЗИКАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Музично-педагогічна концепція Карла Орфа одна з найцікавіших методик творчого виховання дітей у світовій педагогічній практиці. Її інтернаціональне проектування здійснювалось у Чехії, Польщі, Югославії, США, Аргентині, Індії, Франції, Японії, Австралії, Індонезії, Іспанії, Португалії. Інтерпретація змісту методики К. Орфа відбувалась на основі національного мелосу й інструментарію кожної нації, тобто пройшла трансформацію відповідно до національного менталітету кожної країни. Прогресивність музично-педагогічної концепції К. Орфа у різних аспектах висвітлювалась у працях А. Азарової, Л. Баренбойма, В. Завалко, А. Корнюхіної, Г. Кеетмана, В. Келлера, О.Резнікової, С. Матвієнко, Л. Юрченко, О. Шаповал, В. Шульгіної та ін. У 2010 році на конгресі AISME у Пекіні музично-педагогічну концепцію К. Орфа визначено, як найбільш вагомим досягненням у галузі музичної педагогіки ХХ століття. Тому, плеяда науковців, фізіологів, молодих вчених-дослідників, психологів звернулися до вивчення особливостей методики К. Орфа з метою подальшого впровадження у сучасний навчально-виховний процес.

Вивчаючи музично-педагогічну систему К.Орфа, О.Резнікова, стверджує, що центральним елементом даної концепції є установка на творчість, тобто в основі виховання лежить розуміння музики через власну творчість. Музично-вихована система К. Орфа ґрунтується на синтезі інструментальної, ритмопластичної, танцювальної, вокальної діяльності та акторської гри. Основна ж мета музично-педагогічної концепції К. Орфа – виховання творчої людини шляхом розвитку її художнього мислення й естетичного смаку [3, с. 15].

У системі музичного виховання К. Орфа можна виділити три ключові чинники, що сприяють розвитку особистості дитини: музично-рухові заняття; мовленнєві вправи; гра на простих музичних інструментах. Усі ці елементи синергетично взаємопов'язані, а ключовим аспектом їх інтеграції є ритм. Він охоплює музику, мову та рухи (особливо циклічні), коли відбувається періодичне напруження і розслаблення м'язів. Мова, рух і музика – це «три кити» музичної педагогіки К. Орфа [2, с. 15].

Мова. Для музичного виховання важливими є мовні вправи, оскільки музикальний слух розвивається в тісному зв'язку з мовним слухом. Мовний слух є однією з основ музикального слуху. Дитина навчається використовувати засоби виразності, спільні для мови та музики: темп, ритм, регістр, тембр та інтонацію. У контексті музики мовні вправи, насамперед, передбачають ритмічне та темброве – звукове тренування. Педагогічна ідея полягає в тому, щоб при вивченні музичного ритму спиратися на ритм слів, використовуючи вже знайомі словосполучення. К. Орф у «Шульверку» розглядає слово як елемент мови, що сприяє виникненню співу. Поєднання інтонації, жестів і міміки є ключовою основою музики. Мовний слух є однією з основ музикального слуху. Щодо музики, мовні вправи в першу чергу передбачають ритмічне та темброве – звукове тренування. Педагогічна концепція полягає в тому, щоб при вивченні музичного ритму спиратися на ритм слів, використовуючи вже знайомі елементи.

Рух. Формування музично-ритмічного почуття у дітей дошкільного віку передбачає розвиток певних ритмічних навичок, організацію їхньої рухової активності, а також усвідомлення творчої та естетичної виразності ритму, як складової музичного виховання. Як зазначав Б. Теплов, «почуття музичного метра має не лише моторний, але й емоційний характер: його основою є сприйняття виразності музики. Тому поза музикою відчуття музичного ритму не може ані виникнути, ані розвиватися». Спектр можливостей розвитку рухових функцій дітей – великий, це насамперед, завдання, спрямовані на вдосконалення різних життєво важливих рухів, а також на покращення у дітей відчуття власного тіла, координації, сили рухів, а також відчуття часу і відстані. Усі ці завдання, в основному, вирішуються під час виконання основних рухів: ходьби, бігу, стрибків, вправ на рівновагу тощо. Адаптація рухів до певного ритму або музичного такту, до рухів партнера чи групи, інсценізація пісень, виконання простих сценок або танців, гра на музичних інструментах – все це є ефективними засобами, які К.Орф рекомендує для розвитку рухових навичок у дітей. Складовою частиною рухових занять є навчання дітей орієнтуватися в просторі: рухатися по колу, квадрату, діагоналі, змійками, вісімками, парами, трійками, ланцюжком, змінюючи партнерів, а також у різних напрямках. Діти вчаться дотримуватися дистанції, знаходити свою «стежку» та уникати зіткнень. Також використовуються спеціальні вправи для розвитку реакції, зосередженості, концентрації уваги, балансування, напруги та розслаблення. Музично-рухові завдання є важливими для розвитку соціальних навичок, таких як поведінка в групі, вміння спілкуватися, координувати свої рухи з іншими учасниками, а також здатність встановлювати контакт і діяти спільно.

Роль руху в концепції К. Орфа є ключовим фактором у формуванні почуття ритму. Це почуття має моторну природу і завжди супроводжується відповідними моторними реакціями. Сприйняття ритму викликає різноманітні кінетичні відчуття, такі як скорочення язика, м'язів голови, пальців ніг, гортані, грудної клітки тощо. Усі його найпростіші форми, спочатку виконувані на місці, а потім з переміщенням у просторі, поєднуються з мовленням, жестами

та звуковими інструментами, що робить їх корисними для цієї діяльності. «Джерелом» рухових ідей виступають самі діти, їхня здатність бігати, стрибати, крутитися – будь-який рух, природний для них, може бути використаний. Рух у концепції Орфа є: невід'ємною складовою елементарного музикування, що органічно поєднується з музикою та мовленням; засобом внутрішньої свободи, розвитку рухових здібностей людини та її вміння вільно управляти своїм тілом (від простих рухів до базових танцювальних елементів); інструментом природного творчого самовираження в просторі; одним із ключових методів формування навичок імпровізації; основним засобом розвитку діяльності та мислення, а також тренування нервово-психічних процесів; фактором, що підсилює, підтримує та об'єднує процес навчання; ключовим інструментом для моделювання елементів музичної мови; основним засобом формування почуття ритму; інструментом для розвитку соціально-комунікативних навичок; джерелом неперевершеної радості для дітей. Особливістю підходу Карла Орфа до руху є його простота та доступність для кожної дитини. Танок, що виникає під елементарну музику, формується через поступове вдосконалення володіння тілом і є також елементарним, а не сценічним, з безліччю складних рухів і фігур, які важко виконати та запам'ятати.

Музика. У системі елементарного музичного виховання значна увага приділяється руховому розвитку в тісному зв'язку з музичним вихованням. У молодших вікових групах, відповідно до рекомендацій К. Орфа, використовуються найпростіші мелодико-ритмічні форми, що базуються на п'яти тоновому звукоряді. Поступово діти вчаться виконувати більш складні структури (одночастинні та двох частинні), співають пісні з акомпанементом і без нього, а також грають у малих і великих ансамблях. У методиці К. Орфа під час гри на музичних інструментах дітям пропонують різні творчі завдання: вигадати мелодію, продовжити запропоновану мелодію, змінити ритм, тембр мелодії тощо. К. Орф спільно з К. Заксом розробив та сконструював спеціальний інструментарій: мелодійні ударні інструменти – металофони та ксилофони; немелодійні ударні інструменти – барабани, тон-блоки, тарілки, дитячі литаври, кастаньєти; струнно-смічкові інструменти – гітари, лютні, скрипки; найпростіші духові інструменти – флейти та блок-флейти різного діапазону. Наведений інструментарій визначають поняттям – «інструменти Орфа».

Отже, використання музично-педагогічної концепції Карла Орфа на музичних заняттях у закладах дошкільної освіти є універсальним засобом розвитку музикальних здібностей дітей, формування мовленнєвої культури та соціальної адаптації в групі, вдосконалення координації рухів. На підставі вищезазначеного, можна визначити музично-педагогічну концепцію Карла Орфа як універсальну теорію розвитку музикальних здібностей дітей.

Список використаних джерел

1. Азарова А. «Шульверк» Карла Орфа як система розвитку музичного слуху дитини / Студії мистецтвознавчі : Театр. Музика. Кіно. Чис. 3 (39) / [голов. ред. Г. Скрипник]; НАНУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2012. С. 66–72.
2. Матвієнко С.І., Вакулюк В.М. Використання засад орф-педагогіки в музичному вихованні дошкільників / Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки: зб. матеріалів V міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Київ, 1 липня 2021 р.). Київ, 2021 С. 11–17.
3. Рєзнік, Олена Сергіївна, and Уолсер Ейнджел Дарлінг. Музично-педагогічна концепція Карла Орфа як універсальна теорія розвитку музичних здібностей дітей. *Science and innovation of modern world: proceedings of the VI International scientific and practical conference*. 2023.

Дарина КОНСТАНТИНОВА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Тетяна РОМАНОВА,
викладач циклової комісії музики та хореографії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

МУЗИЧНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Музично-ігрова діяльність – це комплексна методика, що поєднує елементи музики, гри, співу, танцю та інших видів творчої активності й спрямована на всебічний розвиток дитини. Це процес, у якому дитина через взаємодію з музикою і грою вчиться розуміти навколишній світ, розвивати свої емоційні, фізичні, інтелектуальні та соціальні навички.

Музично-ігрова діяльність відіграє унікальну роль у розвитку дитини, оскільки охоплює як когнітивний, так і емоційний, фізичний та соціальний аспекти. Її багатогранний підхід надає можливість дитині не лише розвиватися всебічно, але й виражати свою індивідуальність через музику та гру.

Музика природно сприяє розвитку когнітивних процесів, які включають пам'ять, увагу, логічне мислення та концентрацію. Під час прослуховування музики та участі в музичних іграх у дитини активуються різні зони мозку, що відповідають за обробку інформації, синхронізацію, аналіз і оцінку. У результаті музика робить мозок дитини більш пластичним, здатним швидше та ефективніше адаптуватися до нової інформації. Музичні композиції, особливо з повторюваними фразами та мелодіями, стимулюють короткотривалу та довготривалу пам'ять. Наприклад, повторювані слова у піснях чи ритмічні послідовності у вправах вимагають від дитини запам'ятовування, що тренує її здатність до запам'ятовування й відтворення інформації. Музичні ігри, де

дитині потрібно слідувати певному ритму чи мелодії, сприяють розвитку логічного мислення та здатності зосереджуватися. Це також допомагає формувати навички, важливі для розуміння причинно-наслідкових зв'язків.

Музика та ігри завдяки співам, ритмам і звуковим вправам, що заохочують дітей чітко вимовляти слова, сприяють розвитку мовлення, розвивають відчуття ритму і точність інтонації. Участь у музично-ігрових активностях також розвиває креативне мислення, оскільки діти можуть експериментувати з мелодіями, темпами і створювати власні музичні елементи. Через музику діти навчаються інтонаційних і ритмічних відтінків мови. Повторювані звукові елементи допомагають розвивати правильну вимову, динаміку мовлення та ритмічну побудову фраз. Завдяки іграм, що вимагають імпровізації та творчого підходу, діти вчаться мислити нестандартно, знаходити нові рішення та варіанти для вираження своїх думок і емоцій. Музичні ігри часто передбачають вибір певних звуків, створення власних мелодій та навіть театралізованих вистав, що пробуджує фантазію і творчість.

Музика має потужний емоційний вплив. Завдяки їй діти вчаться краще розуміти власні почуття та емоції інших людей. Через музику можна без слів висловлювати настрій і почуття, що особливо важливо для маленьких дітей, яким іноді бракує словникового запасу для вираження складних емоцій. Музичні твори різного темпу й ритму, особливо з яскраво вираженим емоційним забарвленням, допомагають дітям навчитися розпізнавати і розуміти емоції. Наприклад, весела і ритмічна музика може викликати радість, тоді як повільна і меланхолійна — спокій чи смуток. Під час співу, танців та гри на дитячих музичних інструментах дитина може виражати свої емоції через засоби музичної виразності, що допомагає в подоланні тривожності та створенні позитивного настрою.

Музично-ритмічні ігри та танці розвивають дрібну й велику моторику, допомагають формувати поставу, гнучкість та координацію рухів. Діти вчаться контролювати свої рухи, адаптувати їх до ритму музики, що сприяє зміцненню м'язів та загальному фізичному розвитку. Виконання ритмічних рухів під музику вимагає злагодженої роботи різних груп м'язів, що покращує координацію і баланс. Під час гри на дитячих музичних інструментах (наприклад, на маракасах чи бубні) діти використовують дрібну моторику, яка сприяє зміцненню м'язів рук та пальців, що важливо для подальшого навчання письма та інших навичок.

Соціальна взаємодія під час музичних ігор розвиває здатність дитини працювати в команді, дотримуватись правил та співпрацювати з іншими. Спільне виконання пісень, участь у групових ритмічних іграх сприяють формуванню навичок комунікації, терпіння та взаємної підтримки. Участь у музичних іграх допомагає дітям вчитися розподіляти ролі, виконувати завдання разом з іншими та бути частиною команди. Це надзвичайно важливо для формування колективних взаємин і соціальних навичок. Музика і гра вимагають обміну інформацією, часто невербальною, що покращує здатність дитини взаємодіяти з іншими, використовуючи мову тіла, міміку та жест.

Музика відіграє важливу роль у розвитку дитячого мозку. Вона стимулює нейрогенез – процес утворення нових нейронів, та сприяє утворенню міцних нейронних мереж. Заняття музикою з раннього віку позитивно впливають на розвиток мовних, математичних та просторових здібностей, а також навички читання. Крім того, музика сприяє розвитку емоційного інтелекту, соціальних навичок та самовираження. Музика суттєво впливає на синхронну роботу нейронних мереж, що є важливим механізмом для оптимізації пізнавальних функцій. Під час прослуховування музики нейрони різних ділянок мозку починають працювати більш злагоджено та синхронно. Така злагодженість є ключовою для покращення пізнавальних процесів, зокрема уваги, пам'яті, сприйняття та обробки інформації.

Нейронна синхронність зумовлюється ритмічною структурою музики. Цей ритм допомагає мозку встановлювати своєрідний «внутрішній годинник», що покращує злагодженість між різними нейронними групами. Чіткі ритми та темпи музики активізують так звану мережу «альфа-ритмів», пов'язану з концентрацією уваги. Наприклад, музичні ритми можуть синхронізуватися з альфа- і бета-ритмами мозку, що підтримує готовність до активного сприйняття та аналізу інформації.

Ця синхронність сприяє кращій координації між окремими нейронними мережами, що забезпечує більш високий рівень обробки інформації. Злагоджені коливання нейронної активності дозволяють ефективніше розподіляти обробку чуттєвої інформації, зокрема слухової, що підвищує точність сприйняття і прискорює реакцію на подразники. Таким чином, музика допомагає мозку оптимізувати свою діяльність для досягнення конкретної мети – поліпшення когнітивних функцій, таких як увага і короткочасна пам'ять. Коли ми слухаємо музику, яка нам подобається, рівень дофаміну може зростати, що викликає відчуття насолоди та активує відповідні нейронні мережі. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню мотивації та зосередженості.

Музично-ігрові заняття різноманітних форм мають цілеспрямований вплив на розвиток когнітивних, емоційних та фізичних здібностей людини, сприяючи її гармонійному розвитку. Спів, зокрема, є діяльністю, що одночасно тренує дихальну систему і мовний апарат. За допомогою співу розвивається діафрагмальне дихання, що покращує контроль над голосом і загальне дихання. Паралельно вдосконалюється музичний слух, адже для точного відтворення звуків необхідно вміти розрізняти їхню висоту та тембр. Крім того, спів тісно пов'язаний з емоційною виразністю, оскільки дозволяє виражати і керувати емоціями, формуючи емоційну стійкість та підвищуючи емоційний інтелект.

Гра на музичних інструментах – це вид музично-ігрової активності, що потребує координації рухів, зосередженості та гостроти слуху. Під час гри на інструментах активізуються ділянки мозку, відповідальні за дрібну моторику, а також розвивається двобічна координація, коли, наприклад, необхідно використовувати обидві руки незалежно одна від одної. Навички, здобуті під час навчання гри на інструментах, сприяють формуванню творчих здібностей, оскільки музиканти постійно шукають нові способи вираження своїх ідей,

інтерпретації музичних творів і взаємодії з ними. Окрім того, гра на інструментах розвиває самостійність, адже вимагає регулярних тренувань, дисципліни та вміння самоорганізовуватися.

Музично-ритмічні вправи, такі як танці та рухливі ігри, мають значний вплив на розвиток координації рухів, пластичності та почуття ритму. Під час виконання таких вправ активно працюють великі м'язові групи, що позитивно впливає на фізичну форму та зміцнює опорно-руховий апарат. Синхронні рухи під музику розвивають здатність точно реагувати на ритм, що, в свою чергу, сприяє вдосконаленню узгодженості та координації рухів.

Сприйняття музики є невід'ємною частиною музичного розвитку, оскільки розширює музичні обрії та формує вишуканий естетичний смак. Різноманітність музичних жанрів та стилів дозволяє розвивати чутливість до різних музичних структур, гармонійних поєднань та культурних особливостей. Слухання музики також має позитивний вплив на емоційну сферу, провокуючи широкий спектр емоційних реакцій та стимулюючи емпатію. Це сприяє глибшому розумінню емоційного змісту музичних творів, що, в свою чергу, розвиває емоційну гнучкість та здатність до співпереживання.

Список використаних джерел

1. Аристова Л. С. Методика музичного навчання та виховання: навч. – метод. посібник / Людмила Аристова. Миколаїв: Іліон, 2018. 404 с.
2. Верховинець В. Теорія українського народного танцю / вступ. ст. і заг. ред. Я. В. Верховинця. 5-е вид. доп. Київ: Музична Україна, 2008. 149 с.
3. Верховинець В. Весняночка (скорочений передрук) / Упоряд., прим. Л. Огнева. / Всеукраїнська культурно-освітня Асоціація гуманної педагогіки/ – Дніпро: «Домінанта Принт», 2020. – 164 с.
4. Власова О. Б. Педагогічна спадщина В. Верховинця в організації музично-дозвілєвої діяльності молодших школярів / Власова О. Б. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки / Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка. Чернігів : ЧНПУ, 2012. Вип. 100. С. 81-83.
5. Легкун О. Г. Роль В. Верховинця та В. Авраменка у становленні Національного хореографічного мистецтва / The 11th International scientific and practical conference «Actual problems of learning and teaching methods» (December 06 09, 2022) Vienna, Austria. International Science Group. 2022., 580 p.

*Діана КОРНІЄНКО,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Лілія НЕЧИПОРЕНКО,
викладач циклової комісії викладачів іноземних мов
Комунальний заклад Київської обласної ради
«Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»
(м. Біла Церква, Україна)*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасній системі освіти акцент робиться на розвитку творчої особистості, здатної до самореалізації та швидкої адаптації в умовах постійних змін. Використання інноваційних методів навчання стимулює креативне мислення школярів, особливо під час занять з англійської мови, де важливо не лише опанувати мовні конструкції, а й уміти застосовувати їх у нестандартних ситуаціях. Це сприяє підвищенню зацікавленості, активізації мислення та формуванню пізнавальної самостійності.

Основною метою вивчення іноземної мови в сучасній школі є формування особистості учня, здатного використовувати цю мову як інструмент міжкультурного спілкування. На нашу думку, досягти практичного рівня володіння іноземною мовою можливо насамперед через особистісно орієнтоване комунікативне навчання, яке також сприяє освітньому, виховному процесу та розвитку творчого потенціалу учнів [3].

Для вивчення ефективності застосування інноваційних технологій у розвитку творчих здібностей учнів на уроках англійської мови необхідно:

- дослідити сучасні інноваційні технології, які використовуються у процесі викладання англійської мови, та визначити їхній вплив на формування творчого потенціалу учнів;
- розробити практичні рекомендації щодо інтеграції інноваційних методів у навчальний процес;
- здійснити аналіз науково-методичних джерел, провести спостереження за навчальними заняттями, анкетування учнів і вчителів, а також експериментальне впровадження обраних інноваційних підходів [1].

Творчість – ключовий елемент навчального процесу. Великого значення набуває робота, що сприяє розвитку креативного мислення у навчанні англійської мови. Вплив творчих завдань на мовну компетентність учнів є досить помітним.

Інноваційні технології як засіб стимулювання творчості. У ХХІ столітті творчість стала однією з ключових навичок, необхідних для успішної самореалізації особистості, а також для розвитку суспільства в цілому. Інноваційні технології, що стрімко розвиваються, відкривають нові горизонти для креативного мислення, експериментів і реалізації нестандартних ідей. Вони не лише полегшують доступ до інформації, а й створюють нові платформи для самовираження та співпраці, передбачають використання цифрових платформ

та інтерактивних додатків для розвитку креативності, надають можливості штучного інтелекту та доповненої реальності в навчанні.

Такі ресурси, як *Canva*, *Figma*, *Adobe Creative Cloud*, дозволяють навіть новачкам створювати високоякісний графічний, відео- та аудіоконтент. Онлайн-інструменти для малювання, 3D-моделювання (наприклад, *Blender*, *Tinkercad*) розкривають нові грані візуального мистецтва.

Гейміфікація та інтерактивні методи мають на меті чинити вплив освітніх ігор, квестів, вікторин, інтерактивних вправ та ігрових методик на формування творчого підходу до вивчення англійської мови.

Популярні інструменти та платформи:

Kahoot, *Quizziz* — створення вікторин з елементами гри.

Duolingo, *Memrise* — мобільні додатки з гейміфікованим навчанням.

Classcraft — платформа, яка перетворює навчальний процес у рольову гру.

Minecraft Education Edition — вивчення мови через моделювання англomовного середовища.

Flip (ex-Flipgrid) — короткі відеовідповіді учнів для розвитку усного мовлення.

Роль мультимедійних засобів у розвитку творчого мислення також є досить значною. Адже використання відео, аудіо та візуального контенту, аналіз подкастів, блогів, соціальних медіа як творчих платформ для навчання сприяють розвитку мовних та мовленнєвих навичок.

Проектне навчання та колаборація передбачає застосування групових проєктів, творчих презентацій та спільного написання текстів, онлайн-співпрацю та міжкультурний обмін досвідом через міжнародні освітні проєкти.

Серед практичних аспектів упровадження інноваційних технологій виділяємо наступні:

- аналіз потреб учнів: вікові особливості, рівень володіння мовою, навчальні цілі;
- технічна доступність: чи мають учасники навчального процесу пристрої, доступ до інтернету, навички користування цифровими платформами?
- педагогічна доцільність: чи підтримує технологія розвиток потрібних мовних компетенцій?
- підготовка вчителя: навчання цифровій грамотності, методиці інтеграції ІКТ;
- часове планування: поєднання традиційних та цифрових форм занять;
- контроль і оцінювання: застосування Google Forms, LMS (Moodle, Google Classroom), автоматичних систем перевірки.

Інтерактивні технології, зокрема проєктне навчання, рольові ігри та створення лепбуків, сприяють активізації пізнавальної активності учнів і стимулюють розвиток їхніх творчих здібностей. Використання мультимедійних засобів і ресурсів Інтернету підвищує інтерес до вивчення англійської мови та заохочує креативне мислення [2].

Творчі здібності молодших школярів на уроках англійської мови ефективно розвиваються за допомогою нетрадиційних форм занять. Серед найбільш результативних методів варто виділити уроки-театралізації, свята, відеоуроки, екскурсії, співбесіди тощо [3].

На думку С. В. Кульневича та Т. П. Лакоцениної, нестандартні уроки можна поділити на кілька категорій: заняття зі зміненим способом організації (наприклад, лекції, захист проєктів, взаємоконтроль); уроки з елементами фантазії (казкові, театралізовані); заняття, що моделюють різні види діяльності (екскурсії, експедиції); уроки з елементами гри та змагання (вікторини, КВК); а також трансформовані традиційні форми (судові засідання, аукціони) і заняття, що наслідують відомі методи (диспути, дослідження).

Таким чином, інноваційні підходи є дієвим інструментом у розвитку творчих можливостей учнів на уроках англійської мови. Їх застосування в освітньому процесі сприяє формуванню креативної, самостійної та здатної до нестандартного мислення особистості [4].

Список використаних джерел

1. Попельнюк Ю. В. Розвиток креативного мислення як засіб формування творчих здібностей школярів на уроках англійської мови. URL : <https://scandy.kyiv.ua/files/pedagogichniy-dosvid-na-temu.pdf> Сканді (дата звернення 06.05.2025)
2. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках англійської мови шляхом використання інноваційних технологій. URL : <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-tvorcih-zdibnostej-uchniv-na-urokah-anglijskoi-movi-slahom-vikoristanna-innovacijnih-tehnologij-46323.html> Всеосвіта+4Всеосвіта+4Всеосвіта+4 (дата звернення 06.05.2025)
3. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках англійської мови. URL : <https://naurok.com.ua/rozvivitok-tvorcih-zdibnostey-uchniv-na-urokah-anglijsko-movi-84897.html> Наурок+2Наурок+2Наурок+2 (дата звернення 06.05.2025)
4. Технології формування творчої особистості на уроках англійської мови. URL : <https://naurok.com.ua/tehnologii-formuvannya-tvorcho-osobistosti-na-urokah-anglijsko-movi-147578.html> (дата звернення 06.05.2025)

Єлизавета КОЦЮБИНСЬКА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Наталія КАШУБА,
кандидат філологічних наук,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ В НУШ

Вивчення синтаксичних одиниць, таких як словосполучення та речення, є обов'язковою умовою у формуванні мовленнєвих компетентностей учнів початкової школи. У рамках Нової української школи (НУШ) – це питання набуває особливої актуальності, оскільки сучасна система освіти прагне навчити дітей не лише грамотно висловлюватися, але й розуміти структуру мови, логічно будувати свої думки та аналізувати мовні явища.

У початковій школі вивчення словосполучень починається з простих конструкцій, де дітям пропонують складати словосполучення з використанням іменників, прикметників і дієслів. Важливою частиною вивчення словосполучень є розвиток розуміння семантичних зв'язків між словами (наприклад, «великий будинок», «швидко бігти») [1, с. 25-27].

Вивчення словосполучень у початковій школі є важливим етапом у формуванні синтаксичних навичок і розвитку мовленнєвої компетентності. У 1 класі учні використовують словосполучення для усної взаємодії, наприклад, під час переказу казок чи коротких текстів із опорою на словосполучення. У 2 класі здобувачі освіти самостійно складають словосполучення, поєднуючи іменники з прикметниками та числівниками з іменниками [4].

В 3-4 класах діти навчаються виділяти словосполучення у групі підмета й присудка, встановлювати зв'язки між словами у словосполученнях, а також утворювати словосполучення з прямим і переносним значенням [4].

Основні методи, що використовуються для вивчення словосполучень та речень включають наступні: пояснювально-ілюстративний метод, метод аналізу і синтезу, метод практичних вправ, метод порівняння, ігровий метод, творчий метод, метод моделювання, метод інтерактивного навчання.

На наступному етапі відбувається перехід до вивчення речень – основної синтаксичної одиниці, що виражає закінчену думку. Знання про структуру речення є фундаментальними для розуміння того, як слова поєднуються для формування змістовних висловлювань.

Сучасні підходи до вивчення синтаксичних одиниць у НУШ базуються на інтерактивності, використанні ігрових методик та застосуванні міждисциплінарних зв'язків. Це дозволяє зробити процес навчання цікавим і

доступним для учнів, а також забезпечує розвиток критичного мислення та творчих здібностей [2, с. 44-80].

У типових освітніх програмах Нової української школи 1-4 класи, розробники Савченко О. Я. та Шияна Р. Б. в змістових лініях «Взаємодіємо письмово», «Читаємо», «Досліджуємо мовні явища» зазначено, що учні опановують базові поняття, необхідні для розуміння та аналізу синтаксичних одиниць, таких як види речень за метою висловлювання, інтонаційним забарвленням, їхня структура, складники та зв'язки між ними. Програми сприяють формуванню здатності учнів розпізнавати та використовувати різні типи речень у мовленні, розуміти значення їхніх складових та роль кожної частини у побудові висловлювань [4].

Очікувані результати в типових програмах передбачають, що в здобувачів освіти формуються навички аналізу речень та їхнього синтаксичного розбору, що є основою для розвитку вміння формулювати свої думки логічно й послідовно. Важливо, що типові освітні програми орієнтовані на інтерактивні методи навчання, які дозволять застосовувати теоретичні знання на практиці, розвиваючи таким чином комунікативні компетентності. Впровадження вправ, що вимагають активного використання речень у різних мовленнєвих ситуаціях, дозволить учням краще засвоїти синтаксичні одиниці та розуміти їхню функціональність [4].

Вивчення синтаксису у початковій школі потребує систематичного підходу до розвитку в учнів навичок побудови, аналізу та трансформації речень. Важливим компонентом цього процесу є вправи, які допомагають учням практично застосовувати теоретичні знання.

Аналіз вправ із підручників української мови для 1-4 класів автора Вашуленка М. С., показує, що синтаксичні вправи охоплюють різні аспекти вивчення синтаксису: від формування словосполучень і простих речень до творчого складання текстів.

Відповідно до класифікації вправ із синтаксису, їх можна розподілити за трьома критеріями: характером розумових операцій, ступенем самостійності учнів та формою виконання. Такий підхід дає змогу глибше проаналізувати навчальний матеріал і свідомо добирати вправи відповідно до цілей уроку, рівня підготовки учнів і очікуваних результатів навчання [3].

Класифікація вправ за дидактичними цілями та рівнем складності забезпечує гнучкий підхід до навчального процесу, сприяє поступовому засвоєнню синтаксичних знань і розвитку мовленнєвої компетентності школярів.

Ефективне вивчення синтаксичних одиниць у початковій школі потребує системного й структурованого підходу, поєднання теорії й практики. Добір ефективних вправ забезпечує розвиток логічного й творчого мислення, а також вміння будувати зв'язні висловлювання.

Список використаних джерел

1. Бондар А. А. Методика навчання синтаксису у початковій школі. – Київ: Видавництво «Літера». 2019. 153 с.
2. Власенко І. А. Компетентнісний підхід до навчання синтаксису в початковій школі. – Чернівці: Видавництво «Букрек». 2020. 205 с.
3. Вашуленка М. С. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / Київ, 2011. – 367 с.
4. Міністерство освіти і науки України: Навчальні програми Нової української школи для 1-4 класів: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiv>

*Надія ЛЕПЕХА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Юлія ЯКУШ,
викладач циклової комісії іноземних мов,
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ОРФОГРАФІЇ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Формування орфографічних навичок є одним із найважливіших аспектів у процесі навчання англійської мови в початкових класах. Англійська орфографія характеризується значними розбіжностями між вимовою та написанням слів, що створює додаткові труднощі для учнів-початківців. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних методів і прийомів навчання англійської орфографії, які відповідатимуть віковим та психологічним особливостям дітей молодшого шкільного віку.

У тезах розглядаються теоретичні основи та практичні методи навчання англійської орфографії у початкових класах. Досліджено основні принципи, психолого-педагогічні аспекти та особливості інтеграції орфографії в загальний процес навчання англійської мови. Проаналізовано традиційні та інноваційні методи навчання орфографії з урахуванням вікових особливостей молодших школярів.

Навчання англійської орфографії базується на кількох фундаментальних принципах. Фонетичний принцип передбачає відповідність між звуками та буквами, хоча в англійській мові ця відповідність часто порушується (наприклад, слова «knight», «knowledge», де буква «k» не вимовляється). Морфологічний принцип забезпечує єдине написання морфем незалежно від їх вимови в різних словах (наприклад, збереження кореня в словах «sign» та «signature», незважаючи на різну вимову). Історичний принцип відображає

етимологію слів та зміни, які відбулися в мові протягом її розвитку (як у словах французького походження «restaurant», «chauffeur»). Принцип аналогії дозволяє запам'ятовувати написання слів за подібністю до вже відомих (наприклад, «light», «fight», «night»).

У процесі формування орфографічних навичок необхідно враховувати особливості сприйняття, уваги, пам'яті та мислення молодших школярів. Діти 6-10 років характеризуються переважанням наочно-образного мислення, тому ефективними є методи візуалізації орфографічних явищ. Важливим є врахування домінуючих типів пам'яті: зорової (візуальні опори, таблиці, схеми), слухової (промовляння, ритмізація правил) та моторної (переписування, підкреслення орфограм).

Особливу роль відіграє формування орфографічної пильності – здатності виявляти орфограми в словах. У молодшому шкільному віці ця навичка розвивається поступово і потребує спеціальних вправ. Також важливо створювати позитивну мотивацію до вивчення правопису через ігрові форми роботи, змагання, нестандартні завдання та ситуації успіху.

Ефективне формування орфографічних навичок можливе лише за умови їх інтеграції в загальний процес навчання мови. Це передбачає поєднання роботи над орфографією з розвитком інших мовних навичок:

- при читанні: звертання уваги на написання слів, виокремлення орфограм;
- при письмі: виконання творчих завдань із застосуванням вивчених орфограм;
- при аудіюванні: запис почутих слів і перевірка їх правопису;
- при говорінні: коментування написання використаних слів.

Така інтеграція забезпечує контекстуалізацію орфографічних явищ та їх використання в реальних комунікативних ситуаціях. Важливо також враховувати міжпредметні зв'язки: використання математичних термінів для пояснення орфографічних правил, музичних ритмів для запам'ятовування написання слів, елементів малювання для візуалізації орфограм.

До традиційних методів навчання англійської орфографії відносяться:

1. Метод списування – ефективний для розвитку зорової пам'яті та формування графічних навичок. Варіанти завдань: списування з підкресленням орфограм, вибіркове списування, списування з трансформацією.
2. Диктанти різних видів: слуховий, зоровий, зорово-слуховий, вибіркочий, творчий, диктант-переклад.
3. Робота зі словниками – формує навички самостійного пошуку інформації та самоконтролю.
4. Використання правил та орфографічних таблиць – сприяє розвитку логічного мислення та систематизації знань

Важливу роль у традиційній методиці відіграють систематичність та послідовність у вивченні орфографічних явищ. Ефективним є поступовий перехід від простих до складних орфограм, від часто вживаних слів до менш

уживаних. Також необхідним є багаторазове повторення та закріплення матеріалу, аналіз помилок та їх виправлення.

Сучасна методика пропонує широкий спектр інноваційних підходів до навчання орфографії:

1. Використання інформаційно-комунікаційних технологій: інтерактивні вправи, онлайн-тренажери, мобільні додатки для вивчення правопису.
2. Ігрові методики: орфографічні квести, «Spelling Bee», картки з QR-кодами для самоперевірки, ігри-змагання.
3. Проектна діяльність: створення «Словника важких слів», ілюстрованих орфографічних правил, стіннівок з орфограмами.
4. Мнемотехніки: асоціативні зв'язки, римовані правила, акровірші для запам'ятовування написання слів (наприклад, «because» – «Big Elephants Can Always Understand Small Elephants»).
5. Методика «Look-Say-Cover-Write-Check» – ефективна послідовність дій для запам'ятовування написання слів.
6. Диференційоване навчання з урахуванням індивідуальних особливостей учнів: різнорівневі завдання, індивідуальні орфографічні досьє, особисті словники.

Особливого значення набувають інтерактивні вправи, які стимулюють пізнавальну активність учнів та створюють умови для самостійного відкриття орфографічних закономірностей. Ефективними є також медіа-ресурси, які забезпечують полісенсорне сприйняття навчального матеріалу.

Ефективне навчання англійської орфографії у початкових класах вимагає комплексного підходу, який враховує теоретичні основи орфографії, психолого-педагогічні особливості учнів та сучасні методичні досягнення. Оптимальним є поєднання традиційних та інноваційних методів навчання, які забезпечують формування міцних орфографічних навичок та підтримують мотивацію до вивчення англійської мови.

Важливо створювати орфографічне середовище, яке включає візуальні опори, словники, таблиці, інтерактивні матеріали. Необхідно також забезпечувати систематичне повторення та закріплення вивченого матеріалу, поступове ускладнення завдань та індивідуалізацію навчання. Особливу увагу слід приділяти формуванню навичок самоконтролю та самокорекції, які є необхідними для успішного оволодіння орфографією.

Список використаних джерел

1. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи. Київ: Ленвіт, 2016. 200 с.
2. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Київ: Ленвіт, 2018. 320 с.
3. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі. Київ: Ленвіт, 2017. 216 с.
4. Cook V. Second Language Learning and Language Teaching. London: Routledge, 2019. 344 p.

5. Crystal D. Spell It Out: The Curious, Enthralling and Extraordinary Story of English Spelling. London: Profile Books, 2018. 336 p.

Марина ЛИСТОПАД,
*студентка спеціальності 014.10 Середня освіта
(Трудове навчання та технології)*
Науковий керівник – Світлана ДЕХТЯРЬОВА,
*викладач циклової комісії професійної освіти
Відокремлений структурний підрозділ
«Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка»
(м. Глухів, Україна)*

РОЗВИТОК ДИЗАЙНЕРСЬКИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасна система освіти потребує якісної підготовки вчителів технологій, здатних не лише викладати навчальний матеріал, а ще й розвивати в здобувачів освіти креативне мислення, естетичний смак, технічну грамотність та навички проєктної діяльності.

З упровадженням Концепції Нової української школи та зосередженням уваги на формуванні ключових компетентностей, зокрема культурної, технічної та інноваційної, важливим аспектом залишається професійна підготовка та розвиток дизайнерських умінь. Це дає змогу майбутнім учителям технологій займатися творчим проєктуванням, застосовуючи дизайнерське мислення, та організовувати продуктивну діяльність учнів [1, с. 36].

Важливою в професійній підготовці майбутніх учителів технологій є компетентність у галузі дизайну, що охоплює естетичне, технологічне та функціональне мислення.

Дизайн – це комплексна міждисциплінарна проєктно-мистецька діяльність, що інтегрує природничі, технічні й гуманітарні знання, інженерне й художнє мислення, спрямована на формування предметного світу в усіх сферах життя людини [2, с. 6].

Дизайнерські вміння – це не тільки естетика, але й формування в майбутнього вчителя здатності організовувати творчу проєктну діяльність учнів, що відповідає вимогам Нової української школи.

Міжпредметна інтеграція креслення, технологій, образотворчого мистецтва та інформатики сприяє формуванню в здобувачів освіти дизайнерських умінь. Сучасні цифрові інструменти, такі як графічні редактори, 3D-моделювання, онлайн-платформи значно розширюють горизонт можливостей дизайнерської підготовки студентів.

Під час вивчення навчального модуля «Дизайн предметів інтер'єру» майбутні вчителі технологій розвивають такі дизайнерські вміння:

композиційне мислення, знання стилістичних напрямів, уміння працювати з кольором, розуміння ергономіки, технічні навички, проєктне мислення, естетичний смак та ін.

Вивчення модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» передбачає розвиток у майбутніх учителів технологій низки важливих дизайнерських умінь: декоративно-композиційного мислення (уміння створювати цілісні композиції в різних техніках: вишивка, ткацтво, аплікація тощо), володіння традиційними й сучасними техніками, уміння працювати з кольором та орнаментом, проєктування виробів, творчої інтерпретації народних мотивів, розвитку моторики та уваги до деталей, навичок візуалізації, культурологічної обізнаності, екологічного підходу, презентації та експонування робіт.

Під час вивчення модуля «Дизайн сучасного одягу» майбутні вчителі технологій мають можливість розвинути такі дизайнерські вміння: проєктне мислення в моді, навички моделювання та конструювання одягу, композиційне бачення образу, розробка колекцій одягу, знання модних тенденцій, текстильна грамотність, уміння створювати ескізи та технічні малюнки, оздоблення та декорування, розвиток креативності та естетичного смаку.

Важливим аспектом в набутті зазначених умінь є створення відповідного освітнього середовища, що сприятиме розвитку креативності, самостійності та інноваційного мислення. Залучення майбутніх учителів технологій до участі у всеукраїнських багатожанрових фестивалях-конкурсах: Агенція творчого та професійного розвитку «Yula» «Зимова Легенда»; творчих проєктах «Жінок оспівую красу», «Золоті зірки Різдва», «Дивограй» у номінації декоративно-ужиткове мистецтво підвищує професійний рівень, розвиває креативність, творче мислення та дизайнерський підхід до створення власного виробу.

Розвиток дизайнерських умінь сприяє не лише засвоєнню практичних навичок проєктування та оформлення, але й розвитку творчого потенціалу, креативного мислення, естетичного смаку та професійної самореалізації. Визначено, що ефективне формування дизайнерських умінь можливе за умови поєднання традиційних і сучасних педагогічних методів, застосування цифрових засобів, інтерактивних форм навчання, а також створення сприятливого творчого освітнього середовища.

Упровадження елементів дизайну в освітній процес потребує системного підходу, зокрема інтеграції міждисциплінарних знань, практичної орієнтації навчання та постійного оновлення змісту освіти відповідно до сучасних тенденцій дизайну.

Отже, розвиток дизайнерських умінь у майбутніх учителів технологій є актуальним і перспективним напрямом підготовки педагогічних кадрів, який сприяє модернізації освітнього процесу й підвищенню якості трудового та технологічного навчання в школі.

Список використаних джерел

1. Білодід Ю. М. Основи дизайну: навч. посібник. Київ: Парапан, 2004. 239 с.

2. Ходзицька І. Ю. Технології (рівень стандарту): підруч. для 10 (11) кл. закл. загал. серед. освіти. Харків: Ранок, 2019. 208 с.

Яна ЛІПІНСЬКА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Лілія НЕЧИПОРЕНКО,
викладач циклової комісії викладачів іноземних мов
Комунальний заклад Київської обласної ради
«Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»
(м. Біла Церква, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У сучасному світі, що швидко трансформується під впливом цифрових технологій, штучний інтелект (ШІ) став однією з найважливіших новацій останнього часу. Його застосування охоплює чимало сфер, у тому числі й освітню. Зокрема, ШІ суттєво впливає на вивчення іноземних мов, роблячи цей процес більш доступним, ефективним і індивідуалізованим.

Роль штучного інтелекту останнім часом помітно зросла. ШІ став актуальним у багатьох сферах та галузях. Більш того він виявився вельми корисним навіть для навчання: сьогодні його дедалі активніше застосовують у різних освітніх концепціях [2].

Переваги використання штучного інтелекту:

1. Персоналізоване навчання – штучний інтелект здатен підлаштовуватись під індивідуальні особливості учня, зокрема рівень знань та стиль засвоєння матеріалу.
2. Зручність і доступність – навчальний процес можна організувати будь-де й у будь-який час, маючи лише пристрій з підключенням до інтернету.
3. Оперативний зворотний зв'язок – ШІ-програми швидко аналізують відповіді користувача та надають рекомендації для поліпшення результатів.
4. Постійне вдосконалення – алгоритми штучного інтелекту регулярно оновлюються, враховуючи нові дані, що сприяє підвищенню ефективності.
5. Підвищення мотивації – інтерактивні елементи, такі як навчальні ігри, голосова взаємодія та система заохочень, роблять процес навчання цікавішим і більш захопливим.

На думку експертів, штучний інтелект демонструє високу ефективність у сфері вивчення іноземних мов, особливо в онлайн-форматі. На його основі створюються як окремі мобільні додатки, так і цілі мовні платформи, що розширює можливості як для студентів, так і для викладачів.

Для успішного опанування іноземної мови необхідно розвивати й постійно вдосконалювати чотири ключові навички: читання, письмо, слухання

та усне мовлення. Проте як під час самостійного навчання, так і в роботі з викладачем, студенти часто зіштовхуються з певними труднощами, що можуть уповільнити їхній прогрес або навіть призвести до втрати мотивації.

Використання штучного інтелекту дає змогу адаптувати навчальний контент до індивідуального рівня знань, темпу засвоєння матеріалу та особистих інтересів кожного учня. Наприклад, такі платформи на базі ШІ, як *Duolingo* або *ELSA Speak*, аналізують відповіді користувача й автоматично добирають завдання відповідно до його потреб. Це сприяє більш ефективному вивченню мови, ніж традиційні методики. Вчителям доведеться ретельно переглянути свою роль у навчанні, адже самостійне вивчення мови за допомогою ШІ вже незабаром може стати реальністю [3].

Однією з основних перешкод у вивченні іноземної мови залишається практика усного мовлення. Завдяки інструментам на базі штучного інтелекту – зокрема, голосовим асистентам та застосункам із функцією розпізнавання мовлення – користувачі мають змогу тренувати вимову в режимі реального часу. Такі програми аналізують точність вимови, інтонацію та ритм мовлення, надаючи миттєвий зворотний зв'язок і допомагаючи покращити мовні навички.

LiveXP застосовує ШІ у вивченні англійської мови. Як колись онлайн-навчання стало революційним кроком у галузі мовної освіти, так і розвиток штучного інтелекту відкриває нові горизонти. Платформа LiveXP активно інтегрує ШІ у свої навчальні продукти, зокрема – у створення Персонального плану навчання. Ця інноваційна програма враховує індивідуальні вподобання користувача, дозволяючи навчатися у зручному темпі та з вищою ефективністю. Головна мета цієї ініціативи – допомогти студентам подолати труднощі, про які йшлося раніше: брак мотивації, складність у засвоєнні матеріалу та нестача практики.

Персоналізований підхід, який забезпечує ШІ, дозволяє з мінімальними зусиллями опановувати новий матеріал і досягати результатів швидше.

Крім того, штучний інтелект широко використовується для автоматичного перекладу та пояснення складних текстів. Завдяки таким інструментам, як Google Translate чи DeepL, студенти мають змогу не лише засвоювати граматику, а й глибше розуміти зміст і контекст. Ці сервіси корисні як для новачків, так і для досвідчених користувачів, які прагнуть удосконалити свої мовні навички.

Сучасні досягнення у сфері навчальних технологій на базі ШІ відкривають шлях до радикального переосмислення методів вивчення мов. Це підтверджується низкою важливих факторів:

1. Індивідуалізація навчання. Завдяки підтримці ШІ, репетитор може створювати унікальний освітній план, що виходить за межі стандартного підручника. Завантажені до системи матеріали обробляються алгоритмами, які адаптують їх до потреб конкретного студента, формуючи персоналізовані вправи та завдання.
2. Мовні боти. Хоча ці боти ще не досягли рівня природного спілкування з носіями мови, вони є надзвичайно корисними. У випадках, коли знайти

живого співрозмовника складно, бот може виступити ефективним тренажером – допомагає опрацьовувати лексичні та граматичні конструкції, дає поради та коригує помилки. Все це – без стресу, який часто виникає під час спілкування з реальними людьми.

3. Гейміфікація навчання. Використання ігрових елементів у мовному процесі, навіть для дорослих, значно підвищує інтерес до навчання. Завдяки цікавим завданням, системам балів, досягнень і змагань, навчання стає захопливим та мотивуючим, а процес засвоєння знань – приємним і продуктивним.
4. Постійне вдосконалення алгоритмів. Завдяки використанню технологій машинного навчання, системи штучного інтелекту невпинно удосконалюються. Це одна з ключових переваг ШІ: він не стоїть на місці, а розвивається разом із користувачем, підвищуючи ефективність навчального процесу з кожним оновленням [2].

Основні алгоритми, що лежать в основі штучного інтелекту, відкривають нові можливості для створення ефективних рішень у сфері вивчення англійської та інших мов. Зокрема, алгоритми обробки природної мови (Natural Language Processing, NLP) дозволяють краще розуміти людську мову, а технології витягу словосполучень (Collocation Extraction) полегшують пошук потрібної інформації й допомагають у формуванні мовних конструкцій.

Сьогодні все більше мовних платформ і додатків інтегрують штучний інтелект для покращення навчального процесу та прискорення досягнення результатів. Утім, існують і певні труднощі: деякі сервіси покладаються виключно на ШІ, не залучаючи викладачів, тоді як інші навпаки – уникають впровадження сучасних технологій. Найбільш ефективним підходом є збалансоване поєднання традиційних і цифрових методів, що потребує продуманої стратегії та чіткої організації.

Загалом, застосування штучного інтелекту у вивченні іноземних мов дозволяє зробити заняття більш наочними та цікавими, підвищити інтенсивність навчання, забезпечити оперативний зворотний зв'язок, стимулювати мотивацію до навчання, активізувати мислення, залучати менш активних студентів, а також розвивати абстрактне й логічне мислення. Крім того, ШІ сприяє індивідуалізації та інтенсифікації освітнього процесу завдяки можливості самостійної роботи з цифровими ресурсами [1, с. 83].

Штучний інтелект відкриває нові горизонти у сфері мовної освіти. Завдяки гнучкості, інтерактивності та персоналізації навчального процесу, ШІ робить вивчення іноземної мови більш доступним, цікавим і ефективним. Його подальший розвиток обіцяє ще більше можливостей для учнів у всьому світі.

Список використаних джерел

1. Зубенко О. В. Штучний інтелект і вивчення іноземної мови. Закарпатські філологічні студії, 2023. Випуск 27. Том 2. С. 80–85.

2. Штучний інтелект для вивчення англійської та інших мов: користь нових технологій. URL : <https://livexp.com/ua/blog/shtuchnyi-intelekt-dlia-vyvchennia-inozemnykh-mov> (дата звернення: 06.05.2025).

3. Як штучний інтелект допомагає вчити іноземні мови. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cw0p8xjy5qko> (дата звернення: 06.05.2025).

Вероніка ЛІХОВСЬКА,
*студентка спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)*
Науковий керівник – Тетяна ТОКАРЕВА,
*викладач циклової комісії викладачів
образотворчого мистецтва та окремих методик
Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради
(м. Володимир, Україна)*

МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ВИТИНАНКИ В ГУРТКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ТА ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ У ДІТЕЙ

В умовах теперішньої освіти особливу увагу звертають розвитку творчих здібностей учнів середньої школи. Це важливий елемент гармонійного розвитку особистості, що передбачає не тільки формування технічних навичок, але й стимулювання самостійного мислення, креативності, художнього бачення.

Одним із способів художньо-естетичного розвитку підлітків є витинанка – традиційне українське мистецтво вирізання з паперу. У сучасному освітньому просторі витинанка набуває нового сенсу: вона не тільки розвиває ручну вправність, але й дозволяє учням експериментувати, виражати власні емоції та творчі ідеї через символіку та форми.

Найбільш цінним є використання витинанки у гуртковій роботі, де діти працюють в творчій, менш офіційній атмосфері, що заохочує їхню ініціативу, уяву, художнє самовираження [1, с. 22]. Практика показує, що така діяльність сприяє розвитку креативного мислення та естетичного сприйняття у підлітків, допомагає їм краще розуміти культуру та символіку народного мистецтва. Однак, методика застосування витинанки конкретно в середній школі. Досі недостатньо досліджена. Більшість підходів спрямовані на молодшу школу або дорослих, в той час як підлітки потребують інших форм навчання: інтеграції народного мистецтва з сучасним дизайном, використання цифрових технологій, застосування витинанки в оформленні шкільного простору. Це визначає актуальність даного дослідження: необхідно розробити методику, яка зробить витинанку цікавою для підлітків та ефективною у розвитку їхніх творчих здібностей [2].

Творчий розвиток підлітків досліджували такі науковці, як: С. Рубінштейн підкреслював значення художньої діяльності у становленні особистості. О. Савченко досліджувала педагогічні умови розвитку креативного мислення у школярів. Костюк Г. у своїй праці «Психологічні основи творчості дітей» акцентує увагу на необхідності створення умов для вільного самовираження дитини як основи творчого розвитку. Щодо витинанки як засобу розвитку творчості її значення висвітлювали: М. Желіба розглядала витинанку як інструмент формування естетичного смаку. Т. Лобода аналізувала педагогічні підходи до навчання витинанки в школах. О. Столяренко писала про методику використання народного мистецтва у сучасній освіті. Також досліджували Г. Левченко, Н. Остапенко та інші. Проте, більшість досліджень стосується дошкільної та початкової освіти, а питання застосування витинанки в середній школі ще недостатньо розроблене. Це і стало підставою для проведення даного дослідження.

Мета дослідження: обґрунтувати педагогічну доцільність і розробити методику використання витинанки в гуртковій діяльності з учнями середньої школи як засобу розвитку їхніх творчих здібностей, креативного мислення та естетичного сприйняття, а також перевірити її ефективність на практиці.

У ході дослідження було засвідчено, що витинанка є дієвим способом розвитку творчих здібностей та естетичного сприйняття учнів середньої школи. Її потенціал криється у поєднанні практичних художніх навичок із можливістю виразити власні почуття, думки, уявлення про світ у символічній формі.

Аналіз наукових джерел дав змогу встановити, що витинанка має не лише декоративно-ужиткове, а й виховне значення: вона розвиває увагу, уяву, естетичний смак, почуття симетрії та гармонії. У середньому шкільному віці така праця особливо корисна, оскільки стимулює індивідуальне мислення, формує здатність до образного й критичного аналізу, сприяє внутрішній рефлексії та самовираженню.

Також можна поєднання витинанки з історією України. Учні можуть створювати витинанки, натхненні українськими гербами, козацькою символікою, трипільськими візерунками, елементами побуту минулих епох.

Інтеграція витинанки з історією та літературою не лише урізноманітнює освітній процес, а й поглиблює знання, формує образне мислення, виховує патріотизм і розвиває художньо-естетичну компетентність учнів.

Практична частина дослідження проводилася в рамках гурткової діяльності з учнями 6 класу (вік 12-13 років) і була спрямована на вивчення впливу витинанки на розвиток творчих здібностей та естетичного сприйняття. Заняття проходили у творчому просторі, де учні мали змогу не лише відтворювати традиційні орнаменти, а й створювати авторські композиції.

Проведене дослідження підтвердило, що витинанка є ефективним засобом художнього виховання школярів середнього віку. Вона поєднує в собі елементи декоративного мистецтва, етнокультурного пізнання, творчого самовираження й емоційної рефлексії.

Відтак, витинанка як форма художньої діяльності в умовах гуртка може й повинна активно використовуватися у роботі з підлітками. За умови методично грамотного підходу вона стає могутнім засобом формування творчої, естетично розвиненої, духовно багатой особистості.

Список використаних джерел

1. Дубова О. В. Витинанка як засіб розвитку творчих здібностей підлітків / Освіта і мистецтво. 2020. № 3. – С. 21-27.
2. Желіба М. В. Витинанка: минуле і сучасність / Українське народознавство. 2020. № 3. С. 45-49.
3. Козирева Т. О. Розвиток креативного мислення підлітків через мистецтво витинанки / Теорія і практика освіти. 2022. № 1. С. 12-19.
4. Кумечко І. В. Методична розробка заняття з теми: Витинанка, історія виникнення і розвиток. Види українських витинанок та їх особливості. Символіка зображень і кольорів. Технологія вирізування. Виконання витинанки «Дерево життя». Житомир, 2024. URL:https://mcnttumzt.do.zt.ua/wp-content/uploads/2024/09/plan-konspekt-vytynanka.-kerivnyk-iryna-kumechko_compressed.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.04.2025).
5. Левченко О. Б. Українська витинанка в системі естетичного виховання школярів / Мистецтвознавчі студії. 2021. № 5. С. 30-38.
6. Лобода Т. Г. Витинанка як засіб естетичного виховання школярів / Дошкільна освіта. 2019. № 2. – С. 15-17.
7. Мельник В. Мистецтво витинанки та аплікації: навчальний посібник. Тернопіль: Богдан, 2019. – 96 с.
8. Остапенко Н. І. Українська витинанка: традиції і Тернопіль: Підручники і посібники, 2015. 144 с.
9. Остапчук І. М. Витинанка як засіб розвитку естетичного смаку у підлітків / Вісник педагогічних наук. 2021. № 4. С. 84-92.
10. Савченко О. Я. Розвиток критичного і творчого мислення школярів. – К.: Педагогічна думка, 2013. 192 с.
11. Стрілець О. В. Мистецтво української витинанки у змісті професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва: навчально-методичний посібник. Переяслав-Хмельницький, 2013. 46-51с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722894/1/9.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.04.2025).
12. Столяренко О. Б. Народне мистецтво у художньому розвитку дитини: метод. Посібник. Львів : Світ, 2016. 96 с.

Назар ЛОТОЦЬКИЙ,
студент спеціальності 123 Комп'ютерна інженерія
Науковий керівник – Володимир ТРОМСЮК,
кандидат технічних наук,
викладач циклової комісії радіотехніки
Вінницький технічний фаховий коледж
(м. Вінниця, Україна)

ПРОЄКТНО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕРОБКИ ПЕТ-ПЛЯШОК ДЛЯ 3D-ДРУКУ

Темпи технологічного розвитку вимагають від фахової передвищої освіти не лише швидкої реакції на відповідні зміни, а й здатності працювати на випередження, оскільки технології стрімко розвиваються, а освіта завжди від них відстає. Тому проєктно-дослідницька діяльність студентів дозволяє навчатися при реалізації реальних проєктів у співробітництві із виробництвом.

Проблема забезпечення якості передвищої освіти є такою, що має надзвичайно важливе соціальне і державне значення. Зокрема за оцінкою багатьох дослідників, якість освіти не завжди відповідає сучасним вимогам виробництва (Н. Г. Діденко, В. І. Павлова, А. І. Кудряченко та ін.) тому, що розвиток закладів освіти відстає від темпів розвитку сучасної економіки та виробництва, а також внаслідок нерозвиненості партнерства освіти з бізнесом [1, с. 69].

Однією з актуальних задач розвитку сучасної економіки є організація плідної співпраці закладів фахової передвищої освіти з базовими підприємствами. Якщо провести аналіз стану і розвитку сучасного виробництва електронних пристроїв, то можна констатувати факт, що поряд з традиційним виробництвом широко впроваджуються нові форми його організації, нові технології. Ці аспекти спонукають вести підготовку випускників фахових коледжів, використовуючи досягнення науки і техніки, новітні форми організації виробництва, нові методи управління [1, с. 69].

Досвід країн, які успішно долали економічні та соціальні проблеми шляхом визначення пріоритетною метою розбудову освітньої сфери, засвідчує, що такий підхід є потужним ресурсом державотворення та економічного і гуманітарного зростання [2, с. 6]. Досвід таких країн, як: Німеччина, Фінляндія, Нідерланди, Австрія, Данія, де студенти працюють над технічними та інженерними проєктами разом із компаніями, показав ефективність такого підходу в освіті. В цих країнах в коледжах використовуються дослідницько-проєктні методики в екології, цифрових технологіях, робототехніці та інших напрямках.

Для отримання теоретичних знань та набуття практичних навичок з комп'ютерної схемотехніки та вторинної переробки пластику студентам запропоновано реалізувати проєкт на тему «Дослідження технологій переробки ПЕТ-пляшок на філамент для 3D-друку».

Для реалізації проєкту потрібно провести дослідження існуючих технічних рішень. При дослідженні цієї теми було знайдено багато цікавих способів вирішення проблеми [3-6]. В цих проєктах використані мікропроцесорні платформи Arduino та ESP8266, крокові та DC двигуни, нагрівний елемент, сопло, дисплей та елементи керування. Механічні елементи: шестерні, вали, ріжучий елемент, які зазвичай надруковані на 3D принтері. Всі проєкти відрізняються за рівнем складності та реалізацією, але всі вони вирішують одну і ту ж саму проблему.

Суть проблеми полягає в організації ефективного процесу перероблення PET-пляшок, який охоплює етапи збирання, очищення, вирівнювання товщини матеріалу, нарізання стрічок однакової ширини, їх пропускання через нагрівальний елемент із соплом діаметром 2 мм для пом'якшення та скручування, а також подальше намотування отриманого філаменту на котушку.

Програмне забезпечення здійснює керування виконавчими пристроями на основі даних, отриманих від зовнішніх датчиків, відповідно до заданого алгоритму. Контролер керує кроковим двигуном через драйвер, нагрівальним елементом, а також виводить сервісну інформацію на дисплей LCD. Технологічний процес передбачає регулювання роботи нагрівального елемента на основі показників температурного датчика, підтримуючи температуру на рівні приблизно 210 °C.

Передбачається реалізація проєкту на основі плати Wemos D1 mini з керуванням через Wi-Fi та використанням енкодера, розміщеного на пристрої. Інформація виводитиметься на LCD-дисплей розміром 16×2 символи. Кроковий двигун NEMA 17 керується за допомогою драйвера A4988. Нагрівальний елемент (головка від 3D-принтера) керується за допомогою транзисторного ключа. Температура вимірюється за допомогою термістора, вбудованого в нагрівальний елемент. У разі завершення подачі філаменту з сопла датчик подає сигнал на мікроконтролер.

Таким чином, інтеграція проєктно-дослідницької діяльності у процес підготовки фахівців фахової передвищої освіти сприяє формуванню практично орієнтованих компетентностей, розвитку технічного мислення та здатності до самостійного вирішення прикладних інженерних задач. Робота над проєктами, що поєднують цифрові технології та екологічну складову, зокрема вторинну переробку пластику, дозволяє студентам усвідомити важливість сталого розвитку та підготуватися до викликів сучасного виробництва.

У процесі реалізації проєкту студенти не лише розробляють структурну схему пристрою, а й поглиблюють знання з мікроконтролерної схемотехніки, алгоритмізації, комп'ютерного моделювання, а також засвоюють принципи вторинної переробки полімерних матеріалів. Набуті компетентності сприяють формуванню екологічної відповідальності, розвитку інженерного мислення та становлять важливу складову професійного зростання майбутніх фахівців.

Для реалізації проєкту необхідно розробити структурну схему пристрою переробки PET-пляшок на філамент для 3D-друку, яка наведена на рисунку 1.

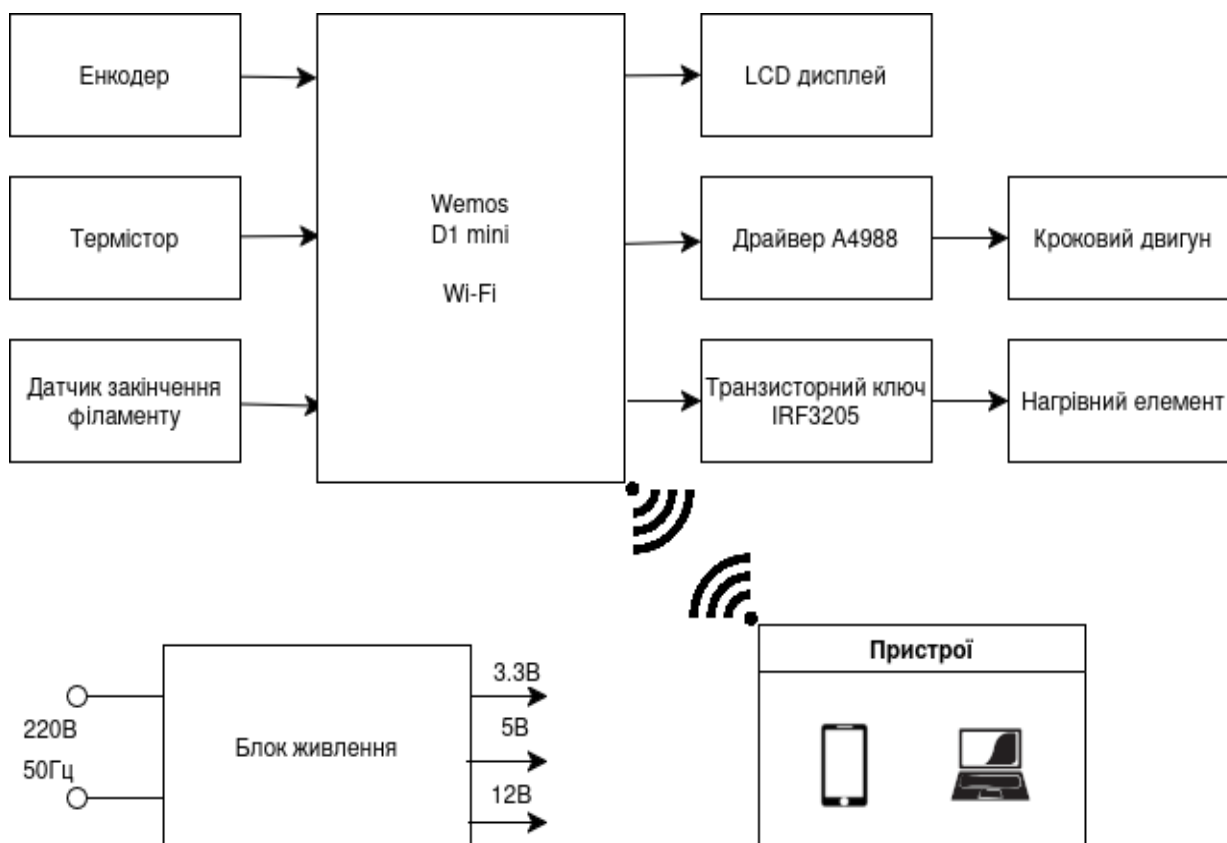

Рисунок 1 – Структурна схема пристрою для переробки PET-пляшок на філамент для 3D-друку

Список використаних джерел

1. Зінченко А. Л. Актуальні проблеми та перспективи розвитку соціального партнерства у фаховій передвищій освіті. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2022. №. 203. С. 69-72
2. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2021. 384 с.
3. Bottle Filament Machine Project. URL: <https://petamentor2.com/> (дата звернення: 07.04.2025)
4. RePet Compact - Pet bottle filament maker. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IGGGLQvQjbM> (дата звернення: 07.04.2025)
5. PET Filament Mini Factory : Filament From Plastic Bottles. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WQ-7Ah6-A8A> (дата звернення: 07.04.2025)
6. PET Bottle Recycling: Waste to 3D Printing Filament. URL: https://www.youtube.com/watch?v=1yIe1Pp_Nrg (дата звернення: 07.04.2025)

*Евеліна МАЛИНОВСЬКА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Світлана ЛЕВЧЕНКО,
викладач циклової комісії викладачів філологічних дисциплін
Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І. Я. Франка
Житомирської обласної ради
(м. Коростишів, Україна)*

МЕДІАТВОРЧІСТЬ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ ЯК СУЧАСНИЙ СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ ДО ЧИТАННЯ

Сучасні діти зростають у цифровому світі, де візуальний контент і мультимедійна інформація часто переважають над традиційним читанням. Тому виникає необхідність оновлення підходів до навчання, зокрема у мовно-літературній галузі. Одним із ефективних засобів мотивації до читання є впровадження медіатворчості, що дозволяє дітям не лише споживати, а й створювати медіапродукти.

У сучасній освіті медіаосвіта дедалі більше інтегрується в навчальні програми. Відповідно до Типових освітніх програм, укладених під керівництвом Р. Б. Шияна та О. Я. Савченко, елементи медіаграмотності впроваджуються в межах мовно-літературної галузі, зокрема через змістову лінію «Досліджуємо медіа», яка спрямована на формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію та створювати власні медіапродукти [6].

Науковиця І. Іванова визначає медіатворчість як «форму комунікативної творчості, орієнтовану на створення, інтерпретацію, рефлексію та обговорення медіатекстів різного формату» [2].

А у Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (2016) медіаграмотність розглядається як здатність «успішно здобувати, критично осмислювати інформацію з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції» [3].

На уроках української мови й літературного читання медіатворчість стає засобом інтеграції творчого мислення та цифрової грамотності. У процесі створення медіапродуктів учні вчаться переосмислювати прочитане, відображати його через образи, музику, колажі, закадровий текст тощо.

Одним із ефективних методів є використання технології сторіборду (storyboard). Вправа «Білий рушник» передбачає створення малюнків за текстом у певній послідовності. Учні виступають у ролі сценаристів, художників і акторів, які формують власний відеосюжет. Такі дії допомагають краще зрозуміти зміст твору, розвивають мовлення та комунікативні навички.

«Така медіатворчість допомагає зрозуміти різні елементи аудіовізуального меседжу (образи твору, друкований текст, діалоги, закадровий текст, музику, звукові ефекти, монтаж тощо)» [4].

Ще однією цікавою формою медіатворчості є лепбук – тематична книжечка з кишеньками, вкладками, малюнками, яка узагальнює прочитане.

Цей спосіб зручний для повторення та систематизації матеріалу, а також сприяє візуалізації змісту творів [1].

У рамках курсової роботи було створено кілька власних медіапродуктів:

- буктрейлер «Прибулець з країни Нямликів» (за твором Лесі Ворониної);
- байка «Годинникові колеса» (за мотивами Г. Сковороди);
- притча про чесність (за моральними ідеями В. Сухомлинського).

Також запропоновано перелік продуктів, які можуть створювати самі діти: аудіоказки, комікси, сторіборди, лепбуки, відеопрезентації тощо.

Медіаторчість є не лише ефективним способом зацікавити дітей читанням, а й інструментом для формування медіаграмотності, розвитку мислення, творчості та комунікації. Вона робить навчальний процес емоційним, активним та сучасним.

Список використаних джерел

1. Богосвятська А. Креативні ідеї залучення учнів до читання [Електронний ресурс] // Telegram-канал для педагогів «Сильні крила». – Режим доступу: https://t.me/silni_kryla (дата звернення: 05.04.2025).
2. Іванова І., Кожанова А. та ін. Нова українська школа: організація медіаосвіти в початковій школі. Київ : Академія української преси, 2021. 104 с.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naps.gov.ua/uploads/files/sod/media-edu.docx> (дата звернення: 05.04.2025).
4. Остапенко Г. С. Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) / Г. С. Остапенко. Київ : Світич, 2019. 128 с.
5. Типова освітня програма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/tipovi-osvitni-programi-2> (дата звернення: 05.04.2025).

Тетяна МАРТЕНЮК,
*студентка спеціальності 013 Початкова освіта,
Науковий керівник – Лариса РУСНАК,
викладач циклової комісії іноземних мов
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ТЕАТРАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Новітня українська школа на сучасному етапі навчання дітей все більше приділяє уваги потребам застосування ефективних методів не тільки викладання цікавого навчального матеріалу, а й із самого початку навчання

намагається розвинути в учнів різноманітні компетентності, однією з яких є комунікативна (мовленнєва) компетентність.

Отже саме мовленнєва компетентність як засіб втілення різноманітних змін на сучасному етапі суспільного життя виступає однією з життєво важливих форм доведення матеріалу до учня з обов'язковими елементами його особистісного та в подальшому і професійного розвитку.

Засобом ефективного навчання учнів молодших класів виступає сучасна театральна педагогіка. Вона несе в собі різноманітні інноваційні методи навчання та ставить на меті відкрити в учня всебічні можливості для необхідного розвитку навчальних навичок у сприйнятті та засвоєнні навчального матеріалу.

Дамо визначення поняття театральна педагогіка: це шлях розвитку особистості у процесі навчання та виховання через гру або сценічну дію, де індивідуальний розвиток відбувається від свободи вибору через відповідальність до радості самовираження [1]. При цьому саме індивідуальний розвиток при використанні театральної педагогіки відбувається за сприяння свободи вибору учнями методу засвоєння матеріалу в процесі самовираження їх особистості.

Мовленнєва компетентність передбачає сформованість у здобувачів початкової освіти визначених новітньою українською школою різноманітних умінь, в основу яких покладаються такі елементи, як сприйняття, елементарний аналіз (включно з редагуванням), а також допомога учням у відтворенні та створенні ними у процесі навчання власних висловлювань різноманітних типів, стилів та жанрів із допомогою вчителя [2]. Для поглибленого розвитку мовленнєвої компетентності необхідно здійснити комплекс заходів, що включають у себе вміння володіти лексичними, граматичними, фонетичними навичками, які ефективно застосовуються під час усного або писемного мовлення.

Отже мовленнєва компетентність – це вміння адекватно й доречно практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях і використовувати для цього як вербальні, так і невербальні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби вираження мовлення [2].

За визначеннями різних фахівців, шкільна театральна педагогіка в деякій мірі схожа на професійну театральну педагогіку, оскільки вона також визначається своїми уніфікованими цілями і специфічними завданнями, але відрізняється від підготовки професійних акторів та режисерів за своїм характером її викладання та реалізацією кінцевого результату.

За допомогою шкільної театральної педагогіки вчитель молодших класів приділяє увагу не тільки викладанню матеріалу на уроках іноземної мови, а й додає в урок різноманітні, незвичайні форми педагогічної майстерності, щоб кожен учень був спроможним правильно та чітко формулювати свої висловлювання на уроці та зміг у подальшому формулювати свої думки.

Все викладене вказує на те, що значною мірою завдяки методам і прийомам шкільної театральної педагогіки, які дуже сприяють активізації

комунікативних навичок учнів молодших класів та покращують їх мовлення, розширюючи словниковий запас, розвивається, зокрема, вміння учнів долати мовні бар'єри з допомогою засобів театрального мистецтва.

Окреслимо основні принципи шкільної театральної педагогіки в освітньому процесі початкової школи:

- Гуманізм та індивідуалізація. Виступають як основні елементи в педагогіці початкової школи. Вони базуються саме на театральних принципах, використовуючи підхід, що підкреслює цінність кожної дитини як такої, яка є неповторною особистістю, а сама організація освітнього процесу спрямована на максимальне врахування індивідуальних особливостей молодших школярів та їхніх освітніх потреб.
- Активність і взаємодія. Методи театральної педагогіки сприяють активній взаємодії молодших школярів як між собою, так і з учителем. Уроки перетворюються на справжні міні-вистави, де учням необхідно вільно висловлювати свої думки та почуття, виступаючи перед аудиторією і вдосконалюючи навички спілкування між собою.
- Ігровий підхід. Оскільки у театральній педагогіці на першому місці стоїть гра, яка виступає основним засобом та допомагає учням навчатися переживаючи радість та захоплення, навчання учнів відбувається через різні рольові образи, а також вигадані ситуації, що в повній мірі сприяє кращому засвоєнню матеріалу на уроці.
- Співпраця й колективність. Шкільна театральна педагогіка бере в основу саме акцент на спільну роботу, а також колективні проєкти. Школярі навчаються не тільки слухати одне одного, а й надавати пропозиції для прийняття спільних рішень, виконувати окремі ролі. Все це розвиває їхні навички щодо спільної праці та взаємодії за межами школи.
- Творчість і самовираження. Використання різноманітних шкільних театральних методів у процесі навчання спонукає учнів молодших класів до активної та творчої діяльності включно з самовираженням. Усе це спонукає учнів створювати власні образи, допомагає їм у формулюванні власних думок, розвитку їх уяви й розкритті творчого потенціалу.
- Інтердисциплінарність. Шкільна театральна педагогіка розвиває навички в поєднанні різних предметів та знань, оскільки це сприяє використанню цих знань комплексно з різних предметів та створювати вигадані ними міні-театральні постановки.
- Розвиток мовлення й комунікативних навичок. Завдяки шкільній театральній педагогіці саме у грі учні можуть вдосконалювати своє мовлення, артикуляцію, вміння вести одне з одним різноманітні діалоги та чітко формулювати свої думки. Як приклад, вправа «Логічний ланцюжок» виступає ефективним методом закріплення отриманих раніше знань. Під час виконання цієї вправи кожен учень має продовжити речення та передати слово наступному товаришу.

Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що шкільна театральна діяльність сама по собі виступає потужним мистецтвом слова, яке утворюється завдяки емоційному самовираженню та творчості кожного без винятку школяра, створює принципові можливості у формуванні різного роду мовленнєвих навичок, розвитку виразності мовлення, розширення словникового запасу та, найголовніше, подолання учнями молодших класів мовних бар'єрів.

Методи і прийоми шкільної театральної педагогіки доводять, що використання у процесі навчання рольових ігор, етюдів, імпровізацій художніх текстів стимулює мовленнєву діяльність молодших школярів у вільному та природному використанні всіх мовних засобів під час різноманітних життєвих ситуацій. Усі методи шкільної театральної педагогіки розвивають внутрішню готовність учня до мовленнєвого самовираження, сприяють розвитку в учнів упевненості в собі та вміння впливати на слухача і взаємодіяти з ним.

Театральні методики формують у молодших школярів багату мовну картину світу й підвищують їх мовленнєву активність і культурний рівень спілкування між собою, формуючи в цілому також їх соціальну компетентність.

Таким чином, театральна педагогіка як засіб розвитку мовленнєвої компетентності має великі перспективи в сучасному освітньому процесі, оскільки виступає ефективним засобом розвитку мовленнєвої компетентності у школяра. Використання мовленнєвої компетентності сприяє не лише підвищенню якості мовленнєвої підготовки учнів, а й виступає як засіб гармонійного розвитку особистості дитини загалом.

Список використаних джерел

1. Сторожев С. В. Театральна педагогіка як засіб формування всебічно розвиненої особистості молодшого школяра. Освітній проєкт «На УРОК». URL: <https://cutt.ly/drkdewfQ> (дата звернення: 27.04.2025).
2. Коновець І. О. Формування мовленнєвої компетентності учнів початкових класів у процесі роботи над текстами різних типів: кваліф. робота / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2021. URL: <https://cutt.ly/vrkdeGKz> (дата звернення: 27.04.2025)

*Анастасія МІШОТА,
студентка спеціальності
029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
Науковий керівник – Ніна МОТОРНА,
викладач-методист циклової комісії
інформаційної, бібліотечної та архівної справи
Тульчинський фаховий коледж культури
(м. Тульчин, Україна)*

ЗАХИСТ ТВОРЧИХ ПРОЄКТІВ ЯК МЕТОД АКТИВІЗАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Творча здатність – це здатність дивуватись і пізнавати, вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, це спрямованість на відкриття нового і здатність глибокого усвідомлення свого досвіду. (Е. Фромм)

Сьогодні місце кожної держави в світі визначають не лише наявність надр, але й рівень людського розвитку та інтелектуалізації нації.

«Творча, розвинута особистість, здатна до рішення нестандартних завдань може знайти себе в професійній діяльності, принести максимальну користь суспільству».[1, с. 7]

Адже кожна людина має величезний творчий потенціал як природну властивість нашої людської природи. Проблема полягає в тому, щоб його (творчий потенціал) розвинути.

«Сучасна педагогіка наголошує на особистісній орієнтації освітнього процесу, що сприятиме формуванню творчої особистості, не відкидаючи необхідність забезпечення засвоєння державного стандарту освіти кожним її здобувачем».[2, с. 21]

І чи не найголовніша роль в цьому процесі відводиться творчому навчанню, бо які б глибокі теоретичні знання не мав би здобувач освіти, на ринку праці сьогодні цінується запит на творчу особистість, індивідуальність, здатну на відміну від фахівця- виконавця, самостійно мислити, нестандартно підходити до будь якої справи, реалізовувати свої теоретичні знання в практичній діяльності, впроваджувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення, часом, навіть, йти на ризик.

Серйозним конкурентом традиційним формам здобуття освіти стають конкурси, творчі проєкти, дослідницько-пошукові роботи з фахових дисциплін.

Саме тому на перший план в інноваційному навчанні виступає вироблення у здобувачів освіти навичок наукового сприйняття, як основи їх підготовки до творчої, дослідницької роботи в студентській діяльності.

Питання організації досліджень, захисту власних творчих проєктів є одночасно новим і не новим.

Якщо спробувати образно сформувати модель творчої особистості фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, то її складовими є: творчий пошук, творча активність, творче спілкування, творче мислення

З цього розпочинається робота циклової комісії викладачів інформаційної, бібліотечної та архівної справи Тульчинського фахового коледжу культури щодо виховання творчої особистості майбутнього фахівця. Ще в період адаптації, в щоденному спілкуванні з першокурсниками, бачимо, що мріють вони про те, щоб їхня майбутня професія була сучасною, престижною, давала перспективу професійного зростання.

З першого року навчання відвідуємо кращі документально-інформаційні структури області (можливі місця їх працевлаштування в перспективі): Вінницьку обласну універсальну наукову бібліотеку ім. В. Отамановського, Вінницьку обласну бібліотеку для дітей та юнацтва, бібліотеку Вінницького Національного медичного університету ім. М. Пирогова, Вінницький обласний художній музей, обласний державний архів, кращі офісні установи Вінниччини, в яких нам презентують творчі проекти цих закладів і установ, а ми навчаємося створювати свої.

Кожен студент спочатку презентує свою «Творчу візитку», творчу роботу «Я розкажу Вам про себе», готує творчі проекти «Мій шлях у професію», «Інформація у моєму життєвому проекті», «Моя сім'я, мій рід, мій родовід».

Інноваційною формою є і пошукова робота. Починаючи з першого року навчання, фахові дисципліни розпочинаються інформаційними калейдоскопами «Увага! Новинка!»: нова книга, нова думка, нове дослідження, новий документ, новий конкурс, новий проект та ін.

Конкурси творчих робіт дають можливість студенту професійно зростати, ставати впевненим, брати відповідальність на себе, формувати лідерство. Тематика конкурсних робіт різноманітна: «В об'єктиві Я і Книга», «Я долю вибрала сама», «Нова бібліотека моїми очима».

Фахівець галузі культури живе доти, поки він в творчому пошуку. Здобуття освіти в коледжі – це теж щоденний пошук. Вже звичними стали виїзди-дослідження «Маловідомі сторінки історії мого району», «Де українцям шукати своє коріння?», «Жива історія в світлинах», «Я вінничанка і цим пишаюсь!».

Викладачі циклової комісії практикують захист творчих проектів студентів як денної так і заочної форм здобуття освіти. Форми захисту різні: практичний показ, проведення соціокультурних заходів, робота Бук Арт Студії «Крок до професії», захист творчих робіт, віртуальні книжкові виставки, буктрейлери, фотоколажі, відзняті відеокліпи про роботу ДІС, майстер-класи, які спонукають до творчості, оригінальності, постійного пошуку нового. Працюючи над творчими проектами з «Новітніх технологій бібліотечного краєзнавства», здобувачі освіти глибоко поринають в творчий пошук збираючи і записуючи легенди про край з уст старожилів, створюють відео сюжети про свій край, буктрейлери про книги письменників-земляків.

Ось найкращі з них :з циклу «Я презентую свою бібліотеку»: Миролубівська сільська бібліотека Піщанської селищної ради» (ст. К. Косташенко); «Бібліотека Козятинського міжрегіонального професійного училища залізничного транспорту» (І. Макаревич); Бібліотека і громада (Тростянецька публічна бібліотека, Вороновицької селищної ради) - творчий проєкт Ж. Чернюк; Гнатківська бібліотека- центр освіти, культури та інформування в новітній якості послуг (робота В. Дубчик); «Сучасний інформаційний потенціал шкільної бібліотеки. (STEM – освіта проєкт майбутнього. Педагогічний проєкт «Інтелект України» (творчі проєкти Л. Барабаш); «Бібліотечні цінності в епоху сучасних інформаційних технологій. Бібліотеки – хаби цифрової освіти. Сайт бібліотеки в інформаційному просторі. Проєкт «Голоси живої історії», «Бібліотека: обслуговування користувачів в умовах воєнного стану» (творчі проєкти А. Гумінської); «Нові формати діяльності бібліотек » (В. Кондратюк).

Унікальні з краєзнавчих робіт: Т. Тарановської «Літературне намисто Мурованокуріловеччини»; К. Підлісняка «Моя сім'я, мій рід, мій родовід»; Ю. Буркан «Джулинська бібліотека – бібліотека 21 століття. Працюємо з громадою, на громаду, на її успіх»; О. Святкіної «Видавничий проєкт «Моя Вінниччина». Багато творчих проєктів присвячені сучасним письменникам, поетам, творчим особистостям Вінниччини: Вірі Гранатовій, Світлані Гуменюк, Зої Тищенко, Жанні Дмитренко, Валентині Сторожук.

Нещодавно відбувся майстер-клас з презентації творчих проєктів з бібліотечного краєзнавства за участі провідного бібліотекаря Тиманівської публічної бібліотеки Надії Белоус (нашої випускниці). Вона презентувала свої унікальні творчі проєкти - не скопійовані у когось, не позичені, а напрацьовані своєю душею, розумом і творчістю. Це роботи, які подавалися на обласні конкурси і здобули перемогу в різних номінаціях.

«У людини є три шляхи робити розумні речі: перший , найбагородніший – роздуми; другий – найпростіший – копіювання: третій – найбільш гіркий – досвід» (Конфуцій).

В наш час людство постало перед багатьма лаячними викликами: пандемія, локдауни, війна – дистанційне навчання...

Наразі ми маємо новий виклик – здобуття освіти в умовах воєнного часу, під час повітряних тривог, блекаутів, загроз життю і здоров'ю всіх учасників освітнього процесу.

Укотре підступність перейшла межу, і нам, українцям, знову довелось взятися за зброю – боронити свою державу, боронити себе, майбутнє своїх дітей.

Сьогодні ми всі працюємо в надскладних умовах, в яких ніколи раніше не доводилось працювати. Робота під час війни вимагає стійкості, витривалості, психологічної рівноваги.

Сьогодні кожен з нас – воїн, і у кожного своя лінія оборони.

Студенти Тульчинського фахового коледжу культури на собі відчули, що таке адаптуватися до освітнього процесу в жорстких умовах воєнного стану.

Творчість ніхто і ніколи не відміняв. Я навчаюся в закладі культури. Я обрала собі культуру як основу всього свого подальшого життя. Хоча, останнім часом люди чомусь переконані, що « культура – це щось таке до розважання.

Це велика брехня. Культура не була покликана когось розважати. Це збереження традицій роду, суспільства, нації. Це основа витончено шанобливого ставлення до душі людини, середовища, землі.

Це ґрунт, на якому, стоять стосунки у родині, у суспільстві, державі. Це – початки сприйняття один одного – у межах пари й у межах світу. Це – виховання, передача сакральних знань і витончених манер».[3, с.98]

Наразі здобувачі освіти перебувають у, м'яко кажучи, непростих умовах, які ускладнюються щоденними стресовими ситуаціями і впливають, на їх фізичний та моральний стан. Відбувається переосмислення цінностей, життєвих орієнтирів, а звідси створюються нові виклики в освітніх процесах. Усвідомлення того, що на плечі саме цього покоління ляже весь тягар відбудови і розбудови нашої держави після Перемоги, зобов'язує кожного з нас помножити на сто свій професіоналізм і свою відповідальність у вирішенні тисячі «Як?», в умовах воєнного стану.

- Як адаптувати освітній процес до умов війни?
- Як забезпечити безперервність дистанційного навчання, коли стабільність інтернет зв'язку під постійною загрозою?
- Як подолати апатію і повернути студентам мотивацію до пізнавальної діяльності?
- І завдання із зірочкою – як допомогти знайти точку опори в переосмисленні світоглядних орієнтирів тоді, коли звичний світ ураз змінився до непізнаваності?

Над цим і працюємо, створюючи власні творчі проєкти.

Список використаних джерел

1. Співпраця заради інтелектуальної свободи: Матеріали Всесвітнього економічного форуму 20-24.01.2025р. URL: <https://uainfo.org/blognews/1737375578-golovna-biznes-podiya-roku-u-davosi-startue-vsесvitniy.html>

2. Формування творчої особистості вчителя, студента, учня: психологічний дискурс: колективна монографія.- Умань : ВПЦ «ВІзаві», 2021.-383 с.

3. Культура особистості й культура нації . URL: <https://ukrsvit1.com.ua/kultura/vykhovannia-j-osvita/kultura-osobystosti-j-kultura-natsii.html>

*Вікторія МОЛЧАНОВА,
студентка спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник - Людмила МАЛЬЦЕВА,
викладач циклової комісії природничих дисциплін
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У сучасному освітньому просторі все більшої актуальності набуває дитиноцентричний підхід, який передбачає орієнтацію на особистість дитини, її потреби, інтереси та індивідуальні особливості. Особливо важливою є реалізація цього підходу в дошкільній освіті, оскільки саме в цей період формується світогляд, базові цінності та основи відповідального ставлення до довкілля. В умовах глобальних екологічних викликів актуальним завданням є формування екологічної свідомості змалку. Поєднання принципів дитиноцентризму з екологічним вихованням дає змогу створити ефективну освітню модель, що сприятиме гармонійному розвитку дитини та її екологічної культури. У цьому контексті дослідження проблеми реалізації дитиноцентричних підходів у формуванні екологічної свідомості дошкільників є надзвичайно важливим для сучасної педагогічної теорії та практики [3, с. 24].

Дитиноцентризм – це філософія освіти, що орієнтована на розвиток особистості дитини, її активної позиції у навчальному процесі. Екологічне виховання – це формування в дітей відповідального ставлення до природи, навичок екологічно доцільної поведінки, Об'єднання цих двох концепцій дозволяє реалізувати цілісне, ефективне виховання на засадах гуманізму, емпатії та діяльнісного підходу [3, с. 61].

Дитиноцентричний підхід передбачає орієнтацію на інтереси, потреби та можливості дитини у процесі навчання. Це означає, що освітній процес будується навколо дитини, її індивідуальних особливостей і потенціалу. Ставить дитину в центр уваги, враховує її досвід, світосприйняття та індивідуальні особливості.

1. Активна взаємодія з природою. Для дошкільників важливо залучати їх до безпосереднього контакту з природними об'єктами – рослинами, тваринами, водою, землею. Це допомагає дітям сформувати початкові уявлення про природу, її складність і взаємозв'язки.

2. Емоційне сприйняття природи. Діти дошкільного віку схильні до емоційного сприйняття світу, тому в екологічному вихованні варто наголошувати на емоційних аспектах: захоплення природними явищами, співчуття до тварин і рослин, радості від того, що вони допомогли полоти квіти чи врятувати маленьку комаху.

3. Ігрові форми навчання. У дошкільному віці гра є основним способом пізнання світу, тому застосування ігрових методів у екологічному вихованні є надзвичайно ефективним. Наприклад, можна організувати рольові ігри, де діти виступають як «екологи», «садівники», «охоронці природи».

4. Навчання через творчість. Важливо залучати дітей до творчої діяльності, де вони можуть виразити свої спостереження за природою через малювання, ліплення, аплікації тощо. Це дає можливість дітям не тільки дізнаватися про природу, але й виражати свої емоції та почуття, створюючи власні екологічні проєкти, малюнки, поробки з природних матеріалів. Це стимулює розвиток креативного мислення та уяви.

5. Розвиток основ відповідальності. Попри молодший вік, важливо вводити дітей до основ відповідальності за навколишній світ. Наприклад, можна доручити дитині доглядати за кімнатною рослиною або створити в дитячому садку «екологічний куточок», де діти разом з вихователем будуть слідкувати за станом рослин, доглядати за ними, поливати та підгодовувати. Це вчить дітей бути відповідальними за живі організми [1, с.46].

6. Просте, доступне пояснення екологічних принципів. Для дошкільнят важливо використовувати прості і зрозумілі для них пояснення екологічних принципів. Наприклад, замість складних термінів можна говорити про те, як важливо не забруднювати природу, чому не можна ламати дерева чи знищувати рослини, як важливо зберігати воду та енергію [2, с. 26]. Заняття можуть включати прості історії чи казки, де головними героями є тварини або рослини, які допомагають дітям зрозуміти, як працює природа.

7. Індивідуальний підхід до кожної дитини. Одні діти можуть більше захоплюватися тваринами, інші – рослинами, а треті – змінами у погоді. Важливо враховувати ці інтереси і організовувати заняття, які б задовольняли ці потреби і дозволяли дітям пізнавати природу у цікавий для них спосіб.

Ключові аспекти принципу дитиноцентризму в екологічному вихованні:

Індивідуалізація навчання:

- врахування різних рівнів сприйняття і розуміння навколишнього світу, інтересів і запитів кожної дитини;
- використання різних методик та підходів для задоволення потреб дітей з різними навчальними стилями (ігри, дослідження, практичні завдання).

Активна участь дітей:

- включення дітей у реальні екологічні ситуації та практичні дії, наприклад, садівництво, прибирання території, догляд за рослинами або тваринами [2, с. 49];
- формування у дітей критичного мислення щодо екологічних проблем і стимулювання їх ініціативи щодо вирішення проблем навколишнього середовища.

Емоційний зв'язок з природою:

- заохочення дітей до безпосереднього контакту з природою через прогулянки на свіжому повітрі, спостереження за тваринами та рослинами;

- розвиток почуття емоційної прихильності та відповідальності за природу через власний досвід і позитивні емоції від взаємодії з довкіллям.

Критичне мислення і рефлексія:

- сприяння розвитку вміння аналізувати екологічні проблеми, розуміти наслідки людської діяльності для природи та знаходити шляхи розв'язання екологічних проблем;

- підтримка інтересу до питань сталого розвитку та екологічної відповідальності.

Партнерство з природою:

- принцип дитиноцентризму в екологічному вихованні передбачає, що дитина повинна не лише вивчати природу, а й навчитися взаємодіяти з нею в гармонії, розуміючи важливість збалансованого використання природних ресурсів.

Отже, застосування принципу дитиноцентризму в екологічному вихованні в умовах сучасної освіти є надзвичайно ефективним, оскільки воно забезпечує не тільки засвоєння знань, а й формування відповідальних, активних громадян, які здатні розуміти, аналізувати і вирішувати екологічні проблеми. Інтеграція цих принципів в освітній процес сприяє розвитку емоційного, інтелектуального та соціального потенціалу дитини, допомагаючи їй стати свідомим і активним учасником збереження навколишнього середовища [3, с. 38]. Цей підхід допомагає виховати нове покоління, яке буде дбайливо ставитися до навколишнього середовища й активно діяти на його благо. Це важливий напрям модернізації педагогіки, що має практичну цінність для ЗДО.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання: теоретико-методологічні засади / І.Д. Бех. – Київ : Либідь, 2018. – 280 с.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні основи формування екологічної свідомості дітей / С. У. Гончаренко. – Київ : Освіта, 2016. – 176 с.
3. Карпенко О. М. Дитиноцентризм як філософсько-педагогічна основа модернізації дошкільної освіти / О. М. Карпенко // Наукові записки РДГУ. Серія: Педагогічні науки. – 2019. – Вип. 25. – С. 92–97.

*Софія МЯГКА,
студентка спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник – Юлія МИРІЙВСЬКА,
викладач циклової комісії іноземних мов
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПОВНОЇ ФІЗИЧНОЇ РЕАКЦІЇ У НАВЧАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасний розвиток педагогічної науки потребує не стільки теоретичних розробок, як фундаментальних та методичних досліджень, спрямованих на стимулювання самостійного, активного, творчого мислення. Перспективні тенденції розвитку мовної освіти України, пов'язані з її входженням в загальноєвропейську освітню спільноту, спонукали розширення функції навчального предмета «Іноземна мова» на всіх ланках освіти. Основна мета навчання іноземної мови полягає у формуванні комунікативної компетенції, необхідної для участі в діалозі культур і цивілізацій сучасного світу [1].

В наші дні відзначається висока потреба раннього навчання англійської мови. Це обумовлено тим, що багато освітніх установ (гімназії, ліцеї, спеціалізовані школи) включають в навчальні плани вивчення англійської мови вже з першого класу. Раннє навчання іноземної мови дозволяє забезпечити більш комфортне входження дитини в навчальний процес початкової школи, дозволяє знизити рівень стресу, цілцює впливає як на процес навчання, так і на розвиток особистості дитини [2; 3].

Сучасне вивчення іноземної мови пропонує розмаїття форм та методів навчання. Одним із найсучасніших є метод повної фізичної реакції. Метод повної фізичної реакції (TPR – скорочено від повної назви методу англійською мовою «Total Physical Response») – це метод навчання іноземної мови через використання фізичних рухів, як реакції на усні стимули, команди, інструкції [4, с. 293].

Діти під час навчання ІМ за допомогою методу повної фізичної реакції виконують ролі слухачів та акторів. Вони уважно слухають і відповідають фізично на команди, подані вчителем, як індивідуально, так і колективно. Згодом дошкільники вчаться відтворювати та продукувати свої власні мовленнєві акти.

Для навчання ІМ на основі методу повної фізичної реакції не існує певного базового тексту. Під час навчання дошкільників обов'язково у зміст заняття мають бути включені такі чинники, як голос, рухи та жести вчителя. Пізніше на занятті вчитель може використовувати різні малюнки, картинки, іграшки, предмети. За допомогою методу повної фізичної реакції можна навчати дітей ЛО, пов'язаних з діями, часових форм (минулих, теперішніх, майбутніх), класної термінології, наказів, інструкцій, невеликих історій та

казок, а отже, і різних частин мови (іменників, дієслів, прикметників, числівників, займенників, прийменників), використовуючи вправи-команди та вправи-накази.

Автор методу повної фізичної реакції Джеймс Ашер подає класифікацію дій-реакцій учнів на мовленнєві та фізичні вказівки вчителя. Так, він виділяє наступні види вправ:

1. TPR-B («TPR with body»), які включають все (рухи, дії, накази), що може бути виконано за допомогою загальних рухів тіла. До прикладу, педагог говорить «Simon says: touch your ear» - діти торкаються до вух. Якщо педагог говорить «Touch your nose» – діти не виконують дію. Цей тип вправ найкраще працює у форматі руханок. Поєднати їх можна із лексикою, пов'язаною з частинами тіла, та відпрацювати інструкції в групі. TPR with body можна застосувати, щоб відпрацювати навички самообслуговування в дошкільників і закріпити відповідну лексику.

2. TPR-O («TPR with objects»), які засновані не лише на вивченні окремих слів, а й на виконанні певних дій з предметами. Наприклад, вправа «At the shop»: У вчителя на столі розкладено канцелярське приладдя. Вчитель, називаючи певний предмет, вказує на нього, бере його зі столу і показує дію, яку виконують саме з цим предметом. Діти мають повторити дії за наказом учителя.

3. TPR-P («TPR with pictures»). Тематичні малюнки є надзвичайно ефективним засобом навчання ІМ, особливо на початковому ступені. Наприклад, вправа «Sunday dinner»: На дошці розташовані тематичні малюнки із зображенням овочів / фруктів / напоїв. Учень має підійти, зняти з дошки певний малюнок з проханням дати йому те, що зображено на ньому.

4. TPRS (TPR-Storytelling), котрі включають розігрування нескладних історій та казок, що сприятиме швидкому та якісному засвоєнню учнями ЛО. TPR-Storytelling допомагає інтегрувати лексику та творчість. Цей підхід можна застосувати під час різних форм роботи, зокрема ранкового й вечірнього кіл. Використовуючи елементи сторітелінгу, можна запропонувати вихованцям пригадати англійською, що вони робили під час прогулянки. Продемонструйте рухи – покажіть, як бігали, грали в пісочниці або що [5].

Отже, метод повної фізичної реакції має свої переваги порівняно з іншими методами навчання, оскільки активізує іншомовне мовлення дітей дошкільного віку, приносить неймовірне задоволення від навчання, підіймає настрій, підтримує темп, сприяє розвитку у дошкільників пам'яті та уяви, може бути використаний під час навчання різних за розміром, віком та здібностями груп дітей, під час вивчення різних часових форм, а також частин мови, у класному мовленні (накази, інструкції), під час вивчення історій та казок, не вимагає великої підготовки чи матеріалів, а, отже, і часу, залучає до навчання як ліву, так і праву півкулі головного мозку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/doshkilnaosvita/30154/>
2. В'юнник В. О. Сучасні методи навчання дітей дошкільного віку іншомовного спілкування: від теорії до практики / В. О. В'юнник // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>
3. Котенко О. В. Методика навчання іноземних мов у початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /О. В. Котенко, А. В. Соломаха [та ін.].-К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013.- 356 с.
4. Лобода О.В. Методика навчання англійської мови дітей дошкільного віку / О. Лобода // Методика навчання англійської мови дітей дошкільного віку: навч.-метод. посібник. – К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 100 с.
5. Новікова Т.О. Метод повної фізичної реакції як один із ефективних методів формування іншомовної компетенції молодших школярів / Т.О. Новікова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.zinet.info/25/novikova.php>
6. Шкваріна Т. М. Методика навчання іноземної мови дошкільників : Навчальний посібник / Т. М. Шкваріна. – К. : Освіта України, 2007. – 300 с. – С. 100–107

Софія МЯГКА,
студентка спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник – Дана СОПОВА,
доктор філософії,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти,
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У ФОКУСІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Діалогічна комунікація є базовою формою взаємодії між людьми, забезпечуючи обмін не лише інформацією, але й особистими думками та емоційними станами. У психолого-педагогічних дослідженнях діалог аналізується як багатогранна мовленнєва діяльність, що передбачає наявність розвинених когнітивних, мовних та соціально-комунікативних навичок. З огляду на важливість мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, дослідження закономірностей становлення їхнього діалогічного мовлення має значну теоретичну та практичну цінність [1, с. 37]. У науковій літературі концепція «діалогічне мовлення» інтерпретується з різних методологічних точок зору. Філософський підхід розглядає діалог як спосіб існування людини, інструмент її самовираження та розуміння навколишнього світу через інтеракцію з іншими. Психологічні дослідження фокусуються на ролі діалогу у

формуванні особистості, розвитку свідомості та самоусвідомлення. Лінгвістика визначає діалог як особливу форму мовлення зі специфічною організацією, принципами функціонування та системою мовних засобів.

Педагогічні дослідження вивчають діалогічне мовлення як об'єкт навчання та виховання, ключовий елемент комунікативної компетентності [2, с. 150]. Ключовими ознаками діалогічного мовлення є його двонаправленість, залежність від ситуації, спонтанність, емоційний компонент та наявність зворотного зв'язку. Діалог характеризується почерговими висловлюваннями учасників, їх взаємною спрямованістю та змістовою єдністю реплік. Його специфіка полягає у колективній природі – кожна репліка є результатом інтеракції між комунікантами, відображаючи їхні спільні зусилля для досягнення порозуміння. Діалогічне мовлення часто характеризується використанням неповних синтаксичних конструкцій, еліпсисів та значною роллю невербальних засобів комунікації [3, с. 240].

Структурно діалог включає такі елементи, як комунікативна ситуація, учасники спілкування, тема розмови, мовленнєві акти (репліки) та правила взаємодії. Основною одиницею діалогу є діалогічна єдність – поєднання двох або більше взаємопов'язаних за змістом і структурою реплік. Виділяються різні типи таких єдностей, наприклад, питання-відповідь або спонукування-реакція. Розгорнуті діалоги формуються з послідовності цих одиниць, утворюючи мікро- та макродіалоги [4, с. 305].

Психологічні механізми, що лежать в основі діалогічного мовлення, охоплюють процеси сприйняття та інтерпретації мовлення співрозмовника, формування власного висловлювання та контроль за його реалізацією. Важливу роль відіграє здатність до антиципації – передбачення можливої реакції партнера по комунікації та відповідної корекції власної мови. Діалогічне мовлення потребує розвинених операцій аналізу та синтезу, порівняння та узагальнення, а також високого рівня уваги та пам'яті [1, с. 37]. Дошкільний вік є особливо важливим етапом для становлення діалогічного мовлення, оскільки саме в цей період закладаються базові діалогічні вміння та навички [2, с. 242]. Відповідно до концепції генезису спілкування, розвиток діалогу відбувається в контексті зміни форм комунікації, починаючи з ситуативно-особистісної та завершуючи позаситуативно-особистісною. Кожна з цих форм характеризується власними мотивами, засобами та результатами, а перехід між ними створює необхідні умови для якісних змін у розвитку діалогічного мовлення [3, с. 120]. На початковому етапі діалог існує як міжіндивідуальна функція – взаємодія між дитиною та дорослим, поступово трансформуючись у внутрішньоіндивідуальну – внутрішній діалог, що є основою мислення. Теорія зони найближчого розвитку підкреслює ключову роль дорослого в організації діалогічної взаємодії, яка стимулює розвиток дитини [4, с. 201].

Психолінгвістичні дослідження, зокрема праці О.М. Шахнаровича та Т.М. Ушакової, розкривають механізми породження та розуміння діалогічного мовлення. Процес створення діалогічного висловлювання включає етапи мотивації, задуму, внутрішнього програмування, лексико-граматичного

оформлення та зовнішньої реалізації. Специфіка діалогу полягає в його синхронності – необхідності одночасно сприймати мову співрозмовника та планувати власну репліку [1, с. 37]. Соціолінгвістичний підхід наголошує на соціальній обумовленості діалогічного мовлення. Діалог розглядається як інструмент соціальної взаємодії, що відображає соціальні ролі та статуси учасників комунікації. Формування діалогічної компетентності передбачає засвоєння соціальних норм мовленнєвої поведінки, правил ввічливості та етикетних формул. Важливим аспектом є розвиток здатності адаптувати свою мову до різних соціальних ситуацій та співрозмовників [2, с. 203]. Прагматичне вивчення діалогу зосереджується на комунікативних намірах мовців та способах їхньої реалізації. Теорія мовленнєвих актів Дж. Остіна та Дж. Серля розглядає висловлювання як дії, спрямовані на досягнення певного комунікативного ефекту. У діалозі використовуються різні типи мовленнєвих актів, такі як констатація, спонукання, обіцянка та вираження емоцій. Розвиток діалогічного мовлення включає опановування різноманітними мовленнєвими актами та правилами їхнього застосування [3, с. 214].

Когнітивний підхід досліджує ментальні процеси, що лежать в основі діалогічної взаємодії. Діалог розглядається як спільна когнітивна діяльність учасників спілкування, спрямована на формування спільного розуміння. Важливу роль відіграють процеси категоризації, концептуалізації та виведення умовиводів. Розвиток діалогічного мовлення передбачає формування когнітивних схем, фреймів та сценаріїв, що забезпечують розуміння та інтерпретацію мовленнєвих повідомлень [4, с. 205]. Педагогічні дослідження діалогічного мовлення зосереджені на розробці методик та прийомів його формування у дітей. А. М. Богуш визначає діалогічну компетентність як інтегровану характеристику особистості, що включає мотиваційний, когнітивний та операційний компоненти. Н. В. Гавриш розробила систему педагогічних умов для розвитку діалогічного мовлення дошкільників. К. Л. Крутій обґрунтувала технологію формування діалогічних умінь на основі комунікативно-діяльнісного підходу [1, с. 37]. Сучасні дослідження враховують вплив інформаційних технологій на комунікативний розвиток дітей та розглядають питання профілактики негативного впливу гаджетів на комунікативну активність дошкільників, а також розробки інноваційних методів навчання діалогу з використанням ІКТ [2, с. 207]. Інклюзивна освіта актуалізує проблему розвитку діалогічного мовлення у дітей з особливими освітніми потребами. Досліджуються специфічні труднощі у розвитку діалогічних навичок у дітей з різними порушеннями, а також розробляються адаптовані методики навчання діалогу, індивідуальні програми мовленнєвого розвитку та технології психолого-педагогічного супроводу [3, с. 228]. Міждисциплінарний характер проблеми діалогічного мовлення зумовлює необхідність інтеграції знань з різних наукових галузей, таких як психологія, лінгвістика, педагогіка, нейрофізіологія та соціологія. Комплексний підхід забезпечує глибше розуміння механізмів розвитку діалогічної компетентності, розробку ефективних методів її формування та врахування індивідуальних

особливостей дітей. Перспективними напрямками досліджень є вивчення нейрофізіологічних основ діалогічного мовлення, міжкультурних аспектів діалогічної взаємодії та впливу білінгвізму на розвиток діалогічних умінь [4, с. 249].

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) : нова редакція / наук. кер. Т.О. Піроженко ; авт. кол.: О.М. Байєр, О.К. Безсонова, Н.В. Гавриш та ін. Київ, 2021. 37 с. URL: <http://surl.li/urah1>
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 342 с.
3. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія. Київ, 2004. 376 с.
4. Богуш А.М., Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Вид. 2-ге, допов. Київ : Слово, 2012. 304 с.

Таїсія НІКІТЮК,
*студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)*
Науковий керівник – Тетяна РОМАНОВА,
*викладач циклової комісії музики та хореографії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ТА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасний етап розвитку суспільства ставить (висуває) перед педагогічною наукою країн Європейського Союзу та України нові завдання. У шкільній системі освіти музичним заняттям відводиться важлива роль, а використання мистецтв для формування особистості науковці вважають основним чинником духовного розвитку. Концепції естетичної освіти, засновані на традиціях європейського гуманізму, основах педагогіки вільного вираження та педагогіки культури, активно розвиваються та поглиблюються у багатьох країнах Європи.

Сучасність концепцій базується на класичних системах музичного виховання, таких як методики Карла Орфа, Золтана Кодая, Еміля Жак-Далькроза тощо та підтверджується експериментальними дослідженнями. Модернізовані концепції відкриті для нових підходів і вдосконалень, що можуть прийти як з практичного досвіду, так і з теоретичних і експериментальних досліджень. Плюралізм у цих концепціях має на увазі важливість використання різних цілей, різноманітного різножанрового

музичного репертуару: народна музика, класична, джазова та популярна дитяча музика, що забезпечує залучення дітей до музичної культури як національного, так й світового рівня, а також різноманітних видів діяльності, таких як спів, гра на музичних інструментах, рух під музику та слухання музики. Організована в процесі освіти музична діяльність дитини у вигляді різних видів музикування має великі можливості для впливу на формування її особистості. Через те, що музика сприймається емоційно, музична діяльність має велике значення для розвитку почуттів людини та формування її емоційного інтелекту, що є важливим чинником життєвої і професійної успішності у майбутньому. Чуттєве сприйняття музики школярами на уроках музичного мистецтва та під час позаурочної творчої діяльності передбачає розумові операції – порівняння, аналіз, синтез, узагальнення, що є ефективним фактором інтелектуального розвитку. Кожен викладач може обирати продуктивні методики, що найкраще відповідають потребам учнів. Таким чином, плюралістичний підхід сприяє розвитку виконавської майстерності, музичної чутливості та гуманістичної культури школярів.

Мистецтво в шкільній програмі є не тільки навчальною дисципліною, а й потужним інструментом для соціалізації. Під час уроків з мистецтва учні навчаються працювати в команді, з повагою ставитися один до одного та інших людей; у школярів розвиваються комунікативні навички. Також учні вчаться розрізняти та аналізувати емоції, які передаються через музичні твори, це надає змогу розвивати вміння розуміти почуття інших людей.

Оскільки основи музичної та музично-естетичної культури людини формуються у шкільному віці та відбувається в ЗЗСО, настав час глибокої модернізації загальної музичної освіти в Україні та її подальшого розвитку в умовах сталої інтеграції до європейського культурного простору.

Шлях України в ЄС відкриває багато можливостей для подальшого розвитку мистецької освіти в Україні та розповсюдження української культури в Європі. Повномасштабна війна, розв'язана росією проти суверенної України, посилила прагнення українського народу в напрямку вибору європейських та світових демократичних цінностей. При повномасштабному вторгненні багато українців виїхало за кордон. Українська музика почала звучати в багатьох країнах Європейського Союзу, люди виходили на великі площі та співали українські пісні. Величезне патріотичне піднесення українського народу активізувало масові прояви творчості в багатьох сферах культурного життя. Процес проєвропейської модернізації української системи освіти та інтеграції її до європейського культурного простору отримали новий потужний імпульс для розвитку в багатьох напрямках, в тому числі й у напрямку музичної освіти [9].

Повномасштабне вторгнення росії в Україну формує специфічні умови національної освіти, до яких у Стратегічному плані МОН України ОСВІТА ПЕРЕМОЖЦІВ до 2027 року віднесено: створення безпечних умов навчання, відновлення після війни, відповіді на виклики війни; подолання освітніх втрат здобувачів освіти, освіта ветеранів; збереження психічного здоров'я тощо. Перспектива європейської інтеграції України зобов'язує посилити

синхронізацію пріоритетів розвитку національної освіти з пріоритетами ЄС. Глибоке вивчення, осмислення та розуміння освітніх систем країн Європейського Союзу може стати корисним досвідом для реформування шкільної освіти в Україні.

Україна неодноразово показала, що не стоїть на місці у своєму потужному розвитку, прагненні бути вільною та незалежною. Велику роль відіграє освіта. Україна готова до змін: так були запроваджені реформи в закладах загальної середньої, фахової передвищої та вищої освіти. Зокрема, однією з відомих змін є реформа «Нова українська школа», що була проведена у 2018 році, зокрема, реформа початкової школи. Дана реформа є масштабною та передбачає зміни в змісті освіти та організації навчального процесу.

Нова українська школа також орієнтується на сучасні підходи до мистецької освіти. Музичне виховання в НУШ є не лише засобом естетичного розвитку, а й важливим інструментом формування ключових компетентностей учнів. Основними принципами музичної освіти в НУШ є діяльнісний підхід, інтеграція, компетентнісний розвиток та особистісна орієнтація. Це означає, що музика використовується не лише як окремий предмет, а як засіб для формування навичок критичного мислення, творчості, комунікації та співпраці.

Однією з головних змін у підходах Нової української школи є акцент на активне залучення дітей у процес створення музики. Учні не лише слухають твори, а й виконують ритмічні вправи, співають, грають на простих інструментах, імпровізують та створюють власні мелодії. Такий підхід розвиває креативність, музичне мислення та емоційну чутливість дітей.

Значна увага приділяється психологічному комфорту дітей під час навчання. Вчителі застосовують методи арт-терапії, релаксаційні вправи, використовують музику як засіб для зняття напруги, розвитку емоційного інтелекту та самовираження. Завдяки цьому діти почуваються більш впевнено, розвивають стійкість до стресу та позитивне ставлення до навчання.

Окремо слід відзначити впровадження цифрових технологій у музичну освіту в НУШ. Використання інтерактивних платформ, мобільних додатків, відеоуроків та мультимедійних презентацій робить навчальний процес більш цікавим і доступним. Діти можуть створювати власні музичні проекти, використовувати програми для обробки звуку, брати участь у віртуальних концертах та онлайн-співпраці з іншими учнями.

Таким чином, Нова українська школа продовжує розвивати та удосконалювати підходи до музичної освіти, орієнтуючись не лише на методики відомих українських педагогів –музикантів (М. Леонтовича, К. Стеценка, В. Верховинця), а й найкращі європейські практики. Інтеграція музики в навчальний процес, активне залучення дітей до творчості, розвиток цифрових технологій та психологічна підтримка сприяють формуванню гармонійно розвиненої особистості, яка здатна сприймати музику не лише як мистецтво, а й як важливий засіб самовираження та комунікації у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Аристова Л.С. Методика музичного навчання та виховання: навч.-метод.посібник / Людмила Аристова. - Миколаїв: Іліон, 2021.- 444 с.
2. Болгарський А. Г., Жигаль З. М., Король О. М., Ніколаї Ю. В., Поплавська-Мельниченко Ю. В., Салдан С.О., Тайнель Е. З., Черкасов В. Ф., Музично-педагогічні концепції ХХ ст.: підручник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка: 2016. – 326 с.
3. Кристопчук Т., Сисоєва С. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навч. посіб. Рівне: НАПН, КУБГ, 2012. – 352 с.
4. Масол Л. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу: навч.- метод. посібник / Л.М.Масол, - К.: Київ, Генеза, 2019.- 208 с.
5. Масол Л. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3-4 класах на засадах компетентнісного підходу: навч.- метод. посібник / Л.М. Масол, - К.: Київ, Генеза, 2020. — 160 с.
6. Міністерство освіти і науки України Освіта переможців: Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. URL: <https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/Strateh.plan.diyalnosti.MON.do.2027.roku.pdf>
7. Нова українська школа [Електронний ресурс] // Міністерство освіти України – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&type=all&tag=nova-ukrainska-shkola>.
8. Олексюк О. М., Бондаренко Л. А. Методика викладання музичних дисциплін у вищій школі: навч.посіб. / О. М. Олексюк, Л. А. Бондаренко. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. – 112 с.
9. Федорець М. О. Загальна музична освіта України: розвиток в умовах інтеграції до європейського культурного простору/Актуальні проблеми музичної педагогіки. – Вип.1, 2022. – с.21 - 26
10. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: навч. посіб. / В.Ф. Черкасов. – К.: ВЦ «Академія», 2016. – 240 с.

Вікторія ОГАРЕНКО,
студентка спеціальності 223 Медсестринство
Науковий керівник – Тетяна ОГАРЕНКО,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ
Кіровоградський медичний фаховий коледж ім. Є. Й. Мухіна
(м. Кропивницький, Україна)

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ УСНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Формування культури усного мовлення студентів медичних коледжів є необхідної складової їхньої професійної підготовки. Особливу увагу необхідно приділяти взаємозв'язку мовленнєвої культури з професійною етикою,

комунікативними компетентностями та психологічною підготовкою майбутніх медиків.

Усне мовлення медичного працівника є ключовим інструментом у професійному спілкуванні з пацієнтами, колегами, адміністрацією. Для студентів медичних коледжів формування культури мовлення має не лише освітнє, а й етичне, психолінгвістичне та соціокультурне значення. Адже слово лікаря – це не лише джерело інформації, а й фактор психологічного впливу. Без сумніву, «високий рівень професійного спілкування є необхідною умовою компетентності майбутнього фахівця як основної вимоги нової парадигми освіти» [1, с. 122].

Усна форма мовлення суттєво відрізняється від письмової. «По-перше, вона, як відомо, є первинною формою мови; по-друге, інтонаційно й лексично багатою, різноманітною, що сприяє всебічному виявленню особистості мовця, його інтелекту тощо» [2, с. 148].

Культура усного мовлення включає:

- правильність (дотримання норм літературної мови);
- точність (відповідність змісту мовлення намірам);
- виразність (інтонаційне та емоційне забарвлення);
- доцільність (відповідність ситуації спілкування);
- етичність (повага до співрозмовника).

Дослідники «виділяють такі основні аспекти вияву культури фахового мовлення: нормативність (дотримання всіх правил усного і писемного мовлення); адекватність (точність висловлювань, ясність і зрозумілість мовлення); естетичність (використання експресивно-стилістичних засобів мови, які роблять мовлення багатим і виразним); поліфункціональність (забезпечення застосування мови у різних сферах життєдіяльності)» [3, с. 120]. У медичній сфері ці компоненти набувають особливої ваги, адже неправильна або недоречно сформульована репліка може призвести до психологічного дискомфорту пацієнта, втрати довіри або навіть професійної помилки.

Для досягнення розуміння у фаховому спілкуванні майбутнього медичного працівника важливими є декілька факторів. По-перше, це володіння фаховою лексикою, доречне її використання в різних ситуаціях. По-друге, повнота інформації, оскільки від неї залежить результат комунікації. По-третє, послідовність і логічність викладу, наявність несуперечливих тверджень, що формує довіру пацієнта. По-четверте, естетичність мовлення (виразність, образність, емоційність, щирість) як головний фактор налагодження контакту.

Узагальнюючи, можна сказати, що мовлення майбутнього медика має бути:

- професійно зорієнтованим (використання термінології);
- доступним й адаптованим (врахування рівня розуміння пацієнта);
- емпатійним (уміння підтримати, заспокоїти);
- етичним (уникнення стереотипів, дискримінації, панібратства).

Для ефективного формування культури усного фахового мовлення можна застосовувати різні методи:

1. Гейміфікація при вивченні фахових дисциплін (наприклад, рольові ігри на теми «Прийом пацієнта», «Повідомлення діагнозу»).
2. Комунікативні тренінги – робота в парах, імпровізації, моделювання ситуацій.
3. Застосування сучасних технологій – відеозапис виступів, аналіз мовлення.
4. Залучення до участі в науково-практичних конференціях, дебатах, медичних токшоу.

Культура усного мовлення – це не лише показник загального інтелектуального рівня студента-медика, а й стратегічна складова його майбутньої професійної успішності. Формування високого рівня комунікативної компетентності вимагає системного підходу, інтеграції знань, етичних переконань й особистісних якостей.

Список використаних джерел

1. Зайцева В. В., Яремчук Н. С. Культура професійного спілкування. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019, № 42, том 3. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v42/part_3/29.pdf (дата звернення: 01.05.2025).
2. Пентиліук М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 224 с.
3. Старунова А. Л. Культура української фахової мови. Види і жанри професійного спілкування URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/852/1/13.pdf> (дата звернення: 03.05.2025).

Каріна ОЛІЙНИК,
студентка спеціальності 123 Комп'ютерна інженерія
Науковий керівник – Катерина ОЛЕНДЕР,
викладач англійської мови
Відокремлений структурний підрозділ
«Тернопільський фаховий коледж
Тернопільського національного технічного університету
імені Івана Пулюя»
(м. Тернопіль, Україна)

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІТ-ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ М'ЯКИХ НАВИЧОК

Сучасний світ інформаційних технологій вимагає від ІТ-фахівців глибоких технічних знань та добре розвинених навичок спілкування. Англійська мова – головна в ІТ-сфері, бо більшість програмної документації, технічної літератури, курсів та міжнародних конференцій відбувається саме нею. До того ж багато ІТ-компаній працюють на глобальному ринку, де комунікація англійською мовою є обов'язковою для дружньої роботи в команді,

презентації проєктів і взаємодії з клієнтами. Проте знання мови саме по собі не гарантує успіху. Важливу роль відіграють *soft skills* – навички спілкування, критичного мислення, управління часом та гнучкості. ІТ-спеціаліст має не тільки писати код, але й повинен вміти ефективно взаємодіяти з колегами, пояснювати свої ідеї, розв'язувати конфлікти та швидко знаходити рішення в нестандартних ситуаціях. Тому формування англомовної комунікативної культури майбутніх ІТ-спеціалістів у процесі навчання є важливим завданням. Впровадження методик, які розвивають мовні навички у поєднанні з м'якими навичками, допоможуть підготувати конкурентоспроможних фахівців, що зможуть працювати у міжнародному середовищі та пристосовуватися до швидких змін у сфері технологій.

Дослідження формування англомовної комунікативної культури привертає увагу багатьох науковців. Серед них варто відзначити К. Галацин, Г. Гладких, О. Іванцову, Н. Кириленко, О. Корж, Ю. Михайліченко, Т. Пахомову, А. Пікалову, О. Тарнопольського, А. Фещук, О. Ціхоцьку, С. Шарова, О. Ярошенко. Формуванню м'яких навичок у фахівців різних галузей присвячені дослідження багатьох українських та зарубіжних вчених (Ж. Діденко, О. Кондур, Г. Михайлишин, Л. Серман, М. Чикалової, F. Almeida, B. Cimatti, S. Gibb). Попри велику кількість публікацій, особливості формування англомовної комунікативної культури ІТ-фахівців є недостатньо вивченими. Додаткового дослідження потребують сучасні технології та підходи для розвитку комунікативних навичок майбутніх спеціалістів у сфері інформаційних технологій, які здатні працювати у команді, коригувати стиль спілкування залежно від співрозмовника, чітко та логічно висловлювати думки в усній та письмовій формах, володіють технічною термінологією англійською мовою та навичками міжкультурної комунікації, ведення переговорів, вирішення конфліктів.

У сучасній ІТ-індустрії *hard skills* є важливими, але *soft skills* стають дедалі важливішими. Технічні навички можуть допомогти під час співбесіди, але м'які навички є ключовими для отримання роботи та кар'єрного зростання. На думку Лорел Шнайдер, гнучкі навички є важливішими, ніж тверді. ІТ-спеціалісти дуже часто працюють в командах, тому вони повинні вміти чітко і зрозуміло пояснювати свою частину роботи. Саме комунікація дозволяє передати свої ідеї та думки різним аудиторіям – від колег до керівництва. Спільна робота є надзвичайно важливою, адже успіх проєкту залежить від роботи у команді з різними фахівцями. Розвиток м'яких навичок не тільки допомагає легко виконувати повсякденні завдання, але й допомагає в кар'єрному рості. Щоб займати керівні посади в ІТ, важливо вміти працювати в команді, брати на себе відповідальність, розв'язувати проблеми та вести переговори з різними зацікавленими сторонами [3].

Катериною Галацин проаналізовано сутність поняття комунікативної культури студентів вищих технічних навчальних закладів як компонента професійної культури майбутнього фахівця та як рівень розвитку особистості. Акцентовано на компонентах іншомовної комунікативної компетентності

(гностичному, комунікативному, емоційному). Автор статті рекомендує використовувати завдання на пошук помилок в іншомовній комунікації на прикладах аналізу відеосюжетів та театральних постановок, ігрові ситуації, підготовку та захист проєктів, залучення особистого досвіду та пов'язування академічного вивчення мови з реальною ситуацією комунікації [1].

Сергій Шаров та Ганна Гладких проаналізували значення англomовної комунікативної компетентності для професійного становлення майбутніх фахівців з комп'ютерних наук. Серед ключових чинників актуальності автори виділяють англomовний синтаксис мов програмування, англomовні інтерфейси програмного забезпечення та перспективи працевлаштування за кордоном. У статті розглянуто словотворчі процеси в комп'ютерній термінології. Наголошено, що значна частина цих термінів походить з англійської мови, а комп'ютерний сленг має специфічні способи формування. Зазначають, що ефективним є використання ділових ігор, творчих робіт, тренінгів, майстер-класів, інформаційно-комунікаційних технологій (автоматизованих тестових систем, мобільних додатків, електронних словників комп'ютерних термінів, програм комп'ютерного перекладу) [4].

У статті «Розвиток навичок говоріння англійською мовою за допомогою симуляційного навчання» відображено результати дослідження впливу симуляцій на формування англomовної комунікативної культури серед студентів. Автори зазначають, що традиційні методи навчання не завжди забезпечують достатньо можливостей для практики спілкування. З цієї причини інтеграція веборієнтованих стратегій та інноваційних підходів, зокрема симуляційного навчання, може суттєво покращити комунікативні навички студентів. У дослідженні студенти-інженери брали участь у заняттях з англійської мови, поєднуючи традиційні уроки з інтерактивними вебсимуляціями в реальному часі. Результати експерименту показали помітне покращення в учасників у чотирьох аспектах: словниковий запас, вимова, різноманіття висловлювань і граматики. Це підтверджує високу ефективність застосування симуляцій для розвитку комунікативних навичок студентів англійською мовою [2].

До викликів у формуванні англomовної комунікативної культури ІТ-фахівців належать відсутність мовного середовища, недостатній загальний рівень володіння мовою, без якого складно опанувати технічну термінологію, яка дуже швидко змінюється, з'являються нові слова, скорочення, сленг; труднощі з міжкультурною комунікацією, проблеми з розумінням різних акцентів, недостатня кількість якісних навчальних матеріалів.

Отже, англomовна комунікативна культура є необхідною умовою для успішної професійної діяльності фахівців у сфері інформаційних технологій у глобальному середовищі. Перспективними напрямками досліджень є розкриття впливу AI-асистентів на удосконалення комунікативних навичок студентів, використання гейміфікації для покращення засвоєння англomовної технічної термінології, аналіз особливостей спілкування ІТ-фахівців у міжнародних командах та розробка методик адаптації до різних культурних контекстів,

вивчення впливу комунікативної культури на адаптацію та самореалізацію майбутніх ІТ-спеціалістів у професійному середовищі.

Список використаних джерел

1. Галацин Катерина. Методичні аспекти формування комунікативної культури студентів вищих технічних навчальних закладів у процесі вивчення англійської мови / К. Галацин // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки; [редкол.: І. О. Смолюк та ін.]. Луцьк, 2014. № 8 (285). С. 32-36
2. M. Laura Angelini and Amparo García-Carbonell. Developing English speaking skills through simulation-based instruction. URL: https://www.researchgate.net/publication/332705762_Developing_English_speaking_skills_throug_h_simulation-based_instruction (дата звернення: 01.05.2025)
3. Danielle Gagnon. Communication in IT: Why Soft Skills Matter. URL: <https://www.snhu.edu/about-us/newsroom/stem/communication-in-it> (дата звернення: 27.04.2025)
4. Sergii Sharov, Hanna Gladkykh. The importance of communicative competence for the professional formation of future computer science specialists. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/238501/240560> (дата звернення: 04.05.2025)

Микола ПАВЛУСЬ,
студент спеціальності 015 Професійна освіта
Науковий керівник – Ольга ПАВЛУСЬ,
викладач циклової комісії викладачів іноземних мов
Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради
(м. Володимир, Україна)

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У ДОБУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ

У світі, де інформація оновлюється швидше, ніж засвоюється, вміння мислити критично не просто стало корисною навичкою – воно стало необхідністю. Підлітки, що зростають у цифрову епоху, регулярно взаємодіють з величезною кількістю даних: від онлайн-курсів до соціальних мереж, від фейкових новин до мемів. У цьому цифровому світі молоді особливо важливо навчитись відрізняти факти від маніпуляцій і перевіряти джерела інформації, формуючи власну, обґрунтовану думку.

Вчені визначають, що критичним мисленням є цілеспрямоване, саморегульоване судження, що веде до аналізу, інтерпретації, оцінювання і висновків, а також пояснення подій, що відбуваються, на основі доказів, і концепцій. [2]

Згідно з дослідженням UNESCO у 2021 році, цифрова грамотність повинна бути тісно пов'язана із критичним мисленням, адже технологічна

доступність не гарантує вміння працювати з інформацією якісно. Тому в сучасній освіті важливо навчати молодь ставити запитання, оцінювати правдивість джерел, виявляти приховані упередження та аналізувати логіку повідомлень. [4]

Як підкреслюють вчені, критичне мислення – це не просто вміння мислити, а робити його усвідомленим, контрольованим і гнучким у різних ситуаціях. Саме тому критичне мислення виступає не тільки як навичка, а і як засіб захисту свідомості від інформаційних впливів. Здатність аналізувати джерела, ставити запитання, робити висновки й перевіряти факти формує підґрунтя для інформаційної безпеки підлітків. [2]

Крім того, критичне мислення допомагає не лише «захищатись» від інформаційного шуму, а й приймати виважені рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати та розвивати творчий підхід до навчання – навички, що є ключовими у XXI столітті. [1]

Методи розвитку критичного мислення є ключовими у сучасній освіті, оскільки вони формують у підлітків здатність до глибокого аналізу, оцінки та аргументації.

Метод дискусії. Під час дискусії учні обговорюють різні думки на одну і ту саму тему. Вони повинні вміти аргументувати свою позицію, слухати та поважати думки інших, а також коригувати свої висновки на основі нової інформації.

Метод аналізу випадків (Case Study). Учні вивчають реальні або змодельовані ситуації, аналізують їх і намагаються знайти оптимальні розв'язання проблеми. Цей метод дозволяє застосовувати теоретичні знання до реальних умов, вивчаючи приклади з практики.

Метод розв'язання проблем. Під час роботи над конкретними проблемами учні вчаться формулювати питання, досліджувати можливі варіанти рішень та оцінювати їх наслідки. Це допомагає розвивати навички критичного мислення, гнучкість розуму та вміння мислити нестандартно.

Метод «мозкового штурму» (Brainstorming). Учні пропонують різні ідеї або рішення без обмежень. Потім ці ідеї оцінюються з погляду їх доцільності та ефективності. Цей метод сприяє розвитку креативності та здатності шукати нові підходи до вирішення завдань.

Метод дебатів. Учні займаються публічними дебатами на актуальні соціальні або етичні теми, що дозволяє їм розвивати вміння переконливо висловлювати свою думку, слухати опонента та аргументувати свої позиції з урахуванням доказів і фактів.

Метод рефлексії. Після виконання завдання або обговорення теми учні аналізують свої дії, рішення і висновки, ставлять питання, чому вони прийшли до певного результату. Рефлексія допомагає усвідомити власні помилки, зрозуміти, як і чому були зроблені ті чи інші висновки, та покращити критичне мислення в майбутньому.

Метод використання контраргументів. Під час навчання учні вчаться ставити запитання і використовувати контраргументи для перевірки власних

ідей. Це допомагає зрозуміти слабкі сторони аргументації й підвищити вміння будувати сильніші логічні конструкції. [3]

Виклики й перспективи розвитку критичного мислення. Одним з основних *викликів* є величезний потік інформації, що доступний через цифрові платформи, зокрема соціальні мережі, сайти новин та блоги. Це створює інформаційне перевантаження, яке важко подолати без ефективних навичок фільтрації та аналізу. Іншим важким аспектом є поширення дезінформації, фейкових новин і маніпуляцій, що може вводити в оману навіть досвідчених користувачів. Критичне мислення потребує постійного навчання та адаптації до нових технологічних середовищ, що вимагає від підлітків розвитку навичок самостійного мислення і перевірки джерел інформації.

Попри ці труднощі, розвиток критичного мислення в цифровому середовищі також відкриває нові *перспективи*. По-перше, сучасні технології надають учням доступ до різноманітних навчальних платформ, онлайн-курсів і ресурсів, які можуть стимулювати розвиток аналітичного і критичного мислення. По-друге, через цифрові інструменти, такі як онлайн-дискусії, платформи для групових проєктів та інтерактивні завдання, учні можуть покращити свої навички взаємодії, а також навчитись застосовувати критичне мислення в реальних ситуаціях. Крім того, цифрове середовище створює можливості для більш глибокого і різноманітного аналізу інформації.

У результаті, завдяки вмілому впровадженню критичного мислення у навчальний процес, підлітки мають шанс розвивати компетентність, яка стане для них важливим інструментом не тільки в навчанні, але й в житті. Своєчасне та цілеспрямоване впровадження таких навичок у школах може забезпечити міцну основу для формування здорової та свідомої громадянської позиції в майбутньому. Розвиток критичного мислення – це не тільки важливий елемент особистісного розвитку підлітків, а й необхідна умова їхньої безпечної та усвідомленої взаємодії з цифровим світом.

Список використаних джерел

1. Facione, P. A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction [Електронний ресурс] / P. A. Facione // American Philosophical Association, 1990. – Режим доступу: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED315423.pdf>
2. National Consensus Report of Experts Delphi Study / American Philosophical Association (APA). – 1990.
3. Paul, R. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life / R. Paul, L. Elder. – 2nd ed. – Boston : Pearson, 2006.
4. UNESCO. Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377069>

*Софія ПОЛИЩУК, Альбіна ПРОКОПЕНКО,
студентки спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Валентина ЛУК'ЯНЕНКО,
голова циклової комісії викладачів іноземних мов,
Комунальний заклад Київської обласної ради
«Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»
(м. Біла Церква, Україна)*

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ, ТВОРЧОСТІ ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В сучасних умовах розвиток суспільства характеризується швидкими технологічними змінами, глобалізацією та інформаційним перевантаженням. Перед системою освіти стоїть завдання формування особистості, здатної ефективно взаємодіяти, критично мислити та діяти творчо. Саме тому в епоху масової комунікації з використанням електронних медіа формування комунікативної компетентності особистості є актуальним завданням для вчителя.

Науковці наголошують, що саме учитель має створити середовище в класі, де учні вчаться не лише здобувати знання, а й обмінюватися ними, обговорювати ідеї, дебатовати та співпрацювати над спільними проєктами.

Цю проблему досліджували численні вітчизняні та зарубіжні науковці.

Серед українських учених варто відзначити О. М. Богуш, С. Ю. Ніколаєву, які досліджували методику розвитку мовленнєвого спілкування, комунікативно-діяльнісний підхід; В. В. Засенко, який розробив теорію розвитку критичного мислення; Л. В. Шкіль, який вивчав інтерактивні методи навчання.

Серед зарубіжних учених важливий внесок зробили Д. Дьюї з концепцією «навчання через дію», М. Коул з культурно-історичною теорією та Дж. Гіббс з моделлю рефлексивного навчання.

Нами проаналізовано, що усі ці дослідники сходяться на думці, що формування комунікативної компетентності потребує створення умов для діалогічного спілкування, активної групової взаємодії та рефлексивної діяльності. Сучасний учитель має виступати не лише джерелом знань, а й організатором комунікативного простору, де учні можуть розвивати свої соціальні навички, критичне мислення та творчий потенціал.

Дослідивши напрацювання науковців, можна зробити висновок, що комунікативні навички необхідні для спілкування, вони включають сукупність знань про норми й правила природного спілкування.

Опрацювавши статтю Курінної Л. В. «Розвиток комунікативних умінь і навичок на уроках української мови та літератури», ми дізналися, що вчитель повинен:

- закладати міцну основу – збагачувати учнів знаннями;
- збагачувати словниковий запас учнів;

- вчити учнів вільно висловлювати свої думки;
- розвивати в учнів уміння аналізувати, синтезувати, класифікувати події та давати їм оцінку, маючи при цьому власну думку;
- вчити учнів орієнтуватися у великому потоці інформації, вибирати з нього головне. [1,1]

Дослідники зазначають, що комунікативні навички дуже важливі для співпраці. Ефективна співпраця неможлива без добре розвинутих комунікативних навичок. Взаєморозуміння між учасниками навчального процесу забезпечується вмінням чітко формулювати думки, активно слухати, ставити запитання, уточнювати інформацію та поважати різні думки. Спілкування допомагає вирішувати конфлікти, зміцнювати довіру та координувати дії в команді.

Дослідження показали, що діти, які працюють у середовищі, яке заохочується відкритим обговоренням та співпрацею, не лише розвивають соціальні навички, але й досягають кращих академічних результатів [2, 1]. Саме через спілкування відбувається обмін думками, рефлексія та прийняття спільних рішень. Крім того, про те, які методи використовуються для сприяння розвитку співпраці, спілкування, творчості, критичного мислення, ми мали змогу дізнатися, проаналізувавши роботу Вірютіної І.М., зокрема «Методи та прийоми розвитку комунікативної компетентності молодших школярів». Ми дізналися, що вчені виділяють такі методи:

- створення сприятливого комунікативного середовища, адже формування комунікативних умінь починається зі створення позитивної атмосфери на уроці. Учитель повинен заохочувати відкритість у спілкуванні, підтримувати довіру між учнями. Грамотне оформлення навчального простору та організація спільної діяльності сприяють активізації обміну інформацією та ідеями;
- використання сюжетно-рольових ігор, адже одним із ефективних способів удосконалення комунікативних навичок молодших школярів є рольові ігри. Вони дозволяють учням тренувати вміння висловлювати свої думки та взаємодіяти в умовних життєвих ситуаціях. Зокрема, проведення гри «Магазин» дає можливість дітям вправлятися в усному мовленні, розширюючи словниковий запас та комунікативні навички;
- використання мультимедійних засобів, адже мультимедійні засоби, зокрема відео, аудіозаписи, фотографії, можуть стати важливим чинником формування комунікативних здібностей молодших школярів. Методисти довели, що використання різноманітних сюжетних відеоматеріалів сприяє розвитку усних навичок, слухового сприйняття та розуміння мови. А робота з фотографіями, що ілюструють певні ситуації чи діалоги, допомагає учням збагатити словниковий запас і сформувати навички ефективного спілкування;
- участь у діалогах та дискусіях, оскільки ведення діалогів та дискусій допомагає учням розвивати навички активного слухання, висловлювати власні ідеї та аргументувати їх. Такі форми роботи також стимулюють

формування критичного мислення та вміння аналізувати інформацію. Вчителі можуть ініціювати створення груп для обговорення актуальних тем, де діти можуть вільно обмінюватися думками;

- організація проєктної роботи, оскільки проєктна діяльність змушує дітей налагоджувати спілкування, вести дискусії, координувати роботу в групі, презентувати результати своєї роботи, що позитивно впливає на формування комунікативної та організаторської компетентностей;
- використання ігрових методів, оскільки ігри допомагають дітям покращувати здатність концентрувати увагу, запам'ятовувати інформацію, підтримувати розумову активність. Крім того, вони є чудовим інструментом для вивчення нових слів і розвитку мовленнєвих навичок. Особливо ефективні ігри, які спонукають дітей до створення розповідей, ведення діалогів, виконання завдань з розвитку мовлення.

Список використаних джерел

1. Курінна Л. В. З досвіду роботи «Розвиток комунікативних навичок на уроках української мови та літератури». Методичні рекомендації, 12 с.
2. Нова українська школа: що змінюється у підходах до навчання. URL : https://osvita.ua/school/reform/77227/#google_vignette (дата звернення: 27.04.2025.)
3. Освітній проєкт «Всеосвіта». Розвиток комунікативних компетентностей учнів початкової школи URL : <https://vseosvita.ua/library/rozvytok-komunikatyvnykh-kompetentnostei-uchniv-pochatkovoi-shkoly-182804.html> (дата звернення: 27.04.2025).

Вероніка ПОЛОСИЧ,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Анастасія ГОРНИЦЬКА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ

У сучасному світі, який характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій, змінюються вимоги до освітнього процесу, зокрема до формування комунікативної культури школярів. Одним із ключових завдань сучасної школи є виховання особистостей, здатних ефективно взаємодіяти в суспільстві, вести діалог, висловлювати думки та працювати в команді. У

цьому контексті особливого значення набувають інтерактивні технології навчання, які сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів та їхньому залученню до освітнього процесу.

Інтерактивні технології навчання є ефективним засобом розвитку комунікативних навичок, що забезпечує підготовку школярів до життя у високотехнологічному середовищі. Незважаючи на численні дослідження, зокрема, у праці Денисенко А. розглянуто ефективність інтерактивних методів у початковій школі, однак основна увага приділена загальним принципам, а не аспектам комунікативної культури, Дженджеро О. та Ющенко С. дослідили використання дискусій як способу підготовки майбутніх учителів, проте без глибокого аналізу змін у комунікативній поведінці учнів, Деркач Ю. акцентує увагу на використанні комунікативно спрямованих вправ для розвитку іншомовної компетентності, не розкриваючи, водночас, впливу інтерактивності на загальну комунікативну культуру, питання його впливу на формування комунікативної культури учнів залишається актуальним.

У дослідженнях відзначається важливість вербальної та невербальної комунікації у житті учнів. Вчені відводять важливу роль сім'ї у формуванні комунікативної культури, наголошуючи на тому факті, що сімейні традиції найбільше впливають на формування уявлень про мову як цінності в галузі взаємодії [1, с. 13]. Наголошують на ролі партнерства дітей та дорослих, у якому діти отримують можливість творчого самовираження у спільній діяльності, вчаться самостійно приймати рішення, усвідомлюють свою унікальність і належність до певної соціальної групи, вивчають межі та правила соціально прийнятної поведінки, знайомляться зі способами співробітництва, ведення переговорів та вирішення конфліктів [2, с. 79].

Для формування емпатії та толерантності використовуються ігрові технології, технології проведення колективних творчих справ, казкотерапія, зустрічі з цікавими людьми, бесіди. Популяризація читання також сприяє формуванню комунікативної культури школярів.

З цією метою організують мозковий штурм, написання творів на тему, інсценування, створення спільних проєктів (наприклад, книги казок, детективних історій, оповідань мандрівників тощо), створення шкільних ЗМІ (газети, журналу, альманаху); спілкування у соціальних мережах (включає обов'язкове навчання культурі безпечної поведінки в Інтернеті). Вони сприяють соціальному, емоційному та когнітивному розвитку дітей [3, с. 375].

Головний елемент інтерактивного уроку – це вправи та завдання, які розробляє вчитель для учнів. Основна відмінність цих вправ від звичайних у тому, що учні як закріплюють свого часу пройдений матеріал, як проходять і розбирають новий.

Можна виділити такі плюси інтерактивного навчання на уроках:

1. Активна участь учнів.
2. Розвиток навичок роботи з інформацією.
3. Розвиток комунікативних навичок.
4. Зацікавленість та мотивація.

Інтерактивне навчання робить уроки більш цікавими для учнів.

У процесі використання інтерактивних форм і методів у навчально-виховному процесі слід приділити особливу увагу тому, яких умов слід дотримуватися, оскільки ці методи засновані на особистій зацікавленості учнів та спрямовані на набуття ними знань та навичок, а також максимально наближених до різних потреб їх професійної практичної діяльності [5, с. 56].

Сьогодні вже не потрібно доводити переваги інтерактивних методів навчання. Коли учні активно залучені в освітній процес і можуть одразу застосовувати нові знання, уроки стають більш захоплюючими та ефективними. Цього можна досягти за допомогою сучасних онлайн-інструментів: Boom Cards, Baamboozle, H5P, My Storybook, Blooket, Wordwall, Classtime.

Використання цих та інших онлайн-інструментів сприятиме інтерактивності уроків, розширить можливості навчального процесу та підвищить мотивацію учнів до навчання [4].

Інтерактивні технології навчання мають великий потенціал для сучасної освітньої практики, оскільки сприяють активному залученню учнів до навчального процесу, розвитку їх професійних і особистісних компетенцій.

Список використаних джерел

1. Аксьоненко А. Р. Розвиток мовленнєвої діяльності молодших школярів. Проблеми і перспективи розвитку освіти ХХІ ст. 2021. № 2. С. 13–14.
2. Антюшко Д. П., Володавчик В. С., Сєногонова Л. І. та ін. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : монографія. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2022. 189 с.
3. Власій О. О., Дудка О. М. Шляхи формування інформаційно-цифрової компетентності учасників освітнього процесу. Електронне наукове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету». Спецвипуск «Нові педагогічні підходи в STEAM освіті». 2019. С. 375–382.
4. Онлайн-інструменти для інтерактивного навчання. URL: <https://formula.education/2024/10/21/onlajn-instrumenty-dlya-interaktyvnogo-navchannya/>.
5. Скляр О. Г., Скляр Р. В. Інтерактивні методи навчання у закладі вищої освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: збірник науково-методичних праць ТДАТУ. 2022. № 25. С. 56–63.

*Анастасія ПОТАПОВА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Наталія КАШУБА,
кандидат філологічних наук,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ЗАСВОЄННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ З МОРФЕМІКИ

Сучасна педагогіка і психологія інтенсивно розробляють освітні технології, що ґрунтуються на узгодженому, індивідуалізованому, диференційованому та інтегрованому підході до навчання. Знання про частини слова дозволяє дітям глибше розуміти зв'язок між лексикою і граматиною, оскільки морфеми виконують як лексичні, так і граматичні функції. У цьому контексті вивчення морфеміки виступає інтегративним засобом, що поєднує роботу над лексичним збагаченням і граматичною правильністю мовлення, що є важливим для розвитку повноцінних мовленнєвих умінь.

Вивчення морфеміки у початкових класах визначається потребою розвитку в учнів мовленнєвих компетенцій, які є основою для подальшого успішного опанування мови. Морфеміка, як розділ мовознавства, займається дослідженням внутрішньої структури слова і його складових частин – морфем. Уміння аналізувати будову слова формує в здобувачів освіти здатність до свідомого мовлення, дозволяє глибше зрозуміти механізми творення нових слів та засвоїти граматичні правила. Нова українська школа орієнтована на розвиток мовленнєвих навичок, тому систематичне й ефективне вивчення частин слова є актуальним і необхідним завданням освітньої програми.

Одним з очікуваних результатів Типової освітньої програми Савченко є здатність учнів самостійно аналізувати та розуміти нові для них слова. Це передбачає не лише виокремлення морфем, але й розуміння їхніх функцій та впливу на лексичне значення. Така навичка дозволяє здобувачам освіти краще орієнтуватися в мовному середовищі, швидше запам'ятовувати нову лексику та застосовувати її у власному мовленні.

Розуміння морфеміки також сприяє розвитку мовної інтуїції. Учні починають відчувати, як зміна частин слова впливає на його значення, що допомагає їм краще розуміти та використовувати мову [3, с. 45].

Вивчення морфеміки дозволяє створювати мовленнєві конструкції, що є основою для розвитку креативного мовлення. Навчившись працювати з ними, школярі можуть експериментувати зі створенням нових слів або змінювати їхні форми для вираження різних думок та почуттів. Це є важливою частиною формування творчих здібностей у мовленнєвій діяльності. Окрім того, вивчення

теми є підготовчим етапом для вивчення більш складних розділів граматики в старших класах. Розуміння основних принципів морфемної будови слова дозволяє учням легше засвоїти такі теми, як словотворення, синтаксичні конструкції, граматичні категорії тощо. Це стає основою для подальшого вдосконалення їхньої мовленнєвої культури [1, с. 88].

У процесі вивчення учні також розвивають здатність до самоконтролю і самостійного аналізу своєї мовної діяльності. Вони вчаться звертати увагу на правильність використання морфем, що допомагає уникати граматичних помилок у письмовій та усній мові. Це сприяє розвитку свідомого підходу до мови, коли учні не лише повторюють засвоєні правила, але й розуміють, як і чому вони працюють. Поняття з морфеміки мають також соціальний вимір, оскільки знання будови слова і правильне використання морфем сприяє ефективному спілкуванню. Це впливає на формування комунікативної компетенції, яка є однією з головних цілей сучасної освіти. Чим краще школярі опановують мовленнєві засоби, тим легше їм буде висловлювати свої думки та спілкуватися з іншими.

Отже, вивчення морфеміки має важливе значення не лише для формування у школярів базових мовних знань, але й для розвитку їхньої когнітивної та комунікативної компетентності. Учні, які засвоюють основні поняття з морфеміки, набувають навичок, необхідних для подальшого успішного навчання і розвитку [2, с. 236].

Список використаних джерел:

1. Білоусенко П. П. Методичні рекомендації з викладання морфеміки у загальноосвітніх школах. Дніпро: Дніпровський університет, 2018. 144 с.
2. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі. Київ: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
3. Шевченко Л. І. Методика викладання морфеміки у школі. Одеса: Південний науковий центр, 2017. 156 с.

*Марія ПРИХОДСЬКА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Людмила ГЛУХЕНЬКА,
викладач циклової комісії природничих дисциплін
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

**ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ У ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

Розвиток особистості набуває все більшої актуальності в плані впровадження інноваційних методик і технологій, однією з яких є проєктна діяльність, якою можна охопити різні навчальні предмети. Проєктна діяльність може створити умови для формування в дітей базових компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти, сприяти творчому розвитку учнів та задовольнити сучасний соціальний запит на впровадження інтегрованого навчання здобувачів початкової освіти. Проєктна діяльність є надзвичайно актуальною в контексті сучасного освітнього процесу, особливо у початковій школі, де закладаються основи для подальшого навчання. Ось чому вона така важлива у курсі «Я досліджую світ».

Освітній процес у початковій школі має на меті навчання кожної дитини на засадах особистісно-орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів. Необхідно гармонійно поєднувати навчальну діяльність з творчою та дослідницькою, які сприяють розвитку індивідуальної компетентності учня, його пізнавальної активності та здатності вирішувати нестандартні завдання [4, 3].

На думку Істоміної Т. Ф., саме використання на уроках «Я досліджую світ» методу проєктів, дозволяє ефективно формувати в учнів ключові компетентності: вміння вчитися, інформаційно-комунікативну, загальнокультурну, здоров'язбережувальну, громадянську, соціальну; дає можливість залучати до науково-дослідної та пошукової діяльності, створювати додаткову мотивацію до навчання, а також вже у ранньому віці найбільш повно визначати та розвивати інтелектуальні та творчі здібності дитини [2, 2]. Іншими словами, формується ядро знань, на яке накладається вміння використовувати ці знання, а також цінності та навички, які знадобляться випускникам українських шкіл у професійному та особистому житті [6, с. 14].

Проєктна діяльність вчить учнів самостійно здобувати знання, аналізувати інформацію та застосовувати її на практиці. Метод проєктів - це модель організації навчального процесу, яка орієнтована на творчу самореалізацію особистості та розвиток індивідуальних компетенцій у процесі створення певного «продукту» під керівництвом вчителя. Проєктна діяльність є однією з найважливіших форм організації навчального процесу в курсі «Я

досліджую світ». Використання міжпредметної інтеграції забезпечує єдиний навчальний простір, дозволяє уникнути дублювання інформації з різних дисциплін та поглиблено розглядати схожі теми з усіх аспектів, використовуючи різні формати та засоби. Це не тільки гарантує збалансованість засвоєння матеріалу з різних навчальних дисциплін і створює психологічно комфортну атмосферу для проведення навчальних занять, а й дозволяє раціонально організувати час, відведений на навчання. Курс «Я досліджую світ» дає теоретичні знання, а проєктна діяльність дозволяє застосувати їх на практиці. Учні бачать, як їхні знання можуть бути корисними в реальному житті.

Враховуючи інтегративний характер проєктного навчання, будь-яка тема в початковій школі може бути використана для визначення проблем, які можна вирішити у формі проєктів. При цьому вчитель просто пропонує тему проєкту, а учні обирають ту, яка близька їхнім потребам, мотиваціям та інтересам.

Як вважає Онопрієнко О. проєкт як форма організації навчальної діяльності – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальне розроблення проблеми. Він повинен завершитися відчутним практичним результатом, наприклад, виставою, святом, картиною, кресленням тощо. Проєкт може створюватися за допомогою різних методів, крім того, найефективнішим є використання і репродуктивного, і евристичного, і дослідницького методів. [5, с. 128]. Результатом таких проєктів можуть бути різні види діяльності, такі як есе, діалоги, казки, оповідання, вірші, статті, сценарії, виставки, лепбуки, плакати, фольклорні фестивалі, альбоми тощо. Для молодших школярів рекомендується вводити дидактичні ігри, ігрові ситуації під час заняття або будувати заняття у вигляді рольових ігор. Використання природних матеріалів в іграх сприяє розвитку сприйняття, мислення та уваги окремих аналізаторів (звуку, смаку, дотику, нюху), вмінню описувати предмети, знаходити їх за описом, знаходити ціле за частиною і частину за цілим, сприяє розвитку вміння групувати об'єкти за способом їх використання, визначати послідовність стадій розвитку рослин і тварин та пояснювати їх значення.

Навчальні програми 1-4 класів я дійшла висновку, що значну увагу проєктам приділяють на уроках «Я досліджую світ», чітко визначена кількість навчальних та дослідницьких проєктів у кожному класі. Є рекомендовані теми проєктів в кожному класі, наведені деякі їх розробки, велика кількість методичної літератури, робочих зошитів на друкованій основі для роботи над проєктом.

Важливо також враховувати особливості проєктної діяльності у початковій школі: учитель має враховувати вікові й психолого-фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, проблема проєкту, яку ми пропонуємо молодшому школяреві, має бути знайомою і цікавою для нього, тому теми дитячих проєктних робіт краще вибирати із змісту навчальних предметів або із близьких до них галузей, теми учнівських проєктів мають бути різноманітними, повідомлення теми повинно стати своєрідною рекламною кампанією. у роботі з усім класом слід віддавати перевагу рольовим,

інформаційним, творчим проєктам – ці види діяльності завжди цікавили молодших школярів, у ролі перших проєктів у початковій школі варто обрати групові. Це надасть можливість диференційовано розподілити проєктне завдання: після здійснення проєкту кожна дитина вважатиме себе здатною брати участь у його виконанні, значну увагу необхідно приділяти презентації проєктів.

Робота над проєктами – це практика індивідуально-орієнтованого навчання в процесі діяльності учнів, заснована на їх вільному виборі та врахуванні їх інтересів. Метод проєктів сприяє підвищенню рівня навчальної діяльності учнів початкової школи, їхнього інтересу до вивчення предмета «Я досліджую світ» та мають значний вплив на розвиток мовленнєвих навичок і критичного мислення. Метод проєктів, який використовується в інтегрованому курсі «Я досліджую світ», якнайкраще відповідає вимогам нової української школи. Проєктна діяльність є потужним інструментом для формування ключових компетентностей учнів у курсі «Я досліджую світ». Вона допомагає зробити навчання ефективним, цікавим та корисним для майбутнього життя.

Список використаних джерел

1. Василець Я. Є. Проєктна діяльність на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» / Я. Є. Василець // Крок у науку: дослідження у галузі природничо-математичних дисциплін та методик їх навчання. Збірник тез та доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених / Я. Є. Василець. – Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2020. – С. 80.
2. Істоміна Т. Ф. Використання проєктної технології в початковій школі на уроках природознавства в 2-му класі / Т. Ф. Істоміна // м. Ізмаїл – 2015. – с. 29.
3. Коваль В. О. Тренінг-марафон «Від майбутнього вчителя до школи майбутнього». / В. О. Коваль, Н. О. Сергієнко, Н. М. Стрілецька. – Чернігів: Педагогічні обрії, 2017. – (№4-5). – С. 62-82.
4. Нова українська школа: ключові компетентності [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://uied.org.ua/2020/03/323/>.
5. Онопрієнко О. Метод проєктів у початковій школі. Упор.: О. Онопрієнко, О. Кондратюк, – Шкільний світ. – 2009. – с. 128-130.
6. Формування ключових компетентностей учнів початкових класів в умовах Нової української школи (НУШ) [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua/stattya-formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-molodshih-shkolyariv-v-umovah-vprovadzhennya-novo-ukra-nsko-shkoli-97265.html>.

Євгеній ПРОЩЕНКО,
студент спеціальності 014.10 Середня освіта (Технології)
Науковий керівник – Олена БОБКОВА,
методист
Берестинський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(м. Берестин, Україна)

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Освіта є важливим фактором суспільного розвитку й глобальної конкурентоспроможності фахівців. Вона розвивається, змінюється під впливом часових, соціальних та багатьох інших чинників. Новітні концептуальні підходи до модернізації змісту освіти спрямовані на реалізацію гуманістичної парадигми, що особливо актуалізує уміння майбутнього фахівця мислити.

Важливим для педагогів постало завдання культивувати у здобувачів освіти інтегральне мислення. Обмеження аналітичним мисленням дає можливість розглядати реальність фрагментарно, у механічних категоріях. Інтегральне мислення узгоджує, сприймає окремі фрагменти задля досягнення розуміння засадничої реальності. Воно необхідне для комплексного розуміння довкілля, цілісного сприйняття світу, осмислення системи знань, формування наукового світогляду [1].

Інтегральним духовним утворенням, яке спонукає майбутнього фахівця до осмислення свого місця і ролі у суспільстві, відповідальності за власні вчинки, правильний вибір напрямку діяльності, є світогляд людини. Проблеми динамічності процесів сучасного суперечливого світу, зростаюча напруга, пов'язана з необхідністю пошуку й швидкого знаходження рішень, стресові ситуації породжують критично-рефлексійну роботу особистості, інтелектуальні роздуми над цінностями життя, раціональністю дій [1].

У процесі формування світогляду фіксуються знання й уявлення про світ, з'являються особисті переконання й життєва позиція, формується індивідуальність. Світогляд показує результат виховання й самовиховання, розвитку й саморозвитку, освіти й самоосвіти. Воно спонукає до практичної дії, вибору певного способу життя. Якісний рівень світогляду фахівця є виміром його духовної й інтелектуальної зрілості, освіченості, соціальної активності.

Компонентами світогляду можна визначити [1; 2; 3]:

– досвід (індивідуальний, сімейний, груповий, національний, соціальний та ін.). Світогляд не є безпосереднім сприйняттям і відтворенням дійсності. Він спирається на різні форми досвіду і через узагальнення вибудовує рівень людської духовності. Якщо говорити про майбутнього педагога, то через свій культурний педагогічний світогляд він має бути здатним і готовим змінити, доповнити досвід дитини.

– знання (теоретичні, емпіричні, досвідні). Універсальна картина світу базується на сукупності людських знань. Нові знання ставлять під сумнів існуючі судження і водночас спонукають до самовдосконалення;

– мету. Через інтерес, мотивацію, пошуки сенсу життя людина гармонізує свої взаємовідносини зі світом, намагається змінити несприятливі умови та обставини. Очікування і прагнення є продовженням особистості;

– цінності (любов, добро, свобода, краса та ін.) Вони визначають життєву орієнтацію у всіх сферах життєдіяльності, спрямовують діяльність особистості на їх збереження, примноження, розвиток. На основі цінностей формуються переконання, складається світосприйняття;

– принципи, які визначають духовне і практичне ставлення фахівця до навколишнього світу, реальної дійсності, людей, подій і до самого себе.

Світоглядна культура фахівця є здатністю особистості до духовно-практичного самовизначення відповідно до соціального характеру суспільної діяльності. Світоглядна педагогічна культура має певні особливості, оскільки педагог впливає на формування світогляду здобувачів освіти.

Фахівець з високим рівнем сформованості особистої світоглядної культури, що базується на загальнолюдських пріоритетах і цінностях, здатний ставити адекватні життєві цілі, планувати і досягати успіхів у професійній діяльності, мати активну життєву позицію.

Список використаних джерел

1. Арцишевський Р. А. Світогляд, його сутність, структура та соціальні функції. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153580269.pdf> (дата звернення: 12.03.2025)

2. Борисов В., Борисова С. Професійний педагогічний світогляд учителя. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/7794> (дата звернення: 12.03.2025)

3. Ордіна Л. Л. Світоглядна культура особистості як педагогічна проблема. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/9208/1/Svitohliadna_kult.pdf (дата звернення: 12.03.2025)

*Анастасія РИЖА, Валерія ТОРІШНЯ,
студентки спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Лариса РУСНАК,
викладач циклової комісії іноземних мов
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ІНТЕГРАЦІЯ ГЕЙМІФІКАЦІЇ У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ

Гейміфікація – це процес впровадження ігрових механізмів у неігрове середовище з метою досягнення визначених цілей [5].

Гейміфікація в освіті може застосовуватись як стратегія підвищення залученості за допомогою включення елементів гри до освітнього середовища. Цього можливо досягти завдяки рівню залученості учнів у процес гри, наближеному до того, як це відбувається, коли вони грають у комп'ютерні ігри.

У період молодшого шкільного віку ігрові практики дають змогу у живий та природний спосіб подавати учням нову інформацію, а в школі гейміфікація набуває ролі незамінного помічника у роботі з дітьми, які є менш зацікавленими в навчанні.

У наш час впровадження ігрової діяльності або ж гейміфікації на уроках є доволі дієвим. Ігри мають велику популярність особливо серед учнів початкової школи. Причиною є цікаві завдання та швидке отримання винагороди за старання гравця, що мотивує до продовження діяльності. Використання подібного підходу в освітньому процесі також підвищує інтерес учнів, створюючи вже знайому їм атмосферу, комфортну для роботи.

Говорячи про вищезгадані переваги у вигляді підвищеної зацікавленості учнів, можна назвати й інші позитивні аспекти такого виду діяльності.

Одна з ключових переваг гейміфікації – підвищення мотивації учнів до навчальної діяльності. Діти виявляють більшу зацікавленість у навчанні, коли отримують позитивний відгук, заохочення та бонуси. Такий підхід полегшує засвоєння знань, стимулює ініціативність та знижує страх перед помилками. Додавання елементів гри до освітнього процесу сприяє розвитку логічного мислення та вмінню вирішувати проблеми. Ігрові завдання дозволяють учням працювати у власному темпі, а це покращує ефективність навчання. До того ж гейміфікація сприяє розвитку навичок роботи в команді та комунікативних навичок, адже багато ігор передбачають взаємодію між учасниками.

Однак, як і будь-який інший метод, гейміфікація має певні недоліки:

- однією з основних загроз є можливість втрати основного навчального фокуса: учні можуть більше захоплюватися самою грою, ніж змістом освітніх завдань;

- ігрова активність іноді спричиняє труднощі з підтриманням дисципліни в класі через підвищений рівень шуму та неорганізованість;
- створення якісного ігрового контенту вимагає додаткових часових і матеріальних ресурсів;
- деякі учні можуть не сприймати ігровий формат через особливості характеру або небажання брати участь у групових видах діяльності;
- надмірне захоплення ігровими методами може викликати перевтому та поступове зниження зацікавленості в освітньому процесі.

Також слід зважати на те, що не всі діти здатні спокійно реагувати на поразки, що може негативно впливати на їхню емоційну стійкість і мотивацію до навчання.

Розглянемо декілька освітніх платформ для організації гейміфікованого навчання.

Classcraft – це рольова гра, розроблена канадським учителем фізики, Шоном Янгом, у 2013 році. Згідно із правилами гри, при реєстрації учень має обрати одного з персонажів: воїн, маг або цілитель. Завдяки їм учасники можуть отримувати спеціальні здібності для свого персонажа за значні досягнення в навчанні, а негативні результати натомість знижуватимуть його рейтинг. Корпорація Google співпрацює з Classcraft, тож усі додатки Google здатні до інтеграції з цією платформою. Таким чином, гра покликана стати додатковим мотиватором для учнів під час навчання онлайн.

Також, платформа має відеоуроки з покроковими інструкціями, велику бібліотеку готових квестів, що допомагає зробити освітній процес легшим та ефективнішим. За допомогою Classcraft учитель може контролювати активність та прогрес кожного учня, а також у разі потреби комунікувати з ними безпосередньо там же в чаті.

Сайт «Розвиток дитини» – ресурс, спрямований на підтримку навчання та інтелектуальний розвиток дітей в Україні. Основним напрямком діяльності є створення завдань, зокрема з іноземної мови, для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, які можна роздруковувати та використовувати в освітньому процесі. Серед завдань розміщено близько 10 000 матеріалів, які можуть використовувати як учителі, так і батьки [1].

Перевагою є те, що вчителі самостійно можуть створювати завдання, використовуючи генератор практичних завдань. Також на сайті регулярно викладають нові статті, пов'язані з розвитком дітей, які спрямовані на допомогу в освітній діяльності.

Учні та їх учителі відзначили підвищений інтерес до навчання після початку використання гейміфікації. Також утворилася атмосфера «позитивної конкуренції», що тільки покращило розвиток. Діти краще запам'ятовують лексику та граматичний матеріал через емоційно забарвлений текст, тож ігровий метод сприяє покращенню запам'ятовування. Було помічено, що в ігровому форматі діти менше бояться помилятися, що дозволяє зробити заняття продуктивнішим [2, с. 3].

Роблячи висновок, можемо зазначити, що гейміфікація дає величезний поштовх у викладанні іноземної мови в початкових класах.

Список використаних джерел

1. «Розвиток дитини» : вебсайт. URL: <https://childdevelop.com.ua/> (дата звернення: 01 травня 2025).
2. Клименко О. Гейміфікація на уроках англійської мови в початковій школі: ефективні методи та прийоми. 2023. URL: <https://cutt.ly/Grk5soR4> (дата звернення: 06 травня 2025).
3. Побризгаєва В., Наливайко О., Наливайко Н. Гейміфікація навчання у початковій школі онлайн та оффлайн: які виклики нас чекають? Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2024. № 92. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2024/92/20.pdf> (дата звернення: 02 травня 2025).
4. Саган О. Гейміфікація як сучасний освітній тренд. Педагогічні науки. 2022. № 100. С. 12–18. URL: <https://cutt.ly/prk5sEze> (дата звернення: 06 травня 2025).
5. Чепой О. І. Гейміфікація як засіб підвищення ефективності навчання молодших школярів : магістерська робота. Ізмаїл, 2024. С. 13.

Дмитро РІНКУН,
студент спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Людмила КОЛЕСНИК,
викладач циклової комісії фізико-математичних дисциплін,
інформатики, трудового навчання, технологій і мистецтва
Берестинський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(м. Берестин, Україна)

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ

У 21 столітті спостерігаємо швидкі темпи росту інформації, яку повинен сприймати майбутній спеціаліст. Її об'єм з тієї або іншої вузької спеціальності вже в сучасний час такий, що для поверхового ознайомлення з нею людині потрібно було б тисячі років.

Прогнози спеціалістів показують, якщо в цих умовах не змінити корінним чином методику викладання, то термін навчання повинен складати не менше 57 років. Цим і зумовлена необхідність використання нових освітніх технологій. Нові навчальні технології спираються на особисту активність здобувачів освіти.

Суттєво змінюється роль викладача, він повинен перетворитися із ретранслятора знань в організатора активної роботи здобувачів освіти і перейти від школи пам'яті і натаскування до школи саморозвитку особистості [1].

Нині в педагогічній науці й практиці є дві різні стратегії, у рамках яких існують системи освіти:

- стратегія формування;
- стратегія розвитку.

Стратегія формування – педагогічне втручання у внутрішній світ особистості, нав'язування вироблених суспільством способів діяльності, оцінок.

Стратегія розвитку – розвиток особистісного потенціалу здобувача освіти, його само актуалізація.

Особистісні зорієнтовані технології навчання передбачають по суті диференційований підхід до навчання з урахуванням рівня розвитку здобувача освіти, а також його підготовки з предмета, його здібностей [2, с. 207].

Серед різноманітних напрямків педагогічних технологій найбільш прийнятними до особистісно зорієнтованих є: проєктна технологія, технологія різнорівневого навчання, навчання у співпраці, технологія повноцінного засвоєння знань, технологія колективного навчання, нові інформаційні технології, комп'ютерні (у першу чергу Інтернет) та ін.

Це найбільш популярні у всіх розвинутих країнах світу технології, їх називають технологіями 21 ст. В результаті їх застосування здобувач освіти повинен мати такі навички думати, розуміти суть речей, осмислювати ідеї і на основі цього шукати потрібну інформацію, трактувати її та застосовувати в конкретних умовах, формулювати і відстоювати особисту думку.

Однією з нових освітніх технологій навчання математики – це інтенсифікація навчання на основі схемних і знакових моделей навчального матеріалу.

Мета цієї технології – формування знань, умінь і навичок з предмета, навчання всіх учнів з будь-якими індивідуальними здібностями [3].

В основі цієї технології покладені такі принципи:

- провідна роль теоретичних знань;
- усвідомлення процесу учіння;
- багаторазове повторення;
- обов'язковий поетапний контроль;
- вивчення крупними блоками;
- застосування опор;
- особистісно зорієнтований підхід;
- гуманізм (усі здобувачі освіти талановиті).

Особливості змісту цієї технології полягає в тому, що:

- матеріал вводиться крупними дозами;
- блочне компонування матеріалу;
- оформлення навчального матеріалу як опорні схеми-конспекти;
- опорний конспект є набором ключових слів, знаків та інших опор для думок, які мають особливе розміщення на папері.

Основою навчальної діяльності є опорний конспект.

Після вивчення теорії передбачається виконання вправ, розв'язування задач. Під час проведення занять пропонується розв'язування мінімальної

кількості «ключових» задач, тобто основних задач з теми, де розглядаються зразки міркувань [2, 205].

Види роботи з задачами:

- розв'язування системи задач;
- перевірка розв'язування задач товаришами;
- самостійне складання задач (аналогічних, обернених узагальнених, на застосування).

Отже, центральною ланкою в навчальному процесі є здобувач освіти, який має альтернативні можливості для вдосконалення здібностей для одержання високоякісної освіти. Методи і форми навчання повинні виражати ефективність розвитку логічного мислення, уміння застосовувати теоретичні знання на практиці, проявляти власну ініціативу та нестандартність прийняття рішень.

Список використаних джерел

1. Айсмонтас Б. Б Структурно-логічні конспекти по навчальним дисциплінам: за й проти. URL: <http://psi.lib.ru/statyi/icemont/stlogk.htm>. (дата звернення: 08.04.2025).
2. Вакуленко Т. С. Педагогічні вимоги до схемографічних засобів навчання. Вісн. Львів. ун-ту. Сер. педагогічна. 2009. Вип. 25. С. 201 – 207.
3. Структурно-логічні схеми. Таблиці. Опорні конспекти. Есе. Навчальні презентації: рекомендації до складання : метод. посіб. для студ. уклад. : Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка. Старобільськ, 2015. 112 с.

Яна РОЖЕНКО,
студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)
Науковий керівник – Тетяна РОМАНОВА,
викладач циклової комісії музики та хореографії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ МУЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Музичне мистецтво та специфіка його впливу на людину є важливими чинниками гуманного, духовного та культурно-естетичного виховання школярів. Однак, аби такий вплив музики на розвиток особистості був реалізований у повній мірі, педагог повинен враховувати природу музичного мистецтва й особливості його сприймання учнями, що вимагає знання та дотримання відповідної методики музичної освіти у початковій школі.

Осягнення духовних надбань музики, проникнення у внутрішній світ композиторів та їх музичних творів у процесі шкільного навчання відбувається безпосередньо на уроці – основній формі навчального процесу.

Одним з важливих педагогічних умов формування музичної активності учнів є творче ведення уроку, яке передбачає науковість викладу художнього матеріалу, ідейно-моральну спрямованість, безпосередній зв'язок мистецтва з життям, використання конкретних прийомів і фактів з метою розуміння сутності та змісту музичного мистецтва, врахування практичних умінь та навичок, знань і досвіду як всього класу, так і окремих учнів.

З метою формування творчої активності на уроках музичного мистецтва у початковій школі вчителю слід ретельно планувати урок, особливу увагу приділяючи емоційному аспекту, адже учні повинні не просто прослухати інформацію чи музичний твір, а прожити його в собі. Важливо, щоб учні отримали справжнє емоційне задоволення від спілкування із музикою, слухаючи та виконуючи музичні твори. Школярі мають бути постійно залучені до активної художньо-творчої діяльності, накопичуючи музичний досвід, і цей процес має відбуватися на кожному уроці музичного мистецтва.

Педагог завжди повинен зважати на вікові особливості школярів, адже учні початкової школи швидко втомлюються від одноманітної діяльності, шаблонного проведення уроку; для них є типовим невеликий обсяг довільної уваги, що викликає необхідність її постійної підтримки. На уроках музичного мистецтва учні засвоюють найрізноманітніший музичний матеріал: вокальні вправи, поспівки, твори для слухання та виконання, ритмічні та музичні імпровізації, ігри, декламації, – а тому в арсеналі вчителя мають бути різноманітні види робіт/завдань, що допоможуть зробити кожний урок неповторним, змістовним, цікавим. Уроки музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти передбачають включення учнів у різні види музичної діяльності: хоровий спів, гру на елементарних музичних інструментах, сприймання та аналіз-інтерпретацію музичних творів, імпровізацію (вокальну, інструментальну, ритмічну, пластичну), рухи під музику [2, с. 5]. Їх почергова зміна допомагає тримати увагу та інтерес дітей на належному рівні [2, с. 16].

Відмітимо, що формуванню творчої активності школярів на уроках музичного мистецтва сприятиме використання педагогом низки навчально-виховних методів:

- Інтерактивні методи навчання

Інтерактивна діяльність на уроках музичного мистецтва передбачає залучення усіх учнів до активної діяльності на уроці і передбачає організацію цікавих колективних та групових методів роботи. Наведемо деякі приклади використання інтерактивних методів навчання на уроках музичного мистецтва:

Колективна робота «Змагання» (доречно використовувати на підсумкових уроках з вивчення тієї чи іншої теми).

Суть методу полягає у тому, що учні розподіляються на команди (кількість команд залежить від кількості учнів у класі), кожна з яких на

окремому аркуші паперу записує вивчені з теми терміни, прізвища композиторів, назви вивчених творів у межах тієї чи іншої теми. Після цього один учень з будь-якої команди зачитує записані слова, а інші групи викреслюють назви, у випадку їх повторення. Перемагає та група, у якій залишилась найбільша кількість не викреслених термінів (слів).

Художньо-мистецька діяльність «Асоціації» (доречно використовувати на уроках з вивчення життєвого та творчого шляху композиторів).

Суть методу полягає у тому, що після прослуховування музичного твору та його обговорення, учитель пропонує учням змалювати асоціації, які викликає в учнів цей твір [1].

Комунікативно-ситуативна вправа

Уявіть, що до Вас у гості приїхав підліток із Англії. Прагнучи ознайомити його з музичною спадщиною українського народу, ви запросили нового друга на виставу опери М. Лисенка «Зима і Весна». Складіть діалог, у якому передайте враження друга - іноземця від вистави, а також ваші власні спостереження про те, завдяки яким засобам музичної виразності композитор розкрив образи головних героїв. Використовуйте наступну термінологію: музична форма, темп, регістр, динаміка, акомпанемент, інтонація [2, с. 21].

- Ігрові методи навчання

На формування творчої активності школярів на уроках музичного мистецтва великий вплив має ігровий момент, адже ігрова діяльність підвищує емоційний настрій кожного учня, викликає інтерес, розвиває самостійність та ініціативність. Доречно дібрані та правильно організовані різноманітні ігри допомагають педагогу підтримувати інтерес дітей до уроку, забезпечити їх емоційне розвантаження, запобігти емоційній перевтомі, а також сприяють розвиткові музичних здібностей учнів. До того ж гра допомагає активізувати увагу дітей та швидко залучити всіх учнів до активної діяльності.

Гра-імпровізація «Музичний продюсер»

Зміст гри полягає в тому, що діти діляться на декілька команд, кожній з яких роздаються картки із назвами музичних творів або вивчених пісень. Завдання команд – якомога краще прорекламувати свій музичний твір. Тобто, розповісти про композитора, які засоби виразності є у творі, навести інші аргументи з метою довести, що саме цей твір – найкращий. За кожну впевнену, цікаву та обгрунтовану відповідь команда отримує ноту, а переможцем у грі із титулом «найкращий продюсер» буде та команда, яка назбирає найбільшу кількість нот.

Загалом такі ігри розвивають творчі здібності дитини та виховують інтерес до музичної діяльності, сприяють кращому засвоєнню і закріпленню знань, відкривають перед дитиною шлях використання отриманих знань в життєвій практиці, формують власну думку.

- Музичні творчі завдання, наприклад:

- «луна»: учень плескає ритмічний рисунок, а інший – повторює ритмічний рисунок і додає новий;

- ритмізація слів, словосполучень, віршиків, загадок, лічилок, примовок, приказок тощо;

- «співацькі переключки»: один учень чи вчитель загадує мелодію (фразу, інтонацію), а інший повторює, змінюючи темп, тембр, динаміку, ритмічний рисунок [2, с. 22].

У формуванні творчої музичної активності учнів початкової школи важливе значення мають також і такі активні форми навчання, як проведення нестандартних уроків (урок-концерт, урок-подорож, урок-казка, урок народної творчості, урок фольклорного свята, урок-опера тощо). Важливе місце належить і організації позаурочної роботи: відвідування музеїв, театрів, проведення різноманітних музичних свят та розваг, організація предметних тижнів, а також використання методу проєктів [6, с. 148].

Список використаних джерел

1. Аристова Л. С. Методика музичного навчання та виховання ч.2: навч. – метод. Посібник / Людмила Аристова. – Миколаїв: Іліон, 2021. – 444 с.

2. Качур М. М. Методика музичного виховання: Урок музичного мистецтва в сучасній українській школі: методичні рекомендації до змісту, організації та проведення уроків музичного мистецтва в ЗОШ для студентів денної та заочної форм навчання напряму підготовки 6020204 «Музичне мистецтво», 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Мукачево: МДУ. 2017. 26 с.

3. Масол Л. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу: навч.- метод. посібник / Л. М. Масол, - К.: Київ, Генеза, 2019.- 208 с.

4. Масол Л. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3-4 класах на засадах компетентнісного підходу: навч.- метод. посібник / Л.М. Масол, - К.: Київ, Генеза, 2020.- 160 с.

5. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. посібник.- Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011.-640 с.

6. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: навч. посіб. / В. Ф. Черкасов. – К.: ВЦ «Академія», 2016. – 240 с.

7. Інтерактивні технології навчання на уроках музичного мистецтва. URL: <https://naurok.com.ua/interaktivni-tehnologi-navchannya-na-urokah-muzichnogo-mistectva-205322.html>

Вікторія РЯБОКРИС,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Людмила СОЧЕНКО,
викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

STEAM: ОРИГАМІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ДИЗАЙНУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У 4 КЛАСІ

Розвиток просторового мислення є важливим аспектом в процесі навчання учнів початкових класів, оскільки він значною мірою впливає на формування загальної пізнавальної діяльності та здатності до вирішення творчих завдань. Однією з ефективних методик розвитку просторового мислення є виконання оригамі, яке завдяки своїй специфіці, сприяє розвитку об'ємно-просторових уявлень, уваги, логічного мислення та дрібної моторики.

Використання оригамі на уроках у 4-му класі дозволяє не тільки розвивати навички роботи з папером, але й забезпечує учням можливість вирішувати складні просторові завдання, створювати моделі з різних геометричних фігур та розвивати уявлення про простір. Під час виконання оригамі учні вчаться перетворювати двовимірні фігури в тривимірні, що сприяє формуванню у них просторових уявлень і вміння оперувати об'ємними структурами.

Завдяки цій діяльності учні отримують можливість побудувати об'ємні моделі, застосовуючи елементарні математичні знання, працюючи з формами та геометричними фігурами, що допомагає їм краще розуміти принципи просторового візуалізування і конструктивного мислення. Крім того, виконання оригамі сприяє розвитку координації рухів, точності та уваги до деталей.

Тема роботи є актуальною, оскільки дозволяє дослідити не лише навчальні досягнення учнів у розумінні об'ємних форм, але й сприяє загальному розвитку їх творчих здібностей, логічного мислення та креативності через інноваційні підходи в навчанні.

Мета дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій щодо використання оригамі на уроках «Дизайн та технології» для розвитку об'ємно-просторового мислення в учнів 4-го класу.

Об'ємно-просторове мислення – це когнітивний процес, що полягає в здатності людини уявляти, аналізувати, створювати й оперувати об'єктами у тривимірному просторі. Цей вид мислення дозволяє розуміти взаємозв'язки між об'єктами, оцінювати їх розміри, відстані, форму, а також взаємодіє між собою. У контексті розвитку дітей молодшого шкільного віку об'ємно-просторове мислення є фундаментом для успішного навчання, творчості, життєвих орієнтацій та соціальної адаптації [1].

Об'ємно-просторове мислення впливає на всі аспекти навчальної, творчої та соціальної діяльності дитини. Його значення можна розкрити через такі аспекти:

1. Розвиток когнітивних здібностей.

Об'ємно-просторове мислення розвиває базові психічні процеси, які є основою успішного навчання:

Увага. Діти вчаться концентруватися на розташуванні об'єктів у просторі, помічати деталі.

Пам'ять. Візуально-просторові вправи покращують здатність запам'ятовувати розташування предметів, їхню форму.

Уява. Просторове мислення стимулює дітей уявляти об'єкти, яких немає перед очима, і трансформувати їх (наприклад, уявляти, як куб виглядатиме з іншого боку).

Аналітичні здібності. Діти вчаться передбачати наслідки змін у просторі: наприклад, як вплине переміщення частини конструктора на її стійкість [2].

2. Формування ключових навчальних компетентностей.

Розвиток просторового мислення впливає на успішність в таких навчальних дисциплінах:

Математика. Орієнтація на площині (координати, симетрія), розуміння геометричних форм, обчислення об'єму та площі.

Образотворче мистецтво. Уміння співвідносити пропорції, створювати перспективу, виявляти взаємозв'язок між формою і розташуванням об'єкта.

Праця та технології. Робота з виробами, створення моделей чи аплікацій, складання схем розвивають розуміння об'ємно-просторових співвідношень.

3. Розвиток креативності.

Завдяки об'ємно-просторовому мисленню діти знаходять нові шляхи вирішення завдань, створюють унікальні об'єкти. Наприклад, у процесі складання оригамі вони не тільки слідують інструкціям, але й експериментують із формами та композиціями.

4. Поліпшення моторики та координації.

Практичні завдання, що передбачають роботу з просторовими об'єктами (конструктор, пазли, моделювання), розвивають дрібну моторику рук, зорово-моторну координацію, що позитивно впливає на загальний фізичний розвиток дитини [3].

5. Соціальна адаптація.

Діти, які добре розвинули просторове мислення, легше орієнтуються в реальному середовищі, можуть передбачати наслідки своїх дій у просторі (наприклад, в іграх чи спортивних заняттях). Крім того, командна робота під час колективних творчих завдань розвиває комунікативні здібності.

6. Покращення життєвих навичок.

Просторове мислення допомагає дитині адаптуватися до реальних життєвих ситуацій, наприклад, орієнтуватися на місцевості, планувати свій маршрут, аналізувати схеми й карти.

Нами було досліджено, що використання оригамі на уроках «Дизайн та технології» в учнів 4-го класу є одним із найефективніших способів розвитку об'ємно-просторового мислення. Ця техніка дозволяє поєднати творчий підхід із практичними завданнями, що сприяє формуванню гармонійної особистості дитини.

Виконання оригамі розвиває просторову уяву та здатність мислити тривимірно, а також сприяє покращенню дрібної моторики, уваги, концентрації та наполегливості. Під час роботи учні отримують досвід поетапного виконання завдань, вчаться аналізувати, планувати та досягати результату, що є важливим не лише в навчанні, а й у житті.

Список використаних джерел

1. Козак, О. В. Теоретичні основи формування об'ємно-просторового мислення у молодших школярів. Вісник педагогічної науки, 2021, №4, С. 2.
2. Тарасенко, О. М. Розвиток мислення і творчих здібностей засобами паперової пластики. Освітні інновації, 2020, №2, С. 3.
3. Зайцев, М. В. Психологічні аспекти розвитку просторового мислення у дітей молодшого шкільного віку. Психологія і педагогіка, 2020, №3, С. 3.

***Анастасія САБАЛДИР,**
студентка спеціальності 231 Соціальна робота
Науковий керівник – Юлія МИРІЇВСЬКА,
викладач циклової комісії іноземних мов
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ БАР'ЄРІВ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасному глобалізованому світі не обійтися без вивчення англійської мови, адже це мова міжнародної комунікації, налагодження економічних, соціальних, культурних зв'язків між народами. Актуальним це питання постає особливо в сучасних реаліях повномасштабного вторгнення. Попри те, що англійську мову зараз вивчають із раннього віку, досконало володіють нею далеко не всі. Це пов'язано із рядом аспектів, серед яких відіграють роль мотивація, інтерес до вивчення мови, здатність вивчати мову, робота мислення, мовний бар'єр.

Психологічні бар'єри – це внутрішні установки, емоції чи переживання, які заважають людині активно включатися у процес вивчення мови, особливо в ситуаціях спілкування. Їхня причина часто криється в:

- попередньому негативному досвіді (припинення, погані оцінки);

- страху осуду;
- перфекціонізмі;
- низькій самооцінці;
- соціальній тривожності;
- переконаннях типу: «Я не здатен вивчити мову», «Це для розумних, а я ні».

Г. Зеленін називає мотивацію головним чинником у процесі вивчення мови. Ми погоджуємося з цією думкою, оскільки саме мотивація стимулює людину досягати мети, якісно працювати задля цього. Як зазначає психолог Столяренко «мотивація не тільки детермінує діяльність людини, а й пронизує більшість сфер психічної активності, в тому числі й пізнавальну» [2, с. 109]. До її складу входять емоція та спрямованість дії. Серед мотиваційних чинників вивчення англійської мови може бути подорожі (бажання почуватися комфортно завдяки знанню мови), переїзд в іншу країну (соціалізація), наявність роботи (на ринку праці потрібні спеціалісти із знанням англійської). [2, с. 34]

Мовний бар'єр виникає тоді, коли студента чи учень, який вивчає іноземну мову, не може зрозуміти і відреагувати на мовлення. У людини не сформовані комунікативні навички, вона не має знань з граматики і лексики.

Мовний бар'єр виникає тоді, коли той, хто вивчає іноземну, а в нашому випадку англійську, мову, є невпевненим у собі та боїться допустити помилку під час спілкування. Під час навчання слід створювати комфортні умови для відвідувачів занять – учнів чи студентів, щоб вони активно залучалися до роботи на заняттях. Атмосфера повинна бути сприятливою для розвитку, проявів особистості, креативу тощо. Учень не повинен бути в напрузі. Тобто йде мова про особистісно-орієнтований підхід. Відтак психологічний бар'єр – це перша перешкода, яку повинні здолати учні. «Він виникає непомітно та суб'єктивно. Часто він не відчувається самою людиною, але сприймається оточуючими. Причини можуть бути різні. Це можуть бути соціальні, політичні, релігійні та професійні відмінності, які призводять до неоднозначної інтерпретації тих чи інших понять процесу комунікації».

Людина мовчить, уникає розмови, навіть коли знає, як сказати. Вона асоціює помилки з соромом чи покаранням. Через це йде блокування мовлення, втрата впевненості. У такому випадку, наприклад можна встановити ціль зробити щонайменше 5 помилок під час розмови. Це допоможе змінити ставлення до них, сприймати поразки більш спокійно та розсудливо.

Невпевненість у собі або низька самооцінка теж одна із причин. І як наслідок – зниження мотивації, уникнення активної практики. Тому варто записувати щодня по 1-2 фрази, які вже вивчені. Через тиждень подивитися на їх кількість, це допоможе трохи підвищити самооцінку, і додати впевненості у своїх можливостях та знаннях. Техніка «Маленьких перемог» – не ставити грандіозні цілі («вільно говорити за місяць»), а дрібні, наприклад «вивчити 5 нових слів» або поговорити 2 хвилини англійською».

Як позбутися відчуття тривожності? Запитання особливо актуальних у теперішніх українських реаліях. Наведемо кілька практичних вправ. Наприклад, зробити дихальні вправи: почати повільніше дихати, оскільки при стресі людина дихає інтенсивніше. Для цього потрібно сісти у зручній позі в тихому місці, поставити одну руку на живіт, іншу на груди. При правильному, глибокому, диханні, живіт повинен більше рухатися, ніж груди.

Наступна вправа полягає у візуалізації. Завдання полягає в тому, щоб сісти в затишному місці, намалювати в уяві картину місця, де людині буде спокійно. Треба обдумати дрібні деталі – запах, предмети, пора року тощо. Людина уявляє себе в цьому місці і спокійно дихає.

Подолання психологічних бар'єрів сприяє реалізації мети вільного володіння англійською мовою, що сприяє досягненню мети, яку ставить перед собою людина. Щоб подолати психологічні бар'єри потрібно: формувати самооцінку, мотивацію та інтерес до вивчення англійської, створити мовне середовище, застосувати індивідуальний підхід до навчання. Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у розширенню методик подолання бар'єрів вивчення англійської мови.

Список використаних джерел

1. Висоцька О. Л. Психологічні бар'єри при вивченні іноземних мов: передумови формування та організація подолання. Іноземна філологія. 2015. Вип. 128. С. 285-291.
2. Зеленін Г. І. Психологічні механізми вивчення іноземної мови. Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання. Харків, 2017. С. 34-35.
3. Оніпко З. С. Особливості психологічних бар'єрів саморозвитку особистості студента. Habitus. 2021. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/40652/1/Habitus_2021_Onipko.pdf.
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
5. Тулуйок К., Камінська О., Слухенська Р. Психологічні бар'єри при вивченні іноземної мови у немовному ВНЗ. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки», 2023. № 26. С. 425 – 429

*Дар'я СВІРІДЕНКО,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта,
Науковий керівник – Катерина ЛЯШЕНКО
доктор філософії,
голова циклової комісії загальної та
дошкільної педагогіки, дисциплін природничого циклу
Відокремлений структурний підрозділ
«Лисичанський педагогічний фаховий коледж
Державного закладу «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»
(м. Долина, Україна)*

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИТЯЧИХ І МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СИСТЕМІ ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Мета та завдання дитячих і молодіжних організацій в системі виховання є ключовими елементами, що визначають їхню роль у розвитку молодого покоління. Основною метою таких організацій є всебічний розвиток особистості дітей та молоді, який включає формування соціальних, моральних, громадянських, інтелектуальних та фізичних якостей, що сприяють їхній адаптації в суспільстві та підготовці до активної участі у громадському житті. Дитячі та молодіжні організації прагнуть створити сприятливе середовище для самореалізації, розвитку творчого потенціалу та здобуття нових знань і навичок.

Серед основних завдань цих організацій можна виокремити соціалізацію молоді, що полягає у допомозі дітям та підліткам адаптуватися до умов сучасного суспільства через надання можливостей для спілкування, взаємодії та розвитку соціальних навичок. Важливим завданням є виховання патріотизму та громадянської відповідальності, яке включає формування у молоді любові до Батьківщини, поваги до її традицій і культурних цінностей, а також усвідомлення своєї ролі в суспільстві [2, с. 87].

Дитячі та молодіжні організації також сприяють розвитку особистісних якостей, таких як відповідальність, лідерство, ініціативність, креативність та здатність до командної роботи. Формування здорового способу життя є ще одним важливим завданням, яке полягає в популяризації фізичної активності, здорового харчування та профілактики шкідливих звичок серед молоді. Організації забезпечують різноманітні форми позашкільної діяльності, що дозволяє учасникам активно проводити вільний час, займатися спортом, мистецтвом, волонтерством та іншими корисними справами.

Крім того, дитячі та молодіжні організації надають можливості для розвитку творчого потенціалу, організовуючи конкурси, фестивалі та виставки, що сприяють реалізації талантів учасників у різних сферах, таких як мистецтво, наука та техніка. Завдяки цим завданням дитячі та молодіжні організації відіграють важливу роль у вихованні свідомих, активних і відповідальних громадян, готових до участі у розвитку суспільства. Мета дитячих та

молодіжних організацій полягає у всебічному розвитку особистості молоді, а також у сприянні соціалізації, патріотичному вихованню та реалізації їхнього потенціалу. Враховуючи різноманітність напрямів діяльності, ці організації мають на меті вирішення політичних, соціальних, культурних та історичних проблем, з якими стикається молоде покоління [1, с. 56].

Перш за все, молодіжні організації, орієнтовані на політичні питання, прагнуть активізувати участь молоді у громадському житті, формуючи свідомих і відповідальних громадян. Вони сприяють розвитку політичної свідомості та громадянської активності, забезпечуючи платформу для обговорення важливих суспільних тем.

Організації, що займаються соціальними проблемами, намагаються покращити умови життя молоді, підтримуючи ініціативи, які сприяють соціальному захисту, працевлаштуванню та професійній підготовці. Вони виконують важливу роль у розвитку молодіжного підприємництва, надаючи можливості для реалізації бізнес-ідей.

Культурно-освітні організації, які вивчають історію, фольклор та етнографію, зосереджують свої зусилля на збереженні національної ідентичності, виховуючи у молоді повагу до культурних традицій та спадщини України. Благодійні молодіжні організації сприяють розвитку волонтерського руху та соціальної відповідальності, організовуючи заходи на підтримку різних соціальних груп, зокрема постраждалих від катастроф і кризових ситуацій.

Релігійні молодіжні організації займаються духовним вихованням, формуючи моральні цінності, такі як доброта, милосердя, любов до ближнього. Вони надають молоді можливість для розвитку духовності та участі у релігійних практиках. Дитячі громадські організації, такі як «Пласт», «СУМ» та «СІЧ», забезпечують активний розвиток дітей через позашкільні програми, що сприяють формуванню у них лідерських якостей, патріотизму, відповідальності та командного духу. Вони надають дітям можливість активно проводити час, розвивати свої таланти та здобувати нові навички. Зазначимо, мета дитячих і молодіжних організацій полягає у створенні умов для гармонійного розвитку молодого покоління, їхньої соціалізації та підготовки до активного життя в суспільстві [2, с. 61].

Діяльність дитячих і молодіжних організацій тісно пов'язана з освітнім і виховним простором, у якому формуються цінності, соціальні настанови й громадянська ідентичність підростаючого покоління. Вони реалізують свої цілі через освітні програми, патріотичні акції, тренінги, табори, волонтерські проекти, ігрові та творчі форми роботи. Особлива увага приділяється практичному досвіду – учасники таких організацій набувають навичок лідерства, проектного менеджменту, самоуправління, що є важливою складовою формування зрілої особистості.

У рамках виховної роботи школи, дитячі та молодіжні об'єднання виступають як партнери у створенні виховного середовища, де школярі мають можливість розвивати свої таланти, реалізовувати ініціативи, вчитися співпраці. Наприклад, співпраця з «Пластом» дозволяє вчителям інтегрувати елементи

патріотичного, екологічного, естетичного та фізичного виховання в позакласну діяльність. А залучення здобувачів освіти до акцій молодіжних волонтерських організацій формує у них почуття співпричетності, емпатії та відповідальності перед суспільством.

Також важливо зазначити, що сучасні організації активно використовують інструменти неформальної освіти, що сприяє кращому засвоєнню знань та навичок у порівнянні з традиційними формами. Молодь долучається до тренінгів з прав людини, медіаграмотності, екології, фінансової грамотності, що сприяє її комплексному розвитку та здатності до критичного мислення [4, с. 23].

Дитячі та молодіжні організації також мають важливу роль у профілактиці асоціальної поведінки, підліткової злочинності, шкідливих звичок. Через створення позитивного соціального оточення вони зменшують ризики девіантної поведінки, надаючи учням можливість реалізувати себе в конструктивному руслі. Крім того, вони сприяють зниженню рівня тривожності та підвищенню самооцінки через підтримку, командну взаємодію та позитивні приклади [3, с. 47].

Важливо зазначити, що ефективність діяльності дитячих та молодіжних організацій значною мірою залежить від кваліфікації їх лідерів та рівня взаємодії з батьками, школою, місцевими громадами. Успішні практики передбачають налагоджену співпрацю між громадськими інституціями та освітніми установами, що забезпечує цілісність виховного процесу.

На міжнародному рівні також існують численні ініціативи та програми для підтримки молодіжної активності. Наприклад, Європейський Союз реалізує програму Erasmus+Youth, яка надає українській молоді можливість брати участь у міжнародних тренінгах, обмінах, волонтерських проєктах, що поглиблює європейську інтеграцію та міжкультурне порозуміння [5].

Таким чином, дитячі та молодіжні організації – це не лише спосіб дозвілля чи форма соціальної активності, а й важливий інструмент формування особистості з активною громадянською позицією, високим рівнем самосвідомості, толерантності та здатності до змін у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Дитячі громадські організації в системі соціального виховання. Вісник психології і соціальної педагогіки.
URL: https://www.psych.kiev.ua/Безпалько_О.В._Дитячі_громадські_організації_в_системі_соціального_виховання
2. Дитячі і молодіжні організації та завдання школи щодо роботи з ними. Підручники для вузів онлайн.
URL: https://pidru4niki.com/18210712/pedagogika/dityachi_molodizhni_organizatsiyi_zavdannya_shkoli_schodo_roboti_nimi
3. Мета, завдання і принципи діяльності громадських організацій і об'єднань дітей, підлітків в Україні. URL: <https://naurok.com.ua/meta-zavdannya-i-principi-diyalnosti-gromadskih-organizaciy-i-ob-ednan-ditey-pidlitkiv-v-ukra-ni-332622.html>
4. Молодіжна політика в Україні: законодавча база. Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua>

Вікторія СПІЧКА,
студентка спеціальності 015 Професійна освіта
Науковий керівник – Олександра КИРИЧЕНКО,
завідувач навчально-методичної лабораторії
Харківський державний професійно-педагогічний
фаховий коледж імені В. І. Вернадського
(м. Харків, Україна)

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Сучасна освіта переживає активний етап цифрової трансформації, що зумовлює зміну підходів до навчання та викладання. Професійна освіта, як важлива складова освітньої системи, також зазнає впливу цифровізації, що відкриває нові можливості, але й створює певні виклики.

Одним із ключових аспектів цифрової трансформації є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчальний процес. Використання електронних освітніх платформ, дистанційного навчання, цифрових підручників, віртуальних лабораторій та симуляторів сприяє підвищенню доступності знань і дозволяє студентам здобувати освіту незалежно від місця проживання. Крім того, цифрові технології сприяють персоналізації навчання, що дозволяє адаптувати освітній процес під індивідуальні потреби студентів.

Використання технологій штучного інтелекту (ШІ) також відіграє важливу роль у цифровізації професійної освіти. Інтелектуальні навчальні системи допомагають автоматизувати процес перевірки знань, аналізувати прогрес студентів та надавати індивідуальні рекомендації для покращення їхніх результатів. Такі інструменти, як адаптивне навчання, дозволяють створювати персоналізовані траєкторії освіти, враховуючи здібності, темп навчання та інтереси кожного студента.

Однак цифровізація несе й певні труднощі. Серед них – необхідність формування цифрової грамотності у студентів і викладачів, що включає не лише навички використання технологій, а й критичне мислення, безпечне поведіння в цифровому середовищі, вміння аналізувати інформацію. Також існують ризики зниження комунікативної взаємодії між студентами та викладачами через перехід до онлайн-формату навчання. Крім того, адаптація традиційних методик до цифрового середовища потребує значних ресурсів і часу.

Для ефективного впровадження цифрових технологій у професійну освіту важливо поєднувати традиційні педагогічні методики з інноваційними підходами, забезпечувати якісну підготовку викладачів та підтримку студентів

у освоєнні нових технологій. Використання змішаного навчання (blended learning), проєктних методів, а також інтеграція цифрових інструментів у практичне навчання можуть сприяти підвищенню ефективності освітнього процесу. Також необхідно розробляти навчальні курси з цифрової безпеки, щоб студенти могли захищати свої персональні дані та уникати кіберзагроз.

Додатково, слід зазначити, що цифровізація відкриває нові перспективи для розвитку дуальної освіти, яка поєднує теоретичну підготовку у навчальних закладах із практичною підготовкою на підприємствах. Завдяки цифровим технологіям студенти можуть отримувати доступ до віртуальних тренажерів, автоматизованих виробничих систем і платформ для симуляції реальних робочих процесів. Це дозволяє їм здобувати практичні навички у безпечному середовищі та бути більш підготовленими до вимог сучасного ринку праці.

Отже, цифровізація професійної освіти є неминучим процесом, що відкриває нові можливості для студентів і викладачів. Проте її ефективність залежить від рівня підготовленості учасників освітнього процесу, доступу до сучасних технологій та здатності адаптуватися до змін. Подальші наукові дослідження у цій сфері допоможуть знайти оптимальні рішення для розвитку сучасної освіти та забезпечення якісної професійної підготовки молодих фахівців. Розвиток цифрових компетентностей, інтеграція штучного інтелекту та впровадження новітніх технологій у навчальний процес сприятимуть підготовці висококваліфікованих фахівців, які будуть конкурентоспроможними на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Кобися, А. П., Денисенко, В. А., Діденко О. В. (2023). Професійна освіта: теорія і практика: змінена форма навчання та розвиток інформаційно-цифрових компетентностей педагогів. Львів: Світ знань.
2. Ризики та переваги цифрової трансформації системи професійної освіти в Україні (2024). Аналітичний звіт. Київ: Міністерство освіти і науки України.
3. Цифровізація підготовки вчителів в Україні в контексті досвіду Угорщини та Польщі (2023). Рекомендації щодо впровадження цифрових технологій у професійну підготовку педагогів. Чернівці: Освіта XXI століття.
4. Гуржій, А. М., Пригодій, М. А., Гуменний, О. Д. (2021). Цифровізація професійної освіти в умовах сучасних викликів. У Матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (с. 45–52). Київ: Інститут професійної освіти НАПН України.

Вікторія СТІЖАКОВА,
студентка спеціальності 015 Професійна освіта
Науковий керівник – Тетяна БИКОВА,
доктор філософії,
викладач циклової комісії професійної освіти
Відокремлений структурний підрозділ
«Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка»
(м. Глухів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ОСВІТИ

В умовах сьогодення традиційна методика виробничого навчання вимагає змін через те, що неухильно зростає чисельність осіб, які потребують корекційного навчання [1]. З метою досягнення основних задач навчального, виховного та розвивального характеру у процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників вимагається застосування інклюзивних підходів.

У Преамбулі Конвенції ООН про права дитини, яка набула чинності для України 27 вересня 1991 р., визнано рівні права всіх членів суспільства «без будь-якої різниці за такими ознаками, як раса, колір шкіри, стать, релігія політичні або інші переконання, національне та соціальне походження, майновий стан, народження або інші обставини» [2]. Проте у системі освіти України ще можна зустріти негласні форми дискримінації за вищезазначеними ознаками, які впродовж десятиліть стали суспільною нормою. Це стосується осіб з особливими освітніми потребами, які тривалий час були ізольованими від суспільства, навчаючись в спеціальних інтернатних закладах або за індивідуальною формою навчання [3].

На сьогодні в Україні відбувається переорієнтація акцентів соціальної політики держави стосовно інвалідів та представників маломобільних груп у бік формування суспільної свідомості щодо сприйняття їх як рівних членів суспільства та необхідності створення для цих громадян умов для повноцінного життя. На рівні закону закріплене право осіб з особливими освітніми потребами на навчання за місцем проживання незалежно від рівня освіти. З цією метою до Закону України «Про освіту» було внесено ряд змін. А дещо згодом, у 2017 році, було прийнято Закон про інклюзивну освіту. Згідно з цим законом задекларовано право громадян навчатися у будь-якому закладі освіти, незалежно від групи інвалідності. Були прописані норми наповнюваності інклюзивних класів (навчальних груп), що становить максимум троє на 30 осіб; обов'язковість закріплення спеціального асистента за особою з особливими освітніми потребами, що допомагає й підтримує її під час навчання, знаходиться в постійному контакті з батьками; норми спеціального розроблення індивідуальних планів, що містить у собі окрім програми навчання ще й заняття з корекційними педагогами, психологами, логопедами тощо [4].

В сучасних умовах інклюзивне навчання слід розглядати як систему освітніх послуг, що гарантується державою щодо дотримання принципів недискримінації з урахуванням багатоманітності людей шляхом ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх без виключення громадян. Громадяни з інвалідністю, представники маломобільних груп (люди похилого віку, вагітні жінки, постраждалі внаслідок воєнних дій тощо) – це зовсім не повний перелік осіб, що мають право на запровадження інклюзії. Потребу збільшення участі відчувають особи, що мають фізичні чи ментальні порушення.

Основною ідеєю інклюзії є те, що жоден здобувач освіти не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів. Інклюзивне навчання покликане покращити навчальне середовище, забезпечити потреби всіх учнів з повагою до їхніх здібностей та можливостей. Безумовно, що вимагається поєднання найрізноманітніших способів навчання, які мають бути особистісно орієнтованими, студентоцентричними, будуватися на ідеях урахування індивідуальних особливостей пізнавальної діяльності найрізноманітніших категорій здобувачів освіти і з особливими потребами також.

Ефективність впровадження інклюзивного навчання залежить від багатьох чинників, у першу чергу від досконалості нормативно-правової бази, інформаційної підтримки, наукового, навчально-методичного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу.

Для запровадження навчання людей з особливими потребами у закладі освіти, необхідно забезпечити умови: створення спеціальної матеріально-технічної бази; безбар'єрного освітнього середовища; можливості соціалізації, самовизначення і самореалізації шляхом вибору фаху та форми навчання; підготовки адаптованого навчально-методичного забезпечення для здобувачів освіти з різних нозологій (аудіо-, відео-, тактильних та електронних матеріалів тощо); орієнтації педагогічного колективу на толерантне ставлення і розуміння проблем людей з особливими потребами; врахування індивідуальних особливостей і потреб здобувачів; організації психологічної підтримки всіх учасників освітнього процесу; надання соціальної та медико-реабілітаційної допомоги; позааудиторної діяльності для забезпечення професійної адаптації інклюзивних здобувачів, підготовки їх до планування кар'єри та працевлаштування.

На перший погляд інклюзивне навчання є майже нездійсненним в сучасних умовах освіти. Це пов'язано перш за все з проблемами, що стосуються негативного, навіть ворожого ставлення з боку учнів та їх батьків до залучення учнів з особливими освітніми потребами до звичайних груп. На їх думку, такі здобувачі будуть відволікати значну частину увагу педагогів на себе та витратити марно час навчального заняття.

По-друге, існують також не доброзичливі ставлення до створення інклюзивних груп у закладі освіти і з боку педагогічного колективу та адмінперсоналу. Такий негатив, перш за все пов'язаний з необізнаністю з

особливостями інклюзивного навчання, не розуміння сутності майбутніх додаткових обов'язків, що можуть бути на них покладені у такій ситуації.

Тому, першоосновою та необхідною умовою успіху інклюзивного навчання має стати творення сприятливого клімату в освітньому середовищі, в яке має бути включені здобувачі освіти з особливими освітніми потребами. Це передбачає вже з перших днів прийняття та розуміння потреб та труднощів такого учня, визнання його рівноправним членом учнівської групи.

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну, для осіб з особливими освітніми потребами виникли нові проблеми. По-перше – це перехід на дистанційну або змішану форму навчання. Окрім стандартних для умов війни проблем зі світлом, інтернетом, наявністю комп'ютерів та планшетів, особам з особливими освітніми потребами потрібні ще й спеціалісти з асистивних технологій – спеціальних допоміжних засобів та послуг, створених для того, щоб підвищити функціональні можливості та автономність таких учнів. По друге – це труднощі при переміщенні в укриття. Нажаль, не завжди сходи обладнані пандусами, а приміщення укриття спеціальним санвузлом.

Зрозуміло, що для того, щоб покращити процеси інклюзивної освіти в Україні, знадобиться час, але вже зараз ми рухаємось в правильному напрямку. Впевнені, що об'єднані зусилля приведуть нас до результату, й інклюзивне навчання буде комфортним та зручним для всіх учасників процесу [4].

За умови правильної організації та методично грамотних підходів до інклюзивного навчання можуть бути усунуті бар'єри в системі освіти та системі підтримки учнів з особливими потребами. Як наслідок, особи з особливими освітніми потребами отримують можливість для нормальної соціалізації, розвитку своїх сильних сторін і талантів та подальшої інтеграції в суспільство, підготовки до майбутнього життя та вступу до закладів вищої освіти.

Таким чином, у інклюзивної освіти є широкий соціальний аспект, оскільки не лише заклади освіти мають опікуватись проблемами інклюзії, але і наше суспільство, за підтримки держави, бізнесу і громадських організацій повинні бути інклюзивними.

Список використаних джерел

1. Заярнюк О. В. Інклюзивна освіта в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. URL: https://uondmr.at.ua/00/inkluzivna_osvita_v_ukrajini.pdf (дата звернення: 30.04.2025).
2. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://www.just.gov.ua/data/files/112009/Konvencija_OON_pro_prava_ditini.pdf (дата звернення: 30.04.2025).
3. Лілія Коврігіна. Актуальні проблеми інклюзивного навчання в Україні. URL: <https://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2018%201/4.pdf> (дата звернення: 30.04.2025).
4. Інклюзивна освіта в Україні та світі. URL: <https://www.educluster.com.ua/blog-ua/inkluzivna-osvita/inkluzivna-osvita-v-ukrajini-ta-sviti> (дата звернення: 30.04.2025).

Георгій ТИСЛЕНКО,
студент спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
Науковий керівник – Сергій МИХАЙЛОВ,
кандидат наук, викладач циклової комісії
обліково-фінансових та економічних дисциплін
Економіко-правовий фаховий коледж
Київського кооперативного інституту бізнесу і права
(м. Київ, Україна)

ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 076 ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ

Відомо, що ефективність виконання виробничих завдань визначається принципами, методами, засобами і формами координованими зі способом управління людськими відносинами, тобто, станом менеджменту на підприємстві.

Стандарт фахової передвищої освіти [1] освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр спеціальності 076 Підприємництво та торгівля регламентує процес підготовки фахівців, які мають володіти методами й інструментарієм для підготовки проектів управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких та торговельних структур (РН 8), а також виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких та торговельних структур (РН 12), визначених посадовими інструкціями підприємств торгівлі. Тобто, фахівець з підприємництва і торгівлі має здійснювати окремі управлінські функції для досягнення професійної мети.

У ДХКП посадовими інструкціями інспектора-товарознавця передбачено, серед іншого, участь у проведенні вибірових і разових перевірок якості товарів; контроль за дотриманням стандартів, технічних умов, відповідності товарів, здійснення перевірки якості сировини, матеріалів та комплектуючих деталей і виробів на підприємствах промисловості тощо [2]. Якісне виконання посадових обов'язків ускладнюється відсутністю або обмеженістю знань з основ технологічних процесів виробництва і, як слідство, впливає на здійснення якісного менеджменту на підприємствах торгівлі.

У стандарті передвищої фахової освіти [1] зазначено, що фахівець підготовлений до роботи в галузі економіки за ДК 009:2010 [3] переважно в переробній промисловості (секція С), а саме виробництві:

- харчових продуктів (розділ 10); напоїв (11); тютюнових виробів (12);
- текстильному (13); одягу (14); шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (15);
- з оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння (16);
- паперу та паперових виробів (17); поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації (18); гумових і пластмасових виробів (22);
- готових металевих виробів, крім машин і устаткування (25); меблів (31);

- іншої продукції (32), а також на:
- підприємствах оптової та роздрібної торгівлі автотранспортними засобами і мотоциклами (Секція G, розділи 45-47) та
- складських господарствах з можливістю здійснення допоміжної діяльності у сфері транспорту (секція H, розділ 52 КВЕД).

ДК 009:2010 визначає термін «виробництво» – економічна діяльність, результатом якої є продукція. Економічна діяльність – процес виробництва продукції (товарів і послуг), який здійснюють з використанням сировини, матеріалів, технологічних процесів тощо, яку характеризують витрати на виробництво [3].

Секція С «Переробна промисловість» охоплює всі види економічної діяльності, пов'язані з виробництвом (промислове серійне, кустарно-ремісничі промисли). Процес виготовлення нової продукції, оброблення товарів, які були у використанні, надання промислових послуг тощо, нерозривно пов'язаний з технологією перероблення сировини і матеріалів різного походження. Тобто, перелік освітніх компонент має містити навчальні дисципліни, метою яких є формування системи знань з основ технології переробки матеріалів.

Аналіз змісту освітніх програм підготовки фахового молодшого бакалавра спеціальності 076, розміщених на офіційних сайтах навчальних закладів (випадкова вибірка), свідчить про відсутність технологічно-орієнтованих дисциплін (табл. 1).

До списку результатів навчання та компетентностей [1] також не включено знання основ технологічного перероблення сировини і матеріалів, як одного з чинників формування комплексу властивостей продукції, важливою з яких нині є безпечність товарів.

Отже, здійснення якісного менеджменту на підприємствах торгівлі має ґрунтуватися на виваженому підході до вибору освітніх компонент ОПП підготовки фахового молодшого бакалавра спеціальності 076, зміст яких задовольнятиме вимогам роботодавців.

Таблиця 1

Освітні компоненти підготовки фахового молодшого бакалавра спеціальності 076 у навчальних закладах*

<i>Хмельницький університет економіки і підприємництва</i>	<i>Відокремлений структурний підрозділ «Технологіко-економічний фаховий коледж Миколаївського національного аграрного університету»</i>	<i>Економіко-правовий фаховий коледж ККІБП</i>
Освітні компоненти		
1	2	3
Основи підприємництва	Комерційна діяльність	Вступ до фаху
Економіка та управління підприємствами	Комерційне товарознавство	Історія економіки та економічної думки
Маркетинг та реклама	Фінансовий облік	Основи бізнесу
Організація торгівлі та логістика	Комунікаційна діяльність	Податкова система

Закінчення табл.1

1	2	3
Фінансовий менеджмент	Інфраструктура товарного ринку	Статистика
Фондовий ринок та інвестиції	Конс'юмеризм та споживче право в Україні	Етика бізнесу/ Товарознавство 1: продовольчі товари
Правове регулювання підприємницької діяльності	Ринкові дослідження	Основи менеджменту підприємницької діяльності
	Підприємницька діяльність	Логістика
	Ціноутворення	Економіка торгівлі
	Інформаційні системи і технології в комерційній діяльності	Економіка підприємства
	Охорона праці. Безпека життєдіяльності	Фінанси
		Організація біржової діяльності / Товарознавство 2: непродовольчі товари

Примітка. Обов'язкові компоненти зазначені у освітньо-професійних програмах підготовки фахового молодшого бакалавра на офіційних сайтах навчальних закладів

Список використаних джерел

1. Стандарт фахової передвищої освіти. Освітньо-професійний ступінь Фаховий молодший бакалавр. Галузь знань 07 Управління та адміністрування. Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля: Наказ Міністерства освіти і науки України 22.06.2021 № 704 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 19.02.2024 р. № 198). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2024/02/19/076.Pidpryyemn.ta.torh.NR-198.vid19.02.2024.pdf>.

2. ДХКП випуск 65. Торгівля та громадське харчування. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://vk24.ua/regulations_and_jurisprudence/nakazi/vipusk-65-dovidnika-kvalifikaciynikh-kharakteristik-profesiy-torgivlya-ta-gromadske-kharchuvannya.

3 Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457 (Із змінами). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>.

*Марія УСТИНОВА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Олена ПОЛІНОК,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У ХХІ столітті суспільство переживає інформаційну революцію, яка кардинально змінила способи отримання, оброблення та передавання знань.

Епоха доступності інформації, безсумнівно, створила багато можливостей для розвитку суспільства. Однак наявні негативні аспекти, такі, як інформаційне перевантаження, поширення фейкових новин, вторгнення в приватне життя і низька якість зв'язку, вимагають серйозної уваги. Особливо вразливою до такого впливу є вікова категорія добувачів початкової освіти, у яких лише формується культура поведінки й система моральних орієнтирів. З раннього віку діти мають доступ до величезного контенту, значна частина якого не несе освітньої або моральної цінності. Це зумовлює актуальність дослідження ролі медіа у вихованні учнів початкової школи.

Сучасні засоби масової інформації охоплюють друковані видання, телебачення, радіо, інтернет-платформи, соціальні мережі, стримінгові сервіси. Характерною для них ознакою є доступність, швидкість поширення інформації, візуальна привабливість. Однак саме ці переваги часто перетворюються на інструменти маніпуляції, спотворення фактів, стимулювання поверхневого сприйняття інформації.

Особливо чутливими до цього є діти. Психологічна незрілість, бажання наслідувати й емоційна збудливість роблять молодших школярів вразливими до медійного впливу. Нерідко діти копіюють агресивні моделі поведінки, засвоюють спотворені уявлення про соціальні ролі, міжособистісні стосунки, цінності.

Учні початкової школи оперують переважно конкретно-образним мисленням, їм важко встановлювати складні причинно-наслідкові зв'язки. У цих учнів розвинене емоційне сприйняття, що проявляється в сильному впливі яскравих образів. Саме тому персонажі з мультфільмів, відеоігор чи YouTube-каналів стають для дітей авторитетами. Їхня поведінка часто сприймається як зразкова.

Окрім цього, спостерігається розвиток кліпового мислення – здатності до фрагментарного, швидкого засвоєння інформації без її глибокого осмислення.

Це спричинене надмірним впливом коротких відеоформатів, що панують у сучасному інтернеті.

Важливо розуміти, що здобувачі початкової освіти мають певні психологічні особливості, які роблять їх особливо вразливими до впливу медіа.

По-перше, це недостатній життєвий досвід. Діти цього віку ще не здатні сповна критично оцінювати інформацію, відрізняти правду від вигадки. Вони схильні довіряти авторитетам, у тому числі й тим, кого бачать на телеекранах чи інших пристроях.

По-друге, в учнів початкової школи критичне мислення ще не достатньо розвинене. Їм важко аналізувати інформацію, робити висновки, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Це робить їх легкою мішенню для маніпуляцій.

По-третє, для цього віку характерна емоційна збудливість. Діти молодшого шкільного віку дуже емоційно реагують на яскраві образи, насичені сюжети, які часто трапляються в медіа. Це може призводити до сильних емоцій, із якими вони не завжди можуть впоратися, до таких, як страх, тривога, агресія. Крім того, діти часто ідентифікують себе з героями медіапродуктів і наслідують їхню поведінку.

По-четверте, у молодших школярів активно розвивається пізнавальний інтерес. Вони прагнуть пізнавати світ, і медіа є одним із джерел інформації [3]. Проте через відсутність медіаграмотності, діти не завжди можуть відрізнити корисну й правдиву інформацію від шкідливої та неправдивої.

Медіаосвіта відіграє ключову роль у мінімізації негативного впливу. Вона надає учням знання й навички, необхідні для критичного аналізу медіаповідомлень, розпізнавання маніпуляцій та розуміння того, як створюються медіатексти. Медіаграмотність допомагає дітям розвивати здатність оцінювати достовірність інформації, відокремлювати факти від думок і здатність формувати власну незалежну позицію.

Крім того, медіаосвіта сприяє розвитку в учнів навичок спілкування, співпраці й творчого самовираження через створення власних медіапродуктів. Це уможливорює не лише споживання, а й активну взаємодію з медіасередовищем, дозволяє висловлювати свої ідеї та погляди.

Медіаосвіта в межах НУШ ґрунтується на інтеграції: вона проникає в уроки читання, мови, мистецтва, інформатики. Діти вчаться розпізнавати маніпулятивні техніки, виявляти фейки, висловлювати власну думку про побачене. Важливо, щоб учитель виступав не просто наставником, а й посередником між учнем і медіапростором.

Попри важливість формального навчання, провідна роль у формуванні культури поведінки належить сім'ї. Саме батьки першими можуть звернути увагу на зміни в поведінці дитини під впливом медіа. Підтримка вдома, довіра, регулярне обговорення побаченого та почутого в медіа – важливі інструменти виховання.

Школа, у свою чергу, повинна створити безпечне освітнє середовище, у якому дитина не лише навчається, а й розвиває ціннісні орієнтири. Співпраця

між учителями, психологами, батьками дозволяє реалізувати системний підхід до формування свідомого ставлення до інформації [4].

Отже, засоби масової інформації сьогодні не лише джерело знань чи новин, а частина соціального середовища, у якому зростає дитина. Вони здатні, як формувати високі моральні ідеали, так і створювати інформаційні загрози. Тому надзвичайно важливо не ізолювати дитину від медіа, а навчити її жити в інформаційному світі. Це завдання під силу лише у взаємодії школи, сім'ї та самої дитини, яка повинна стати активним, критичним і відповідальним споживачем інформації.

Список використаних джерел

1. The Role of Mass Media as a Socialisation Agent in Shaping Behaviour of Primary School Pupils in Thika Sub-County, Kenya.
URL: <https://www.pedagogicalresearch.com/download/the-role-of-mass-media-as-a-socialisation-agent-in-shaping-behaviour-of-primary-school-pupils-in-5950.pdf>
2. Калініченко Б. М. Влада засобів масової інформації: політологічний аналіз.
URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/42386>.
3. Ю. Розмирська Психологія. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/21522>
4. Келембет К. Характеристика сучасних засобів масової інформації. Освіта регіону: психологія, політологія, соціальні комунікації. 2012. № 4. С. 20-25.

Марія ФІЛІППЕНКО,
студентка спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник – Тетяна РОМАНОВА,
викладач циклової комісії музики та хореографії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ І ТЕХНІК З РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Взаємодія педагогічних прийомів і технік з розвитку музичних здібностей у дошкільному віці є багаторівневою системою педагогічної дії, яка втілюється в умовах організованого навчання й вільної художньо-творчої діяльності, спрямованої на активізацію сенсорно-емоційного, моторного, мовленнєвого та асоціативного потенціалу дитини. Комплексність підходу до розвитку музичних здібностей вимагає не лише акумуляції методичних інструментів, а й гнучкого поєднання дидактичних, ігрових, імпровізаційних, рухово-пластичних та інтонаційно-ситуативних технік у логіці взаємодії дорослого й дитини [2, с. 3].

Йдеться про системне залучення прийомів, які не функціонують ізольовано, а інтегруються у процес музичного досвіду дитини як єдине навчально-естетичне середовище, у якому сенсорне пізнання трансформується у креативну дію. Саме комплексність методичного впливу дозволяє створити динамічну систему педагогічної стимуляції, що відповідає закономірностям розвитку музичності дитини як синтетичного утворення, в якому поєднуються слухові диференціації, ритмічна чутливість, інтонаційна реакція, моторна координація, емоційне відгукування та потреба у художньому самовираженні. При цьому ефективність такого впливу значною мірою залежить не від набору ізольованих методів, а від того, наскільки органічно вони поєднані в єдиному педагогічному просторі, де кожен новий етап є логічним продовженням попереднього й, водночас, відкриває нові можливості для індивідуального зростання дитини.

Дидактичні прийоми у системі розвитку музичних здібностей дітей дошкільного віку виконують функцію впорядкування сенсорного досвіду, формування основних понять музичної мови, розвитку базових музично-слухових навичок та інтонаційної чутливості. Це вправи на розрізнення висоти звуку, гучності, тембру, ритмічної структури; завдання на впізнавання знайомих мелодій, відтворення простих звукових моделей; вправи на визначення напрямку мелодії, тембрової виразності, темпового контрасту. Дидактичні прийоми формують перцептивну базу, без якої неможливе повноцінне емоційне переживання музики та її творче відтворення. Однак дидактичні інструменти самі по собі не забезпечують творчої активності дитини – вони лише створюють умови для появи музичного образу в свідомості, який у подальшому потребує вираження через імпровізацію, інсценізацію, музично-рухову гру або власне інтерпретацію. Тому поєднання дидактичних методів із ігровими техніками дозволяє трансформувати знання у дії: дитина не просто впізнає інтервали, а відтворює їх через улюбленого персонажа, не просто слухає мелодію – а супроводжує її рухами, що відповідають емоційній напрузі, не просто вивчає ритм – а входить у нього тілесно, через крок, плескання, танцювальний мікроетюд [7, с. 155].

Ігрові прийоми у музичній педагогіці дозволяють активізувати емоційно-мотиваційну сферу дошкільника, сформувані у нього інтерес до діяльності, забезпечити включення в музичне середовище через символічну дію. Вони базуються на природній потребі дитини до фантазування, перевтілення, експерименту. Музично-рухові ігри дозволяють не лише закріпити певні ритмічні чи інтонаційні конструкції, а й прожити їх як подію. Через сюжет, образ, драматургію дії музика перестає бути абстрактною послідовністю звуків і набуває внутрішнього сенсу. Такі прийоми особливо результативні у формуванні ритмічного відчуття, моторної синхронізації, динамічної реакції на зміну характеру музики, вмінні узгоджувати рух із музичним змістом. Важливо, що ігрова дія не потребує високого рівня спеціальних навичок – вона відкрита для будь-якого рівня розвитку, що забезпечує залучення навіть тих дітей, які не мають сформованих музичних здібностей, але виявляють емоційну відкритість

до дії. У цьому полягає принцип доступності: музичність розкривається не через складність, а через переживання, що народжується в умовах емоційної залученості [4, с. 8].

Імпровізаційні техніки є необхідною складовою розвитку музичних здібностей, оскільки саме через них дитина отримує досвід творчого самовираження, вільного пошуку звукової форми, індивідуального осмислення музичного матеріалу. Імпровізація активізує вміння дитини вільно оперувати засобами музичної виразності, обирати інтонаційні засоби відповідно до змісту, реагувати на зміну музичного середовища, створювати власні звукові висловлювання, які відображають її емоційний стан. У процесі імпровізації відбувається інтеріоризація музичної мови: дитина не просто відтворює почуте – вона переосмислює, перетворює, надає нового змісту. Особливу цінність мають форми колективної імпровізації: музичний діалог, створення мікроп'єс на задану тему, спільна гра на шумових інструментах, озвучування казки. Такі дії формують не лише індивідуальні здібності, а й навички співтворчості, узгодження, взаємодії. Імпровізація стимулює гнучкість мислення, креативну сміливість, здатність до несподіваного рішення, які є основою для подальшої реалізації художнього потенціалу в будь-якому виді творчості. Імпровізація як методична категорія в дошкільному музичному навчанні передбачає організацію дій дитини у відкритій структурі, де надається змога самостійно обирати форму, зміст і характер музичного висловлювання. Це можуть бути вільні вокальні імпровізації на задану емоцію (радість, смуток, подив), інструментальні діалоги на елементарних шумових чи ударних інструментах, ритмічні варіації знайомих мелодій, тілесно-рухові імпровізації у відповідь на темп і характер музичного супроводу. Методична цінність таких дій полягає в активації внутрішніх механізмів музичного мислення - аудіо-візуального уявлення, кінестетичної резонансності, інтонаційної інтуїції, рефлексії власного естетичного досвіду.

В межах вільної діяльності дитина відчуває себе автором процесу, що підвищує рівень самооцінки, зміцнює емоційну стійкість, формує внутрішню мотивацію до повторної взаємодії з художнім змістом твору. Усе це сприяє створенню умов для природного зростання творчого потенціалу без тиску, конкуренції чи залежності від зовнішньої оцінки.

Список використаних джерел

1. Біла, І. М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс (Bila, I. M. (2014). Psychology of children's creativity. Kyiv: Phoenix).
2. Завалко К., Халілова А. Розвиток музичного сприймання дошкільнят. Палітра педагога. № 5. 2018. С. 3-5.
3. Малашевська, І. А. Теорія і практика навчання музики дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з використанням музикотерапії : автореф. дис. ... докт. пед. наук. Київ, 2017. 36 с
4. Маршицька, В. В., Орлова, Г. В. Теоретичні основи формування креативності у дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://cutt.ly/wZ6Jytp> (Marshitskaya, V. V., Orlova, G.

V. Theoretical bases of creativity formation in children of preschool age. URL: <https://cutt.ly/wz6jytp>)

5. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.

6. Міщенко, Н. І. (2017). Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій. Таврійський вісник освіти, 1, С. 138-144.

7. Трофайла Н. Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку. Педагогічні науки : Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. Вип. 45 (106). С. 155-158.

Станіслава ФОМЕНКО,
студентка спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник – Людмила ПЛУГАТАР,
завідувач педагогічного відділення
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Потенціал штучного інтелекту охоплює широкий спектр можливостей, серед яких виокремлюються аналіз масштабних масивів даних, здійснення предиктивної аналітики та персоналізація стратегій. На особливу увагу в сучасних наукових та публіцистичних дискурсах заслуговує генеративний штучний інтелект (GenAI), що демонструє здатність до автономного створення оригінального текстового, візуального та аудіовізуального контенту [3, с. 21].

Українські науковці (Н. Архіпова, В. Бахрушина, В. Бикова, І. Візнюк, О. Гриценчук, Р. Гуревич, М. Зацерківна, О. Ємчик, Н. Каргіна, А. Кільченко, А. Кримська, Д. Лубко, Н. Макогончук, О. Маркова, Н. Морзе, І. Мосій, О. Овчарук, І. Огірко, О. Огірко, К. Певень, А. Поліщук, С. Семеріков, О. Сергієнко, В. Симонов, С. Сисоєва, І. Совик, О. Спірін, О. Ткач, Л. Фамілярська, В. Халіманенко, С. Шаров та ін.) зосереджені на дослідженні проблеми цифровізації освіти, сучасного стану штучного інтелекту та напрямків його використання, ролі штучного інтелекту в інформатизації освіти, можливостей та потенціалу систем штучного інтелекту в освіті; вивчають морально-етичні принципи електронної освіти і ШІ, методологічні підходи формування і розвитку грамотності у галузі штучного інтелекту як складової цифрової компетентності сучасного педагога, покращення освітнього процесу за допомогою штучного інтелекту, особливості використання штучного інтелекту в роботі вихователя закладу дошкільної освіти тощо [1, с. 153].

Закордонні науковці (Т. Адігузель, Г. Аль Муршиді, М. Антеуніс, С. Вуббен, Т. Гагендорф, А. Капуза, А. Нанне, Гван Ноорт, Е. Постма та ін.)

довели, що системи ШІ потребують ґрунтовного дослідження своїх можливостей, бо мають високий потенціал щодо використання в освіті [7, с. 99].

Основними викликами щодо використання штучного інтелекту в освіті в Україні на сучасному етапі виступають низький рівень цифрової грамотності, слабе правове регулювання, нестача фінансування та кваліфікованих кадрів [1, с. 154].

Сферами використання штучного інтелекту в освіті є персоналізація навчання (адаптація освітніх програм до потреб дитини), інтелектуальні помічники (чат-боти, віртуальні асистенти), аналітика (аналіз освітнього процесу, прогнозування результатів), автоматизація (перевірка завдань, складання розкладу, адміністрування), інноваційне навчання (використання VR/AR, інтелектуальні ігри) [1, с. 155].

Категоріями ризику штучного інтелекту в освіті виступають такі факти: високий ризик мають системи, що впливають на доступ до освіти, оцінювання, побудову освітньої траєкторії; наголошується на необхідності прозорості, дотримання етичних стандартів і людського контролю [1, с. 156].

Роль штучного інтелекту в дошкільній освіті проявляється в тому, що штучний інтелект може оптимізувати роботу вихователя закладу дошкільної освіти та забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини; актуальними є дослідження щодо етичних аспектів впровадження штучного інтелекту (забезпечення збереження приватності даних, рівність доступу до освіти, вплив на зайнятість) [6, с. 66].

Застосування потенціалу штучного інтелекту в контексті закладів дошкільної освіти відкриває нові перспективи для оптимізації педагогічного процесу. ШІ розглядається як дієвий інструмент для підтримки професійної діяльності вихователів та підвищення рівня їхньої педагогічної майстерності. Крім того, інтеграція ШІ може стати ключовим елементом у забезпеченні ефективності комбінованих моделей навчання та збагаченні освітнього середовища дошкільних установ [6, с. 67].

Водночас якісне та результативне впровадження технологій штучного інтелекту в практику роботи з дітьми дошкільного віку в умовах ЗДО безпосередньо залежить від рівня цифрової компетентності педагогічних працівників [6, с. 68].

Отже, штучний інтелект являє собою значний ресурс для модернізації системи дошкільної освіти. Проте, його застосування вимагає неухильного дотримання етичних норм, забезпечення захисту персональних даних та постійного розвитку професійної компетентності педагогічних кадрів. Для активної реалізації можливостей ШІ в освітньому процесі дошкільних закладів необхідна системна підтримка на державному рівні, включаючи фінансове забезпечення, розробку відповідної нормативно-правової бази та цілеспрямовану підготовку кваліфікованих фахівців.

Список використаних джерел

1. Гриценчук О. Використання штучного інтелекту в освіті. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття». 2024. Вип. 10. С.152–161.
2. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. (2020, 2 груд.). URL: <https://salo.li/40C9587> (дата звернення: 10.08.2024).
3. Лубко Д. В., Шаров С. В. Методи та системи штучного інтелекту : навч. посіб. Розділ 1. Загальні поняття про штучний інтелект. 2019. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/5295/> (дата звернення: 10.08.2024).
4. Огірко О. В., Огірко І. В. Морально-етичні принципи електронної освіти і штучного інтелекту. Успіхи і досягнення у науці. 2024. № 1. С. 454–467.
5. Симонов В. В., Кримська А. О., Мосій І. М. Інноваційні підходи до розвитку комп'ютерних технологій у сфері освіти: покращення навчального процесу за допомогою штучного інтелекту. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2024. № 1. С. 317–331.
6. Шишкіна М., Носенко Ю. Перспективні технології з елементами штучного інтелекту для професійного розвитку педагогічних кадрів. Physical and Mathematical Education. 2023. № 38(1). С. 66–71.
7. Hagendorff T. The ethics of AI ethics: An evaluation of guidelines. Minds and Machines. 2020. № 30(1). С. 99–120.

Карина ХАРЧЕНКО,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Ольга РУДЧИК,
кандидат педагогічних наук
Комунальний заклад
«Жовтоводський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради
(м. Жовті Води, Україна)

STEM-ПІДХОДИ В РЕАЛІЗАЦІЇ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки України, основна мета якої полягає у створенні школи, де приємно навчатись і яка формує не лише ґрунтовні знання, а й практичні вміння, необхідні для життя. У межах реформи Нової української школи особливої уваги набуває впровадження STEM-освіти – інтегрованого підходу, що об'єднує науку, технології, інженерію та математику. Такий підхід відповідає викликам сучасного світу та сприяє формуванню ключових компетентностей, необхідних для самореалізації учнів у майбутньому[1].

За словами Н. Морзе, STEM-освіта є «системою, що забезпечує міждисциплінарну інтеграцію знань та розвиток практичних навичок, необхідних для успішного функціонування в інформаційному суспільстві». Такий підхід відповідає вимогам Нової української школи, де головним

завданням є підготовка компетентного випускника, здатного до самореалізації [3].

Мета статті - проаналізувати теоретичні засади та практичні можливості впровадження STEM-підходів у курсі «Я досліджую світ» в початковій школі, визначити їх роль у формуванні дослідницьких навичок, критичного мислення та ключових компетентностей учнів у контексті вимог Нової української школи.

Основне завдання реалізації напряму STEM у початковій школі – стимулювання допитливості і підтримки інтересу до навчання і пошуку знань, мотивація до самостійних досліджень, створення простих приладів, конструкцій тощо. Шляхами реалізації можуть бути проведення навчальних екскурсій, днів науки, творчості, винахідництва, впровадження проектного навчання. Під час занять має здійснюватися формування навичок дослідницької діяльності, закладання основ обізнаності зі STEM- галузями, професіями; стимулювання інтересу учнів до подальшого опанування курсів, пов'язаних зі STEM [2].

Курс «Я досліджую світ» є інтегрованим навчальним предметом у початковій школі, що дає широкі можливості для впровадження STEM-підходу. Практична реалізація цього підходу передбачає організацію навчального процесу на основі міжпредметних зв'язків, експериментально-дослідницької діяльності, розв'язання проблемних ситуацій та проектної роботи[4].

Однією з ефективних форм реалізації STEM у цьому курсі є тематичні інтегровані проекти. Наприклад, під час вивчення теми «Вода» учні не лише знайомляться з властивостями води (наука), а й спостерігають за її змінами у різних умовах (дослід), аналізують екологічні проблеми забруднення (технології), створюють макети очисних споруд (інженерія), вимірюють об'єм, температуру тощо (математика).

Однією з інноваційних форм організації пізнавальної діяльності молодших школярів є впровадження STEM-підходу в освітній процес. У межах курсу «Я досліджую світ» такі завдання сприяють формуванню інтегрованого наукового мислення, розвитку практичних умінь і навичок проектної діяльності, підвищенню інтересу до дослідження навколишнього середовища.

У процесі навчання та проходження педагогічної практики було впроваджено низку STEM-орієнтованих занять, що переконливо засвідчують результативність інтеграції наукових знань із практичною діяльністю молодших школярів.

1. Експериментальне заняття «Рятуємо воду: створення фільтра» (3–4 класи). Учні створюють простий фільтр з природних матеріалів і перевіряють його ефективність. Формуються навички роботи з природничими поняттями (властивості матеріалів, очищення води), навички проектування та аналізу результатів.

2. Конструювання «Будуємо міст» (3 клас). Заняття спрямоване на вивчення основ інженерії та стійкості конструкцій. Учні виготовляють модель

моста, застосовують знання з математики (розрахунок навантаження) та основ фізики (рівновага, опора).

3. Дослідницький експеримент «Що потрібно рослині для росту?» (1 клас). Діти досліджують умови росту квасолі у різних середовищах, ведуть щоденник спостережень. Це сприяє формуванню дослідницьких навичок та умінь аналізувати причинно-наслідкові зв'язки.

4. Спостереження «Світло і тінь» (2 клас). Заняття знайомить учнів із природним рухом Сонця та змінюваністю тіні. Учні створюють «сонячний годинник» і вимірюють довжину тіні протягом дня, застосовуючи знання з астрономії та математики.

5. Екологічна творчість «Годівничка для птахів» (4 клас). Проектне заняття екологічного спрямування, яке стимулює учнів до використання вторинних матеріалів, турботи про тварин. Поєднує екологічне виховання, інженерну творчість та ведення простих спостережень.

Практичне впровадження STEM-занять у початковій школі навіть на рівні студентської практики доводить ефективність такого підходу. Учні з цікавістю працювали в командах, аналізували результати, розвивали дослідницькі навички. Цей досвід став важливим етапом мого професійного становлення як майбутнього вчителя початкових класів. Наведені приклади – від створення фільтра для води до спостережень за рухом Сонця – демонструють ефективність поєднання теоретичних знань із практичною діяльністю. Через експерименти, моделювання та дослідницькі проекти діти навчаються ставити запитання, висувати гіпотези, шукати рішення і робити висновки. Такий підхід не лише поглиблює розуміння навколишнього світу, а й формує ключові компетентності, необхідні для життя у сучасному технологічному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. – МОН України, 2016.
2. Крутій К. Інтегрований освітній процес як спеціально організована взаємодія дитини і дорослого в системі STREAM-освіти. STEM-освіта: стан провадження та перспективи розвитку: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 9-10 листопада 2017 рок, м.Київ. К.: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017. 160 с.
3. Морзе Н. В., Вембер В. І. STEM-освіта як інноваційна модель підготовки учнів // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2017. – №1(57). – С. 7–15.
4. Сисоєва Л. Є. Дослідницька діяльність молодших школярів у контексті STEM-освіти // Початкова школа. – 2019. – №6. – С. 3–6.

Юлія ЦИГАНЧУК,
студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)
Науковий керівник – Анна КИФЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії музики і хореографії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Одним із найнадійніших способів вивчення спадщини народної педагогіки є аналіз сутності традицій, які зберігалися і передавалися з покоління в покоління через живий досвід, усне спілкування і практику сімейного життя. Ґрунтовні дослідження українських народних виховних традицій здійснили видатні педагоги ХХ ст.: А. Богуш, А. Макаренко, Ю. Кобилянський, В. Сухомлинський та сучасні науковці: О. Вишневський, Є. Маркарян, О. Олінчук, В. Плахова, В. Скутіна, М. Стельмахович та ін.

Кожна нація, кожен народ мають свої традиції, звичаї, обряди та свята, становлення яких відбувалося протягом багатьох століть. Традиція – це одна з фундаментальних характеристик культури. У перекладі слово «традиція» означає «передача», тобто це основний механізм соціальної та культурної спадщини, що передається з покоління в покоління і зберігається протягом тривалого часу. Це історично сформовані стійкі зразки і правила поведінки, погляди, смаки, звичаї, звички якого-небудь етносу, які свідомо передаються від покоління до покоління, що забезпечує етносу спадкоємність його культури і підтримує його єдність.

За О.Вишневським, основними виховними засадами українських традицій є:

- добротворча мораль: добро перемагає зло;
- християнські засади виховання;
- патріотизм, любов до рідної землі, краю, вірність ідеалам свого народу;
- орієнтація на виховання як розвиток душі дитини;
- єдність з природою, виховання на засадах природовідповідності;
- увага до фізичного розвитку, тіловиховання;
- культ праці та працьовитості;
- прагнення до соціальної гармонії, віра у перемогу добра, чесність, щирість, правдивість [1, с.76].

Вагому роль у вихованні дітей молодшого шкільного віку відіграє фольклор. Український фольклор – це усна народна творчість, яка включає різноманітні форми культурного вираження, такі як пісні, казки, легенди,

обряди, приказки та прислів'я. Воно передається з уст в уста, з покоління в покоління, відображуючи історію, традиції та культуру нашого народу, їх уявлення, досвід, вірування. Історія його виникнення сягає дуже давньої давнини, оскільки фольклор виник до появи писемності. Фольклор був на той момент єдиною передачею інформації та знань. Однак, при появі писемності він не припинив своє існування. Перші твору фольклору з'явилися ще за часи язичництва. У той період люди створювали обрядові пісні, легенди, міфи. Цим вони намагалися пояснити явища природи, а також цим вони вшановували язичницьких богів. З прийняттям християнства фольклор почав змінюватись, вбираючи нові теми та мотиви. Основним надбанням українського фольклору є *календарно-обрядові пісні* – це пісні які поєднували в собі частину минулого й нового. Вони поділялися на цикли, причиною цьому був зв'язок з природою. Існує декілька циклів: зимовий, весняний, осінній та літній. До *зимового циклу* входили колядки та щедрівки, вони виконувалися під час зимових свят: Різдва Христового, Святого Василя, Водохреща. У колядках оспівується та прославляється Новонароджений Христос. Щедрівки виконуються на Старий Новий рік, мають більш світський, вітальний характер. До *весняного циклу* календарно-обрядових пісень відносяться веснянки та гаївки, які співалися з настанням весни. Метою даних пісень було заклик весни, налаштування на початок польових робіт. У часи язичества, під час виконання веснянок – молодь водила хороводи, грала у весняні ігри. Після прийняття християнства багато весняних обрядів були перенесені на Великдень, тому, що під час Великого посту, за православними традиціями, будь-яким розвагам немає місця. Наприклад, гаївки виконуються на Великодні свята, символізуючи воскресіння Христа. Весняні обряди, так само як і свято Пасхи, символізує нове життя. До *літнього циклу* календарно-обрядових пісень відносилися купальські пісні, які виконувалися на свято Івана Купала, ці пісні пов'язані з язичеським віруванням. Головна мета даних пісень – вшанування води, вогню і землі – стихій, що відповідають за врожай. Календарно-обрядовими піснями *осіннього циклу* є *пісні* зажинкові, які виконувалися в той день, коли починали жати; жнивні, яких співали упродовж усіх жнив, та обжинкові, які співали в останній день жнив, коли поверталися з поля додому. Традиційно зажинки починали на Прокопа (21 липня). Господині одягалися святково, переважно у білий одяг, клали в кошики серп, буханець хліба та дрібок солі і йшли вклонитися ниві. При цьому промовляли: «Господи-Боже, поможи легенько, добренько, щоб вижати ниву хутенько» [3, с.230].

Протягом століть, український фольклор продовжував розвиватися, відображаючи історичні події, соціальні зміни, боротьбу за свободу та життя українського народу. У періоди визвольної боротьби, особливо в часи козацтва, з'явився героїчний епос – думи та історичні пісні, що оспівували подвиги козаків, а також засуджували ворогів народу. Цей період називали «героїчна доба». Протягом багатьох століть виконання пісень було колективне, але на початку XVIII ст., з появою кобзарів та лірників розвивається й сольний спів. Український фольклор створювався на імпровізації та на неповторності,

тобто кожен раз щось нове. Так воно було і в думках. Особливість виконання дум була в музичній імпровізації.

Вагоме місце відводиться й музичним інструментам фольклору. Це – бандура, кобза, цимбали, сопілка, трембіта, ліра, волинка, торбан, бас та козобас та ін. Музичні інструменти грають ключову роль у фольклорі. Вони мають не тільки розважальний характер, а й допомагають підкреслювати важливість тексту, створюють атмосферу, передають емоції.

Яскравим прикладом виховання молодших школярів засобами українського фольклору є обробки укр.нар.пісень українських композиторів минулого: С. Гулак-Артемовського, М. Леонтовича, М. Лисенка, К. Стеценка, О. Кошиця, та сучасних: Л. Горової, З. Мартин, О. Соловйової, І. Собко, А. Мельниченко та ін.

Фольклор виконує важливі функції в житті народу, які забезпечують збереження його культурної спадщини, передачі цінностей та згуртованість спільноти. Він віддзеркалює життя нашого народу. Важко переоцінити значення народного фольклору у вихованні молодших школярів.

Отже, педагогічна сутність і значення українського фольклору є наріжним каменем у формуванні морально-етичного потенціалу дітей молодшого шкільного віку, їх культурного та соціального коду. Фольклор поєднує в собі зв'язок з минулим та сучасним, і не лише зберігає національну ідентичність, а й навчає любові до рідної землі, поваги до природи і шанування своєї історії.

Список використаних джерел

1. Нездемковська Г. В. Етнопедагогіка про народні традиції морального виховання дітей / Г. В. Нездемковська // Виховання школярів. – 2017. – № 7. – С. 74–76.
2. Побірченко Н. С. Використання української етнопедагогіки в дошкільному закладі : навч. посіб. / Н. С. Побірченко, Н. В. Рогальська. – К.: Наук. світ, 2013. – 117 с.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / Василь Сухомлинський. – Харків : Акта, 2012. – 538 с.
4. Чаварга О. Ю., Тулай О. Ю. Народні календарні свята та обряди в дитячому садку / О. Ю Чаварга, О. Ю. Тулай . – Ужгород, 2017. – 120 с.

Римма ЧАБАН,
студентка спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник – Світлана ПАСІЧНИК,
викладач циклової комісії спеціальності
«Дошкільна освіта», педагогіки та окремих методик
Берестинський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(м. Берестин, Україна)

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ОСВІТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Сучасною проблемою ХХІ століття є необхідність досягнення гармонії між людьми і суспільством та природою. Усвідомлення глобальних проблем, таких як зміна клімату, екологічні кризи та обмежені ресурси, налаштовує суспільство до перегляду свого відношення до природи та способу життя в ньому. Саме на таких ідеях побудована освіта для сталого розвитку, яка стає обов'язковою складовою відповідального підходу до майбутнього, інноваційним і актуальним напрямом розвитку освіти в Україні та в усьому світі.

В упровадженні ідей сталого розвитку сучасній освіті відводиться особливе місце. Це пов'язано з екологізацією мислення людей, з формуванням ціннісної основи, яка б забезпечила перехід до стійких моделей споживання та виробництва. Саме освіта допоможе оволодіти цінностями, знаннями, уміннями і навичками, необхідними для втілення цих ідей на практиці.

Не оминають ці питання і дошкільну освіту. Адже перші роки життя дитини є найбільш сприятливими для розвитку переконань і цінностей, які є основою її особистості, визначають її етичну та моральну поведінку протягом усього життя.

Як відомо, у дошкільному дитинстві закладаються основи свідомості, екологічної культури, формування ставлення особистості до світу природи. Це дає підстави стверджувати про важливість використання цього сензитивного періоду для сталого розвитку особистості дитини.

Крім того, у Базовому компоненті дошкільної освіти звертається особлива увага на роль сталого розвитку як один із найважливіших у формуванні у дитини початкових уявлень про сталі дії та поведінку, усвідомлення необхідності збереження ресурсів планети Земля та особистої причетності до цього. Зміст концепції сталого розвитку виступає основою становлення дитини, яка спрямована на цінності сталого суспільства в цілому [2].

З метою реалізації концепції сталого розвитку в освіті в Україні впроваджуються відповідні програми. Прикладом такої програми є програма Н. Гавриш, О. Пометун, О. Саприкіної під назвою «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку», яка направлена на формування у дошкільників моделей поведінки, звичок, стилю життя, що відповідають потребам сталого розвитку

людства. Ця програма не обмежується пізнанням природного довкілля та їх взаємозв'язків, які існують у ньому, а спрямована на опанування конкретних дій дітьми на користь соціального та предметного довкілля [1].

Основними завданнями освіти для сталого напрямку за даною програмою є виховання в дітей милосердя, толерантності, поваги до представників різних національностей та народів, що забезпечить реалізацію принципів рівності й справедливості як базових у сталому розвитку людської цивілізації; формування власної ідентичності, усвідомлення себе як громадянина світу та готовність брати на себе відповідальність за свої вчинки.

Важливо відзначити, що виховання дітей у дусі екологічної обізнаності та відповідальності є ключовим елементом їхньої підготовки до майбутнього. Вивчення проблем сталого розвитку у дошкільному віці відкриває широкі можливості для формування сталого мислення та позитивного ставлення дітей до довкілля.

З метою реалізації ідей освіти для сталого розвитку у закладі дошкільної освіти програма рекомендує засвоєння дітьми, їхніх батьків та педагогів надзвичайно важливих навичок екологічно-, економічно- й соціально доцільної поведінки, без якої неможливе створення та існування суспільства, стійкого благополуччя, суспільства, яке засобами комфортного існування сьогодні з любов'ю створює таке ж комфортне майбутнє для наступних поколінь. Складовими елементами опрацювання ідей освіти для сталого розвитку дітьми дошкільного віку є самопізнання, самонавчання дітей через діяльність, спрямування їх на прийняття самостійних рішень у повсякденному житті, виконання дій у напрямку сталого розвитку. Ці позиції є співзвучними з орієнтирами Базового компоненту дошкільної освіти на цінності особистісного розвитку дошкільників [3].

Освіта для сталого розвитку включає екологічну, економічну та соціальну проблему навчання та виховання для формування нової системи ціннісних орієнтирів та моделей поведінки підростаючого покоління та суспільства загалом.

Завдання сталої освіти у роботі з дошкільниками можна вирішувати під час різних видів діяльності, а саме: через працю, творчу діяльність, використання традиційних та нетрадиційних форм роботи з дітьми. Важливо правильно дібрати інформацію для подання її дітям, щоб вона була науковою, направлена на формування в них практичних навичок дбайливого ставлення до природи, а також відповідала вимогам Базового компоненту дошкільної освіти.

Щоб сформувати у дітей уміння бачити, відчувати, розуміти красу довкілля та мати естетичну насолоду від спілкування з ним, важливо щоденно використовувати, як приклад, ставлення до природи дорослих людей. Тільки так можна змінити на краще ставлення до природи, сформувати екологічний світогляд, і мотивацію до природоохоронної роботи у дошкільників.

З метою реалізації підходів сталого розвитку важливими є використання різноманітних методів у роботі з дітьми дошкільного віку, які забезпечують повноцінне засвоєння екологічних концепцій, як-от: творчі майстер-класи,

рольові ігри, екологічні екскурсії та експерименти, які надають дітям можливість власноруч досліджувати та вивчати природу, що сприятиме формуванню у них позитивних екологічних практик.

Отже, освіта для дошкільників є не лише способом передачі знань, але і ключовим інструментом для виховання майбутніх громадян, готових брати активну участь у сталому розвитку суспільства. Розуміння важливості природи, збереження ресурсів та відповідального споживання формує в дітей ціннісні орієнтації, які допоможуть сформувати здорове та екологічно освічене суспільство у майбутньому.

Тож результатом освіти сталого розвитку є стале суспільство. Стале суспільство – це суспільство, яке зберігається протягом життя багатьох поколінь і характеризується далекоглядністю, гнучкістю і мудрістю, за якої не руйнуються його фізичні чи соціальні системи життєзабезпечення. Освіта для сталого розвитку – це основа для нашого сталого майбутнього.

Таким чином, дошкільна освіта для сталого розвитку стає не лише основою для подальшого навчання, але і важливим етапом у формуванні громадян, які розуміють та цінують екологічні принципи та активно працюють на благо нашої планети.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: парціальна програма для системи дошкільної освіти. Київ, 2019. 23 с.
2. Гавриш Н., Саприкіна О., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів Дніпро : «ЛПРА», 2014. 120 с.
3. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам про сталий розвиток : Маленькі люди великого світу: навчально-методичний посібник для вихователів дітей молодшого дошкільного віку. Київ, 2016. 96 с.

Вікторія ЧАЙКА,
студентка спеціальності 014.10 Середня освіта (Технології)
Науковий керівник – Олена МОНАСТИРСЬКА,
викладач циклової комісії спеціальності
«Дошкільна освіта», педагогіки та окремих методик
Берестинський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(м. Берестин, Україна)

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Сучасна освіта потребує не лише висококваліфікованих фахівців, а й творчих особистостей, здатних адаптуватися до швидких змін та впроваджувати інноваційні методи навчання. Креативність є однією з ключових

компетентностей педагога, що допомагає йому ефективно передавати знання, мотивувати учнів і розвивати їхній інтелектуальний та емоційний потенціал. Заклад загальної середньої освіти має максимально розкрити особистість людини на основі її здібностей, можливостей, природних задатків.

Дослідниками виокремлено такі характеристики креативності: здатність до знаходження і формулювання проблеми; здатність до генерування великої кількості ідей; гнучкість як уміння продумування різноманітних ідей; продуктивність; оригінальність – властивість відповідати на стимули нестандартно; здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі; уміння розв'язувати проблеми, тобто здатність до аналізу й синтезу [1; 2; 3].

Креативність є важливим елементом педагогічної діяльності. Сучасні педагоги розглядають креативність як творчі можливості особистості, що здатні виражатися у різних видах діяльності; створення чогось нового; реалізація особистості у творчому процесі, формування гармонійно розвиненої особистості

Креативність – це здатність генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення та адаптуватися до змін. Для педагога ця якість є необхідною, адже кожна дитина – унікальна, а освітній процес часто вимагає індивідуального підходу. Перед педагогом постало завдання щодо пошуку нових дидактичних і технологічних систем навчання і виховання задля максимального розкриття і розвитку індивідуальності здобувача освіти; використання інтерактивних методик навчання, що зроблять освітнє середовище цікавішим, в якому кожен учень відчуває себе комфортно та вмотивовано до пізнання світу. Чим вищою є креативність педагога, тим більше можливостей для розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти. Креативний педагог здатний подолати шаблон і формальність у навчанні, спроможний творчого організувати навчання сучасних здобувачів освіти та розвивати їхні креативні здібності [2].

Формування креативності майбутніх педагогів відбувається під час набуття загальних та спеціальних компетентностей в освітньому процесі у закладі фахової передвищої освіти. Розвиток творчого мислення у майбутніх учителів є одним із головних завдань педагогічної освіти. Цьому сприяють окремі методики навчання під час яких використовується проблемне навчання, пошук нестандартних рішень, мозковий штурм, рольові ігри, брейнштормінг, метод кейсів. Використання різних технік навчання: майндмепінг (створення карт думок), скрайбінг (візуальні замальовки), сторителінг (перетворення інформації в цікаву історію). Застосування гейміфікації у навчанні – створення власних тестів, ігор для закріплення матеріалу. Стимулювання самостійної дослідницької діяльності, що формує навички критичного мислення, відбувається у процесі роботи наукового студентського товариства, доручення до роботи у наукових гуртках та творчих групах. Використання власних ідей у написанні рефератів, есе, наукових тез та статей. Створення креативного освітнього середовища, взаємодія з мистецтвом, адже воно розширює межі уяви та спонукає до нестандартного мислення, мотивація здобувачів освіти через інтерактивні завдання, ігри, проекти. Інтеграція науки, технологій, інженерії,

використання робототехніки, 3D-моделювання, лабораторні експерименти. [1]. Головне – навчання має бути цікавим, а здобувач освіти – активним учасником процесу, а не просто слухачем.

Постає питання: як навчитися креативності? Нами визначено основні орієнтири, а саме: сформулювати мету; створити творчу атмосферу; шукати різні засоби для реалізації ідей; іти на ризик, не боятися помилок; знайти однодумців та надихнути їх; мислити оригінально, фантазувати; на все дивись критично, постійно задавати питання. При цьому головним джерелом креативності є практика.

Учитель, який володіє креативним мисленням, стає рушієм змін у системі освіти. Креативність є необхідною складовою праці педагога. Він не боїться експериментувати, впроваджує сучасні технології, адаптується до нових викликів та мотивує учнів до саморозвитку. Такі педагоги сприяють формуванню нового покоління, яке готове до самостійного вирішення складних проблем та творчого підходу до життя [3].

Отже, креативність є основою педагогічної майстерності та важливим чинником у формуванні особистості майбутнього вчителя. Вона дозволяє не лише зробити освітній процес цікавим та ефективним, а й виховати здобувачів освіти, здатних до творчого мислення. Розвиток креативності у майбутніх педагогів – це інвестиція в інноваційне майбутнє освіти та суспільства в цілому.

Тож креативність допоможе вчителю бути сучасним, ефективним і надихаючим.

Список використаних джерел

1. Бондар Ю. В. Розвиток креативності майбутніх педагогів засобами проєктних технологій. URL: <https://scispace.com/pdf/rozvitok-kreativnosti-maibutnikh-pedagogiv-zasobami-q4ml124l.pdf> (дата звернення: 13.03.2025).
2. Бурчак С. О. Креативність майбутнього вчителя в загальній теорії творчості: теоретичний аспект. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/18/part_1/21.pdf (дата звернення: 13.03.2025).
3. Фрицюк В. А. Ознаки креативності майбутнього педагога як особистісної категорії. URL: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2024-74-176-186> (дата звернення: 13.03.2025).

Валентина ШАПЧЕНКО,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Анастасія ГОРНИЦЬКА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ З ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Освітні втрати являють собою зниження рівня знань, умінь та навичок учнів у порівнянні з державними освітніми стандартами, що є результатом дії різноманітних несприятливих чинників, які впливають на ефективність навчального процесу [4].

У контексті розвитку ключової навички літературного читання в учнів 1-4 класів, освітні втрати проявляються у недостатній сформованості технічної складової (повільний темп, значна кількість помилок при читанні), труднощах з розумінням змісту прочитаного (невміння виділити головну думку, відповідати на запитання, здійснювати переказ), обмеженому активному та пасивному словниковому запасі, а також у зниженій здатності до здійснення елементарного аналізу та інтерпретації художнього тексту.

Причини освітніх втрат є різноманітними та включають: недостатню кваліфікацію педагогів, обмежений доступ до якісних навчальних матеріалів, низьку мотивацію учнів, нерегулярне відвідування, неефективні методи навчання, несприятливі соціально-економічні умови, брак часу на повторення, технічні складнощі дистанційного навчання, часті зміни програм. Особливо значний вплив мають тривалі військові дії [8, 9, 10], що обмежують доступ до навчання, викликають евакуацію, руйнують інфраструктуру та спричиняють психологічний стрес.

Вплив освітніх втрат на розвиток молодших школярів є значним і довготривалим:

1. Стійкі навчальні прогалини: недостатнє засвоєння бази порушує розуміння нового матеріалу [7], знижує успішність та ускладнює вивчення інших предметів [10].
2. Уповільнення соціально-емоційного розвитку: освітні втрати часто супроводжуються дефіцитом комунікативних навичок та емоційного інтелекту. Війна обмежує спілкування з однолітками, уповільнюючи соціалізацію.
3. Негативні психологічні наслідки: невирішені освітні проблеми можуть призвести до втрати віри у власні сили, синдрому безпорадності [7], підвищеної тривожності та проблем з концентрацією.

4. Гальмування ключових компетентностей: недостатнє засвоєння матеріалу обмежує формування критичного мислення, креативності та самостійності у навчанні [7, 8].

Довгострокові наслідки освітніх втрат мають не лише індивідуальний, але й загальнодержавний характер, негативно впливаючи на подальші освітні та професійні траєкторії випускників, а також на загальний рівень кваліфікації трудових ресурсів та темпи економічного розвитку країни.

Ефективна діагностика освітніх втрат є першочерговим кроком на шляху їх подолання та передбачає використання комплексу методів оцінювання як технічної, так і смислової складових навички читання, з обов'язковим урахуванням вікових та індивідуальних особливостей кожного учня [6, 7].

Комплексний інструментарій подолання освітніх втрат включає:

- ретельну діагностику: застосування стандартизованих та неформальних діагностичних інструментів, систематичне спостереження за навчальною діяльністю учнів, формувальне оцінювання, глибокий аналіз письмових робіт, індивідуальні бесіди з учнями та їхніми батьками, а також використання портфоліо учнів для відстеження динаміки їхнього розвитку.
- застосування ефективних педагогічних стратегій: індивідуалізацію та диференціацію навчального процесу [8, 9], систематичне повторення та закріплення ключових знань, активне використання інтерактивних методів навчання [10], залучення наочності та мультимедійних засобів [10], створення позитивного та підтримуючого навчального середовища, впровадження ігрових технологій, організацію додаткових індивідуальних та групових занять, розробку спеціальних адаптованих навчальних матеріалів, ефективне використання технологій дистанційного навчання за потреби [2], впровадження ранкових зустрічей [1] та елементів змішаного навчання [2].
- активне залучення батьків до освітнього процесу: регулярне інформування про навчальні досягнення та виявлені труднощі у дітей, залучення до спільної навчальної діяльності, надання конкретних рекомендацій щодо підтримки навчання дитини в домашніх умовах, налагодження тісної співпраці.
- реалізацію системних заходів на рівні навчального закладу та освітньої системи: підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань діагностики та корекції освітніх втрат, забезпечення навчальних закладів необхідними навчально-методичними ресурсами та технічними засобами навчання, розробку та впровадження цілеспрямованих шкільних програм з подолання освітніх втрат, забезпечення ефективної взаємодії між педагогами різних рівнів освіти для забезпечення наступності навчального процесу.

Застосування цього комплексного інструментарію дозволить своєчасно виявляти освітні втрати на початковому етапі, розробляти ефективні індивідуалізовані підходи до їх корекції та забезпечити кожному учню

початкової школи якісну освіту, необхідну для їхнього подальшого успішного розвитку.

Список використаних джерел

1. Бабіченко Н.Ю., Нечипоренко О.А. Ранкові зустрічі. 1 клас/авт.-упоряд. : Видавнича група «Основа», 2020.-143 с.
2. Барановська О. В. Особливості змішаного навчання в початковій школі // VIII Міжнародна науково-практична конференція «Topical issues of modern science, society and education» 26-28 лютого 2022 р., Kharkiv, Ukraine. 2022. Рр. 405-410
3. Барановська О. В. Уміння читати з розумінням: компенсація освітніх втрат учнів початкової школи в умовах воєнного часу. Зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 листопада 2022 р. / за наук. ред. доктора педагогічних наук професора, дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова; доктора педагогічних наук професора О. Малихіна. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. С. 78-82.
4. Державна служба якості освіти України. Стаття “Як компенсувати «освітні втрати»: рекомендації для органів влади, засновників і директорів закладів освіти” [Електронний ресурс] 2023. — Режим доступу до <https://sqe.gov.ua/yak-kompensuvati-osvitni-vtrati-rek/>
5. Державний стандарт початкової освіти. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. —К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+». 2018.
6. Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України : методичні рекомендації (2023). За загальною редакцією О. М. Топузова. Київ : Педагогічна думка. — Режим доступу до <https://undip.org.ua/library/diahnostyka-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-u-zahalniy-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/>
7. Навчальні втрати й навчальні розриви: сутність і взаємозв’язок [Електронний ресурс]. — Режим доступу до <https://osvita.ua/school/88921/>
8. Надолуження освітніх втрат у молодшій школі: виклики та рішення для української освіти під час війни. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до <https://www.radiosvoboda.org/a/nadoluzhennya-osvitnikh-vtrat-u-molodshiy-shkoli-kech/33127941.html>
9. Н.І. Гущина Нова українська школа: Використання інформаційно – комунікативних технологій у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посібник.: Видавничий дім «Освіта», 2020. 112с.
10. О. Петрук, Т. Алексеєнко, О. Барановська, І. Ліпчевська, Т. Павлова. Дидактико-методичний супровід подолання навчальних втрат у початковій освіті. — Режим доступу до <https://undip.org.ua/library>

*Маргарита ШНАЙДЕР,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Тетяна БІЛЧЕНКО,
доктор філософії,
викладач циклової комісії
професійно-педагогічної підготовки
Відокремлений структурний підрозділ
«Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка»
(м. Глухів, Україна)*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У сучасній освіті головну увагу приділено вихованню вільної особистості, розвитку її індивідуальності та формуванню навичок самостійного орієнтування в інформаційному просторі. Такий підхід сприяє готовності учнів до саморозвитку й безперервного навчання, а також до проєктування й побудови власного соціального середовища розвитку в межах освітньої системи. Це забезпечує активну навчально-пізнавальну діяльність, а також дає змогу будувати освітній процес з урахуванням індивідуальних, вікових, психологічних та фізіологічних особливостей кожного.

Одним із найефективніших способів організації освітнього процесу є дослідницька діяльність, що є вимогою сучасності. Сучасні освітні стандарти, зокрема Новий Державний стандарт початкової освіти та концепція Нової української школи, спонукають педагогів до впровадження інноваційних підходів у навчанні. Таким підходом є дослідницьке навчання, що забезпечує систематичне використання вправ, спрямованих на розвиток дослідницьких навичок учнів.

Залучення молодших школярів до дослідницької діяльності в межах інтегрованого курсу дає можливість виховувати формування їхнього мотиву до навчання, активізувати пізнавальну діяльність як під час уроків, так і поза ними, розвивати аналітичні здібності, а також сприяти адаптації учнів до сучасного освітнього середовища та визначати індивідуальну траєкторію розвитку.

Дослідження й експерименти відіграють важливу роль у розвитку пізнавальних здібностей молодших школярів. Вони сприяють кращому розумінню природних явищ, допомагають спостерігати властивості різних об'єктів і процесів, формують матеріалістичне сприйняття світу, а також розвивають спостережливість, мислення та мовлення учнів.

Особливості дослідницької діяльності молодших школярів висвітлено в працях Н. Бібік, В. Бондар, Н. Голуб, Я. Кодлюк, О. Савченко та ін.

Отже, дослідницькі вміння можна розглядати як більш високий, творчий рівень розвитку загальнонавчальних навичок. До дослідницьких умінь входять

такі якості та можливості особистості, як уміння виявляти протиріччя, формулювати проблему, визначати мету й завдання дослідження, висувати гіпотезу, вибирати та застосовувати методи дослідження, збирати та аналізувати інформацію, самостійно планувати дослідну діяльність поетапно, перевіряти гіпотезу, аргументовано висловлювати власну думку та оцінювати результати своєї роботи.

О. Савченко у своїй статті «Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів» відзначає, що освітнє середовище має найбільший розвивальний вплив, коли дитина активно взаємодіє з ним у процесі пізнання, що сприяє продуктивній взаємодії. Дослідницька діяльність у початковій школі охоплює як практичні, так і теоретичні аспекти пізнання, маючи різнорівневий характер. Молодші школярі проявляють дослідницьку позицію в різних ситуаціях: спостерігаючи та проводячи експерименти в природі, аналізуючи вміст прочитаного тексту, вступаючи в явний діалог з автором, створюючи власні вироби, знаючи нові способи розв'язання завдань, збираючи інформацію для проєктів або проводячи аналогії між розширеними явищами. Формування дослідницької позиції покращує ставлення дитини не лише до навчання, а й до її повсякденного життя. У такому випадку можна говорити про розвиток дослідницької поведінки, яка проявляється незалежно від середовища, у якому буває дитина [3, с. 41–42].

Педагогічні та психологічні дослідження доводять, що оригінальність мислення, навички співпраці та творчі можливості найкраще розкриваються й розвиваються під час діяльності, особливо дослідницької. Це особливо актуально для учнів початкової школи, тому що саме в цьому віці навчальна діяльність стає основною й спрямовується на розвиток когнітивних здібностей. Дослідницький інтерес є природною рисою дітей, які тільки починають навчання в школі. Дослідницька діяльність є інтелектуально-творчим процесом, що обґрунтовується на пошуковій активності та дослідницькій поведінці. Вона охоплює аналіз навчальної ситуації чи проблеми, прогнозування можливих результатів, моделювання й реалізацію навчальної дії, а також корекцію дослідницької поведінки. Пошукова активність реагує на відповідь на нестандартну проблему, що потребує пропозиції та може бути спрямована як на зміну самої ситуації, так і на переосмислення ставлення до неї. Головною особливістю таких ситуацій є неможливість знайти рішення за допомогою звичайних, автоматизованих способів, що стимулює пошук нових підходів і розвиває дослідницьке мислення.

Навчально-дослідницька діяльність є однією з найперспективніших форм навчання в сучасній школі завдяки покращенню виявлення та розвитку як інтелектуальних, так і творчих здібностей учнів. Особливо важливо ще на початковому етапі навчання забезпечити умови, які б сприяли реалізації природної потреби дітей цього віку в пошуковій активності. Основу дослідницької діяльності складають розвиток пізнавальних умінь і навичок учнів, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, уміння самостійно

конструювати свої знання, уміння інтегрувати знання з різних галузей наук, уміння критично мислити.

Оволодіння молодшими школярами на доступному рівні дослідницькою діяльністю зумовлює необхідність формування в них дослідницьких умінь та навичок. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні вчителі мають:

- залучати молодших школярів у самостійне розв'язання навчальних завдань і допомогти відчувати задоволення від дослідницької діяльності;
- цілеспрямовано формувати мислення, розвивати інтелектуальні вміння та критичне мислення;
- створити умови для розвитку творчої особистості, її самовизначення та самореалізації, а також успішної соціалізації.

Зважаючи на термін навчання в початковій школі та важливість окремих способів діяльності для дітей молодшого шкільного віку, є необхідність виділення групи таких дій, що є найважливішими, незамінними в структурі кожного дослідницького вміння та доступними для засвоєння на початковому етапі навчання [2].

Серед умов ефективності дослідницької діяльності науковці виокремлюють:

1) проведення дослідження має бути цікавим і бажаним як для учня, так і для вчителя. Якщо хоча б одна зі сторін не зацікавлена в обраному напрямі чи темі, успішне дослідження стане малоімовірним;

2) учень повинен мати навички для виконання дослідницької роботи, ці вміння має опанувати вчитель. Неможливо ефективно керувати дослідницькою діяльністю, не розуміючи її структури, методики та основних напрямків. Для успішного виконання дослідження в учня вже повинні бути сформовані певні компетентності;

3) учень повинен отримати задоволення від своєї роботи [3, с. 97].

Отже, створення належних педагогічних умов сприяє успішній організації дослідницької діяльності та формуванню в учнів початкових класів дослідницьких умінь.

Список використаних джерел

1. Бойко О. В. Нова українська школа: діємо разом – досягаємо успіху (Технологія використання групової роботи в початковій школі). Суми: КЗ СОІППО, 2018. 64 с.
2. Муляревич В. Організація дослідницької діяльності молодших школярів. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-67217070/67217070> (дата звернення: 02.05.2025).
3. Савченко О. Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів. Наукові записки Малої академії наук України. 2012. №. 1. С. 41-49.

*Марія ЯКІВЧУК,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Лілія НЕЧИПОРЕНКО,
викладач циклової комісії викладачів іноземних мов
Комунальний заклад Київської обласної ради
«Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»
(м. Біла Церква, Україна)*

СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ЗАСТОСУНКИ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У ХХІ столітті технології стали невід'ємною складовою всіх аспектів життя, зокрема й освіти. Це особливо помітно у сфері вивчення англійської мови — універсального засобу міжнародного спілкування. Сучасні цифрові інструменти, як-от мобільні додатки та онлайн-платформи, відкривають нові горизонти для навчання людей будь-якого віку та рівня підготовки. Вони забезпечують гнучкий, інтерактивний і персоналізований освітній процес. Завдяки великій кількості технологічних ресурсів, процес опанування англійської мови виходить за межі традиційного підручника, стає більш різноманітним і результативним [2].

Переваги використання цифрових застосунків. Сучасні мовні застосунки відкривають низку можливостей для ефективного й зручного навчання. Вони дозволяють:

1. Займатися у зручний час і у власному темпі;
2. Комплексно розвивати ключові мовні навички — лексику, граматику, читання, аудіювання та говоріння;
3. Залучати ігрові елементи, що стимулюють інтерес і підвищують мотивацію;
4. Отримувати оперативний зворотний зв'язок і оцінювати власні досягнення.

Завдяки таким інструментам вивчення іноземної мови стало не лише ефективнішим, а й цікавішим. Можна навчатися будь-де, навіть приділяючи всього 5–10 хвилин на день. При регулярних заняттях вже за кілька місяців можна відчувати значний прогрес у знаннях [3].

Найпопулярніші цифрові застосунки для вивчення англійської мови. Сьогодні існує велика кількість застосунків, що роблять процес вивчення англійської доступним, цікавим і результативним. Нижче подано короткий огляд найбільш популярних серед них:

1. Duolingo — один із найвідоміших безкоштовних застосунків, побудований на ігровому форматі. Користувачі проходять короткі уроки, набирають бали та відкривають нові рівні, що сприяє підтримці мотивації.
2. Memrise — зосереджений на вивченні лексики за допомогою асоціацій та відео з носіями мови. Використовує перевірені наукові методики для ефективного запам'ятовування нових слів.

3. BBC Learning English – пропонує добірку відео, статей та інтерактивних вправ, заснованих на сучасній англійській мові. Ідеально підходить для розширення словникового запасу та покращення розуміння мови в контексті.
4. ELSA Speak – інноваційний застосунок на базі штучного інтелекту, що допомагає вдосконалити вимову. Аналізує вашу мову та надає точні поради для її покращення.
5. Quizlet – інструмент для створення навчальних карток, що дозволяє ефективно вивчати нову лексику. Підходить як для самостійного використання, так і для групової роботи.
6. Grammarly – онлайн-асистент, який перевіряє граматику, орфографію, пунктуацію та стиль тексту. Особливо корисний під час написання есе, листів чи інших письмових робіт англійською.
7. JustSpeak – новий застосунок від онлайн-школи JustSchool. Допомагає розвивати розмовні навички за допомогою актуальних підручників і практичних завдань, зосереджених на граматиці, вимові та активному мовленні.
8. EWA (English with Anywhere) – цікавий застосунок, що поєднує вивчення мови з переглядом уривків із фільмів та мультфільмів. Також містить інтерактивні вправи, електронні книги та ігри, як-от Memento (гра на пам'ять), Duelling (порівняння перекладів у змаганні з іншими користувачами) і Wordcraft (пошук слів серед випадкових букв).
9. Штучний інтелект (AI) – технології AI все активніше впроваджуються в освітні платформи. Вони дозволяють створювати індивідуальні навчальні маршрути, враховуючи рівень знань, інтереси та темп навчання кожного користувача.
10. Gemini (від Google) – багатofункціональний бот для вивчення англійської, який дає змогу створювати повноцінні уроки. Він пояснює граматичні правила, тлумачить значення слів, фразових дієслів, ідіом та сталих виразів із прикладами вживання, а також перекладає їх українською для глибшого розуміння [1].
11. Cake (Learn English) – застосунок, орієнтований на візуальне й інтерактивне навчання. Користувачі вивчають нову лексику через зображення, аудіо та відеоматеріали, що сприяє кращому запам'ятовуванню.
12. Babbel – основна увага приділяється повсякденному спілкуванню. Уроки моделюють реальні ситуації, що дозволяє формувати практичні мовні навички для повсякденного вжитку.
13. Rosetta Stone: Learn, Practice – платформа, що працює в автономному режимі та базується на методі «повного занурення». Інтерактивні уроки й вправи допомагають засвоювати мову природним шляхом, як у процесі живого мовного середовища.

14. Beelinguapp – дозволяє одночасно читати тексти двома мовами: англійською та рідною. Це ефективно допомагає розуміти значення нових слів і фраз у контексті, а також покращує навички читання [3].
15. Speak English Offline – застосунок для автономного навчання, що містить практичні теми та діалоги для розвитку мовлення без підключення до інтернету.
16. Kahoot! – платформа для створення інтерактивних вікторин і навчальних ігор, яка активно використовується в освітньому процесі.
17. Quizizz – подібний до Kahoot!, але додатково дозволяє проходити тести у власному темпі, що зручно для самостійного навчання.
18. Wheel of Fortune – ігровий застосунок, натхненний відомим телевізійним шоу, що дозволяє тренувати лексику у цікавій формі.
19. Boggle – цифрова версія класичної гри зі складання слів, яка стимулює мислення та збагачує словниковий запас.
20. Wordwall – інструмент для створення інтерактивних завдань і мовних ігор, який часто використовується в онлайн-навчанні.
21. Language Learning with Netflix – розширення для браузера, що додає двомовні субтитри до фільмів і серіалів на Netflix, дозволяючи вивчати мову в контексті.

Цифрові інструменти стали незамінною частиною сучасного мовного навчання. Вони не лише забезпечують доступність і гнучкість, а й стимулюють інтерес до процесу через ігрові елементи та інтерактивність. З розвитком штучного інтелекту, доповненої та віртуальної реальності, ці платформи обіцяють стати ще ефективнішими, зробивши опанування англійської мови доступним і захоплюючим для всіх охочих.

Список використаних джерел

1. «Англійська майбутнього» Топ-5 застосунків III для вивчення англійської мови. URL : <https://proit.ua/anghliiska-maibutnogho-top-5-zastosunkiv-shi-dlia-vivchiennia-anghliiskoyi-movi/> (дата звернення: 05.05.2025)
2. Загребнюк Ю. В. Використання сучасних цифрових технологій під час вивчення іноземної мови (англійської) у вищих навчальних закладах // тези доповідей IV міжнар. наук. онлайн-конф. «Імплементція європейських стандартів в українські освітні дослідження» (26 червня 2020 р.). URL : <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/12849> (дата звернення: 05.05.2025)
3. Найкращі додатки та сервіси для вивчення англійської мови. URL : <https://justschool.me/uk/blog/najkrashhi-dodatky-ta-servisy-dlya-vyvchennya-anglijskoyi-movy/> (дата звернення: 05.05.2025)

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ

Вікторія БАСОК,
студентка спеціальності 242 Туризм і рекреація
Науковий керівник-Юлія КОЛОДИЧ,
викладач циклової комісії туризмознавчих дисциплін
Рівненський фаховий коледж інформаційних технологій
(м. Рівне, Україна)

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ І ЕТНОФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ

Розвиток ціннісних орієнтацій особистості відбувається на основі ціннісного характеру мислення, присвоєння цінностей, їхньої гармонізації з потребами, що піднімаються, визначають спрямованість свідомості, самосвідомості

Бурхливі етнічні процеси початку ХХІ ст. переконливо свідчать, що етнокультурні взаємини й взаємозв'язки є досить важливими в життєдіяльності сучасних держав і народів, а етнокультурні проблеми не втратили своєї значущості та актуальності й сьогодні. Актуальність цієї теми значна, що викликано активізацією процесу «етнічного ренесансу», зокрема, української нації.

В сучасному світі майже неможливо знайти жодної етнічної спільності, яка не відчула б на собі вплив культур інших народів. Людство, постаючи усе більш взаємозалежним, не втрачає свого етнічного різноманіття. Культурне самовираження народу завжди викликає пізнавальний інтерес. Природна допитливість туриста по відношенню до інших народів створює один із найбільш спонукальних туристичних мотивів. Знайомство з культурою і звичаями іншої країни збагачує духовний світ туриста. Давно виділився і став самостійним такий вид туризму, як культурний або пізнавальний. Пізнавальний туризм охоплює всі аспекти мандрівок, безпосередньо через яку турист дізнається про життя та етнічну культуру. Найбільший інтерес у туристів викликають такі елементи культури народу, як мистецтво, наука, освіта, релігія, історія, національна кухня і т.п.[1]

Рівень культурного розвитку доцільно використовувати для створення сучасного іміджу конкретного регіону, наприклад - Полісся, Волині чи Західного регіону.[2] Культура регіону здатна викликати у потенційних туристів сильний спонукальний мотив до мандрівки, адже збереження культурного надбання і його раціональне використання мають вирішальне

значення для залучення туристичних потоків і збереження популярності конкретного туристичного напрямку.

Традиційно дослідниками виділяються такі види туризму: культурологічний (знайомство з природними та історико-культурними атракціями, етносами й етнічними традиціями, визначними пам'ятками цивілізації, релігіями і культами); анімаційно-розважальний; лікувально-оздоровчий; спортивний; екотуризм; діловий; спеціалізований (включає низку підвидів, таких як освітній, фестивальний, гастрономічний, шопінг-туризм, спортивний; паломництво тощо).[3]

До одного з сучасних видів туризму вчені відносять «етнографічний» або «етнокультурний». Однією з активних форм безпосереднього залучення іноземних туристів в країну або вітчизняних туристів у регіони є організація фестивальних дійств, фольклорних свят тощо.

Фестивальний туризм - це широка гама культурно-пізнавальних турів, які організовуються для відвідин національних і міжнародних ярмарків і виставок, спортивних змагань, серед яких особливе місце займають всесвітні олімпіади.[3] Організація етнофестивального туризму - це складне явище, в якому переплітаються потреби і реальна діяльність людей, природні, технічні і економічні процеси.

Будь-який регіон України, зацікавлений у залученні туристів завдяки місцевим фестивалям, а фестивальні менеджери повинні ефективно і своєчасно планувати і реалізовувати спеціальні програми і заходи, які сприятимуть підвищенню інтересу до його культури, і стимулюватимуть промоцію культурно-етнографічного потенціалу території тощо.

В Україні популярними стали фестивальні тури: етнокультурні (етнографічні, національних культур, фольклорні, етномистецькі тощо.); мистецькі (естрадні, театральні, циркові, музичні, гумору та сатири); гастрономічні (винні, кавові, чайні, пивні, медові, вареникові, сирні, баношові, ріпові тощо); історичної реконструкції (рицарські турніри, теренові ігри, анімаційні ігри - "жива історія"); музичні (джазу, класичної музики, фольк- і етномузики, автентичної музики, хорових колективів тощо); професійні свята (вівчарів, ковалів, лісорубів, виноградарів, пасічників, рибалок, авіаторів, байкерів, кобзарів і лірників тощо); спортивні (лижні, водні, із спортивного орієнтування, спелеотуризму, техніки туризму та екстремальних видів спорту тощо). [3]

Щорічні фестивалі на території Західної України вражають своєю колоритністю, самобутністю та різноманітністю. Кожен бажаючий може насолодитись видовищним дійством та отримати колосальний заряд приємних вражень. Найкращі урочистості збирають не лише жителів нашої Батьківщини, а й людей з усього світу, даруючи відвідувачам яскраві емоції та неповторні враження. Такі фестивалі дозволяють захоплююче провести час та завести нові цікаві знайомства.

В Західному регіоні України є ряд фестивалів, які займають гідне місце у туристичній індустрії та є візитівкою регіону. Наприклад:

- Патріотичний фестиваль «Бандерштат» - фестиваль справжнього українського духу.
 - Фестиваль «Lutsk Food Fest», гастрономічний найсмачніший фестиваль заходу України.
 - «Ніч у Луцькому замку» – щорічний арт-фестиваль на території історико-культурного заповідника «Старий Луцьк», який здобув популярність та міжнародне визнання.
 - Міжнародний джазовий фестиваль «ART JAZZ» на Волині, який об'єднує різні жанри мистецтва в темі джазової музики.
 - Фестиваль автентичної кухні «МАЦИК», що відбувається у День Європи у Рівному, об'єднує презентацію регіональних автентичних страв, кулінарних майстер-класів та фольклорної творчості Полісся.
 - Змагання «Ostrog Trail» одна із найвизначніших подій Рівненщини, унікальність якої полягає в поєднанні спортивного орієнтування та екстремальних гонок, створюючи випробування, яке вимагає не лише фізичної витривалості, а й розумової готовності.
 - Музичний фестиваль «Тарас Бульба» – справжнє музичне свято, що несе з собою не лише різноманіття жанрів, а й патріотичний заряд та глибокий зв'язок з українською культурою. Ця подія, втілення духу та традицій, виявляється справжнім магнітом для яскравих артистів та тисяч прихильників національної музики.
 - Фестиваль ковальського мистецтва «Металеве серце України», який щорічно проходить у серці Рівного та об'єднує любителів мистецтва, шанувальників традицій та прихильників ковальської справи.
 - Гуцульська бринза-фестиваль на честь першого українського продукту, якому призначено географічний захист.
- Серед національних фаворитів є фестивалі, які щорічно проходять у Львові. Це Фестиваль шоколаду, фестиваль пива, фестиваль кави та чимало інших.
- Знаковість всіх фестивалів полягає в їхній здатності об'єднувати людей, надихати на творчість та розширювати горизонти сприйняття культури.

Список використаних джерел

1. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство, / - Київ, Знання, 2016 р.
2. Чеховська Л. Я., Сіренко Р. Р. Основи краєзнавчо-туристичної діяльності: навчальний посібник.-Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2017р.
3. Шандор Ф. Ф., Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму: підручник.-К.: Знання, 2020р.

Софія БЕРНАЦЬКА,
студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)
Науковий керівник – Юлія ШЕМЕНЬОВА,
доктор філософії (PhD),
заступник директора з навчально-виховної роботи
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ІМПРЕСІОНІЗМ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЖИВОПИСІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ СТИЛЮ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕСТЕТИКИ

Імпресіонізм, як художній напрям, зародився у Франції наприкінці XIX століття та став одним із найвизначніших явищ, що вплинули на розвиток модернізму у світовому мистецтві. В українському образотворчому мистецтві він отримав унікальне забарвлення, органічно поєднавшись з місцевими традиціями та національними художніми школами. Сьогодні, він не лише зберігає свою актуальність, а й суттєво змінюється, надихаючи сучасних українських художників на нові творчі пошуки.

Імпресіонізм виник у Франції наприкінці 1860-х років і став реакцією на академічний реалізм і неокласицизм. Художники-імпресіоністи прагнули передати не стільки об'єктивну реальність, а й особисті, миттєві враження від навколишнього світу. Митці мали на меті зафіксувати мінливі ефекти світла, атмосферу моменту та настрою, передати тонкі нюанси кольору [3].

Серед засновників і найвідоміших представників французького імпресіонізму варто згадати таких митців як Едуард Мане, Клод Моне, Каміль Піссарро, П'єр-Огюст Ренуар, Альфред Сіслей, Едгар Дега, Поль Сезанн, Арман Гійоме, Гюстав Кайботт тощо. Їхні полотна відзначаються легкістю мазка, яскравою палітрою кольорів, плернерністю, відмовою від чітких контурів і прагненням до передачі атмосфери моменту [3].

Український імпресіонізм сформувався наприкінці XIX – на початку XX століття, поєднавши досягнення французької школи з національними традиціями. Українські художники активно розвивали жанр плернерного пейзажу, ліричного етюд, впроваджували світлу палітру, корпусний мазок, відмову від академічної завершеності, зосереджуючись на передачі настрою й атмосфери моменту [1,4].

Серед головних представників українського імпресіонізму кінця XIX – XX століття варто згадати Миколу Бурачека, Івана Труша, Миколу Беркоса, Пилипа Левченка, Костянтина Костанді, Олександра Мурашка, Абрама Маневича, Олену Кульчицьку, Олександра Богомазова, Олександрю Екстер, Давида Бурлюка (ранні твори). Більшість з них, зокрема Микола Бурачек, вважаються найяскравішими носіями імпресіоністичної естетики в Україні: їхні

роботи вирізняються тонкою передачею світла, легкістю мазка, ліризмом і відчуттям миттєвості [1,4].

Відповідно в українському імпресіонізмі збереглися основні риси французького стилю – увага до світла, кольору, плернерність, але з'явилися й нові: ліричний настрій та філософське осмислення природи, притаманні українському світогляду; акцент на національних мотивах, етнографічних деталях, побутових сценах; декоративність, що відображає вплив народного мистецтва; урбаністичний пейзаж та створення повсякденного образу українського міста; етюдність, увага до дрібних станів природи, зміни пори року, часу доби.

Вплив французького імпресіонізму на українських художників кінця XIX – початку XX століття був дуже відчутним. Українські митці навчалися у європейських академіях, зокрема у Кракові, Парижі, Мюнхені де безпосередньо знайомилися з новітніми художніми течіями, зокрема імпресіонізмом. Вони переймали плернерну техніку, увагу до світла й кольору, відмову від академічної завершеності, але водночас адаптували ці риси до національних традицій українців [4]. Приміром, якщо Клод Моне у картині «Враження. Схід сонця» передає гру світла на воді, то Іван Труш на полотні «Захід сонця в лісі» фіксує не лише світлові ефекти, а й настрої українського краєвиду, його поетичність. Труш, як і Моне, був «художником сонця», але його палітра була стриманішою, а композиції більш камерними [2].

Українські художники розвивали жанр ліричного пейзажу, акцентуючи увагу на природі, її особливому світлі та настрої. В картинах українських митців часто була відчутна більш стримана кольорова гама, увага до локального колориту, етюдність, а також декоративність і філософське осмислення природи [2].

Прояви імпресіонізму в українському живописі мають регіональні особливості у зв'язку з формуванням наприкінці XIX століття потужних художніх центрів із самобутніми мистецькими традиціями, зокрема, у пейзажі – Києва, Харкова, Одеси. Такі формотворчі процеси спостерігаються не лише на східно- і південноукраїнських землях, але й на західноукраїнських теренах.

Неоціненний внесок у розвиток українського імпресіонізму додав Олександр Мурашко, який не тільки перейнявся ідеями французького імпресіонізму, створивши цілу галерею «сонячних» портретів та пейзажів, але, повернувшись на батьківщину, в організованій ним художній студії, а пізніше в Київській Академії (сучасна НАОМА), одним із засновників якої він був, передав свій досвід та ідеї імпресіонізму учням.

Серед відомих прізвищ українських сучасників, які продовжують імпресіоністичні традиції в живописі, поєднуючи класичний імпресіонізм із сучасними тенденціями варто згадати Миколу Глущенка, Павла Горобця, Віталія Косовича, Наталію Муравську, Валентину Новак та Сергія Милокумова. Спираючись на спадщину французького та українського імпресіонізму, вони активно переосмислюють та поєднують його з іншими стилями (експресіонізм, абстракція, постмодернізм), експериментують з

матеріалами й техніками, зберігаючи головну ідею – передачу унікальності миттєвого враження, емоційного стану, гри світла і кольору, а також національну ідентичність через призму особистого сприйняття світу [4].

Сучасний український живопис, трансформуючи імпресіоністичну естетику, продовжує традицію фіксації миттєвості, експериментуючи з формою та змістом, але не втрачаючи зв'язку з історичним корінням. Тож, варто зазначити, що імпресіонізм в Україні сьогодні – це не лише наслідування класичних зразків, а й постійний пошук нових форм і засобів вираження, що робить цей напрям живим і актуальним для сучасних митців.

Список використаних джерел

1. Бабунич Ю. Імпресіонізм в українському живописі доби модернізму: регіональні особливості. ВІСНИК Львівської національної академії мистецтв. Вип. 32. 2021. С. 44-57.
2. «Враженість» Іван Труш та імпресіоніст Клод Моне: паралелі. URL: <https://photo-lviv.in.ua/vrazhenist-ivan-trush-i-impresionist-klod-mone-paraleli/> (дата звернення 01.05.2025).
3. Імпресіонізм. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BC%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC> (дата звернення 01.05.2025).
4. 150 років імпресіонізму в світі та Україні: що варто знати про цю стильову течію в живописі, літературі та кінематографі. URL: <https://suspilne.media/culture/654328-150-rokiv-impresionizmu-v-sviti-ta-ukraini-so-var-to-znati-pro-cu-stilovu-teciu-v-zivopisi-literaturi-ta-kinematografi/> (дата звернення 03.05.2025).

*Дар'я БЄЛІКОВА,
студентка спеціальності 061 Журналістика
Науковий керівник – Тетяна ФОКІНА,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ РЕДАГУВАННЯ ГОРОР-ЛІТЕРАТУРИ

Редагування горор-літератури охоплює два важливі аспекти – літературний і віковий. Літературний аспект стосується покращення стилю, мови та змісту твору, а також надання автору порад щодо вдосконалення тексту. Працюючи з таким жанром, редактор використовує загальні правила редагування художніх творів, але водночас має враховувати особливості саме жанру жахів. Горор має обмеження щодо персонажів та темпу оповіді.

Персонажі. Образ героя-протагоніста має викликати у реципієнта співчуття, хвилювання та бажання допомогти у боротьбі зі злом. Читач повинен

відчувати спорідненість з персонажем. Для цього потрібно максимально наблизити героя до реальної людини: помістити його у культурний і соціальний контекст цільової аудиторії твору, наділити рисами характеру, що притаманні багатьом. Не слід ідеалізувати протагоніста або, навпаки, негативізувати його. Важливою частиною образу позитивного героя є також його трансформація завдяки розв'язанню внутрішнього конфлікту [2].

До зла у горорі (герой-антагоніст) чітких вимог немає. Цей герой може мати різні мотиви для скоєння лиха та поставати перед читачем у різноманітних амплуа (наприклад, людина або надприродна істота). Єдине обмеження щодо героя-антагоніста стосується його характеру. Зло не має бути наївним, інакше горор не досягне своєї основної мети – налякати реципієнта.

Темп оповіді. Для горору характерне поступове зростання напруги протягом усього твору [2]. Однак межі цієї напруги потрібно контролювати. Вона не повинна емоційно втомлювати реципієнта. Між сценами, що викликають дискомфорт у читача, слід вміщувати фрагменти нейтрального характеру (наприклад, зображення побуту персонажів).

Віковий аспект роботи з горор-виданням передбачає визначення вікової категорії видання або адаптацію твору до неї. Класифікацію видань за віковими групами здійснюють на основі наявності у тексті інформації, що завдає шкоди розвитку або здоров'ю дитини. До неї належать матеріали, що:

- спонукають дітей до вчинення небезпечних для здоров'я або життя дій (самопошкодження, самогубство);
- виправдовують чи романтизують різноманітні форми та прояви насилля, шкідливі звички (паління, вживання алкоголю, наркотиків);
- містять ненормативну лексику;
- виховують неповагу до батьків;
- містять описи або зображення жорстокості та насилля;
- здатні налякати дітей, викликати у них паніку й відчуття жаху;
- описують чи зображують статеві стосунки між людьми.

Відповідно до цього розрізняють шість вікових груп видань [1]:

– «Універсальна» (без обмежень за віком). Ця група видань не містить інформації, що завдає шкоди здоров'ю або розвитку дитини.

– «До 6 років». У виданнях цієї групи допускається ненатуралістичне або епізодичне зображення фізичного (крім сексуального) та психічного насилля, якщо воно виправдане жанром. Також обов'язково має реалізуватись ідея перемоги добра над злом.

– «З 6 років до 10 років включно». Видання можуть містити короткі й ненатуралістичні описи хвороб, ненасильницької смерті або загибелі унаслідок аварії чи нещасного випадку; злочинів.

– «З 11 років до 14 років включно». У виданнях можна зображувати натуралістичні сцени жорстокості за умови її засудження. Дозволяється описувати хвороби та їхні наслідки, злочини.

– «З 15 років до 17 років включно». Допускається зображення нещасних випадків та сцен насилля з їхніми наслідками, вживання лайливих слів (за винятком нецензурної лексики).

– «З 18 років». Немає обмежень щодо кількості та характеру інформації, шкідливої для здоров'я або розвитку дитини.

Важливо пам'ятати, що інформація, шкідлива для здоров'я або розвитку дитини, яка міститься у виданнях групи «З 6 років до 10 років», «З 11 до 14 років» та «З 15 до 17 років» не повинна мати спонукальний характер.

Отже, редагування горор-літератури є складним і багатогранним процесом, що потребує врахування і загальних принципів літературного редагування, і специфіки самого жанру. Особлива увага приділяється створенню достовірних і емоційно насичених персонажів, динаміці розвитку сюжету та контролю напруги. Водночас важливо враховувати вікову категорію цільової аудиторії, що передбачає адаптацію змісту відповідно до законодавчих норм і психологічної сприйнятливості читача. Поєднання літературного і вікового аспектів редагування забезпечує якісну підготовку горор-видань до публікації та їхню безпечність для читачів різного віку.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Рекомендацій щодо вікової класифікації інформаційної продукції. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr060623-13#Text> (дата звернення: 15.03.2025).

2. Colavito Jason. Knowing Fear: Science, Knowledge and the Development of the Horror Genre. McFarland, 2008, 458 p.

Антон БУТЕНСЬКИЙ,
студент спеціальності 061 Журналістика
Науковий керівник – Олена ГРУЗДЬОВА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ТАРАС ШЕВЧЕНКО ЯК СИМВОЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Воєнний час випробовує не лише фізичну витримку нації, а й її духовну стійкість. У періоди історичних потрясінь українське суспільство традиційно звертається до постатей, які уособлюють незламність, правду й національну гідність. Однією з таких постатей є Тарас Шевченко – поет, художник, який є символом українського спротиву, моральної сили та національної ідентичності.

Починаючи з 2014 року, українці перебувають у стані війни, що охоплює не лише поле бою, але й культурний та інформаційний фронт. Із 2022 року ця війна набула характеру тотального спротиву за право на існування. В умовах втрат, страху, руйнації та морального виснаження українці дедалі частіше звертаються до творів класичної літератури [3], джерел національного виховання. Одним із таких джерел є слово Тараса Шевченка, що протягом століть залишається символом стійкості та національної ідентичності. Його поезія промовляє до сучасного українця як жива, актуальна правда, що висловлює спільний біль, надію та прагнення свободи.

Постать Тараса Шевченка як символа української ідентичності, духовного спротиву та моральної опори була і залишається предметом уваги науковців, публіцистів та освітян. У праці «На вічному шляху до Шевченка» Іван Дзюба та Микола Жулинський підкреслюють, що «Шевченко як явище велике й вічне – невичерпний і нескінченний. Та попри все, український народ упізнає себе в творчості й долі Шевченка, свою історію, долю, славу й покликання і цим національно самоутверджується, духовно очищується, морально зміцнюється» [2].

У сучасному інформаційному просторі його образ активно досліджується в матеріалах (Rubryka, Освіторія), де аналізується вплив Шевченка на суспільну свідомість у період війни. Також простежується новий рівень сприйняття творчості поета через соціальні мережі, флешмоби (#МійШевченко, #Шевченкоєднає), мурали, сучасну музику і т.д.

Нині творчість Тараса Шевченка знову набуває потужного звучання як голос свободи, що проникає в саме серце. З перших днів війни 2014 року українські військові брали із собою «Кобзар» — не просто як книгу, а як джерело внутрішньої сили й нагадування про сенс спротиву. Бо коли читаєш: «І мене в сім'ї великій, в сім'ї вольній, новій...» [6], розумієш, що ця війна — не лише за територію, а за право жити у справедливому й вільному світі.

З початку повномасштабного вторгнення «Кобзар» набуває символічного статусу серед захисників — у вигляді кишенькових видань, що подорожують із воїнами в наплічниках, а його рядки лунають із блокпостів, з окопів, зі щоденників і відеозвернень. Бійці 3 ОШБр цитують: «Тяжко-важко сиротині, а ніхто не бачить, тільки ворог, що сміється. Смійся, лютий враже, Та не дуже, бо все гине — Слава не поляже» [1]. Його слово допомагає вимовити наш біль, нашу правду і нашу незламність.

У той час, як Росія намагається нав'язати власні культурні наративи та переписати історію, Україна відповідає постаттю Тараса Шевченка. Це — наш культурний фронт, де слово здатне захищати не гірше за зброю. У реальності, де часто стираються межі між правдою й маніпуляцією, його поезія стає моральним орієнтиром і точкою опори.

Вірші Шевченка, написані ще в XIX столітті, сповнені болю, гніву та протесту проти несправедливості. Вони надзвичайно співзвучні з подіями сьогодення. Те, що колись було художнім образом — знущання, насильство, приниження, — нині знову переживають українці в реальності: в Ірпені, Бучі,

Маріуполі. Його гнів – щирий, людяний і справедливий – стає голосом тих, хто вже не може говорити сам, але кого не можна забути.

Образ Тараса Шевченка сьогодні живе не лише на сторінках «Кобзаря». Його цитують військові, його портрети з'являються на вулицях у формі муралів, а в соціальних мережах – TikTok, Facebook, Instagram – ширяться зображення Шевченка у сучасних образах: у бронежилеті, з шевронами, як символ незламності. Під час Революції Гідності поета часто зображали як радикального борця, його портрети прикрашали щити самооборони, а згодом навіть вирізьблювали з дерева просто на Майдані, символічно втілюючи ідею незламності [5].

У цифрову добу постать Шевченка теж не втратила актуальності. У TikTok і Facebook поширюються флешмоби з хештегами #мійШевченко, #Шевченкоєднає, де молодь по-новому відкриває для себе його поезію через короткі відеоформати [7]. Все більше українських музикантів створюють пісні на його вірші, поєднуючи класичну поезію з сучасним звучанням. Це не данина моді, а природне прагнення зберегти зв'язок із власною культурною основою. Кожен українець наспівує час від часу легендарні «Думи, думи мої...» [6]. Навіть у світі діджиталу й швидких змін ми не втрачаємо головного – наших глибинних сенсів. А ці сенси – українські, Шевченкові.

Війна – це не лише про бойові дії та оборону територій. Це – про втрати, біль, зневіру й постійне протистояння не лише зовнішньому ворогу, а й внутрішній спустошеності. Війна руйнує не тільки міста, а й моральні орієнтири. У такі моменти з'являється особлива потреба зберегти в собі людину – здатну співчувати, думати, вірити, любити.

Саме тут слово Шевченка набуває особливого значення. Його рядок «Обніміться ж, брати мої!» [6] звучить не як застарілий заклик, а як жива потреба зупинитися серед ненависті, не втратити здатність бачити в іншому людину. Навіть в окопі, під обстрілами, коли серце скам'яніло від втрат, його поезія нагадує: людяність – це теж спротив. І не менш важливий, ніж фізична відвага.

Тарас Шевченко не писав про війну в сучасному сенсі цього слова, але його тексти – про гідність, свободу, правду – говорять до нас з надзвичайною точністю. Вони не закликають до помсти чи злості, а до справедливості й чесності. У цьому полягає глибока етична сила його творчості – вміння не допустити внутрішнього озвіріння навіть у найтемніші часи.

Коли світ довкола стає несправедливим і жорстоким, слово здатне повернути відчуття сенсу. Саме тому для багатьох українців поезія Шевченка – це не просто культурна спадщина, а духовна опора, що допомагає залишатися людьми, незважаючи ні на що.

Тарас Шевченко вірив в Україну. Аналізуючи рядки з його текстів відзначаємо, що «майже 200 років минуло, а практично нічого не змінилося – ні в самій Росії, ні у відносинах України та нашого агресивного сусіда» [4]. І саме тому Тарас Григорович залишається не просто класиком літератури, а живим символом незламності, внутрішньої сили й моральної висоти.

У часи війни його слово лунає як голос сумління, що закликає не втратити людяності, навіть коли довкола – біль і руйнування. Його поезія не сіє ненависті, вона пробуджує справедливість, гідність, пам'ять.

Список використаних джерел

1. Бійці Третьої штурмової зачитали вірш Шевченка просто на позиціях: потужне відео. URL: <https://www.rbc.ua/rus/stylar/biytsi-tretoi-shturmovoyi-zachitali-virsh-1710002390.html>
2. Дзюба І., Жулинський М. На вічному шляху до Шевченка. URL: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev101.htm>
3. Кравченко А. Українці читають, але є нюанси. Аналіз результатів нового книжкового дослідження // Українська правда. Життя, 12 грудня 2024. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/skilki-i-chogo-chitayut-ukrajinci-analiz-doslidzhennya-uik-305345/>
4. Освіторія. Тарас і його пророцтва: голос Шевченка потужний як ніколи. 2023. URL: <https://osvitoria.media/experience/taras-i-jogo-prorotstva-golos-shevchenka-potuzhnyj-yak-nikoly/>
5. Rubryka. «З 205-ям, батьку!»: як зображують Тараса Шевченка у вуличній та інтернет-культурі. URL: <https://rubryka.com/photo/obraz-tarasa-shevchenka-205/>
6. Шевченко Т. Кобзар. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3545>
7. TikTok, Facebook. Хештеги #МійШевченко, #Шевченкоєднає – архів культурних флешмобів. URL: <https://www.facebook.com/share/v/15QR6p9rrx/>

Анна ВИШНЕВСЬКА,
студентка спеціальності 242 Туризм і рекреація
Науковий керівник – Катерина ШЕВЧУК,
викладач циклової комісії туризмознавчих дисциплін,
Рівненський фаховий коледж інформаційних технологій
(м. Рівне, Україна)

ТАЛАНОВИТІ ЖІНКИ В ПАРИЖІ, ЩО ПРОСЛАВИЛИ УКРАЇНУ

Початок ХХІ століття в Україні позначився значними реформами в освіті. Школа ХХІ століття зумовлює необхідність докорінного переосмислення освітніх завдань, актуалізації змісту навчання, технологій становлення індивідуальності здобувача освіти як компетентної, конкурентоспроможної особистості, яка вміє творчо розв'язувати проблеми, прагне змінити на краще своє життя й життя своєї країни.

Філософи стверджують, що наукова необхідність категорії цінність виникає тоді, коли встає питання про особистість і оточуючий її матеріальний і духовний світ, а ширше – про співвідношення діяльності суб'єкта (будь то особистість, група, клас, нація) і тих об'єктивних умов, у яких він діє.

Дочка київського князя Ярослава Мудрого – Анна Ярославна, яка стала дружиною короля Франції Генріха І, та її почет були першими відомими вихідцями з українських земель, які мешкали у Франції.

Королева Анна допомагала чоловікові у державних справах. З цього приводу папа Микола II у листі на адресу королеви на скупився на похвали: «Поголоски про ваші заслуги, прекрасна дочко, досягли нашого слуху, і з великою радістю ми дізналися, що ви виконуєте у християнському королівстві ваші королівські функції з похвальною сумлінністю і надзвичайним розумом...». Анна Ярославна у шлюбі з Генріхом I мала трьох дітей: Філіпа, який став наступником свого батька, Робера (помер у юному віці) та Гюго Великого, пізніше – графа де Крепі, одного з героїв першого хрестового походу.

Після смерті Генріха I у 1060 році Анна стає регентом Франції і опікується малолітнім королем Філіпом. На одному з державних документів, які вона підписувала разом зі своїм сином – грамоті Саксонському абатству – стоїть її власноручний підпис кирилицею «Анна Регина» – Анна Королева. Останній документ за її підписом датовано 1075 роком. Місце поховання невідоме.

У місті Санліс, яке розташоване за 60 км на північ від Парижа, зберігається пам'ять про королеву Анну. У заснованому нею абатстві Святого Венсана з 1921 р. стоїть скульптура зі світлого каменю на підніжжі якої можна прочитати напис: «Анна Київська, королева Франції». Завдяки ініціативі Посольства незалежної України старий напис «Анна Російська» був замінений на такий, який відповідає історичній правді та архівним документам. Щороку у травні у місті відбуваються Дні Анни Київської за участі муніципальної влади, української громади та Посольства України.

Марія Костянтинівна Башкирцева – художниця і письменниця, народилася у 1860р. у селі Гавронці (тепер Диканський район) Полтавської області у заможній дворянській сім'ї. Зірка її слави метеором пролетіла над Європою і згасла. У 1870 році виїхала за кордон з матір'ю, оселилася у Франції на узбережжі Середземного моря в м. Ніцца.

У 1877 році переїздить у Париж, де захоплюється малюванням і скульптурою.. За своє коротке життя Башкирцева створила 150 картин, малюнків і скульптурних етюдів.. Всесвітню славу здобув її «Щоденник», перекладений різними мовами, і який вважається найцікавішою з книг XIX століття. Перед смертю вона висловила бажання, щоб за рахунок її коштів була встановлена премія ім. Башкирцевої. Померла 31 жовтня 1884 р. На цвинтарі Пассі в Парижі стоїть каплиця з православним хрестом.

«Якщо я не помру молодію, я сподіваюся залишитися в пам'яті людей як велика художниця, але якщо помру у розквіті, я хотіла би видати свій щоденник, який не може не бути цікавим», – так написала мисткиня менш як за пів року до своєї смерті.

Марко Вовчок (літературний псевдонім Марії Олександрівни Вілінської) На формуванні поглядів письменниці позначилося тривале перебування в інтелігентних сім'ях родичів, де вона виховувалася. Так, у її тітки Мардовіної в Орлі збиралися відомі письменники й фольклористи. Там Марія познайомилася з майбутнім своїм чоловіком, українським фольклористом і етнографом

Опанасом Марковичем, який відбував заслання в Орлі за участь у діяльності Кирило-Мефодіївського товариства. Проживаючи в 1851-1858 роках у Чернігові, Києві, Немирові на Вінниччині, письменниця досконало вивчила життя, культуру, мову українського народу. Збірка перших творів Марка Вовчка, написаних у немирівський період життя, вийшла в Петербурзі під назвою «Народні оповідання» (1857). Марію Вілінську називають «українським Жорж Сандом», вважають «фатальною жінкою». Знала близько 10 іноземних мов, серед яких французька, англійська, польська, чеська, німецька, українська (рідною для неї була російська) та інші. Повсякденною мовою в родині Вілінських була французька.

Повість «Маруся» отримала нагороду Французької академії і була рекомендована для обов'язкового вивчення в французьких школах. З 1859 по 1867 рр. перебувала за кордоном, зокрема у Франції, де за сприяння І.Тургенєва познайомилася з Жюлем Верном і отримала ексклюзивне право на здійснення перекладів його творів російською. Цікавою є доля її оповідання «Маруся», 1878 р., в якому йдеться про українську дівчинку, яка мужньо бореться проти поневолення України. Перекладена на французьку мову і адаптована французьким видавцем і другом Марко Вовчок П.-Ж. Сталем (псевдонім П.-Ж. Гетцеля), «Маруся» стане улюбленою дитячою книжкою у Франції і буде нагороджена Французькою академією та рекомендована Міністерством освіти Франції для дитячих бібліотек.

Соня Делона (Сара Штерн/Соня Терк) – (1885-1979) – всесвітньо відома мисткиня родом з України, єврейського походження, яка більшість свого життя прожила у Франції. Народилася в м. Одеса у сім'ї управителя місцевого цвяхового заводу Елі Шторна і одеситки Хани Терк, дитинство провела у м. Градизьк (Кременчуцький повіт, Полтавська губернія). Ще під час студій в гімназії були помічені нахили дівчини до малювання, і її віддали на навчання до художньої школи. У віці 20 років Соня від'їжджає до Європи і у 1907 р. оселяється в Парижі. Навчається у студіях, входить до кола прогресивної французької молоді, знайомиться з колекціонерами. Художню освіту отримує в Академії Ла Палетт, де серед її вчителів були А.Озанфан і А. Дюнуайє де Сегонзак. Її роботи того періоду написані під впливом пост-імпресіоністичного мистецтва Ван Гога, Поля Гогена та Анрі Руссо, а також фовістів Анрі Матісса та Андре Дерена.

У 1910 р. вона одружується з французьким художником Робером Делоне. Митці експериментують з кольором, захоплюються кубізмом і створюють свій напрям у живописі – симультанізм. Товариш сім'ї Делоне, поет та критик Гійом Аполлінер у 1913 р. використав термін «орфізм» для опису кубізму за версією Делоне, маючи на увазі преображення світу творцем – Орфеєм. Завдяки Аполлінеру у 1912 р. Соня Делоне потоваришувала з поетом Блезом Сандраром та проілюструвала його поему «Транссибірський експрес», створивши 2-метрову «симультаністичну» книжку-розкладачку.

У 1963 вона дарує Франції 117 власних робіт та робіт чоловіка. Через рік у Луврі проходить презентація цього величезного дару. Так Соня стала першою

жінкою-художницею, чия ретроспективна виставка у Луврі відбулася за життя. У 1970 р. президент Франції Ж. Помпіду придбав дві картини мисткині для Єлисейського палацу та одну на подарунок президентові США Р. Ніксону.

У 1975 Соня Делоне була нагороджена вищою нагородою Франції – орденом Почесного Легіону. Вона також була кавалером Мистецтв та Літератури. І нині виставки її робіт регулярно відбуваються у світових столицях: Парижі (2014-2015), Лондоні (2015), Лісабоні (2016), Мадриді (2017), Києві (2019). Художниця рано залишила рідну землю, але ніколи не забувала про край, який дав їй життя та здатність бачити світ у яскравих фарбах. У своїх спогадах із символічною назвою «Ми йдемо до сонця» Соня Делоне писала: «Я захоплена чистим кольором. Це кольори мого дитинства, України. Спогади селянських весіль моєї країни, де червоні та зелені сукні, прикрашені численними бантиками, літали в танці»

Чарівність, ніжність, розум, креативність та освіченість українських панянок завжди дивували далеке зарубіжжя, але й прославляли нашу Україну далеко за її межами.

Список використаних джерел

1. Дзюба І. Книжка про видатних українок.
2. Зубанич, Л., Балла, Е., 2022. Жінки в історії ранньомодерного часу – видатні особистості родини. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія / М-во освіти і науки України; Держ. вищ. навч. заклад «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнародних відносин; [Редкол.: Ю. В. Данилець (головний редактор) та ін.]. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», Вип. 2 .

Поліна ВЛАСЕНКО,
студентка спеціальності 061 Журналістика
Науковий керівник – Тетяна ЛОВЕЙКО,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ТРАНСМЕДІЙНІСТЬ ЯК СТРАТЕГІЯ ВЗАЄМОДІЇ З РЕЦИПІЄНТАМИ

У сучасних умовах активного розвитку медіакультури поширення контенту є складним завданням. Одним з ефективних способів популяризації медіапродукту є впровадження трансмедійної стратегії, яка полягає в залученні кількох платформ, при цьому кожна з них не повторює, а розширює та доповнює загальну інформацію, створюючи ефект залученості реципієнта [3].

Особливої уваги заслуговує стаття Цзе Ма «Marketing Strategy Study of Marvel Studios' Marvel Cinematic Universe» (2024), що стала опорною при аналізі трансмедійності франшиз. Генрі Дженкінс у «Transmedia 202: Further Reflections» досліджує значення терміну «трансмедіа». У загальному розумінні він стосується поширення контенту через різні медіаформати. Трансмедійний сторителінг – процес, у межах якого складові контенту розподіляються між кількома платформами для формування єдиного цілісного враження. Кожна платформа при цьому забезпечує унікальний внесок у розвиток загальної історії [2].

Трансмедійність дедалі частіше стає звичною та характерною рисою сучасного медіаконтенту. Найпростіший приклад – друковані ЗМІ, що мають онлайн-версію. Це забезпечує поширення матеріалу на більш широку аудиторію.

Стратегії поширення контенту стають все складнішими, однак першим трансмедійним проектом, що дійсно зацікавив реципієнтів, можна вважати The Blair Witch Project (проект «Блерська відьма»), створений 1999 року [1]. Кейс складається з двох компонентів: фільм та вебсайт. Перший представили як документальний, хоча він таким не є. Фільм побудований лише на основі відеозаписів трьох режисерів – головних героїв, які за сюжетом зникли за жахливих обставин, а ці матеріали – єдине, що лишилось. Саме звідси глядачі й отримують основну інформацію. Вебсайт слугував доповненням. Фактично він повністю ґрунтується на ідеї, що розкрита у фільмі.

В онлайн-ресурсі розміщено відеоряд з активними покликаннями, які перенаправляють на сторінки з додатковою інформацією: «архівні» дані про головних героїв фільму, відеоінтерв'ю з їхніми родичами, правоохоронцями – усе, що розширює оригінальний сюжет [1].

Сайт підтримує загальну атмосферу фільму. Хоча елементів у конкретній стратегії лише два, та мета була досягнута – про цей контент говорили, він став своєрідним феноменом.

Розвиток індустрії передбачає появу все більшої кількості форм залучення реципієнтів до медіаконтенту. Поле для активності велике, як і можливості поширити свою творчість на більш широку аудиторію, для якої в рамках трансмедійності притаманно бути не лише спостерігачами, а й активними учасниками. Цей ефект досягається додаванням інтерактиву.

Яскравим прикладом успішної трансмедійної стратегії можна вважати Marvel Cinematic Universe (MCU). Наразі це одна з найбільш масштабних і відомих медіафраншиз. Marvel є об'ємною багатофункціональною машиною, цілісним трансмедійним всесвітом, що охоплює низку платформ і форматів. Цзе Ма (Jia Ma) у своїй роботі «Marketing Strategy Study of Marvel Studios' Marvel Cinematic Universe» [4] досліджує переваги й недоліки маркетингової стратегії. Щодо просування продукту, зазначає, що MCU використовує стратегію, яка охоплює різні соціальні медіаплатформи. Marvel створила потужну присутність на найбільш популярних соціальних платформах, де існує мережа сертифікованих акаунтів, що дозволяє ефективно охоплювати різні

аудиторії. Ця стратегія дозволяє використовувати унікальні характеристики кожного ресурсу для більш цілеспрямованої та ефективної взаємодії з реципієнтами [4].

Окрім фільмів про всесвіт Марвел, кількість яких зараз сягнула 33, команда MCU активно поширює власні комікси, книжки, подкасти, телешоу, відеоігри, іграшки та фігурки. Сайт містить окрему сторінку із розбором усіх персонажів франшизи. Відеогра від Marvel Spider-Man: Miles Morales занурює гравців у знайому атмосферу й доповнює події фільмів. Таким чином аудиторія стає не просто глядачем, а й учасником історії. Такий інтерактив є механізмом створення додаткової цінності контенту.

Проте Marvel не єдиний приклад успішного трансмедійного проєкту. У сучасному медіапросторі поступово збільшується кількість подібних кейсів, оскільки проєкти, зосереджені на одній платформі чи в одному форматі, вже не можуть достатньо задовольнити потреби реципієнтів. Таким чином можна виокремити дві стратегії: проєкти, що з самого початку створюються як трансмедійні (Stranger Things, Arcane), та ті, що згодом розширюють свій формат (Harry Potter).

У першому випадку виробники одразу закладають багаторівневий сюжет, що може бути розкритий у різних сферах – телебачення, ігри, комікси, подкасти тощо. Наприклад, Stranger Things має не лише серіальний формат, але й комікси, мобільні ігри, інтерактивні проєкти. Така стратегія забезпечує ефективну комунікацію з аудиторією та створює довготривалий інтерес.

Другий випадок – це поступове розширення вже після успіху початкового медіапродукту. «Гаррі Поттер», який починався як літературний цикл, отримав друге життя у форматі відеоігор, серіалу та доповнень основної історії. Такі приклади демонструють універсальність трансмедійного сторителінгу, який може бути адаптований до різних форматів, залежно від цілей і ресурсів.

Спільним для всіх успішних трансмедійних проєктів є не лише багатоплатформність, але й здатність зберігати цілісність історії. Сучасна аудиторія очікує логічної пов'язаності між елементами, а отже ефективна стратегія потребує якісної роботи команди загалом. Тобто дизайнери, маркетологи, сценаристи тощо повинні створювати продукт, що не суперечитиме основній історії та стане її доповненням.

Трансмедійність є не тільки інструментом розширення контенту, а й складною системою, яка вимагає розробленої стратегії, чіткого розуміння цільової аудиторії та постійної взаємодії з нею.

Список використаних джерел

1. Carolyn Handler Miller. Digital Storytelling: A Creator's Guide to Interactive Entertainment. 2008. Second edition. P. 150.
2. Henry Jenkins. Transmedia 202: Further Reflections. E-resource. 2011. URL: Transmedia 202: Further Reflections — Pop Junctions. (date of access: 20.04.2025).
3. Лісневська А. Л. STORYTELLING TRANSMEDIA В АУДІОВІЗУАЛЬНОМУ КОНТЕНТІ. 2019. DOI: <http://doi.org/10.31617/k.knute.2019-03-19.50>.

4. Jie Ma. Marketing Strategy Study of Marvel Studios' Marvel Cinematic Universe. 2024.
URL:
https://www.researchgate.net/publication/383333931_Marketing_Strategy_Study_of_Marvel_Studios'_Marvel_Cinematic_Universe.

*Поліна ВЛАСЕНКО,
студентка спеціальності 061 Журналістика
Науковий керівник – Олена ГРУЗДЬОВА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ФУТУРИЗМ ЯК ФЕНОМЕН МОДЕРНОГО ВПЛИВУ

У сучасному культурознавстві спостерігається дедалі більший інтерес до вивчення авангардистських течій, зокрема українського футуризму – руху, що значною мірою вплинув на подальший розвиток української літератури, мистецтва. Це зумовлено прагненням осмислити культурні процеси доби модернізму, з'ясувати його вплив на постмодерні тенденції, виявити, як авангардні ідеї минулого формують уявлення про майбутнє. Таким чином, вивчення футуризму є актуальним для розуміння як історико-культурного контексту ХХ століття, так і сучасного літературного процесу.

Мета роботи: дослідити феномен українського футуризму як окремого культурного явища, зосередженого навколо ідеї радикального оновлення мистецтва, мови та суспільного мислення. Виокремити роль Михайля Семенка як основоположника та ключової фігури руху, чия творчість визначила напрями розвитку українського авангарду та сформувала підґрунтя для розвитку модерного мистецтва.

Футуризм як мистецький рух виник в Італії на початку ХХ століття. Основоположником вважається італійський поет-футурист Філіппо Томмазо Марінетті, до чийого доробку належать відомі маніфести[6, с. 63]. У першому ж маніфесті був заклик до тотальної модернізації, зміни звичного ладу. В Україні футуризм з'явився у 1910-х роках, на тлі революційних потрясінь і різкого загострення національного питання. У передмові до книги «Михайль Семенко. Вибрані твори» упорядниці Анна Біла зазначає, що історія українського футуризму розпочалася 1914 року разом з виходом у світ першого маніфесту Семенка – збірки «Дерзання», що і містила передмову-маніфест[1]. Попри схожість з італійським рухом, український футуризм є цілком самобутнім явищем зі своїми унікальними особливостями. Футуризм як напрям можна

виразити трьома «М»: місто, машина, маса. Основними характеристиками футуризму є орієнтація на нове мистецтво, що майже не звертається до образу людини, натомість зосереджується на динаміці, швидкості, а зупинка сприймається як негативне явище. Цей принцип відображався і в художній мові: футуристи створювали свої тексти без розділових знаків, великих і малих літер, прагнучи надати їм максимальної динамічності [2]. Часто твори письменників-футуристів складні в розумінні також через нетипову форму.

Галина Складенко у своїй праці «Футуризм в Україні: етапи та спрямування» зазначає, що концепції футуризму наповнювалися в кожній його версії власним змістом і так чи інакше відображали проблеми національного культурно-суспільного життя [6, с. 66]. Його засадничі принципи – заперечення уставлених правил, експерименти з формою та мовою (створення неологізмів), крайнім проявом яких була «заум» («заумна мова»), тобто логічно незбагненні тексти [7, с. 84].

Від самого початку появи творів українських футуристів ставлення суспільства до цього мистецького явища було неоднозначним і суперечливим. Футуризм завжди супроводжувався скандалами в тих країнах, де він розвивався, і Україна не стала винятком. Провокаційні заяви, наприклад, заклик Михайля Семенка спалити «Кобзар» Тараса Шевченка, а також гасла про повне заперечення культурної спадщини, зокрема в мистецтві, лише посилили напруження навколо цього напрямку [4]. Попри відсутність глобальної підтримки, футуризм, завдяки своїй провокаційності, парадоксальності та кричущості, був на слуху. У першому маніфесті Михайля Семенка зазначено: «Де є культ, там немає мистецтва. А передовсім воно не боїться нападів. Навпаки. В нападах воно гартується» [4]. Це можна цілком вважати основною тезою всього руху в Україні.

У поетичних експериментах Михайля Семенка відчутна близькість до експресіонізму. Проте особливо важливим було поєднання авангардної естетики з ідеєю модерної української нації. Він не просто наслідував іноземні зразки, а конструював нову українську мову модерності, водночас руйнуючи нав'язаний образ сільської України.

«Нова генерація» – саме таку назву носив щомісячний журнал під редакцією Семенка, що видавався у Харкові протягом трьох років (з жовтня 1927 до грудня 1930 року). Нині на сайті Інституту історії України Національної академії наук України є можливість переглянути відскановані онлайн-версії випусків «Нової генерації» [2]. У кожному випуску журналу були додані принципи дотичних до його створення людей – «Ми за...» та «Ми проти...». Зокрема, редакція «Нової генерації» за нове мистецтво. Це і передає всю сутність футуризму як авангардистської течії.

Футуризм яскраво вплинув як на тодішнє, так і сучасне мистецтво. Завдяки діяльності Михайля Семенка в українській літературі утвердився верлібр, який залишається популярним і сьогодні. Семенко вніс вагомий внесок у розвиток української модерної поезії 1920-х років. Попри те, що його ім'я було свідомо викреслене владою з літературного процесу, вплив Семенка

відчутний у творчості таких сучасних українських поетів, як Василя Голобородька, Сергія Жадана, Любові Якимчук та інших [3, с. 127].

Проте 1930-ті роки стали трагічним фіналом українського футуризму. У квітні 1937 року Михайля Семенка було заарештовано в Києві за звинуваченням у належності до вигаданої контрреволюційної організації. Ініціаторкою цього звинувачення стала Наталія Ужвій. Після шести місяців ув'язнення та катувань, 23 жовтня 1937 року Семенка стратили у підвалі Жовтневого палацу. Його тіло поховали у братській могилі в Биківнянському лісі під Києвом разом з іншими репресованими діячами культури [4].

Український футуризм – це унікальний феномен, який виник у період культурного зламу й намагався сформувати нову, модерну українську ідентичність. Михайль Семенко як ключова постать руху зумів поєднати радикалізм авангарду з національною ідеєю, створивши цілий феномен – український футуризм. Попри перманентну критику руху та трагічну долю багатьох його представників, український футуризм залишив глибокий слід у літературі, мистецтві та культурній пам'яті.

Список використаних джерел

1. Біла А. Михайль Семенко. Вибрані твори. Смолоскип, Київ. 2010. С. 5.
2. Електронна бібліотека інституту історії України Національної академії наук України. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0015443>.
3. Мирошніченко В. Семенко як зачинатель українського футуризму в контексті сучасності. 2024. URL: https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/9455/1/dialoh_miz_kulturamy.pdf.
4. Михайль Семенко: одіозний поет Розстріляного відродження. Електронний ресурс. URL: Михайль Семенко: одіозний поет Розстріляного відродження | Vogue UA.
5. Рега Данило Український футуризм у національному літературознавстві: від генези до сьогодення. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26631/1/%D0%94%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BB%D0%BE%20%D0%A0%D0%95%D0%93%D0%90.pdf>.
6. Скляренко Г. Футуризм в Україні: етапи та спрямування. URL: <https://sm.etnolog.org.ua/zmist/2017/2/63.pdf>.
7. Хомініч Ю. Ю. Своєрідність українського футуризму: поетика/стилістика. 2020. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/conference/zb_vol2_20201.pdf#page=83.

Каміла ГАВРЮШЕНКО,
*студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)*
Науковий керівник – Ярослав БЛИК,
*голова молодіжного об'єднання
художників і мистецтвознавців
Київської організації
Національної спілки художників України,
викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

НАЗВИ КАРТИН ЯК КЛЮЧ ДО РОЗУМІННЯ ХУДОЖНЬОГО ЗАДУМУ

Як ми сприймаємо картини? Або ж – як ми зчитуємо сенси? Звичайно, вони для кожного будуть різні, проте, який сенс вклав сам художник? Це частково можна зрозуміти з назви роботи. Правильно підібрані слова можуть викликати певні почуття ще до того, як людина уважно розгляне картину.

Деякі картини можуть здаватися не зрозумілими або абстрактними, але їхня назва буде натякати на глибинний зміст. Також по назві ми зможемо зрозуміти, що робота може відноситись до конкретних подій, міфів або літературних творів.

Художники іноді дають назви, що суперечать зображенню, викликаючи дискусію. Це робиться задля залучення уваги, провокації, розширення можливостей інтерпретації, що доводить – не все що ми бачимо є реальністю, тим самим заставляє глядача замислитись про відмінність між реальністю та зображенням [1].

Як казав Вінсент ван Гог: *«Назва має бути тією іскрою, яка збуджує уяву глядача та підсилює емоційний зв'язок між картиною та тим, хто на неї дивиться»* [1].

Людське око влаштоване так, що передусім схоплює візуальні елементи – колір, форму, контраст. Але саме назва є тим першим словесним кодом, що відкриває двері до глибшого змісту твору. Як заголовок до книги чи перший акорд в музиці, вона формує первинні очікування, які сприймає глядач.

Психологічні дослідження доводять: коли людина бачить картину без назви, вона частіше спирається на власні емоційні асоціації та попередній досвід. Коли ж картина має назву, мозок намагається співвіднести візуальне з вербальним, створюючи новий сенс або навіть змінюючи первинне сприйняття зображення [2].

Таким чином, назва не просто оздоблює твір – вона грає дуже важливу роль, спрямовуючи думку глядача. Вона може підсилити драматизм, додати

глибини або, навпаки, збити з пантелику, відкривши новий шлях до розмірковувань.

Пошук назви – це не просто завершальний штрих, це акт творення, подібний до пошуку душі твору.

То як же знайти ту саму назву? Розберемо деякі ідеї до цього пошуку:

- Подивіться на свою картину наче вперше. На які асоціації вона вас надихнула? Яка деталь є домінуюча? Та що хоче сказати сама картина?
- Також прислухайтеся до думки інших. Іноді назва здається вам вдалою, але може не викликати потрібного ефекту у глядача. Тому можете запитати в когось, чи відповідає назва картини тому, що на ній бачать?
- Навчіться ловити моменти життя. Адже, якщо картина співпадає по відчуттям з якимось спогадом, це може стати дуже вдалою назвою.
- Якщо ваша робота розрахована тільки на арт ринок та швидкий продаж, то потрібно підбирати промовисту назву, яка буде точно та зрозуміло описувати роботу та буде часто зустрічатись в пошукових системах. Проте також важливо уникати банальних та сильно загальних назв, адже уявлення картини буде занадто розмитим, та буде губитись серед безліч таких картин. Додавайте красивих уточнень – тоді ваша робота буде виділятися з-поміж усіх інших. Але головне – називайте картини по темі того, що на них зображено.
- Звичайно, для роботи також вистачить простої описової назви, але якщо вдало та лаконічно підібрати слова. Достатньо запитати себе: «Що це? Де це? Хто чи що зображене?» Така робота також запам'ятається і буде добре зрозуміла глядачеві.
- Якщо вже і це не допомагає, то можете звернутись за допомогою до штучного інтелекту. Опишіть роботу та прикріпіть фото. Вам запропонують безліч варіантів. Виберіть якийсь та адаптуйте під себе. Головне – не загубіть свою власну концепцію! Та ні в якому разі не зловживайте ШІ, адже це може погано вплинути на ваше сприйняття та персональну думку.

Наприклад, Сальвадор Далі часто вигадував назви своїм картинам, виходячи з асоціацій, снів і внутрішніх образів. Наприклад, назва «Постійність пам'яті» виникла як поетичне осмисленняплинності часу, що зображена через розплавлені годинники. Сам художник говорив, що час «розчиняється, як сир камамбер на сонці»; Василь Кандинський вважав, що живопис може бути «безпредметною музикою». Його роботи мають назви, схожі на музичні терміни: «Композиція VII», «Імпровізація 28», «Фуга». Таким чином він передавав структуру, ритм і емоційну динаміку своїх абстрактних картин.; Український художник Іван Марчук часто надає своїм роботам філософські або поетичні назви, як-от «Навколо тиша» та «Птахи полетіли на південь». Для нього назва — це ще один рівень сенсу, який поглиблює образ. Що стосується Малевича, у роботі «Чорний квадрат» він навмисно вибрав максимально лаконічну, формальну назву, підкреслюючи ідею нульової точки живопису, відмови від образності. Назва тут стала частиною художньої концепції. Назви

картин Фріди Кало, як-от «Зламана колона» або «Дві Фріди», безпосередньо пов'язані з особистим болем і досвідом. Вони ніби вирвані зі сторінок щоденника і відкривають інтимне значення образів [3].

Отже, назва – це один з ключів до успіху роботи. Тому потрібно влучно потрапити в ціль, щоб робота стала довершеною. Назва може прийти сама, а може – засісти та чекати, поки її нарешті знайдуть. А можливо, робота, взагалі, народиться «Без назви» – і це теж потрібно відчувати.

Список використаних джерел

1. Як назвати картину? Вибір назви URL: <https://art-on-line.com.ua/ru/content/63-kak-nazvat-kartinu-vybor-nazvanija-kartiny>
2. The Museum of Modern Art URL : <https://uartist83.com/title-artwork/>
3. Чому картина К.Малевича «Чорний квадрат» була такою основоположною URL: <https://ideelart.com/blogs/magazine/why-was-kazimir-malevich-s-black-square-painting-so-seminal>

Олександра ГЕРГЕЛЬ,
студентка спеціальності 022 Дизайн
Науковий керівник – Валентина ДАЦУН,
викладач - методист циклової комісії викладачів
культурологічних та режисерських дисциплін
Житомирського фахового коледжу культури
і мистецтв імені Івана Огієнка
Житомирської обласної ради
(м. Житомир, Україна)

КРОСКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНЕРА: ДОСВІД РОБОТИ НАД ПРОЄКТОМ «НЕЗРИМІ ВАРТОВІ»

У контексті стрімких глобальних трансформацій у суспільстві, технологіях та науці кроскультурна комунікація набуває особливої значущості як інструмент самоідентифікації особистості та запорука ефективної взаємодії в полікультурному світі. Застосування кроскультурного підходу у вивченні культурологічних дисциплін, зокрема через компаративний аналіз національної культурної спадщини з надбаннями інших народів, відкриває нові горизонти для когнітивного розвитку та сприяє глибшому розумінню глобальних процесів через призму різноманітного культурного досвіду. Міжкультурний обмін знаннями та смислами не лише розширює інтелектуальні горизонти, але й формує цілісне уявлення про світову культурну панораму, що є надзвичайно важливим для майбутніх фахівців у сфері дизайну.

Освітня сфера відіграє ключову роль у формуванні культурної компетентності, виконуючи подвійну функцію: як джерело духовного збагачення, що передбачає глибоке вивчення як національної, так і світової культурної спадщини, та як каталізатор глобального прогресу через сприяння розумінню міжкультурних взаємодій. Включення до навчальних програм різноманітних культурних феноменів, таких як мистецькі твори, літературні шедеври, міфологічні наративи, правові системи та релігійні традиції, незалежно від їхнього національного походження, сприяє формуванню цілісного світогляду та розумінню культурного різноманіття як невід'ємної складової сучасного світу.

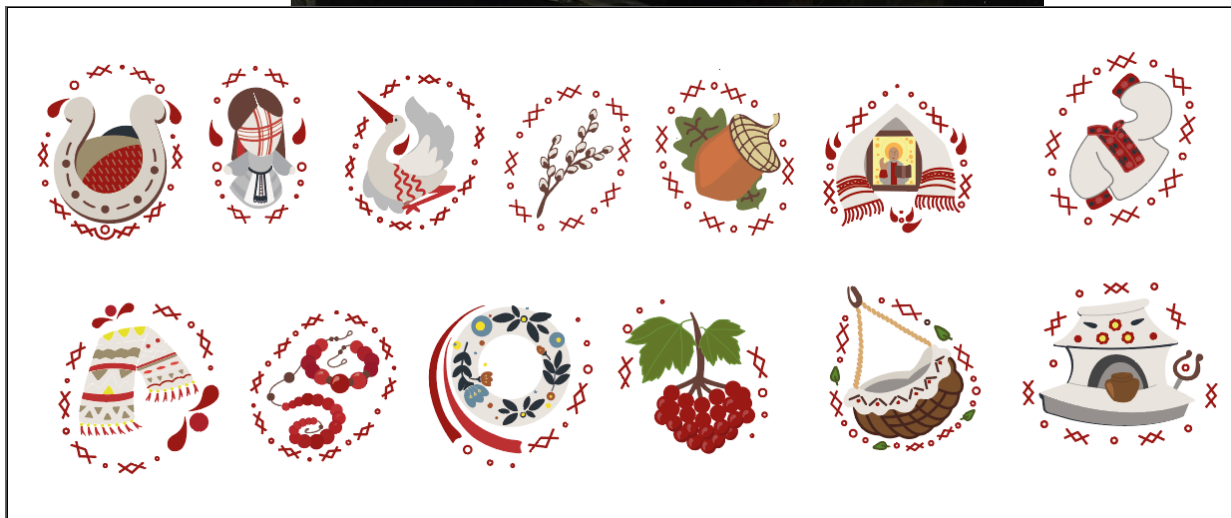
Водночас культура, у своїй багатогранності та унікальності кожної її складової, є системою акумульованих знань, уявлень та досягнень, що слугують важливими орієнтирами в сучасному інформаційному просторі. Взаємодія освіти та культури створює потужний механізм особистісного зростання, що дозволяє не лише зберігати національну самобутність, але й ефективно інтегруватися у глобалізований світ через розвиток навичок кроскультурної комунікації та глибоке розуміння особливостей інших культур.

У цьому контексті особливої уваги заслуговує культурологічний проєкт «Незримі вартіві», що став результатом плідної міждисциплінарної співпраці студентів IV курсу освітньо-професійних програм Графічний дизайн та Організація масових і театралізованих видовищ. Цей проєкт є яскравим прикладом інтеграції теоретичних знань з практичною діяльністю, спрямованою на актуалізацію національної культурної спадщини засобами сучасного мистецтва. Ідея проєкту полягала у створенні новели в жанрі урбан-фентезі, яка розкриває значення традиційних українських оберегів у сучасному контексті.

Реалізація проєкту відбувалася під науково-педагогічним керівництвом викладачів Валентини Дацун, Наталії Хімчик та Тамари Назаренко, які забезпечили методологічну підтримку, координували творчі процеси та сприяли формуванню цілісної концепції міждисциплінарної взаємодії студентських команд.

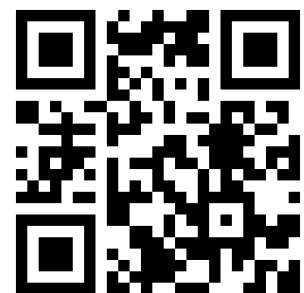
Студенти спеціальності Менеджмент СКД освітньо-професійної програми «Організація масових і театралізованих видовищ» розробили сюжетну канву новели «Одвічні обереги народу мого», яка змальовує майбутнє України, що зберегла свою ідентичність завдяки незламності культурної пам'яті, де центральним образом виступає ідея оберегів як невидимих духовних цінностей.

У процесі реалізації проєкту студенти спеціальності Дизайн відіграли головну роль у візуальному втіленні авторського задуму: ними було створено ілюстрації до ключових епізодів новели, а також розроблено оригінальні стилізовані наліпки з зображеннями оберегів, що мають інтерактивний характер і залучають читача до співтворчості. Крім того, студенти здійснили комплексне художнє оформлення видання з урахуванням сучасних тенденцій графічного дизайну та особливостей сприйняття візуальної інформації молодим поколінням.

Для візуалізації були обрані обереги, які мають глибоке сакральне значення в українській традиційній культурі та водночас вирізняються візуальною унікальністю, що дозволяє створити яскраві й упізнавані графічні образи. Ці символи: рушник, колиска, покуть, піч, підкова, лялька-мотанка, сорочка-вишиванка, вінок, намисто, калина, дуб і лелека – не лише репрезентують традиційні уявлення про обереги, а й сприяють формуванню емоційного зв'язку читача з українською культурною спадщиною через візуальні засоби.

Важливим етапом роботи став кроскультурний аналіз символіки оберегів. З метою розширення контексту її розуміння та виявлення універсальних культурних кодів студентами освітньо-професійної програми Організація масових і театралізованих видовищ було проведено дослідження символічного значення оберегів у різних етнічних культурах світу. Аналізувалися такі символи, як скандинавський Альгіз, турецький назар бонджук, китайський вузол щастя, кельтський триквестр, африканські маски та індіанські ловці снів. Результати цього дослідження були візуалізовані у формі коротких інформативних відеороликів, що розкривають глибинну семантику, культурний контекст та духовне коріння кожного оберега.

Інтеграція QR-кодів у макет книги забезпечила читачам безпосередній доступ до цих мультимедійних матеріалів, сприяючи глибшому зануренню у світ символів та формуючи розуміння спільності людських цінностей, відображених у різноманітних культурних традиціях.

Таким чином, мистецький проєкт «Незримі вартіві» став прикладом успішної інтеграції кроскультурного підходу в процес фахової підготовки майбутніх графічних дизайнерів та організаторів соціокультурної діяльності.

Створення новели «Одвічні обереги народу мого» стало не лише практичним завданням з ілюстрування та оформлення книги, але й глибоким дослідженням культурних символів у глобальному контексті. У процесі роботи студенти не просто засвоювали технічні навички, пов'язані з графічним дизайном та організацією культурно-мистецьких проєктів, а й занурювалися у світ української традиційної культури, осмислюючи її багатство, сакральність і сучасну значущість. Застосування кроскультурного аналізу дозволило розширити розуміння національної культурної спадщини, підкреслити її унікальність та водночас виявити спільні риси з культурними традиціями інших народів світу, що сприяє формуванню більш цілісної та усвідомленої культурної ідентичності.

Вважаю, що подібні міждисциплінарні проєкти є ефективним інструментом сучасної освіти, оскільки сприяють не лише розвитку професійних компетентностей майбутніх дизайнерів і організаторів соціокультурної діяльності, але й формуванню їхнього критичного мислення, креативності, емоційного інтелекту, толерантності та здатності до ефективної кроскультурної комунікації. Саме ці якості є визначальними для успішного фахівця в умовах глобалізованого, культурно різноманітного світу, де розуміння культурної специфіки, повага до інших традицій та здатність до міжкультурного діалогу стають не тільки особистісними цінностями, а й професійною необхідністю. Проєкт «Незримі вартіві» доводить, що культура може бути живою, дієвою та актуальною формою освіти, яка формує світогляд, розвиває творчу уяву й сприяє збереженню духовної спадщини нації через сучасні мистецькі практики.

Олеся ГІНДІЧ,
*студентка спеціальності 192 Будівництво
та цивільна інженерія*
Науковий керівник – Оксана ПТУХІНА,
*старший викладач циклової комісії
соціально-гуманітарних дисциплін
Харківський фаховий коледж будівництва,
архітектури та дизайну
(м. Харків, Україна)*

РОЛЬ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ

Література завжди була не лише дзеркалом суспільства, а й потужним інструментом виховання, формування світогляду та моральних орієнтирів особистості. В умовах сучасних викликів, перед якими постає Україна та її молоде покоління, питання впливу національної літератури на моральні цінності набуває особливої актуальності.

Література не дає готових відповідей, вона ставить запитання. Твори українських шістдесятників (Ліни Костенко, Василя Симоненка, Василя Стуса), які боролися проти тоталітарної системи, вчать цінувати свободу слова, відстоювати правду, мати власну позицію та не боятися йти проти течії. Аналіз неоднозначних персонажів, різних точок зору на події спонукає молодь до критичного осмислення інформації, формування власної аргументованої думки, що є ключовим для свідомого громадянина.

Читання художніх творів дозволяє «прожити» життя інших людей, зрозуміти їхні почуття та переживання. Отримуючи духовне натхнення від читання для особистого розвитку, роздумів і мрій, а також для критичного аналізу самого себе, молодь прагне дізнаватися про людей, які втілюють у собі ідеали доброти, честі, справедливості та сміливості. Якщо викладач зуміє в ній пробудити ці шляхетні почуття, вона захоче наблизитися до морального ідеалу. Коли молода людина розвиває любов до читання, вона не буде нудьгувати у вільний час, шукаючи легких розваг і задоволень. Задовольняти духовні потреби повинна сама людина, будучи творцем свого духовного життя. У такі моменти самотності, які є настільки важливими для молодої душі, відбувається тонке внутрішнє самоствердження і розкриття моральної краси [1].

Звісно, вплив літератури сьогодні конкурує з іншими джерелами інформації – Інтернетом, соціальними мережами, кіно. Спостерігається тенденція до зменшення читання серед молоді. Тому важливим є не лише сам текст, а й те, як він подається – через сучасні методи викладання в школах та університетах, через створення привабливого культурного простору (літературні фестивалі, екранізації, дискусійні клуби). Необхідно показувати актуальність класичних творів та активно популяризувати якісну сучасну українську літературу, яка говорить з молоддю її мовою про її проблеми.

Розглядаючи одне з головних завдань виховання у тому, щоб пробудити в дитині любов до читання, Василь Сухомлинський наголошував на важливості індивідуального підходу до цього процесу. Він підкреслював, що таке читання має бути глибоким і проникливим, коли учень сприймає текст як засіб наближення до моральної краси, отримуючи емоційне захоплення і натхнення. Саме це сприйняття він вважав одним із найважливіших аспектів духовного наповнення особистості, яке допомагає людині краще пізнати себе, усвідомити свою унікальність і свої творчі можливості.

За такого підходу література стає не просто набором фактів для запам'ятовування чи переказування, а справжнім дороговказом у житті, джерелом духовного збагачення. Унаслідок цього молода людина починає глибше задумуватися над своїм місцем у світі, замислюється над питанням своєї ідентичності: «Хто я як особистість?» Це питання становить початок непростой і багатогранної роботи душі й розуму, тієї внутрішньої діяльності, де утверджується віра у вічні моральні цінності. У цьому процесі, за словами Сухомлинського, вихователь дає вихованцю своєрідний «духовний заряд», від сили якого залежить подальша духовна самореалізація молодої людини [2].

Коли молода людина залишається наодинці із собою, вона більше не піддається бездумному прагненню заповнити внутрішню порожнечу. Навпаки, вона починає шукати моменти для роздумів, мрій і захопленого читання. Таким чином формується її глибокий внутрішній світ та любов до справжніх духовних цінностей [2].

Отже, література грає ключову роль у формуванні ціннісних орієнтирів особистості. Через глибокі переживання, моральні дилеми та національну свідомість, вона допомагає кожному з нас знайти своє місце у світі, розвивати свої цінності та усвідомлювати важливість людських відносин. Література залишається безцінним інструментом для виховання свідомих, відповідальних та чутливих особистостей, здатних змінювати світ на краще.

Список використаних джерел

1. Побірченко Н. С. Василь Сухомлинський: формування дитячої особистості засобами художньої літератури / Наталія Семенівна Побірченко // Педагогіка і психологія. 2004. № 1. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/6/visnuk_2.pdf
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. – К.: Рад.школа, 1977. – Т.5.» URL: https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/library/biblio_oglyady/pedagogka_suhomlinskogo.pdf

*Діана ГЛУЩЕНКО,
студентка спеціальності 061 Журналістика
Науковий керівник – Тетяна ФОКІНА,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ І ЗАРУБІЖНИХ АРТБУКІВ

Ринок видавничої продукції кожної країни має свої особливості, а їхнє вивчення відіграє важливу роль для планування і управління видавничим портфелем. Численні відмінності та спільні риси українських і зарубіжних артбуків зумовлені культурними, історичними або економічними умовами. Українські артбуки зазвичай фокусуються на національних традиціях та актуальних соціальних темах, що має винятково важливе значення для самоідентифікації нації. Наприклад, автори видання «Український бестіарій» зосереджуються на розкритті української міфології, щоб зберегти і популяризувати знання про міфічних істот України та легенди про них [3]. У артбуці представлені роботи молодих авторів, які експериментують з формою і змістом, відображаючи різноманітні аспекти української культури.

В Україні також активно розвиваються проекти, які синтезують різні жанри й стилі. Наприклад, артбук «The Art Of Ukrainian Sixties» є особливим доробком, який охоплює роботи різних художників, розглядаючи контекст і впливи на їхнє мистецтво. Таким чином реципієнти можуть глибше зрозуміти не лише творчість окремих митців, оскільки цей проєкт охоплює загальні тенденції в українському мистецтві.

Зарубіжні артбуки насамперед демонструють ширший спектр підходів до створення дизайну. Видання «The Art Book» від видавництва «Phaidon Press» представляє глобальний огляд художніх течій і стилів, охоплює роботи митців з усього світу. Цей артбук ілюструє різноманітність мистецтва й надає контекст для його розуміння. Це робить його цінним ресурсом для мистецтвознавців або великої аудиторії [5, 6].

Основною характеристикою зарубіжних артбуків є комерційний компонент, що робить їх більш доступними для аудиторії.

Taschen, одне з найвідоміших видавництв у цій галузі, випускає артбуки високої якості поліграфії та дизайну. Вони часто привертають увагу аудиторії модерним стилем оформлення та стають предметом для колекціонування. Їхня ціна може бути зависокою для пересічного споживача, що вказує на використання якісних матеріалів [1, с. 58-61; 4].

Зарубіжний та український ринки артбуків також відрізняє розмір накладів. Українські артбуки зазвичай мають менші наклади, що пов'язане з обмеженим фінансуванням, невеликою цільовою аудиторією та меншою кількістю видавництв, які спеціалізуються на цьому жанрі. Зарубіжні артбуки часто випускають у значно більшій кількості, і це підтверджує їх вплив на світовий видавничий ринок [1, с. 58-61; 2].

Отже, порівняльний аналіз українських і зарубіжних артбуків показує, що обидва ринки мають свої унікальні особливості і цим забезпечують комплементарний ефект. Українські артбуки прагнуть відобразити національну ідентичність і сучасні культурні процеси, а закордонні видання демонструють глобальні тенденції та комерційний успіх, що сприяє розвитку художньої культури загалом. Відмінність у розмірах тиражування артбуків є показником різних цільових охоплень аудиторії.

Список використаних джерел

1. Бідун А. В. Типологічна специфіка артбуку як особливого виду книжкового контенту. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2019. № 7, Вип. 32. С. 58–61.
2. Видавництво Mal'opus : офіційний вебсайт. URL : <https://malopus.com.ua/artbooks/artbuk-stvorennya-svitu-gri-hogwarts-legacy> (дата звернення: 02.03.2025).
3. Вийшла книга «Український бестіарій» <https://gamedev.dou.ua/news/ukrainian-bestiarium-artbuk-release/> (дата звернення: 01.03.2025).
4. Про історію коміксу. URL: https://irbis-comics.com.ua/articles/pro_istoriju_komiksu (дата звернення: 09.09.2024).
5. Творчий опір. Співпраця Kyivgallery з The café review. URL: <https://kyiv.gallery/statii/tvorchyi-opir-spivpracia-kyivgallery-z-the-cafe-review> (дата звернення: 01.11.2024).
6. Три артбуки про сучасні романтичні стосунки. URL: <https://suspilne.media/culture/81970-kudi-znikla-lubov-tri-artbuki-pro-sucasni-romanticni-stosunki-tinder-ta-sirist/> (дата звернення: 08.09.2024).

*Анастасія ГОНЧАРЕНКО,
студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)
Науковий керівник - Ярослав БІЛИК,
голова молодіжного об'єднання
художників і мистецтвознавців
Київської організації
Національної спілки художників України,
викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

СВІТЛО І КОЛІР В УКРАЇНСЬКОМУ ІМПРЕСІОНІЗМІ: НАУКОВІ ОСНОВИ ТА МИСТЕЦЬКІ ВІДКРИТТЯ

Імпресіонізм – це мистецький напрям, що виник у Франції наприкінці XIX століття та став справжньою революцією у живописі. Його головною метою було передати миттєве враження від навколишнього світу через світло, колір і динаміку атмосфери. Художники цього напрямку прагнули зобразити мінливість природи, гру сонячного світла та ефекти повітряної перспективи.

Колір у класичному живописі до імпресіонізму здебільшого виконував репрезентативну функцію: фігури і об'єкти зображувалися за логікою освітлення та тіней. Імпресіоністи ж переосмислили природу кольору, зробивши його не лише засобом передачі форми, а й головним носієм емоції та світовідчуття. Вони зосередились на оптичних ефектах, відкриваючи, як кольори взаємодіють один з одним без фізичного змішування – безпосередньо на полотні або в оці глядача. Таким чином, колір став не результатом попереднього змішування, а живим процесом сприйняття.

Імпресіонізм зосереджувався на мимолетному відчутті, русі та світлових ефектах, що зробило його одним із найвпливовіших стилів у розвитку модерного мистецтва.

Український імпресіонізм, увібравши в себе світові тенденції, сформував власний унікальний стиль, у якому особливу роль відігравало наукове розуміння кольору. Вплив теорії колірного контрасту, оптичного змішування та взаємодії світла і тіні дав українським митцям можливість створювати живопис, сповнений динаміки та природності. Одним із найважливіших аспектів став закон одночасного контрасту Мішеля Ежена Шевреля, який пояснював, як кольори впливають один на одного.

На тлі французького імпресіонізму, де переважали м'які пастельні палітри, українські художники почали експериментувати з більш насиченими,

локальними барвами. Це пов'язано як з впливом національних традицій, так і з прагненням передати емоційну глибину українського пейзажу. Яскраві охристі, густі зелені, холодні блакитні та лілові тони стали візитівкою багатьох українських митців.

Олександр Мурашко у своїх роботах майстерно поєднував теплі та холодні тони, створюючи ефект глибини і світлових переливів, його роботи вирізняються майстерним використанням світла та кольору. Мурашко досягав глибини композицій через поєднання теплих і холодних відтінків, що створювало ефект мінливості простору та атмосферності. Він активно використовував наукові принципи кольору, зокрема вивчав взаємодію кольорів через контраст, застосовуючи теорію одночасного контрасту Шевреля.

У своїх пейзажах, Мурашко зосереджував увагу на передачі ефектів світла, що грає на поверхні води або листі дерев, відтворюючи атмосферу моменту. Його портрети, серед яких виділяються «Портрет Анатолія Петрицького» та «Портрет молодої жінки», відображають не тільки емоційний стан персонажів, а й інтенсивну гру світла на обличчі та одязі.

Основний принцип його творчості – передача змінюваного світла та кольору, що підкреслює динамічність природи, є важливим аспектом розвитку українського імпресіонізму та має значний вплив на пізніше покоління художників.

Відмовившись від традиційного змішування фарб, художники, такі як Микола Бурачек, застосовували техніку роздільного мазка, що створювала ефект природного освітлення. Його пейзажі, сповнені світлоповітряних ефектів, показують мінливість природи через колірні взаємодії.

Світло відігравало ключову роль у створенні живописних композицій. Наукові дослідження оптики підтвердили, що сприйняття кольору змінюється залежно від часу доби та освітлення. Українські імпресіоністи, зокрема Абрам Маневич, передавали мінливість світлових рефлексів у міських та сільських пейзажах. Його картини ніби дихають – завдяки ретельній роботі з тінями і відбиттям світла.

Передача простору у живописі значною мірою ґрунтувалася на принципах повітряної перспективи. Теплі відтінки зближували об'єкти, холодні – віддаляли, створюючи відчуття глибини. Сергій Васильківський, працюючи з тональними переходами, майстерно передавав безкрайність українських степів, занурюючи глядача у природну атмосферу.

Українські митці також часто зверталися до локального освітлення – теплого, м'якого, притаманного степовим і сільським просторам. У поєднанні з відкритими кольорами і широким мазком, це створювало особливу інтимність зображеного простору.

Значний вплив на розвиток українського імпресіонізму мав плернерний метод роботи, який дозволяв художникам максимально точно передати гру світла й тіней у природному середовищі. Олександр Мурашко та Михайло Бернадський використовували цю техніку, створюючи живопис, сповнений руху, повітря та кольорової експресії.

Важливим фактором розвитку українського імпресіонізму став його соціальний і культурний контекст. Попри вплив європейських мистецьких течій, українські художники формували власний національний варіант імпресіонізму, звертаючи увагу на місцеві традиції, побут і пейзаж. Історичні події, такі як революції та війни, суттєво вплинули на мистецьку сцену, змушуючи художників адаптувати свої стилістичні пошуки до нових умов. У радянський період імпресіонізм часто зазнавав критики через відхилення від соціалістичного реалізму, проте залишався важливою частиною мистецького процесу.

Порівняно з французьким імпресіонізмом, український мав більш емоційно насичену палітру, часто використовуючи контрастні кольори й густіші мазки. Якщо французи прагнули до максимальної легкості і розчинення форми, українські митці нерідко зберігали чіткість контурів, що підкреслювало національні особливості їхнього стилю.

Технічні аспекти також відігравали важливу роль. Використання місцевих пігментів і матеріалів впливало на колірну гамму картин. Деякі художники застосовували авторські методи накладання фарб, створюючи особливу текстуру поверхні полотен.

Вплив українського імпресіонізму можна знайти і в сучасному мистецтві. Багато сучасних художників використовують принципи плерного живопису, вивчають взаємодію світла й кольору, розвиваючи традиції імпресіоністичного бачення у нових контекстах. Збереження і популяризація цих творів відіграє важливу роль у мистецькій освіті та культурній ідентичності України.

Таким чином, український імпресіонізм, спираючись на наукові відкриття у сфері кольору, виробив власну естетику, що гармонійно поєднувала європейські досягнення та національні особливості. Вплив світла, оптичні ефекти та яскраве кольорове рішення роблять українські імпресіоністичні полотна особливими, підкреслюючи їхню роль у світовому мистецтві.

Список використаних джерел

1. Скляренко Г. Імпресіонізм в українському живописі. Особливості інтерпретації художнього досвіду. URL: <https://www.yumpu.com/xx/document/read/43388942/>
2. Ю. Бабунич Імпресіонізм в українському живописі доби модернізму: регіональні особливості. URL: https://lnam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/32_new/6.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. Кравченко Я. Школа Михайла Бойчука та її вплив на український імпресіонізм. <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://visnyk.lnam.edu.ua/system/files/202044/visnyk-lnam-no-44-2020-yaroslav-kravchenko-61-74.pdf>
4. Шевелева М. (2023). Олександр Мурашко: Будьте в мистецтві дітьми – щирими і безпосередніми. URL: <https://uain.press/blogs/oleksandr-murashko-budte-v-mistetstvi-ditmi-shhirimi-i-bezposerednimi-1332532>

Яна ДЕМЧЕНКО,
*студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)
Науковий керівник – Ярослав БЛИК,*
*голова молодіжного об'єднання
художників і мистецтвознавців
Київської організації
Національної спілки художників України,
викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

МИСТЕЦТВО ЯК БРЕНД: ПРИКЛАД ЛІЛІТ САРКІСЯН І ЗНАЧЕННЯ ПРОСУВАННЯ У ТВОРЧОСТІ

У сучасному світі, де цифровий простір є ключовим майданчиком для самовираження, митці стикаються з новими викликами. Бути талановитим – вже недостатньо. Необхідно вміти просувати себе, знаходити партнерства, комунікувати зі своєю аудиторією та ефективно використовувати медіа для поширення власного бачення. Прикладом митця, який не лише реалізує свої творчі ідеї, а й активно займається маркетингом, є українська художниця Ліліт Саркісян. Її діяльність демонструє, як поєднання мистецтва, підприємництва та цифрових інструментів дозволяє досягати успіху в Україні та за її межами, популяризуючи українську культуру у світі.

Цифрова присутність як мистецький бренд. Instagram-акаунт @litsarkisian.art – це приклад актуального на сьогодні портфоліо художника. Тут Ліліт ділиться не лише своїми готовими роботами, а й процесом створення, емоціями та історіями, що стоять за кожним твором. Її стрічка витримана у впізнаваному стилі: ніжні акварелі, флористичні мотиви, природні образи. Вона формує естетику, яка резонує з аудиторією, і водночас виконує функцію особистого бренду. Її образ – продуманий і послідовний, що є важливим елементом сучасного мистецького маркетингу. Такий підхід дозволяє Ліліт залучати не лише поціновувачів мистецтва, але й потенційних партнерів, з якими можливі креативні співпраці.

Співпраця та комерційний успіх. Ліліт активно співпрацює з локальними брендами, культурними ініціативами та проєктами. Вона створює ілюстрації для рекламних кампаній, оформлення книжок і візуальних матеріалів, розробляє мерч та колекції у співпраці з дизайнерами. Її роботи – це не лише творчість, а й повноцінний продукт, що має естетичну та комерційну цінність.

Саме вдале поєднання мистецтва й маркетингу дозволило їй монетизувати свою діяльність, зберігаючи автентичність і культурну глибину.

Міжнародне охоплення та вплив. Ліліт активно популяризує українське мистецтво за кордоном. Її роботи часто поширюються в іноземних медіа, а замовлення надходять не лише з України, а й із США, Канади, Європи. Таким чином, вона виступає своєрідним культурним амбасадором – показує світові, що українська естетика може бути сучасною, універсальною та привабливою для міжнародної аудиторії.

Колаборації з брендами: синергія творчості та бізнесу. Ліліт є активною учасницею креативних колаборацій з локальними українськими брендами. Зокрема, вона створила ілюстрації для шоколаду Spell Chocolate, взяла участь у створенні авторських пазлів разом із Frisson, а також розробила дизайн пледів у співпраці з Woolkrafts. У кожному з цих кейсів ілюстрації Ліліт не лише прикрашають продукт, а й надають йому ідейну глибину та естетичну цінність. Такі співпраці сприяють поширенню українського мистецтва у повсякденному житті, одночасно забезпечуючи художниці стабільний дохід.

Власний бренд як інструмент самореалізації. Окрім колаборацій, Ліліт створила власний бренд ІІІТ SARKISIAN, під яким випускає колекції одягу та аксесуарів з авторськими принтами. Це не лише комерційна ініціатива, а й стратегія культурної експансії. Крізь свій бренд вона транслює власне художнє бачення світу, інтегруючи мистецтво в модний простір. Таким чином вона популяризує українську візуальну культуру, інтегруючи її у повсякденне життя, роблячи її модною та легко впізнаваною.

Освітній напрям та вплив на аудиторію. Не менш важливою є її роль як артпросвітниці. Через платформу @art_addicted Ліліт проводить майстер-класи, ділиться професійними порадами та підтримує розвиток творчої спільноти. Така активність є вагомим внеском у розвиток художньої культури та формування покоління нових українських митців, які вже на старті кар'єри розуміють цінність самопросування та взаємодії з аудиторією.

Отже, досвід Ліліт Саркісян підтверджує: маркетинг у мистецтві – не просто додаток до творчості, а її невіддільний складник в умовах сучасного світу. Її діяльність є доказом того, що художник може бути не лише творцем, а й менеджером, підприємцем, наставником і культурним амбасадором.

Список використаних джерел:

1. Гончар Х. Woolkrafts: українська ковдра як заява. URL: <https://www.spendwithukraine.com/post/woolkrafts-the-ukrainian-blanket-as-a-statement>
2. Бутко К. Бренд Frisson випустив лімітовану колекцію пазлів із графікою українських художників. URL: <https://pragmatika.media/news/brend-frisson-vypustyv-limitovanu-kolektsiiu-pazliv-iz-hrafikoiu-ukrainskykh-khudozhnykiv/>
3. Офіційний сайт Lilitsarkisian URL: <https://lilitsarkisian.com/>
4. Саркісян Л. Instagram URL: <https://www.instagram.com/litsarkisian>

Анастасія ЗАБОРОВЕЦЬ,
студентка спеціальності 061 Журналістика
Науковий керівник - Олександр КАЗАКОВ,
кандидат історичних наук, доцент,
викладач циклової комісії
суспільних дисциплін і правознавства
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

МАЙДАНИ ЯК ФЕНОМЕН НОВІТНЬОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНИ - ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ, ЩО ПЕРЕТВОРИЛИСЬ НА КУЛЬТУРНІ СИМВОЛИ

Україна весь час свого існування боролась за свободу та незалежність у повстаннях, війнах та революціях. Це, безумовно, впливало на людей й народ, на їх сприйняття державності. У кожному поколінні українців були люди, що намагались змінити державу на краще, врятувати її від гніту загарбників.

Саме такі люди, що прагнули змін та покращення ситуації в країні влаштовували мирні демонстрації, мітинги та акції протестів у сучасності, з метою привернути увагу влади до тих чи інших проблем. Одна з таких акцій протесту у листопаді 2004 переросла у Помаранчеву революцію, а протест у листопаді 2013 перетворився на Революцію гідності. Революція - це швидка радикальна зміна системи, тому безумовно, без насилля й жертв на жаль не обійшлось. Однак, революції в Україні перетворились на культурні символи, в першу чергу на символ незламності та непоборності нашого народу. Попри події, що, як вже зазначалось, не один раз відбувались на Майдані, люди залишались незламними та натхненними і з натхненням творили мистецтво, безпосередньо пов'язане з боротьбою та змінами. Люди творчості, самі революціонери, медики, волонтери писали пісні, вірші, картини, створювали те, у чому відображалось сьогодення всього українського народу. Саме це в подальшому стане символами тих подій, символами змін та нової України.

Питання майданів, як феномену новітньої культурної пам'яті досліджували у своїх роботах Марсі Шор, Матвій Вайсберг, Влада Ралко та інші українські та закордонні митці й науковці.

Революції безумовно впливали на громадян, державний лад, настрої суспільства тощо. Люди, через кровопролитні події мали потребу продемонструвати всьому світові те, що відбувається у їхній країні. Фактично, перебіг подій та «пейзажі» Революції зобразив у своїх картинах Матвій Вайсберг – київський митець, що створив серію картин під назвою «Стіна». «Стіна» врешті стала «творчим» відбитком Революції. Вагомою мистецькою роботою також є «Київський щоденник» Влади Ралко. Художниця вела щоденник, що складався з картин та щодня малювала події, що оточували її. «Щоденник» має 358 картин, що містять у собі інформацію про те, що відбувалось. Частина робіт «Київського щоденника» увійшла до колекції

«Мистецького арсеналу» – однієї з найбільших арт-платформ що часто зверталась до теми Революції та її впливу на життя та творчість українців. Та не тільки в картинах зображуються події Майданів, революціонери самі переосмислювали революції та надавали їм сенсів. Наприклад, під час Революції гідності була створена новорічна ялинка з плакатами та гаслами, барикади, на яких малювали та писали рядки віршів, дзеркала перед беркутом та інше, що робили революціонери, сповнене символізмом.

Також окремим явищем Майдану було угруповання «Мистецький барбакан» – творчий форпост, створений митцями. Барбакан звели за один день, пізніше у ньому виготовляли запалювальні суміші, які використовували проти беркутів. На споруді було багато плакатів карикатурами влади або гаслами, що підтримували бойовий дух.

Та до нових державних, культурних та творчих звершень Революція гідності підштовхнула не тільки українців. Американський історик Марсі Шор присвятила революції книгу під назвою «Українська ніч». Під час революції Шор відвідувала Україну декілька разів та стежила за перебігом подій в інтернеті. Її книга фактично є свідченням самовидця історичних подій, що відбувались у нашій державі. Героями книги є студенти, викладачі університетів, митці, письменники, науковці, отже всі, хто так чи інакше доклали руку до революційного руху. Власне, завдяки цій книзі іноземна спільнота може дізнатись про події, що відбувались в Україні та зрозуміти, що наші Революції, а надалі і війна не є невеликим конфліктом у далекій країні південно-східної частини Європи, а є боротьбою народу за незалежність та власну державу.

Можна сказати, що незважаючи на жертви, революції мали певні позитивні моменти. До прикладу, посилення ролі громадянського суспільства та зміцнення національної ідентичності після революції гідності. За даними соціологічних досліджень 53% українців станом на 2021 рік спілкувалися українською вдома, російською – 29% громадян України, на це, безумовно також вплинули революції, адже завдяки ним громадяни згадували про важливість своєї держави та мови. Окрім цього, держава почала сприяти створенню кінопродуктів з українськими акторами, режисерами, сценаристами, завдяки чому вітчизняні кінострічки популярними не тільки серед українців, а й за кордоном. Також позитивним наслідком є так зване «очищення» української культури – декомунізація, що новою хвилею накрила Україну після прийняття Верховною Радою України 4-ох законів про декомунізацію 9 квітня 2015 року. 21 травня того ж року закони вступили в дію. Наслідком декомунізації стали «очищення» України від радянської символіки та остаточне усвідомлення злочинів СРСР проти українського народу.

Революції залишаються у нашій національній пам'яті, адже вони є феноменами новітньої української культури, крім того, вони стали основою для творчого доробку багатьох митців сучасності. Для багатьох події Майданів стали поштовхом для створення нових культурних традицій й звичаїв, вивчення

нашої історії, мови. Саме тому треба пам'ятати про події 2004 та 2013 років та продовжувати відстоювати свою державу та свободу.

Список використаних джерел

1. Ukrainian Research Institute Harvard University. Світло «Української Ночі»: Єльський Історик Про Революцію Гідності. 2018. URL: <https://www.huri.harvard.edu/news/>
2. Українська правда, Г. Щокань Революція Гідності в мистецтві: які твори можуть залишитись «у вічності» і про що вони розповідатимуть. 2023 URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/02/20/252941/>
3. Суспільне Культура, Я. Качковська Як Помаранчева революція та Революція гідності змінили українське мистецтво. 2024. URL: <https://suspilne.media/culture/884689-ak-pomaranceva-revolucia-ta-revolucia-gidnosti-zminili-ukrainske-mistectvo/>
4. Nev Voice Культурний форпост Майдану. Як утворився й жив Мистецький Барбакан під час Революції Гідності. 2021. URL: <https://nv.ua/ukr/kyiv/yak-stvoryuvali-misteckiy-barbakan-pid-chas-revoluciji-gidnosti-foto-50197020.html>
5. Український Інститут Національної Пам'яті URL: <https://old.uinp.gov.ua/page/dekomunizatsiya-0>

Вероніка ІВАНІШКО,
студентка спеціальності 061 Журналістика
Науковий керівник – Тетяна ФОКІНА,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОФОРМЛЕННЯ ГРАФІЧНИХ АЛЬБОМІВ

У сучасному дизайні графічні альбоми відіграють ключову роль у візуальному представленні брендів і творчих ідей. Постійна еволюція цифрових технологій та зміна естетичних уподобань споживачів зумовили появу нових тенденцій, які формують актуальні підходи до оформлення таких видань. У 2025 році дизайнери дедалі частіше звертаються до мінімалізму, сміливої типографіки, 3D-елементів, ретроестетики, екологічного дизайну та інтерактивної графіки, поєднуючи традиційні засоби з інноваційними інструментами. Розглянемо детальніше десять провідних тенденцій, які визначають сучасне оформлення графічних альбомів.

1. Мінімалізм.

Домінує в дизайні з акцентом на простоті та ясності і передбачає видалення непотрібних елементів для створення чистого, функціонального дизайну, який ефективно передає повідомлення. Прикладом успішного

мінімалістичного дизайну є бренди Apple і Muji – їхній простий стиль легко впізнається та добре запам'ятовується. Залучення графічного дизайнера може гарантувати, що мінімалістичний дизайн буде не лише естетично привабливим, але й стратегічно узгодженим з повідомленням бренду.

2. Смілива типографіка.

Типографіка – це важлива частина графічного дизайну, і у 2025 році особливо популярними стали жирні, помітні шрифти. Вони добре привертають увагу й допомагають показати характер бренду. Також популярні нестандартні шрифти без засічок, які виглядають сучасно й креативно. Щоб обрати найкращий варіант і вдало його використати, варто звернутися до професійного дизайнера – він підбере шрифт так, щоб він гармонійно поєднувався з усім оформленням, а не затьмарював його.

3. 3D-елементи та реалізм.

Інтеграція 3D-графіки революціонізує способи взаємодії брендів зі своєю аудиторією. Ця тенденція дозволяє створювати більш захопливі та динамічні візуальні ефекти, які ідеально підходять для брендингу та рекламних кампаній. Графічні дизайнери володіють технічними знаннями для створення високоякісних 3D-дизайнів, які покращують візуальну історію бренду.

4. Ретро та вінтажна естетика.

Популярні кольорові палітри та графічні елементи 70-х і 80-х років ХХ ст. знаходять нове життя в сучасному дизайні. Кваліфікований графічний дизайнер може допомогти модернізувати цю вінтажну естетику, гарантуючи, що вона буде резонувати з сучасною аудиторією, зберігаючи при цьому унікальну ідентичність бренду.

5. Сталій розвиток та екологічний дизайн.

Оскільки питання сталого розвитку набуває все більшого значення, у 2025 році більшої популярності набуває екологічний дизайн. Ця тенденція підкреслює використання стійких матеріалів і практик у графічному дизайні. Графічний дизайнер може допомогти створити стійку графіку, яка відповідає прихильності бренду до екологічної відповідальності.

6. Змішані медіа та колаж.

Поява змішаних медіа в графічному дизайні пропонує інноваційний підхід до візуальної розповіді. Поєднуючи різні елементи, такі як фотографія, цифрова графіка та традиційне мистецтво, дизайнери можуть створювати переконливі та багатогранні композиції. Залучення дизайнера, який володіє цими техніками, може допомогти створити унікальні та візуально вражаючі кампанії, що привертають увагу аудиторії.

7. Анімована та інтерактивна графіка.

У цифрову епоху анімація стає найважливішим компонентом привабливого дизайну. Інтерактивна графіка покращує користувацький досвід на цифрових платформах. Співпраця з професійним дизайнером гарантує, що анімація буде не лише візуально привабливою, але й ефективно передаватиме повідомлення вашого бренду.

8. Яскраві та насичені кольорові палітри.

2025 рік – це час сміливих та яскравих кольорів, які викликають емоції та сприяють залученню аудиторії. Розуміння теорії кольору та його психологічного впливу має важливе значення для вибору палітри, яка резонуватиме з реципієнтами. Співпраця з графічним дизайнером може допомогти вибрати та реалізувати кольори, які не лише приваблюють, але й відповідають ідентичності бренду.

9. Геометричні фігури та візерунки.

Геометричний дизайн привабливий для брендів, які прагнуть передати точність і сучасність. До них належать бренди, які успішно використовують геометричні елементи. Графічний дизайнер може покращити ці геометричні елементи, щоб вони гармонійно поєднувалися з візуальною ідентичністю бренду.

10. Індивідуальні ілюстрації та елементи, намальовані від руки.

Ефективність персоналізованих, намальованих від руки дизайнів полягає в їхній здатності передавати автентичність і креативність. Дизайнер допоможе розробити унікальні ілюстрації, які відображатимуть ідентичність і цінності бренду [1;2;3].

Отже, у 2025 році оформлення графічних альбомів зазнає значного впливу новітніх тенденцій, що є відображенням технологічного прогресу і змін у споживчих смаках. Від мінімалізму та сміливої типографіки до захопливих 3D-елементів та ностальгійної ретроестетики, сучасні дизайнери активно експериментують з різноманітними підходами. Важливу роль відіграють також екологічна свідомість, що проявляється в сталому дизайні, та прагнення до унікальності через змішані медіа й індивідуальні ілюстрації. Анімація, інтерактивність, яскраві кольорові палітри та геометричні візерунки також є ключовими елементами, що формують візуальну мову сучасних графічних альбомів. Успішне впровадження цих тенденцій часто потребує залучення кваліфікованих графічних дизайнерів, здатних поєднати естетику з ефективною передачею ідентичності та цінностей бренду.

Список використаних джерел

1. Функції ілюстратора. URL: <https://www.adobe.com/ua/products/illustrator.html> (дата звернення: 27.03.2025).
2. Top 10 Graphic Design Trends 2024. URL: <https://rubii.com/blog/top-10-graphic-design-trends-2024> (дата звернення: 18.03.2025).
3. Types of Book Illustrations: A Comprehensive Guide. URL: <https://hancockpublishers.com/blogs/types-of-book-illustrations/?form=MG0AV3> (дата звернення: 12.03.2025).

Марія КЛИМЕНКО,
студентка спеціальності 014.13 Середня освіта
(Музичне мистецтво)
Науковий керівник – Анатолій ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ,
викладач-методист циклової комісії природничих дисциплін
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВЗАЄМОДІЯ КОЛЬОРУ ТА МУЗИКИ В МИСТЕЦТВІ ТА ТЕРАПІЇ

Актуальність теми

Колір і музика є двома важливими елементами, які мають потужний вплив на емоційний стан людини. Вони здатні передавати почуття, настрої і навіть змінювати психоемоційний стан. Зважаючи на це, дослідження взаємодії цих елементів у контексті мистецтва та терапії є надзвичайно актуальним. Їх енергія може бути використана для досягнення максимального емоційного ефекту в творчих і терапевтичних процесах.

Мета та завдання дослідження

Метою цієї роботи є дослідити, як колір та музика взаємодіють між собою і які психоемоційні ефекти ця взаємодія може спричинити. Завданням роботи є:

1. Розкрити принципи взаємодії кольору та музики в мистецтві.
2. Дослідити роль кольору та музики в терапевтичному контексті.
3. Оцінити, як ці елементи взаємодіють на психологічному рівні.

Об'єкт і предмет дослідження

Об'єктом дослідження є взаємодія кольору та музики, а предметом – їх вплив на психоемоційний стан людини в контексті мистецтва та терапії.

Значення кольору в психології.

Протягом кожного дня в житті люди оточені різними кольорами, такими як зелений чи синій, і ці кольори значно впливають на їхні емоційні та психологічні стани. Колір впливає на вибір величезної кількості предметів домашнього вжитку, таких як одяг, інтер'єри, а також аксесуари, які відображають зовнішні почуття, настрої та темпераменти даної особистості. Це не просто частина естетичного сприйняття, але й потужний психологічний інструмент для змінення людських емоцій і почуттів.

Нещодавно психологи зазначили, що кольори можуть викликати широкий спектр емоцій. Наприклад, бліді теплі відтінки здебільшого асоціюються з щастям, тоді як холодні – з спокоєм або відстороненістю. Рішення щодо вибору кольору, разом зі структурою довколишнього середовища, може призвести до поліпшення або погіршення настрою та психоінтелектуального стану особи. Дослідження показали, що вісімдесят відсотків сприйняття кольору «вбирається» нервовою системою, у той час як лише двадцять відсотків – через очі.

Кожен колір має емоційні відтінки, які створюють підсвідомі асоціації. Червоний символізує силу та енергію, тоді як синій відноситься до довіри та безпеки, а зелений символізує баланс та спокій. Кольори не тільки фарбують об'єкти, вони змінюють індивіда, створюючи бажані настрої та почуття, тим самим змінюючи їхні внутрішні стани.

Кольори впливають на емоції та сприйняття.

- **Фіолетовий** асоціюється з мудрістю й натхненням, але в надлишку може викликати меланхолію.
- **Синій** заспокоює, зменшує стрес і створює творчу атмосферу.
- **Зелений** символізує природу та гармонію, допомагає розслабитися, але у великій кількості може знижувати активність.
- **Червоний** стимулює енергію та пристрасть, проте інколи провокує агресію.
- **Жовтий** дарує оптимізм і покращує концентрацію, але надлишок може викликати тривогу.
- **Чорний** виглядає елегантно й формально, проте може асоціюватися зі смутком.
- **Помаранчевий** заряджає енергією й піднімає настрій.
- **Блакитний** допомагає розслабитися й сприяє роздумам.
- **Білий** символізує чистоту та новий початок.
- **Коричневий** викликає відчуття стабільності, але може виглядати надто консервативним.

Психологія кольорів та її особливості

Спостереження за кольором є справою практично надзвичайно суб'єктивною, оскільки колірна чутливість будь-якої молоді особи не залежить від позитива в психофізіологічному стані. Він непостійний у залежності від настрою, а також рівня втоми, а в окремих випадках навіть стресу, небезпеки чи загрози. Індивідуальна психологія кольору застосовується у рекламі та дизайні. Наприклад, вдале використання кольорів у фарбуванні логотипу здатне дуже істотним чином вплинути на емоційний стан та їх поведінку.[7]

Психологи, дизайнери, і, навіть, маркетологи вже активно застосовують кольори, які створюють виражені емоції, в різних сферах життя. Вони здатні не лише формувати настрій, але й, на рівні підсвідомості, чинити вплив на вибір дій і рішень.

Музика як емоційний фактор

Музика, безперечно, є унікальним інструментом, що робить дивовижні речі з нашими емоціями, настроєм і почуття стають більш різноманітними та активними. Вона здатна дарувати радість, надихати, допомогти острожитися у важкий час, або навіть пробудити ностальгію.

Через ритми, гармонію та мелодії музичні твори володіють емоційно переконливими можливостями людини, яка їх слухає. Музика – це потужна допомога в скрутний час. Мелодія і ритм здатні посилювати емоційне відчуття стуж і давати емоційну насолоду людині. Її здатність посилювати вже

надзвичайно сильні емоції є одним із механізмів музики. Уява людини може зробити їх ще більш потужнішими. Коли особа перебуває у стані суму, тоді вона може самотійно посилити звучання та покращити емоційний фон. Водночас спокійні ліричні звуки дозволяють людині розслабитися після важкого дня, а енергійна ритміка дозволяє заряджатися енергією.

Важливо зазначити, що пам'ять і власна інтерпретація кожної особи щодо спогадів та асоціацій, та пануючі жанри охоплюють унікальний плей лист для кожного з нас. Це і є причина, чому одна і та сама особа може мати різні емоції від однієї й тієї ж музики. Підсумовуючи, музика є важливим та необхідним конструктивом в базових емоціях свідомої концентрації. З її допомогою ми можемо творити, надихати, проявляти почуття, або навпаки погрожувати.[8]

Дослідження зв'язку між кольором і музикою

Як відомо, колір і музика можуть викликати сильні емоції у людини. Стосунки, що склалися у суспільстві, можуть вплинути на те, як людина сприймає звуки і образи. За допомогою цих елементів можна відтепер формувати різноманітні психоемоційні настрої: залежно від асоціацій, які психіка пов'язує із ними.

Взаємозв'язки між кольорами та музичними елементами вивчають вже багато років. Кожному звуку присвоєно свій колір, що відповідає деякій ноті, а Ньютон був першим, хто зв'язав музику з фізикою, склавши кольорову гамму для духових інструментів, де «до» відповідало червоному, «ре» – фіолетовому, а «соль» був зеленим. Навіть у XVIII столітті був створений інструмент, що звався «Кольоровий Клавикорд», який за допомогою кольорових каменів, стрічок і свічок показував звук на яскравих образах на контраст їхньої основи.[6]

Одними із синестетиків на думку художників є Олександр Скрибін і Мікалоюс Чюрльоніс, здатні сприймати музику по-різному, адже відрізняється від звичайного людського сприйняття. Кольоровий слух, на жаль, рідко, але все ж існує.[3]

Дослідження показують, що певні музичні стилі та тони часто асоціюються з певними кольорами. Наприклад, швидка, ритмічна музика в мажорній тональності часто асоціюється з яскравими кольорами – жовтим або помаранчевим, – які асоціюються з почуттям радості та енергії. Навпаки, повільні і меланхолійні твори в мінорних тональностях часто асоціюються з холодними кольорами – синім або фіолетовим, передаючи спокій або легкий смуток.

Цікаво, що ця взаємодія має не лише суб'єктивні, а й фізіологічні ефекти. І музика, і колір можуть змінювати частоту серцевих скорочень, рівень збудження і навіть когнітивні процеси. Наприклад, теплі кольори в поєднанні з динамічною музикою можуть стимулювати активність, а холодні кольори та плавні мелодії можуть сприяти розслабленню.

Таке поєднання активно використовується в мистецтві, дизайні і навіть терапії. В аудіовізуальному мистецтві взаємодія звуку та кольору допомагає створити глибші емоційні ефекти, а в психології та медицині воно

використовується для корекції емоційного стану людей. Таким чином, музика та колір не лише окремо впливають на наше сприйняття, але й у поєднанні можуть значно посилювати одне одного, створюючи багатогранне емоційне середовище.[6]

Взаємодія кольору та музики відіграє значну роль у різних сферах мистецтва, зокрема в образотворчому мистецтві, кінематографії та дизайні.[3]

Музика і колір в образотворчому мистецтві

В свою чергу, багато художників відчували «колір музики». Серед них можна назвати Олександра Богомазова, Тіберія Сільваші, Василя Єрмилова.

Олександр Богомазов був відомий як «український Пікассо» і вважався одним з піонерів кубофутуризму та спектралізму в українському мистецтві. У його теоретичній праці «Мистецтво та елементи» досліджувалася взаємодія кольорів, форм і руху – що порівнюють з мелодіями музики. Богомазов виробляв упевнення про те, що колір може викликати емоції аналог із мелодіями музики, а його творчі роботи передавали динаміки через кольоровий контрасти і композицію.

Тіберій Сільваші – сучасний український митець-абстракціоніст, який вивчає взаємодію кольору та простору в своїх роботах. Його твори часто асоціюються з музичними поняттями, такими як «гармонія» та «ритм». Сільваші майстерно використовує кольорові площини для створення візуального «музичного полотна», яке здатне захопити глядача через емоційне сприйняття.

Василь Єрмилов був представником конструктивізму і експериментував з кольором та формою у своїх роботах варто порівнювати з музичними композиціями. В його творах часто можна помітити геометричну структуру схожу на музичні партитури; кожен елемент має свою власну позицію та функцію.[9]

Колір та музика в кінематографії

У кінематографі поєднання кольору і музики є потужним інструментом для передачі емоцій і створення атмосфери. Режисер Вонг Кар-Вай відомий своїм розумним використанням кольорової палітри та музичного супроводу для посилення емоційного впливу своїх фільмів. У «Настрої кохання» (2000) насичені червоні кольори підкреслюють пристрасть і напругу між героями, а ретельно підібраний саундтрек доповнює візуальні ефекти, створюючи глибоке емоційне занурення. [1]

Використання кольору та музики у дизайні та рекламі

У сфері дизайну та реклами поєднання кольору та музики використовується для створення певних асоціацій та емоцій у споживачів. Бренд ретельно підбирає колірні рішення та музичні композиції, щоб викликати бажану реакцію. Наприклад, використання яскравих теплих кольорів і динамічної музики може викликати енергію та радість, тоді як холодні кольори та заспокійливі мелодії можуть викликати відчуття спокою та розслаблення. Таке поєднання допомагає створити сильніший емоційний зв'язок між товаром і споживачем, тим самим підвищуючи ефективність рекламної кампанії.

Тому інтеграція кольору та музики в різні форми мистецтва та комунікації стає потужним інструментом для передачі емоцій, формування настрою та впливу на сприйняття аудиторії.

Практичне застосування в мистецьких проектах

Сучасні художники активно інтегрують музику та колір у свої роботи, створюючи мультимедійні інсталяції, які залучають глядачів до інтерактивного досвіду. Такі проекти поєднують звукові та візуальні елементи, дозволяючи відвідувачам відчувати синестетичний ефект, де звук і колір зливаються в єдине сприйняття. Це сприяє глибшому емоційному зануренню та розширює межі традиційного мистецтва.

Рекомендації щодо використання кольору та музики в терапевтичних практиках

У терапії поєднання кольору та музики використовується для досягнення позитивних змін у психічному та фізичному стані пацієнтів. Кольоротерапія, як метод впливу на психіку та фізіологію людини, базується на здатності кольорів викликати певні емоційні реакції. Наприклад, синій колір може заспокоювати, тоді як червоний – стимулювати. Музика, у свою чергу, впливає на емоційний стан через ритм, мелодію та гармонію.

Комбінування цих двох елементів у терапевтичних сеансах може підсилити позитивний ефект. Для пацієнтів з депресією рекомендується використовувати світлі, теплі кольори в поєднанні з мажорною музикою, що сприяє підвищенню настрою. Для осіб з високим рівнем стресу підходять спокійні, прохолодні кольори та музика з повільним темпом, що допомагає розслабитися та знизити тривожність. Індивідуальний підхід є ключовим, оскільки реакція на колір та музику може варіюватися залежно від особистих уподобань та культурного контексту.

Таким чином, інтеграція кольору та музики в мистецькі проекти та терапевтичні практики відкриває нові можливості для емоційного вираження та покращення психічного здоров'я, підкреслюючи важливість мультисенсорного підходу в сучасному суспільстві.[2][4][5]

Висновки

1. Основні результати дослідження

Взаємодія кольору та музики має потужний емоційний ефект на людину. Як кольори, так і музика здатні викликати специфічні емоції, що може бути використано для покращення психоемоційного стану.

2. Практичні рекомендації

Рекомендується активно застосовувати принципи взаємодії кольору та музики в мистецьких і терапевтичних практиках для досягнення максимального ефекту.

3. Перспективи для подальших досліджень

Подальші дослідження можуть зосередитись на більш глибокому вивченні нейропсихологічних механізмів взаємодії кольору та музики, а також на розробці нових терапевтичних методів.

Список використаних джерел

1. Гуменюк Карина // Візуальна поезія Вонга Карвая: майстер кінематографічного стилю [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://speka.media/vizualna-poeziya-vonga-karvaya-maister-kinematograficnogo-stilyu-pl47rd?utm_source=chatgpt.com
2. Дорогань Ілона // Терапія кольором: психологічний та фізіологічний аспекти [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://contculture.com.ua/uk/journals/tom-23-2-2023/terapiya-kolorom-psikhologichny-ta-fiziologichny-aspekti>
3. Лапко Ілля Сергійович // Кваліфікаційна робота «Колір та музика: актуалізація музичних смислів через візуальне» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1a17994b-4b27-444d-bce1-5b4f3569d210/content>
4. Львов Олександр, Жабко Наталія координатори проекту // Навчальний проект «Підвищення кваліфікації за напрямком музикотерапія» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://arttherapy.usplviv.com/index.php/terapiia-mystetstvom/86-muzykoterapiia>
5. Лобчикова Катерина Володимирівна викладач МБОУ ДОД «ДШМ ім. В.В. Буніна» р. Скопин // Реферат на тему: «Взаємозв'язок музики з живописом, архітектурою, танцем, і словом» [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://ped-kopilka.com.ua/uchiteljam-predmetnikam/mhk/vzaimosvjaz-muzyki-s-zhivopisyu-arhitekturoi-tancem-slovom.html#google_vignette
6. Олеся Борсук НМАУ ім. П. Чайковського, факультет культурології, курс «Основи редагування і журналістики» // Кольоровий слух: плюси і мінуси феномена [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://musician.ua/news/kolorovii-sluh-pliusi-i-minusi-fenomena>
7. ПОШТИВКА // Значення кольору в психології. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://poshtivka.org/psychologiya-koloru/>
8. ФАКТ // Психологічні особливості впливу музики на емоційний стан – важливі аспекти [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://fact-news.com.ua/psixologichni-osoblivosti-vplivu-muziki-na-lyudinu-vazhlivi-aspekti-ta-vpliv-na-emotsijnij-stan/>
9. Анна Пузиркова магістр, завідувач науково-експозиційного відділу «Музей Михайла Старицького» Музею видатних діячів української культури // ГРАФІЧНІ ТВОРИ ОЛЕКСАНДРА БОГОМАЗОВА ЯК ПРИКЛАД СИМВОЛІЗМУ В УКРАЇНСЬКОМУ ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ ПОЧАТКУ ХХ СТОРІЧЧЯ [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/2035343>

Юлія КОБРИН,
студентка спеціальності 061 Журналістика
Науковий керівник – Тетяна ФОКІНА,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

РОЛЬ ЛІТЕРАТУРНОГО РЕДАГУВАННЯ У ТРАНСМЕДІЙНИХ ХУДОЖНІХ ВИДАННЯХ

Літературне редагування – це професійна діяльність, що передбачає всебічний аналіз тексту з метою його змістового й формального вдосконалення в процесі підготовки до публікації. Ця діяльність ґрунтується на критичному осмисленні авторського матеріалу, що передбачає виявлення недоліків, пошук способів їх усунення, а також співпрацю з автором задля поліпшення змістового наповнення і мовностилістичного оформлення тексту [1].

Завданнями літературного редагування є: мовно-стилістичне вдосконалення тексту; виправлення усіх видів помилок для покращення синтаксичної структури тексту та збереження авторської манери письма; редагування композиційної структури.

Редактор повинен визначити, наскільки вдало структура твору доносить його зміст до читача. Основними критеріями редакторської оцінки композиції є: цілісність, системність, структурованість; перевірка відповідності змісту й цільової аудиторії; аналіз цільової аудиторії видання та відповідність поданої у ньому інформації.

Літературний редактор працює над покращенням загальної структури тексту видання, виправленням таких видів помилок: орфографічних – неправильне написання слів; пунктуаційних – відсутність або неправильне використання розділових знаків; граматичні – неправильне узгодження частин речення, відмінки, час тощо; стилістичні – невідповідність стилю тексту, недоречне використання слів чи фраз; логічні помилки – суперечності у викладі думок або порушення логіки оповіді; мовленнєві неточності – тавтологія, канцеляризми, складні конструкції; фактологічні помилки – достовірність і точність даних, наведених у тексті.

З огляду на сутність літературного редагування як інтелектуально-аналітичної діяльності, спрямованої на вдосконалення тексту, особливої актуальності воно набуває у контексті трансмедійних видань. У таких умовах літературний редактор має враховувати не лише традиційні вимоги до змісту й форми, а й специфіку функціонування тексту в різних медіаплатформах, де надзвичайно важливими стають стислість, лаконічність, адаптивність і виразність контенту.

Як зазначає З. Партико: «Редагування текстів має на меті не лише корекцію помилок, а й приведення їх у відповідність до вимог жанру та специфіки медіа» [3].

Однією з найважливіших функцій редагування трансмедійних художніх видань є узгодження наративу. Трансмедійні видання потребують адаптації текстового контенту до різноманітних платформ та форматів.

Редакторів під час редагування трансмедійних художніх видань необхідно пам'ятати про сучасну медіакультуру. Вона у сучасній соціокультурній ситуації набуває все більшого впливу та поширення. Її успіх (насамперед – у молодіжній аудиторії) визначається такими чинниками: використання видовищно-розважальних жанрів (як правило, що спираються на міфологію), терапевтичної, компенсаторної, рекреаційної та інших функцій медіатекстів, системи «емоційних перепадів», що дозволяє досягти розрядки нервової напруги; гіпнотизму, вгадування побажань публіки; стандартизації, серійності тощо [4].

Успішне трансмедійне художнє видання – це вдосконалений твір з використанням нових жанрів, форматів й емоційності.

Літературне редагування такого виду творів передбачає усунення граматичних помилок, покращення структури речень і стилістичне оформлення видання. Редакторам важливо враховувати емоційне підґрунтя тексту. Це дозволяє зробити текст більш цікавим для читача. Кожен елемент – від тексту до візуальних звукових компонентів – має працювати на створення цілісного враження та поглибленого переживання сюжету. Читач повинен розуміти авторський задум тексту й занурюватися у текст видання, співпереживати героям, проходити разом з ними сюжет видання. Це сприяє емоційній залученості до твору й більшій його популяризації.

Під час літературного редагування трансмедійних художніх видань редакторам важливо враховувати:

- емоційну виразність тексту. Текст повинен залишатися автентичним зі збереженням стилю та тону автора;

- адаптацію до медіа. Як зазначають Т. Крайнікова та О. Рижко, у метавсесвіті прямі трансляції, дискусії, інтерв'ю стануть ще простішими та органічними — виникають нові можливості для представлення авторського та експертного кола видавництва, безпосередніх зустрічей з лідерами думок. Будь-який учасник спільноти видавництва, незалежно від геолокації, зможе поспілкуватися з автором, потиснути руку, отримати автограф тощо. Крім того, читачі зможуть долучитися до медіаторчості та цифрового мистецтва, взаємодіяти, брати участь у конкурсах, вікторинах, розіграшах – і все з абсолютним відчуттям присутності та зануреності [2];

- структуру й композицію. Важливий аспект літературного редагування – забезпечити чіткість, послідовність, структурованість тексту. Важливо пам'ятати, що поділений на розділи твір простіше підготувати до трансмедійності;

– взаємозв'язок елементів. У трансмедійному виданні текст повинен гармонійно поєднуватися з візуальними елементами, включно із платформами медіа.

Таким чином, літературне редагування трансмедійних художніх видань відіграє важливу роль для створення якісного тексту. Воно допомагає забезпечити поєднання твору з інтерактивними елементами, що сприяє більшій популяризації видання.

Виправлення усіх видів помилок, адаптація тексту до різних платформ, форматів, підкреслення емоційного контексту – головне завдання для редактора під час редагування трансмедійних художніх видань. Така робота дозволяє створити видання, яке буде однаково ефективно сприйматися на різних платформах та відповідати очікуванням аудиторії. У результаті видання стає більш цілісним, переконливим та здатним викликати глибокий емоційний відгук у читачів.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Т. Літературне редагування : Методичні матеріали для студентів зі спеціальності «Журналістика». Харків : Вид-во Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна, 2003. 32 с.
2. Крайнікова Т., Рижко О. Бізнес-комунікації книжкових видавництв: від соціальних мереж до метавсесвіту : наукова стаття. Київ : вид-во КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 134 с.
3. Партико З. Основи редагування : 3-тє вид., переробл. і допов. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 332 с.
4. Штельмах П. Інформаційний обмін у соцмережі та ідентичність підписників каналів : наукова стаття. Дніпро : Видавничо-поліграфічний дім «Формат А+», 2021. 98 с.

Вікторія КОВАЛЮК,
студентка спеціальності 242 Туризм і рекреація
Науковий керівник – Катерина ШЕВЧУК,
викладач циклової комісії туризмознавчих дисциплін
Рівненський фаховий коледж інформаційних технологій
(м. Рівне, Україна)

МАЄТКИ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ НА ПОЛІССІ

Вибір життєвої мети, планів, перспектив людина здійснює на основі пізнання обставин і самого себе, постійно оцінюючи, порівнюючи й зіставляючи й себе, і інших людей, звертаючись до минулого, живе в сьогоденні, орієнтуючись на майбутнє. Ціннісні орієнтації особистості, таким чином, забезпечують стрижень, загальну лінію, деяку вісь, що врівноважує вчинки, поведження, діяльність, що відхиляються в той чи інший бік від загального стрижня, лінії, спрямованості. Минулим, сучасним та майбутнім для

справжнього українця є своя держава, а для майбутнього фахівця з туризму – край, в якому народився.

Полісся – географічний та історико-етнографічний регіон, який охоплює північні райони Волинської, Рівненської, Житомирської, Київської, Чернігівської та Сумської областей України.

Це край дрімучих лісів та непрохідних боліт. Полісся зберегло найдавніші релікти праслов'янської та праукраїнської культури, що є постійними об'єктами вивчення туризмознавців, дослідників-археологів, істориків, фольклористів, етнографів тощо.

Самобутність та різноманітність спадщини історії та культури зумовлюють досить високий рівень туристичної атрактивності, створюючи передумови для прогресивного та поступального розвитку культурно-пізнавального туризму на території Полісся. Саме в цьому регіоні польські паничі будували свої величні маєтки, які й сьогодні викликають значний туристичний інтерес.

Вперше про місцевість, де зараз розташований Палац Валевських (м. Гоща Рівненської області), згадується в літописах ще в 1152 році. Протягом багатьох століть ця територія перебувала у володінні й Речі Посполитої, і Росії, і Австро-Угорщини, і Директорії, і Радянської України, але не втратила своєї привабливості й культурної значущості.

Поміщики володіли великим тваринницьким господарством, а ще на території палацу працював шкіряний завод. Звичайно ж, така розкіш не могла не відбитися на будинку господарів. Палац поміщиків Валевських, побудований в стилі шале – альпійського будиночка. На жаль, попри те, що такий тип садибної споруди на території України зустрічається вкрай рідко, і парк, і саме шале давно занепали й заросли чагарником.

За переказами, садибу Стецьких, Ян Стецький отримав, вигравши в карти у 1773 році. Колись на її місці була невелика фортеця. Руїни фортеці розібрали, використавши залишки як будівельний матеріал. Архітектором найняли поляка італійського походження – Домініка Мерліні. Про нього ходила слава як про найкращого королівського архітектора. На жаль, час нещадний, і вся ця краса залишилася жити тільки на картинах. Закінчилося панування Стецького досить сумно. У 1831 році до містечка увійшла російська царська армія та відібрала у власника і поселення, і резиденцію.

У мальовничих околицях північної частини Рівненської області виринає з історичного туману архітектурний шедевр – Палац Ходкевичів. Ця перлина архітектури, заснована у 1780 році, є втіленням вишуканості та історичної глибини, овіяна легендами та зберігає неповторні розповіді минулих епох.

Архітектурний ансамбль, розроблений Є. Шрегером, відомим представником класицизму, демонструє неперевершеність та гармонію форм, завдяки чому палац і досі захоплює відвідувачів. Внутрішнє оздоблення палацу зберігає тонку декоративну ліпнину, яка свідчить про високий рівень майстерності та витончений смак його власників. Поруч з палацом розкинувся парк, який є яскравим прикладом палацово-паркового мистецтва початку XIX

століття. Палац Ходкевичів як важлива пам'ятка архітектури національного значення продовжує надихати своєю красою та історією.

Замок XV століття, який пов'язують з родом Чарторийських, – одна із найстаріших пам'яток архітектури Рівненщини. Він входить до переліку ста чудесних замків і фортець України. Однак його зруйнований стан є яскравим прикладом ставлення держави до культурної й історичної спадщини. Дерев'яний замок в Корці був побудований в 1386 році князем Острозьким.

У 16 столітті, коли замок перебував у володінні роду Корецьких, він був укріплений кам'яними стінами, а через кілька десятиліть замок повністю перебудували з дерев'яного в кам'яний. У 1780 році, коли замком володів рід Чарторийських, він був перебудований у палац. А через 50 років комплекс згорів. Корецьких залишилися тільки зовнішні кам'яні стіни, міст, підземелля і надбрамна вежа.

Палац Красицьких – найстаріша будівля Володимирця і єдина збережена пам'ятка палацової архітектури на Волині. Палац побудували у 20-х роках 19 століття для графа Вінсента Юзефа Красицького. Ім'я архітектора, на жаль, невідоме, але про автентичний вигляд споруди можна дізнатися завдяки збереженим описам і фотографіям. Красицькі володіли маєтком до початку 20 століття. У 1914 році його викупила родина де Пурбе, однак вона використовувала палац переважно для адміністративних потреб, а не як резиденцію. За радянської влади маєток розграбували, в 1957 році відкрили там дитячий будинок-інтернат. Сьогодні палац Красицьких у дуже поганому стані. Місцева молодь та активісти регулярно намагаються привернути увагу до будівлі за допомогою мистецьких акцій.

Панські маєтки Полісся, збудовані родинами Стецьких, Чарторийських, Хоткевичів, Валевських, Красицьких та інших, є унікальним явищем в історико-культурній спадщині регіону. Ці маєтки не лише демонстрували архітектурну розкіш і велич шляхетського життя, а й виконували роль центрів економічного, соціального та культурного розвитку Полісся.

Багато з цих маєтків сьогодні перебувають у занедбаному стані, але вони зберігають величезний потенціал для вивчення історії та відновлення культурної пам'яті.

Відновлення панських маєтків Полісся та їх інтеграція в сучасний туристичний і культурний простір можуть сприяти розвитку регіону, залученню туристів і підтримці місцевих громад. Це завдання потребує комплексного підходу, що враховуватиме не лише збереження архітектурної спадщини, але й відродження духовного та культурного значення цих унікальних об'єктів.

Список використаних джерел

1. Що таке Полісся. <https://search.app/fK9SXdFzq5cfRYPi8>
2. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. – Ч. 1. – К.: «Альтерпрес», 2013.
3. Чернецький Ю. О. Україна. Історія, природа, мистецтво. – Харків 2019.

Арсенія КОТЕНКОВА,
студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)
Науковий керівник – Анна КИФЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії музики і хореографії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ФОЛЬКЛОРИСТИЧНА СПАДЩИНА МИКОЛИ ЛЕОНТОВИЧА

Творчість та педагогічне надбання Миколи Леонтовича є полем зору вітчизняних та зарубіжних науковців, музикознавців, педагогів та митців ХХІ століття. Певний інтерес викликають праці О. Васильєвої, А. Завальнюка, І. Мартиненка, Л. Пшемінської, А. Хоменко, В. Черкасова та ін. Вчені О. Коваль та О. Урчик у своїх наукових розвідках висвітлили виконавську та педагогічну діяльність композитора. Хорова діяльність Миколи Дмитровича ґрунтовно розкрита у наукових доробках Л.Пшемінської.

Освіта в Україні завжди сприймалася як важлива складова загальнолюдських цінностей і відігравала значну роль у розвитку суспільства. Прогресивні українські педагоги підкреслюють вагоме значення музичного виховання у розвитку особистості. Звернення до джерел національного виховання, а саме унікальних творів народного музичного мистецтва, дозволяє формувати національну самосвідомість дитини, сприяє процесу відродження і розвитку національно-культурних традицій, створенні довгострокової національної стратегії виховання, пошуку шляхів та засобів подолання духовної кризи сучасного суспільства [1, с.33].

Саме в цьому контексті є неоціненним вивчення, збереження та поширення педагогічної спадщини видатних вітчизняних педагогів, витoki творчості і педагогічної діяльності яких ґрунтуються на народному мистецтві. Вагомий внесок у становлення вітчизняної музичної освіти належить В. Верховинцю, С. Воробкевичу, П. Козицькому, Ф. Колесі, О. Кошицю, М. Леонтовичу, М. Лисенку та ін.

Микола Дмитрович Леонтович (1877-1921) – унікальна постать світової та української культури початку ХХ століття, в історію якої він увійшов як палкий шанувальник і натхненний поет рідної пісні, як незрівнянний майстер її художнього перетворення і збагачення.

Педагогічний потенціал пісень Микола Леонтович безцінний. Його обробки укр.нар.пісень «Щедрик», «Дударик», «Грицю, Грицю, до роботи», «Женчичок- бренчичок», «Пряля», «Козака несуть», «Гра в зайчика», «Над річкою бережком», «Зоре моя вечірняя» та «Їхав козак на війноньку» у різні періоди входили до навчальних програм з музичного мистецтва. Його пісні

дуже подобаються дітям: вони доступні за змістом, добре сприймаються на слух і мають великий виховний вплив. Одна з найвідоміших українських народних пісень – «Щедрик» належить до найстаріших зразків українського фольклору. У пісні оспівується радість творчої праці, висловлюється побажання добробуту, родинного щастя. Виконання цього хорового шедевру викликає у дитини радість, відчуття краси гармонії звуків, захоплення, що дозволяє накопичувати власний естетичний досвід, вдосконалювати естетичні смаки, урівноважувати почуття і обгороджувати душу. Хоча було створено кілька версій аранжувань «Щедрика», найвідомішою є та, що була створена в 1916 році. Завдяки цій обробці пісня здобула світову популярність, особливо після того, як у 1922 році український національний хор виконав її у Карнегі-Холі в Нью-Йорку. Пісня стала основою для англomовної версії під назвою «Carol of the Bells», текст якої написав американський композитор українського походження Петро Вільговський у 1936 році.

Педагогічне надбання М. Леонтовича розкриває більш ніж двадцятилітній досвід учителювання в школах Поділля, Донбасу, викладання в навчальних закладах Києва, у музично-драматичному інституті імені М. Лисенка та Народній Консерваторії, на різних курсах, зокрема на курсах дошкільного виховання, що дозволило зробити йому деякі узагальнення й систематизувати цей досвід у методичних працях та статтях [5]. Цей неоціненний матеріал, а також і твори для дітей тільки зараз починають займати належне місце в національній педагогіці. До педагогічної спадщини видатного композитора належать понад 50 творів для дитячого хору; такі роботи, як «Практичний курс навчання співу в середніх школах України» (із нотним матеріалом), що був завершений у Києві в 1920 році; «Матеріали до методики співу в початковій школі», «Практичні вказівки до методики навчання співу в хорах», «Нотний спів у школі», «Ритміка. Практичні вправи» та ін [4]. Серед духовних композицій, представлених аранжуванням традиційних наспівів та окремими піснеспівами до служби Божої, вирізняють цикли «Молебен», «Благодарственный» і «Літургія Іоанна Златоустого». У 1919 році також розпочав роботу над фантастичною оперою «Русалчин Великдень», до написання якої спонукав успіх Київського шкільного спектаклю з його музикою. Хорами для інсценованої казки Бориса Грінченка, сюжет якої покладено в основу опери, диригент пізніше за рахунок її розширення планував створити справжню українську оперу, музика якої була б прийнята непідробною народністю, яскравим казковим колоритом. Але завершити твір він не встиг...

За А.Хоменко, логіко-порівняльний аналіз фольклорно-педагогічної спадщини М.Леонтовича дозволяє стверджувати, що він відстоював ідею необхідності естетичного виховання всіх учнів та обов'язковості навчання музики і співів у школі незалежно від музичної обдарованості, залучення учнів до творчості, створення на уроках власних мелодій, поспівок, вправ. Композитор послідовно дотримувався принципу головної ролі фольклору в музичному вихованні дітей. Так, «Практичний курс навчання співу у середніх

школах України» М. Леонтовича наповнений народними піснями, іграми. Дана робота має цілісну дидактичну форму, чіткість та продуманий зміст. Це своєрідні методичні рекомендації для вчителів, які ведуть уроки музики в початкових класах. «Практичний курс» включає передмову і три розділи: «Слухові вправи», «Спів по нотах», «Нотна грамота» [5, с.61].

Отже, фольклористична спадщина Миколи Леонтовича є безцінним скарбом у музично-педагогічній системі виховання особистості. Яка плекає у дитині гармонію та красу. Є рушійною силою розвитку та розкриття музичних здібностей, відчуття барв, ритму народної музики.

Список використаних джерел

1. Васильєва О. В. Музично-педагогічна спадщина Миколи Леонтовича в ракурсі розвитку сучасної української системи освіти [Електронний ресурс] / О. В. Васильєва, І. І. Мартиненко // Professional Art Education. – 2023. – Vol. 4(1). – С. 32–40.
2. Годісь В. М. Використання педагогічної спадщини Миколи Леонтовича у навчальному процесі / В. М. Годісь // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. / Луцький ін-т розвитку людини відкритого міжнар. ун-ту розвитку людини "Україна", Волин. акад. дім ; [голов. ред. В. С. Зубович]. – Луцьк, 2007. – Вип. 1/2. – С. 240–245.
3. Завальнюк А. Ф. Микола Леонтович : дослідж., док., листи / А. Ф. Завальнюк. – Вінниця : Поділля-2000, 2002. – 254 с.
4. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України / М. Д. Леонтович / упор. Л. О. Іванова. – Київ : "Музична Україна", 1989. – 134 с.].
5. Хоменко А. Національне виховання особистості у педагогічній спадщині Леонтовича М. Д. / А. Хоменко // Педагогічні науки. - 2014. - Вип. 60. - С. 58-65.

Анна КРАСУН, Маргарита ХЛЄБНІКОВА,
студентки спеціальності 022 Графічний дизайн
Науковий керівник – Олена КАЗІМІРЕНКО,
викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИЧНОГО СТИЛЮ ПІД ЧАС ПРОЄКТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЛАКАТУ

Поняття «історичні стилі» з'явилося наприкінці XIX початку XX століть, коли швейцарець Генріх Вельфлін систематизував дослідження візуальних особливостей, форм, характерних кольорових та конструктивних рішень будівель різних періодів, які були зібрані фахівцями на той час. В 1893 році термін «стиль» почали застосовувати у сучасному сенсі завдячуючи

дослідженню Алоїза Рігля «Проблема стилю: основи історії орнаменту», в свою чергу Пауль Франкль в 1914 році схарактеризував ознаки за якими визначають той чи інший історичний стиль: просторова композиція, візуальний ефект, суспільна функція споруди тощо.

Поняття історичного стилю вийшло далеко за межі архітектури охоплюючи музику, лірику, живопис, скульптуру, об'єкти дизайну тощо. Дослідження історичних стилів минулого та їхнє сучасне застосування є перспективним підходом для створення глибоких і візуально привабливих об'єктів графічного дизайну та рекламної візуалізації. Особливо цінним є використання таких стилів у соціальних плакатах, які мають не лише інформувати, а й спонукати до роздумів і змін у суспільстві.

Наприклад, проблема інклюзивності розкрита через створення двох серій соціальних плакатів із гаслами «Працювати можуть усі» та «Кожен має право чути і бачити».

Для візуального втілення цих ідей було обрано елементи історичного авангарду, а також розроблено авторський стиль, що поєднує риси футуризму й арт-деко.

Авангард, як мистецький рух, що розквітнув у першій третині ХХ століття на тлі суспільних і політичних потрясінь, відзначається експресією, динамізмом, яскравим використанням кольорів, контрастів, геометричних форм і типографіки. Його суттю є прагнення до руйнування усталених норм і формування свіжого погляду на світ.

Створюючи перший соціальний плакат «Працювати можуть усі», вибір авангардної стилістики був зумовлений її енергійною візуальною мовою, яка чудово підходить для підкреслення ідеї рівних можливостей у працевлаштуванні. У роботі були використані наступні засоби виразності стилю авангард: діагональні композиційні лінії, контрастні поєднання чорного, червоного та білого кольорів, геометричні фігури (стрілки, кола, трикутники), що створюють відчуття руху. Шрифт – гротескний, напівжирного накреслення, часом деформований і асиметрично розташований. Завдяки такій графіці вдалося зробити акцент на тому, що праця є не привілеєм, а фундаментальним правом кожної особистості, незалежно від її фізичних чи розумових особливостей.

Для створення другого плаката «Кожен має право чути і бачити» було розроблено авторський стиль, що черпає натхнення з футуризму та арт-деко. Ці два напрями, хоч і з різними ідейними засадами, значно вплинули на естетику першої половини XX століття. Футуризм зосереджувався на динаміці, технологіях і майбутньому, тоді як арт-деко надавав перевагу розкоші, симетрії, стилізації та декоративності.

Поєднуючи ці впливи, у власному стилі використано плавні, але виразні обриси, симетричні композиційні сітки, гармонійні елементи та тонкі лінії, що формують відчуття сучасності з відсиланням до ретрофутуристичного минулого. Шрифти – чіткі та читабельні. Такий підхід дав змогу передати чутливість та гідність теми – право кожної людини на отримання інформації у доступному вигляді, незалежно від особливостей зору чи слуху.

Використання авангардної стилістики в першому плакаті дало змогу створити потужне, енергійне та майже бунтарське повідомлення. Натомість авторський стиль, що об'єднує футуристичні та арт-деко елементи, надав другому плакату сучасного, елегантного та витонченого вигляду. Обидва стилістичні рішення поглибили сприйняття теми інклюзивності, дозволяючи відчувати соціальний меседж не лише розумом, але й на емоційному рівні.

У процесі розробки враховувалися не лише зовнішні ознаки історичних стилів, а й їхнє ідейне підґрунтя – прагнення до змін і оновлення суспільства через нову естетику. Такий підхід дозволив створити візуально виразні та змістовно глибокі роботи, які мовою дизайну говорять про важливі цінності рівність, доступність та гідність. Саме ці цінності закріплені в пунктах 8 та 5 «Стратегії сталого розвитку України до 2030 року» і закликають: «До 2030 року забезпечити повну і продуктивну зайнятість та гідну працю для всіх жінок і чоловіків, у тому числі молодих людей та інвалідів, і рівну оплату за працю рівної цінності».

Сама ж стратегія актуалізує завдання українського суспільства: «Кардинальні зміни, пов'язані з Революцією гідності та курсом на євроінтеграцію, обумовлюють можливість побудувати нову Україну на принципах сталого розвитку, верховенства права, захист у прав людини, демократії, солідарності, належного врядування», а виконані плакати мають

стати ланцюжком до розуміння значущості внесення змін в суспільне мислення та створення рівних умов та безбар'єрного простору. [2]

Список використаних джерел

1. Белова, І. П. Український авангард: між мистецтвом і соціальним контекстом. — Харків: Фоліо, 2019.
2. Закон України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332> в останнє переглянуто: 05.05.2025 р.
2. Кіриченко, О. В. Соціальний плакат як інструмент візуальної комунікації в умовах трансформації суспільства. // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. — 2021. — № 2. — С. 118–124.
3. Пилипенко Л. А. Художні особливості арт-деко у графічному дизайні ХХ століття. // Мистецтвознавчі записки. — 2020. — № 38. — С. 45–49.
4. Рогова, А. С. Історичні стилі в дизайні друкованої продукції: вплив на формування візуального середовища. // Наукові записки НаУКМА. — 2022. — Т. 3. — С. 61–67.
5. Сидоренко Т. В. Футуризм як чинник формування мови сучасного дизайну. // Культура і мистецтво у сучасному світі. — 2019. — Вип. 20. — С. 96–102.
6. Тимошенко Ю. М. Авангард у графічному дизайні: особливості стилістики та засоби візуального впливу. // Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство. — 2021. — № 44. — С. 33–38.

Катерина КУЗНЕЦОВА,
студентка спеціальності 073 Менеджмент
Науковий керівник – Наталія КОРОЛЬ,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ЛІТЕРАТУРНІ МЕТАФОРИ ЖИТТЯ: ЯК ХУДОЖНІ ОБРАЗИ ФОРМУЮТЬ НАШІ УЯВЛЕННЯ ПРО ДОБРО І ЗЛО

На формування світогляду молодого покоління впливають різні чинники, зокрема й шкільна література. Через алегоричні, художні й побутові сюжети ми поступово вчимося розрізняти добро і зло – стовпці свідомості, які згодом стають орієнтирами нашої поведінки. Тому важливо розуміти, які цінності формує в нас література.

Щоб глибше розглянути тему, звернімося до повісті Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» – твору, в якому межа між добром і злом не чорно-біла, а реалістично складна і суперечлива.

Головний герой твору «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» уособлює собою людину, що наче постійно балансує між правдою і кривдою. На початку твору ми бачимо звичайну дитину, що має у своєму серці зерно добра та мрійливості: «Сидить Чіпка над левадою, дивиться, як гойдається травичка, як блищить роса... І щось м'якне в його душі...». Єдина біда – він байстрюк, народжений поза шлюбом. Його матері цуралися у селі, та й його зневажали, дражнили: «Ніхто з нею (матір'ю Чіпки, Мотрею) не водився, як із прокаженою... А сина – то й звали байстрюком, солдатченням». І саме в дитинстві він уперше стикається із соціальною нерівністю та відсутністю справедливості: Чіпку виганяють зі школи, попри його здібності, бо: «Не для тебе наука! У тебе батько – пропаша душа...».

Тоді в серці юнака щось тривожно ворухиться. Він ще не ненавидить, але вже відчуває гнів: «А за що ж це мене?.. За що люди мене минають? Я ж не злодій, не вбивця...». Ми бачимо не бажання кривдити, а нерозуміння: «Чому ж одним усе, а іншим – нічого?!». Та це не остання трагедія його дитинства. Помирає баба Оришка – єдина людина, яка дарувала йому ласку. Цей момент не пов'язаний з панами та соціальною нерівністю, але Чіпка починає почуватися геть самотнім, одинаком: «Зосталася тільки мати та нудьга, та самотність...». У подальшому його спіткатиме ще й відкриття гіркої правди про батька, що виявився п'яницею та злодієм, якого заслали в солдати. Це зароджує в хлопцеві думку, що в нього дійсно «погана кров»: «Не батько ти мені!.. Не рідня! Пропаший!...». Відкриття брехні матері штовхає його усе далі в прірву.

Дивлячись на початок молодості Чіпки, може здатися, що життя налагоджується. Усе поступово покращувалося: він отримав у спадок землю, зустрів і покохав Галю – дочку багатого хutorянина, його навіть поважали як гарного господаря і борця за правду: «Такий хазяїн! Як той пан. І розумний, і дбайливий...». І Мотря розцвітає, стає жвавішою. Саме в цей момент ми бачимо другий серйозний злам – через шахрайство панів і сусідів у Чіпки відбирають землю, хоча вона належала ще його дідові. Він ладен боротися за своє, тож узяв у матері п'ять карбованців і пішов у Гетьманське. Першим зустрічним виявився Василь Порох, що набився до Чіпки в помічники, писати «прощення» в суд. Вже вдома у Василя випили, і він розповів про те, яке горе йому заподіяли пани Польські. Зранку, із хмелем у голові та сумом на серці, Чіпка прямує до суду, де секретар Чижик погодився поправити діло, але лише за п'ятдесят карбованців. Чіпка поступово втрачає віру у справедливість. По дорозі додому заходить у шинок – і це початок його морального падіння. Він знаходить погану компанію, з якою з ранку до вечора пиячить своїм коштом.

Мотря за порадою сусідів звернулася у волость. Після сидіння в холодній та швидкого визволення друзями по пияцтву Чіпка йде додому, де кричить на матір та не зважає на її вмовляння кинути горілку. Бере нову свитину та знову – у шинок. Це момент, що гарно ілюструє читачеві не тільки занепад головного героя, а ще й думку, що допомогти людині можна лише тоді, коли вона сама цього хоче. Жодні вмовляння не допоможуть. Чіпка пропив усе, окрім

недомолотого хліба. Лушня – один з нових друзів – запропонував продати і його шинкареві, але у Чіпці прокинувся жаль, справжня туга за своєю працею.

На цей момент він усе ще жалкує за часами, коли жив у труді, і, як ми бачимо далі, він віддає недомолочений хліб Грицькові, старому другові. «Засоромився Чіпка... Віддав хліб – нехай хоч йому буде користь...» – це свідчить, що добро ще не зникло з його душі. Чіпка як людина усе ще не повністю занепав, але, однак, не маючи чого їсти, вирішується на грабунок пана. І байдуже йому було навіть тоді, коли посадили в холодну, – планував з братками новий грабунок. Знову згадає він свої думки про справедливість, коли під час бійки з москалями упав старий Улас, на якого Чіпка працював, коли ще був юнаком. Грабунки, зневага до волі, життя в лінощах. І ось врешті – вбивство охоронця: «Злий він був і на братків, і на панів, і на москалів...». Сповнений розпачу і ненависті, Чіпка молиться прокльонами, ридає. Цей момент – межа між людиною і справжнім монстром. Далі ми бачимо, як внутрішнє пекло героя поступово виходить назовні, що є логічним продовженням шляху героя. Чіпка пропонує друзям вдень вести правдиве життя, а вночі мститися панам, обкрадаючи їх: «Будемо людям служити правдою, а панам – шаблею!»

На мою думку, саме цей момент поклав початок незворотної ненависті до всього, і хоч би скільки не було прояснень у майбутньому, але жага мститися, жага відплати тліла у душі, ризикуючи перетворитися на справжню пожежу від найменшого пориву вітру. Після одруження з Галею вогонь ненависті дійсно затухає – момент прояснення: «І Чіпка неначе знову на світ народився...». Чіпка поступово повертається до звичайного життя. Його обирають членом земської управи – гласним, бо всі знали: «Він за правду, хоч і проти світу». Та його ламає розчарування в системі: Чіпку позбавляють посади, бо він починає викривати неправду і вимагати справедливості: «Вся неправда знову перед ним постала... І світ потемнів...». Це остаточно знищує його віру в те, що можна змінити світ законним шляхом – і повернення до пияцтва завершується найстрашнішим: вбивством невинної сім'ї – крайня межа, пекло всередині прорвалося назовні. Це занепад моралі у серці Чіпки: «Темна ніч вкрила все; ніхто нічого не бачив... Чіпка вхопив ножа...».

На його прикладі ми бачимо, що зло не просто є. Воно зароджується і зростає в кривді та дискримінації, формується під впливом зовнішніх обставин та рано чи пізно виходить назовні. Це не просто розповідь про злочинця, а метафора того, як іноді важко втриматися на межі добра та зла. Створюючи такі неоднозначні образи, література допомагає зрозуміти складність життя та людського розуму. Зло не приходить нізвідки. За допомогою символів, метафор та емоційного контрасту літературні твори навчають нас не тільки тому, як формується зло всередині, а ще й тому, як легко сплутати добро і зло. Ми вчимося критично мислити, а так формується мораль та уявлення про добро і зло.

Список використаних джерел

1. Хіба режуть воли, як ясла повні? – короткий зміст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/styslo/printit.php?tid=3496>
2. Мирний П. Хіба режуть воли, як ясла повні? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://libruk.com.ua/reader/myrnyi-panas/khiba-revutvoly-iak-iasla-povni/>
3. Авраменко О. М. Українська література: підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К. : Грамота, 2018. – 256 с.

Софія ЛЕВАНДОВСЬКА,
студентка спеціальності 073 Менеджмент
Науковий керівник – Наталія КОРОЛЬ,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

КУЛЬТУРА, МИСТЕЦТВО ТА ЇХ РОЛЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ

«Культура – це не про розваги. Це про пам'ять.
А пам'ять — це те, за що ми воюємо»
Сергій Жадан

Культура та мистецтво завжди мали величезний вплив на людство. Коли ми читаємо книги, слухаємо музику, ми переживаємо певні емоції; проявляємо емпатію до персонажа, думаємо, що б ми зробили на його місці... Це змушує співпереживати. Під час воєнного стану культура та мистецтво набувають нових сенсів та значень. Повномасштабне вторгнення росії в Україну відкрило культурний фронт для митців, де мистецтво стало таким же важливим складником, як і бойові дії в гарячих точках.

З початком повномасштабного вторгнення більшість українців свідомо відмовились від споживання російського та російськомовного контенту. Відбувалася масштабна ревізія власної культурної спадщини, яку роками затьмарювала країна-агресор. Однак, нещодавно в українських чартах НАЙКРАЩІ 100 Apple Music зайняла пісня «Нотаму» російського гурту АУ YOLA, на що сам гурт відреагував так: «Спасибо украинским БРАТЬЯМ за поддержку СВО, каждая копейка от прослушивания будет отлита русскими оружейниками в ФАБ и Герани.» [1, ст. 3]. Цей випадок викликав широкий резонанс у медіапросторі. Деякі продовжили вживати вже крилату фразу «Какая разница?», не зважаючи на пряме звернення артистів. Інші ж свідомо відреагували на ситуацію й перестали використовувати цю пісню з будь-якою метою.

Ворог намагається знову влізти в український інфопростір через творчість, що є найпростішим способом пропаганди. Саме тому зараз, як ніколи, важливо не тільки підтримувати та створювати український контент, який зараз значно урізноманітнівся, але й формувати критичне мислення в народі, адже перше місце за прослуховування в Україні – це не сто і навіть не тисяча гривень; це величезні гроші, з яких артисти платять податки, які перераховуються на закупівлю інструментів для ведення воєнних дій на території нашої держави. Культурний вибір – це не про питання смаку. Це питання громадянської позиції, національної ідентичності. В умовах війни саме культура здатна об'єднати, згуртувати суспільство для спільної мети, заявити про себе як самостійну та незалежну державу.

Коли ми вживаємо слово «поет», на думку одразу спадають Тарас Шевченко, Леся Українка, Ліна Костенко та інші імена класиків, творчість яких зазвичай вчать за шкільною програмою. Їх знають всі. Але я хочу згадати світлою пам'яттю військовослужбовця, поета і фотографа Максима Кривцова, чие ім'я, на жаль, знає не кожний...

Максим народився 22 січня 1990 року у місті Рівне. З початком війни у 2014 році він пішов добровольцем на фронт, а після демобілізації з початком повномасштабного вторгнення у 2022 році повернувся до лав ЗСУ. [2, ст. 3] Герой загинув 7 січня 2024 року, фактично через місяць після того, як вийшла друком його збірка «Вірші з бійниці», яка народжувалася прямо на лінії фронту. Рядки Максима в'їдаються в кожную частину душі й залишаються в пам'яті надовго. Один з останніх його віршів – «Моя голова котиться від посадки до посадки»:

*...та скоріше б уже весна,
щоб нарешті
розквітнути
фіалкою.* [1, с. 3]

Вірші, написані в окопах, мають особливу морально-духовну цінність. На жаль, війна та втрати стали джерелом натхнення для Максима. І його творчість дає читачеві змогу хоча б частково відчувати всі ті емоції, що відчують на фронті; зрозуміти, що за нашу мову століттями віддавали свої життя поети, художники, культурні діячі та звичайні люди... І ця боротьба продовжується і сьогодні. Задля того, щоб ми могли вільно спілкуватись рідною мовою, писати та співати без страху, з гордістю заявляти на весь світ: «Ми – українці!».

Таких, як Максим, багато. Про них не напишуть в книжках та газетах, про них будуть пам'ятати тільки рідні, щодня несучи цей тягар в собі. Нас нищили. Нас нищать. І коли людина свідомо обирає мову та культуру ворога – це не про вибір, це про зневагу.

«Страшні слова, коли вони мовчать...» Саме тому варто пам'ятати, якою ціною нам дістається можливість жити. Варто робити все, що від нас залежить, адже навіть гривня донату – внесок у перемогу. Знищуйте в собі все російське, підтримуйте українських митців, бо їхні пісні, вірші, фільми, картини – це і є наше майбутнє.

Культура – надзвичайно сильна зброя, але треба навчитися нею користуватися у боротьбі за свободу і незалежність... Задля наближення перемоги.

Список використаних джерел

1. Кривцов М. «Вірші з бійниці». - К.: Наш формат, 2023, 176 с.
2. Максим «Далі» Кривцов «На мінному полі пам'яті: щоденники, есеї, оповідання». - К.: Наш формат, 2025, 416 с.
3. Олена Максименко. Не Сальвадор, але митець: історія одного кулеметника. Пам'яті Максима Кривцова «Далі». *Новинарня*.

Павло ЛУЦИК,
студент спеціальності 014.12 Мистецтво.
Образотворче мистецтво
Науковий керівник – Юлія ВЕНЦ,
завідувач відділення образотворчого мистецтва
Коломийський педагогічний фаховий коледж
Івано-Франківської обласної ради

ІКОНИ — ОБЕРЕГИ ВОЇНІВ: ДУХОВНИЙ ЗАХИСТ І ТРАДИЦІЇ ВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

Іконопис як одна з найдавніших форм релігійного мистецтва відіграє важливу роль у духовному житті воїнів, надаючи їм моральну підтримку та символізуючи захист вищих сил у складних умовах війни.

Іконопис є однією з найдавніших форм релігійного мистецтва, яке нерозривно пов'язане з християнською культурою. Упродовж століть ікони служили не тільки об'єктами молитовної шани та культу, але й набували особливого символічного значення для вірян. Воїни, які перебували на межі життя і смерті, зверталися до ікон як до духовних оберегів. Сьогодні ікони-обереги залишаються важливим джерелом підтримки та натхнення для тих, хто захищає свою Батьківщину, поєднуючи сакральну енергію з традицією українського та світового іконопису.

Традиція створення священних зображень сягає перших століть християнства. У період, коли релігія перебувала під заборонаю (I–III ст.), переважали символічні знаки (хрести, риби, голуби). З часом християнська іконографія почала розвиватися, наслідуючи традиції античного монументального живопису та східного мистецтва [1].

У Візантійській імперії ікони набули статусу державної реліквії: вони супроводжували воїнів у походах і вважалися запорукою перемоги. Сам візантійський імператор міг іти в бій під знаменами із зображенням Христа, Богородиці чи святих, що уособлювало небесний захист.

З прийняттям християнства (X ст.) зміцнився культ шанування ікон у війську руських князів. Святі зображення, зокрема ікони Покрови Пресвятої Богородиці, набули особливої пошани й ставали потужним символом єдності та захисту воїнів.

Запорозькі козаки вважали своїми заступниками Архистратига Михаїла, святих Бориса і Гліба, Покрову Пресвятої Богородиці. Вони часто мали на «чайках» (козацьких човнах) чи на особистих прапорах ікони, які ставали не тільки духовною, а й національною символікою оборони своєї землі.

Архистратиг Михаїл – символ воїнського духу. Ікона із зображенням Архистратига Михаїла часто супроводжувала воїнів, адже Михаїл вважається захисником добра від зла та небесним покровителем воїнів. Його фігура з мечем і щитом уособлює Божу силу та сприяє перемозі над ворогом.

Образ Покрови з давніх-давен шанувався на теренах України, особливо серед козаків, адже Матір Божа – їхня небесна покровителька. Богородиця, яка розпростовує свій омофор (покров) над вірянами, символізує материнську опіку й захист у битвах і під час життєвих небезпек. Ікона Спас Нерукотворний. Цей образ у формі плату з відбитком лику Христа нагадує про Його постійну присутність. У військових кампаніях ікону Спаса вважали особливо сильним духовним щитом, адже вона безпосередньо пов'язується зі спасінням та надією на чудесну допомогу.

Ікони створюються за певними канонами – чітко виписаними правилами щодо сюжету, колористики, пропорцій та символіки. У них важливу роль відіграє золоте тло, яке вказує на небесний світ, та зворотна перспектива, коли центром простору стає глядач, якого «втягнуто» в духовний простір ікони. Для воїнських ікон часто використовують елементи зброї та військового одягу на святих, підкреслюючи їхній мужній та захисний характер.

Традиційно ікони писали на дошках з використанням яєчної темпері та натуральних пігментів. Така техніка забезпечувала міцність і довговічність зображення. Нині, аби зробити ікони більш мобільними й зручними для воїнів, часто користуються технологією друку на полотні чи металі, додаючи, за бажанням, ручний розпис [2].

Сьогодні зростає популярність персоналізованих ікон-оберегів: майстри додають вигравіювані імена, молитви або символіку відповідного військового підрозділу. Це посилює внутрішній, духовний зв'язок воїна з іконою та підтримує його моральний дух. Ікони-обереги допомагають зміцнити віру та підтримати бойовий дух солдатів. Молитва перед іконою стає джерелом психологічної опори у складних воєнних обставинах. Віра у заступництво вищих сил, своєю чергою, може позитивно впливати на емоційний стан та впевненість воїна в перемозі. Вони відіграють важливу роль у формуванні національної, релігійної та військової ідентичності. Часто волонтери, священники або громади передають ікони військовим частинам. Це є актом солідарності, що підкреслює єднання народу та армії.

Під час новітніх воєнних дій в Україні образ ікон-оберегів знову набув гострої актуальності. Інтерпретація через інші медіа, традиційні мотиви

іконопису все частіше з'являються в цифровій графіці, відеоарті, мозаїках та муралах, популяризуючи сакральне мистецтво поза межами суто релігійної практики.

Ікони, написані чи передані волонтерами, часто супроводжують українських військових на передовій. Вони не лише символізують підтримку Церкви та суспільства, а й нагадують про святі цінності: захист рідної землі, родини та народу. Для багатьох військовослужбовців ікона стає певним нагадуванням про зв'язок з Богом і близькими. Важливо підкреслити, що духовна віра й підтримка дають людині додаткові сили у вирішальні моменти, коли зростає ризик страху та зневіри [3].

Попри сучасні технології та загальне «оспівування» технічного прогресу, все більше молоді виявляє зацікавленість у традиційних духовних практиках. Це сприяє відродженню національного іконопису, стимулює збереження й популяризацію українського сакрального мистецтва.

Ікони-обереги воїнів – це не лише мистецькі артефакти, а й потужний символ духовного захисту, що формує внутрішню силу та мужність в тих, хто на передовій боронить свою країну. Традиція носити з собою святий образ сягає глибини століть та відбиває прагнення людини мати небесну опору в моменти найбільшого ризику.

Сьогодні, коли Україна продовжує боротьбу за власну свободу та незалежність, значення ікон-оберегів набуває нового сенсу, об'єднуючи воїнів та суспільство у спільній молитві та вірі в перемогу. Збереження та розвиток цієї духовно-мистецької практики є важливим чинником національної ідентичності й культурної спадщини, що свідчить про неперервність та життєздатність українських традицій у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Степовик Дмитро Власович. Історія української ікони Х-XX століть / Д. Степовик. – 2-ге вид., стер. – Київ: Либідь, 2004. – 436, [3]
2. Християнська сакральна традиція: історія і сьогодення. Матеріали Міжнародної наукової конференції, м. Львів, 6-7 грудня 2013 р. - Львів, 2013. - 262 с.
3. Офіційний сайт ПЦУ URL: <https://www.pomisna.info/uk/> (https://www.pomisna.info/uk/(дата звернення: 18.02.2025)).

Олександра МАЛИШ,
*студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)*
Науковий керівник – Юлія ШЕМЕНЬОВА,
*доктор філософії,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ВІД КАУЧУКУ ДО КЛЯЧКИ: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ ХУДОЖНІХ ГУМОК

В образотворчому мистецтві гумка є незамінним інструментом, який дозволяє художникам не лише виправляти помилки, але й створювати унікальні ефекти, освітлювати тон і додавати виразність роботам. Її еволюція від звичайного шматка хліба до сучасних складних полімерних матеріалів є свідченням постійного пошуку досконалості в художній практиці. Що є особливо актуальним для художників, дизайнерів та студентів мистецьких навчальних закладів, оскільки розуміння властивостей різних видів гумок та їх можливостей розширює арсенал їхніх творчих інструментів і сприяє більш глибокому та свідомому підходу до мистецтва.

Відкриття каучуку пов'язане з народами Південної Америки – ацтеками та майя, які використовували білий латекс, що виділяється з дерева гевеї (*Hevea brasiliensis*). Цей матеріал, який вони називали «сльозами Каа-о-чу», використовували для виготовлення посуду та прикрас, надаючи йому унікальні властивості. В Європі каучук почали вивчати та виробляти у XVIII–XIX століттях. Зокрема англійський хімік Джозеф Прістлі у 1770 році відкрив, що натуральний каучук може стирати сліди графіту краще за хліб, який раніше використовувався для цієї мети. До появи каучукових гумок для стирання графіту використовували шматки хліба, які кришилися і не давали чистого результату. З початку промислового використання каучуку в XIX столітті почали виготовляти перші гумки, які були більш ефективними та зручними. У 1858 році Хайн Ліпман запатентував олівець з гумкою на кінці, що стало революційним винаходом для художників. Згодом технології вдосконалювалися, і почали з'являтися різні види гумок – від хлібних до сучасних полімерних, що мають різні класичні властивості стирання [1].

Слово «гумка» походить від матеріалу – гуми (каучуку), який використовується для її виготовлення. В англійській мові термін «eraser» означає інструмент для стирання, а «rubber» – сам матеріал гуми, який став синонімом гумки. В українській мові «гумка» є основним терміном, також використовується синонім «ластик» або «стиратель».

Таким чином, гумка як художній інструмент має глибоке історичне коріння, пов'язане з відкриттям природного каучуку, і пройшла довгий шлях

розвитку від примітивних засобів до сучасних високотехнологічних виробів, що є незамінними у творчій діяльності.

Великий прорив у розвитку гумок стався завдяки винаходу вулканізації Чарльзом Гуд`ером у 1839 році. Вулканізація – це процес хімічної обробки каучуку сіркою, який робить матеріал більш міцним, еластичним і стійким до температурних змін. Це дозволило виготовити гумки, які не приліпали і не розплавлялися, значно покращивши їх якість і довговічність.

У ХХ столітті розвиток хімічної промисловості призвів до появи синтетичних матеріалів для виготовлення гумок. Синтетичний каучук і полімери, такі як поліетилен, поліефір, нейлон, стали основою для більшої кількості досконалих гумок із загальними властивостями – м'якими, менш крихкими, з кращими характеристиками. Це розширило можливості художників і дизайнерів у роботі з іншими техніками стирання та корекції [2].

Основні різновиди художніх гумок включають кілька типів, які відрізняються матеріалом, формою і призначенням:

Клячка (гумка-клячка) – м'яка, пластикова гумка, що легко набуває потрібної форми. Вона не просто стирає, а «поглинає» графіт або вугільний пил, не розмазуючи його і не пошкоджуючи папір. Клячка ідеальна для тонких художніх корекцій, створення світлових ефектів і роботи з пастеллю або вугіллям. Її можна формувати гострим кінчиком для деталізації.

Пластикові (вінілові) гумки – твердіші гумки, які забезпечують чіткість та чисте стирання графіту. Вони не залишають пляму і не липнуть, але можуть бути абразивними і пошкоджувати тонкий папір та залишати дрібні крихти.

Гумки із вставками (комбіновані) – об'єднують у собі м'яку та тверду частину, що робить їх універсальними: м'яка частина підходить для делікатного стирання, тверда – для швидкого видалення великих площ. Це зручно для художників, які працюють з безліччю технік.

Електричні гумки – сучасні пристрої з вібруючим гумовим наконечником, що працюють від батарейок. Вони забезпечують високу точність і акуратність стирання, особливо корисні для деталізації ескізів і креслень, а також зменшують навантаження на руку.

Функціональне призначення гумок у малюванні:

Стирання графітного та вугільного сліду. Гумка є основним інструментом для видалення слідів олівця та вугілля, що дозволяє художнику коригувати помилки, очищати поверхню і готувати її до подальшої роботи. Вона ефективно видаляє графіт або вугільний пил, не пошкоджуючи папір, що важливо для збереження якості малюнків.

Створення світлих ділянок, акцентів і фактур. Гумка використовується як художній засіб для створення світлих плям і тонких акцентів, що надають об'єм і глибину зображенню. За допомогою клячок чи м'яких гумок художники можуть формувати світлові рефлекси, фактури та півтони, що збагачують композицію.

Робота з пастеллю та іншими м'якими матеріалами. Під час роботи з пастеллю, вугіллям чи крейдою гумка готова не тільки стирати, а й коректувати

насиченість кольору, розмивати контури або створювати плавні переходи. Особливо цінною є клячка, яка не розмазує матеріал, а делікатно видаляє надлишки тону, зберігаючи цілість паперу.

Використання гумки як художнього інструменту. Гумка стала не просто засобом для виправлення помилок, а повноцінним інструментом для творчості. Вона використовується для моделювання світла та тіні, формування текстури, створення ефектів глибини і простору. Такий підхід розширює художні можливості та дозволяє більш виразно передати задум автора. Гумка в малюванні виконує не тільки утилітарну функцію стирання, а й є числом засобів художньої виразності, що сприяє створенню складних образів і підкресленню деталей композиції.

Для досягнення найкращих результатів у малюванні художники мають у своєму арсеналі декілька видів гумок, залежно від конкретного завдання. Наприклад, м'яка клячка ідеальна для створення світлих акцентів і делікатного коригування, тоді як тверда вінілова гумка підходить для точного видалення графітових ліній на щільному папері. Комбіновані гумки зі вставками можуть швидко переходити від грубого стирання до тонкої роботи. Електричні гумки потрібні для детальної та акуратної корекції, особливо під час тривалої роботи, щоб зменшити навантаження на руку. Такий комбінований підхід дозволяє максимально ефективно контролювати процес створення зображення [3].

Щоб гумки служили довго і зберігали свої властивості, за ними потрібно правильно доглядати. Клячку слід зберігати в герметичних пакетах або контейнерах, щоб вона не висихала і не забруднювалася пилом. Пластикові та вінілові гумки слід очистити від залишків графіту чи вугільного пилу, акуратно стираючи їх об чисту поверхню або за допомогою спеціальних щіток. Електричні гумки потребують повторної заміни батарейок і очищення обертової насадки від дрібних частинок. Правильний догляд забезпечує чисте стирання, запобігає розмазуванню та пошкодженню паперу, а також продовжує термін служби інструментів.

Гумка в образотворчому мистецтві пройшла довгий шлях – від крихкого шматка хліба до високотехнологічного інструменту з широким функціоналом. Її історія – це не лише технічна еволюція матеріалів, але й розвиток самого підходу до мистецтва: від простої корекції помилок до активного використання в процесі творчого самовираження. Сучасні гумки – клячки, вінілові, комбіновані та електричні дають художникам змогу працювати з точністю, делікатністю та ефектністю, відкриваючи нові грані візуального мислення. Знання властивостей і правильне використання гумок дозволяє митцю не тільки зберегти якість роботи, а й розширити межі художнього висловлення.

Список використаних джерел

1. Гнатюк М. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво: теорія і методика навчання. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/14162/1/%D0%9E%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BD%D1%82!!!!.pdf> (дата звернення 05.05.2025).

2. Гулей О. Декоративно-прикладне мистецтво. Навчальний посібник. Видавництво Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка. Суми, 2010. 152 с.
3. Художні практики початку XXI століття: новації, тенденції, перспективи. URL: https://kdidpamid.edu.ua/academy/wp-content/uploads/2020/07/2019_zbirnyk_hudozhni_praktyky-1.pdf (дата звернення 01.05.2025).

Анастасія МІХНО
*студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)*
Науковий керівник – Ярослав БІЛИК,
*голова молодіжного об'єднання
художників і мистецтвознавців
Київської організації
Національної спілки художників України,
викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

НАМУ: МИСТЕЦТВО, ЩО ОХОРОНЯЮТЬ ЛЕВИ

Національний художній музей розташований у Києві і є одним з найстаріших та найбільш значущих музеїв України. Велична будівля по вулиці Михайла Грушевського спроектована архітектором Владиславом Городецьким у 1898-1904 роках. Головний фасад було прикрашено античними колонами, вхід скульптурними композиціями, барельєфами з міфологічними сюжетами. Проте, в сучасності оцінити всю красу може бути проблематично. Через аварійний стан передніх сходів, у 2018 році було розпочато реставраційні роботи, які на момент написання охопили і велику частину фасаду.

Основна експозиція, на жаль, також недоступна для глядачів, але вже через початок повномашнабного вторгнення росії на територію України у 2022 році. Зважаючи на загрозу збереженню шедеврів українського мистецтва, було прийняти рішення тимчасово приховати їх до архіву. Не зважаючи на ці обтяжуючі обставини, музей все ще працює: вхід перенесено на службові двері, експозиція минулих років доступна завдяки віртуальній екскурсії, а у залах галереї проводять різноманітні виставки. Одним з най значущих сьогоденних проєктів Н.А.М.У. можна відзначити Європейський тур «В епіцентрі бурі. Модернізм в Україні». Цей проєкт являє собою частину виставкових проєктів що демонструвалися в період з 2022 по 2025 роки, і розкриває українське мистецтво в «усій красі» не лише українцям, а і публіці інших європейських країн, як: Німеччина, Іспанія, Бельгія, Австрія та Великобританія.

На території України експонування другої виставки з цієї серії було розпочато 21/02/25. Зайшовши всередину музею, та пройшовши вузькими коридорами старовинної будівлі, глядач потрапляє в три зали виставки, в них представлені роботи

таких митців як: Олександр архипенко, Олександра екстер (три жіночі постаті), Анатоль Петрицький, Олександр Богомазов (пляшки, правка пил), Казимир Малевич (нарис) Василь кричевський (нарис) та інші.

Цей проєкт репрезентує не лише художні пошуки та стильову багатогранність модернізму, але й політичну та соціальну складову української культури в контексті Європи ХХ століття. Виставка актуалізує питання приналежності українських митців до світового культурного процесу, зокрема у випадках, коли їхню творчість привласнювали інші культури.

Досвід діяльності NAMU в умовах війни свідчить про здатність українських інституцій до адаптації, стратегічного мислення та послідовного збереження національного мистецького наративу. Попри фізичні пошкодження будівлі, евакуацію фондів та обмеження доступу, музей залишається активним культурним гравцем на міжнародному рівні. Його діяльність підтверджує, що збереження та популяризація українського мистецтва – це не лише культурна, а й політична місія.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного художнього музею України – <https://namu.ua/novyny/v-epiczentri-buri-modernizm-v-ukrayini-1900-1930-h/>
2. Виставковий каталог «In the Eye of the Storm: Modernism in Ukraine, 1900–1930s», 2023.
3. Інстаграм сторінка Національного художнього музею – https://www.instagram.com/p/DIRQ3ZICl_H/?igsh=MWdjNmM1eDlkOWMxcg==

Марія НАУМЕНКО,
студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)
Науковий керівник – Анна КИФЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії музики і хореографії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

НАРОДНІ МУЗИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ УКРАЇНИ

Чи знаєте, добрі люди, що таке музика?
Для старого й молодого – забавка велика.
Бо музика, як та весна в зеленому лузі, –
Не було б музикантів, жили б люди в тузі.
(З української народної пісні)

Українці здавна висловлювали свої емоції, жалі, радощі через музику. Нашій культурі властива різноманітність музичних інструментів — кожен на

різний випадок та до окремих свят і подій. Навколишня природа завжди впливала на емоційний стан людини, задовольняла певні духовні потреби, надихала її на відтворення прекрасного в різних формах, що вилилося в поступове формування культури нашого народу, в тому числі й музичної, коріння якої слід шукати ще в Київській Русі. Предмети з навколишньої природи слугували й першими музичними інструментами. Музично обдаровані умільці вдосконалювали їх, інтуїтивно додавали необхідні для досягнення омріяного звучання деталі. Вдалі зразки копіювалися, поширювалися в народі. Так виникли й усталилися музичні інструменти, без яких немислима музика.

Сучасні мистецтвознавці А. Гуменюк, В. Гурнак, О. Золотарьова, А. Комаренко, М. Лисенко, Т. Щерба досліджуючи питання виникнення українських народних музичних інструментів акцентують увагу на їх автохтонному походженні (тобто створеними українцями на українській землі).

За Т. Щербаковою, кожна місцевість України додала щось своє до скарбниці вітчизняної інструменталістики й виконавського мистецтва. Визначені три основні групи народних інструментів – ударні, духові та струнні [3, с.75].

А. Іваницький, стверджує, що дуже швидко першість у музиці, призначеної для супроводу танців, посіла *скрипка*, яка внесла в традиційну інструментальну музику докорінні зміни й стала улюбленим і широко розповсюдженим народним інструментом. З її появою й сформувався український традиційний народний ансамбль – троїста музика, функцією якого було групове імпровізаційне творення і виконання музики до танцю, а пізніше – і для слухання. У центральних областях України у троїстих музик побутують переважно три інструменти: скрипка, басоля та бубон. Святкові веселощі, сміх, гумор супроводжували танці під їх гру [2, с.165].

Ще одна славетна сторінка українського народного виконавського мистецтва – кобзарі, лірники, бандуристи... Саме ці виконавці зберегли для нас знамениті думи – національний епос українського народу, історичні, чумацькі, обрядові, родинно-побутові, і одне з найцінніших фольклорних надбань нашого народу – ліричні пісні, які перевертають душу, будь-чию, не тільки українську.

Розглянемо групу струнних інструментів, де одразу перед нами постає один із найвідоміших символів України – бандура. Це струнно-щипковий інструмент, який має корпус у формі півмісяця. Виникла у XVIII столітті як модернізована кобза, має від 30 до 68 струн. Великий внесок в розвиток бандурного мистецтва XIX ст., зробив історик, етнограф, театральний і музичний діяч, педагог, автор понад 600 музичних творів – Гнат Хоткевич. Популяризував народну музику, театр, викладав у Харківському музично-драматичному інституті, у Полтаві заснував та керував капелою бандуристів. Виховав багатьох талановитих бандуристів, більшість яких були репресовані ще на початку 1930-х років.

Кобза – струнно-щипковий інструмент, давній інструмент, який був поширений ще з часів Київській Русі. Має менше струн ніж бандура. Серед відомих кобзарів був Остап Вересай – український музикант, кобзар, виконавець народних дум, історичних, побутових, жартівливих та сатиричних

пісень. Цікавий факт: у XVI–XVII ст., кобзарів вважали хранителями народної пам'яті. Багатьох із них переслідували під час радянських репресій. Найпоширенішим духовим інструментом вважається *сопілка*. Яка виготовляється з дерева, має 6–10 отворів. Найчастіше використовується в обрядах, колядках. Часто зображується на ілюстраціях до народних казок. *Кувиця* (або кувички, кувикли, кугикли) – свиріль, український різновид поширеної в музичній практиці багатьох народів флейти Пана. Вона складається з певної кількості дерев'яних або очеретяних трубок (їх буває до 17), що мають однаковий діаметр, але різну довжину. Нижній кінець трубок закритий. Найдовший духовий український інструмент – *трембіта*, символ Карпат. Довжина якого досягає – від 2 до 8 метрів. Виготовляють трембіту із ялини, в яку вдарила блискавка (вважалось, що такий звук має особливу силу). Слугує для спілкування на відстані: передає сигнали, сповіщає про біду, смерть або весілля.

Серед ударних інструментів найбільш популярним є *бубон* – круглий інструмент з натягнутою шкірою та бляшанками [4]. Бубон – неодмінний учасник у творенні української народної музики як ритмічний інструмент. Він є складовою частиною інструментальних ансамблів, троїстих музик, використовується в різних обрядах. Про нього складено багато веселих пісень, що відповідають характерові цього інструмента в Україні. *Барабан* – має вигляд циліндра, з двох боків обтягнутого шкірою. Він здавна побутував у війську.

Отже, підсумовуючи вище сказане, ми можемо впевнено стверджувати, що народні інструменти України – це не лише частина музики, а це й голос поколінь, що пройшли крізь козацькі бої, Карпатські полонини, народні традиції. Наразі існує багато музикантів і гуртів, наприклад, «ONUKA», «WAHOMO», «Go-A», «Курбаси» та ін., які відроджують народні, автентичні, традиційні звучання, поєднуючи їх із сучасною музикою. Це є найважливішим доказом того, що наша музична спадщина завжди буде жити та надалі просуватися по всьому світу.

Список використаних джерел

1. Гапон Т. Свято народної пісні та музичних інструментів України / Т. Гапон // Шкільний календар : традиційні свята. – 2004. – Вип. 8. – 21-26. – (Б-ка журн. "Вивчаємо українську мову та літературу").
2. Приходченко К. Заграй же мені, музиченьку, буду танцювати. З історії українського танцю / К. Приходченко // Інтегроване навчання на уроках української мови та літератури. – 2007. – С. 160-171 – (Б-ка журн. "Вивчаємо українську мову та літературу", Вип. 4 (11).
3. Щерба Т. Українські народні музичні інструменти / Т. Щерба // Все для вчителя. – 2008. – № 7. – С. 72-76.
4. Юцевич Ю. Є. Музика. Словник-довідник / Ю. Є. Юцевич. – Вид. 2-ге, переробл. і доп. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. – 357 с.

Гліб ОВЧАРЕНКО,
студент спеціальності 191 Архітектура та містобудування
Науковий керівник – Євгенія ХАЖЕВСЬКА,
викладач циклової комісії
соціально-гуманітарних дисциплін
Харківський фаховий коледж будівництва,
архітектури та дизайну
(м. Харків, Україна)

РОЛЬ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ

Культура – це невіддільна частина людського життя, яка розвивалася протягом усієї історії людства. Вона складається з соціальної поведінки, норм, матеріальних та духовних цінностей, набутих у суспільстві, й відіграє важливу роль в підтримці гармонійних взаємозв'язків в ньому.

Існує багато різних культур, кожна з яких складається з наукового розвитку, освіти, світогляду та мови. Дуже важливим аспектом культури є вивчення культур інших народів. Це розширює світогляд, збагачує власні цінності й найголовніше – сприяє миру між різними народами. Велику роль в поширенні культур інших народів відіграла Велика Британія, чия імперія була однією з найбільших за всю історію людства. Це також сприяло поширенню англійської мови, яка на сьогодні є однією з найпопулярніших у світі. Вона є основною в колишніх країнах-колоніях Британії, а також, викладається як друга мова в багатьох неангломовних країнах.

У сучасному світі знищення та зневага чужих культур засуджується суспільством. Найяскравіше з культурою того чи іншого народу можна познайомитися насамперед через мистецтво. Це результат будь-якого творчого процесу людини – від писання творів до витворів архітектури. Мистецтво спонукає відчувати, ділитися емоціями, перейматися різними ситуаціями та є відбитком особистості, що є автором того чи іншого витвору. Саме тому мистецтво сприяє глибинному вивченню культур різних народів. Наприклад, порівнюючи більш давню архітектуру різних держав, можна дізнатись багато про їх світогляд та технологічні можливості.

Існує думка, що мистецтво має суто естетичну цінність для людини, однак це не так. Широку увагу функціям мистецтва було приділено в роботах давньогрецького філософа Арістотеля. Він виділив пізнавальну, виховну та емоційну функції суспільства [1]. У більш сучасному світі мистецтво має соціальну, пізнавальну, сугестивну, компенсаційну, комунікативну, передбачувальну та виховну функції. Остання відіграє дуже важливу роль у розвитку людини та формуванні її цінностей, і кожен народ має свій підхід до цього процесу, що сприяє утворенню різних світоглядів.

На основі свого виховання людина буде визначати свої норми, припустимі й неприпустимі речі. Наприклад, у мусульманських країнах дуже важливою частиною виховання є релігія. Норми суспільства, їх звичаї та

традиції визначаються за допомогою Ісламу і тому є дуже важливими для кожної людини. Інший приклад – Японія, яка є достатньо традиційною країною, приділяє дуже велике значення традиціям та етикету. Виховання дітей в ній має свої особливості: людина виховується не як окрема особистість, а як частина окремої групи суспільства, що зумовлено еволюцією [3]. Важливо навчити дитину японському етикету та повазі до інших, а також, навчити традицій. Японія має дуже багато символів, які відіграють важливу роль у житті людини й можуть говорити про ставлення одне до одного та взаємоповагу. Вона також є дуже гарним прикладом впливу однієї культури на іншу. Період від 17 до 19 століття називають сакоку. Особливість цього періоду – ізоляція країни від зовнішнього світу. Кінець цього періоду започаткував взаємозв'язок Японії та Сполучених Штатів Америки, що дозволило митцям Японії навчитись у закордонних колег новим видам реалізації своїх фантазій. До цього світогляд японців визначав ідею як найголовнішу частину мистецтва, однак вплив американської культури сприяв розвитку і формі, в якій ця ідея подається. Зокрема, це вплинуло на мангу – японський вид коміксів, який набрав чималої популярності у сучасному світі, поширюючи японську культуру по всьому світові.

Великий ефект на виховання людини мистецтво має саме через мету, яку хоче донести автор до глядача. Мистецтво змушує людину замислитись, перейняти або прийняти нові для себе речі, отримати можливість подивитися на ситуації з різних боків, поширити раніше невідому інформацію і виправити помилки, яких варто уникати не тільки на особистому, але і на більш глобальному рівні. Саме тому сьогодні є важливим збереження мистецтва та культури: щоб пізнати й поширювати істину та протистояти загрозам, що існують.

Список використаних джерел

1. Основні функції мистецтва. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10742/> (Дата звернення: 18.04.2025)
2. Таблиця: Релігійний склад за країнами, у відсотках URL: <http://pewrsr.ch/Qj0bVV> (Дата звернення 18.04.2025)
3. Особливості системи виховання дітей в Японії URL: https://smartum.com.ua/about_us/blog/vospitanie-detej/osobennosti-sistemy-vospitaniya-detej-v-yaponii/#anchor_0 (Дата звернення 18.04.2025)

*Анна ОРЕЛ,
студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)
Науковий керівник – Анна КИФЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії музики і хореографії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В умовах сучасного розвитку суспільства особливої актуальності набуває одне з головних завдань національної освіти – «збереження та зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я підростаючого покоління» (Закон України «Про дошкільну освіту») [3, с. 1]. У нинішньому світі, що стрімко розвивається та змінюється, постійно переживаючи соціальні та природні катаклізми, першочергової уваги потребує піклування про здоров'я маленьких дітей.

Дошкільний період є особливо важливим і визначальним у процесі особистісного зростання, бо створює підґрунтя для динамічних змін у подальшому онтогенезі людини. Сучасні діти перенасичені негативною інформацією, позбавлені теплої спілкування з дорослими та однолітками. Нерідко дитяча нервова система не встигає адаптуватися до шаленого темпу і ритму нашого життя. Звідси – неспокій, нервовість, гіперактивність, погіршення продуктивної діяльності, виникнення психосоматичних хвороб. Сьогодні, як ніколи, особливої актуальності набувають заходи зі створення нових ефективних методів реабілітації та профілактики, нетрадиційних підходів, що підвищують резервні можливості організму дитини. Серед яких особливої актуальності набуває галузь психолого-педагогічного напрямку під назвою «музикотерапія». У перекладі з грецької термін «музикотерапія» означає «зцілення музикою». У контексті дошкільної освіти ми розглядаємо це поняття як ефективний засіб моделювання й корекції внутрішнього стану дитини, розкриття її природного потенціалу [4, с.40].

Плеяда вчених психологів, фізіологів, терапевтів, музикотерапевтів (О. Безклиньська, В. Драганчук, В. Кавун, І. Малашевська, С. Недериця, Г. Побережна, Т. Строгаль, Л. Худин та ін.), не втомлюються доводити лікувально-реабілітаційні властивості музикотерапії.

Використання музики як засобу терапії має давню історію. Її цілющий вплив визнавали ще античні філософи Піфагор, Платон, Арістотель, які пов'язували музику з внутрішньою гармонією людини. Згодом ідея використання музики для емоційного оздоровлення отримала наукове обґрунтування. З другої половини ХХ століття у багатьох країнах світу активно

почали формуватися музикотерапевтичні школи, створюватися центри, розроблятися спеціалізовані програми. В Україні розвиток музикотерапії розпочався пізніше, проте вже сьогодні цей напрям активно інтегрується у педагогічну та психологічну практику.

На сучасному етапі музикотерапія у системі дошкільної освіти розглядається як ефективний засіб збереження психоемоційного здоров'я, формування позитивного настрою, гармонізації поведінкових реакцій дітей. Вчені В. Драганчук, І. Малашевська, Г. Побережна, Т. Строгаль переконують, що застосування музики у виховному процесі дозволяє вирішувати низку важливих завдань: розвивати емоційну сферу, формувати навички саморегуляції, стимулювати комунікабельність, активізувати творчу діяльність та забезпечувати загальне психоемоційне благополуччя дитини.

У практиці дошкільних навчальних закладів використовуються різні форми музикотерапії, які відрізняються за способом взаємодії дитини з музикою. Рецептна музикотерапія передбачає пасивне сприйняття музичних творів, що мають релаксаційний або стимулюючий характер. Це дає змогу регулювати емоційний фон дитини, знижувати напруження, створювати атмосферу спокою та затишку. Активна форма музикотерапії полягає у залученні дітей до активного виконання музики – співу, гри на музичних інструментах, ритмічних вправах, імпровізаціях. Завдяки активній участі формується позитивне ставлення до себе, розвиваються мовленнєві та рухові навички, знижується рівень тривожності, зникають прояви агресії. Інтегративна музикотерапія поєднує музику з іншими видами мистецтва — малюванням, театральною грою, танцем [2].

За І. Малашевською, до основних методів музикотерапії належать слухання музики, спів, вокальна імпровізація, гра на дитячих музичних інструментах, ритмічні рухи, малювання під музику, рольові ігри з музичним супроводом. Застосування кожного з методів має на меті регуляцію емоційного стану, розвиток внутрішнього комфорту, формування почуття захищеності. Наприклад, прослуховування колискових творів сприяє зниженню тривожності, а ритмічні вправи – активізують психофізичні процеси. Музика стимулює діяльність обох півкуль головного мозку, сприяє розвитку когнітивних процесів, формує асоціативне мислення, уяву, розвиває пам'ять [4].

Особливо ефективною музикотерапія є для дітей з особливими освітніми потребами. Завдяки впливу музики вони легше долають труднощі у спілкуванні, краще пристосовуються до колективу, навчаються взаємодії.

Практичний досвід роботи у закладі дошкільної освіти показав високу ефективність музикотерапевтичних методик. В межах організації музичних хвилюнок, ритмічних ігор, групових співів та музично-ігрових свят вдалося досягти позитивних результатів. Діти ставали більш відкритими, врівноваженими, активнішими, охоче взаємодіяли у колективі, легше долали конфліктні ситуації. Важливо підкреслити, що музика позитивно впливає не лише на психоемоційний, а й на фізичний стан дітей. Знижується м'язове

напруження, нормалізується серцевий ритм, покращується загальне самопочуття.

Отже, музикотерапія посідає важливе місце у системі дошкільної освіти. Вона є ефективним засобом формування емоційного здоров'я, сприяє гармонізації особистості, розвитку творчих здібностей, підвищенню рівня психоемоційного комфорту дітей. Перспективним напрямом є розширення практики інтеграції музикотерапії з іншими видами мистецтва, розробка програм для дітей різного віку, створення музичних релакс-зон у дитячих садках. Важливим також є підвищення професійної компетентності педагогів у галузі музикотерапії, удосконалення освітніх програм для підготовки спеціалістів цієї сфери. Реалізація цих завдань забезпечить формування сприятливого освітнього середовища, яке сприятиме збереженню та зміцненню емоційного здоров'я дітей, що є основою для подальшого гармонійного розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Гриньова В. Музикотерапія як складова здоров'язбережувальної технології виховання студентської молоді. Витоки педагогічної майстерності. 2015. № 16. С. 20-28.
2. Драганчук В. М. Музика як фактор психокоригування: історичні, теоретичні і практичні аспекти / В. М. Драганчук. — К., 2003.
3. Закон про дошкільну освіту України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://iitzo.gov.ua/doshkilna-osvita/normatyvno-pravova-baza-doshkilnoji-osvity>.
4. Малашевська І. А. Програма оздоровчо-освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку «Веселкова музикотерапія» / І. А. Малашевська, С. К. Демидова. — Тернопіль: Мандрівець, 2015. — 44 с.

*Анастасія ОСТАПКО,
студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)
Науковий керівник – Ярослав БЛИК,
голова молодіжного об'єднання
художників і мистецтвознавців
Київської організації
Національної спілки художників України,
викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Мистецтво – невіддільна частина нашого життя, це те, що стало першим способом комунікації мільйон років тому. Починаючи з наскельних малюнків наших пращурів до сучасних скульптур або цілих музеїв.

Але й були часи, коли мистецтво України в складі Радянського Союзу вважали конструктивним соціальним реалізмом, з досить обмеженим світоглядом. Творці цих напрямків писали провокативні твори мистецтва для обмеженого кола людей, оскільки це був виклик тодішній владі. Це поклало початок репресій серед деяких художників, а їхні твори знищували. Це проклало шлях до вільної думки та незалежності.

На початку 1980-х років в українському андеграундному середовищі виникає концептуалізм – напрям, що найактивніше розвивався в Одесі та Харкові. Молоде покоління художників формувало нову модель мистецтва, відмінну від офіційної культури та попередніх нонконформістських практик. З того часу проводяться масштабні виставки, зокрема «Українське малАРТство (60–80-ті роки)» (1989), яка вперше представила неофіційне мистецтво як безперервний процес розвитку впродовж трьох десятиліть. Відтоді андеграундне мистецтво здобуває легітимність у музейному просторі, стає об'єктом наукового аналізу та викликає посилений інтерес у глядачів.

За незалежності України мистецтво набуло нових визначень та напрямів яких звикли називати сучасними. Значення мистецтва перестало сприйматись як щось обмежене і набуло свободи самовираження. Наприкінці 1990-х років в Україні з'являються спроби оновлення живопису, що відбувалися без офіційних маніфестів, але досить синхронно серед митців, пов'язаних із «новою хвилею» постмодернізму. Формується явище постмедійного живопису, який охоплює естетику вебдизайну, відеоарту, рекламу та попкультуру (представники Арсен Савадов, Василь Цаголов, Олег Тістол, Олександр Гнилицький, Максим Мамсіков, Олександр Ройтбурд, Ігор Гусєв). Визначними

прикладом стали виставки «Виставка картин» і «Юля нікуди не виходила» в Одесі, де, зокрема, в циклі Олександра Панасенка «Фабрика з переробки візуальних образів» образ людини постає як декоративна й штучна форма, подібна до рекламного кліше. Попри домінування живопису в українському мистецтві 1990-х років, концептуалізм залишив помітний слід у художньому процесі. Живописоцентризм цього періоду сформувався на перетині офіційного та андеграундного мистецтва, поєднуючи риси як традиційності, так і новаторства. Такий синтез був зумовлений не лише впливом радянської культурної політики, а й глибокими живописними традиціями Києва, втіленими у творчості Олександра Мурашка, Федора Кричевського та Тетяни Яблонської.

У 2000–2010-х роках в Україні активно розвивається вуличне мистецтво як в офіційному (мурали), так і неофіційному (графіті) форматі. Ця техніка мала особливість в використанні аерозольного балончика та трафаретів. Згодом під час подій 2014 року на Майдані графіті використовували як протест. Це була група художників «Союза вільних художників «Воля або смерть» (А. Мухарський, І. Семесюк), яка під час протестів облаштувала експозиційну площу «Мистецький барбакан». Повномасштабна війна спричинила нову хвилю творчості, спрямовану на документування реальності, підтримку морального духу та формування національної єдності. З'являються проєкти на кшталт «Війна: Зворотна перспектива». Проєкт демонструє роботи 40 сучасних митців із різних міст України, таких як Київ, Одеса, Дніпро, Луцьк, Івано-Франківськ, а також 39 художників, чиї твори зберігаються у фондовій колекції музею. Загалом виставка налічує понад 150 артефактів, розміщених усередині постаменту скульптури «Батьківщина-мати». Також, щоб підтримати держаний дух українського народу та зберегти українську спадщину, був розроблений проєкт «Васкуп Ukraine», ініційований у партнерстві з ЮНЕСКО, Polysam та українськими культурними інституціями, дозволяє за допомогою 3D-сканування зберігати цифрові копії українських архітектурних і культурних об'єктів, які перебувають під загрозою знищення. Волонтери можуть використовувати мобільні додатки для сканування пам'яток у будь-якому регіоні України. Проєкт демонструє поєднання мистецтва, цифрових технологій та культурної дипломатії. Сучасне українське мистецтво перебуває у динамічному стані змін. Війна прискорила процеси самоідентифікації, відкритості світу, технічного оновлення та переосмислення спадщини. Українські митці стають не лише творцями, а й агентами змін, що активно формують нову культурну реальність. Відтак українське мистецтво стає вагомим чинником у глобальному діалозі про свободу, гідність і майбутнє.

Список використаних джерел

1. Олександр Тимофєєв. Роль мистецтва у житті кожної людини URL : <https://familytimes.com.ua/rol-mystetstva-u-zhytti-kozhnoyi-lyudyny/>
2. Оксана Баршинова. Вихід із тісняви URL : <https://tyzhden.ua/vykhid-iz-tisniavy/>
3. Олександр Соловійов. Тенденції розвитку сучасного українського мистецтва (2000–2020). Частина 1. URL: <https://fineartsukraine.wordpress.com/2021/04/01/%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B>

5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97-

%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-

%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-

%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD/

4. Гірік С. І., Попов А. В. Образотворче мистецтво України URL:
https://vue.gov.ua/%D0%9E%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8

5. У Києві відкривається виставка «Війна: зворотна перспектива» URL:

<https://www.kashtan.news/u-kyievi-vidkryvaietsia-vystavka-viyna-zvorotna-perspektyva/>

6. Дмитро Салтиков. ЮНЕСКО запустила проєкт для збереження спадщини української культури Дмитро Салтиков URL: <https://slukh.media/news/backup-ukraine/>

Євгенія ПЕТРОВИЧ,

студентка спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник – Анастасія ГОРНИЦЬКА,

викладач циклової комісії з видавничої справи,

культури та української філології

Фаховий коледж «Універсум»

Київського столичного університету

імені Бориса Грінченка

(м. Київ, Україна)

НА ПЕРЕХРЕСТІ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА: РОЛЬ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ ЦІННОСТЕЙ ТА ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному світі та суспільстві, які перебувають у стані динамічних змін і де відбуваються глибокі трансформації та різноманітні виклики, особливої значущості набуває питання формування моральних цінностей та світоглядних орієнтирів молодого покоління. Культура і мистецтво – це не лише джерела естетичного задоволення, а й потужні інструменти впливу на духовний світ людини. Саме тому вони залишаються одними з найважливіших чинників формування особистості. Особливе місце із найефективніших засобів в процесі впливу посідає література – особливо дитяча, адже вона є не лише інструментом пізнання світу, а й могутнім засобом виховання моральних, патріотичних і духовних цінностей [7, 9]. Саме завдяки книгам дитина починає відчувати цей світ і вперше замислюється над поняттями добра та зла, справедливості чи дискримінації, чесності та недовіри, любові до Батьківщини тощо [2, 11].

Сучасна українська дитяча література виступає важливим чинником виховання свідомих громадян України. Вона поєднує традиційні мотиви української культури з сучасними темами, актуальними для сьогодення – війна, еміграція, внутрішні переживання дитини, пошук власного «Я». Тобто сучасна

українська дитяча література відіграє виняткову роль у формуванні особистості [3, 12]. Вона не тільки розважає, а й навчає, виховує, надихає, спираючись на національні традиції, фольклорні образи, водночас активно реагуючи на виклики часу, зокрема війну, культурні зміни тощо. Через художнє слово, емоційну насиченість сюжету, яскравість і характерність образів, а також доступність мови маленький читач знайомиться з культурною спадщиною, вчиться цінувати рідну мову, історію, традиції, виражати повагу та шану до героїв свого народу [1]. Ще під час процесу читання в дитини розвивається емоційність, а також емпатія, формується критичне мислення, національна самосвідомість, зокрема почуття власної гідності та відповідальності за спільне майбутнє [4, 7]. Особливо важливим є внесок сучасних українських письменників у цей процес. Наприклад, у творах таких письменників, як Зірка Мензатюк, Іван Андрусак, Оксана Луцківська, Сашко Дерманський, Галина Вдовиченко, Тарас та Мар'яна Прохасько, поєднуються яскраві художні образи з глибокими морально-етичними змістами.

Зірка Мензатюк через свої повісті й казки знайомить дітей з національними символами, історією та духовними традиціями, формуючи почуття гордості за своє коріння. Вона органічно поєднує фольклор, історичні теми та сучасні мотиви, навчаючи дітей шанувати культурну спадщину. Її твори, як-от «Таємниця козацької шаблі» чи «Арніка», сприяють формуванню національної самосвідомості та гордості за українську історію [14, 16].

Іван Андрусак через гумор, динамічні сюжети та близьку до дитини образність, говорить про важливі теми емоційного розвитку, відповідальності, самопізнання. Саме так він допомагає дітям впоратися з емоціями та певними труднощами, розвивати внутрішню силу, самостійність тощо. Його герої вчать сміливо дивитися на життя, не боятися змін і бути щирими у стосунках з іншими.

Ліричні й водночас повчальні твори Оксани Луцківської розвивають у дитини толерантність і внутрішню гармонію. Авторка у своїх творах м'яко підводить дитину до розуміння складних життєвих ситуацій, формує внутрішню стійкість, звертається до теми внутрішнього світу дитини, торкається питань самоусвідомлення, прийняття, втрати та дружби. Її література спонукає до глибокого емоційного зростання й розвитку емпатії.

Фантазії Сашка Дерманського, гумор Галини Вдовиченко й філософія родини Тараса та Мар'яни Прохаськів – це приклади сучасної художньої дитячої літератури, яка навчає дітей бачити красу світу, вірити в себе, розвивати фантазію та почуття власної гідності [15]. Тобто вони не тільки розважають, а й формують у дитини світогляд, заснований на співчутті, доброті, взаємодопомозі.

Наприклад, Сашко Дерманський використовує світ казки для виховання доброти, чесності та уяви, а Галина Вдовиченко створює літературні ситуації соціальної взаємодії, в яких дитина навчається співпереживати, розв'язувати конфлікти, розуміти інших. Що стосується Тараса та Мар'яни Прохаськів, то вони завдяки своїм творам занурюють у світ природи, тиші, філософського

осмислення життя, виховуючи в дитині споглядальність, любов до простих речей і внутрішню рівновагу.

Всі вищезгадані автори формують нову якість дитячої літератури, яка стає не лише естетичним явищем, а й виховним засобом, що закладає основи духовності та національної ідентичності [9, 13].

Отже, дійсно, сучасна українська дитяча література – це не просто частина мистецького процесу та стратегічно важливий елемент культурного надбання, а й важливий виховний ресурс, який здатний формувати в дітях духовність, патріотизм, моральну стійкість і національну ідентичність, а також виховувати нове покоління українців — морально зрілих, духовно багатих, патріотично налаштованих [6, 10].

Через читання українських творів, зокрема сучасних авторів, наше нинішнє покоління виростає чуйним, відповідальним, здатним до глибокого осмислення світу – тим, хто здатен не лише берегти, а й розвивати свою культуру.

Таким чином, завдяки літературі, культура та мистецтво виконують свою найважливішу функцію – творення ціннісно орієнтованої, національно свідомої особистості, наділеної гуманістичними і патріотичними цінностями. В умовах воєнного протистояння, культурних загроз і викликів глобалізації дитяча книга залишається одним із найнадійніших засобів збереження національної ідентичності, формування моральної сталості та любові до рідної країни [5, 8].

Список використаних джерел

1. Богданець-Білокаленко Н. І. Художнє слово для дитини – духовне джерело формування національних цінностей / Н. І. Богданець-Білокаленко // Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д., 2010. Вип. 5. С. 89-92.
2. Брандес В. М. Казка як важливий чинник розвитку людства / В. М. Брандес, О. В. Вознюк, М. М. Заброцький. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/8251/97/> (дата звернення 27.04.2025).
3. Вовк О. В. Основні завдання української дитячої літератури (роздуми над проблемою) / О. В. Вовк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16570/27Vovk.pdf?sequence=1> (дата звернення 15.04.2025).
4. Дев'ятко Н. В. Можливості впливу сучасних жанрів: фантастика, фентезі, казка / Н. В. Дев'ятко // Український Фантастичний Оглядач (УФО), 2009. №1(7).
5. Єрмоленко Н. І. «Формування національно-патріотичних якостей учнів загальноосвітньої школи». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/40663/ (дата звернення 01.05.2025).
6. Жадан М. Н. Виховуємо патріотів художнім словом // Вивчаємо українську мову та літературу. 2012. № 15.
7. Заброцький М. М. Казка як засіб та важливий чинник соціалізації підростаючого покоління / М. М. Заброцький, В. М. Брандес, О. В. Вознюк // Педагогічна Житомирщина. 1999. № 2. С. 14–16.
8. Захаренко С., Коваленко, О. Формування громадянина - патріота у педагогічній системі О. А. Захаренка / С. Захаренко, О. Коваленко // Рідна школа. 2013. № 6. С. 36–40.

9. Качак Т. Б. Дитяча література: навчально-методичний посібник (для студентів спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта») / Т.Б.Качак, Л. М. Круль. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2014. 236 с.

10. Луговська С. О. Виховання патріотичних цінностей – пріоритетне завдання сучасної української школи / С. О. Луговська // Виховна робота в школі. – 2013. № 8. С. 14–18.

11. Михайлин І. Л. Світ дитини в літературі: Рецензія на кн.: Кизилова В. В. Художня специфіка української прози для дітей та юнацтва другої половини ХХ століття: монографія / В. В. Кизилова. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 400 с.

12. Овдійчук Л. М. Дитяча література. Модульний курс для студентів філологічних факультетів: навчально-методичний посібник. Рівне, 2007. 304с.

13. Олійник Є. Дерадянiзацiя починається з дитячої лiтератури [Електронний ресурс] : [Радiо Свобода]. – Електроннi данi. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/25351437.html> (дата звернення 30.04.2025).

14. Перетята О. С. Проблема національної ідентичності в українській дитячій літературі кінця ХХ – початку ХХІ століття у естетичному та психологічному дискурсах (на матеріалі творчості З. Мензатюк) / О. С. Перетята // Наукові праці : наук.-метод. журн. – Т. 168. – Вип. 156 (Філологія. Літературознавство). – Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. – С. 98 – 104.

15. Сучасна література для дітей: огляд [Електронний ресурс]: [Національна бібліотека України для дітей]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=5828> (дата звернення 10.04.2025).

16. Чайдак Д. О. Формування дитячої особистості на прикладі творів Зірки Мензатюк / Д.О. Чайдак // Наука та освіта: ключові питання сучасності [текст]: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 18 травня 2018 року у м. Чернігів: зб. наук. праць «ΛΟΓΟΣ» / відп. за випуск Голденблат М.А. // ГО «Європейська наукова платформа». – Обухів: Друкарня «Друкарик» (ФОП Гуляєва В.М.), 2018. – Т.11. – С. 44-50. – с.136. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrlogos.in.ua/documents/18_05_2018_425.pdf (дата звернення 01.05.2025).

*Аріана ПЛЕШКО,
студентка спеціальності 226 Фармація, промислова фармація
Науковий керівник – Валентина МУЗИЧУК,
викладач циклової комісії гуманітарних дисциплін
Житомирський базовий фармацевтичний фаховий коледж
Житомирської обласної ради
(м. Житомир, Україна)*

СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ КІНО ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТИРІВ У МОЛОДІ

Кінематограф є важливим фактором формування суспільних поглядів та думок. Кіно відображає реальність, передає ідеї, емоції, формує внутрішній світ людини так, як цього прагне автор. Також цей вид мистецтва є вагомим частиною культурного простору епохи загалом та конкретного суспільства зокрема.

Фільми в сучасній Україні є потужним інструментом впливу на суспільну думку та національну свідомість. Кіно, як елемент масової культури, користується великою популярністю серед підлітків. Молодь, в силу притаманного для неї кліпового мислення, часто звертає увагу саме на такі продукти мистецтва, які є простими та зрозумілими для сприйняття, але водночас шукає відповіді на питання про своє місце в суспільстві та світі, тому обирає такий формат, який не вимагає попередньої підготовки та був дотичним до власного простору.

Перед митцями кіно стоїть завдання створювати такі мистецькі продукти, які б не лише відображали наскрізні проблеми сучасності, історичного та культурного розвитку, але й візуально були прийнятними, а то й привабливими для сучасників. Витворення візуального продукту в кіно, популяризація актуальних проблем української історії є вагомим підґрунтям для формування національного світогляду в молоді, елементом інформаційної політики держави.

Метою роботи є спроба окреслити роль сучасного українського кіно у формуванні світогляду молоді, а саме вплив на розвиток особистості, формування ціннісних орієнтирів молодого покоління.

Над цими проблемами працювало ряд дослідників. Варта уваги робота Микити Кацуби «Художнє кіно як засіб формування масової політичної свідомості» [3], де автор чітко прослідковує значення та механізми впливу кіномистецтва на світогляд громадян країни. Цікавим є дослідження Ірини Зубавіної «Кінематограф незалежної України: тенденції, фільми, постаті» [2], де науковець досліджує процес впливу та «дорослішання» кінематографу в Україні та важливість формування свого культурного та інформаційного простору. Потрібно підкреслити, що перегляд саме історичних фільмів сприяє адаптації молодого покоління до реальності та допомагає правильно себе ідентифікувати. Образи героїв, сюжетні лінії та конфлікти надають змогу розуміти базові речі – свободу, гідність, патріотизм. Н. І. Чабан у праці «Використання пізнавальних екскурсій у ході вивчення українського кіномистецтва» [4] зазначає, що перегляд саме фільмів такого напрямлення стимулює підлітків до усвідомлення власної ролі в суспільних процесах. Також таке кіно заохочує до участі в громадських процесах, волонтерських ініціативах та розвитку критичного мислення, яке є дуже важливим у наш час.

Молоді властиво знайомитись зі світом переважно через візуальні картини, інформація слугує лише доповненням, адже перше, що бачить дитина формує її подальші вподобання: дотик, слово, смак, запах визначають категорії «свій»-«чужий». Саме в дитинстві відбувається процес визначення свого простору – сім'я, друзі, знайомі, держава, країна тощо. Знайомство із процесами національної самобутності відбувається через національні атрибути, дійства на свята, пісні, що забезпечують певний звуковий код тощо. Також на думку американського політичного психолога Дж. Адельсона, «найбільш інтенсивно процес формування політичних уявлень відбувається у віці 11-15 років» [3, с. 138]. Таким чином, уже до завершення процесу навчання та

дорослішання особистість має повний набір маркерів національної ідентифікації, які з віком можуть лише поглиблюватись, тому важливо саме серед молоді популяризувати культуру національного кіно.

Кіно може дати певний дороговказ, який допоможе визначити орієнтири у сприйнятті того, чи іншого явища в суспільстві, дає глядачам змогу краще усвідомити ціну свободи та важливість єдності, а найголовніше – сформувати національний код, що є підґрунтям політичної лінії держави: «У контексті сучасного суспільства ефекти конструювання історичної пам'яті через масову культуру, кіно, рекламу, пропаганду та ін. підсилюються засобами масової інформації як цілеспрямовано (навмисне розповсюдження та втілення певної ідеології окремими агентами впливу), так і спонтанно» [1, с. 8]. В умовах інформаційної війни, яку переживає українська культура, саме кінематограф стає активним засобом у засвоєнні історичних знань та патріотичних почуттів. Зацікавленість молоді історичним українським кіно пояснюється як бажанням розібратись із сучасними подіями, так і долучитись до підтримки українського інформаційного простору. Образи видатних постатей, моделювання давно минулих подій спонукає замислитись над власним місцем та роллю в історичному часопросторі, а відтак стати активним громадянином.

Інститут проблем виховання НАПН України у своєму дослідженні зазначив, що соціальні драми та підліткові фільми (на кшталт «Мої думки тихі» (2019 р.) Антонію Лукіча, «Я і Фелікс» (2022 р.) Ірини Цілик, «Я, «Победа» і Берлін» (2022 р.) Ольги Ряшиної та ін.) розвивають у молоді здатність до розуміння емоційних станів, формують тощо.

Популяризація та підтримка свого кіно, заохочення молоді до перегляду саме українського кінематографу, є важливим кроком у розвитку національної свідомості та формуванні інтересу до культурної спадщини. Ефективним способом заохочення є включення українських фільмів у програму шкіл та університетів. Це допоможе зацікавити до глибшого вивчення культурної та історичної спадщини, а тому є шанс виграти інформаційну війну, що є не менш важливою, ніж фізична.

Отже, український кінематограф дає змогу отримати емоційний та інтелектуальний досвід, розширює межі світогляду, допомагає розуміти багато соціальних ситуацій та розвиває свідому особистість. Сучасне кіно стало душею української нації, ще з початку незалежності, тому варто розуміти що воно відіграє ключову роль у формуванні ціннісних орієнтирів молоді.

Список використаних джерел

1. Дудок Олена, Школяр Мар'яна Актуалізація історичної пам'яті в контексті національної ідентичності. Науково-теоретичний альманах «Грані». Том 22. № 8. 2019. С. 5–13
2. Зубавіна І. Б. Кінематограф незалежної України: тенденції, фільми, постаті / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. К.: ФЕНІКС, 2007. 296 с.
3. Кацуба Микита Художнє кіно як засіб формування масової політичної свідомості. Політичний менеджмент. №1 – 2. 2013. с. 136–144

4. Чабан Н. І. Використання пізнавальних екскурсій у ході вивчення українського кіномистецтва. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/503/1/E262B39F.pdf> (дата звернення - 05.05.2025р.)

Вікторія ПОЗДНЯКОВА,
студентка спеціальності 191 Архітектура та містобудування
Науковий керівник – Євгенія ХАЖЕВСЬКА,
викладач циклової комісії
соціально-гуманітарних дисциплін
Харківський фаховий коледж будівництва,
архітектури та дизайну
(м. Харків, Україна)

РОЛЬ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ

Культура в широкому розумінні – це все, що створює людина, крім біологічного. [1] Саме тому музика – не лише частина культури, а одна з її найбільш впізнаваних форм. [2] Вона бере участь у ключових культурних ритуалах: супроводжує народження, весілля, похорон, війни, перемоги, національні свята. У цьому сенсі музика не лише супроводжує життя людини, а й формує її ціннісні орієнтири – співчуття, єдність, гідність, свободу або віру. [3]

Культура й, особливо, музика з давніх-давен вважалися невіддільною частиною людського буття – не просто розвагою, а силою, здатною впливати на настрій, світогляд, а іноді навіть змінювати хід подій. У будь-якій культурі музика виконує функцію своєрідного дзеркала: через мелодії, ритми й тексти ми дізнаємося, чим жило суспільство, чим воно надихалося, на що сподівалося й чого боялося. [2] Як от наприклад наші українські народні пісні, духовні наспіви, колискові або стрілецькі марші – це все не просто твори, а культурні маркери, що передають досвід поколінь.

Повернувшись назад у часі, варто звернути увагу, що у багатьох міфах і легендах саме музика ставала вирішальним елементом: як, наприклад, у слов'янській билині, де герой перемагає змія не мечем, а грою на сопілці, що присипляє чудовисько. У середньовічній Європі пісні трубадурів поширювали ідеї лицарства й любові, що згодом впливали на поведінку цілих класів. А в часи боротьби за незалежність у різних країнах саме пісні – протестні, маршові чи народні – піднімали бойовий дух і єднали людей. Навіть сьогодні ми бачимо, як музика стає символом спротиву, надії та єдності в складні моменти історії. [4]

Саме тому майже кожна легітимна держава світу має свій гімн, який не обов'язково містить в собі текст, але однозначно є музичним втіленням

боротьби, пам'яті, єдності та створює відчуття приналежності до чогось більшого ніж окрема людина.

Роль англійської мови у музиці

Однак гімни існують не тільки в розрізі однієї нації, наприклад у спортивних чемпіонатах іноді звучать офіційні гімни турнірів, що не прив'язані до держав, а передають дух змагання, поваги, миру й рівності. Найчастіше ці пісні звучать англійською — і це не випадково. Саме англійська мова сьогодні є найбільш поширеним інструментом міжнародного спілкування, тому вона природно стає мовою глобальних музичних меседжів.

Англійська не рідко виступає як міст між культурами. Завдяки їй мільйони людей отримують доступ до англомовної музики, яка має надзвичайно потужний культурний вплив. Поширюються нові ідеї, культурні революції, настрої, як от у жанрах: рок, хіп-хоп, джаз. Через англійську мову слухач отримує змогу зрозуміти глибший зміст музики, що зміцнює міжкультурний діалог і розширює світогляд.

Це ж стосується і нашої культури: за допомогою англійської мови, наша ідентичність може популяризуватись у світі та займати окремі місця в серцях слухачів. Наприклад переклад англійською все відомого «Щедрика» на пісню «Caroll of the bells» лунає напередодні Різдва з кожного куточка світу. Це є прямим доведення наскільки важлива та цінна наша культура не тільки для нас самих, а й для поціновувачів зі всього світу. Переклад на зрозумілу більшості мову дає змогу оцінювати не тільки мистецтво музики, а й насолоджуватися текстами пісні, дізнаватись нові історії, набиратись досвіду, насолоджуюсь мелодійністю. Нам варто поширювати та ділитися нашим етносом та мистецтвом зі всім світом, показуючи унікальність нашої нації та історії.

Список використаних джерел

1. UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity: a vision, a conceptual platform, a pool of ideas for implementation, a new paradigm
2. The Role of Music in Shaping Cultural Identity
3. «More Than Words»: Linking Music Preferences and Moral Values Through Lyrics
4. English Influence on Other Cultures' Music

*Анастасія ПОЛИЩУК,
студентка спеціальності 073 Менеджмент
Науковий керівник – Наталія КОРОЛЬ,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

МОВА МИСТЕЦТВА І ЛІТЕРАТУРИ ЯК ЗАСІБ ПЕРЕДАЧІ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Духовний розвиток особистості охоплює не тільки систему ціннісних морально-етичних принципів. Національно-культурні орієнтири відіграють ключову роль у формуванні індивідуума.

Національно-культурні цінності формуються на підґрунті історичної спадщини, якою нас наділили пращури. Нематеріальний спадок української культури налічує понад двадцять п'ять елементів, які занесені до Національного переліку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО, що свідчить не лише про значущість, але й потребу у різноманітні та ідентифікації українського народу серед інших народів світу. Сьогодні ми спостерігаємо, як нашу мову, історію, культуру та ідентичність намагаються знищити всіма можливими способами або хоча б «стерти» межі індивідуальності українського народу. Наші предки здавна поділяли «своє» та «чуже». Оля Гнатюк відзначала, що поширеність, навіть універсальність подібних стратегій, а саме взаємини «свого» і «чужого», які своєю чергою спричинили дискусію на цю тему, зокрема, «питомість» власної культури, властива тим країнам, які не мали своєї державності. Інакше кажучи, народи порівнювали культури та визначали етнографічні та національні-традиційні особливості. На мою думку, мова мистецтва і літератури є ефективним засобом трансляції культурної ідентичності особистості. Досліджуючи особливості української ціннісної системи, Г. Ситник до основних українських національних цінностей відносить державний суверенітет, демократичні основи розвитку, територіальну цілісність, духовність, працелюбство, сім'ю, самовідданість під час захисту Батьківщини, рівноправність народів, які населяють Україну, матеріальне та духовне надбання народу України, соціальну справедливість, колективізм, миролюбність, толерантність, доброзичливість.

Отже, національні цінності, визначені Г. Ситником, відображають глибинну суть української ідентичності. Вони об'єднують в собі усі духовні та суспільні орієнтири, формують основу для єдності, стійкості та самосвідомості. Їх збереження – це ключ до майбутнього України, її розквіту.

Українські культурні діячі також мали не абиякий вплив на формування особистих цінностей народу. У творах українських письменників та митців

відображено глибоке прагнення свободи, гідності та любові до рідної землі. Вони виконують роль духовних дороговказів, які формують внутрішній світ особистості, її національну самосвідомість. Література та мистецтво навчають нас не лише розуміти красу, але й пізнавати глибини власного «я».

Микола Васильович Гоголь – український письменник, прозаїк, драматург, публіцист та критик – попри «наявність» двох національних душ, як стверджує М. Євшан, ніколи не вважав себе російським поетом, проте «в реальному Петербурзі полтавський прибулець ураз відчув себе закинутим у чужий, ба більше, ворожий простір. Усе тут пригнічувало та вганяло в тяжку депресію: погода, міські ландшафти, їжа, побут, манера спілкування» [1, с. 19]. «Йому таки важливо наголосити освіченість української еліти, її інтелектуальну вищість над московитами. Адже цей письменник почувався представником вищої культури, швидше носієм цивілізаторської місії, аніж провінціалом із колонії, захопленим імперською пишнотою», – пише В. Агеєва [1, с. 23]. На жаль, достеменно не відомо, що саме спонукало письменника підтримувати дві сторони літературного «фронту», але, навіть знаходячись в іншій країні з чужою для нього культурою, мовою та традиціями, він говорив про важливе, описуючи рідну Україну, згадуючи героїчну минувшину своєї землі: «Вечори на хуторі поблизу Диканьки», «Тарас Бульба», «Миргород», «Ревізор», «Мертві душі»...

«Поховайте та вставайте, Кайдани порвіте І вражою злою кров'ю Волю окропіте» [5, с. 286] – вислів найвідомішого українського поета та пророка Тараса Григоровича Шевченка. Для нього воля – це його сутність, справа всього його життя. Він виборював нашу свободу силою слова, висвітлюючи в поезії свої політичні настрої, дух народу, спонукаючи до дії. Кобзар завжди засуджував кріпацтво та поневолення українців, тим самим підбурював народ до повстання та боротьби за свої права : «Борітеся – поборете, Вам Бог помагає! За вас правда, за вас сила І воля святая!» [5, с. 262]. Також постійно застерігав українців, що краще не зв'язуватися з московитами та оминати їх стороною: «Кохайтесь ж, чорноброві, Та не з москалями.» [5, с. 26].

Не лише поет, але і борець з тоталітарним режимом – Василь Семенович Стус. Він був не просто патріотом своєї землі, але й справжнім символом волі й нескореності українського народу, який щоразу, не дивлячись на труднощі, вносив свій неоціненний внесок в українську культуру. Василь Стус зі своєю творчістю сміливо йшов наперекір радянській системі. Його вірші – це не просто поезія, це, швидше, крик душі українського поневоленого народу, який постійно потерпав від тоталітарного режиму. Своїм волелюбством та нескореністю він мотивував український народ до збереження всього українського, до боротьби проти цього несамовитого гніту. Сьогодні, під час війни з Росією, його слова набувають набагато глибшого сенсу. Василь Стус нагадує нам, що бути українцем, мати українське коріння – це причина для гордості та честі. Стояти за правду і справедливість – це наш обов'язок. Його життя – приклад того, як залишатися вірним собі, своїм принципам та своєму народові.

Тарас Шевченко, Микола Гоголь і Василь Стус – це три постаті, які жили в різні часи, але кожен по-своєму відображав долю України та її народу. Тарас Шевченко заклав підґрунтя національної свідомості українців, закликаючи народ боротися за свою волю, правду і честь. Гоголь, хоч і писав російською, часто звертався до українських тем. Стус же продовжив розпочате Шевченком: вже у XX столітті він постав словом проти радянської системи, віддавши за Україну навіть власне життя. Усі троє довели, що мовою літератури слово захищає, надихає, підіймати дух цілого народу.

Отже, мистецтво і література – це головний важіль в ідентифікації народу. Варто про це пам'ятати.

Практична частина

Мета: довести, що мова мистецтва і літератури є ефективним засобом трансляції культурної ідентичності особистості.

Для досягнення своєї мети я вирішила провести анонімне опитування у людей різного віку. На моє соціальне опитування відгукнулося сімдесят п'ять людей. Запитань було загалом п'ять, чотири з яких потребували відповіді «так» або «ні»:

1. Як Ви вважаєте, чи формує українська література культурну ідентичність особистості?
2. Що найбільше вплинуло на ваше культурне самовизначення?
3. На вашу думку, чи можна зберегти свою культурну ідентичність, навіть якщо ти проживаєш в іншій країні?
4. Як Ви вважаєте, чи важливо бачити власну культуру у сучасній літературі або мистецтві?
5. Чи спонукала Вас література до вивчення свого історичного коріння?

За результатами опитування можна зробити висновок, що українці свідомо ставляться до свого самовизначення та значущості української самоідентифікації.

Список використаних джерел

1. Агєєва В. За лаштунками імперії. –К.: Віхола, 2021.- 360 с.
2. Комарніцька А. Основні цінності сучасного українського суспільства // Матеріали конференції. – с. 599-601.
3. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України: підручник / Г. П. Ситник, М. Г. Орел; за ред. Г. П. Ситника. – К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021.- 372 с.
4. Щербина С. М. Духовний розвиток та формування духовної культури особистості – найважливіші завдання сучасної освіти // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. -2016.-С. 283-291.
5. Шевченко Т. «Кобзар».-К.: Дніпро, 1981. - 612 с.

Ксенія САВЧЕНКО,
студентка спеціальності 242 Туризм і рекреація
Науковий керівник – Катерина ШЕВЧУК,
викладач циклової комісії туризмознавчих дисциплін,
Рівненський фаховий коледж інформаційних технологій
(м. Рівне, Україна)

ПАНСЬКИЙ ШЛЯХ: ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА ТА ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШЛЯХТИ В ЮЗЕФІНІ

У великих магнатських господарствах значне місце займала організація полювань. У ХІХ – першій чверті ХХ ст. найгучнішими були полювання князів Радзівілів. Багато з них відбувалося на землях Давид-Городоцької ординації, до складу якої входив і маєток Юзефін. Це був край лісів і боліт, де вільно себе почували ведмеді, лосі, вовки, дикі кабани, косулі, не рахуючи інших, дрібніших звірів.

Багато цікавої інформації про полювання у Юзефіні можна знайти у часописі «*Łowiec Polski*» («Польський мисливець») 20-30-х рр. минулого століття. Про вдале полювання в районі Юзефіна у 1926 році, результатом якого став трофей з трьох глухарів, зазначає і Мечислав Крушевський.

Неподалік с. Березове знаходиться урочище Юзефін. Назва цього урочища походить від імені польського пана Юзефа, маєток якого знаходився там у другій половині ХІХ ст. Турбуючись про красу свого маєтку і захоплюючись різними породами порід дерев та кущів, пан Юзеф привіз і посадив на території маєтку дерева, які не є притаманними для нашої місцевості – сосни Веймутова, дуб черешчатий, ялини. Крім того, дорогу, якою пан їздив на полювання з двох сторін була засаджена ялинами (вона і досі помітна, хоч значно заросла), і вела до Перехрестя, території, де перехрещувалися дороги.

За умовами Ризького мирного договору між Польщею і більшовицькою Росією наш край потрапив під владу Польщі. Більшість тутешніх земель та володіння пана Юзефа стали власністю польського князя Радзівіла. При царській владі на території маєтку пана Радзівіла було викопано ставок, дно якого селяни виложили дубовими дошками. Цей ставок, в якому купався польський пан, зберігся до наших часів і, що саме дивне, ставок безстічний, в нього не впадає і не витікає жоден струмок, але вода в ставку чиста і прозора, хоча береги його заболочені. З розповідей старожилів стало відомо, що воду в ставку вважали цілющою і бочками возили до Варшави.

Сам князь приїжджав кінями один раз на рік. Крім того, князь приїжджав на полювання зі своїми друзями, серед яких були дуже впливові люди того часу в Польщі. В урочищі Юзефін збереглася штучно насипана дорога – «Панський шлях». За переказами, останній власник ординації – князь Кароль Миколай Радзівіл, приїжджав до маєтку з друзями на полювання. Перед цим гайовими (лісниками) насипались дороги для проїзду та будувались кладки на болотах. У

самих полюваннях брало участь по кілька сотень чоловік. Загоничів набирали з місцевих жителів і це для них було дуже вигідно, адже платили за день до 50 злотих. Краєзнавець Віктор Наумович у своєму двотомнику «Березове. Село на межі» також не оминув мисливських уподобань юзефінських власників – «...князі Радзівіли гасали лісами, позаяк, були вони палкими прихильниками полювання. Про те, що в наших місцях були їхні мисливські угіддя, сумніватися не приходиться: на таких роздолах було де пополювати, а великі площі угідь сприяли значному поширенню в лісах диких звірів, що надавало можливість ведення мисливського господарства, до організації якого князь Кароль приступив майже відразу від моменту прийняття ординації. Тим більше, що полювання для нього було звичною справою. Потрібно зазначити, що мисливство супроводжувало ясновельможне панство на протязі всього їхнього життя, позаяк участь в ньому вказувала на приналежність до вищого класу суспільства. Це був, свого роду, клуб носіїв благородної крові».

Про те, що мисливська справа на цих землях була організована значно раніше, свідчить ще один незаперечний факт – в описі інвентаря фільварку Юзефін за 1837 р. серед численних господарських будівель чільне місце займає псарня. Для благоустрою території і отримання додаткових прибутків князь побудував в Юзефіні цегельню (її залишки і досі знаходяться не зовсім вкриті осадовими породами, це місце називають «червоний пісок»), олійницю, дві пилорами, смолярню, де переплавляли смолу для потреб господарства, а також паровий млин. Коли в 1939 році у наші краї прийшла Радянська влада князю довелося покинути свій маєток. Проте виробництво продовжувало функціонувати. Лише з початком Великої Вітчизняної війни виробництво зупинилось.

У 1944 році, після того, як лінія фронту пересунулася далі на захід, жодного контролю над залишеним маєтком протягом перших тижнів не було. Цим скористалися мародери, які переховувалися в лісах. Все цінне, що можна було нести, вони забрали з собою, а приміщення, і все, що залишилось в них і біля них – підпалили. Нажаль, до наших часів з маєтку не залишилося нічого, крім ставка. Зараз на цьому місці знаходиться Свято – Іверський жіночий монастир, будівництво якого розпочато в 1997 році. На даний час в монастирі проживає і постійно молиться за благополуччя краю і України 70 монахинь і прислужниць. Саме поряд з монастирем, в урочищі Юзефін, росте найстаріший дуб – Патріарх Української природи. А поряд ростуть сосни та ялини, вік яких перевищує 300 років. З відтворенням та популяризацією «Панського шляху» колишній мисливський шлях приваблюватиме туристів, які матимуть змогу поринути у світ загадковості та відчути неповторну атмосферу князівських часів.

Список використаних джерел

1. Григорович С. Архітектура та побут панських садиб на Поліссі. 2008.
2. Тищенко О. Традиції та звичаї української шляхти. 1992.

Софія СЕРЕДА,
*студентка спеціальності 192 Будівництво
та цивільна інженерія*
Науковий керівник – Оксана ПТУХІНА,
*старший викладач циклової комісії
соціально-гуманітарних дисциплін
Харківський фаховий коледж будівництва,
архітектури та дизайну
(м. Харків, Україна)*

ІВАН МАРЧУК – ТОНКОЩІ ГЕНІАЛЬНОСТІ

Мистецтво здавна відіграє важливу роль у суспільстві. Якщо в минулому художники були літописцями епохи, то сьогодні – вони провідники сенсів та емоцій у цифрову добу. Художня культура тісно пов'язана з ідеологією, мораллю, соціальними процесами – і водночас сама формує їх. Її вплив може бути миттєвим або проявлятися з часом, але завжди має глибокий емоційний та інтелектуальний відгук.

Через естетичне виховання мистецтво допомагає людині розвивати творче мислення, моральні орієнтири та прагнення до краси у щоденному житті. Але основою естетичного виховання є наявність у суспільстві демократичності, свободи вибору та самовираження, а також визнання унікальності кожної особистості.

Як відомо, у 1930-х роках радянська влада встановила жорсткий контроль над культурою. Митці змушені були створювати твори в дусі соціалістичного реалізму – прославляти радянське життя й владу. Відхилення від цієї лінії каралися, а багатьох представників української інтелігенції репресували. Культуру використовували як інструмент пропаганди, що спотворював реальність.

Не оминула така доля і відомого українського художника Івана Марчука. Марчук Іван Степанович, як і багато митців того часу, був змушений поєднувати офіційне мистецтво із підпільною творчістю. Радянська система не визнавала нічого, що виходило за межі соцреалізму – особливо фігуративне, абстрактне чи експериментальне. Через свою незалежну манеру, Марчук зазнав постійного тиску з боку Комітету Державної Безпеки СРСР (КДБ): його ігнорували, цькували, а творчість була фактично заборонена понад 17 років.

Популяризація української культури за кордоном – непростий, необхідний процес, до якого Іван Марчук приклав свою руку. Україна тепер теж має своє місце в цій глобальній мережі завдяки роботам цього талановитого художника, який вже зміг залишити свій вклад на глядачах поза межами рідної землі.

Геній подарував світу неповторну техніку малювання, яка стала візитівкою та почерком митця. Художник використовує особливий і тільки йому притаманний метод малювання – пльонтанізм. Її суть полягає в тому, що

художник використовує надзвичайно дрібні, тонко переплетені між собою лінії – наче «заплутані нитки», – які в результаті складаються в надзвичайно чіткі, деталізовані зображення. Ці лінії не просто формують контури – вони буквально «виплітають» образ, надаючи йому текстури, глибини та майже фізичної відчутності. Його живопис часто вражає гіпердеталізацією – кожен елемент здається «дотиковим», ніби його можна відчутти пальцями.

Стиль Івана Марчука – унікальний та неповторний, що дозволяє легко впізнати його серед тисяч інших митців. Високе міжнародне визнання таланту художника підтверджується не лише популярністю його виставок, а й повагою серед фахівців у сфері мистецтва. Зокрема, Міжнародна академія сучасного мистецтва в Римі відзначила винятковість його творчості, включивши Марчука до престижного Золотого реєстру – списку, що об'єднує лише 51 обраного митця з усього світу. Це не просто символ визнання – це підтвердження його внеску у світову художню спадщину.

Твори Івана Марчука були представлені на близько 150 персональних виставках і понад 50 колективних експозиціях по всьому світу. Його картини неодноразово експонувалися у виставкових просторах Литви, Німеччини, Польщі та багатьох інших країн, де викликали інтерес і захоплення. Полотна Марчука часто сприймаються на глибоко емоційному рівні – вони здатні зворушити, здивувати й залишити по собі тривалий відголос всередині самої людини. Його мистецтво є культурним мостом між Україною та світом, формуючи позитивне враження про нашу державу за кордоном. Завдяки цим глибоким, емоційно насиченим полотнам, іноземна аудиторія відкриває для себе Україну як країну з глибокими духовними традиціями та багатою культурною спадщиною, як землю, що народжує талановитих і самобутніх митців. Творчість Марчука сприймається як голос української душі – щирий, чуттєвий, пронизливий. Через живопис він відкриває Україну світові — не через офіційні заяви чи гучні гасла, а через щире мистецтво, яке говорить мовою почуттів.

Про свої пейзажі, митець казав так: «Вони для мене є терапією. І вони є медитацією для кожного глядача. Перед ними плачуть жінки. Тому що це ностальгія. Зараз усе гине село. Хати, забиті дошками, вікна. У мене є одна картина. Називається «Народились, вирости, пішли». Плакали в Польщі, плакали в Литві, плакали в Німеччині, тому що вийшли всі з тієї хати. Вилетіли пташечки, полетіли у світи, а хату не можна забути. А коли таке бачиш, щем бере. От підходить такий щем, і сльози ллються.» [5] Марчук акцентує на тому, що справжнє мистецтво не може бути поверхневим чи пасивним: воно повинно спонукати до осмислення, пробуджувати глядача, змушувати його переосмислювати реальність і власне місце в ній. У цьому контексті його творчість виконує не лише естетичну, а й світоглядну, виховну функцію, сприяючи укоріненню національної самосвідомості.

Мистецтво має свою значення у процесах формування людини, як особистості. Приклад творчості Івана Марчука доводить, як художнє висловлювання стає інструментом культурної пам'яті та засобом комунікації зі

світом. Попри утиски й цензуру радянської влади, Марчук зумів зберегти творчу незалежність, створивши неповторну художню мову, яка глибоко вкорінена в українському контексті й водночас зрозуміла великому охопту аудиторії. Саме завдяки таким митцям, мистецтво набуває особливої ролі – стає засобом утвердження національної гідності, збереження традицій та популяризації української культур та символіки.

У сучасному світі, де боротьба за культурну суб'єктність набуває дедалі важливішого значення, художній досвід Івана Марчука доводить, що справжнє мистецтво здатне не лише долати ідеологічні обмеження, а й сформувати цілісне уявлення про певний народ. Його творчість – це не просто мистецтво для споглядання, а можливість для аналізу, який допомагає формувати цілісні образи.

Список використаних джерел

1. Мистецтво як засіб творення особистості. URL: http://megalib.com.ua/content/8397_Mistectvo_yak_zasib_tvorennja_oobistosti.html#google_vignettehttps://www.ukrainer.net/ivan-marchuk/
2. Люди дивляться, а художник бачить. Який він, унікальний стиль українського генія Івана Марчука URL: <https://suspilne.media/culture/238213-ludi-divlatsa-a-hudoznik-bacit-akij-vin-unikalnij-stil-ukrainskogo-genia-ivana-marcuka/>
3. Україна унікальна. Як про це розповідати за кордоном? URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/kultura-ukrajini-yak-zrobiti-ukrajinu-populyarnoyu-za-kordonom-novini-ukrajini-50202457.html>
4. Івану Марчуку – 85 років. 9 цікавих фактів про художника. URL: <https://www.pervomaisk.info/?p=20138>
5. Іван Марчук: Україна стане райською землею, коли її не будуть грабувати. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28697067.html>

*Анастасія СИТНИК,
студентка спеціальності 242 Туризм і рекреація
Науковий керівник – Юлія КОЛОДИЧ,
викладач циклової комісії туризмознавчих дисциплін
Рівненський фаховий коледж інформаційних технологій
(м. Рівне, Україна)*

ВПЛИВ АРОМАТІВ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ

У період радикальних змін у суспільстві різко загострюються протиріччя зміни пріоритетів минулого, сьогодення і майбутнього. Процес орієнтації особистості на соціально вагомі цінності може зняти ці протиріччя, що породжують непевність, дезорієнтацію.

Сформовані до дійсного часу механізми соціалізації, і орієнтації на цінності вступили в протиріччя з загальною ситуацією розвитку сучасної особистості, що обумовлює виникнення ряду ускладнень, що перешкоджають

узвишню потреб особистості до цінностей суспільства, так само як узвишню потреб суспільства до цінностей особистості. Саме через подорожі та мандрівки можна з'ясувати деякі моменти орієнтації особистості.

Туризм є найдинамічнішою галуззю у світі та поєднує економічні, соціальні, культурні та екологічні аспекти, має невичерпний потенціал для постійного прогресу, тісно взаємодіє з багатьма галузями економіки, а також є основним чинником економічного та культурного розвитку, захисту навколишнього середовища та історико-культурної спадщини. Розвиток туризму у більшості країнах світу засвідчив, що успішність туристичної галузі залежить, в основному, як від наявності привабливих туристичних ресурсів, чистоти довкілля, розвиненості інфраструктури та сфери розваг, високого рівня сервісу тощо, так і від ефективної туристичної політики, яка повинна будуватись, виходячи з її внутрішніх специфічних умов й зовнішніх факторів та розглядатись як невід'ємною складовою загальної політики держави. Туристично привабливою є територія, яка має популярність у туристів і перетворюється на туристичний центр, приваблює їх завдяки наявності в її межах специфічних туристичних ресурсів, зручностей транспортно-географічного розташування та доступної для туриста інформації про неї. Історико-культурний та природний ресурс є основним фактором, який визначає мотивацію до подорожі та ступінь задоволення потреб туристів [1].

Конкурентна боротьба на міжнародному туристичному ринку вимагає від кожної країни мобілізації та ефективного використання всіх туристичних ресурсів, що знаходяться на їх територіях. Саме від їх наявності, стану, ефективності використання та презентації потенційним клієнтам залежить туристична привабливість країни [3].

Оскільки смаки потенційних туристів сильно відрізняються: те, що приваблює одних, залишає байдужими інших. Так, якщо певна категорія людей налаштована на спокійний відпочинок, то навряд чи її можна буде залучити пропозицією активного проведення часу з елементами екстриму. Але, при цьому, майже всі туристи згадують відвідувану країну за відчуттями, які залишаються в пам'яті після смакування традиційних страв певної країни, або ж відвідуваних екскурсій вулицями, проспектами тощо, які впливають так чи інакше на органи чуття, нюху, смаку.

У кожній подорожі приховано більше, ніж просто нові пейзажі чи пам'ятки. Справжнє занурення в культуру починається з місцевих страв та напоїв, які можуть розповісти більше, ніж будь-який туристичний гід. Від терпкого італійського еспreso до пікантної тайської пад-тай – кожен новий смак відкриває для вас цілий світ історій, традицій та незвичайних поєднань. Будь-яка країна на весь світ відома своєю автентичною кухнею, що робить її привабливою для прихильників гастрономічного туризму [3]. Тому національна кухня країни – це один з атракторів іноземних туристів та гурманів. Їжа, яку ми пробуємо у подорожах, розповідає історію, розкриває соціальні звички й стародавні традиції місцевих жителів. Нерозривний зв'язок між їжею і подорожами надзвичайно захопливий. Якщо ви шукаєте спосіб відчувати країну

на смак чи запах, запам'ятати її ексклюзивні моменти та епізоди, то ми підготували для вас путівник у світ пахучих та смачних відкриттів.

Список використаних джерел

1. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство / - Київ, Знання, 2016.
2. Чеховська Л. Я., Сіренко Р. Р. Основи краєзнавчо-туристичної діяльності: навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2017.
3. Шандор Ф. Ф., Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму: підручник. К.: Знання, 2020.

Аліна СЛАДКОВСЬКА,
*студентка спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)*
Науковий керівник – Ярослав БІЛИК,
*голова молодіжного об'єднання
художників і мистецтвознавців
Київської організації
Національної спілки художників України,
викладач циклової комісії
образотворчого мистецтва і дизайну
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МИСТЕЦТВІ

У 21-му столітті стрімкий розвиток цифрових технологій і, зокрема, штучного інтелекту (ШІ) поставив перед суспільством низку етичних, правових і творчих викликів. Однією з найбільш суперечливих сфер, де ШІ почав активно застосовуватись, є мистецтво. Алгоритми, здатні створювати візуальні зображення, музику, поезію та навіть кіно, ставлять під питання традиційне уявлення про творчість, авторство і художню цінність.

Штучний інтелект здатен аналізувати великі обсяги даних, вивчати стилі митців і створювати твори, які на перший погляд важко відрізнити від робіт людини. Наприклад, у 2018 році картину «Портрет Едмона де Белламі», створену алгоритмом GAN (Generative Adversarial Network), було продано на аукціоні Christie's за 432 тисячі доларів. Такий приклад викликав дискусії про те, чи може машина бути художником і чи є її продукт мистецтвом.

З одного боку, ШІ відкриває нові горизонти для творчості: митці можуть використовувати його як інструмент для генерації ідей, візуальних ефектів чи навіть як співавтора. З іншого боку, існує ризик витіснення людського

художника з культурного процесу, особливо в комерційних галузях – дизайні, ілюстрації, музиці для реклами тощо.

Українська художниця Валентина Синора коментує: *«Мої роботи концентруються на моїй емоційності. Я вкладаю дуже великий ресурс та емоції у процес створення художньої роботи. Навіть якщо ШІ буде малювати мої картини, він не буде переживати тих емоцій, відповідно не зможе транслювати їх у моменті»*. Отже комп'ютерам необхідно відтворити людську свідомість, перш ніж вони зможуть відтворити таку кумедну річ, що називається «мистецтвом» [1].

Зростання кількості ілюстрацій, створених за допомогою ШІ, може навіть підірвати традиційний артринок. Оскільки доступ до таких інструментів спрощується, це може призвести до зниження сприйняття цінності традиційного мистецтва.

Небезпека криється також і у тому, що ШІ-інструменти часто не розуміють соціальних контекстів. Компанія Craft Clarity протестувала Midjourney на упередженість – і програма на запит «фото CEO» видала зображення виключно білих чоловіків, а із запитом «фото щасливої пари» понад 90 % зображень показували гетеросексуальні пари однієї раси. Тож якщо працювати недостатньо критично – можна посилити гендерні й культурні стереотипи [3].

Однією з головних проблем є визначення авторства. Якщо твір створений алгоритмом, хто має право на нього: програміст, користувач чи сама машина? На сьогоднішній день у більшості країн авторське право належить людині, яка створила або ініціювала роботу алгоритму. Однак правова база ще не до кінця адаптована до викликів нової цифрової реальності.

Один з останніх прикладів – комікс «Зоря світанку», автором якого є Кріс Каштанова, з зображеннями, створеними за допомогою AI-платформи Midjourney. Хоча відомство визнало авторське право на книгу загалом, воно не визнало його на деякі зображення в книзі. Установа заявила, що малюнки не достатньою мірою створені художницею. Це рішення наголосило на потребі в нових керівних принципах для розв'язання проблеми кожен раз більшої кількості творів, створених за допомогою штучного інтелекту та з його допомогою. Крім того, існує проблема плагіату: багато моделей ШІ навчаються на чужих творах без згоди авторів, що викликає занепокоєння серед професійних митців. Такі випадки призвели до численних петицій, звернень до суду та вимог більш прозорого використання даних для навчання моделей. ШІ може імітувати стиль, структуру і композицію, але він не має власного досвіду, емоцій чи світогляду. Мистецтво, створене людиною, часто є рефлексією її внутрішнього стану, переживань, культурного контексту. Тому постає питання: чи може штучний інтелект створювати справді глибокі, автентичні твори, чи він лише наслідує форми без змісту?

Багато митців вважають, що ШІ не замінить людину, але змінить саму природу творчості. Наприклад, художник може використати генеративні інструменти як частину власного процесу – для створення ескізів, варіантів

композицій, візуального експерименту. У такому випадку ШІ не є автором, а лише «пензлем» у руках художника.

Присутність ШІ у світі мистецтва відчутна, це явище має свої переваги та недоліки. Аби зменшити концентрацію суперечок довкола впливу штучного інтелекту необхідно відокремлювати ШІ-арт від арту, який був згенерований ШІ. Перше належить до творів, які повністю або значною мірою згенеровані самим штучним інтелектом без значної участі людини. Друге представляє собою результат співпраці між людиною та машиною, де митець вносить свої ідеї, концепції та креативність у процес творення. [1]

Список використаних джерел

1. Штучний інтелект у світі мистецтва: проблема, перевага чи недолік часу? Суд снобів. URL:<https://life.pravda.com.ua/culture/shtuchniy-intelekt-u-sviti-mistectva-301186/>

2. Революція ШІ в мистецтві: що це означає для авторського права і як не проколотися в правовому полі. URL:<https://focus.ua/uk/technologies/564813-revolyuciya-shi-v-mistectvi-shcho-ce-oznachaye-dlya-avtorskogo-prava-i-yak-ne-prokolotisya-v-pravovomu-poli>

3. Всі стривожені: як використання ШІ впливає на мистецтво, кіно, музику та літературу. URL:<https://suspilne.media/culture/645624-vsi-strivozeni-ak-vikoristanna-si-vplivaє-na-mistectvo-kino-muziku-ta-literaturu/>

Юлія СОРОКА,
студентка спеціальності 242 Туризм і рекреація
Науковий керівник - Юлія КОЛОДИЧ,
викладач циклової комісії туризмознавчих дисциплін,
Рівненський фаховий коледж інформаційних технологій
(м. Рівне, Україна)

РІВНЕ. РОЗКВІТ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ – «ШЛЯХ ДО ПРИВАБЛЕННЯ ТУРИСТІВ»

Глобальні зміни в сучасному світі ведуть до переосмислення методологічних основ розвитку наук про людину. Традиційні уявлення про закономірності становлення особистості, розвитку інтелекту, творчого потенціалу збагачуються новими теоріями, концепціями, інноваційними технологіями, моделями, варіативними освітніми програмами, вимагають посилення уваги до фундаментальних основ розвитку науки і практики. Напевно, будь-яка людина може пригадати моменти у своєму житті, коли в неї відбувалася «переоцінка цінностей» і старі, давно відомі факти і поняття здобували раптом зовсім нове значення, виходячи на передній план по своїй значимості, чи навпаки, втрачаючи її. Це саме той випадок, коли назва явища – «переоцінка цінностей» як не можна більш точно відбиває його сутності – відбувається перебудова моделі в мозку і, відповідно, змінюється механізм

селекції вже наявної інформації – людина починає по-новому бачити старі явища.

Здавна Рівне називали містом трьох брам. Усе завдяки старовинному гербу, якому щонайменше 5 століть. На ньому й зображена срібна в'їзна брама із трьома арками. Вони, майже як у казці, символізували головні шляхи, які вели у місто. Сьогодні доріг значно більше. І всі вони – щасливі та мандрівні. Місто Рівне гостинно чекає на мандрівників, які звідси від'їжджають і сюди ж повертаються. Бо саме тут є все для того, аби відпочити по-домашньому затишно і цікаво. Перша згадка про Рівне у письмових джерелах, що тоді знаходилось під владою Галицько-Волинського князівства, датується 1283 роком. Попри всі випробування місто зберегло велику кількість архітектурних пам'яток, до яких входять не лише сакральні, а й монументальні споруди.[1]

Громадськість міста вболіває за стан збереження пам'яток та те, щоб Рівне не стало «сірим» містом, без своїх архітектурних родзинок. Що, має бути в місті, окрім власне цікавих об'єктів, щоб привабити гостей та туристів?

Рівне має всі шанси, щоб стати популярним містом для туристів, яке зможе скласти конкуренцію сусіднім обласним центрам. Часто, коли приїждять знайомі й просять показати цікаві місця мимоволі замислюєшся, куди їх завести і що показати, якщо вони приїхали втретє чи вчетверте? Бо перші два рази, зрозуміло, це парки, храми, підземелля, музеї, галереї, розважальні центри, прогулянки містом і все. Є ще з десяток цікавих ресторацій чи кафе, але лише кілька є самотніми, і мають хоч якесь відношення до історії міста чи краю. Такого, як у Львові, щоб на кожному кроці, щось особливе, у нас поки що немає, хоча б дуже хотілось. Адже люди їдуть в місто за незабутніми враженнями. Цікавих ідей є багато. На жаль, у Рівному немає ані замків, ані фортець, ані інших об'єктів такого ґатунку, які могли б стати центром туристично-історично-розважального дійства. Щоправда, є, наприклад, свято історичної вулиці Поштової, є музейні гостини, нічні екскурсії, є старий парк. Адже, окрім цього, в Рівному є один із найбільших зоопарків та цікаві музеї.[1] Який би «виписати» Рівному рецепт приваблення туристів, попри те, що в нашому місті є дуже мало що показати? Проведене опитування серед знайомих з різних країн світу, де одним із запитань було: з чим у них асоціюється Рівне? Відповіді були, в основному, що це: романтика, середньовіччя, князі, підземелля... Можливо, саме на цьому треба робити акцент у туристичній стратегії міста. За останні кілька років у місті було започатковано дуже цікаві театралізовані екскурсії, які користуються шаленою популярністю. Досить цікавими заходами, які відповідають тематиці історії міста проходять у парку історичної реконструкції «Оствиця».[2]

Рівне цікаве своєю історією та архітектурою, особливо центральні вулиці міста. Рівне має дуже багату історію саме ХХ століття. Не раз місто було столицею і опинялося в центрі цікавих історичних подій. Саме такі факти треба використовувати і створювати чи екскурсійні маршрути, чи музеї, чи тематичні заклади відпочинку. Відомо, що проєкт з рівненським підземеллям виграв багатотисячний грант від ЄС. Це означає, що Рівне приваблює європейського

туриста. Тема підземель є цікавою для подорожуючих. Саме ці ідеї потрібно використовувати як інструмент залучення туристів. Серед них тематика, яка пов'язана з родиною Любомирських, бо в Європі існує туристичний маршрут «Слід родових гнізд родини Любомирських», який проходить через Польщу, Словаччину та Україну. І там згадується Львів, а Рівного немає. Що має бути в Рівному для туристів? Старе місто має бути загадковим. У гарне і комфортне Рівне прагнуть їхати на навчання, жити, працювати та відпочивати. Рівне йде в ногу з часом і хоче стати конкурентоспроможним містом-брендом у Європі.

Список використаних джерел

1. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство: навч. пос. – Ч. 1. – К.: «Альтерпрес», 2013.
2. Чернецький Ю. О. Україна. Історія, природа, мистецтво. – Харків 2019.

*Анастасія ТКАЧ,
студентка спеціальності 181 Харчові технології
Науковий керівник – Ольга КРАВЧЕНКО,
викладач циклової комісії
загальноосвітніх та соціально-гуманітарних дисциплін
Відокремлений структурний підрозділ
«Краматорський фаховий коледж
Криворізького національного університету»
(м. Кривий Ріг, Україна)*

ФІЛОСОФСЬКО-СИМВОЛІЧНИЙ ЗМІСТ ТВОРУ ЕРНЕСТА ГЕМІНГВЕЯ «СТАРИЙ І МОРЕ»

Повість-притча «Старий і море» видатного американського письменника Ернеста Гемінгвея – це не лише один з останніх його завершених творів, а найскладніша у філософському плані річ.

Це – алегоричне розкриття світоглядної позиції автора, власний варіант відповіді письменника на найважливіше з питань філософії про сенс життя.

Ще раніше у творчості Хемінгвея склався особливий художній принцип, який письменник назвав «принципом айсберга»: «Якщо письменник добре знає те, про що він пише, він може оминати багато з того, що знає, та, якщо він пише правдиво, читач відчує все проминете так само сильно, як коли письменник сказав про це. Величність руху айсберга у тому, що він лише на одну восьму підноситься над поверхнею води». Відштовхуючись від цієї метафори, можна сказати: «надводна» частина змісту повісті «Старий і море» надзвичайно мала, а глибина «підводної» – незрівнянно велика [1].

Зовні сюжет повісті дуже простий, його можна переказати кількома реченнями. Живе самотній старий рибалка Сантьяго, єдиний друг якого –

хлопчик Манолін, його учень і помічник. Старого Сантьяго покинуло щастя, як покинула більшість людей, не здатних його розуміти. Він іде в море, де на наживу ловиться величезна риба, боротьба з якою триває майже дві доби, але зрештою спійману здобич нищать акули. Залишками здобичі старого милуються туристи, але й ті бачать у рибі лише якусь екзотичну річ.

Ніби нічого особливого й не відбувається – якщо бачити тільки зовнішній сюжет.

Та безліч прихованих образів-символів ховається за цією ніби простенькою історією.

Старий – це водночас і жива людина зі своїми почуттями, думками і досвідом, й символ певної системи цінностей.

Хлопчик Манолін – не лише хлопець, що живе зі своїми батьками, що намагаються віддалити його від старого вчителя-друга, це – надія на майбутнє, моральна перемога Сантьяго і його цінностей над відчуженістю оточення. Батьки хлопчика уособлюють цей світ, відчуженість і роз'єднаність людей у якому є нормою, як і туристи, що дивляться на рибу.

Риба для Сантьяго – мета існування, до якої треба прагнути за будь-яких обставин, незважаючи на усі труднощі і перешкоди. Перемога над рибою – досягнення цієї мети. Знищення риби – нерозуміння світом її значення.

Утлий човник на тлі безмежного простору – самотність. Море – непереборна сила природи, сама вічність.

Приблизно такий зміст мають символи, узяті поодиночі, але сполучення їх створює ідеї усього твору.

Чи переміг старий рибу і море? Зовні – ні. Здобич утрачено. Але ж риба – не тільки їжа. Моральну перемогу старий усе ж таки здобуває, хай її матеріальне втілення зникає з рук.

І боротьба з рибою водночас є ще й дивним єднанням з нею, хоч вона є метою, але вимушеною, якщо подивитись трохи з іншого боку. Не випадково, розмовляючи сам із собою, Сантьяго каже: «Як добре те, що нам не потрібно вбивати сонце, місяць, зірки, достатньо того, що ми вимагаємо їжу в моря і вбиваємо своїх братів» [4].

Тобто ніби не він ставить собі це за мету, її вимагають життєві обставини, проте, прийнявши виклик, вступивши з рибою у двобій, Сантьяго досягає ще однієї цілі: довести, що людина не безсила, взагалі свою здатність перемогти [2].

Відвага та шанси на перемогу у нього і у риби практично рівні. Не буде перебільшенням сказати, що рівні ці двоє і за моральними якостями.

У своїй боротьбі переможець і переможений досягають своєї гармонії – а це вже одна з головних авторських ідей.

Знайти гармонію з природою – чим це не сенс існування людини? Гармонії з природою неможливо досягти ані ставлячись до неї зверхньо, коли бачиш у ній джерело задоволення власних потреб, ані відсторонено милуючись нею здаля. Для цього треба зрозуміти її внутрішні закони і навчитися жити за ними [3].

Гармонійність природи зовсім не виключає боротьби, більше того – вона невідривна від боротьби, але боротьби на рівних, коли підставами для перемоги стають не якісь технічні засоби, а особисті внутрішні сили: рішучість, мужність, воля до перемоги.

Вона теж жорстока, як і людський світ, але щедра і справедлива – перемагає той, хто гідний перемогти.

Старий Сантьяго за законами природи – переможець, але він – переможений за шкалою цінностей людей, тому серед них він самотній і безсилий вигравати за їхніми правилами гри.

Море і риба значно ближчі йому духовно, ніж людське суспільство. Але він усе-таки саме людина, і саме людей репрезентує у двобої зі стихійними силами.

З великою гордістю звучать його слова: «Людина створена не для того, щоб терпіти поразку. Людину можна знищити, але не можна перемогти» [4].

Ось такою людиною і постає він у повісті: людиною, багатшою духовно за тих, що не замислюються над тим, що означає бути людиною.

Людиною-переможцем, вираш якої підтверджує сам принцип гармонії природи, хай не зрозумілий іншим, але вищий за будь-які інші закони [3].

Мабуть, це й є головною ідеєю твору. Але однозначно стверджувати це важко – айсберг на те й айсберг, що його неможливо побачити увесь. Кожен може відшукати у повісті-притчі «Старий і море» щось своє.

Старий Сантьяго живе в особливому світі: не споглядає природу зі сторони, а сам є її часткою. Все життя він прожив в єдності з нею, з морем.

У цьому творі яскраво відчувається особливо важлива риса Гемінґвея – гуманність.

Показуючи героя самотнім, письменник не робить його індивідуалістом. У морі він повсякчас згадує хлопчика Маноліна. Суворий закон боротьби за існування розлучає їх, але це не заважає їхній дружбі.

Кінцівка твору позбавляє повість похмурості, надає їй життєствердного звучання. «А на горі, в своїй хатині при дорозі, старий знову спав. Він спав так само долілиць, і біля нього, пильнуючи його сон, сидів хлопець. Старому снилися леви» [4].

Так у фіналі повісті переплітаються і взаємодіють два мотиви – хлопчика і левів.

Хлопчик біля Сантьяго – то врешті-решт визнання його, старого, перемоги, то подолання його трагічної самотності, його надія на те, що в нього ще є майбутнє.

А леви уві сні – це і пам'ять про пережиту боротьбу, й готовність знову ставати до бою за життя.

У такому фіналі зафіксовано справді оптимістичний, сповнений гуманізму погляд митця на життя. Бо саме Гемінґвей і був прихильником активної позиції людини, позиції дії: людина має вірити у власні сили і спиратися у скрутну годину на них.

Список використаних джерел

1. Бунина С. Н. Ернест Хемінгуей. – Х.: Ранок, 2002. – 72 с.
2. Доценко С. С. Перемога чи поразка? За повістю Е. Хемінгуея «Старий і море». 11 кл. // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С. 27-29.
3. Затонський Д. Ернест Хемінгуей – письменник і людина// Вікно в світ. Зарубіжна література: наукові дослідження, історія, методика викладання. – 1999. – № 6. – С.6-26.
4. Хемінгуей Е. Твори в 4 томах. Том 1. Романи та цикли оповідань. – пер. з англ. – К.: Дніпро, 1979. – 717с.

Катерина ШИЯНЮК,
*студентка спеціальності 029 Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа*
Науковий керівник – Валентина ТОМЧИК,
*викладач-методист циклової комісії
інформаційної, бібліотечної та архівної справи
Тульчинський фаховий коледж культури
(м. Тульчин, Україна)*

РОЛЬ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ

Метою статті є розкриття особливостей формування національно-ціннісних орієнтирів майбутніх працівників бібліотеки.

Умови сьогодення, що склалися в нашій державі, змінили всіх нас, українців. Нові реалії змусили по-іншому реагувати на раніше звичну фразу «Як ти?». Війна змінила культуру спілкування, буденні справи, радощі та особисті перемоги. Молодь України, незалежно від вікової категорії, має чітку позицію, орієнтовану на Перемогу, і не стоїть осторонь, а щоденними вчинками намагається зробити усе для її наближення.

Гарантією перемоги України в цій війні, збереження свого суверенітету й територіальної цілісності є збереження духовної цілісності нашого суспільства, національної ідентичності, культури, науки, мистецтва. Відповідно до таких реалій з'явилося і нове соціальне завдання – формування національно-свідомого покоління українців з високорозвиненою системою цінностей, з-поміж яких перше місце належить цінностям найвищого, духовного рівня.

Відповідно до Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю[1, с. 3]. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Тому, поряд зі здобуттям загальних, фахових компетентностей і програмних результатів навчання зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», ми, майбутні фахівці культури, формуємося як особистості,

патріоти, громадяни з високими національними ціннісними орієнтирами, зокрема, морально-етичними (чесність, гідність, справедливість, турбота, повага до себе та інших людей, повага до життя), соціально-політичними (патріотизм, національна самоідентичність, свобода, демократія, культурне різноманіття, повага та шанобливе ставлення до рідної мови й культури, до довкілля, повага до закону, Конституції, солідарність, відповідальність).

Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості дітей та нас, молоді, здійснюється на прикладах героїчної боротьби, мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013-2014 рр., Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, спротиву окупації та анексії Автономної Республіки Крим російською федерацією, війни російської федерації проти України, які так яскраво описані в сучасній художній літературі та публіцистиці.

Сьогодення вимагає від фахівців бібліотеки впровадження нових ідей, здатності постійно навчатися, бути у постійному творчому пошуку. І ми розуміємо, що ці якості не видаються додатком до диплома фахового молодшого бакалавра, а формуються у щоденній наполегливій, творчій праці. Тому професійна компетентність нас, майбутніх фахівців культури, потребує постійного розвитку й удосконалення.

На сьогодні саме бібліотеки стали осередками згуртованості людей, притулком для переселенців, центром волонтерства, простором психологічної підтримки населення у складних умовах війни, популяризаторами кращих зразків літератури та мистецтва, які формують ціннісні орієнтири особистості, допомагають молодому поколінню подолати теперішні виклики.

Продуктом інноваційної педагогічної діяльності викладачів та здобувачів освіти циклової комісії інформаційної, бібліотечної та архівної справи стала розроблена інноваційна програма спеціальності, головним завданням якої є забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців з новим способом мислення, високими ціннісними орієнтирами, креативними поглядами, творчими здібностями, лідерськими якостями, умінням працювати в команді та набуття практичної підготовки безпосередньо на робочому місці.

Тісна співпраця із зовнішніми стейкхолдерами, базами навчальної та виробничої практик дає можливість реалізувати задумане. Так, на базі молодіжного центру Публічної бібліотеки Тульчинської міської ради цикловою комісією «ІБАС» створено Book Art Студію «Крок до професії», яка стала простором для реалізації творчих проєктів викладачів та студентів.

Дебютував проєкт в листопаді 2022 року проведенням літературного мікрофона «Поети-земляки боронять Україну словом», в якому студенти презентували творчість поетів Тульчинщини, які першими сказали своє слово-відповідь підступному ворогові.

Досить креативно пройшло на базі студії засідання літературної вітальні «Поетичний зорепад Наталії Погребняк», присвячений творчості відомої Тульчинської поетеси, педагога, членкині Національної спілки письменників України, випускниці Тульчинського фахового коледжу культури (1980 р.).

У сердечному спілкуванні, на патріотичній ноті, пройшла зустріч з поетичним словом, сповненим любові до України та українців. Звучали патріотичні пісні на слова авторки та презентовано публіцистичний нарис «Євген Шаматалюк - «Шаман» миру», присвячений Євгену Шаматалюку, учаснику бойових дій, якому в березні 2022 року Указом Президента України

присвоєно звання «Герой України» з врученням ордену «Золота Зірка». Кульмінацією заходу були слова Героя України, які авторка цитує у своєму нарисі: «Переконаний, настане день Перемоги над російськими окупантами й в Україні запанує мир... Події новітньої історії України, у вирі яких ми опинились, вимагають, щоб кожен зрозумів себе, поставив собі запитання: «Що для мене є Батьківщина? Ким я є для Батьківщини» [6, с. 8]

Поетичним акордом літературної вітальні стали слова поетеси, які прозвучали з вуст молодого покоління:

МИ ТІ, хто світ у час вибору єдністю будимо.

МИ ТІ, хто БУВ, Є народом великим, і БУДЕМО! [5, с. 105]

У листопаді 2024 р. студенти випускного курсу взяли участь у презентації книги Василя Кізки «Подих Янгола», присвяченій пам'яті захисника України, випускника коледжу Владислава Побережного, який є взірцем для нас, молодого покоління, бійців нинішнього культурного фронту.

Нещодавно студенти заочної форми здобуття освіти реалізували проєкт, «Бібліотека ХХІ ст.: реалії, проблеми, перспективи», в ході якого поділились своїми напрацюваннями в роботі бібліотек Вінниччини в період війни, продемонстрували стійкість, творчість, згуртованість в складний для країни час.

Досить ефективними формами та методами роботи є досвід волонтерства, організація та проведення благодійних концертів та ярмарків, участь у громадських ініціативах та інших формах доброчинної діяльності, які формуватимуть у нас, майбутніх працівників культури, тверду громадянську позицію, в основі якої перебувають найвищі фундаментальні загальнолюдські та національні цінності. Всі ці благодійні заходи допомагають молоді бачити весь спектр добра, допомоги, відповідальності та патріотизму.

Війна нас змінює і випробовує на міцність. Зараз більшість з нас вчиться вибудовувати своє життя по-новому, але лише разом ми – Величезна Сила, яка

дає ресурс для подолання будь-якого випробування на шляху до перемоги над окупантом.

Список використаних джерел

1. Конституція України: зі змінами та доповненнями : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р.]. – Харків: Весна, 2008. – 48 с.
2. Бондаренко А.С.Незримо/А.С. Бондаренко. – Вінниця ТОВ «Твори»,2024.- 144 с.
3. Кізка В. Подих Янгола : нарис/ В. Кізка.-Суми: Корпункт, 2024. – 96 с.
4. Погребняк Н. В. Межа /Н. Погребняк.-Вінниця :ТОВ «Твори», 2023. - 188 с.
5. Погребняк Н. В. МИ ТІ: поезія /Н. Погребняк - Вінниця ТОВ «Твори», 2023.- 204 с.
6. Погребняк Н. В. «Шаман» миру: нарис про Героя України Євгена Шаматалюка /Н. Погребняк – Вінниця: Видавничий Дім «Моя Вінниччина», 2024. - 140 с.

Уляна ШМИГОЛЬ,
студентка спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник – Анна КИФЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії музики і хореографії
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

РОЛЬ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛІЗОВАНИХ СВЯТ ТА РОЗВАГ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Важливе місце в процесі музичного виховання дітей дошкільного віку займають музично-театралізовані свята і музичні розваги. Свята та розваги є усталеними формами організації музичного виховання дітей дошкільного віку, а також заходами, які сприяють формуванню їхньої культури дозвілля. На важливість використання виховного та соціалізуючого потенціалу дитячих свят вказували видатні педагоги Н. Крупська, А. Макаренко, А. Симонович, К. Ушинський, Ф. Фребель та ін. Свята є яскравими моментами в житті дітей, доставляють їм радість, збагачують новими естетичними враженнями. За словами А. Макаренка, діти напередодні святкового ранку, передчуваючи зустріч із друзями, казковими героями, феєричними перевтіленнями, переживають «завтрашню радість».

За С. Матвієнко, свята, розваги та інші форми музично-дозвілєвої діяльності сприяють всебічному розвитку дитини тим, що: дошкільники знайомляться з різними видами мистецтв (музичним, образотворчим, елементами театрального) і літературою, їх кращими зразками; вечори розваг пробуджують радісні почуття, підвищують життєвий тонус дітей; сприяють згуртуванню дітей і дорослих, викликають почуття доброзичливості, симпатії,

довіри один до одного; дозволяють кожній дитині проявити свою індивідуальність, вірити в свої можливості [4, с.118].

Метою проведення дитячих свят, що організовуються педагогічним колективом ДНЗ, є формування в дітей культури дозвілля, підвищення рівня їхньої творчої активності. Педагогічні завдання, які здатне вирішити дитяче свято: закріпити і ствердити сформовані морально-етичні переконання, ціннісні орієнтири та установки дитини; підвищити рівень самосвідомості, самозначущості дитини завдяки реалізації виконавських та імпровізаційно-творчих її здібностей і позитивної оцінки її діяльності; розширити обізнаність дитини про явища дійсності; удосконалити художньо-естетичні здібності дитини за рахунок багаторазового закріплення опанованого матеріалу в репетиційному форматі; встановити нові орієнтири у процесі пізнання світу та його явищ [2, с.178].

Музика є потужним засобом впливу на емоційну сферу дітей. Під час музичного свята дошкільнята переживають різноманітні емоції: радість, захоплення, здивування, гордість за досягнення. Виступи на сцені, процес підготовки до святкування, позитивна атмосфера на заході сприяють розвитку емоційної чутливості та здатності виражати свої почуття через музику та рухи. Музичні твори, підготовлені для свята, допомагають дітям вчитися розпізнавати і розуміти емоції, що сприяє розвитку їх емоційної інтелігентності. Музичні святкові заходи є важливою можливістю для дошкільнят продемонструвати свої вміння та досягнення перед аудиторією. Позитивна оцінка педагогів, аплодисменти та підтримка батьків допомагають дітям відчувати свою значущість і важливість. Виступаючи на сцені, діти здобувають досвід подолання хвилювання і страху перед публікою, що є важливим етапом у розвитку їхньої впевненості в собі. Вони вчаться не боятися висловлювати свої почуття і ідеї, що зміцнює їхню самооцінку [1].

Музичне свято, також, сприяє розвитку соціальних навичок дітей, таких як уміння працювати в групі, взаємодіяти з однолітками, підтримувати один одного. Колективна підготовка до свята, виконання пісень та танців, спільна творчість надають дітям можливість розвивати навички співпраці, навчаючи їх слухати інших, ділитися ідеями та допомагати товаришам. Важливим є також розвиток уміння виражати свої думки і почуття в колективі, що позитивно впливає на їхні комунікативні навички.

Підготовка до музичного свята може бути як джерелом хвилювання для дітей, так і можливістю для їх психологічного зростання. Під час репетицій педагог допомагає дітям знімати стрес, працюючи над техніками розслаблення та створення комфортної атмосфери. Поступово, через участь у святі, діти навчаються контролювати свої емоції і впоратися з хвилюванням перед виступом. Таким чином, музичне свято стає не тільки важливою подією, але й можливістю для дітей освоїти важливі психологічні стратегії, такі як подолання страху та невпевненості.

Музичні свята сприяють розвитку у дітей творчого мислення і фантазії. Через участь у процесі створення сценаріїв, підготовки костюмів і декорацій,

діти мають можливість виражати свою індивідуальність і оригінальність. Вони навчаються шукати нестандартні рішення, експериментувати з різними ідеями, що розвиває їх творчу уяву. Музика та театралізовані елементи свята дозволяють дітям уявити себе в різних ролях, відчувати себе творцями та авторами, що сприяє розвитку їхнього інтелектуального потенціалу.

Музичне свято вимагає від дітей не лише індивідуальної участі, а й здатності працювати як частина колективу. Підготовка до святкового заходу, виконання спільних пісень та танців допомагають дітям усвідомити важливість командної роботи. Вони вчаться брати на себе відповідальність за свою частину роботи, допомагати іншим і підтримувати їх. Це сприяє формуванню почуття колективної свідомості і взаємної підтримки, що є важливим аспектом соціальної адаптації дітей в майбутньому. Музика сама по собі є джерелом позитивних емоцій. Діти, залучені до музичних свят, отримують безліч можливостей для емоційного збагачення, радості від творчої діяльності. Процес підготовки до свята, коли діти можуть повністю віддатися творчості, є надзвичайно стимулюючим і приносить велике задоволення. Цей позитивний досвід допомагає дітям сформувати в майбутньому здорове ставлення до мистецтва і творчої діяльності загалом.

Виходячи з положень Базового компоненту дошкільної освіти щодо розширення й поглиблення життєвого досвіду дитини, плекання у дитини зачатків креативності, розвитку творчих здібностей тощо, обов'язковими для всіх груп дитячого садка є: календарні свята – Новий рік, Мамине свято (8 Березня); тематичні свята – наприклад, Випуск дітей до школи; свята календарно-обрядового циклу – Масляна, Зимові святки, Стрітення, Веснянки; християнські свята – Святого Миколая, Різдво, Великдень; національно-патріотичні свята – День Незалежності України, День захисників України; Свято української мови тощо.

Важливою складовою є добір музичного репертуару. Пісенний і танцювальний репертуар визначає провідну функцію дитячого свята, він не повинен поєднувати в одному заході різні музичні стилі (класичний, народний, сучасний). Музика, яку використовують на дитячому святі, має характеризуватися наступними ознаками, серед яких: відповідність віковим виконавським можливостям дошкільників, живе виконання, невелика тривалість звучання, наявність притаманної дитячій психології символічної й образної виразності тощо. За А. Зиміною, не слід перевантажувати програму свята великою кількістю номерів, оскільки це втомлює дітей та знижує як їхній інтерес до вистави, так і святковий настрій, взагалі. Підібраний до свята музичний матеріал має викликати у дітей захват, яскраві співпереживання [3, с. 142].

Активна участь батьків у підготовці музичних свят може значно покращити атмосферу заходу та підтримати дітей. Батьки можуть допомогти в підготовці костюмів, декорацій, а також брати участь у підготовчому процесі, наприклад, виконуючи разом з дітьми пісні чи допомагаючи в організації невеликих театралізованих сцен. Така співпраця між дошкільним закладом і

сім'єю дозволяє створити гармонійну атмосферу і посилити позитивний вплив свята на дитину.

Після проведення музичного свята важливо проводити рефлексію, оцінюючи результати свята та визначаючи, які моменти виявилися найбільш ефективними, а які потребують покращення. Педагоги можуть обговорити з дітьми їх враження від святкового заходу, дати їм можливість поділитися своїми думками та емоціями. Це дозволяє не тільки вдосконалювати організацію свята, а й сприяє розвитку критичного мислення у дітей та їх емоційної інтелігентності.

Таким чином, роль музично-театралізованих свят та розваг у формуванні культури дозвілля дітей дошкільного віку є дуже важливою, адже участь у музично-театралізованих святах та розвагах сприяє формуванню морально-етичних норм та цінностей, розвиває музичні здібності дитини, плекає любов до культури народу, підвищує рівень самосвідомості особистості.

Список використаних джерел

1. Газіна І. О. Методика музичного виховання дітей дошкільного віку навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки "Дошкільна освіта", вихователів дошкільних навчальних закладів та батьків / І. О. Газіна. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. – 196 с. : іл. 78 Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку
2. Зиміна А. Н. Основи музичного виховання і розвитку дітей молодшого віку: навч.пос. для студ. вищ. навч. закладів / А. Н. Зиміна. – Б. : Гуманіт. вид. центр ВЛАДОС, 2000. – 304 с.
3. Нечай С. П. Музика розвиває, виховує, оздоровлює : навч.- метод посібник / С. Нечай. – К. : Світич, 2012. – 144 с. – 186 с
4. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / С. І. Матвієнко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 297 с.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

*Поліна ВЛАСЕНКО,
студентка спеціальності 061 Журналістика
Науковий керівник – Олександр КАЗАКОВ,
кандидат історичних наук, доцент
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

МІЖНАРОДНА РЕАКЦІЯ НА АВАРІЮ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

Актуальність теми. Аварія на Чорнобильській АЕС 26 квітня 1986 року стала подією глобального масштабу, що вплинула на розвиток міжнародної співпраці у сфері ядерної безпеки. Вперше в історії техногенна катастрофа змусила світову спільноту переглянути наявні підходи до обміну інформацією про надзвичайні події, екологічного моніторингу та реагування на транскордонні загрози.

Мета: дослідити особливості міжнародної реакції на аварію на Чорнобильській АЕС, проаналізувати наслідки катастрофи для світової спільноти.

Перші повідомлення про можливу аварію надійшли не з Радянського Союзу, а зі Швеції. 28 квітня 1986 року персонал атомної станції «Форсмарк» зафіксував підвищення рівня радіації й, не знайшовши її джерела на своїй території, припустив зовнішнє зараження [1]. Це змусило шведську владу вимагати пояснень від СРСР. Тільки після тиску міжнародної спільноти радянський уряд офіційно визнав факт аварії. Таким чином, реакція була миттєвою: уряди європейських країн розпочали моніторинг повітря та вводили рекомендації щодо харчових продуктів, води й пересування населення.

Міжнародна спільнота оперативно відреагувала на катастрофу на Чорнобильській АЕС. Першими підтримку надали Організація Об'єднаних Націй (ООН) та її спеціалізовані установи. На 41-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у 1986 році делегати розпочали реальну гуманітарну допомогу: постачання екологічно чистих продуктів, одягу, медичного обладнання, а також фінансування програм оздоровлення дітей.

Восени того ж року були ухвалені два ключові міжнародні документи – «Конвенція про оперативне оповіщення ядерної аварії» та «Конвенція про допомогу у випадку ядерної радіації» [4].

Крім того, у 1990 році уряди СРСР, УРСР та БРСР офіційно звернулися до ООН із проханням винести питання про наслідки Чорнобильської

катастрофи на розгляд Генеральної Асамблеї. У відповідь Генеральний секретар ООН разом із делегацією Виконавчого секретаріату Європейської економічної комісії (ЄЕК) відвідали зону відчуження. За результатами візиту аварію було визнано безпрецедентною за масштабами та наслідками.

На 45-й сесії Генеральної Асамблеї ООН було призначено спеціального Координатора ООН з питань ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи і розроблено Зведений план міжнародного співробітництва, який визначив пріоритетні напрями діяльності: охорона здоров'я, переселення постраждалих, економічна відбудова забруднених територій, соціально-психологічна реабілітація постраждалого населення, контроль за продовольством і сільськогосподарською продукцією, а також екологічне оздоровлення довкілля. Резолюції Генеральної Асамблеї також передбачали створення спеціальної Чорнобильської програми в межах системи ООН [5].

Катастрофа стала поштовхом для активізації діяльності низки міжнародних організацій. МАГАТЕ (Міжнародне агентство з атомної енергії) провело екстрене засідання у травні 1986 року, ініціювало розслідування причин аварії та розробку нових стандартів безпеки. 21 травня Рада керівників ухвалила рішення скликати нараду експертів з ядерної безпеки для обговорення аварії на ЧАЕС. Водночас було постановлено, що підсумки цієї наради та рекомендації щодо подальших дій МАГАТЕ мають бути подані на розгляд Ради на її вересневій сесії. Це мало допомогти державам-членам Агентства зробити висновки з катастрофи й сприяти підвищенню рівня безпеки в ядерній енергетиці.

З 25 по 29 серпня 1986 року у Відні відбулася спеціальна нарада з аналізу наслідків аварії під головуванням швейцарського фахівця з ядерної енергетики пана Р. Ромеша, колишнього заступника генерального директора МАГАТЕ. Було звернення до Міжнародної консультативної групи з ядерної безпеки (INSAG) із проханням узяти участь у нараді, а також підготувати звіт, що містив би узагальнення наданої інформації, обговорень та рекомендації щодо подальших кроків. У роботі наради взяли участь численні експерти з держав-членів Агентства та представники інших міжнародних організацій, які, на основі детальної інформації від радянських спеціалістів, поділилися своїми знаннями та практичним досвідом [2].

Створювалися спеціальні програми для лікування постраждалих дітей за кордоном, зокрема в Італії та Кубі. Куба на державному рівні прийняла програму «Діти Чорнобиля». Лікарі допомагали постраждалим від аварії на Чорнобильській АЕС понад 20 років: з 1990 по 2011 рік [3].

Аварія змусила світ переглянути правила експлуатації АЕС. Тому в результаті було розгорнуто глобальні мережі радіаційного моніторингу, наприклад, система EURDEP в Європі. EURDEP (Європейська платформа обміну радіологічними даними) складається з механізму обміну даними та презентаційного вебсайту для даних радіологічного моніторингу, які збираються та обмінюються 39 країнами-учасницями майже в реальному часі. EURDEP є офіційним інструментом ЄС для обміну радіологічними даними під

час надзвичайних ситуацій, але обмін даними здійснюється постійно й автоматично, тому вони доступні в будь-який час, а додаткові зусилля у разі надзвичайної ситуації можна звести до мінімуму [6].

Висновки. Аварія на ЧАЕС стала викликом для всієї міжнародної системи безпеки. Міжнародна реакція продемонструвала, що техногенні катастрофи не мають кордонів, а подолання їхніх наслідків вимагає спільних зусиль усієї світової спільноти. Чорнобиль став символом необхідності прозорості, обміну інформацією та розвитку глобальних механізмів реагування на надзвичайні ситуації.

Список використаних джерел

1. Forsmark: how Sweden alerted the world about the danger of the Chernobyl disaster [E-resource]. URL: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vjsgtu2qkyq?ctx=vje09yd7jvyw&s0e=vhdubxdwqrzw>.
2. Summary Report on the Post-Accident Review Meeting on the Chernobyl Accident, Safety Series No.75-INSAG-1. – Vienna: IAEA, 1986.
3. Cuban program "Children of Chernobyl" - without the generosity PR [E-resource]. URL: <https://kpi.ua/en/1035-10>.
4. Про ратифікацію Конвенції про оперативне оповіщення про ядерну аварію і Конвенції про допомогу в разі ядерної аварії чи радіаційної аварійної ситуації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3339-11#Text>.
5. Білоцеркевич Я. Українські радянські розбіжності: Вивчення політичного відчуження / Я. Білоцеркевич. – Лондон: Westview Press. – 1998. – № 8. – с. 33.
6. Radioactivity Environmental Monitoring. JOINT RESEARCH CENTRE [E-resource]. URL: <https://remon.jrc.ec.europa.eu/About/Rad-Data-Exchange>.

*Ангеліна ГОРБАТЮК,
студентка спеціальності 186 Видавництво та поліграфія
Науковий керівник – Раїса БУЛДИКОВА,
викладач циклової комісії дисциплін
курсу загальноосвітньої підготовки
Білоцерківський фаховий коледж сервісу та дизайну
(м. Біла Церква, Україна)*

СТАН ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

14 квітня 2022 року після повномасштабного вторгнення російських військ Верховна Рада України визнала дії Росії на тимчасово окупованих нею територіях як геноцид українського народу, який по розмаху насправді може стати найбільшим з часів Другої світової війни.

Права і свободи громадян на тимчасово окупованих територіях постійно і систематично порушуються, і ці порушення є масовими. Найчастіше не

дотримується головне право людини – право на життя, бо спостерігаються часті випадки незаконних затримань, катувань, страт без суду і слідства. Відбувається примусова мобілізація чоловіків до російської армії окупантів. Як повідомляло Управління ООН з прав людини, російська влада, наприклад, вимагає від директорів шкіл на окупованій українській території повідомляти прізвища юнаків віком від 18 років, яких російська влада вважає призовниками до лав збройних сил Росії.

Обмежується також свобода слова, право на свободу думки, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Не дозволяються висловлювання своєї проукраїнської позиції, бо за такі погляди людина піддається арешту та репресіям. Прикладом реального випадку є те, що на окупованій частині Херсонщини у 2023 році людину засудили до 15 років ув'язнення тільки за те, що вона в соцмережах підтримувала українську армію.

Установлена повна цензура ЗМІ, заблоковані всі українські телеканали, ведеться активна російська пропаганда. Не дозволяється українська символіка та українська мова. Обмежена свобода вільного пересування, бо в'їзд і виїзд з тимчасово окупованих територій жорстко контролюється, часто супроводжується принизливими оглядами та обшуками.

Окупаційна влада порушує право людини на свободу світогляду і віросповідання, активно проводить примусову «паспортизацію», щоб «заселити» загарбані території «громадянами Росії». Людей змушують отримувати російські паспорти, щоб одержати медичну допомогу або робоче місце, переоформити майно чи здобути освіту, а також безпосередньо шляхом погроз і залякування [1, с. 18]. Окупанти переслідують віруючих і священнослужителів ПЦУ.

Порушується окупаційною владою право корінного населення на освіту і національну приналежність. Українські школи здебільшого закривають або змушують переходити на російські програми, забороняють викладання української мови, історії України, проводять репресії проти вчителів, які не хочуть співпрацювати з ворогом. Особливо негативний вплив змін в галузі освіти спостерігався на окупованій території Криму відразу після 2014 року. Кількість учнів у класах з українською мовою навчання різко скоротилася з 13 000 учнів у 2014 році до 300 у 2017 році, і це тільки протягом трьох років після окупації півострова Росією [5]. Проведення зросійщення окупованої української території порушує міжнародні стандарти прав людини, зокрема, право дитини на освіту рідною мовою. Російська влада на тимчасово окупованих територіях піддає дітей, які розмовляють українською мовою в школах, жорстокому поводженню. Зокрема, вчителька з Мелітополя, яка підтримує зв'язок з родиною колишнього учня, якому ще не виповнилося 18 років, повідомила до організації Human Rights Watch, що окупаційна влада «наділа хлопцеві на голову мішок за те, що той розмовляв українською, і викинула його за тридцять кілометрів від міста» [2].

Одне із прав людини на приватну власність і недоторканність житла також порушується, бо реєструються масові випадки відбирання будинків і квартир, бізнесу, землі в українських громадян, їхнього майна.

Росія депортувала десятки тисяч українських дітей на свої етнічні землі для знищення їх національної ідентичності. Це також є свідченням геноциду проти України і її населення. Відбувається розграбування і цілеспрямоване знищення нашої історико-культурної спадщини, руйнування українських пам'яток культури, музеїв, вивезення експонатів з більше ніж тридцяти музеїв до РФ.

Міжнародні організації підтверджують факти злочинів проти людяності та ознаки геноциду на захоплених Росією територіях України. Вони засвідчують, що Росія на тимчасово окупованих територіях системно порушує міжнародне гуманітарне право, насаджує свою судову та адміністративну систему. Офіс Верховного комісара ООН з прав людини фіксує викрадення цивільних на Херсонщині, Луганщині, їхні незаконні страти. Затримані повідомляли про побиття, застосування електричного струму, імітацію страт, утоплення та інші катування і жорстоке поводження. Російські солдати утримували людей у нелюдських умовах у підвалах, ямах, котельнях та на заводах. У звіті за 2022–2023 роки ця організація зазначила систематичне використання катувань, гвалтувань. У грудні 2022 року ООН повідомила, що тільки між 24 лютого та 21 жовтня вона задокументувала 86 випадків сексуального насильства [3].

Організація Human Rights Watch зафіксувала такі типи порушень, як створення фільтраційних таборів, викрадення активістів, обмеження гуманітарної допомоги, нестача продуктів харчування через високі ціни, що підтверджує створення неможливих умов для життя населення. У звіті за 2023 рік зазначається, що російські чиновники також піддали тисячі цивільних осіб, які втікали від бойових дій, примусовій та жорстокій «фільтрації». Невідому кількості людей примусово утримують на території України, що контролюється Росією. Юлія Горбунова, старший дослідник Human Rights Watch з питань України, повідомила, що протягом війни російські війська чинили жахливі зловживання в Україні, здійснюючи неприпустиму зневагу до життя цивільного населення [4].

Необхідно торкнутися питання і екологічних прав, які забезпечують потреби людини в безпечному навколишньому середовищі для її життя і здоров'я. Вони також порушуються російською владою на тимчасово окупованих територіях: безконтрольне затоплення шахт, забруднення повітря, підземних вод, річок та озер, знищення внаслідок бойових дій 3 млн. га лісів, затоплення 620 кв. км територій внаслідок російського теракту на Каховській ГЕС, знищення природних заповідників і національних парків, зокрема на Херсонщині – Асканія-Нова і в Донецькій області – «Святі Гори» тощо. Це справжній екоцид.

Таким чином, стан дотримання прав і свобод громадян України на тимчасово окупованій території є недопустимим. Фіксуються їх постійні і

систематичні порушення. До такого незадовільного стану прикута увага не тільки української влади, але й міжнародної спільноти. Відбувається документування злочинів та підтримка постраждалих, наскільки це можливо. Головний фактор для відновлення демократичних прав і свобод громадян на окупованих територіях – це їх деокупація, відновлення суверенітету України. Україна продовжує боротьбу за звільнення своїх територій і відновлення прав кожного свого громадянина. Ми впевнені, що справедливість переможе.

Список використаних джерел

1. Управління Верховного комісара ООН з прав людини. Report on the Human Rights Situation in Ukraine [Електронний ресурс]. – ООН, 2023. – Режим доступу: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-04/2024-03-26-ohchr-38th-periodic-report-ukr.pdf>. – Дата звернення: 28.04.2025.
2. Відеоінтерв'ю Human Rights Watch з Ганною Бут, викладачкою Мелітопольського професійного сільськогосподарського ліцею, Київ, 13 грудня 2022 року.
3. Amnesty International. Ukraine: Russian Forces Must Face Justice for War Crimes in Occupied Territories [Електронний ресурс]. – Amnesty International, 2023. – Режим доступу: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/02/ukraine-russian-forces-must-face-justice-for-war-crimes/> – Дата звернення: 28.04.2025.
4. Human Rights Watch. Ukraine: Russian Occupation Brings Abuses [Електронний ресурс]. – Human Rights Watch, 2022. – Режим доступу: <https://www.hrw.org/news/2022/07/22/ukraine-russian-occupation-brings-abuses> – Дата звернення: 28.04.2025.
5. Юлія Горбунова (Human Rights Watch), «Крим: «Вже не наш дім», коментар, Kyiv Post, 3 травня 2017 р., <https://www.hrw.org/news/2017/05/03/crimea-not-our-home-anymore>.

*Аліна ГОРДІЄНКО,
студентка спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник – Олександр ГРИБЕНКО,
кандидат історичних наук, викладач циклової комісії
гуманітарно-соціальних освітніх компонентів
Відокремлений структурний підрозділ
«Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка»
(м. Глухів, Україна)*

РОЗБУДОВА ТА СТРУКТУРА ВИКОНАВЧОЇ ГІЛКИ ВЛАДИ В КОНСТИТУЦІЙНИХ АКТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (БЕРЕЗЕНЬ 1917 – КВІТЕНЬ 1918 РР.): ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. В умовах російської агресії (російсько-української війни) гостро постає питання збереження суверенності української державності. На основі джерелознавчої бази та аналізу наукового доробку

сучасних істориків висвітливо етапи формування й структуру вищих органів влади (виконавчої гілки влади) на початковому етапі Української революції 1917–1921 рр.). Означеною проблематикою займалися історики В. Верстюк, С. Кульчицький, О. Грибенко та ін.

Виклад матеріалу. Період Української Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.) став ключовим етапом у формуванні української державності у XX столітті. Після падіння царського режиму та розпаду Російської імперії постало завдання створення власних органів влади, які б відповідали потребам українського народу й забезпечували ефективне управління національними територіями. В умовах політичної нестабільності та зовнішнього тиску Центральна Рада здійснила спробу побудувати демократичну модель державного управління, зокрема сформувати виконавчу гілку влади. Цей період характеризується важливими правотворчими процесами – прийняттям універсалів, статутів та законодавчих актів, що визначали організацію та функціонування виконавчих органів. Утворення Генерального секретаріату, а згодом Ради Народних Міністрів стало свідченням поступового становлення українського уряду, що мав забезпечувати реалізацію законів та рішень Центральної Ради.

Організаційне оформлення Центральної Ради розпочалося майже відразу після її створення. У повідомленні газети «Вісти з Української Центральної Ради» від 19 березня, де йшлося про її заснування 07 березня, були описані її перші органи: президія (голова Ради, два заступники, писар і скарбник) та дев'ять комісій. Відповідно до демократичних засад найвищим органом Центральної Ради були загальні збори. У «Наказі Українській Центральній Раді» від 23 квітня 1917 року зазначалося, що саме ці збори «визначають напрям і характер всієї роботи УЦР» [2].

10 червня Центральна Рада звернулася до українського народу з Першим Універсалом. Написана мовою метафор, ця революційна декларація повідомила, що перед «Українською Центральною Радою стоїть велика і висока стіна, яку їй треба повалити, щоб вивести народ свій на вільний шлях» [4]. Універсал закликав кожне село, волость, а також земські й міські управи до зміцнення організаційних зв'язків з Українською Центральною Радою та до пробудження національної свідомості народу з метою подальшого оволодіння адміністративним апаратом. Пішовши «шляхом доконаних фактів», Центральна Рада 15 червня створила Генеральний секретаріат на чолі з В. Винниченком.

Комітет Центральної Ради на останньому засіданні (15 червня) ухвалив організувати Генеральний секретаріат Української Центральної Ради, який має завідувати справами внутрішніми, фінансовими, продовольчими, земельними, хліборобськими, міжнаціональними й іншими в межах України і виконувати всі постанови Центральної Ради, які цих справ стосуються. На цих же засіданнях було ухвалено: призначити головою Генерального секретаріату і генеральним секретарем внутрішніх справ В. Винниченка, генеральним писарем П. Христюка, генеральним секретарем фінансових справ Х. Барановського, міжнаціональних справ С. Єфремова, продовольчих – М. Стасюка, земельних –

Б. Мартоса, військових – С. Петлюру і судових справ – В. Садовського [1, с. 105].

27 червня Генеральний секретаріат склав на засіданні УЦР свою першу декларацію, у якій було досить чітко відзначено: «Ми вступили в ту зону, де стираються межі двох влад – моральної і публічно-правової. Ми вже не можемо сказати, у якій саме половині більше чи менше стоїмо. Розмір і сила нашої моральної влади настільки розрослися, що вона сама собою, під натиском логічного ходу подій, без болю й без заколоту перетворюється на справжнє народоправство» [3, с. 15–18].

II Універсал Центральної Ради (3 липня 1917) був компромісом між УЦР і Тимчасовим урядом Росії. УЦР погодилася не проголошувати автономію до рішення Всеросійських Установчих зборів, а уряд визнав Центральну Раду представником українського народу. Було домовлено про поповнення УЦР представниками нацменшин і створення Генерального секретаріату як виконавчого органу. Рішення викликало гострі дискусії в обох таборах. Урядова декларація викликала кризу: кілька міністрів-кадетів подали у відставку. М. Грушевський відзначав: «Ми вступаємо на вищий щабель і дістаємо фактичну автономію України із законодавчим і адміністративним органом – Радою і Секретаріатом. Ми повинні знати, дістаючи ці органи, що треба все об'єднати під їх управою, щоб від моральних форм влади ми перейшли до правової влади» [3, с. 169].

Третій Універсал Української Центральної Ради, ухвалений 7 (20) листопада 1917 року після Жовтневого перевороту в Петрограді, проголосив створення Української Народної Республіки (УНР) у федеративному союзі з Російською Республікою. Вся влада в Україні переходила до Центральної Ради та Генерального секретаріату. Від початку проголошення УНР Центральна Рада прагнула укласти правові основи державності. Уже 10 листопада 1917 року було затверджено принципи побудови судової системи, а наступного дня – закон про вибори до Установчих зборів. Найповніше принципи державного устрою УНР були викладені в проєкті Конституції, завершеному на початку грудня 1917 року. Відповідно до нього УНР входила до складу федеративної Росії, але мала суверенітет, що здійснювався через Всенародні українські збори – вищий законодавчий орган. Вони призначали Кабінет Міністрів, а судову владу очолював Генеральний суд, обраний спільно зборами та місцевими судами. Україна проголошувалася неподільною державою, що складалася з самоврядних земель.

З 09 по 11 січня 1918 р. Мала рада обговорювала проблему незалежності й 11 січня схвалила IV Універсал, яким проголошувалась самостійність УНР. Характеризуючи стан українського суспільства в той момент, М. Грушевський змушений був констатувати: «Більшовицька агітація не проходила без сліду. У війську і в тилу розграбовували і розкрадали майно, решту кидали на погибель і розходилися самочинно додому, в додатку грабуючи та розбираючи часом і те, що зустрічалося на дорозі. У селах все більше напливало елементу анархічного, що поривав за собою частини селянства й тероризував навіть і найбільш

відпорні. Грабування і нищення панських маєтків, фабрик і заводів приймало все більш масовий характер» [3, с. 234].

Висновки. Розбудова виконавчої гілки влади в конституційних актах Української Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.) засвідчує прагнення українського народу до створення власної демократичної державності. У складних умовах революційної доби та зовнішнього тиску Центральна Рада здійснила спробу інституціоналізації виконавчої влади шляхом формування Генерального секретаріату, а згодом Ради Народних Міністрів. Через послідовне прийняття Універсалів та інших нормативних актів було закладено основи функціонування органів управління, що відображали як політичні амбіції, так і потреби українського суспільства. Попри компроміси з Тимчасовим урядом Росії та численні виклики, УЦР вдалося утвердити принципи автономії, парламентаризму та народовладдя. Водночас недосконалість механізмів реалізації влади, відсутність чіткої вертикалі управління, внутрішні суперечності та зростання анархії з часом послабили інституційну стабільність УНР.

Список використаних джерел

1. Українська Центральна Рада: документи і матеріали у двох томах / упоряд. В. Ф. Верстюк (керівник), О. Д. Бойко, Ю. М. Гамрецький та ін. Київ : Наукова думка, 1996. Том 1. 592 с.
2. Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада : навчальний посібник. Київ : Заповіт, 1997. 344 с.
3. Грибенко О. М. Історія Української влади : хрестоматія. Т. І.: Нормативно-правова база державотворчих процесів 1917–1918 рр. Суми : Видавництво «Університетська книга», 2019. 266 с.
4. Кульчицький С. В. Концепція «кооперативного соціалізму». *Український історичний журнал*. 1995. № 2. С. 3–17.

*Катерина ДУДНИК,
студентка спеціальності 081 Право
Науковий керівник – Вікторія ДЄНЄЖНА,
викладач циклової комісії
загальноосвітніх і гуманітарних дисциплін
Відокремлений структурний підрозділ
«Василівський фаховий коледж
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного»
(м. Запоріжжя, Україна)*

ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

10 грудня 1948 р. на Генеральній Асамблеї ООН було прийнято Загальну декларацію прав людини, де в преамбулі вказано, «що зневажання, нехтування правами людини призвели до варварських актів, які обурюють совість людства» [2]. А сьогодні світ «обурений» і «занепокоєний» варварськими діями держави-члена Ради Безпеки ООН, яка тоді зобов'язувалася «сприяти... загальній повазі і додержанню прав людини і основних свобод» [2]. Але в один день російські «зелені чоловічки» кинули під гусениці своїх танків ст. 3 Декларації, що «кожна людина має право на життя і на особисту недоторканність. Ніхто не повинен зазнавати тортур або жорстокого, нелюдського поводження» [2].

Війна принесла в наш дім горе, страждання, змінила наш звичний уклад життя, обмеживши наші права і свободи в умовах воєнного стану. Ст. 22 Конституції України гарантує наші права і свободи [1]. Разом з тим в міжнародних актах існують стандарти і способи обмеження цих прав і свобод [1]. Ст. 64 Основного Закону вказує, що права і свободи можуть бути обмежені законом в умовах воєнного стану, [1] за винятком 18-ти. Їх перелік значно ширший «18 проти 7», і відрізняється від того, який міститься в п.п. 1 і 2 ст. 4 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [3].

Правовою основою введення воєнного стану в Україні є Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р., Указ президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. N 64, який затверджено Законом Верховної Ради і періодично продовжується, а також низка постанов уряду України.

«Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні...у разі збройної агресії...та передбачає надання відповідним органам державної влади...повноважень, необхідних для... відсічі збройної агресії..., а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина...» (ст.1. Закону) [4]. Ці обмеження тимчасові, повинні відповідати міжнародним стандартам із зазначенням строків і місць дії і не порушувати принципи верховенства прав людини. (ст. 8 Закону) [4].

Питання забезпечення прав людини на сьогодні в Україні є найбільш болючим і складним, із виникненням багатьох проблем. Адже права та свободи

стають першою мішенню агресора під час війни. Право запроваджувати та здійснювати заходи правового режиму воєнного стану надано Законом Військовому командуванню разом з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Ст. 3 Указу Президента визначено статті Конституції України, права і свободи яких можуть бути обмежені. Так, підлягають обмеженню: недоторканність житла; таємниця листування, телефонних розмов; втручання в особисте і сімейне життя; свобода пересування, вільний вибір місця проживання; свобода думки і слова; право збиратися мирно тощо [5]. Здебільшого, правове регулювання цих обмежень здійснюється не законами, а підзаконними актами Кабміну України чи місцевими органами влади (комендантська година, перетин кордону, трудова повинність тощо).

Так, людина не може в окремих місцях вільно пересуватися, вона повинна мати при собі документ, що підтверджує особу. В неї можуть вилучити автотранспорт. З метою забезпечення безпеки населення запроваджуються контрольні пункти перевірки документів та встановлюється комендантська година. Такі обмеження створюють труднощі для тих, хто хоче виїхати з небезпечних зон, а також для тих, хто повертається додому. Це призводить до порушення права на вільний вибір проживання та пересування. Але навіть в таких умовах державні рішення повинні забезпечувати дотримання цього права і створювати людям умови для безпечного залишення зони конфлікту, уникаючи при цьому зловживань та корупційних схем [7, с. 46]. Серед обмеження права на свободу пересування – не можуть виїхати з країни чоловіки від 18 до 60 років, за деякими виключеннями. Але є і спецдозволи, які інколи необґрунтовані і тому збурюють населення.

В будинок людини може влучити ракета, БПЛА, або її можуть виселити з домівки, чим порушуються її право на приватну власність. Але держава намагається компенсувати зруйноване або пошкоджене житло, лише на вільній території України. Особи, які втратили житло на окупованій території, чекають близько року Закон, який би врегулював ці питання. Щомісячні виплати по 2,3 тис. грн на ВПО не компенсують оренду житла, й тому дехто з них повертаються у свої домівки на окуповану територію. Держава втрачає довіру до себе як гаранта прав людини.

Влада запровадила цензуру на медіа, що обмежило доступ громадян до об'єктивної інформації. Це не тільки загрожує праву на інформацію, але інколи спотворює громадську думку. В умовах війни є потреба в контролі над інформацією, яка може загрожувати національній безпеці, але необхідно забезпечити баланс між безпекою та свободою слова, а також розвивати альтернативні канали комунікацій [8, с. 36].

Війна руйнує економіку, що впливає на соціально-економічні права громадян. Сьогодні багато людей втратили роботу, якісний доступ до медичних послуг тощо. Але держава створює програми підтримки для найбільш вразливих верств населення.

Воєнний стан не має стати приводом для узурпації влади чи її зловживань. Взаємодія з ООН, ЄС, правозахисними фондами спрямована на отримання допомоги у сфері захисту прав людини, фінансування програм та здійснення контролю [8, с. 37].

Таким чином, важливо, щоб обмеження прав та свобод особи були чітко обґрунтованими законними, забезпечували повагу до основних прав людини, її доступ до засобів правового захисту, відповідали міжнародним стандартам. Обмеження прав і свобод людини під час воєнного стану є винятковою мірою і застосовується за крайньої необхідності. Воєнний стан в Україні став серйозним та болісним викликом для прав і свобод громадян, але лише спільними зусиллями ми зможемо забезпечити їх правовий захист, а головне, сприяти зміцненню демократичних цінностей, за які боремося.

Список використаних джерел

1. Конституція України: від 28.06.1996 р.: станом на 01 квіт. 2025.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>
4. Закон України від 12 травня 2015р. Про правовий режим військового стану.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022>
6. Закон України № 2102-IX від 24.02.2022р. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20>
7. Гринько Д. Д. Обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні. Часопис Київського університету права. 2023. Вип. 2. С. 45-48.
8. Лінник Д. Вплив воєнного стану на реалізацію прав і свобод громадян України: виклики та шляхи їх захисту. Права людини в умовах воєнного стану: прикладний аспект: Наук.-практ. круглий стіл, м.Київ, 10 груд. 2024 р. / Київ: МДУ, 2024. С. 36-37

Артем ІВАНЕНКО,
студент спеціальності 081 Право
Науковий керівник – Алла ТАРАСЮК,
викладач циклової комісії
суспільних дисциплін і правознавства
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ОСНОВНІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна Російської Федерації проти України, яка триває з 2014 року, а з 2022 року набула повномасштабного характеру, стала причиною глибоких гуманітарних криз, зокрема для найвразливішої категорії – дітей.

Права дітей, які є гарантією їхнього життя, безпеки, освіти, охорони здоров'я та розвитку, масово порушуються внаслідок бойових дій, окупації територій, еміграції за кордон та вимушеного переміщення всередині держави

Під час правового режиму воєнного стану ці порушення набувають системного характеру, що вимагає як фіксації таких фактів, так і ефективної реакції на національному та міжнародному рівнях.

Згідно з офіційними даними порталу «Діти війни» станом на 5 травня 2025 року внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ загинуло понад 624 українських дитини, ще близько 1934 отримали поранення різного ступеня тяжкості [6].

Ураження часто є наслідком ракетних ударів, артилерійських обстрілів, мінно-вибухових травм та інших бойових дій, що ведуться в безпосередній близькості до цивільних об'єктів. Особливо болючими є випадки, коли діти гинуть під час обстрілів житлових районів, шкіл, дитячих садків, лікарень, інтернатів та притулків. Наприклад, лише у 2023–2024 роках були зафіксовані десятки ударів по закладах освіти внаслідок чого діти втрачали життя або зазнавали серйозних травм.

Такі дії є грубим порушенням норм міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій, і безпосередньо порушують статтю 6 Конвенції ООН про права дитини, яка закріплює право кожної дитини на життя, виживання та розвиток.

В умовах збройного конфлікту держава-окупант не лише не забезпечує захист цивільного населення, а навпаки – завдає цілеспрямованої шкоди, що вважається воєнним злочином. Крім фізичних втрат, такі ситуації спричиняють сильну психологічну травматизацію серед дітей, які втрачають близьких, стають свідками загибелі інших або самі опиняються під загрозою смерті. Масштабність і регулярність таких злочинів свідчить про систематичний характер порушень і потребує відповідної правової кваліфікації та міжнародного розслідування.

Особливо тривожним аспектом сучасного воєнного конфлікту є систематичне примусове вивезення українських дітей на тимчасово окуповані території або безпосередньо вглиб території Російської Федерації. За оцінками міжнародних організацій, таких як Human Rights Watch, Amnesty International, ЮНІСЕФ та Міжнародна комісія з розслідування порушень в Україні, йдеться не просто про поодинокі випадки, а про цілеспрямовану політику, що стосується щонайменше кількох тисяч неповнолітніх. За даними порталу «Діти війни», станом на 28 квітня 2025 року, депортовано та примусово переміщено 19546 дітей. Багато з цих дітей були насильно розлучені зі своїми батьками або родичами – під час евакуацій, обстрілів, окупацій чи з інтернатних закладів. Значна частина з них потрапила під контроль так званих «опікунів», які представляють окупаційну адміністрацію або наближені до неї структури.

У 2023 році МКС видав ордер на арешт президента РФ Володимира Путіна та уповноваженої з прав дитини Марії Львової-Белової саме за фактом незаконної депортації українських дітей, що підкреслює міжнародне визнання масштабів і серйозності цього злочину. Повернення таких дітей, забезпечення їхньої реабілітації та відновлення зв'язків із сім'єю є одним із пріоритетів державної політики України та гуманітарних зусиль міжнародної спільноти.

Ще більш небезпечною є практика поміщення цих дітей до спеціалізованих установ, де їх піддають ідеологічній обробці, змушуючи зректися української ідентичності, мови, культури. Деяким дітям змінюють громадянство, особисті дані, і влаштовують їх до прийомних сімей у Росії без дотримання процедур, передбачених міжнародним правом. Такі дії є прямим порушенням статті 9 Конвенції ООН про права дитини, яка гарантує право дитини не бути розлученою зі своїми батьками проти її волі, а також статті 35, яка забороняє викрадення, продаж або торгівлю дітьми в будь-якій формі.

Окремої уваги заслуговує те, що такі дії з боку Російської Федерації є частиною ширшої системної політики знищення української ідентичності дітей на окупованих територіях. Починаючи з 2014 року, а з 2022 року ще активніше, Росія реалізовує сценарії ідеологічного впливу на українських дітей через освіту, мілітаризацію і пропаганду. За даними експертів Центру громадянської просвіти «Альменда», дітей змалку навчають російським наративам через

шкільні програми, уроки «разговори о важном», участь у мілітаристських організаціях і спеціальних таборах. Такі заходи мають на меті сформувати у дітей почуття належності до російської нації, асоціацію військової служби з громадянським обов'язком перед РФ та повне викорінення української культурної ідентичності.

Цей процес має всі ознаки індоктринації – цілеспрямованого і системного нав'язування ідей без можливості для критичного осмислення, що є особливо небезпечним для дітей. Як підкреслюють аналітики, індоктринація дітей є не лише порушенням їхнього права на ідентичність, а й має довгострокові руйнівні наслідки для процесу реінтеграції тимчасово окупованих територій у майбутньому.

Окрім шкільної освіти, важливу роль у процесі знищення української ідентичності відіграють позашкільні заходи – від літніх таборів до юнацьких мілітаризованих організацій, таких як «Юнармія». У цих структурах дітей навчають володінню зброєю, стройовій підготовці, основам військової справи, прищеплюючи їм ідеали російського патріотизму й вірності РФ. Таким чином, формується покоління, позбавлене зв'язку з українською культурою і підготовлене до служби в інтересах окупанта.

Крім того, подібна практика може бути кваліфікована як воєнний злочин і злочин проти людяності згідно зі статтями Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

У зв'язку з воєнними діями понад 2500 навчальних закладів було пошкоджено, а понад 400 – повністю зруйновано. У тимчасово окупованих регіонах систематично впроваджується інша навчальна програма, не узгоджена з Міністерством освіти і науки України, що порушує статтю 28 Конвенції ООН про права дитини. Значна частина дітей вимушена навчатися дистанційно або взагалі втратила доступ до освіти, особливо в зоні бойових дій.

Тривале перебування в умовах війни спричиняє значні психоемоційні наслідки. За даними ЮНІСЕФ, понад 1,5 мільйона українських дітей потребують психологічної допомоги. Постійні обстріли, втрати рідних, руйнування домівок – усе це спричиняє синдром посттравматичного стресу, депресивні стани, порушення сну, страхи. Це є прямим порушенням права дитини на охорону здоров'я, закріплено в статті 24 Конвенції ООН про права дитини.

Підсумовуючи вище наведену інформацію, варто зазначити, що повномасштабне вторгнення в Україну призвело до широкомасштабного порушення основоположних прав дітей. Держава зобов'язана вживати комплексних заходів як на національному рівні (законодавчі, адміністративні, соціальні), так і за допомогою міжнародної співпраці для повернення депортованих і незаконно переміщених дітей, забезпечення доступу до освіти та охорони здоров'я, надання реабілітації та притягнення винних до відповідальності.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року (станом на 23 лютого 2023 року)
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
2. Конвенція ООН про права дитини: міжнародний документ від 20 листопада 1989 року (станом на 16 листопада 2023 року) Ст. 6, 9, 24, 28, 35. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
3. Римський статут Міжнародного кримінального суду: міжнародний договір від 17 липня 1998 року (станом на 21 серпня 2024 року) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588/ed20240821#Text
4. ЮНІСЕФ. Ініціатива YOUCREATE: створення простору безпеки для молоді. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/youcreate>
5. Центр громадянської просвіти «Альменда». Порушення прав дітей у 2024 році: вбивства, каліцтва, напади на освітні інституції. https://almenda.org/yak-rosiya-znishhuye-identichnist-ukrainskix-ditej-na-okupovanix-teritoriyax-ta-chomu-ce-var-to-nazivati-indoktrinaciyeyu/?utm_source=chatgpt.com
6. Портал «Діти війни» — Офіційний портал про злочини росії проти українських дітей. URL: <https://childrenofwar.gov.ua/>

*Антоніна ІГНАТОВА,
студентка спеціальності 275 Транспортні технології
Науковий керівник – Тетяна ГАЦЬКО,
викладач циклової комісії
соціально-гуманітарних дисциплін
Відокремлений структурний підрозділ
«Марганецький фаховий коледж
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»
(м. Марганець, Україна)*

ПРАВОВА ОБІЗНАНІСТЬ ЩОДО КОМЕНДАНТСЬКОЇ ГОДИНИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗУМІННЯ ГРОМАДЯНАМИ ЇХНІХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ

Робота присвячена надзвичайно актуальному питанню – рівню правової обізнаності громадян щодо комендантської години, запровадженої в умовах воєнного стану.

Відповідно до чинного законодавства, а саме Закону України «Про правовий режим воєнного стану», одним із заходів правового режиму воєнного стану є запровадження у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, комендантської години (заборона перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень) [1].

Як відомо, комендантська година є заходом, спрямованим на забезпечення громадської безпеки та правопорядку в умовах збройної агресії.

Основною метою її запровадження є створення умов для діяльності військових адміністрацій, правоохоронних органів та інших структур, залучених до оборони та безпеки держави. Обмеження свободи пересування та перебування громадян у певний час доби є вимушеним кроком, правомірність якого, однак, має відповідати статті 64 Конституції України та міжнародним стандартам у галузі прав людини.

Однак, ефективність цього заходу значною мірою залежить від розуміння громадянами їхніх прав та обов'язків, а також чіткого усвідомлення встановлених правил. Для ефективного функціонування режиму комендантської години надзвичайно важливо донести до кожного громадянина ключові елементи правил. Це включає чітке визначення часових меж дії, території, на яку поширюється дія, переліку заборонених дій (таких як пересування без спеціальної перепустки), а також категорій осіб, на яких ці обмеження не поширюються [2]. Окремої уваги потребує порядок отримання спеціальних перепусток, якщо такий передбачений.

Не менш важливою є обізнаність громадян щодо їхніх прав під час дії комендантської години. Це включає право на отримання інформації про правила та підстави її запровадження, право на оскарження неправомірних дій представників влади, а також право на невідкладну медичну допомогу та інші життєво важливі послуги. Важливо розуміти, що навіть в умовах воєнного стану певні фундаментальні права не можуть бути скасовані.

Водночас громадяни несуть певні обов'язки під час дії комендантської години. Це, перш за все, неухильне дотримання встановлених правил, обов'язок мати при собі документи, що посвідчують особу, та виконувати законні вимоги представників правоохоронних органів.

Саме тут на перший план виходить значення належного рівня правової обізнаності. Недостатнє розуміння правил та своїх прав може призводити до цілого ряду негативних наслідків. Це можуть бути непорозуміння та конфлікти з правоохоронними органами, невинуватні затримання, порушення прав громадян через незнання законів, ускладнення виконання своїх обов'язків та, як наслідок, зростання соціальної напруги.

З огляду на це, першочерговим завданням є підвищення рівня правової обізнаності громадян щодо комендантської години. Для цього необхідно використовувати всі доступні канали комунікації: офіційні вебсайти органів влади, засоби масової інформації, соціальні мережі, розповсюдження інформаційних матеріалів, проведення роз'яснювальних заходів. Інформація має бути чіткою, зрозумілою та оперативно оновлюватися у разі змін у правилах [3, с. 46].

Шляхи покращення правової обізнаності включають розробку та поширення пам'яток та інфографіки, проведення інформаційних кампаній, забезпечення оперативного реагування на запити громадян, а також активну співпрацю органів влади з громадськими організаціями та правозахисниками. Використання цифрових технологій може значно підвищити ефективність інформування.

Отже, належний рівень правової обізнаності громадян є запорукою ефективного функціонування режиму комендантської години, мінімізації порушень прав людини та зміцнення довіри між суспільством та владою. Інвестиції в правову освіту та якісну комунікацію є невід'ємною складовою забезпечення законності та правопорядку в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року (зі змінами і доповненнями). URL : <https://surl.li/goetav> (дата звернення: 14.04.2025).
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення заходів під час введення комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування» від 08.07.2020 № 573. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.04.2025)
3. Посібник для органів місцевого самоврядування «Інформування населення в кризових умовах. Залучення жителів громад до процесів відбудови». URL : <https://surl.li/oleshe> (дата звернення: 25.04.2025)

Олександра КРАВЧЕНКО,
студентка спеціальності 081 Право
Науковий керівник – Тамара КЛЮЧНИКОВА,
викладач циклової комісії
суспільних дисциплін і правознавства
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

МІЖНАРОДНА СПІЛЬНОТА ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Протягом останніх десятиліть людство знову і знову стикається з жорстокими збройними конфліктами, що завдають величезної шкоди як військовим, так і цивільному населенню. Права людини – один із головних принципів сучасного демократичного світу – найбільше страждають саме в умовах війни. У цих обставинах міжнародна спільнота виступає гарантом дотримання норм міжнародного права, які покликані захищати гідність, життя і безпеку людини. При цьому права людини залишаються чинними як у мирний, так і у воєнний час, хоча й можуть зазнавати обмежень через умови надзвичайної ситуації.

Збройні конфлікти, особливо масштабні, такі як агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, виявляють велику кількість порушень як міжнародного гуманітарного права, так і міжнародного права прав людини. На жаль, навіть попри наявність великої кількості міжнародних договорів і декларацій, порушення таких прав як право

на життя, свободу, захист від катувань, гідне поводження з військовополоненими та цивільними – не є рідкістю. Подібні дії часто кваліфікуються як геноцид, військові злочини або злочини проти людяності.

Міжнародне гуманітарне право, зокрема Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них, зобов'язує сторони конфлікту захищати цивільне населення та цивільні об'єкти. Ці правила мають на меті мінімізувати страждання і руйнування, навіть у найгостріших бойових ситуаціях. Цивільне населення підлягає захисту як у момент активних бойових дій, так і в ситуації, коли опиняється під контролем держави-окупанта. Женевська конвенція (IV) спеціально регулює ці випадки, встановлюючи обов'язки щодо забезпечення гуманного поводження, медичної допомоги, евакуації та безпеки. [1]

Незважаючи на зобов'язання держав, міжнародні органи, як-от Європейський суд з прав людини, з обережністю підходять до кваліфікації подій як збройного конфлікту. Суд зосереджується на застосуванні положень Європейської конвенції з прав людини і не дає прямої правової оцінки відповідності дій держави нормам гуманітарного права, навіть якщо сторони посиляються на них. Це підкреслює розмежування між міжнародним гуманітарним правом та правом прав людини, хоча у реальності ці дві сфери часто переплітаються.

Крім того, згідно з міжнародними пактами, у разі надзвичайної ситуації держава може обмежити частину своїх зобов'язань щодо дотримання прав людини. Проте це дозволяється лише за суворих умов: такі заходи мають бути необхідними, пропорційними, обґрунтованими та недискримінаційними. Це положення має на меті баланс між національною безпекою та захистом базових прав. [3]

Міжнародна спільнота через інституції, такі як Організація Об'єднаних Націй, здійснює моніторинг, публікує звіти, надсилає миротворчі місії, ухвалює санкції, а в окремих випадках створює міжнародні трибунали. Через Раду Безпеки, Раду з прав людини, Управління Верховного комісара з прав людини, ООН чинить тиск на держави, які порушують гуманітарне право. Важливу роль у цьому процесі відіграють також спеціальні доповідачі ООН, які фіксують воєнні злочини та злочини проти людяності. У багатьох випадках міжнародна спільнота створює спеціальні місії для розслідування порушень, як це сталося в Україні, Сирії, Афганістані. [5]

Один із яскравих прикладів порушення прав людини під час війни – це насильницька депортація українських дітей Російською Федерацією під час повномасштабного вторгнення в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року. Це серйозне порушення як міжнародного гуманітарного права, так і міжнародного права прав людини, зокрема Женевської конвенції IV про захист цивільного населення під час війни, яка прямо забороняє переміщення цивільних осіб з окупованих територій. Насильницьке вивезення дітей, що має систематичний характер, є не просто трагічним гуманітарним явищем – воно кваліфікується як воєнний злочин і злочин проти людяності, оскільки

спрямоване на знищення ідентичності, сімейних зв'язків і права дитини на захист, збереження культури та зв'язку з батьківщиною.

Зафіксовані численні випадки, коли дітей з окупованих територій України примусово вивозили до Росії, змінювали їхні імена, громадянство, документи та передавали у прийомні родини без згоди батьків чи законних представників. Така практика порушує не лише Женевські конвенції, а й Конвенцію ООН про права дитини, де чітко вказано на недопустимість незаконного переміщення чи утримання дітей за межами країни їхнього проживання. У 2023 році ці злочини отримали міжнародну правову оцінку: Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт президента Російської Федерації, визнавши його особисто відповідальним за організацію депортацій. Цей крок став надзвичайно важливим як прецедент – він підтвердив, що навіть найвищі посадові особи можуть бути притягнуті до відповідальності за порушення міжнародного права.

Міжнародна спільнота активно відреагувала на ці події. Організація Об'єднаних Націй через Управління Верховного комісара з прав людини та інші механізми фіксувала факти злочину, направляла місії з розслідування та публікувала звіти про порушення.

Великий внесок у захист прав людини роблять і неурядові організації. Amnesty International, Human Rights Watch, Міжнародний комітет Червоного Хреста, Front Line Defenders, а також місцеві правозахисні ініціативи документують порушення, допомагають жертвам, тиснуть на уряди, забезпечують юридичний супровід, подають докази до міжнародних судів. Їхня діяльність часто стає основою для глобального обурення та мобілізації міжнародного тиску. [4] [6]

В умовах сучасних війн та конфліктів, де використовуються не лише традиційні озброєння, але й інформаційна зброя, пропаганда, кібератаки, питання захисту прав людини стає ще складнішим. Воєнні злочини часто приховуються, правдиву інформацію важко здобути, а політичні інтереси держав впливають на ефективність міжнародних інституцій. У таких умовах надзвичайно важливою є співпраця між державами, міжнародними організаціями, громадянським суспільством та журналістами-розслідувачами.

Приклад повномасштабної війни в Україні ще раз довів важливість міжнародної солідарності, швидкого реагування, публічності й політичної волі. Світова спільнота зреагувала на численні порушення прав людини не лише через дипломатичні канали, а й через гуманітарну допомогу, прийом біженців, розслідування воєнних злочинів, економічний тиск та міжнародні медіа-кампанії. [7]

Підсумовуючи, варто підкреслити: права людини повинні залишатися пріоритетом навіть у найважчі часи. Міжнародна спільнота має не тільки юридичні зобов'язання, але й моральну відповідальність діяти. Війна не є виправданням для знищення людяності. Лише через координацію зусиль, прозорість, підтримку постраждалих та покарання винних можливо зберегти фундаментальні права та гідність кожної людини – навіть у пеклі війни.

Список використаних джерел

1. Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них 1977 року.
2. Римський статут Міжнародного кримінального суду, 1998 р.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, 1950 р.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 1966 р.
5. Офіційний сайт ООН — <https://www.un.org>
6. http://www.lsej.org.ua/2_2023/74.pdf
7. Ногас Н. Міжнародний захист прав людини під час збройних конфліктів.

Олександра ЛУЦЕНКО,
студентка спеціальності 081 Право
Науковий керівник – Вікторія МАРИНОШЕНКО,
викладач циклової комісії юридичних дисциплін
Ірпінський фаховий коледж економіки та права
(м. Ірпінь, Україна)

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ХОДІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Російське вторгнення в Україну призвело до катастрофічної кількості випадків порушень фундаментальних прав людини. Ключовим фактором, який дозволяє росії систематично ігнорувати міжнародні домовленості, порушуючи територіальну цілісність іншої держави та закони воєнного часу є відсутність настання відповідальності. В таких умовах особливої ролі набувають міжнародні органи правосуддя, зокрема, у контексті порушення прав людини актуальності набуває практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). З метою розгляду міжнародної фіксації порушень прав і свобод людини на теренах України доцільним є розгляд справ ЄСПЛ, пов'язаних із російською агресією. У доповіді буде проаналізовано предмет, фактичні обставини справ, юридична позиція суду та значення цих рішень для України.

Перша справа, пов'язана з російським вторгненням, була подана Україною у 2014 році, фактично одразу після окупації півострова Крим, та стосувалася безпосередньо порушень прав людини, пов'язаних з цим вторгненням. Зокрема, як порушені визначалися право на життя, заборону катувань, особисту свободу та недоторканність, визначені Європейською Конвенцією з прав людини (далі – Конвенція). Суд визнав, що порушення зазначених прав були неодноразовими та цілеспрямованими. Крім визначення порушення безпосередньо прав людини, ця справа має значення як така, що вперше на юридичному рівні визнала встановлення росією фактичного контролю над півостровом Крим та українською територією взагалі. Станом на травень 2025 року, ця справа є єдиною, за якої ЄСПЛ виніс остаточне рішення

по суті, згідно з яким росію було визнано відповідальною за вчинені порушення.[1]

У тому ж році ЄСПЛ починає розгляд міждержавної справи, що об'єднала заяви проти росії, України та Нідерландів. Стосувалися вони збиття пасажирського літака МН17 авіакомпанії «Malaysia Airlines», збитого 17 липня 2014 року над територією, контрольованою окупаційними військами. Зацікавленість Нідерландів у справі обґрунтована фактом того, що з 298 загиблих унаслідок катастрофи цивільних громадян 196 були громадянами Нідерландів. У 2020 році Нідерланди подали міждержавну скаргу до ЄСПЛ проти Російської Федерації, звинувачуючи її у порушенні статті 2 (право на життя) Конвенції. Суд об'єднав цю скаргу із поданими Україною у 2014 та 2016 роках скаргами, які також стосувалися порушень на сході України. Хоч на цей час справа не має остаточного рішення, попереднім рішенням ЄСПЛ вперше визнав фактичний контроль окупантами не лише Кримського півострова, а й сходу України [2].

Хронологічно наступна справа, подана Україною, датується 28 листопада 2018 року та стосується захоплення українських військових моряків і кораблів російською федерацією в районі Керченської протоки 25 листопада 2018 року. Україна звинуватила країну-агресора у порушенні ряду статей Конвенції, зокрема через незаконне утримання моряків (право на особисту свободу та недоторканість) та негідне поводження із ними під час утримання (заборона катувань). Формальний розгляд справи розпочався 3 жовтня 2023 року та триває досі [3].

Справа, подана Україною проти росії 19 лютого 2021 року, демонструє політику країни-агресора у воєнний час не лише безпосередньо на території ведення бойових дій, а й на території інших держав. Обвинувачення стосуються насильницьких дій проти осіб, яких росія вважає опонентами свого режиму, демонструючи нехтування росією міжнародних домовленостей на ширшому рівні. Обвинувачення, висунуті щодо вбивств та замахів громадян різних держав на території російської федерації та держав-членів Ради Європи, таких як Австрія, Болгарія, Німеччина, Латвія, Чорногорія, Велика Британія та Україна (як на окупованих територіях, так і поза межами збройного конфлікту) [4].

З початком повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року кількість випадків порушень прав людини зросла в рази, у зв'язку з чим 23 червня 2022 року Україною була подана заява зі звинуваченням російської федерації у порушенні як раніше зазначених статей конвенції – права на життя, свободу та заборону катувань, а також як порушене вперше було визначене право на власність – шляхом знищення приватної та публічної інфраструктури. Порівняно з попередніми, ця справа має унікальне значення, оскільки була першою справою, що стосувалася безпосередньо повномасштабного вторгнення, що надає їй перспективи у встановленні справедливості після закінчення бойових дій [5].

У цьому контексті варта згадки єдина справа, подана росією проти України. «У своїй заяві уряд Росії стверджував про адміністративну практику в Україні, яка, серед іншого, включає вбивства, викрадення, примусове переміщення, втручання в право голосу, обмеження використання російської мови та напади на російські посольства та консульства» - зазначається у рішенні по справі [6] Рішенням від 18 липня 2023 року ЄСПЛ, зважаючи на неодноразову відмову уряду росії відповісти на листування Суду та повідомити його про намір продовжувати розгляд заяви, відхилив усі звинувачення росії та виключив справу зі списку. Крім винесення вердикту безпосередньо по цій справі, у рішенні суд зазначив, що «події, що розгорнулися у 2014 році в різних частинах України, включаючи Автономну Республіку Крим та місто Севастополь, а також різні частини східної України, вже призвели до близько 8500 індивідуальних заяв, що перебувають на розгляді, поданих відповідно до статті 34 Конвенції та спрямованих проти України, Росії або обох держав» [6].

Підсумовуючи усі розглянуті справи, попри збройну агресію, що триває, Україна звертається до міжнародних судових інстанцій з метою фіксації порушень прав людини з боку країни-агресора. Враховуючи активність бойових дій, які й надалі супроводжуються порушенням прав людини, реалізація рішень ЄСПЛ на цей час є проблематичною, з чого можна зробити висновок, що значення рішень ЄСПЛ у цій сфері зростатиме у післявоєнний період, бо дані рішення стануть юридичною фіксацією порушень фундаментальних прав людини та основою для подальшого притягнення винних до відповідальності. Крім безпосередньої фіксації порушення прав людини, рішення ЄСПЛ мають значення як юридичне – закріплення фактичного контролю окупованих територій російськими військами. Попри те, що більшість справ перебувають на стадії розгляду, остаточне рішення за справою щодо Криму, рішення за справою щодо подання росії та попередні рішення за іншими справами дають змогу визначити позицію суду як об'єктивну, обґрунтовану та незалежну, що у майбутньому сприятиме створенню умов для справедливого суду.

Список використаних джерел

1. Рішення Європейського суду з прав людини у справі *Ukraine v. Russia (re Crimea)*, nos. 20958/14 та 38334/18 від 25 червня 2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-14347> (дата звернення: 07.05.2025).
2. Рішення Великої палати Європейського суду з прав людини у справі *Ukraine and the Netherlands v. Russia*, nos. 8019/16, 43800/14 та 28525/20 від 25 січня 2023 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13989> (дата звернення: 07.05.2025).
3. Заява у справі *Ukraine v. Russia (VIII)*, no. 55855/18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-228701> (дата звернення: 07.05.2025).
4. Заява у справі *Ukraine v. Russia (IX)*, no. 55820/20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-242883> (дата звернення: 07.05.2025).
5. Заява у справі *Ukraine v. Russia (X)*, no. 11055/22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7372751-10076076> (дата звернення: 07.05.2025).

6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі Russia v. Ukraine, no. 36958/21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-226077> (дата звернення: 07.05.2025).

*Александра ЛУЦИК,
студентка спеціальності 081 Право
Науковий керівник – Тетяна ДРУЦУЛ,
кандидат юридичних наук,
викладач циклової комісії економічних
та юридичних дисциплін
Відокремлений структурний підрозділ
«Кіцманський фаховий коледж
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»
(м. Кіцмань, Україна)*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Права людини є невіддільною частиною ціннісної системи західної правової культури. Вони слугують маркером, що дозволяє відрізнити різні типи державних режимів, зокрема демократичний з одного боку та авторитарний і тоталітарний з іншого. Права людини виступають ціннісним критерієм, за яким оцінюється рівень розвитку суспільства, адже реалізація вимог прав людини у соціальних відносинах призводить до існування вільної та незалежної особи.

У зв'язку з цим, очевидно, що демократичні держави виявляють інтерес до систематичного контролю за дотриманням прав людини, а також до діяльності різних неурядових організацій, які займаються цим питанням. Серед таких інструментів можна згадати індекси верховенства права, свободи, демократії тощо.

Обмежуючи права людини, органи публічної влади повинні діяти обережно, обґрунтовуючи застосування заходів державного примусу та пропорційність вжитих ними дій. Водночас важливо підкреслити, що одним із факторів, які можуть суттєво обмежити права людини, є воєнний стан. Для України це питання стало особливо актуальним з 24 лютого 2022 року у зв'язку з повномасштабним нападом Російської Федерації. Отже, проблема обмеження прав людини повинна бути предметом уваги вчених та громадянського суспільства, що підкреслює значущість теми дослідження.

У контексті досліджуваного питання слід зазначити, що військова агресія Російської Федерації проти України триває з 2014 року. 24 лютого 2022 року Україна зіткнулася з новими викликами й вперше з моменту здобуття незалежності опинилася в умовах воєнного стану, що охопило всю територію країни й стало причиною обмеження прав і свобод людини.

Гарантією статті 64 Конституції України є те, що конституційні права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені. Проте існують винятки, які закріплені в Основному Законі [1]. Друга частина цієї норми передбачає, що в умовах воєнного чи надзвичайного стану можуть бути введені певні обмеження прав і свобод, з визначенням терміну їх дії та повного переліку прав, які не підлягають обмеженню під час війни або надзвичайного стану.

Запровадження воєнного стану завжди являє собою загрозу для основних прав та свобод. Саме тому, обмеження конституційних прав та свобод людини та громадянина, які закріплені та передбачені чинним законодавством України та які можуть бути застосовані в умовах воєнного стану, є вичерпними та не підлягають розширеному тлумаченню [2, с. 72].

Обмеження прав людини являють собою певні юридичні та фактичні наслідки у вигляді “некомфортних” умов для реалізації правових інтересів відповідних фізичних та/чи юридичних осіб, права і свободи яких обмежуються, з одночасним задоволенням певних законних інтересів суб’єкта владних повноважень, який запровадив ці обмеження, або інтересів третьої особи, що зацікавлена у введенні таких обмежень [2, с. 72].

Конституційно-правові засади функціонування державної влади в умовах воєнного стану на початку повномасштабного вторгнення, а також законодавство, що регулює діяльність органів публічної влади (зокрема, закони України «Про Кабінет Міністрів України», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні»), призвели до негативних наслідків у сфері обмеження прав і свобод людини, що є порушенням вимог Основного Закону. Значна кількість органів публічної влади не мала жодних повноважень, які б регулювали їх діяльність у режимі воєнного стану [3, с. 380].

Саме тому у контексті дослідження та застосування обмежень прав людини в умовах воєнного стану важливо враховувати не лише законодавчі норми Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану», але й положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі — Конвенція) [4]. Реалізація норм Конвенції є ефективним механізмом контролю за дотриманням конвенційних гарантій, що забезпечують «три основи» Європейського Союзу: демократію, захист прав людини та верховенство права.

Цей механізм контролю передбачає дотримання принципу пропорційності, згідно з яким національне законодавство повинно бути чітким, передбачуваним та доступним. Втручання у права, гарантовані Конвенцією, має здійснюватися «згідно із законом», відповідати законній (легітимній) меті та бути «необхідним в демократичному суспільстві». Ці критерії виправданості втручання у права формують так званий «трискладовий тест» Європейського суду з прав людини [4].

Враховуючи стратегічний курс України на вступ до Європейського Союзу та отримання статусу кандидата на членство, імплементація

європейських правових стандартів стала надзвичайно важливою. Це вимагає наукового дослідження співвідношення підходів до нормативного регулювання обмеження реалізації прав людини під час воєнного стану в Конституції України та Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Крім того, практика Європейського Суду з прав людини щодо обмеження реалізації прав і свобод постійно розширюється, що підкреслює необхідність продовження наукових досліджень у цій галузі.

Таким чином, обмеження прав та свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану мають виключно тимчасовий характер та закріплюється в нормативно-правових актах. Права та свободи можуть бути обмежені лише в тому випадку, якщо це прямо передбачено Конституцією України та не суперечить нормам міжнародного права. Лише за таких умов обмеження можуть вважатися правомірними та законними.

В умовах воєнного стану не скасовуються певні права, а лише обмежується їх реалізація, тобто обсяг прав. Проте неодмінні права та свободи, такі як право на життя, право на житло, право на повагу до гідності та інші, не підлягають жодному обмеженню і захищаються відповідними нормативно-правовими актами.

Саме тому чинне законодавство України та акти міжнародно-правового регулювання містять низку важливих гарантій охорони прав і свобод людини та громадянина, серед яких, обов'язкова їх вичерпність та заборона розширеного тлумачення, конкретність строків дії та категорична заборона обмеження певного переліку прав, визначених у частині 2 статті 64 Конституції України. Важливою гарантією дотримання прав людини у разі дії воєнного стану є абсолютна категорична заборона на застосування тортур, жорстокого поводження або покарання, що принижує людську гідність. Будь-які спроби використати введення воєнного стану для захоплення влади або зловживання нею тягнуть за собою кримінальну відповідальність згідно із законодавством України.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996, № 30, Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Лазарєв В. В., Малиновська Т. М. Особливості гарантування прав і свобод людини в умовах воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану. Харків, 2022. С. 71-73.
3. Проць І. М. Окремі організаційно-правові механізми обмеження основних прав і свобод людини і громадянина за законодавством України. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 1. С. 378-384.
4. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 02.10.2013 № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 №389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015, № 28, Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Іванна ОСИПЧУК,
студентка спеціальності 081 Право
Науковий керівник – Тамара КЛЮЧНИКОВА,
викладач циклової комісії
суспільних дисциплін і правознавства
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ПРАВО НА ЖИТТЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЕТИЧНІ ТА ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ

Право на життя – одне із фундаментальних прав людини, яке закріплене у ключових міжнародно-правових актах, зокрема Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права та Європейській конвенції з прав людини. Водночас у період збройних конфліктів реалізація цього права стикається з істотними викликами, що вимагає його всебічного аналізу як у юридичному, так і в етичному вимірах.

Право на життя є абсолютним у мирний час, проте в умовах збройного конфлікту воно підлягає обмеженням відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, яке допускає позбавлення життя за умови дотримання принципів ведення війни – зокрема розрізнення, пропорційності та військової необхідності [2, с. 31].

Особливе значення в контексті права на життя в умовах війни мають випадки невибіркового атак, використання забороненої зброї, страт без суду та нападів на цивільне населення, які становлять грубі порушення норм Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів до них. У міжнародній юриспруденції, зокрема в практиці Міжнародного кримінального суду, такі дії визнаються воєнними злочинами або злочинами проти людяності, що тягне за собою відповідальність відповідно до норм міжнародного кримінального права [1, с. 78].

Водночас держава зобов'язана забезпечувати дотримання права на життя навіть у надзвичайних обставинах, що підтверджується практикою Європейського суду з прав людини: держава має не лише утримуватися від незаконного позбавлення життя, але й гарантувати ефективне розслідування кожного випадку насильницької смерті з боку державних органів [3, с. 56].

Етичні аспекти становлять серцевину обговорення права на життя в умовах війни, оскільки саме вони висвітлюють глибину моральних викликів, що виникають під час збройних конфліктів. Центальною є ідея моральної цінності кожного людського життя, незалежно від національності, релігії чи

соціального статусу, що вимагає збереження гідності людини навіть у найекстремальніших умовах.

Етика в сучасному суспільстві розглядається як фундаментальний орієнтир, який визначає моральні стандарти поведінки як окремої особи, так і держави. У період воєнних дій цей моральний імператив стикається із численними викликами: з одного боку, потреба в захисті державних інтересів може вступати в суперечність з абсолютністю права на життя, з іншого – гуманітарні принципи вимагають невідступного захисту людської гідності.

Етичні норми, що формують підґрунтя права на життя, базуються на ідеях універсальності та недоторканості людського існування, що підкреслює його пріоритетність над будь-якими іншими інтересами. Водночас на практиці ці засади часто вступають у конфлікт із необхідністю приймати складні рішення, пов'язані із забезпеченням безпеки та реалізацією воєнної стратегії.

У цьому контексті особливої ваги набуває моральна дилема між воєнною необхідністю та гуманністю, що виникає при спробі одночасно захищати державу і мінімізувати шкоду для цивільного населення. Такі ситуації, як використання цивільних як живих щитів чи невибіркові атаки, є прикладами грубих етичних порушень [2, с. 31]. Відповідальність за такі дії покладається не лише на інституційний рівень, а й на моральне сумління командування та держави загалом.

У підсумку слід зазначити, що міжнародне гуманітарне право виступає не лише юридичним, а й етичним регулятором, оскільки його норми формують моральні межі дозволеного у воєнних діях і покликані забезпечити збереження людського життя навіть у найбільш загрозливих обставинах, адже право на життя, попри його універсальний характер, у період збройного конфлікту стикається з надзвичайними викликами, як у правовому, так і в етичному вимірах.

На прикладі сучасної війни в Україні ми бачимо, як це фундаментальне право порушується щодня – через ракетні обстріли мирних міст, вбивства цивільного населення, застосування забороненої зброї, катування та страти військовополонених. Такі дії, згідно з міжнародним гуманітарним правом, є воєнними злочинами, за які мають наставати відповідні юридичні наслідки.

Ця тема є особливо актуальною для України, оскільки країна фактично перебуває в епіцентрі боротьби за збереження людської гідності та прав людини у часи війни. Дослідження права на життя в таких умовах не лише дає змогу глибше зрозуміти етичні й правові колізії, але й сприяє формуванню національної правової позиції у міжнародному правосудді.

Унікальність українського випадку полягає в масштабності порушень і водночас – у зусиллях держави, громадянського суспільства та Збройних сил щодо дотримання гуманітарних стандартів. Найпоширенішими прикладами є евакуація цивільних із зони бойових дій, створення гуманітарних коридорів, фіксація злочинів проти людяності для подальшого міжнародного розгляду. Це демонструє, що навіть у надзвичайних умовах можна зберігати етичні орієнтири.

Право на життя в умовах війни виступає критерієм відповідальності державних інституцій, ефективності міжнародного права та моральної стійкості суспільства перед обличчям нелюдських реалій. Вивчення цієї проблематики є не лише актуальним науковим завданням, але й важливим складником формування свідомої громадянської позиції в умовах боротьби за справедливість.

Список використаних джерел

1. Cassese A. International Criminal Law. – Oxford: Oxford University Press, 2013. – 420 р.
2. Звіт Міжнародного комітету Червоного Хреста про дотримання МГП. – Женева: ICRC, 2022. – 112 с.
3. Європейський суд з прав людини. Справа «Гул проти Туреччини» (Güleç v. Turkey), № 21593/93, рішення від 27 липня 1998 року.

Лілія ПАЛІЙ,
студентка спеціальності 026 Сценічне мистецтво
Науковий керівник – Сильвестр СЕЛЕГЄЄВ,
викладач циклової комісії гуманітарних та природничих дисциплін
Комунальний заклад
«Харківський фаховий вищий коледж мистецтв»
Харківської обласної ради
(м. Харків, Україна)

АВТОРСЬКЕ ПРАВО РЕЖИСЕРА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Війна впливає на усі сфери життя українського суспільства. Воєнний час з одного боку передбачає певні законодавчі обмеження, а з іншого – може стати каталізатором для позитивних змін.

Мета доповіді – проаналізувати правові виклики, з якими стикаються режисери-постановники театру, кіно, телебачення під час війни, а також виявити нові можливості для розвитку сценічного мистецтва, зокрема в аспекті захисту інтелектуальної власності.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють питання авторського права в Україні є: Цивільний кодекс України (книга четверта) [1], Закон України «Про авторське право та суміжні права» [2], Закон України «Про кінематографію» [4], Закон України «Про театри і театральну справу» [5], Закон України «Про інформацію» [3] та інші.

Наведені закони визначають режисера-постановника співавтором аудіовізуального твору (поруч зі сценаристом, художником-постановником, оператором-постановником) [2, стаття 16]. Відповідно до статей 11-12 Закону

України «Про авторське право та суміжні права» режисер-постановник має особисті немайнові права та майнові права [2].

Серед основних викликів воєнного часу, які постали перед режисерами, можна назвати наступні:

- руйнування інфраструктури, втрата оригіналів творів, документів;
- збільшення випадків піратства та плагіату, зокрема в Інтернеті;
- втрата контролю над використанням творів;
- необхідність пошуку балансу між свободою та заборonoю, ризики цензури;
- застарілість певних норм в авторському праві України.

Водночас з'явилися нові можливості для режисерів у кризових умовах:

- розуміння владою та суспільством важливості підтримки української культури, запровадження грантових програм, пільг та спрощених процедур для підтримки національного кіновиробництва;
- покращення законодавчої бази у сфері авторського права;
- перехід на європейські стандарти дотримання авторського права, виплати роялті;
- поява нових цифрових форматів й платформ для розповсюдження власної продукції, можливість монетизувати авторський контент;
- винайдення нових цифрових інструментів захисту авторського права в Інтернеті.

В умовах воєнного часу особливо актуальною проблемою стає питання захисту авторських прав. Оскільки традиційні методи можуть стати неефективними, а іноді взагалі неможливими, то існує низка інших сучасних практичних шляхів: цифрова фіксація авторства (електронна реєстрація творів, водяні знаки, інші сервіси захисту), онлайн-платформи для легального розміщення фільмів, юридичні інструменти (укладення угод), міжнародна правова підтримка тощо.

Таким чином, режисери в умовах воєнного часу постали перед багатьма викликами, але отримали нові можливості. Авторське право України у сфері сценічного мистецтва поступово змінюється, вдосконалюється, намагається трансформуватися під сучасні реалії.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення : 05.05.2025).
2. Про авторське право та суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення : 05.05.2025).
3. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення : 05.05.2025).
4. Про кінематографію : Закон України від 13.01.1998 р. № 9/98-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення : 05.05.2025).
5. Про театри і театральну справу : Закон України від 31.05.2005 р. № 2605-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2605-15#Text> (дата звернення : 05.05.2025).

*Марія ПЕНЦАРСЬКА,
студентка спеціальності 061 Журналістика
Науковий керівник – Олена ГРУЗДЬОВА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ПРИНЦИПИ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ЖУРНАЛІСТИЦІ: ЕТИЧНЕ ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Журналісти як ланка між інформацією та громадою має правильно її обробляти й подавати. Авторам текстів та редакторам обов'язково досконало знати мову, якою вони пишуть, аби не допускати непорозумінь та уникати конфліктів. Особливо це актуально зараз, у час війни, коли точність у медіа має важливе значення не тільки для журналістів, а й для громади. Адже у воєнний час в обіг увійшли такі слова, як «внутрішньо переміщена особа» (ВПО), «людина з інвалідністю», «біженець» тощо. У межах принципів толерантності в журналістиці набуває значення правильне написання слів/висловів, коректне вживати їх у відповідному контексті.

Питання дотримання принципів толерантності в журналістиці розглядається в працях Володимира Різуна, Діани Дуцик, Наталії Стребкової, Тетяни Ремех тощо. Посилання на необхідність поваги до прав людини, недискримінацію і толерантність містяться в Кодексі етики українського журналіста, проєктах Національної Асамблеї людей з інвалідністю в Україні.

«Толерантність – це один із засобів зняття конфліктів і розвитку форм співіснування, взаємодії в людському суспільстві. Поняття толерантності означає здатність людини співпрацювати, чути, цінувати, розуміти й поважати іншу думку та невороже її зустрічати» [5]. Резолюцією 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16 листопада 1995 року затверджено Декларацію принципів толерантності. У пункті 3.2 (стаття 3 – Соціальні аспекти) зазначено, що «толерантність необхідна у взаєминах між окремими особами, в сім'ї та громаді. У школах, університетах та осередках неформальної освіти, удома і на роботі необхідно формувати атмосферу толерантності, стосунки відкритості, уважність один до одного та почуття солідарності. Засоби комунікації здатні відіграти конструктивну роль у сприянні вільному і відкритому діалогу та спілкуванню, роз'ясненню ваги толерантності та загроз, що їх несе байдужість до проявів нетолерантності з боку груп та ідеологій» [2].

Щодо висвітлення тем, пов'язаних з людьми з інвалідністю, то останні дослідження (Полумисна Ольга «Проблема толерантності до людей з інвалідністю в медіа України» [3]) зосереджують увагу на змінах до журналістського підходу при подачі матеріалу. Зокрема, акцентується увага на використанні мови як інструменту впливу на суспільне ставлення до певних

груп населення. Наприклад, сучасні стандарти передбачають коректне найменування національних чи етнічних спільнот: не «цигани», а «роми», не «жиди», а «євреї», не «негри», а «темношкірі» або «афроамериканці». Попри очевидний прогрес у цих сферах, звертання до людей з інвалідністю в медіа часто залишаються на рівні «інвалід», «людина з особливими потребами» тощо.

Задля уникнення подібних ситуацій розроблені онлайн-словники «Довідник безбар'єрності – Без бар'єрів» [1], «Словник толерантності: як правильно називати людей з інвалідністю» [4]. У 2022 році було презентовано друковану версію «Довідника безбар'єрності». Зазначені збірники містять слова для позначення людей з хворобами, розладами, інвалідністю, маломобільних груп населення тощо.

Називаючи людину з інвалідністю «інвалідом» чи «калікою», або людину з порушенням повною/частковою відсутністю зору/слуху «німими», «глухими» тощо, ми одразу несвідомо вішаємо на людину ярлик, який часто несе негативне значення. Таким чином, ще навіть до початку взаємодії з людиною ми утворюємо ментальний бар'єр, який не дає можливість безпосереднього, не об'єктивізованого спілкування. Розглянемо, як правильно звертатися до людей з інвалідністю, щоб і їм, і вам, було комфортно.

По-перше, звертаючись до особистості ми у першу чергу маємо визнати співрозмовника людиною. Сказавши «інвалід», ми не звертаємось до людини, а називаємо одну з її ознак. Тому правильним є тільки визначення «людина/особа з інвалідністю».

Неправильним є використання слів, висловів: «інвалід», «людина з обмеженими можливостями» (люди з інвалідністю не мають обмежень фізичних та ментальних, їх їм створює соціум), «людина з особливостями», «людина з особливими потребами» (не всі люди з інвалідністю потребують особливого догляду, називати всіх людей з інвалідністю так некоректно), «каліка», «людина з нюансами», «особлива людина», «неповноцінний/на», «неповносправний/на», «недієздатний/на», «людина, що страждає на інвалідність» (більшість людей з інвалідністю на неї не «страждають»). Це дуже поширений стереотип, який ми маємо зруйнувати, «інклюзивна людина» (інклюзивною може бути архітектура або транспорт, але сама особа такою бути не може).

По-друге, якщо людина/особа з інвалідністю користується кріслом колісним, неприпустимо та дуже грубо буде сказати «колясочник». Адже людина не приросла до крісла колісного, не є одним цілим з ним. Вона лише ним користується. Правильно вживати вислів «людина, яка користується кріслом колісним» або «людина, яка пересувається за допомогою крісла колісного».

Людина, яка користується кріслом колісним, не «їздить», а «ходить», адже їздить крісло колісне, а людина – не предмет, а, в першу чергу, особистість. Просто природно людина не може «їздити» сама, лише за допомогою транспорту, яким якраз вважається крісло колісне.

Отже, формування толерантного інформаційного середовища вимагає від журналістів високого рівня мовної та етичної відповідальності щодо висвітлення тем, пов'язаних з інвалідністю. Важливо вивчити прості правила, як звертатися до людей з інвалідністю. Це не повинність, а обов'язок не тільки суспільний, а й персональний. Проста повага й толерантність можуть змінити взаємини між людьми на краще, об'єднати людей.

Всі люди рівні, і всі мають право на повагу і повноцінне життя. Відмінності не роблять нас кращими чи гіршими за інших.

Список використаних джерел

1. Довідник безбар'єрності – Без бар'єрів. URL: https://bf.in.ua/https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739791/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A1.%D0%9C._PSP_tezy_2023-1-377-378.pdf
2. Декларація принципів толерантності. URL: <https://vvprr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/129/2021/10/%D0%94%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D1%96%D0%B2-%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf>
3. Полумисна О. О. Проблема толерантності до людей з інвалідністю в медіа України URL: <https://scc.knu.ua/zdobuvach-kandydata-doktora-nauk?id=335880>
4. Словник толерантності: як правильно називати людей з інвалідністю. URL: <https://www.education.ua/news/2024/07/17/slovyk-tolerantnosti-yak-pravylny-nazyvaty-liudei-z-invalidnistiu/>
5. Шевченко С. Функціонування системи освіти в умовах війни: принципи толерантност. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739791/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A1.%D0%9C._PSP_tezy_2023-1-377-378.pdf

Злата РОЗІНКЕВИЧ,
студентка спеціальності 081 Право
Науковий керівник – Олена ГРУЗДЬОВА,
викладач циклової комісії з видавничої справи,
культури та української філології
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Постановка проблеми. Штучний інтелект (ШІ) стає дедалі важливішим інструментом у правничих професіях. Він охоплює широкий спектр технологій – від алгоритмів машинного навчання до нейромереж – що здатні виконувати завдання, які раніше потребували людського інтелекту. Використання ШІ в юриспруденції обіцяє підвищити ефективність та об'єктивність правосуддя, однак водночас породжує низку етичних і правових питань.

Мета дослідження – проаналізувати основні напрями застосування штучного інтелекту в юридичній діяльності, визначити потенційні переваги та ризики.

Аналіз досліджень проблеми. У сучасних українських правових дослідженнях питання штучного інтелекту розглядаються юристи з їх точки зору практичного досвіду. Зокрема, адвокат, голова Адвокатського об'єднання «Ліберті Вей» Крайз Олександр звертає увагу на практичні аспекти застосування ШІ у сфері адвокатської діяльності. Юрист Центру стратегічних справ Української Гельсінської спілки з прав людини Максим Войнов підкреслює необхідність дотримання у правовому регулюванні прав людини при використанні технологій штучного інтелекту.

Виклад основного матеріалу.

Основні напрями використання ШІ в юридичній діяльності

Автоматизація документації	ШІ-системи можуть генерувати чернетки позовів, угод, звітів та інших процесуальних документів. Наприклад, такий інструмент, як ChatGPT, дозволяє за лічені хвилини сформулювати прототип позову чи адаптувати типовий шаблон до конкретної справи, а Grammarly – виправляє граматичні помилки в документах.
Аналітика судової практики та прогнозування	Існують спеціалізовані сервіси для пошуку рішень судів. Наприклад, проекти Verdictum PRO та «Суд на долоні» використовують ШІ для пошуку судових рішень. Подібні системи допомагають юристам швидко орієнтуватися у великих масивах даних, аналізувати тенденції судової практики та будувати

	правову стратегію.
Пошук та обробка інформації	ШІ-додатки здатні забезпечити швидкий пошук потрібної інформації в законодавстві та судовій практиці. Вони, наприклад, розпізнають цитати з нормативних документів та надають покликання на закони.
Розподіл і управління справами	У судових адміністраціях розглядають впровадження ШІ для оптимального розподілу процесів. Затверджена Концепція єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІКС) передбачає використання ШІ під час генерації проєктів документів та підборі оптимального алгоритму розгляду справи. До речі, ШІ також може визначати відхилення у правозастосуванні, наприклад, коли нижчі суди відхиляються від позицій Верховного Суду.
Віртуальні помічники та чат-боти	Юридичні чат-боти відповідають на типові запити клієнтів, надають нескладні консультації (наприклад, як правильно скласти позовну заяву), таким чином це економить час юристу.

Переваги застосування ШІ у праві

Підвищення ефективності	ШІ здатен обробляти величезні обсяги інформації значно швидше за людину. Наприклад, алгоритми машинного навчання можуть вивчати тисячі договорів чи рішень за хвилини, тоді як вручну це зайняло б місяці. Це дозволяє суттєво скоротити тривалість судових процедур.
Раціоналізація ресурсів	Автоматизація рутинних завдань розвантажує судову систему і юридичні служби. Наприклад, програми ШІ здатні формувати стандартні ухвали.
Якість і об'єктивність рішень	Штучний інтелект здатний брати на себе рутинні завдання. Це дозволяє суддям і юристам більше зосереджуватись на важливих деталях справ, більше часу працювати саме з людьми, а не з документами і, як наслідок, приймати більш справедливі рішення.
Покращення доступності правосуддя	Автоматизовані пошукові системи та консультаційні боти можуть надати базові правові рекомендації громадянам, що не можуть собі дозволити довгу консультацію юриста.

Недоліки у застосування ШІ у праві

Упередженість і несправедливість	Безпечне застосування ШІ вимагає постійного моніторингу його результатів, адже повністю

	довіряти ШІ не можна.
Загроза незалежності та етики судді	Надмірне покладання на ШІ може порушити незалежність судді. Кодекс суддівської етики України прямо застерігає, що використання ШІ не повинно впливати на незалежність, неупередженість судді та не стосуватися оцінки доказів і ухвалення рішень.
Питання конфіденційності та безпеки даних	Юридичні компанії та суди мають захищати персональні дані клієнтів під час використання програм ШІ. Зовнішні сервіси без належного захисту можуть спричинити витік інформації, тому їх варто використовувати лише за чітко визначеними правилами.
Правові та етичні колізії	Використання ШІ потребує змін у законодавстві. В Україні ще немає окремих законів про штучний інтелект, але існуючі правила поступово оновлюють. Наприклад, у 2024 році до Кодексу суддівської етики внесли зміни, які дозволяють судам застосовувати ШІ, якщо це не суперечить закону.

Висновок. Штучний інтелект змінює юридичну практику, відкриваючи нові можливості для автоматизації, аналізу даних та підтримки позивачів. AI-системи вже допомагають юристам швидше готувати документи, знаходити необхідні норми чи судові рішення та заощаджувати їхній час на рутинних завданнях.

Водночас застосування ШІ у праві потребує обережного підходу: він має бути інструментом, що допомагає людині, а не замінює її в ухваленні рішень. Штучний інтелект повинен залишатися засобом на службі суспільного інтересу й перебувати під постійним контролем людини.

Список використаних джерел

1. Войнов Максим. Штучний інтелект та юридична сфера: чи зможуть технології замінити суддів? 31.01.2024. Українська гельсінська група з прав людини. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/shtuchnyy-intelekt-ta-iurydychna-sfera-chy-zmozhut-tekhnologii-zaminyty-suddiv/>
2. Крайз Олександр. Актуальність застосування штучного інтелекту (ШІ) у сучасній юридичній практиці в Україні. 14.04.2025. Протокол.ua. URL: [https://protocol.ua/ua/aktualnist_zastosuvannya_shtuchnogo_intelektu_\(shi\)_u_suchasniy_yuridich_niy_praktitsi_v_ukraini/](https://protocol.ua/ua/aktualnist_zastosuvannya_shtuchnogo_intelektu_(shi)_u_suchasniy_yuridich_niy_praktitsi_v_ukraini/)

РОЗДІЛ 4

ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ

Карина АБДУРАХМАНОВА,
студентка спеціальності 231 Соціальна робота
Науковий керівник – Вікторія ПРУДНИК,
кандидат педагогічних наук
викладач циклової комісії
соціально-педагогічних та суспільних дисциплін
Комунальний заклад Сумської обласної ради
«Лебединський педагогічний фаховий коледж»
(м. Лебедин, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ БАТЬКІВСЬКУ ВТРАТУ

Проблема соціально-психологічної підтримки дітей, які пережили втрату батьків, особливо актуальна в сучасних умовах. Війна в Україні принесла незліченні втрати, зруйнувала життя тисяч сімей і позбавила багатьох дітей не лише батьків, а й відчуття безпеки. Втрата близької людини є важким ударом для будь-якої дитини, а в умовах війни цей стрес посилюється додатковими факторами, такими як почуття небезпеки, страху та невизначеності. Ці діти залишаються наодинці зі своїм болем у світі, що раптово втратив для них будь-які орієнтири. Їхні переживання стають важким випробуванням, яке формує травматичний досвід, з яким вони житимуть усе життя [1, с. 14].

Наукові розвідки психологів щодо надання допомоги вразливим категоріям населення у кризових ситуаціях (Д. Берлінгем, В. Панок, І. Малкіна-Пих, В. Оклендер та ін.) не повною мірою висвітлюють науково обґрунтований підхід до соціально-психологічної підтримки дітей, які втратили батьків. У науковій літературі проблема переживання й усвідомлення дітьми смерті близьких не отримала належної уваги, в той час, як критична соціально-політична ситуація в країні, щоденні загибелі людей зумовлюють особливу актуальність розробки системи соціально-психологічної підтримки дітей, які переживають втрату рідних.

Діти, які переживають втрату, можуть стикатися з низкою емоційних та психологічних проблем, таких як депресія, тривога, порушення сну та інші форми стресу [3, с. 2]. Деякі діти можуть відчувати сильний сум, тугу та незадоволення, втрачаючи рідну людину. Інші можуть проявляти злість, роздратування та ворожість, не розуміючи власних почуттів. Також можливі

прояви тривоги, страху та невпевненості, коли дитина втрачає близьку людину, яка була для неї опорою та захистом [3].

Проблеми із психічним здоров'ям дітей також погіршуються через вимушену усамітненість, яка є наслідком порушення соціальної комунікації [2].

Тому питання соціально-психологічної підтримки дітей, які зазнали батьківської втрати, на сьогодні потребує різностороннього дослідження і є особливо актуальним.

З метою виявлення особливостей емоційного стану учасників, рівня їхньої тривожності, самооцінки, соціальної адаптації та комунікації, а також апробація методів соціально-психологічної підтримки в умовах навчального закладу нами було проведено експериментальне дослідження на базі Комунального закладу Сумської обласної ради «Лебединський педагогічний фаховий коледж». У дослідженні взяли участь 8 студентів віком від 16 до 19 років, які зазнали батьківської втрати або втратили близьких унаслідок війни.

Для дослідження було використано три основні психодіагностичні методики: методику незакінчених речень Л. Пономаренко, шкалу самооцінки М. Розенберга (RSES) та анкету на визначення рівня тривожності. Зокрема, методика незакінчених речень дозволила дослідити глибинні переживання, емоційні установки та внутрішні конфлікти дітей.

Аналіз відповідей виявив яскраво виражені емоційні проблеми: 5 з 8 студентів прямо вказували на переживання самотності, втрати, тривожності, присутні ознаки прихованої депресивності.

Простежувалась нестабільність самооцінки: поряд із заниженими характеристиками («Мені заважає невпевненість», «Я нічого не відчуваю») були також позитивні самоусвідомлення через значущу фігуру матері («Моя мама думає, що я сильна»).

У соціальній сфері респонденти демонстрували потребу в підтримці та близькості, а також почуття нерозуміння з боку дорослих.

Щодо майбутнього, більшість учасників висловлювали песимістичні очікування («Майбутнє здається недосяжним»), хоча окремі формулювали конструктивні цілі («Моя мета – допомагати людям»).

Для діагностики самооцінки було застосовано шкалу М. Розенберга. Отримані результати свідчать про загалом задовільний рівень самосприйняття: більшість студентів продемонстрували адекватну або високу самооцінку, що сприяє соціальній адаптації, формуванню особистісної мотивації та емоційній стійкості. Водночас у деяких випадках виявлено ознаки заниженої самооцінки, що потребує цілеспрямованої корекційної роботи в освітньому середовищі.

Додатковим діагностичним інструментом виступила анкета на визначення рівня тривожності, яка дозволила встановити, що в досліджуваній групі переважає середній рівень тривожності.

Спостерігалася неоднорідність емоційних проявів: окремі студенти демонстрували ознаки внутрішньої напруги, соматичних проявів тривоги

(наприклад, порушення сну, фізіологічне збудження), в той час, як інші – проявляли вищу емоційну стабільність.

Такий рівень тривожності є типовим для підліткового віку, проте вказує на необхідність систематичної соціально-психологічної підтримки.

Практична перевірка ефективності методів соціально-психологічної допомоги здійснювалася в рамках педагогічної практики. Робота проводилася зі студентами-сиротами, а також тими, чий батьки брали участь в АТО або загинули на війні. Ці студенти демонстрували підвищену емоційну вразливість, внутрішню тривогу, потребу в безпечному просторі для емоційного вираження.

Серед форм роботи, що продемонстрували ефективність, варто відзначити проведення інформаційної хвилини «Мистецтво маленьких кроків: як подолати життєві труднощі».

Метою заходу було формування усвідомлення сили поступових змін, зниження тривожності через структурування проблеми та підтримку мотивації.

Студентам було представлено алгоритм «маленьких кроків»: визначення проблеми, розбиття цілі на підзадачі, постановка пріоритетів і фокус на процесі.

Практичні рекомендації (ведення щоденника прогресу, техніка «2 хвилин», прийняття помилок) дозволили учасникам адаптувати знання до особистого досвіду. Завершенням стало мінізавдання: визначення однієї конкретної дії, що сприяє подоланню труднощів.

Також у рамках практичної частини було проведено годину спілкування «Сила підтримки: як допомогти собі та іншим» як ефективну форму соціально-психологічної роботи з молоддю, що пережила втрату.

Захід був спрямований на розвиток навичок емоційної саморегуляції, усвідомлення значення підтримки в кризових ситуаціях і формування вмінь допомоги як собі, так і іншим. Студенти ознайомилися з видами підтримки — емоційною та практичною, виконали вправу «Скринька радості», що сприяла підвищенню внутрішнього ресурсу, а також опрацювали реальні життєві ситуації у форматі рольових ігор (втрата близьких, труднощі в навчанні, міжособистісні конфлікти, екзистенційні вибори). Завершальна вправа «Коло підтримки» посилила згуртованість групи та усвідомлення цінності взаємної підтримки. Захід продемонстрував практичну ефективність інтерактивних методів у соціально-психологічному супроводі молоді, зокрема тих, хто перебуває у стані втрати чи стресу

Отже, проведене дослідження засвідчило як наявність глибоких емоційних переживань у студентів, які пережили втрату, так і потенціал позитивних змін за умов належної соціально-психологічної підтримки. Поєднання проєктивних методик, анкетування та інтерактивних форм роботи дозволяє комплексно оцінювати емоційний стан молоді, виявляти ресурси адаптації та формувати цілісну модель підтримки в умовах безпечного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Романченко О. Навчання в умовах війни: проблеми і можливості / Матеріали Всеукраїнської краєзнавчої конференції учнівської молоді «Діти і війна: сучасний вимір», присвяченої Міжнародному Дню захисту дітей. [упорядники: Кривопустова А. Б., Павелко І. В., Пристюк Н. П., Скриль І. А.] Х.: 2022. – 166 с.
2. Кожна п'ята дитина в Україні втратила родича або друга від початку повномасштабної війни три роки тому // UNICEF Україна : [офіц. сайт]. – 2025. – 21 лют. – Режим доступу: <https://www.unicef.org/ukraine/press-release/3-year-mark-of-war>
3. Психологічна підтримка дітей під час втрати близької людини – ефективні методи / Психолог Юлія // Psychologist.com.ua : блог. – 2024. – 26 квіт. – Режим доступу: <https://psychologist.com.ua/psixologichna-pidtrimka-ditej-pid-chas-vtrati-blizkoi-lyudini-efektivni-metodi>

Анастасія ВІЛЬЧИНСЬКА, Арсеній КОЛОДИЧ,
*студенти спеціальності 076 Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність*
Науковий керівник – Руслана ФЕДОРЧУК,
*викладач циклової комісії природничих та
фізико-математичних дисциплін*
Рівненський фаховий коледж інформаційних технологій
(м. Рівне, Україна)

ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВОЇ ЯКОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У сучасну епоху все більш актуальнішим стає питання виховання молодих кадрів. Формування нової людини, як спеціаліста, яке включає в себе гармонійне поєднання духовних цінностей, принципів моралі з розвитком професійних якостей – це необхідна умова сучасного здорового суспільства.

Важливими факторами, що впливають на формування майбутніх фахівців сфери обслуговування є вимоги, які висувають сучасні роботодавці до своїх майбутніх працівників. Окрім професійної компетентності були висунуті такі якості: відповідальність, комунікабельність, стресостійкість, цілеспрямованість, здатність до навчання та ін. І якщо раніше ці якості займали більш низькі позиції у списку вимог роботодавців, то сьогоднішній світ висуває нові вимоги.

Пандемія, карантин, світова економічна криза, а особливо початок військових дій на території нашої держави, ввели багатьох у стан стресу, який вплинув на якість роботи, креативність чи критичне мислення. Працівники втратили важливі Soft skills і стали не такими продуктивними. Тож зрозуміло, чому роботодавці в кризових умовах хочуть бачити у своїй команді по-справжньому стресостійких працівників, які дивують результатами роботи, попри будь-які зовнішні обставини.

Є люди з вродженою стресостійкістю, яка передалася їм від минулого покоління. Вони володіють такими якостями, як легкість характеру і розвинене почуття гумору. Ці люди швидко знаходять вихід зі стресових ситуацій, і вони не відображаються на їх емоційному стані в повній мірі. Але якщо генетика не нагородила подібними якостями, стресостійкість можна розвинути.

Професійний стрес у сфері обслуговування є явищем, що досить часто зустрічається, бо залучений тут персонал можна віднести до працівників професіоналів типу «людина-людина» (за Є.А. Клімовим). В останній час професійному (робочому) стресу приділяють особливу увагу, оскільки цей фактор безпосередньо впливає на працездатність персоналу, а також на продуктивність та якість його праці.

Наявність великої кількості напружених ситуацій у професійній діяльності сучасної людини, їхня динаміка та інтенсивність призвели до виявлення такого різноманітного феномена, як професійний стрес.

У поточних умовах розвиток стресостійкості особливо важливий. Це може позитивно вплинути на здоров'я і результати, яких працівник досягне у житті. З цією метою керівництво закладу може організувати проведення тренінгових занять, що спрямовані на підвищення рівня стресостійкості майбутніх фахівців сфери обслуговування.

Ядром процесу становлення професійної стресостійкості є розвиток особистості в процесі професійного навчання, освоєння професії та виконання професійної діяльності.

Становлення професійної стресостійкості на етапі адаптації до професії означає, що здобувач освіти, долаючи різноманітні стресові ситуації в процесі адаптації, освоює правила, норми, професійну діяльність та професійне спілкування. Якщо адаптація здобувача освіти у закладі освіти відбулася, розпочинається процес індивідуалізації пізнавальної діяльності й поведінки, з'являється настанова на розвиток індивідуальних якостей пізнавальних процесів, формується індивідуальний стиль розумової діяльності. До того ж, важливим є усвідомлення студентом своїх індивідуальних властивостей і свідоме використання їх для досягнення позитивних результатів. Інтеграція завершує процес професійного становлення майбутніх фахівців: виникає спрямованість особистості на виконання професійної ролі, формуються професійні здібності в сукупності професійних якостей. У здобувача освіти завершується професійне становлення, визначається професійне спрямування особистості, а також модель майбутньої професійної діяльності. Усе це відбувається через професійну ідентифікацію та самопрезентацію. У здобувача освіти починають формуватися професійні риси особистості, які забезпечують оптимальне успішне досягнення мети трудової діяльності.

Список використаних джерел

1. Дубчак Г. М. Психологія становлення професійної стресостійкості майбутніх фахівців соціономічних професій.: дисерт. доктора психолог. наук 19.00.07 Київ, 2018. 168 с.

Катерина ВОЙЦЕХІВСЬКА,
студентка спеціальності 231 Соціальна робота
Науковий керівник - Юлія ПИГОЛЕНКО,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА КІБЕРБУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Виникнення й розвиток Інтернету стає фактором змін у всіх сферах та аспектах життя суспільства, допомагаючи вирішити деякі проблеми та змінюючи, певним чином, його структуру. Популяризація соціальних мереж та активне їх поширення серед молоді, вносить певні корективи, зокрема у сферу комунікацій та спілкування. Впродовж 2019-2020 років, під час пандемії COVID-19, коли більшість людей жили у повній або частковій ізоляції, Інтернет-ресурси стали одним з головних інструментів продовження навчання, роботи і соціалізації в цілому. Проте, поява поля для анонімного спілкування, стало поштовхом до виникнення змістовно нової соціальної проблеми, нового виду булінгу – кібербулінгу.

Кібербулінг – це «цькування онлайн», що передбачає жорстокі дії, з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж, форумів, блогів, онлайн-відеоігор. Цей новий вид цькування має багато особливостей та видів, дослідженням яких займаються спеціалісти з різних сфер. У залежності від того, з якою метою і як саме вчинявся кібербулінг, нерідко залежить ефективність профілактичних заходів. Однією з головних особливостей кібербулінгу є анонімність усіх сторін. Так, агресор може безкарно знущатися над жертвою, не хвилюючись про потенційні наслідки власних дій, у той час як жертва, у більшості випадків, матиме можливість зберегти свою персональну інформацію чи покинути негативне середовище без страху, що за нею продовжать слідкувати [1, с. 26].

Кібербулінг, як і звичайний булінг, є травмуючим явищем для кожного, хто з ним стикався. Його наслідками можуть бути втрата майна, способу заробітку, погіршення репутації, порушення права на приватність, розкриття особистих таємниць чи конфіденційної інформації. Ці фактори негативно впливають на фізичний, психологічний, емоційний та економічний стан людини, чинять негативний вплив на її майбутнє, роль і місце в соціумі,

самосприйняття тощо. Кібербулінг нерідко є тривалим, повторюваним явищем, яке включає в себе різні способи залякування, висміювання і приниження жертви, з метою самоствердження агресора.

Особливо важкими психологічні наслідки кібербулінгу є саме для підлітків. Через процес комп'ютеризації, який активно поглинає усі сфери життя людства, більшість підлітків почали використовувати соціальні мережі як основний метод комунікації та знайомства з новими людьми. В деяких випадках, Інтернет-технології виступають основною платформою спілкування. Саме за допомогою соціальних мереж, в період пандемії, підлітки мали змогу продовжувати розвиватися, знаходити друзів, адже у реальному світі їх можливості були обмеженими. Проте, така залежність від соціальних мереж, як інструмента для різних видів комунікації та одного з доступних методів соціалізації, зробило дітей більш чутливими до кібербулінгу. У підлітковому віці починається процес психологічної сепарації дітей від батьків, підлітки більше орієнтуються на думку однолітків, а не на думку дорослих, тому будь-який прояв агресії зі сторони людей, на яких вони покладаються, неабияк впливає на їх стан.

Працюючи з таким явищем як цькування, незважаючи на те, відбувається воно у навчальному закладі, на робочому місці чи в Інтернет-середовищі, надзвичайно важливою є профілактика, попередження виникнення в індивідів девіантної поведінки, особливо такої, що буде нести деструктивний характер по відношенню до інших чи призведе до серйозних психологічних, соціальних чи фізичних наслідків.

Прояв агресивної поведінки онлайн можна розглядати з двох сторін: перша – це сторона агресора, чия поведінка сама по собі вже є девіантною, а відсутність педагогічного впливу щодо її корекції, призведе до погіршення стану цькувальника. Модель поведінки такого типу може призвести до негативних наслідків на психіку, створити бар'єри для соціалізації або ж перейти у делінквентну поведінку. Друга сторона – сторона жертви. Для будь-кого, хто зіткнувся з нападками у соціальних мережах, цей досвід стане надзвичайно травматичним і буде нести за собою довготривалі наслідки, з якими доведеться працювати як самій жертві, так і фахівцям.

З метою здійснення успішної профілактики кібербулінгу серед підлітків, потрібно зосереджуватися саме на соціально-педагогічній профілактиці, що орієнтована на попередження будь-яких девіацій, поширює позитивні настрої, моделі поведінки. Соціально-педагогічна профілактика кібербулінгу – це комплекс дій та заходів, спрямованих на запобігання та протидію кібербулінгу серед підлітків [2, с. 52].

Найважливішим у процесі профілактики є раннє попередження будь-якого цькування, що призводить до того, що профілактика такого типу поведінки, яка може нанести шкоду іншим і почати проявлятися ще у віці, коли пубертатний період не настав, має проводитися з перших років навчання у закладах освіти. З раннього віку потрібно навіювати неприпустимість

цькування у будь-якому випадку, навіть якщо діти опиняються у ситуації, де за вчинення аморальних дій, цькування вони не матимуть реального покарання.

Соціально-педагогічна робота з підлітками з питань профілактики онлайн цькування має здійснюватися з урахуванням того, що вони вже є активною частиною онлайн середовища, обізнані щодо кібербулінгу, а, у деяких випадках, навіть стикалися з ним. Таким чином, краще віддавати перевагу індивідуальній формі роботи, надаючи інформацію адресно. Підліткам варто розкривати негативну сторону кібербулінгу, згубні наслідки агресивної поведінки у соціальних мережах. Така тактика буде більш ефективною, адже працюючи з молоддю, авторитету педагогів часто буває недостатньо, аби швидко змінити цінності й моделі поведінки. В процесі профілактичної роботи, доцільно розбирати з підлітками кейси, проводити заняття з елементами тренінгу, демонструвати підліткам актуальні відео матеріали, фільми або мультфільми, які висвітлюють проблему кібербулінгу та його негативні наслідки.

Отже, кібербулінг – це негативне явище, яке виникло внаслідок специфіки розвитку суспільства й популяризації соціальних мереж. Наслідки кібербулінгу можуть нашкодити як агресору, так і жертві. Важливо комплексно підходити до вирішення проблеми кібербулінгу, залучати фахівців різних галузей, щоб зменшити ризики його розповсюдження популяризації та поширення в соціумі.

Список використаних джерел

1. Гіденко Є. С. Кібербулінг: насильство в соціальній мережі: Збірник наукових праць «Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету»/Одеса, вул. Фонтанська дорога, 33, 2021, 140 с.

2. Курбак С. М. Принципи організації соціально-педагогічної профілактики кібербулінгу: Збірник матеріалів конференції / Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4, 2023, 323 с.

Олександра КОВАЛЬ,
студентка спеціальності 223 Медсестринство
Науковий керівник – Марина ПЕТРУНЯ,
завідувач відділення,
викладач циклової комісії педіатричних дисциплін
Заклад фахової передвищої освіти
«Київський міський медичний фаховий коледж»
(м. Київ, Україна)

ГІНЕКОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЖІНКАМ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сексуальне насильство як зброя війни становить серйозне порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права. Гінекологічна допомога

постраждалим жінкам є критично важливим компонентом комплексної системи відновлення та захисту їх прав і свобод.

В Україні з початку повномасштабної війни зареєстровано 274 таких випадки, які розслідуються Офісом Генерального прокурора України. Сексуальне насильство під час війни стало інструментом терору, іноді контролю та покарання за позицію, непокору чи просто ознакою агресії до українців. При чому до цього належить не лише зґвалтування у будь-яких формах, а й примусове роздягання, вимагання пестоців, погрози сексуального характеру, будь-який сексуальний примус або погроза вчинити це з іншою людиною.

Акти гендерно зумовленого насильства порушують низку універсальних прав людини, захищених міжнародними документами та конвенціями. Багато форм гендерно зумовленого насильства є незаконними та кримінальними діями в національних законах та політиці.

Зростання кількості задокументованих випадків свідчить про те, що з часом постраждалі готові говорити й давати свідчення. Ця сумна статистика викриває найтемніші сторони людської природи і вимагає негайних ефективних заходів для їхнього подолання. Під час війни сексуальне насильство вчиняють проти жінок, дітей та навіть чоловіків, незважаючи на вік та стан здоров'я.

Реальні масштаби проблеми значно перевищують офіційну статистику, що вимагає розробки комплексних підходів до виявлення та підтримки постраждалих.

Особливості надання гінекологічної допомоги в умовах війни

Спершу, потрібно забезпечити доступ постраждалих до невідкладної медичної допомоги, яка має включати в себе такі пункти:

1. Клінічний огляд та зразки для судово-медичної експертизи, хотіла б зазначити що одним із підпунктів в цій настанові є те, що з пацієнтом може бути особа, яка його підтримує.
2. Забір зразків.
3. Зразки для визначення алкоголю та наркотиків.
4. Тест на вагітність.
5. Діагностика та лікування інфекційних захворювань.
6. Екстрена контрацепція.
7. Надсилання зразків у лабораторію.
8. Емоційна підтримка та подальше спостереження, але це повинно здійснюватися протягом усього проміжку часу.

Конфіденційність осіб, які надають інформацію про гендерно зумовлене насильство, повинна бути захищена в будь-який час, і вони повинні дати інформовану згоду, перш ніж їхня інформація буде задокументована.

Також, має бути комплексна гінекологічна допомога у довгостроковій перспективі. Цілком можливо, що жінка, яка пережила зґвалтування, не захоче або не зможе повернутися для додаткового огляду. Потрібно забезпечити максимальний огляд під час першого візиту, адже він може бути останнім.

Проблеми й виклики:

- Недостатня кількість підготовлених фахівців.
- Сором та страх постраждалих, через які жінки не звертаються по допомогу.
- Відсутність доступних центрів допомоги на деокупованих та прифронтових територіях.

Необхідні зміни:

1. Створити мобільні бригади з гінекологом, психологом і соціальним працівником.
2. Провести навчання медичного персоналу.
3. Забезпечити повну анонімність пацієнток.
4. Поширювати інформацію про доступну допомогу.

Психоемоційна допомога

Після зґвалтування жертва може відчувати великий спектр емоцій: від ненависті й бажання справедливості до страху, сорому та заціпеніння. Треба спробувати розрізнити, що саме відчуває жертва. Уважне ставлення до жертви в цей складний період розпочне психологічне відновлення.

До того ж, потрібно забезпечити надання кваліфікаційної психологічної допомоги. Ось алгоритм як її отримати:

- **ГО Форпост** – психологічна допомога та консультації лікарів психіатрів +38096 839 76 17 або на цьому ж номері у Telegram @forpostcenter;
- **Національна гаряча лінія із запобігання домашньому насильству** 0800 500 335;
- **проект «Розірви коло»** 8 0800 500 335;
- **психологічна допомога «Розкажи мені»** tellmecomua@gmail.com.

Також в Україні існує безоплатна професійна платформа для надання психологічної допомоги для жінок, що постраждали від насильства під час війни – «Gidna», мета якого повернути психологічну стійкість та відчуття контролю над власним життям.

Список використаних джерел

1. Якщо жінку зґвалтували: поради гінеколога і психолога з екстреної допомоги - Українки <https://ukrainky.com.ua/yakshho-zhinku-zgvaltuvaly-porady-ginekologa-i-psyhologa-z-ekstrenoyi-dopomogy/>
2. Психологічна підтримка після зґвалтування: як пережити насилля <https://vikna.tv/dlia-tebe/psykholohiia/ne-movchy-rozkazhy-porady-dlya-vidnovlennya-pislya-zgvaltuvannya-ta-kontakty-doviry/>
3. Для жінок, що пережили насильство під час війни, створили проєкт психологічної допомоги GIDNA - Українки. <https://ukrainky.com.ua/gidna-proyekt-psyhologichnoyi-dopomogy-dlya-zhinok-shho-perezhyly-seksualne-nasylstvo-pid-chas-vijny/>
4. Проблема сексуально насильства від час війни: що потрібно знати. <https://life.pravda.com.ua/columns/problema-seksualno-nasilstva-vid-chas-viyni-shcho-potribno-znati-301161/>
5. Inter-agency field manual on reproductive health.pdf. <https://emergencymanual.iom.int/sites/g/files/tmzbd11956/files/2022-08/Inter-agency%20field%20manual%20on%20reproductive%20health.pdf>

6. Посібник «Організація та надання медичних послуг у випадку гендерного насильства».pdf. <https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor>

7. Проблема сексуально насильства від час війни: що потрібно знати. <https://life.pravda.com.ua/columns/problema-seksualno-nasilstva-vid-chas-viyni-shcho-potribno-znati-301161/>

Віталій КОЗУРМАН,
студент спеціальності 071 Облік і оподаткування
Науковий керівник – Тетяна РЯЗАНОВА,
викладач циклової комісії бухгалтерського обліку
Вище професійне училище № 17
(м. Дніпро, Україна)

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З РІЗНИМИ ВЕРСТВАМИ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ ТА ПОВОЄННИХ УМОВАХ

Сучасні трансформації українського суспільства, викликані повномасштабною війною, суттєво посилили потребу в соціальній підтримці різних категорій населення. У нових умовах соціальна робота перестає бути лише допоміжним елементом державної політики і стає необхідним інструментом забезпечення базових людських потреб, відновлення добробуту та психологічної рівноваги громадян.

Соціальні працівники сьогодні стоять на передовій боротьби з наслідками гуманітарної кризи, допомагаючи внутрішньо переміщеним особам, сім'ям військовослужбовців, ветеранам, особам із травматичним досвідом, людям похилого віку та іншим уразливим верствам населення [1]. Водночас вони зіштовхуються з викликами перевантаження, нестачі ресурсів, швидких змін законодавства та постійного оновлення форм і методів роботи.

Проблематика соціальної роботи у воєнний і повоєнний час охоплює не лише надання матеріальної підтримки, а й комплекс психосоціальних послуг, спрямованих на збереження гідності, самоцінності та інтеграції людини в спільноту [3]. Крім того, одним із головних викликів майбутнього стане організація довготривалого супроводу ветеранів війни, реабілітація дітей, які постраждали від бойових дій, та відновлення довіри в посттравматичному суспільстві [4].

Отже, соціальна робота в умовах сучасної України виконує системоутворюючу функцію, що забезпечує зв'язок між державою та громадянином, підтримує соціальну справедливість і допомагає долати наслідки глибоких суспільних потрясінь. Саме тому актуальність розвитку фахових підходів, етичних стандартів і професійної підготовки у сфері соціальної роботи сьогодні є винятково високою.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році спричинило безпрецедентну гуманітарну, соціальну та економічну кризу, що

трансформувала всі сфери життя українського суспільства. Війна вразила не лише інфраструктуру, а й соціальні інститути, включно з освітою, охороною здоров'я, ринком праці та системою соціального захисту [5].

У воєнний період Україна зіштовхнулася з масовим внутрішнім переміщенням населення (понад 5 млн осіб), зростанням рівня бідності, психологічними травмами у широких верствах громадян та загрозою демографічної кризи [6]. Попри це, українське суспільство продемонструвало високий рівень згуртованості та стійкості, що визнано на міжнародному рівні [7].

Повоєнний контекст, який уже частково формується в регіонах, де бойові дії завершено, ставить перед державою нові виклики. Йдеться про необхідність довготривалого відновлення інфраструктури, розмінування територій, реабілітацію ветеранів, соціальну інтеграцію ВПО та повернення фахівців із-за кордону [8].

Ключову роль у повоєнному відновленні України відіграватимуть партнерства з міжнародними інституціями, зокрема в межах Плану відбудови України (Ukraine Recovery Plan), що передбачає інклюзивне економічне зростання, зелений перехід та цифровізацію [9]. Пріоритетами залишаються соціальна стійкість, безпека, освіта та інноваційна економіка.

Отже, сучасна ситуація в Україні вимагає переосмислення підходів до відбудови, з фокусом на людину, громаду та стійкість системи в цілому. У цьому контексті важливо, щоб політики, науковці та практики діяли спільно на основі доказів, етики та стратегічного бачення.

Основним пріоритетом стає надання кризової та екстреної соціальної допомоги, психологічна підтримка, адаптація до нових соціальних умов, а також формування середовища для інтеграції постраждалих громадян у громади, що приймають. За даними Міністерства соціальної політики України (2023), понад 4,8 мільйона громадян були вимушені змінити місце проживання, що створює виклик для соціальних служб у частині мобільності та гнучкості реагування [10].

Крім цього, важливими напрямками є: розвиток соціального волонтерства, діджиталізація соціальних послуг, посилення міжвідомчої співпраці та професійної підготовки соціальних працівників. У країнах Європейського Союзу також наголошується на необхідності адаптації системи соціального захисту до умов кризи, зокрема через підтримку місцевих ініціатив та міжсекторальну взаємодію [11].

Не менш значущим завданням є формування післявоєнної стратегії соціальної підтримки, орієнтованої на довгострокову реінтеграцію ветеранів, відновлення родинних зв'язків, створення умов для повернення переселенців і профілактику соціального вигорання фахівців.

Отже, соціальна робота в умовах сьогодення повинна трансформуватись у напрямі системного, гнучкого та гуманного підходу, з акцентом на довготривалу підтримку та соціальну справедливість.

Повоєнний період в Україні буде вимагати якісно нового підходу до соціальної роботи, орієнтованого на довготривале відновлення людського потенціалу, відбудову довіри в суспільстві та реінтеграцію вразливих груп у мирне життя. Соціальна робота у цей час має стати одним з інструментів соціальної стабілізації, підтримки громад та формування нових моделей соціального партнерства.

Одним із ключових завдань соціальної роботи стане реабілітація ветеранів, учасників бойових дій, їхніх родин та родин загиблих. Згідно з підходами, які вже реалізуються в країнах Європейського Союзу, комплексна підтримка ветеранів має включати як медико-психологічну допомогу, так і програми зайнятості, перекваліфікації, забезпечення житлом та соціального супроводу [9].

У сучасних умовах та в контексті майбутньої повоєнної відбудови, соціальна робота набуває стратегічного значення як інструмент стабілізації, підтримки соціальної згуртованості та відновлення людського капіталу. Україна стоїть перед викликами, які потребують не лише екстреної допомоги вразливим категоріям населення, але й формування стійкої системи соціальної підтримки, орієнтованої на розвиток.

Перспективи розвитку полягають у гармонізації української системи соціального захисту з європейськими стандартами, розвитку мультидисциплінарних підходів до соціальної роботи, розширенні доступу до соціальних послуг у громадах та підвищенні фахової підготовки соціальних працівників [11].

Відтак, соціальна робота має стати важливою опорою для суспільства в період відновлення України — і не лише як механізм допомоги, а як основа для сталого людського розвитку, підтримки гідності кожного громадянина та формування майбутнього соціального добробуту держави.

Список використаних джерел

1. Капська А. Й. Соціальна робота як фактор формування безпечного соціального середовища. — К.: Центр навчальної літератури, 2020.
2. Бочарова В. І. Соціальна підтримка населення у період військових конфліктів: український контекст. // Соціальна робота і сучасність. 2022. №2(48).
3. Татарчук Н. Психосоціальна підтримка в умовах кризи: досвід соціальних служб України. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021.
4. Іванова Л. Повоєнна реабілітація: соціальні виклики та стратегії відповіді. Одеса: Астропринт, 2023.
5. Офіс Президента України. (2023). Національна доповідь про стан безпеки і соціальної стабільності в умовах війни. Київ.
6. UNHCR Ukraine. (2023). Ukraine Internal Displacement Report – General Overview. <https://www.unhcr.org/ua/>
7. Council of Europe. (2023). Support to the resilience of Ukrainian society in times of war. Strasbourg.
8. Ministry for Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine. (2024). Strategy for Reintegration and Support of IDPs in Post-War Ukraine.

9. European Commission. (2023). Ukraine's Recovery and Reconstruction Needs: Joint Assessment Report. Brussels: EU-Ukraine Partnership.

10. Міністерство соціальної політики України (2023). Інформація щодо забезпечення прав ВПО та соціальної підтримки в умовах воєнного стану. <https://www.msp.gov.ua>

11. European Social Network (2022). Social Services Responses to Ukraine Crisis: Challenges and Recommendations for EU Member States. <https://www.esn-eu.org>

Еліна КРИЖНА,
студентка спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник – Ганна ПИВОВАРОВА,
викладач психології
*Відокремлений структурний підрозділ
«Лисичанський педагогічний фаховий коледж
Державного закладу «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»
(м. Долина, Україна)*

ДЕПРЕСИВНІ СТАНИ У МОЛОДІ: ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ТА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА

Актуальність теми. Актуальність теми дослідження зумовлена зростанням кількості молодих людей, які стикаються з депресивними станами, а також необхідністю розробки ефективних методів їх діагностики та психологічної допомоги. Зміни у соціальних умовах, глобалізація, війни, економічні труднощі та кризи зумовлюють підвищення емоційного навантаження на молодь, роблячи їх більш вразливими до психічних розладів. Водночас молодь часто постає перед труднощами у пошуку підтримки через стигматизацію психічного здоров'я, недостатність інформації чи недовіру до фахівців.

Депресивні стани є однією з найактуальніших проблем сучасного суспільства, особливо серед молоді. Цей період життя характеризується інтенсивними змінами в особистісному, соціальному та професійному становленні, що супроводжуються підвищеним рівнем стресу, емоційними переживаннями та пошуком власного місця у світі. У цьому контексті депресія не тільки впливає на якість життя, але й створює значні ризики для фізичного та психічного здоров'я, соціальних відносин і навіть життєздатності молодої людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічною базою дослідження є розгляд депресії та депресивних станів у зрізі клінічної та медичної психології. Детальний розгляд депресивних станів та депресії знаходимо у наукових працях О. Ідобаєва, Н. Повякель, А. Подольського, А. Бека, М. Селігмана, Р. Комера та А. Холмогорова). Вплив депресивності на

особистісні сфери детально описано в наукових працях Ю. Антропова, І. Дубровіна, С. Обухова, Ю. Ковальова.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Існує необхідність вивчення взаємодії між різними видами допомоги молоді, зокрема психологічними та соціальними підходами, які на сьогодні не завжди інтегруються в комплексні програми підтримки.

Існує недостатня увага до превентивних заходів, зокрема до профілактики депресії в молодіжному середовищі, що могло б запобігти розвитку серйозних психічних розладів. Особливої уваги потребує розробка рекомендацій для молоді з урахуванням різних соціокультурних аспектів, що дозволить зменшити ризик розвитку депресії та сприятиме ефективному наданню психологічної допомоги.

Мета роботи – вивчення специфіки проявів депресивних станів у молоді, аналіз сучасних підходів до їх діагностики та розробка рекомендацій щодо надання психологічної допомоги.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні аспекти депресивних станів у молоді.
2. Визначити основні фактори ризику та чинники, що сприяють виникненню депресії у молодих людей.
3. Розглянути сучасні методи діагностики депресивних станів.
4. Оцінити ефективність чинних підходів до психологічної допомоги молоді з депресією.
5. Розробити рекомендації для психологів, педагогів та батьків щодо профілактики та корекції депресивних станів.

Методи дослідження. Методи дослідження включають аналіз літератури, метод системного аналізу.

Виклад основного матеріалу. З погляду сучасної психології та медицини, депресія визначається як стан, що супроводжується стійким зниженням настрою, втратою інтересу до життя, почуттям безнадії, фізичною втомою та когнітивними труднощами. Вона включає як короткотривалі епізоди, які можуть бути викликані конкретними подіями, так і тривалі форми, що розвиваються поступово і можуть супроводжувати людину роками.

Однією з ключових причин депресії є біологічна схильність. Генетичні фактори відіграють важливу роль у формуванні ризику депресії, особливо у випадках, коли в сімейній історії спостерігалися подібні розлади. Психологічні причини депресії серед молоді включають низьку самооцінку, труднощі у прийнятті себе, підвищену тривожність і схильність до песимізму. Негативний життєвий досвід, такий як розлучення батьків, втрата близьких, насильство, булінг чи міжособистісні конфлікти, може створити тривалий емоційний дискомфорт, що призводить до депресивних розладів. Важливим чинником є соціальний контекст життя молоді. Сучасний світ характеризується високою швидкістю змін, інформаційним перевантаженням, зростанням соціального тиску та необхідністю адаптації до нових умов [1, с. 43].

Депресивні стани у молоді мають свої специфічні риси, які відрізняють їх від проявів у дорослих або дітей. Ці особливості обумовлені віковими змінами, процесами становлення особистості, соціальними викликами, а також емоційною нестабільністю, характерною для молодіжного віку. Важливим є те, що у молодіжному віці депресія часто супроводжується підвищеним ризиком суїцидальних думок і поведінки. Це обумовлено поєднанням емоційної нестабільності, труднощів у саморегуляції, а також відчуття безнадії та безвиході. Фізіологічні прояви депресивних станів у молоді нерідко включають хронічну втому, безсоння або, навпаки, надмірну сонливість. Спостерігаються зміни в апетиті.

Рання інтервенція та створення безпечного простору для обговорення своїх проблем можуть суттєво знизити ризик прояву депресивності. У цьому контексті кожна дія – від прояву емпатії до професійної допомоги — може врятувати життя [7].

У сучасній практиці використовуються як психотерапевтичні, так і консультативні підходи. Одним із найпоширеніших методів є когнітивно-поведінкова терапія (КПТ). Цей підхід базується на роботі з дезадаптивними мисленнєвими схемами та поведінкою, які підтримують депресивний стан. Інтерперсональна терапія (ІПТ) спрямована на поліпшення міжособистісних відносин, які часто є джерелом депресії або погіршують її перебіг. Групова терапія є важливим методом допомоги молоді з депресивними станами. Участь у групах підтримки сприяє зменшенню почуття самотності, допомагає усвідомити, що проблема не є унікальною, та отримати емоційну підтримку від однолітків. Арттерапія та інші творчі підходи, такі як музикотерапія, драматерапія або терапія малюванням, є ефективними для молоді, яка має труднощі у вербалізації своїх почуттів [6, с. 75].

Крім того, психологічна підтримка в освітніх установах відіграє ключову роль у профілактиці та подоланні депресивних станів серед молоді. Завдяки комплексному підходу, що включає індивідуальну роботу, групові заходи, психоосвіту та створення сприятливого середовища, освітні заклади можуть значно підвищити рівень психологічного благополуччя своїх студентів.

Підтримка сім'ї та соціального оточення є невіддільним складником ефективної допомоги молоді, яка переживає депресивні стани. Для молодих людей сім'я часто є основним джерелом емоційного тепла та захисту. Соціальні зв'язки забезпечують молодим людям відчуття стабільності, безпеки та емоційної підтримки, які є важливими в період боротьби з депресією. Родина та найближче оточення виступають першою лінією захисту, яка може допомогти молодій людині вчасно розпізнати ознаки депресії, надати емоційну опору та спрямувати до необхідної допомоги.

До того, взаємодія з соціальними службами, громадськими організаціями чи професійними центрами психічного здоров'я може допомогти в розширенні кола підтримки. Такі організації часто пропонують спеціалізовані програми, які охоплюють і молоду людину, і її соціальне оточення.

Одним із ключових елементів профілактики є підвищення обізнаності молоді щодо природи депресії, її ознак та доступних методів допомоги. Освітні установи можуть впроваджувати психоосвітні програми, що знайомлять студентів з основами ментального здоров'я, розпізнаванням емоційних труднощів та техніками самодопомоги. Профілактика депресивних станів серед молоді включає навчання емоційної саморегуляції, розвиток здорового способу життя, посилення соціальної підтримки, боротьбу зі стигматизацією психічних розладів та створення інклюзивного середовища. Особливу увагу слід приділяти інформаційним кампаніям і формуванню культури відкритого обговорення питань ментального здоров'я.

Висновки, перспективи подальших розвідок. Таким чином, успішне подолання проблеми депресії серед молоді можливе лише за умови тісної співпраці всіх залучених сторін: молодих людей, їхніх сімей, освітніх закладів, соціальних служб і психологів.

Перспективи подальших розвідок у сфері вивчення депресивних станів серед молоді включають кілька напрямків. По-перше, необхідно продовжити дослідження впливу соціальних і культурних факторів на розвиток депресії серед молодих людей. Особливу увагу слід приділити дослідженню впливу сучасних технологій, таких як соціальні мережі, на психічне здоров'я молоді, оскільки це питання є досить актуальним у контексті глобалізації та розвитку цифрового середовища.

Список використаних джерел

1. Антонович І. В. Психологічні аспекти депресії у молодіжному середовищі. Психологія та суспільство. 2021. № 2. 43–51 с.
2. Балл Г. О. Психологія стресу та його наслідків. Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. 312 с.
3. Бевз Г. М. Соціальна підтримка як засіб профілактики депресивних станів у молоді. Освіта та психологія. 2020. № 4(12). 18–24 с.
4. Бондаренко О. М. Ментальне здоров'я молоді в умовах сучасних викликів. Харків: Видавництво Харківського національного університету, 2022. 210 с.
5. Веремчук Т. І. Соціальні фактори виникнення депресивних станів серед підлітків. Педагогічна та психологічна наука в Україні. 2021. Т. 2. 57–63 с.
6. Гуревич К. М. Діагностика та корекція депресивних станів у підлітковому віці. Науковий вісник Черкаського університету. Серія: Психологічні науки. 2022. № 3. 75–82 с.
7. Завалій О. І. Психотерапія депресивних розладів: новітні підходи. Київ: Український психотерапевтичний видавничий центр, 2020. 280 с.

*Дар'я ПАНТЕЛЕЄВА,
студентка спеціальності 223 Медсестринство
Науковий керівник – Марина ПЕТРУНЯ,
завідувач відділення,
викладач циклової комісії педіатричних дисциплін
Заклад фахової передвищої освіти
«Київський міський медичний фаховий коледж»
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПОШИРЕННЯ ТУБЕРКУЛЬОЗУ: МЕДИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ

Туберкульоз – одна з найдавніших і водночас найнебезпечніших інфекційних хвороб, яка й досі залишається глобальною проблемою охорони здоров'я. За даними ВООЗ щороку від цієї хвороби помирає 1,3 мільйона людей. Проблема значно ускладнюється під час війни, коли медична інфраструктура зазнає руйнувань, а несприятливі соціальні умови сприяють стрімкому розповсюдженню хвороби.

Туберкульоз – це інфекційне захворювання, спричинене бактерією *Mycobacterium tuberculosis* (паличка Коха), яка переважно уражає легені людини, але може вражати й інші органи. Основний шлях передачі – повітряно-крапельний. Існують такі форми: легеневий, позалегеневий, латентна форма, мультирезистентний туберкульоз. Лікування триває переважно від 6 до 24 місяців.

Під час війни системи охорони здоров'я втрачають здатність надавати регулярну медичну допомогу. Пацієнти змушені переривати лікування, що призводить до формування мультирезистентних форм хвороби. Така форма виникає тоді, коли бактерії набувають стійкості до двох найважливіших протитуберкульозних препаратів першого ряду – ізоніазиду та рифампіцину. До резистентності також приводять такі дії пацієнтів: пропуск прийому препарату, щойно стає легше, пропуск доз або неправильне дозування препарату, самолікування нетрадиційними методами. Також обмежується доступ до лабораторної діагностики, що перешкоджає вчасному виявленню інфікованих.

Варто зазначити, що в Україні офіційно була визнана епідемія туберкульозу ще в 1990 році, яка триває й на момент 2025 року. Попри офіційні зусилля, реальна ситуація свідчить про наявність прихованої епідемії, яка охоплює значну частину населення. Найвищі показники захворюваності спостерігаються в південних та східних регіонах України. Для прикладу, в Одесі рівень захворюваності у 2016 році становив близько 110 випадків на 100 тисяч населення, що значно перевищує середній показник по країні. У Запорізькій області були зафіксовані високі показники, де за 10 місяців 2023 року було виявлено 388 випадків захворювання. У 2023 році по країні було зареєстровано близько 19 800 випадків активного туберкульозу, з яких 639 – серед дітей до 14 років. Важливо зазначити, що ці дані не включають

статистику з тимчасово окупованих територій, що ускладнює повну оцінку ситуації.

Актуальним питанням зараз є туберкульоз на фронті. Військові служать у середовищі з високим ризиком інфікування: тісні умови, погана вентиляція, стрес, ослаблення імунітету. Симптоми часто ігноруються або списуються на втоми. Після повернення з фронту інфіковані військові можуть передавати хворобу цивільному населенню, особливо за відсутності профілактичних оглядів. Таким чином зростає відсоток захворювань. Війна спричиняє масове переміщення населення, що створює умови для поширення хвороби. Стигма змушує людей приховувати свій стан, а відсутність системного підходу посилює потенційні ризики. Проблема потребує державного і міжнародного втручання для збереження контролю над ситуацією.

Один з основних факторів боротьби – це є знання симптоматики та своєчасне проведення профілактики. До основних симптомів належать: затяжний кашель (протягом 2-3 тижнів), потовиділення вночі, біль у грудях, втрата ваги, втрата апетиту, підвищена температура тіла, хронічна втоми. До заходів профілактики належать: щорічна флюорографія або рентген легенів (особливо для груп ризику), вакцинація БЦЖ у дитячому віці, використання особистих засобів захисту поруч із хворими, провітрювання приміщень, здоровий спосіб життя.

Які є пропозиції щодо розв'язання проблеми епідемії в Україні? Перш за все, це підтримка системи охорони здоров'я, відновлення роботи фтизіатричних диспансерів (які почали масово закривати після 2017 року у межах медичної реформи). Забезпечити доступ до безплатної діагностики та лікування, також безперервність лікування пацієнтів, навіть під час переміщення різними регіонами України. Створити онлайн-системи про нагадування профілактичних оглядів або прийому ліків. Також впровадити мобільні медичні бригади у віддалених або прифронтових зонах, щоб забезпечити вчасну профілактику та постановку діагнозу. У прифронтових зонах забезпечити належні санітарні умови в казармах.

Важливий фактор – це антистигматизаційне ставлення до людей з цим захворюванням. Туберкульоз – це не «хвороба соціально вразливих», як часто помилково вважають. Ним може захворіти будь-хто, незалежно від соціального статусу, місця проживання чи професії. Саме тому важливо формувати антистигматизаційне середовище, у якому пацієнти не бояться звертатися за допомогою, отримують підтримку з боку медиків, громади й держави. Для цього необхідно злагодити такі моменти: організувати психосоціальну підтримку для хворих та їхніх родин, створити рекламні кампанії з наголошенням, що туберкульоз виліковний, ввести розголошення цієї інформації серед лідерів громад, військових частин, навчальних закладів різного ступеня.

Туберкульоз – це не вирок. Але замовчування цієї хвороби та байдужість можуть зробити його таким. Лише комплексний підхід може зупинити поширення хвороби та зберегти здоров'я майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. WHO – <https://www.who.int/news/item/22-03-2022-who-scales-up-response-to-tuberculosis-in-ukraine-and-neighbouring-countries>
2. Stop TB Partnership – <https://www.stoptb.org/our-work/communities-human-rights-and-gender/crg-tb-key-populations-tb-vulnerable/conflict-affected-populations>
3. CDC – <https://www.cdc.gov/tb/topic/populations/military/default.htm>
4. UNHCR – <https://www.unhcr.org/news/stories/2022/3/623b5ec44/ukraine-war-poses-threat-tuberculosis-control.html>
5. Центр громадського здоров'я України – <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/tuberkuloz>
6. Médecins Sans Frontières – <https://www.msf.org/tuberculosis>
7. Національний інститут фтизіатрії та пульмонології – <http://www.ifp.kiev.ua>
8. Суспільне новини – Стан туберкульозу в Україні: <https://suspilne.media>
9. Texty.org.ua – Аналітика про медичну реформу та ТБ: <https://texty.org.ua>
10. ZMINA – Права людини й туберкульоз: <https://zmina.info>
11. Туберкульоз.інфо – Портал про лікування, профілактику і статистику: <https://www.tuberculosis.in.ua>
12. Пацієнти України – доступ до лікування: <https://patients.org.ua>
13. Медична реформа – інформація від МОЗ: <https://moz.gov.ua/medreforma>

Діана РЯБЧУН,
студентка спеціальності 231 Соціальна робота
Науковий керівник – Яна БАШМАНІВСЬКА,
кандидат філософських наук,
викладач циклової комісії суспільствознавчих дисциплін
та соціальної роботи
Відокремлений структурний підрозділ
Житомирський технологічний фаховий коледж
Київського національного університету будівництва і архітектури
(м. Житомир, Україна)

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

В умовах глобалізованого світу та динамічного розвитку технологій, людство дедалі частіше для виконання різноманітних задач залучає використання машин здатних до інтелектуальної діяльності. Нині ШІ є невід'ємною складовою багатьох сфер життя. Зокрема, й організації надання соціальних послуг. Новітні технології надають можливості для покращення комунікації та соціальної інтеграції вразливих категорій населення, відкривають особам з порушенням слуху доступ до інформації, послуг та соціальної взаємодії. ШІ вже застосовується в таких сферах, як автоматичний переклад жестової мови, розпізнавання мовлення, створення доступних цифрових сервісів, а також персоналізованих технологій підтримки. До переліку інтелектуальних задач, що можуть здійснюватись ШІ, відносять:

розпізнавання образів; аналіз ситуації; логічне мислення; розуміння нової інформації; навчання і самонавчання; планування цілеспрямованих дій [1, с. 10]. Однак, попри значний потенціал ШІ, у соціальній роботі з людьми з порушенням слуху також існує низка викликів – це етичні аспекти використання технологій, точність розпізнавання жестової мови, питання конфіденційності даних та доступність розробок для всіх категорій населення.

Використання штучного інтелекту людьми, які мають порушення слуху, відкриває їм нові можливості для покращення життя, комунікації та доступу до інформації. Голосові помічники, додатки для розпізнавання тексту або мови і також чат-боти можуть зробити спілкування доступнішим для людей з порушенням слуху. Наприклад, спеціальні програми можуть переводити усне мовлення в текст або навпаки, що спрощує комунікацію. Також використання ШІ дозволяє надавати підтримку у вигляді віртуальних помічників, що можуть надавати зворотний зв'язок та рекомендації клієнтам [3, с. 123].

Наприклад, Rogervoice можна використовувати для телефонних дзвінків з автоматичними субтитрами, тобто, коли людина телефонує, ШІ розпізнає мовлення співрозмовника й відображає його у вигляді тексту на екрані. В свою чергу користувач може відповідати текстом, що потім буде прочитуватися вбудованим голосом ШІ. Перевага додатка полягає в тому, що субтитри доступні більше ніж 100 мовами і це значно розширює можливості комунікації для людей з різних країн. Завдяки цьому, ті, хто мають проблеми зі слухом, можуть простіше та швидше спілкуватися.

Також існує додаток SignAll. Це інноваційна технологія, яка використовує «комп'ютерний зір» і штучний інтелект для розпізнавання жестової мови та її автоматичного перекладу в текст. Тобто, камера фіксує рухи рук і міміку людини, яка використовує жестову мову, ШІ аналізує, пояснює та інтерпретує жести, перетворюючи їх у текст або голосове повідомлення. А потім текстовий або голосовий переклад відображається на екрані для співрозмовника. Важливо розуміти, що жестова мова є повноцінною самостійною мовою та має власний синтаксис і граматику. Важливу роль у жестовій мові відіграють міміка, рухи тіла та порядок жестів. Для нечуючих людей, які мають значну чи повну втрату слуху, українська жестова мова – це основний спосіб комунікації, частина культури нечуючих [2, с. 9]. Даний додаток спрощує комунікацію між нечуючими та чуючими людьми. Це особливо корисно в ситуаціях, коли немає перекладача жестової мови або можливості його найняти. Наприклад, під час відвідування держустанов або медичних закладів та загалом громадських місць.

Сучасні слухові апарати відкривають нові можливості для спілкування людям з порушенням слуху. Такими є: Livio Edge AI та Evolv AI. Однією з найкращих функцій таких апаратів є автоматичне регулювання звуку. Вони можуть частково визначити, де знаходиться людина: чи в шумному кафе, чи на вулиці, чи в себе вдома, відповідно до ситуації, змінюють гучність і зменшують фоновий шум. Через спеціальні програми, що під'єднані до слухових апаратів, подібні пристрої можуть підлаштовуватися до навколишніх звуків та робити

мовлення інших людей чіткішим. Окрім того, сучасні апарати можуть підключатися до телефону або інших пристроїв та передавати дзвінки чи аудіо відразу в слуховий апарат. Це дозволяє нечуючим людям не обмежуватися жестовою мовою, а повноцінно перебувати в суспільстві без додаткових проблем. Однак, далеко не всі можуть собі дозволити подібні слухові апарати, – їхня вартість залишається досить високою.

Штучний інтелект відкриває нові можливості для людей з порушеннями слуху, покращуючи комунікацію та доступ до інформації. Технології ШІ: розпізнавання голосу, транскрипція та жестові перекладачі, сприяють налагодженню інклюзивної освіти та допомагають у працевлаштуванні. Завдяки цьому, люди з порушеннями слуху, отримують ширші можливості для самореалізації та соціалізації. Віртуальні помічники здатні надавати рекомендації у реальному часі та сприяють підвищенню самостійності людей із порушеннями слуху. Подальший розвиток технологій та розширення державної підтримки дозволить не лише покращити якість життя нечуючих людей, а й зробити суспільство відкритим, толерантним і доступним для всіх. Окрім технологій, важливо вдосконалювати законодавство та залучати громадські організації для впровадження змін до соціальної політики. Подібні ініціативи роблять внесок у створення доступного середовища.

Список використаних джерел

1. Головка Д. Штучний інтелект у діяльності педагога закладу професійної (професійно-технічної) освіти : навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 73 с.
2. Лебідь М. Доступність інформування та оповіщення в кризових ситуаціях. ПРООН, 2022. 33 с.
3. Семигіна Т. Інтеграція штучного інтелекту в соціальну роботу: практичні та освітні перспективи. Наука та освіта в умовах воєнного часу: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро, 2018. С. 122 – 125.

*Дарина СІДІЛЬНИКОВА,
студентка спеціальності 231 Соціальна робота
Науковий керівник – Юлія ПИГОЛЕНКО,
викладач циклової комісії з педагогічної освіти
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Метод розглядають як сукупність підходів, прийомів, операцій практичного чи теоретичного характеру. Його також визначають як найкоротший шлях досягнення оптимальних результатів, що відповідають поставленим цілям. Методи соціально-педагогічної роботи – це сукупність прийомів і способів, які використовуються для стимулювання і розвитку потенційних можливостей особистості, конструктивної діяльності щодо зміни несприятливої ситуації чи розв’язання проблем отримувачів соціальних послуг та досягнення різноманітних професійних завдань соціального педагога [1].

Метод у соціально-педагогічній роботі виконує подвійну роль, оскільки, з одного боку, він виступає як спосіб, шлях пізнання і застосування знань, що вироблені в науках про життєдіяльність людини і в соціальній практиці, а з іншого, як конкретна дія, що сприяє якісній зміні об’єкта (суб’єкта) [2, с. 69].

Соціально-педагогічна профілактична діяльність щодо раннього вступу в статеві відносини має включати в себе супроводжуючі знання, такі як: розуміння позитивного та безпечного погляду на власну сексуальність, як будувати здорові стосунки, інформованість про здоровий, позитивний вибір, про сексуальність та репродуктивне здоров’я [3].

В залежності від виду профілактики, будуть відрізнятися й методи роботи, які використовуються. Так, первинна профілактика раннього вступу в статеві відносини, в більшій мірі, носить інформаційний характер. Можна використовувати бесіди, лекції, анкетування, опитування, тестування, інтерв’ю, групові та індивідуальні заняття. Змістом даної діяльності є надання підліткам та молоді інформації про наслідки їх дій, роз’яснення правових аспектів, популяризація більш пізнього вступу в статеві стосунки, формування у підлітків та молоді навичок культурного проведення дозвілля [2, с. 35].

При проведенні бесід та лекцій з підлітками щодо статевої відносин, потрібно говорити відверто, так як є, пояснювати всі можливі позитивні та негативні наслідки. Надважливо не залякувати учнів, адже таким чином можна сформувати негативне уявлення про статеві відносини в цілому, що призведе до ускладнень вже в дорослому віці. Також, бесіди та лекції мають включати аспекти статевої освіти, які містять знання з анатомії, про здоровий сексуальний розвиток, зміни тіла, сексуальну орієнтацію, гендер, сексуальний абьюз, сексуальну поведінку, репродуктивну систему, захворювання, що

передаються статевим шляхом, контрацепцію, міжособистісні стосунки, репродуктивні права тощо.

Групова форма роботи, на нашу думку, є найефективнішою у вторинній і третинній профілактиці. Працюючи з групою, можна обговорити певні теми, які найбільше турбують учасників, при цьому, вони можуть отримати безумовну підтримку, розуміння та прийняття. В свою чергу, під час групових занять, підлітки можуть ділитися між собою отриманими знаннями, що буде для них набагато комфортнішим, ніж спілкування про статеві відносини з дорослими.

В цілому, формування сексуальної культури старшокласників – це комплексне явище, яке залежить не тільки від сім'ї або навчального закладу. Вона має формуватися поетапно, враховуючи вік дитини; тематичні заходи мають проводитися в лікарнях, при церквах, в формальних групах. Інформацію слід поширювати через засоби масової інформації, шляхом соціальної реклами тощо.

Профілактична робота може здійснюватись на кількох рівнях: особистісному, сімейному, соціальному. На особистісному рівні профілактичні заходи спрямовані на формування таких якостей індивіда, які забезпечують підвищення рівня особистісної відповідальності людини, з метою попередження виникнення різних проблем. До провідних форм профілактики на особистісному рівні можна віднести консультування та тренінгові заняття. Сімейний рівень профілактики має на меті вплив на «мікросоціум» людини – сім'ю, з метою попередження виникнення різноманітних проблем як для конкретної особистості, так і всієї сім'ї. Соціальний рівень профілактики сприяє актуалізації проблем, пов'язаних з окремими негативними явищами в суспільстві, а також зміні суспільних норм стосовно осіб, які за певних причин стали жертвами асоціальних моделей поведінки [2, с. 35-36].

Розглядаючи сучасну структуру та ефективність методів, науковці вказують на те, що в основу вибору і реалізації методів профілактики можуть бути покладені такі принципи: цілеспрямованості (спонукання фахівців діяти для досягнення певної мети або їх сукупності); можливості бути реалізованим (розробка і здійснення заходів, що дозволяють реалізувати обраний метод впливу відповідно до правових та соціальних норм, наявних ресурсів і технічних засобів); адаптивності (застосування методів у формі, що дозволяє адаптувати їх до ситуації, що змінюється); ефективності (забезпечення досягнення максимально можливого соціального та економічного ефекту при мінімальних витратах). Вважаємо, що дотримання зазначених принципів є доцільним і при розв'язанні організаційно-управлінських завдань у процесі менеджменту соціальної роботи. Зокрема, завдяки застосуванню методів прийняття управлінських рішень, таких як: методи постановки проблеми (аналіз та формулювання проблемної ситуації), методи розв'язання проблеми (розробка різних варіантів управлінських рішень на основі проаналізованої інформації про проблему) [4].

Таким чином, профілактична робота у соціальній сфері є надзвичайно важливим елементом, спрямованим на запобігання та пом'якшення негативних соціальних проблем, як-от ранній статевий досвід у підлітків. Ефективність профілактичних заходів безпосередньо залежить від правильного вибору їх виду та відповідних форм роботи – індивідуальної або групової форми. Успішна профілактика потребує комплексного підходу, поєднуючи освітні, соціально-педагогічні, психологічні та правові методи роботи. Надзвичайно важливо забезпечити підлітків достовірною, відвертою та доступною інформацією про здорові стосунки, особисту відповідальність та репродуктивне здоров'я.

Список використаних джерел

1. Рудкевич Н. І. Методика соціально-педагогічної роботи: навчально-методичний посібник / Н. І. Рудкевич. – Львів: Растр-7, 2021. – 324 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько – К.: Центр учбової літератури, 2020. – 208 с.
3. Karen Torres. Comprehensive sex education is a critical component of sexual and reproductive health care. – [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: https://www.aap.org/en/patient-care/adolescent-sexual-health/equitable-access-to-sexual-and-reproductive-health-care-for-all-youth/the-importance-of-access-to-comprehensive-sex-education/?srsltid=AfmBOoqE5C86gBn5cL9Oi4kubjimsQHAv2S_XQSDG0I_19-nhsxxmShg
4. Лехолетова М. Методи менеджменту соціальної роботи у діяльності соціального працівника. – [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/356576657_METHODS_OF_SOCIAL_WORK_MANAGEMENT_IN_THE_ACTIVITIES_OF_A_SOCIAL_WORKER

РОЗДІЛ 5

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЙ

Юлія АДАМЕНКО,

*студентка спеціальності 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок*

Науковий керівник – Вікторія КАЗАКОВА,

*кандидат економічних наук,
викладач циклової комісії
економічно-математичних дисциплін і менеджменту*

*Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету*

*імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

На сучасному етапі розвитку економіка України, її страховий ринок переживає новий етап трансформації, за рахунок розвитку нових технологій та структурних змін в економіці, реформування правового поля діяльності його учасників протягом усього періоду незалежності України. Страхові компанії України за оцінками аналітиків, у свою чергу, мають малий технологічний потенціал та характеризуються слабкістю корпоративного управління та консерватизмом, коли йдеться про будь-яку інновацію [3].

Технологічна відсталість та консервативність страхових компаній в Україні створюють значні ризики. Ці фактори можуть перешкодити їм ефективно реагувати на зміни ринку, призвести до застою застарілих бізнес-практик та послабити їхні позиції у глобальній конкуренції. Україна займає не останнє місце за рівнем технологій та інновацій у світовому рейтингу. Вітчизняна ІТ-індустрія є однією з найкращих у світі, а український страховий ринок тільки починає відкрити цей новий термін «діджиталізація». Перехід до інноваційних рішень у страховій сфері стає необхідним кроком для забезпечення ефективності, конкурентоспроможності та відповідності потребам сучасного споживача [2].

Діджиталізація – це не лише оцифрування інформації та поширення її через сучасні канали телекомунікації, але і процес впровадження нових телекомунікаційних технологій для поліпшення обслуговування клієнтів страхової організації. Діджиталізація у страхуванні це спосіб задоволення традиційної чи специфічної потреби у страховому захисті за допомогою цифрових технологій [1]. Використання різноманітних баз даних та доступне отримання інформації про переважну більшість потенційних

страхувальників та об'єктів страхування також зумовлюють зміну технологічного ладу у страховій галузі та встановлення нових послуг у страхуванні. Завдяки цим технологіям страхові операції стають швидшими та точнішими, покращується комунікація з клієнтами, а також з'являються нові страхові продукти, такі як кіберстрахування.

Враховуючи практичну діяльність у сфері страхування, виокремлено та проаналізовано основні діджитал-технології: вебсайт, блокчейн, соціальна мережа, чат-бот, вебфорум, відеохостинг, відеотелефонія, хмарні технології, автоматизовані системи перевірки достовірності страхових договорів. Досліджено, що частка страхових компаній, які мають сформовані вебсайти, складає 80% від загальної кількості страховиків, унесених до Державного реєстру фінансових установ в Україні.

Іншуртех (з англ. InsuranceTechnology - страхові технології) – це впровадження ІТ-інновацій в страхову галузь [4]. До ІТ-інновацій як правило відносять технології штучного інтелекту, розробки у сфері кібербезпеки, аналіз великих обсягів даних, додатки для смартфонів тощо.

Оскільки впровадження цифрових технологій в Україні має свої особливості, а спектр іншуртех-проектів не надто великий, в умовах діджиталізації, основними трендами для сфери страхування в Україні стануть:

- використання штучного інтелекту та машинного навчання для більш ефективної сегментації клієнтів;
- трансформація продуктів у формат електронних полісів;
- використання мобільних додатків;
- блокчейн-технології для управління даними, що допоможуть забезпечити безпеку даних та мінімізувати ризики шахрайства;
- розвиток співпраці між страховими компаніями та іншуртех-стартапами;
- платформізація - використання платформ для оптимізації бізнес-процесів [4].

Найвідомішою технологією можна вважати штучний інтелект. Переваги використання алгоритмів машинного навчання та обробки природної мови для аналізу та обробки великих обсягів даних у режимі реального часу очевидні [5]. Важливим аспектом є також автоматизація та оптимізація процесів оцінки ризиків, прогнозування збитків, калькуляції страхових премій та надання клієнтського сервісу. Застосування штучного інтелекту та машинного навчання надає страховим компаніям можливість обробляти та аналізувати значні обсяги структурованих і неструктурованих даних. Це сприяє виявленню прихованих тенденцій та формуванню обґрунтованіших прогнозів щодо ризиків та збитків. Зокрема, аналіз даних про клієнтів, їхні страхові історії, поведінкова активність у соціальних мережах, забезпечує підвищення точності оцінки ризиків та прогнозування майбутніх збитків. Окремо слід відзначити концепцію інтернету речей, що передбачає взаємодію фізичних об'єктів через вбудовані технології передачі даних, практично усуваючи необхідність участі людини в багатьох процесах. Підключення різноманітних пристроїв до мережі інтернет забезпечує

збір даних про стан та експлуатацію об'єктів, таких як транспортні засоби та об'єкти нерухомості.

Наступний напрямок – це інтернет речей. Це концепція взаємодії між фізичними речами, обладнаними вбудованими технологіями для передачі даних один одному або зовнішньому світу. Дана система майже повністю виключає з більшості процесів, що відбуваються в ній, необхідність участі людини. Підключення різних пристроїв до мережі інтернет дозволяє збирати дані про стан та використання об'єктів, наприклад, автомобілів, нерухомості тощо.

Відеохостинг – сервіс, що надає послуги з розміщення відеоматеріалів на певну тематику.

Для підвищення ефективності страхових процесів варто розглянути використання програмних засобів та роботизованої автоматизації процесів (RPA) для автоматизації рутинних операцій. Це дозволяє суттєво скоротити час обробки інформації та пов'язані з цим витрати, а також забезпечити вищу точність і надійність даних, що мінімізує можливість людських помилок [5].

Перспективним напрямком у цифровому розвитку страхової галузі є блокчейн – розподілена база даних, що організована як неперервний ланцюжок блоків інформації. Завдяки своїй прозорості, надійності та безпеці, ця технологія має значний потенціал для трансформації страхового бізнесу. Зокрема, вона може забезпечити верифікацію страхових полісів, зробити процес врегулювання збитків більш простим, знизити рівень шахрайства та підвищити ефективність комунікації між страховиками та їхніми клієнтами. Варто також звернути увагу на хмарні технології. Використання віддалених серверів для зберігання, обробки та обміну даними – це швидкий та зручний доступ до даних, що дозволяє знизити витрати на зберігання та обслуговування серверного обладнання. Також не варто забувати про онлайн-платформи, які є однією з найпоширеніших цифрових нововведень у світі. Онлайн-платформи та онлайн-послуги дуже актуальні сьогодні [3].

Розвиток, впровадження та використання цифрових технологій не тільки відкриває нескінченну кількість можливостей для страхових компаній, але й може приховувати низку проблем, які за останні роки зазнали багато галузей економіки. До основних проблем впровадження InsurTech технологій можна віднести:

- низький рівень страхової культури;
- недостатньо оперативне вдосконалення правового регулювання і, як наслідок, відставання у сфері впровадження цифрових технологій;
- відсутність єдиних стандартів підвищення ефективності онлайн-каналів страхових компаній;
- низький рівень розвитку фінансових та технологічних знань у населення;
- зростання кількості кіберзагроз та кіберзлочинців [2].

Учасники страхового процесу активно використовують цифрові технології з метою оптимізації взаємодії та підвищення операційної ефективності, що також сприяє зростанню зручності страхування для клієнтів.

Застосування інноваційних технологій забезпечує широкий спектр переваг як для страхових організацій, так і для страхувальників. Значна різноманітність доступних цифрових рішень є вагомою перевагою цифровізації. На сьогоднішній день велика кількість технологій вже інтегрована в операційні процеси багатьох страховиків, тоді як інші перебувають на етапі розробки або впровадження.

Список використаних джерел

1. Масюк Ю. В. Ключові тенденції сучасного розвитку діджиталізації страхового ринку України. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2024. №1(50). С. 121-127.
2. Поліщук В. Г. Діджиталізація страхового ринку України: виклики та можливості розвитку в умовах цифрової трансформації. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Цифрове суспільство : міжнародні економічні відносини, управління, фінанси та соціум»*. Київ, 24 травня 2024 р. Т.1. С. 116-118.
3. Самошкіна І. Д. Розвиток діджиталізації страхового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. № 41. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1572/1513>
4. Стихальська Н. Як InsurTech змінює ринок страхування. URL : <https://taslife.com.ua/blog/yak-insurtech-zminyuye-rynok-strahuvannya>
5. Шубенко І. А. Тенденції діджиталізації на страховому ринку України. *Бізнес Інформ*. 2020. №2. С. 273-279.

Діана АПАНАСЕНКО,
студентка спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
Науковий керівник – Людмила ВЕРЕМІЄНКО,
викладач-методист циклової комісії
товарознавчо-комерційних дисциплін
Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж харчових технологій та підприємництва
Дніпровського державного технічного університету»
(м. Кам'янське, Україна)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Українська модель сучасного менеджменту знаходиться в стадії формування. Сьогодні для зваженого управління необхідним є раціональне бачення і розуміння як теорії, так і практики управління. Своєю чергою, на сучасний розвиток менеджменту в Україні впливає перехід від традиційного менеджменту до сучасного. Нові умови господарювання вимагають нових підходів до управління, тому особливе значення має огляд докорінних змін, які відбуваються у сфері управління, оскільки триває зміна соціально-економічної системи. Постає необхідність рішуче ламати стереотипи мислення, які склалися протягом тривалого часу.

Сучасний менеджмент впливає майже на всі сфери діяльності організації. Зараз проблеми сучасних менеджерів вийшли на новий рівень і значно відрізняються від тих, які були в попередні роки. Очевидно, одна з найважливіших задач сьогодні – це здатність знаходити відповідні рішення. Серед проблем сучасного менеджменту в управлінні персоналом можна виділити:

- відсутність розуміння працівниками та керівниками соціальної ролі підприємства, що може призвести до помилок у довгостроковому плануванні;
- сприйняття персоналу як витрат, котрі треба скорочувати, а не як основу розвитку підприємства;
- недостатня увага керівництва до створення умов для прояву можливостей, самовдосконалення персоналу;
- слабка здатність керівництва визначати мотиви поведінки працівників, їх найбільш значущі, на певний момент, потреби й проблеми, а також відсутність належної уваги до них, що призводить до обману очікувань співробітників і їх незадоволеності.

Також до проблем менеджменту можна віднести:

- намагатись що-небудь міняти;
- залишатись стабільним;
- відстоювання своїх позицій;
- підвищити посаду та свої досягнення;
- пишатись успіхами в минулому, продовжуючи робити все, як і раніше.

Ці проблеми, на наш погляд, є дуже актуальними. Інші труднощі, з якими стикаються сучасні менеджери на робочому місці, – у процесі прийняття рішень або механізмах зворотного зв'язку. Наприклад, всі співробітники хочуть знати думку менеджерів щодо якості своєї роботи. Якщо менеджери не забезпечують цього зв'язку, це означає, що вони тримають персонал в невіданні щодо оцінки його ефективності. У працівників не буде можливості дізнатися про свої сильні й слабкі сторони та знайти відповідні шляхи для поліпшення. Крім того, зворотний зв'язок може підвищити продуктивність і оптимізувати робочі стосунки між співробітниками й менеджерами на робочому місці. Зараз управлінці повинні освоїти технічні, економічні, соціологічні, психологічні, юридичні сфери, мати можливість ставити цілі й визначати загальні напрямки розвитку підприємства, будувати відносини між людьми, орієнтуватись на співробітника як на особистість, поєднувати різні знання та навички, а також бути компромісними, мати почуття відповідальності та бажання постійно удосконалюватись.

Оскільки компетенції менеджера включають планування, організацію, мотивацію і контроль, кожен, хто обіймає посаду керівника, повинен постійно розвивати відповідні навички, які допоможуть йому добитися успіху у всіх областях діяльності. Отже, сьогодні існує перелік дуже гострих проблем у сфері управління. При високих темпах розвитку економіки ці проблеми в Україні можна вирішити. Сьогоднішні менеджери повинні шукати нові інноваційні

способи або методи для досягнення цілей великої організації на конкурентному ринку, що постійно зростає. Ба більше, вони повинні бути готові йти на деякі несподівані ризики, щоб допомогти організації зайняти провідні позиції.

Головними напрямками діяльності повинні бути інноваційний розвиток, що торкається всіх відділів підприємства, технічне переоснащення основних засобів за тенденціями науково-технічного прогресу та забезпечення соціальних програм для працівників, що надасть вагому перевагу для утримання кваліфікаційної робочої сили в межах фірми. Основою успішного управління є логічно взаємопов'язаний набір стратегій розвитку підприємства, інвестиційних цілей, цілей основної діяльності підприємства та фінансової політики, де всі ці елементи посилюють свою дію, не суперечать одне одному. Отже, розв'язання проблем фінансового менеджменту, що існують в Україні, вимагає застосування системних механізмів на загальнонаціональному рівні. Одним з головних елементів такого механізму є побудова національної системи стандартів управлінської діяльності у фінансово-економічній сфері.

Українська модель сучасного менеджменту знаходиться в стадії формування. Для більшості компаній розвиток такого бачення сучасного менеджменту є зіставлення конгломерату з різних зарубіжних методів на базі збережених старих адміністративно – бюрократичних систем. Сучасні методи управління культурою організації, що відпрацьовуються в комерційних фірмах, постійно знаходять своє застосування в некомерційних організаціях. Тому розвиток сучасного менеджменту в Україні – це безперервний пошук нових способів зробити свою компанію більш конкурентоспроможною на світовому ринку управління.

Список використаних джерел

1. Заболотний В. Сучасний менеджмент як фактор зростання потреби в знаннях та освіті // «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: моніторинг якості освіти». Зб. наук. праць в 6 томах/ К. вид-во Гнозис, 2009.
2. Будзан Б. П. Менеджмент в Україні: сучасність і перспективи./ Б.П. Будзан – К.: Основи, 2001.
3. Л. В. Кузьменко, В. В. Кузьмін, В. М. Шаповалова. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник // Посібники он-лайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті : [http:// www.bookz.com.ua](http://www.bookz.com.ua)

Захар БРАТІК,
студент спеціальності 122 Комп'ютерні науки
Науковий керівник – Варвара ЧЕРНЕНКО,
кандидат фізико-математичних наук, доцент
Фаховий коледж Комунального закладу вищої освіти
«Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія»
Полтавської обласної ради
(м. Кременчук, Україна)

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

У сучасних умовах стрімкої цифровізації фінансовий сектор зазнає суттєвих трансформацій, зумовлених інтеграцією штучного інтелекту (ШІ) у процеси аналізу та прогнозування. Застосування інтелектуальних технологій відкриває нові можливості для підвищення точності прогнозів, автоматизації рутинних операцій і зниження фінансових ризиків. Особливу роль відіграють алгоритми машинного навчання, що дозволяють ефективно обробляти великі обсяги даних і забезпечувати прийняття обґрунтованих фінансових рішень.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю адаптації фінансового аналізу до сучасних умов високої волатильності ринків і зростаючих вимог до швидкості обробки інформації. Використання ШІ сприяє формуванню конкурентних переваг, дозволяючи компаніям прогнозувати ринкові тенденції, оптимізувати фінансові стратегії та підвищувати ефективність управлінських рішень. Водночас впровадження інтелектуальних технологій потребує глибокого аналізу їхніх переваг та потенційних ризиків, що зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Завдяки потужним аналітичним можливостям ШІ забезпечується оперативний аналіз ринкових показників, що є особливо важливим у нестабільних економічних умовах. Зокрема, у статті [1] розглядається роль ШІ у підвищенні точності фінансових прогнозів та зменшенні ризиків для компаній різного рівня. Автори аналізують розвиток технологій машинного навчання та глибинного навчання, що дозволяють ефективно обробляти великі обсяги фінансових даних. Алгоритми ШІ, такі як градієнтний бустинг (XGBoost, LightGBM) широко застосовуються для фінансового аналізу та прогнозування. Вони забезпечують високу точність прогнозів, знижують ризики та оптимізують фінансові процеси. XGBoost використовується для оцінювання фінансових ризиків з похибкою прогнозування менше 3%. Наприклад, у дослідженні корпоративних фінансів цей алгоритм продемонстрував найвищу точність серед аналогів, зокрема для прогнозування прибутків і збитків (похибка 2,68%) [2]. LightGBM відрізняється швидкістю обробки великих даних завдяки leaf-wise та гістограмам для оптимізації пам'яті. Це дозволяє аналізувати ринкові тенденції в реальному часі, як у випадку з High-Frequency Trading [3].

У статті [4] зазначається, що використання такого методу, як трансформер (BERT), дозволяє значно покращити точність прогнозів і знижувати ймовірність фінансових збитків для підприємств. Спеціалізовані версії BERT, такі як FinBERT-Tone, спеціально розроблені для фінансових текстів, можуть класифікувати сентимент як позитивний, негативний або нейтральний, що допомагає інвесторам зрозуміти загальний настрій ринку та приймати рішення щодо інвестицій. Крім того, методи обробки природної мови (NLP) дозволяють аналізувати емоційний контекст новин та соціальних мереж, що допомагає оцінити ризики, пов'язані з негативними публікаціями про компанії. На основі аналізу сентименту новин та соціальних мереж можна надавати рекомендації щодо перебалансування інвестиційного портфеля, знижуючи ризики та підвищуючи ефективність інвестицій.

Не менш важливу роль відіграє ІІІ у процесах прогнозування фінансових показників. Використання сучасних моделей глибокого навчання дозволяє аналізувати великі масиви історичних даних, виявляти приховані закономірності та передбачати рух цін активів, а також можливі зміни економічних циклів. Моделювання ринкових трендів, засноване на алгоритмах ІІІ, забезпечує вищу точність прогнозів порівняно з традиційними методами фінансового аналізу. У дослідженні [5] акцентується увага на можливостях ІІІ щодо прогнозування фінансових показників та автоматизації аналітичних процесів, що сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємств.

Застосування ІІІ у фінансовій сфері має низку суттєвих переваг. Зокрема, це підвищення точності прогнозів, зниження витрат на аналітичні процеси, автоматизація рутинних операцій та підвищення швидкості обробки фінансової інформації. Разом із тим, існують і певні виклики, серед яких можна виокремити можливість алгоритмічних помилок, етичні питання, пов'язані з автоматизованим ухваленням рішень, а також необхідність контролю за роботою інтелектуальних систем. У роботі [6] досліджується використання ІІІ для автоматизації бухгалтерського обліку, аналізу фінансових показників та прогнозування майбутніх результатів, що свідчить про його потенціал у підвищенні ефективності фінансового управління.

Подальший розвиток ІІІ у фінансовій аналітиці передбачає впровадження гібридних моделей, що поєднують можливості традиційних методів аналізу та новітніх алгоритмів машинного навчання. Крім того, важливим напрямом є створення адаптивних алгоритмів, здатних швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури та працювати в умовах високої волатильності. Автори статті [7] зазначають значущість ІІІ у виявленні фінансових ризиків та його здатність сприяти розвитку фінансових інновацій. Комплексний аналіз впливу ІІІ на фінансову сферу представлено у роботі [8], де зазначається, що ІІІ є ключовим елементом сучасних фінансових технологій, визначаючи нові можливості для ефективного управління фінансами.

Отже, ІІІ значно змінює підходи до фінансового аналізу та прогнозування, сприяючи прискоренню процесів обробки даних і підвищенню

їх точності. Завдяки впровадженню ШІ зменшується рівень ризиків та покращується ефективність прийняття фінансових рішень, що дає змогу компаніям та фінансовим установам забезпечувати конкурентні переваги. Водночас, впровадження ШІ в фінансовий сектор вимагає ретельного регулювання та контролю за процесами, що включають використання алгоритмів для ухвалення рішень. Постійне вдосконалення та адаптація таких технологій є необхідними для забезпечення їх ефективної роботи та мінімізації потенційних помилок. Перспективи розвитку ШІ в фінансовій аналітиці включають не лише удосконалення існуючих інструментів прогнозування, а й інтеграцію нових гібридних моделей, що поєднують традиційні методи з інтелектуальними технологіями. Такий розвиток відкриває нові можливості для оптимізації інвестиційних стратегій та ефективного управління ризиками, що в свою чергу сприяє стабільному зростанню та розвитку фінансових ринків.

Список використаних джерел

1. Фаріон В., Гомотюк А., Назар Р., Турчин С. Використання штучного інтелекту для прогнозування фінансових показників у підприємствах різного масштабу. *Економічний аналіз*. Т. 34. № 2. 2024. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.327>.
2. Rongyuan Qin. The Construction of Corporate Financial Management Risk Model Based on XGBoost Algorithm. *Journal of Mathematics*. Volume 2022, Article ID 2043369. DOI: <https://doi.org/10.1155/2022/2043369>.
3. Leo Mercanti. LightGBM – AI Meets Finance: Algorithms Series. URL: <https://wire.insiderfinance.io/lightgbm-ai-meets-finance-algorithms-series-99be3d1f97f5> (дата звернення: 02.04.2025 р.).
4. Krishnakumar M. An Introduction to BERT And How To Use It. URL: https://wandb.ai/mukilan/BERT_Sentiment_Analysis/reports/An-Introductionto-BERT-And-How-To-Use-It--VmlldzoynTIyOTA1 (дата звернення: 02.04.2025 р.).
5. Фадєєва І. Г., Романишин В. О., Круш В. В. Вплив інтеграції штучного інтелекту на підвищення фінансової стійкості підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. № 10/2024. 2024. С. 6–13. DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-280-6-13.
6. Приймук, В. В. Впровадження штучного інтелекту у фінансову діяльність підприємства. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. № 1. 2023. С. 183–198. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2023.183-198>.
7. Бабенко-Левада В. Г., Чикалюк М. М., Ковернінська Ю. В. Вплив штучного інтелекту на інновації у фінансовому секторі України у 2024 році. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13992645>.
8. Фокін О. В. Вплив використання штучного інтелекту на фінансовий сектор. *Академічні візії*. Вип. 34/2024. 2024. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13354429>.

*Анастасія ВАСИЛЕНКО,
студентка спеціальності 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок
Науковий керівник – Вікторія КАЗАКОВА,
кандидат економічних наук,
викладач циклової комісії
економічно-математичних дисциплін і менеджменту
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Цифровізація або діджиталізація в банківській діяльності – це сукупність сучасних економічних, організаційно управлінських, інституційних інновацій в будь якій галузі банку, які пов'язані із розвитком цифрових технологій [1]. В умовах зростаючої конкуренції вона сприяє розширенню клієнтської бази, збільшенню частки ринку банківських послуг, зменшенню витрат, підвищенню фінансової стійкості та безпеки банку.

Попри те, що незалежність Україна здобула у 1991 році, вже у 1993 році було створено систему електронних платежів (СЕП) а протягом 1996-1998 рр. – національну платіжну систему із введенням нових технологій перерахування коштів на основі електронних платежів. Однак після цього ці новітні технології не були впроваджені у життя через економічні кризи.

Лише в 2013 р. Кабінет Міністрів України видав розпорядження «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні», яке було направлено на глибокий розвиток українського інформаційного суспільства в перспективі до 2020 р.

У 2015 році Національний банк України (НБУ) почав реалізовувати Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року для досягнення стійкого розвитку фінансового ринку, щоб лібералізувати фінансові ринки, стимулювати рівну конкуренцію, подолати наслідки економічної кризи та впорядкувати ринки.

Саме в цій програмі значна увага приділялась цифровізації банківської сфери, а саме таким складовим, як безготівкова економіка, розвиток ринку Fintech, використання новітніх ІТ технологій (електронний документообіг, система Bank ID, створення Центру оброблення та зберігання даних та електронний архів НБУ). У результаті 64% дій Комплексної програми 2020 було реалізовано повністю [5].

Цифровізація банківської системи в Україні зумовлена рядом ключових чинників. По-перше, сучасні клієнти очікують швидкого, зручного та безпечного доступу до послуг через мобільні додатки та онлайн-платформи. По-друге, цифрові технології дають змогу банкам оптимізувати операції,

знижувати витрати та підвищувати ефективність. Важливу роль відіграє розвиток фінансових технологій (FinTech), що створює конкуренцію та стимулює традиційні банки до впровадження інновацій [2]. Додатково держава сприяє цифровізації через підтримку безготівкової економіки та фінансової інклюзії [5]. Значний вплив мала пандемія COVID-19, яка стала каталізатором переходу на дистанційне обслуговування, а також повномасштабна війна, що спричинила потребу в забезпеченні стійкості банківської системи за допомогою цифрових рішень. У сукупності ці чинники формують умови, в яких цифрова трансформація банків стає необхідністю для збереження конкурентоспроможності та надання якісних послуг [7].

Одним із ключових напрямів цифровізації є розвиток дистанційного банківського обслуговування. Українські банки активно впроваджують онлайн-та мобільні додатки, такі як Приват24, Monobank та SenseSuperApp. Клієнти мають можливість відкривати рахунки, оформлювати кредити, здійснювати платежі та перекази без необхідності відвідувати відділення банку.

Другим напрямом є популяризація безготівкової економіки. Безконтактні оплати, оплата через смартфон (NFC, Google Pay, ApplePay), QR-коди, а також широке використання POS-терміналів сприяють зменшенню обігу готівки. Поширення електронних грошей і платіжних систем робить фінансові операції швидшими та безпечнішими.

Важливим аспектом цифровізації є впровадження концепції відкритого банкінгу (OpenBanking). Україна поступово наближається до європейських стандартів PSD2, дозволяючи фінтех-компаніям взаємодіяти з банками через API [2]. Це створює умови для розвитку нових фінансових сервісів, підвищення конкуренції та інноваційності.

Цифровізація також включає активне використання цифрових документів. Банки визнають електронні версії паспорта, ПН та інших документів через застосунок «Дія». Крім того, процес ідентифікації клієнтів суттєво спростився завдяки використанню сервісів BankID та Дія.Sign, що дозволяє підписувати документи онлайн.

Окрему роль у цифровізації відіграє трансформація діяльності Національного банку України [5]. НБУ впроваджує регуляторні платформи для фінтех-компаній, розглядає можливість запуску цифрової гривні (е-гривні), створює умови для онлайн-ліцензування фінансових установ і сприяє інноваціям у фінансовому секторі.

Одним з основних викликів цифровізації банківської системи є необхідність адаптуватися до швидкозмінного технологічного середовища. Інноваційні технології, такі як штучний інтелект, блокчейн, аналітика даних та Інтернет речей, вимагають від банків постійного оновлення своїх процесів та систем. Важливо мати ефективну стратегію цифрової трансформації, яка охоплює впровадження нових технологій та забезпечує їх сумісність з існуючими системами [7].

Наступним викликом є необхідність забезпечення кібербезпеки. Цифрові технології, хоча й принесли багато переваг, створюють нові загрози та

вразливості. Банки повинні приділити особливу увагу захисту клієнтських даних, запобіганню шахрайству та кібератакам. Важливо розробити ефективні стратегії кібербезпеки, вдосконалити системи ідентифікації та аутентифікації, та навчити персонал правильним кібергігієнічним практикам.

Ще одним викликом є людський фактор, який досі залишається критично важливим – це стосується як помилок працівників, так і внутрішніх шахрайських схем. Окрім того, цифрові рішення потребують високого рівня кіберзахисту, адже зростає ризик витоку персональних даних, атак на банківські системи та втрати конфіденційної інформації.

Також важливою складністю є необхідність адаптації клієнтів до нових форматів обслуговування. Частина населення (особливо старшого віку) має низький рівень цифрової грамотності, що ускладнює впровадження повністю дистанційних сервісів. У результаті, банки мають балансувати між інноваціями та доступністю для всіх категорій користувачів.

Однією з основних переваг цифровізації банківської системи є поліпшення клієнтського досвіду [6]. Завдяки впровадженню цифрових технологій, клієнти можуть отримати доступ до банківських послуг у будь-який час та з будь-якого пристрою. Мобільні додатки та онлайн-платформи дозволяють зручно та швидко здійснювати операції, перевіряти баланси, платити рахунки та здійснювати перекази коштів. Це робить банківські послуги більш доступними та зручними для клієнтів [2].

Іншою перевагою цифровізації є покращення ефективності та оптимізація банківських процесів [3]. Автоматизація рутинних операцій та впровадження інноваційних технологій допомагають зменшити час, зусилля та витрати на обслуговування клієнтів. Це дозволяє банкам швидше та ефективніше обробляти операції, зменшує ймовірність помилок та сприяє високій якості обслуговування.

Також важливо зазначити, що цифровізація створює нові можливості для розробки та надання інноваційних фінансових послуг [2]. Банки можуть впроваджувати розумні технології, такі як штучний інтелект та машинне навчання, для аналізу даних та підвищення точності прийняття рішень. Вони можуть створювати персоналізовані фінансові продукти та послуги, що відповідають унікальним потребам та пріоритетам кожного клієнта.

Отже, цифровізація відіграє ключову роль у трансформації банківської системи України, сприяючи підвищенню ефективності, прозорості та доступності фінансових послуг. Інноваційні технології, такі як штучний інтелект, BigData та блокчейн, відкривають нові можливості для оптимізації бізнес-процесів, персоналізації обслуговування та зміцнення довіри клієнтів. Водночас цифровізація супроводжується низкою викликів – від регуляторних обмежень і ризиків безпеки до необхідності адаптації населення до нових форматів банкінгу. Таким чином, успішна цифрова трансформація банківського сектору потребує зваженої стратегії, орієнтованої як на технологічний розвиток, так і на потреби клієнтів.

Список використаних джерел

1. Данік Н., Торлопов А. Вплив цифрової трансформації на банківський сектор України. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2024. №3(3). С. 95-103. URL : <https://isg-journal.com/isjmef/article/view/727/410>
2. Карлін М. І., Шматковська Т. О., Борисюк О. В. Банківські інновації в умовах формування цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 27. URL : https://www.academia.edu/84674286/БАНКІВСЬКІ_ІННОВАЦІЇ_В_УМОВАХ_ФОРМУВАННЯ_ЦИФРОВОЇ_ЕКОНОМІКИ
3. Король М. М., Парлаг С. В. Вплив цифровізації на банківську діяльність в Україні. *Економіка та держава*. 2020. № 9. С. 99-104.
4. Макарович В. К., Шебештень Е. Г., Сочка К. А. Вплив цифрової трансформації на традиційні банківські системи та їх адаптація до новітніх технологій. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. № 5. URL : <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/58/58>
5. НБУ та Мінцифри спільно працюють над цифровізацією банківської системи України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-ta-mintsifri-spilno-pratsyuyut-nad-tsifrovizatsiyeyu-bankivskoyi-sistemi-ukrayini>
6. Цифрова трансформація у банкінгу. URL : <https://blog.youcontrol.market/tsifrova-transformatsiia-u-bankinghu/>
7. Цифровізація банківської системи: виклики та переваги. URL : <https://denzadnem.com.ua/aktualno/150685>

Анастасія ГОРЕНКО,
студентка спеціальності 076 Підприємництво та торгівля,
Науковий керівник – Людмила ЄФІМЦЕВА,
доктор філософії з економіки,
доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності.
Економіко-правовий фаховий коледж
Київського кооперативного інституту бізнесу і права
(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛУ У СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЙ

У сучасних умовах жорсткої конкуренції, динамічного розвитку економіки та глобалізації рику управління персоналом постає одним із вирішальних факторів успішної діяльності будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності. Людські ресурси є основним капіталом, від якого залежить ефективність виробництва, якість обслуговування клієнтів та конкурентоспроможність підприємництва. Під управлінням персоналу заведено розуміти певний вид діяльності, який спрямований на керівництво людьми з метою реалізації проєктів суб'єкту бізнесу. При цьому максимальний акцент робиться на працю, досвід і таланти співробітників, а також на рівень їх задоволення від самої роботи.

Отже, управління персоналом – «це не про сувору регламентацію дій кожного з працівників, а про вміння взаємодіяти з ними: поважати, мотивувати й направляти їх роботу на благо компанії»[1, с. 2].

У контексті сучасних економічних реалій, зокрема глобальної пандемії, повномасштабної війни в Україні, цифрової трансформації, трудової міграції та адаптації до стандартів ЄС традиційні підходи до менеджменту персоналу вичерпують себе. Суб'єкти підприємницької діяльності змушені адаптуватися до нових викликів та ризиків що спричиняє низку проблем і потребує пошуку ефективних стратегій управління людським капіталом. На сучасному етапі діяльності суб'єктів підприємницької діяльності менеджмент персоналу охоплює процеси планування, підбору, адаптації, мотивації, розвитку, оцінки й утримання працівників з метою досягнення стратегічних цілей. Ефективна кадрова політика впливає як на досягнення цілей підприємництва, так і на підвищення рівня продуктивності праці.

Сучасний підхід до управління персоналом базується на визнанні працівника як активного ресурсу, інвестування в якого забезпечує підвищення ефективності бізнесу. Проте у процесі управління персоналом підприємці стикаються з низкою проблем, які мають організаційний та соціально-психологічний характер. Зокрема, ними є:

- по-перше, дефіцит кваліфікованої робочої сили. Керівники підприємств не можуть знайти висококваліфікованих працівників, з причини міграції молодих спеціалістів за кордон, слабкої системи профорієнтації та невідповідності програм освіти потребам ринку праці;
- по-друге, відсутність HR-стратегії. Більшість малих підприємств сприймають управління персоналом як суто операційну функцію. Вони не формують довгострокових HR-стратегій, не проводять аналізу задоволеності персоналу та не планують розвиток людського капіталу. Це призводить до неефективного використання трудових ресурсів;
- по-третє, недоліки у мотиваційній системі менеджменту персоналу. Зокрема, це матеріальний стимул (зарплата, бонуси), який без урахування нематеріальних чинників, таких як розвиток, гнучкий графік, кар'єрні перспективи, часто не дає очікуваного результату.

Окрім вищезазначеного, висока плинність кадрів постає однією з проблем менеджменту управління персоналу у суб'єктів підприємницької діяльності в умовах нових економічних реалій. Наслідком плинності кадрів є зростання витрат на найми, зниження ефективності праці, порушення командної роботи.

На нашу думку, основними причинами високої плинності кадрів у суб'єктів підприємницької діяльності в умовах нових економічних реалій є:

- відсутність перспектив та новітніх ідей;
- слабкий внутрішній PR;
- токсичне середовище в колективі;
- неефективні керівники середньої ланки.

Окрім цього, недосконалість підбору персоналу також є однією з проблем менеджменту управління персоналу у суб'єктів підприємницької діяльності в

сучасних умовах. У малому бізнесі часто немає HR-фахівців, тому підбір персоналу здійснюється інтуїтивно. Це призводить до помилкових рішень, прийом працівників без достатньої кваліфікації або невідповідності корпоративній культурі, що згодом викликає конфлікти й зниження продуктивності праці.

Також слід враховувати слабку цифровізацію HR-процесів. Багато підприємств досі використовують паперову документацію, таблиці Excel, телефонні дзвінки замість сучасних HRM-систем. У результаті відбувається втрата даних, неефективне планування, зростання витрат.

Також конфлікти та психологічна нестабільність у колективах постають однією з проблем менеджменту управління персоналу у суб'єктів підприємницької діяльності.

У нерозвиненій HR-системі часто ігноруються питання внутрішнього клімату, адаптації новачків, уникнення конфліктів. Працівники можуть відчувати психологічне виснаження, неповагу або несправедливе ставлення, що призводить до втрати мотивації та звільнень.

Для вирішення проблематики менеджменту управління персоналом у підприємницькій діяльності можна запропонувати низку практичних кроків.

Одним з основних кроків може бути розробка та впровадження ефективної кадрової політики, яка має базуватися на стратегічних цілях підприємства та відповідати сучасному напрямку ринку праці. Кадрова політика повинна чітко визначати принципи підбору, адаптації, розвитку, мотивації, а також передбачати механізми їх заохочення і професійного зростання. Стратегічне планування роботи з персоналом дозволить уникнути багатьох кризових ситуацій та знизити рівень небезпеки плинності кадрів.

Одним важливим етапів розв'язання проблем у сфері управління персоналом постає професійний підбір кадрів. Підприємцям варто використовувати сучасні методики оцінки кандидатів, враховуючи тестування, психологічні оцінки, кейсові завдання та структуровані співбесіди. При прийнятті рішення важливо звертати увагу не лише на технічну компетентність, а й на особисті якості, які впливають на ефективність взаємодії у колективі.

Важливим аспектом розв'язання проблем менеджменту управління персоналу у суб'єктів підприємницької діяльності в умовах нових економічних реалій постає відповідність корпоративній етиці підприємства, що сприяє формуванню згуртованого і дружнього колективу.

Окрім цього, необхідність постійного розвитку й навчання працівників також є одним із викликів для сучасного бізнесу. Підприємства, які інвестують у підвищення сучасного напрямку свого персоналу, отримують значну конкурентну перевагу. Важливо забезпечити безперервний потік розвитку, що дозволить не лише підвищити ефективність праці, а й зміцнювати лояльність співробітників. Конфлікти у колективі є невіддільною частиною будь-якої організаційної діяльності. Проте гарні навички уникнути конфлікт дозволяють не тільки мінімізувати їх негативний вплив, але й перетворити їх на джерело конструктивних змін.

Отже, вирішення проблематики менеджменту управління персоналу у суб'єктів підприємницької діяльності потребує системного та стратегічного підходу. Ефективна кадрова політика, професійний підбір та розвиток кадрів, впровадження мотивації, формування сильної корпоративної культури, застосування сучасних технологій та здатність до адаптації змін є ключовими факторами, що визначають успішність підприємства в умовах динамічного ринкового середовища.

Список використаних джерел

1. Колот А. М., Грішнова О. А. Управління персоналом. – Київ: КНЕУ, 2020. - 412 с.
2. Бєленький П. Ю. Управління персоналом: навч. посібник. – Київ, 2021. – 368 с.
3. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України – Режим доступу: (<https://dcz.gov.ua/>)
4. Гриньова В. М., Савченко О. І. Менеджмент персоналу: теорія і практика. – Харків: ФОП Панов А. М., 2021. – 356 с.
5. Козак Д. П., Скуратівський В. О. Сучасні проблеми управління персоналом у малому та середньому бізнесі: Економіка та держава. – 2023. – №3. – С. 78–81.
6. Розвиток HR-технологій в Україні: огляд та перспективи: Українська асоціація HR-фахівців. – 2023.(<https://hrpro.ua/>)
7. Ткаченко Т. І. Проблеми та перспективи управління персоналом у сучасних умовах: Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2022. – №78. – С. 103–110.

Анастасія ГОРЕНКО,
студентка спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
Науковий керівник – Анна КУЛИК,
викладач циклової комісії
обліково-фінансових та економічних дисциплін
Економіко-правовий фаховий коледж
Київського кооперативного інституту бізнесу і права
(м. Київ, Україна)

СПЕЦИФІКА СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Стратегічний менеджмент малих бізнес-структур становить собою комплексну систему управлінських підходів, спрямованих на забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємницьких одиниць, функціонування яких відбувається в умовах обмеженості ресурсної бази, значної турбулентності зовнішнього середовища та високого ступеня адаптивності внутрішніх процесів. Сучасні економічні реалії характеризуються посиленням глобалізаційних тенденцій, цифровою трансформацією бізнес-процесів та зростаючою невизначеністю ринкових умов, що зумовлює необхідність формування якісно нових підходів до стратегічного менеджменту малих підприємницьких структур.

Малий бізнес демонструє гнучкість та швидкість реагування на зміни економічного середовища, проте стикається з низкою викликів, пов'язаних з обмеженістю фінансових ресурсів, людського капіталу та методологічних інструментів управління. Диференціюючи специфіку стратегічного менеджменту суб'єктів малого бізнесу від корпоративного управління, варто виокремити кілька фундаментальних характеристик. Насамперед, організаційна структура малих підприємств вирізняється високим ступенем гнучкості та низьким рівнем формалізації, що дає змогу швидко адаптуватися до змінних умов ринкового середовища.

Управлінські рішення приймаються безпосередньо власниками бізнесу, які водночас виконують функції топ-менеджерів та оперативних керівників, що зумовлює персоналізацію стратегічного менеджменту та скорочення бюрократичних процедур. Процес планування характеризується короткостроковою орієнтацією та відсутністю складних прогностичних моделей, що відображається у переважанні тактичного та оперативного управління над стратегічним. Така специфіка обумовлюється насамперед обмеженістю ресурсів малого бізнесу, необхідністю концентрації на виживанні та забезпеченні поточної прибутковості бізнесу. Формування конкурентних переваг малого бізнесу базується на нішевій спеціалізації, персоналізованому підході до клієнтів та швидкості реагування на зміни ринкового середовища. [2, с. 97]

Маркетингова стратегія малих підприємств зосереджується на встановленні та підтримці довготривалих клієнтських відносин, формуванні унікальної торговельної пропозиції та максимальному задоволенні потреб цільових споживачів. Інноваційна діяльність малого бізнесу переважно спрямовується на адаптацію існуючих технологій та бізнес-моделей, удосконалення продуктів та послуг згідно з вимогами ринку, розвиток унікальних компетенцій для забезпечення конкурентоспроможності.

Водночас критичного значення набуває ефективне управління фінансовими ресурсами, пошук джерел фінансування розвитку та оптимізація витрат для забезпечення фінансової стійкості підприємства. Сучасний етап розвитку стратегічного менеджменту малого бізнесу характеризується впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують оптимізацію бізнес-процесів, розширення ринків збуту та підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур.

Цифрові платформи відкривають додаткові можливості для малого бізнесу, зокрема доступ до глобальних ринків, використання аналітичних інструментів для дослідження ринку, автоматизацію бізнес-процесів та впровадження інноваційних бізнес-моделей. Стратегія цифрової трансформації малого бізнесу передбачає розвиток електронної комерції, впровадження систем управління відносинами з клієнтами, використання соціальних мереж для просування товарів та послуг, розбудову цифрових каналів комунікації зі споживачами.

Стратегічне управління малим бізнесом нерозривно пов'язано з питаннями управління ризиками, які можуть становити критичну загрозу для функціонування підприємства внаслідок обмеженості фінансових резервів та нестабільності ринкових умов. Система управління ризиками малого бізнесу повинна включати ідентифікацію, оцінку та моніторинг потенційних загроз, розробку заходів щодо мінімізації негативних наслідків настання ризикових подій, формування альтернативних сценаріїв розвитку підприємства. Кадрова стратегія малого бізнесу спрямовується на формування компактної команди висококваліфікованих фахівців широкого профілю, здатних ефективно виконувати різноманітні функціональні обов'язки та швидко адаптуватися до змінних умов діяльності. Розвиток людського капіталу малого підприємства забезпечується через навчання персоналу, формування корпоративної культури, мотивацію та стимулювання професійного зростання співробітників. Менеджмент знань у малому бізнесі передбачає накопичення, систематизацію та ефективне використання інформації для прийняття управлінських рішень, розвитку ключових компетенцій та забезпечення конкурентних переваг підприємства.

Реалізація стратегічного управління суб'єктами малого бізнесу потребує впровадження механізмів моніторингу та контролю, які дозволяють оцінювати ефективність обраної стратегії, своєчасно виявляти відхилення від запланованих результатів та вносити коригування в управлінські рішення. Система збалансованих показників адаптована до потреб малого бізнесу може стати ефективним інструментом стратегічного контролю, дозволяючи оцінювати діяльність підприємства за кількома ключовими напрямками: фінансові результати, клієнтська складова, внутрішні бізнес-процеси, навчання та розвиток.

Міжнародна експансія суб'єктів малого бізнесу потребує особливого стратегічного підходу, врахування культурних, правових та економічних особливостей цільових ринків, розробки адаптованих маркетингових стратегій. Вихід на міжнародні ринки для малого бізнесу може реалізовуватися через експортні операції, створення спільних підприємств, франчайзинг, ліцензування, що дозволяє мінімізувати інвестиційні ризики та розподілити витрати на розвиток бізнесу. [3, с. 121]

Стратегічні альянси та мережеві структури стають поширеними формами організації малого бізнесу, дозволяючи компенсувати обмеженість ресурсів та посилити конкурентні позиції підприємств. Формування галузевих та регіональних кластерів створює синергетичний ефект для малого бізнесу, забезпечуючи доступ до спільних ресурсів, інформації, технологій, каналів збуту, що сприяє підвищенню інноваційної активності та конкурентоспроможності підприємств. Горизонтальна та вертикальна інтеграція малого бізнесу з великими корпораціями може стати ефективною стратегією розвитку, дозволяючи отримати доступ до фінансування, технологій, ринків збуту та управлінського досвіду.

Державна політика підтримки малого бізнесу визначає стратегічні орієнтири розвитку підприємств, створюючи інституційні, правові та економічні передумови для реалізації підприємницького потенціалу. Стратегічний менеджмент малого бізнесу має враховувати можливості використання державних програм підтримки, пільгового кредитування, податкових преференцій, грантового фінансування, що дозволяє оптимізувати ресурсне забезпечення розвитку підприємств та підвищити їх конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Боденчук Л., Ліганенко І. Малий і середній бізнес та цифрові платформи: можливості та загрози. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій. 2021. № 1(7). С. 4–13. DOI: <https://doi.org/10.32750/2021-0101>
2. Кириченко О. Управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням впровадження адаптивних стратегій розвитку підприємств, малого та середнього бізнесу в умовах цифрової трансформації. Вчені записки Університету «КРОК». 2023. № 4(72). С. 94–101. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-94-101>
3. Рекуненко І., Бондаренко А., Кобушко Я. Управління конкурентоспроможністю малих та середніх підприємств в ринкових умовах господарювання. Економіка та суспільство. 2023. № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-54>

Олена ДЕЛІЦОЙ,
студентка спеціальності 072 Фінанси,
банківська справа та страхування»
Науковий керівник – Світлана ДУШЕНКО,
викладач-методист фінансових дисциплін
Чернівецький фаховий коледж технологій та дизайну
(м. Чернівці, Україна)

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК УМОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Фінансова децентралізація є ключовим чинником забезпечення економічного розвитку територій, оскільки вона сприяє зміцненню фінансової незалежності місцевих бюджетів, розширенню податкової бази та ефективному використанню бюджетних ресурсів. Передача фінансових повноважень на місцевий рівень дозволяє територіальним громадам самостійно формувати та реалізовувати стратегії розвитку, що сприяє збільшенню рівня інвестицій, покращенню якості надання соціальних послуг та підвищенню загальної добробутності населення [1].

В умовах повномасштабної війни фінансова децентралізація набуває ще більшої актуальності, оскільки дозволяє громадам швидко реагувати на виклики, забезпечувати критичні потреби населення та підтримувати економіку на місцевому рівні. Посилення фінансової спроможності регіонів сприяє

ефективному відновленню інфраструктури, допомозі внутрішньо переміщеним особам, а також розвитку оборонного потенціалу країни. Самостійне управління фінансовими ресурсами дає можливість територіальним громадам не лише долати наслідки війни, а й закладати основу для післявоєнного відновлення та економічного зростання.

Забезпечення рівномірного розподілу фінансових ресурсів між регіонами є ключовим аспектом фінансової децентралізації. Це дозволяє уникнути дисбалансів у розвитку територіальних громад і забезпечити рівні можливості для всіх регіонів [7, с. 50].

Завдяки фінансовій децентралізації громади отримують можливість ефективніше управляти своїми фінансовими ресурсами, що позитивно впливає на якість життя населення. Крім цього, розширення фінансової автономії дозволяє місцевим громадам швидко реагувати на економічні зміни, що забезпечує їхню стабільність у довгостроковій перспективі [3, с. 159].

Одним з основних аспектів впливу фінансової децентралізації є зростання доходів місцевих бюджетів. Передача фінансових повноважень на місцевий рівень дозволяє територіальним громадам формувати стабільну фінансову базу для забезпечення регіонального розвитку. Це також сприяє підвищенню інвестиційної привабливості регіонів, оскільки фінансова самостійність громад створює передумови для залучення нових інвесторів [4, с. 190].

Фінансова децентралізація сприяє модернізації інфраструктури регіонів, що включає будівництво доріг, розвиток соціальної сфери та покращення комунальних послуг. Покращення інфраструктури стимулює розвиток малого та середнього бізнесу, що створює нові робочі місця та підвищує рівень зайнятості населення [5, с. 45].

Ще одним важливим ефектом фінансової децентралізації є зниження рівня соціально-економічних диспропорцій між регіонами. Передача фінансових ресурсів на місцевий рівень дозволяє збалансувати рівень розвитку територій, що сприяє зменшенню розриву між містами та сільською місцевістю. Важливим завданням фінансової децентралізації є створення рівних можливостей для розвитку всіх територіальних громад, незалежно від того де вони розташовані.

Фінансова децентралізація також покращує якість надання публічних послуг. Місцеві органи влади, маючи більше фінансових ресурсів, можуть оперативніше реагувати на потреби громади, що підвищує рівень задоволеності населення. Ефективне використання фінансових ресурсів дозволяє розширювати доступність медичних, освітніх і соціальних послуг.

Переваги фінансової децентралізації наведені у рис.1.

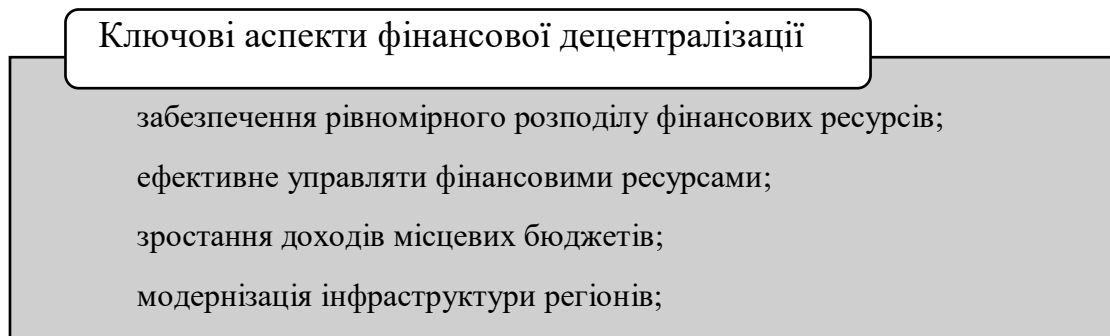

Рис.1. Переваги фінансової децентралізації

Узагальнено автором відповідно до [2,3,4,5].

З метою вивчення впливу фінансової децентралізації на збільшення фінансової автономії бюджетів місцевого самоврядування проведений аналіз бюджету Волоківської сільської територіальної громади Чернівецької області за 2022-2024 роки за фактичними даними щодо його виконання [7].

Основні показники бюджету Волоківської сільської територіальної громади наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні показники бюджету Волоківської сільської територіальної громади

Назва показника	2022 рік, тис.грн	2023 рік, тис.грн.	2024 рік, тис.грн.	Відхилення, тис.грн		
				2023/2022	2024/2023	2024/2022
1	2	3	4	5	6	7
1.Доходи	47 543,9	66 433,0	74 797,1	18 889,1	8 364,1	27 253,2
2.Видатки	42 783,6	58 040,7	68 497,1	15 257,1	1 456,4	25 713,5
3.Профіцит бюджету	4 760,3	8 392,3	6 299,9	3 632	-2 092,4	15 39,6

Розраховано автором відповідно до [7].

Відповідно до даних розрахунків можна зробити висновок, що доходи у 2024 році порівняно із 2022 роком збільшилися на 27 253,2 млн грн або 57,32%. Видатки у 2024 році порівняно із 2022 роком збільшилися на 25 713,5 млн грн або 60,10%. Протягом трьох років спостерігається профіцит бюджету, що вказує на стабільне економічне становище Волоківської сільської територіальної громади. Фінансові показники бюджету Волоківської сільської територіальної громади у 2022 – 2024 роках демонструють загальну тенденцію до зростання доходів, що сприяє покращенню фінансової стійкості.

Досліджуючи вплив фінансової децентралізації на бюджет сільської територіальної громади, розраховують показники фінансової спроможності, фінансової автономії та ефективності місцевого бюджету (таблиця 2).

Таблиця 2

Показники впливу фінансової децентралізації на бюджет Волоківської сільської територіальної громади

Назва показника	Формула розрахунку	2022 рік, %	2023 рік, %	2024 рік, %
1	2	3	4	5
Показники фінансової спроможності бюджету				
Коефіцієнт дотаційності	Офіційні трансферти / Доходи бюджету	28 233,4/ 47 543,9 = 59,38	34 538,9/ 66 433,0 = 51,72	33 758,4/ 74 797,1 = 44,21
Коефіцієнт загальної податкової стійкості	Податкові надходження / Видатки бюджету	17 936,3/ 42 783,6 = 0,42	26 091,5/ 58 040,7 = 0,45	37 584,9/ 68 497,1 0,55
Показники фінансової автономії бюджету				
Коефіцієнт бюджетної залежності	Офіційні трансферти / (Видатки бюджету + Офіційні трансферти)	28 233,4/ (42 783,6 + 28 233,4) = 0,40	34 538,9/ (58 040,7 + 34 538,9) = 0,37	33 758,4/ (68 497,1 + 33 758,4) = 0,33
Коефіцієнт стійкості доходної бази	Доходи бюджету / Видатки бюджету	47 543,9/ 42 783,6 = 1,11	66 433,0/ 58 040,7 = 1,14	74 797,1/ 68 497,1 = 1,09
Показники ефективності бюджету				
Коефіцієнт бюджетної результативності	Доходи бюджету / Кількість населення в громаді	47 543,9/ 6976 = 6,82	66 433,0/ 6976 = 9,52	74 797,1/ 6976 = 10,72
Коефіцієнт бюджетної забезпеченості	Видатки бюджету / Кількість населення в громаді	42 783,6/ 6976 = 6,13	58 040,7/ 6976 = 8,32	68 497,1/ 6976 = 9,82
Коефіцієнт стабільності доходної частини бюджету	Податкові надходження / Офіційні трансферти	17 936,3/ 28 233,4 = 0,64	26 091,5/ 34 538,9 = 0,76	37 584,9/ 33 758,4 = 1,11

Розраховано автором відповідно до [7].

Аналіз показників впливу фінансової децентралізації на бюджет Волоківської сільської територіальної громади за 2022 - 2023 роки свідчить про

фінансову самодостатність та автономію бюджету територіальної громади. Показники ефективності бюджету, показують позитивне значення.

Щорічне зростання коефіцієнта стабільності доходної частини бюджету демонструє меншу залежність бюджету Волоківської територіальної громади від офіційних трансфертів від органів державного управління, що в свою чергу ще раз підтверджує позитивний вплив фінансової децентралізації на бюджет громади.

Збільшення власних доходів громад є ключовим чинником фінансової незалежності та стабільного розвитку місцевих бюджетів. Для досягнення цієї мети необхідно стимулювати економічну активність, сприяти розвитку підприємництва та залучати нових платників податків. Громади мають використовувати всі можливі механізми для легалізації бізнесу, що дозволить збільшити податкові надходження [2].

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України №2456-VI від 05.03.2025 р.
2. Келеберда Т., Далик В., Бабій С., Ярмус С., Злотогурський К. Інноваційні методи вдосконалення фінансування територіальних громад у післявоєнний період. Академічні візії, 2023. URL: <https://academyvision.org/index.php/av/article/view/589> (дата звернення: 10.03.2025)
3. Логвіновська С., Маринов Д. Інституційні зміни органів місцевого самоврядування в процесі фінансової децентралізації в Україні. Інфраструктура ринку. 2022. № 65. С. 157—161.
4. Медловська Н., Яценко О. Теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні. Наукові перспективи. 2023. № 10 (40). С. 185—199.
5. Петленко Ю. В., Міланченко В. Фінансова децентралізація як напрямок підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2020. № 4 (211). С. 39—47.
6. Пугай Ю. Особливості сутності поняття "фінансова децентралізація": бібліометричний аналіз, детермінанти регіональної ідентичності. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1974>
7. Офіційний сайт порталу Openbudget. URL: <https://openbudget.gov.ua>

Кіра ЄРОФЕЙОВА,
студентка спеціальності 071 Облік і оподаткування
Науковий керівник – Ольга КОНОВАЛОВА,
викладач-методист
циклової комісії товарознавчо-комерційних дисциплін
Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж харчових технологій та підприємництва
Дніпровського державного технічного університету»
(м. Кам'янське, Україна)

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА РОЛЬ КЕРІВНИКА В ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЯХ

Економічні реалії постійно змінюються, і це створює справжні виклики для менеджменту на всіх рівнях. Будь-які поняття й уявлення про управління завжди видозмінюються з часом. Якщо раніше було актуально поняття начальника відділу або підрозділу, то зараз ми все частіше бачимо позиції керівників напрямків, тімлідів. Цьому багато в чому сприяють західні тенденції й тренди.

Сьогодні спостерігаємо, як мінігаджети замінюють великі комп'ютери, технологічні процеси переймають функції, котрі раніше виконувала людина, а інтернет, минаючи географічні кордони та часові обмеження, дедалі більше охоплює світ. Щороку кількість користувачів всесвітньої мережі зростає, доступнішими стають і інформація, і швидкість, з якою її можна отримати.

Сучасний керівник повинен бути не тільки гарним організатором, що вміє вчасно налагодити виробництво і збут нових товарів і послуг, але і знати тонкощі сучасного законодавства, бути глибоко ерудованою, високо культурною людиною, що володіє внутрішньою самостійністю, сміливістю, здатністю створити команду одностайців, що надихає і веде їх за собою, а також володіти основами науки управління [1].

Зростання ролі керівника в сучасних економічних реаліях – це справді важливий аспект. Ця роль трансформується під впливом багатьох факторів.

1. Лідерство замість адміністрування. У нестабільному середовищі від керівника все більше очікують не просто контролю та розподілу завдань, а насамперед лідерства. Здатність надихати команду, вести за собою в умовах невизначеності, формувати спільне бачення майбутнього стає критично важливою.

2. Стратегічне мислення та передбачення. Економічні коливання вимагають від керівника вміння аналізувати тренди, прогнозувати потенційні ризики та можливості, а також розробляти гнучкі стратегії, які можна швидко адаптувати до змін.

3. Комунікація та емпатія. В часи невизначеності зростає потреба в прозорій та ефективній комунікації. Керівник має вміти чітко доносити інформацію до команди, підтримувати емоційний стан співробітників, проявляти емпатію та розуміти їхні тривоги.

4. Прийняття рішень в умовах невизначеності. Швидкість змін вимагає від керівника здатності надзвичайно оперативно приймати обґрунтовані рішення, навіть за браку повної інформації. Це включає в себе вміння зважувати ризики, довіряти своїй інтуїції та брати на себе відповідальність.

5. Розвиток команди та делегування. В умовах зростаючої складності завдань керівник вже не може бути експертом у всьому. Тому вміння ефективно делегувати повноваження, розвивати потенціал своїх співробітників та формувати сильну, самостійну команду стає ключовим.

6. Адаптивність та навчання. Сучасний керівник має бути готовим до постійного навчання та розвитку, освоєння нових інструментів та підходів до управління, а також заохочувати до цього свою команду [3].

Саме вплив цифрових трансформацій на роль керівника – це надзвичайно актуальна та багатогранна тема.

В сучасних економічних умовах керівник виступає, як візіонер цифрової стратегії. Цифрова трансформація вимагає від керівника не просто розуміння нових технологій, а й здатності формувати чітке бачення того, як ці технології можуть змінити бізнес-модель, операційні процеси та взаємодію з клієнтами. Він стає головним драйвером цих змін.

В умовах інтеграції різноманітних цифрових інструментів та платформ, керівник повинен мати стратегічне мислення, щоб забезпечити їхню ефективну взаємодію та створити цілісну цифрову екосистему компанії. Впровадження цифрових технологій часто супроводжується опором з боку співробітників. Керівник має бути лідером змін, вміти переконувати, мотивувати команду та долати інерцію, руйнуючи застарілі підходи.

Більшість сучасних компаній, підприємств, організацій мають значний обсяг електронного документообігу. Величезні обсяги даних, які генеруються цифровими системами, вимагають від керівника вміння їх аналізувати, виявляти закономірності та приймати обґрунтовані рішення на основі цих даних, а не лише на інтуїції. Позитивним є те, що цифрова трансформація стирає межі між IT-відділом та іншими бізнес-підрозділами. Керівник повинен виступати в ролі комунікатора та посередника, забезпечуючи взаєморозуміння та ефективну співпрацю між цими функціями [2].

В умовах зростання кіберзагроз та питань етики використання штучного інтелекту та великих за обсягом даних, керівник несе відповідальність за забезпечення безпеки інформації та дотримання етичних принципів у цифровій діяльності компанії.

Цифрові технології розвиваються надзвичайно високими темпами. Саме тому керівник повинен демонструвати готовність до постійного навчання, освоєння нових інструментів та підходів, а також заохочувати до цього свою команду.

Сучасний світ складно уявити без цифрових технологій і різноманітних гаджетів, що не лише слугують інструментом для досягнення певних цілей, а є продовженням пам'яті, думок, дій людини. У нинішніх реаліях вимоги до керівників подвійні. Ми живемо у світі, в якому дуже широка доступність

інформації. Цифрова епоха вимагає від керівника не просто адаптації, а й активного розвитку цілого ряду нових навичок (табл. 1).

Таблиця 1 – Навички керівника для роботи в умовах цифрових трансформацій

<i>Навичка</i>	<i>Характеристика</i>
1. Цифрова грамотність та технологічна обізнаність	Вміння розуміти основні цифрові технології, їхні можливості та обмеження, використовувати базові цифрові інструменти для комунікації, аналізу та управління.
2. Аналітичне мислення та вміння працювати з даними	Вміння ставити правильні запитання до даних, інтерпретувати результати аналізу та приймати обґрунтовані рішення на їх основі
3. Стратегічне мислення в цифровому контексті	Вміння бачити можливості, які відкривають нові технології, прогнозувати їхній вплив на ринок та конкуренцію, а також формувати гнучкі та адаптивні плани розвитку.
4. Комунікація та співпраця в цифровому середовищі	Здатність ефективно комунікувати з командою та іншими стейкхолдерами, використовуючи різноманітні цифрові канали та інструменти, налагоджувати співпрацю в розподілених командах та використовувати онлайн-платформи для спільної роботи.
5. Гнучкість та адаптивність	Відкритість до нових ідей, швидка адаптація до змін, вміння навчатися на помилках та заохочувати гнучкість у своїй команді.
6. Лідерство в умовах цифрової трансформації	Сильні лідерські якості: вміння надихати, мотивувати, долати опір та вести команду за собою в нове цифрове майбутнє.
7. Етичне лідерство в цифровому просторі	Усвідомлення потенційних ризиків та відповідальний підхід до використання цифрових технологій, забезпечуючи прозорість, безпеку та захист даних.
8. Орієнтація на клієнта в цифровому світі	Заохочування використання даних для покращення клієнтського досвіду та побудови довгострокових відносин.

Список використаних джерел

1. Лідерство та комунікації в організації : навчальний посібник / упорядники: Н. Я. Михаліцька, М. Р. Яцик. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 512 с.
2. Федулова С. О. Сучасні стратегії лідерства: міжнародний аспект : навч. посіб. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2023. 80 с.

Софія КОЗАЧОК,
студентка спеціальності 073 Менеджмент
Науковий керівник – Оксана ДОСИН,
викладач циклової комісії економічних дисциплін
Відокремлений структурний підрозділ
«Івано-Франківський фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування»
(м. Івано-Франківськ, Україна)

СТАЛИЙ РОЗВИТОК: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У воєнно-економічних умовах сьогодення тема сталого розвитку в Україні досягає високої актуальності, особливо розвиток смартизації та діджиталізації.

Економічний простір нашої держави швидко змінюється, питання суті та форми інтеграції українських підприємств в нову епоху вимагають додаткового вивчення, а також використання можливостей та запобігання ризикам сьогодення.

Стратегія сталого розвитку будь-якої країни – це результат накопичення знань різних історичних епох, кожна з яких збагачувалась своїми досягненнями та визначала конкретний предмет дослідження. Кожен наступний крок у розвитку стратегії сталого розвитку був неможливим без попереднього, бо без переосмислення знань минулого через нові економічні реалії неможливо створити щось нове про світ 21 століття.

Україна перша європейська держава, яка занурилась у воєнно-економічну кризу, і відповідно проблеми породжують у людині здібності, які необхідні для їх подолання. Це можливість для українських економістів створити нову парадигму розвитку світової економіки. Україна ще в 2019 році взяла за основу стратегію сталого розвитку, в основу якого покладено указ президента України В. Зеленського «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [1], в якому визначено, що метою Стратегії є досягнення сталого розвитку в Україні через забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості, охороні довкілля та підвищенні якості життя громадян.

Воєнна інтервенція Російської федерації у бік України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, викликала суттєві загрози сталого розвитку в нашій державі. В умовах війни були знищені важливі інфраструктурні об'єкти та підприємства важкої промисловості, які давали великі валютні прибутки державі, також були зруйновані житлові комплекси, важливі об'єкти культурної

спадщини, об'єкти соціальної сфери та комунальні підприємства в багатьох містах і селищах України. Економіка втратила значну частку потенціалу створення доданої вартості та отримала суттєві структурні зміни.

Різно змінилась кількість економічно активного населення. Близько 3 мільйонів українців виїхало за кордон, мільйони громадян перемістилися до західної України або знаходяться в зоні бойових дій. Зупинено рух авіаційного, морського транспорту, залізничний рух – під обмеженням на території ведення бойових дій. Через бойові дії та логістичні обмеження виникла неможливість для ведення бізнесу. Як наслідок, скоротився обсяг національного виробництва, відбулась втрата персоналу, втрата ринків збуту, падіння рівня життя населення, мають місце значні екологічні втрати.

Також мобілізація резервів, товарні запаси необхідно поповнювати, не є безмежними й харчові та грошові запаси людей.

Тому необхідно відкоригувати стратегію сталого розвитку України в умовах воєнного стану, хоча це може породжувати нові проблеми і складнощі. Можемо проаналізувати приклад «економічного дива» 20 століття в Японії, яка зробила соціальний та економічний стрибок після воєнних дій на її території [2].

Як бачимо, з боку держави почали відбуватися зміни в напрямку створення та впровадження нових державних програм, внесення відповідних змін у законодавство для підтримки економічної сфери, зокрема: скасовано вимоги щодо отримання ліцензій та дозволів на більшість видів діяльності, що полегшило умови створення й ведення бізнесу; лібералізація трудових відносин в контексті спрощення процесу звільнення й скорочення працівників, звільнення працедавців від відповідальності за затримку заробітної плати у разі знаходження підприємства у зоні бойових дій; внесення змін до податкового кодексу та інше.

Разом з тим, є певні перешкоди, що заважають підприємствам відновити та розвивати бізнес, а саме: відсутність достатньої кількості платоспроможних підприємств на внутрішньому ринку, не прогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку, відсутність достатнього капіталу, відсутність необхідного обладнання [3].

В цих умовах найбільш важливими напрямками подолання труднощів та загроз розвитку української економіки є наступні:

- забезпечення споживання населення, оскільки споживання, задоволення необхідних потреб, є і метою, і свого роду двигуном для економіки. В цьому плані український уряд здійснює важливу підтримку рівня доходів населення через збільшення виплат військовим, особам, що вимушено втратили роботу. Забезпеченню платоспроможності населення також сприяє безперебійна робота банківських установ, обслуговування не тільки за допомогою готівки, а й банківських карток; адаптація підприємництва до діяльності в умовах воєнного часу та стимулювання бізнесу;

- зовнішньоекономічні зв'язки охоплюють ембарго на торгівлю товарами з росії та потребують активної регуляторної діяльності з іншими країнами відповідно до воєнного стану та потреб української економіки;

- збереження людського потенціалу є важливою умовою функціонування економіки, як в умовах воєнного стану, так і в період відновлення в післявоєнний період. Збільшення робочих місць, надання можливості роботи на дистанційній основі, працевлаштування людей різних професій серед тимчасово переселених осіб у сфері виробництва товарів, сільського господарства, торгівлі, будівництва, відновлювальних робіт чи у сфері послуг, культури тощо – все це стримує вплив людей з країни;

- ефективне використання гуманітарної підтримки та допомоги міжнародних партнерів на підтримку економіки.

Отже, через війну зі сторони РФ, Україна зараз перебуває у важкому економічному становищі. Держава повинна взаємодіяти із вітчизняним бізнесом у напрямку створення програм підтримки малого та середнього бізнесу, реалізації тендерних пропозицій, надання мікрогрантів для бізнесу, наповнення бюджету, допомоги у релокації підприємств, формування оптимальної моделі системи оподаткування, вирішення проблем з логістикою для подолання кризових явищ. Використання можливостей підтримки економіки в умовах воєнного періоду буде створювати основи її відновлення в повоєнний період та подальшого виконання завдань стратегії сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019> (дата звернення: 06.05.2025)

2. Японське економічне диво: URL: <https://nashformat.ua/pdf-preview/yaponske-ekonomichne-dyvo.-yak-profesijna-vlada-ta-biznes-zbuduvaly-providnu-ekonomiku-svitu-709511?srsId=AfmBOoogPore4t4HVKay-YywVul5H4qvgb9nZtNCEiFu-u80Eg1vtTJB> (дата звернення: 06.05.2025)

3. Підтримка бізнесу в умовах війни. Дія.Бізнес. Головна сторінка. URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime> (дата звернення: 06.05.2025)

Марія КРИВОШЛИК, Олександр МУХАЙ,
студенти спеціальності 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок
Науковий керівник – Людмила КОШУЛЬКО,
викладач-методист
циклової комісії фінансово-економічних дисциплін
Фаховий коледж зварювання та електроніки імені Є. О. Патона
(м. Дніпро, Україна)

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ У 2025 РОЦІ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРЕВАГИ

В сучасних умовах дослідження процесу формування інвестиційного клімату в Україні стає все дедалі актуальнішим, бо на даний момент держава найбільше потребує додаткового залучення інвестицій для відновлення економіки, що була підірвана повномасштабним вторгненням РФ.

Формування інвестиційного клімату є складним процесом, що охоплює політичні, економічні та соціальні аспекти. На нього впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори, які в сукупності визначають ступінь привабливості країни для потенційних інвесторів.

Головним політичним аспектом для будь-якої країни є політична стабільність. Коли політична ситуація є передбачуваною та керованою, інвестори відчують, що існує менше ризиків для їх діяльності.

Значним чинником також є макроекономічна політика держави. Стабільний курс на підтримку бізнесу, передбачуваність податкової системи та сприяння інноваціям створюють умови для розвитку підприємництва та залучення капіталу. Офіційні джерела вказують на те, що уряд працює над регуляцією, цифровізацією державних послуг і забезпеченням рівного доступу до ресурсів, що значно покращує бізнес-середовище.

Важливим соціальним аспектом, що робить державу менш привабливою для іноземних інвесторів, є постійна міграція населення всередині країни та за кордон, що спричиняє зменшення людських ресурсів як в окремих регіонах, так і в усій країні.

В економічній сфері одним з негативних аспектів є тіньова економіка, що також вказує інвесторам на наявність доволі серйозних проблем в Україні.

Але, незважаючи на ці негативні аспекти, згідно з результатами дослідження «Індекс інвестиційної привабливості України», проведеного Європейською Бізнес Асоціацією серед 80 директорів найбільших міжнародних та українських компаній, інтегральний показник Індексу у 2024 році зріс до 2,49 балів із 5 можливих. Навіть попри війну оцінки інвестиційного клімату є вищими, ніж у довоєнному 2013 році. [6]

Серед основних факторів, що позитивно вплинули на інвестиційну привабливість України у 2024 році, респонденти відзначили надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, скасування мит і квот на

український експорт, транспортний безвіз з ЄС, значний прогрес у цифровізації державних послуг та приєднання України до об'єднаної енергосистеми ЄС. [4]

Наразі найбільше інвестують в Україну вітчизняні компанії та іноземні фірми, що працюють на вітчизняному ринку. Згідно з аналітичним матеріалом Міністерства економіки України, у 2024 р. загальний обсяг прямих іноземних інвестицій становив 3,8 млрд доларів США, з яких 55% спрямовано на розвиток промислових підприємств та компаній, що займаються гуртовою та роздрібною торгівлею. [6, 1]

У 2024 році Євросоюз дав старт ініціативі, яка може принести десятки мільярдів іноземних інвестицій в українську економіку. Але далеко не кожна іноземна компанія готова інвестувати в Україну, на що є достатня кількість причин:

1. Повномасштабна війна з РФ, яка призводить до руйнування інфраструктури, втрат людських ресурсів, енергетичних криз, ризиків кібератак та постійної нестабільності.
2. Корупція, неефективна судова система, бюрократичні перешкоди, що спричиняє недовіру інвесторів до держави;
3. Постійні зміни законодавства, в тому числі податкового;
4. Існування тіньової економіки;
5. Обмеження валютних операцій. [6]

Попри обмежені можливості держави щодо впливу на більшість із зазначених проблем, реальними та актуальними залишаються перспективи впровадження судової реформи й ініціювання системної боротьби з корупцією.

Але Україні все ж таки є що запропонувати західним інвесторам: одним із найпривабливіших секторів для інвестицій залишається агропромисловий. Значний потенціал має й ІТ-сектор.

До того ж з 2023 року набрав чинності закон «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні», який розроблений з метою стимулювання залучення в економіку України стратегічних інвесторів, підвищення інвестиційної привабливості України, створення нових високооплачуваних робочих місць, а також зростання конкурентоспроможності економіки через запровадження державної підтримки великих інвестиційних проєктів. [2, 5]

Законом передбачено надання державних гарантій щодо незмінності законодавства протягом 15 років, щодо відшкодування збитків, завданих державними органами, а також надання великих та доволі привабливих пільг, що діють впродовж 5 років. [5]

Важливим механізмом залучення інвестицій є індустриальні парки – одна з найкращих форм ведення бізнесу та дієвий інструмент стимулювання промислового виробництва. Зараз в Україні існує близько 100 індустриальних парків, що вже є гарною основою для розгортання бізнесу інвесторів. [3]

Не менш важливим є стан ринку праці. Навіть незважаючи на міграції, наявність кваліфікованої та відносно недорогої робочої сили залишається однією з конкурентних переваг України. Уряд також продовжує стимулювати

професійно-технічну освіту, щоб краще задовольняти потреби економіки: у 2024 році підготовку пройшли майже 100 тис. осіб у межах програм професійної адаптації, що фінансуються за рахунок державного та місцевого бюджетів. [7]

Отже, в Україні наразі є велика кількість проблем, що негативно впливають на інвестиційну привабливість країни та потребують якнайшвидшого розв'язання, але в той же ж час держава має гарну основу та немалу кількість переваг, що в подальшому можуть стимулювати притік іноземних інвесторів. У разі оперативного вирішення ключових проблем, Україна вже невдовзі отримає можливість залучити значний обсяг інвестицій та забезпечити динамічне економічне зростання.

Список використаних джерел

1. Вовк Р. Чистий приплив іноземних інвестицій в Україну у 2024 році досягнув \$3,8 млрд. *Finway*: веб-сайт. URL: https://finway.com.ua/chystyj-pryplyv-inozemnyh-investytsij-ukrayinu/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 04.05.2025).
2. Залучення інвестицій у громаду: механізми, приклади і практичні поради. *Громадський простір*: веб-сайт. URL: https://www.prostir.ua/?library=zaluchennya-investytsij-u-hromadu-mehanizmu-prykłady-i-praktychni-porady#_ftn6 (дата звернення: 01.05.2025).
3. Мінекономіки оновило каталог індустриальних парків. *AgroPortal*: веб-сайт. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/minekonomiki-onovilo-katalog-industrialnih-parkiv> (дата звернення: 04.05.2025).
4. Подоляк Л. Інвестиційний клімат України 2025: виклики та сподівання. *Українські національні новини*: веб-сайт. URL: <https://unn.ua/news/investytsiinyi-klimat-ukrainy-2025-vyklyku-ta-spodivannia> (дата звернення: 01.05.2025).
5. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 11.12.2024 р. № 1116-IX. *Офіційний портал Верховної Ради України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>.
6. Шабельников А. Інвестиційний клімат в Україні: виклики та перспективи 2025 року. *Національна асоціація адвокатів України*: веб-сайт. URL: <https://unba.org.ua/publications/9914-investicijnij-klimat-v-ukraini-viklyki-ta-perspektivi-2025-roku.html> (дата звернення: 01.05.2025).
7. Янішевська Ю. Майже 100 000 українців у 2024 році опанували нову професію – Мінекономіки. *Ми-Україна*: веб-сайт. URL: <https://weukraine.tv/novyny/majzhe-100-000-ukrajintsiv-u-2024-rotsi-opanuvati-novu-profesiju-minekonomiki/> (дата звернення: 04.05.2025).

Вікторія ЛОБОДЮК,
студентка спеціальності 071 Облік і оподаткування
Науковий керівник – Неля БОВКУН,
викладач-методист,
викладач циклової комісії обліково-фінансових
та економічних дисциплін
Відокремлений структурний підрозділ
«Уманський фаховий коледж технологій та бізнесу
Уманського національного університету садівництва»
(м. Умань, Україна)

КРАУДФАНДИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ ЗАЛУЧЕННЯ КАПІТАЛУ

Сучасний світ фінансів переживає революційні зміни, і краудфандинг виступає одним із найбільш помітних явищ у цій трансформації. Громадське фінансування, яке набирає популярності, стало новим способом отримання коштів для стартапів, соціальних проєктів та багатьох інших ініціатив. Цей інноваційний метод не лише змінює підходи до залучення коштів, але й формує нові стратегії в управлінні ресурсами [5].

Краудфандинг – це інструмент залучення капіталу від великої кількості осіб для фінансування нових проєктів і бізнесу. Краудфандинг-платформи в інтернеті об'єднують інвесторів і підприємців, надаючи першим можливість вкладати гроші й отримувати винагороду, або ж просто підтримувати цінну ідею, а другим – доступ до альтернативного фінансування.

Як видно з визначення, автори ідей, засновники стартапів або власники бізнесу публікують інформацію про свій проєкт на спеціальних майданчиках, а індивідуальні інвестори можуть прийняти рішення долучитися до конкретного проєкту фінансово. Тож ключовими перевагами краудфандингу для компанії чи підприємця є доступ до великої та різноманітної групи інвесторів, і можливість отримати фінансування, альтернативне банківському кредиту, за простою процедурою. Для інвесторів, у свою чергу, краудфандинг дозволяє вкладати кошти в перспективні (або благодійні) проєкти, з можливістю отримати частку в бізнесі, фінансову чи нефінансову винагороду, частину майбутніх доходів.

Залежно від цілей компанії виділяють декілька видів краудфандингу:

- **благодійний:** використовується для некомерційних проєктів, благодійники не отримують за свої пожертви нічого;
- **за винагороду:** винагородою інвесторам може бути як якийсь подарунок, так і довгостроковий доступ до товару чи послуги компанії;
- **кредитний або Peer-to-Peer (P2P):** по факту, це позика з подальшим отриманням додаткових відсотків інвесторами;
- **на основі капіталу:** можливість інвестору придбати частку в капіталі компанії.

Найвідомішими у світі краудфандинговими платформами є Indiegogo, Kickstarter, GoFundMe, Patreon, SeedInvest Technology [2].

В Україні за період повномасштабної війни найбільшу популярність здобув благодійний краудфандинг. Українці навчилися спрямовувати гнів, стрес і хвилювання на матеріальну підтримку збройних сил і людей, що найбільше постраждали від агресії росії.

Проте в нашій державі існує потреба в краудфандингу як альтернативному інструменті фінансування стартапів та малого бізнесу. Але законодавчої бази для цього наразі немає. На думку Руслана Магомедова, голови Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, на виконання євроімплементації Комісія разом з НБУ буде розробляти відповідний законопроект на основі європейської директиви.

Прийняття закону, що регулюватиме краудфандинг, однозначно дозволить залучити більше інвесторів та донорів, що в свою чергу відкриє можливості для підприємців, винахідників та благодійних організацій. Для подальшого активного розвитку краудфандингу в Україні надзвичайно необхідне законодавче поле, що скерує діяльність таких платформ у правову площину та забезпечить необхідний рівень безпеки всіх зацікавлених сторін. [4, с. 180]

Існуючі українські краудфандингові платформи не заборонені і можуть функціонувати. Наразі вони працюють в рамках загальних норм законодавства. Проекти зазвичай розміщують на спеціально створеній краудфандинговій платформі, вебсайті чи фейсбук сторінці автора проєкту. Юридичне оформлення такої платформи передбачає оформлення правил платформи, укладення договору між краудфандинговою платформою та автором проєкту, укладення договору між краудфандинговою платформою та користувачем, укладення договору здійснення приймання платежів, укладення угоди про конфіденційність, а в разі спрямованості на європейський ринок – GDPR комплаєнс. Автори проєктів, в залежності від типу краудфандингу, реєструють юридичну особу і виступають як її представники або як фізичні особи-підприємці. Щодо оподаткування, оскільки внески від інвесторів не є доходом автора проєкту, їх потрібно розглядати як «дарунки» в розумінні Податкового Кодексу України, і такі дарунки підлягають оподаткуванню за ставкою 5% вартості будь-якого подарунка від резидента та 18% від нерезидента, а також військовий збір за ставкою 1,5%.

Отож наявність чіткого закону щодо діяльності краудфандингу дозволить захистити права інтелектуальної власності та зробить більш гнучкими ставки оподаткування отриманих коштів, а також надасть вагомий поштовх для розвитку українських стартапів.

Формат співпраці, що пропонує краудфандинг, коли люди добровільно об'єднуються і спільно направляють гроші чи інші ресурси на підтримку зусиль інших людей або організацій, може бути дуже дієвим у післявоєнному відновленні українського бізнесу. Краудфандингові платформи дозволятимуть малому та середньому бізнесу презентувати свої бізнес-плани широкій

аудиторії та отримати мікрофінансову підтримку до 50 тисяч доларів в обмін на винагороду у вигляді акцій чи продукту для інвесторів. Перевагою є те, що краудфандинг – це не тільки фінансування, а й нетворкінг. Учасники краудфандингової платформи зацікавлені в успішності бізнесу, тому виступатимуть активним промоутером перспективних продуктів. Бізнесу ж варто будувати зрозумілу комунікацію, привертати увагу медіа та встановлювати обґрунтовані маркетингові цілі.

Для власників бізнесу, які не бажають продавати акції своєї компанії або не матимуть відповідного продукту, який можна запропонувати в якості винагороди, існує краудфандинг на основі боргових зобов'язань. Він дозволяє малому і середньому бізнесу отримувати позики серед інвесторів, оминаючи складнощі з традиційним банківським фінансуванням. Таким чином, бізнес зможе отримати фінансування у кредит і підвищити зацікавленість інвестора у вигляді сплати відсотків за користування капіталом [1, с.253].

Краудфандинг відкриває доступ до фінансування для широкої громадськості, дозволяючи кожному стати інвестором і підтримати проекти, що їх цікавлять. Масове фінансування створює можливості для колективного залучення інвестицій і ресурсів, які раніше були доступні лише великим підприємствам чи заможним інвесторам. Це не лише демократизує світ бізнесу, але й сприяє розвитку колективності як важливого елемента сучасної економіки. Громадськість сьогодні має змогу активно впливати на ринок через своїх представників. Краудфандинг стимулює інновації, адже проекти можуть бути реалізовані без потреби у традиційних формах фінансування. Цей метод стає все більш популярним серед підприємців, які шукають ефективні способи залучення капіталу та реалізації своїх ідей. У цій статті ми розглянемо основні аспекти краудфандингу як сучасного методу залучення інвестицій та його вплив на розвиток економіки в цілому.

Отже, варто зазначити, що ринок краудфандингу в Україні дуже перспективний. Але для подальшого активного розвитку життєво необхідне законодавче поле. У разі прийняття відповідного закону краудфандинг може стати затребуваним інструментом фінансування стартапів та бізнесу, а також сприяти післявоєнній відбудові України. [3, с.40]

Список використаних джерел

1. Діамандіс П. Котлер. С. Переможець: як досягти колосального успіху і вплинути на світ. Київ: К. Fund, 2016. С. 253.
2. Ковальова А. Ю. Підходи до створення успішного стартапу: світовий досвід. URL: http://confcontact.com/2014_02_meshko/37_Kovalyova.htm.
3. Марченко О. С. Соціально-економічні умови та проблеми розвитку краудфандингу в Україні. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Економічна теорія № 2 (17) 2014. С. 37-46.
4. Петрушенко Ю., Дудкін О. Краудфандинг як інноваційний інструмент фінансування проектів соціально-економічного розвитку. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2014. № 1. С. 172–182
5. Пікуль В. С. Що таке стартап? URL: http://3222.ua/article/scho_take_startap.htm

*Діана МАНЖОС,
студентка спеціальності 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок
Науковий керівник – Вікторія КАЗАКОВА,
кандидат економічних наук,
викладач циклової комісії
економічно-математичних дисциплін і менеджменту
Фаховий коледж «Універсум»
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ПОДАТКІВ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОГО І МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В умовах воєнного стану податки набувають найважливішого значення, виступаючи ключовим інструментом формування як державного, так і місцевих бюджетів. Актуальність дослідження зумовлена нагальною потребою держави у фінансовому забезпеченні під час війни та потенціалом податкової системи у мобілізації необхідних ресурсів.

Для розуміння сучасної ролі податків корисно звернутися до історичного контексту. Перші згадки про податки сягають XVIII ст. до н.е. за часів вавилонського царя Хаммурапі, чий кодекс заклав основи податкової системи, включаючи оподаткування доходів землевласників і ремісників у грошовій та натуральній формах, а також поділ на державні та місцеві збори. Згодом, першу наукову концепцію оподаткування сформулював Адам Сміт у XVIII ст., розглядаючи податок як ознаку волі платника та визначивши основні принципи оподаткування у праці «Дослідження про природу і причини багатства народів», які зберігають актуальність і сьогодні [1; 2].

Податки є фундаментальною основою наповнення державного та місцевих бюджетів, забезпечуючи фінансування розширеного відтворення, важливих видаткових статей та реалізацію державних функцій. Концентрація податкових надходжень на центральному рівні має політичне та соціально-економічне значення, спрямовуючи ресурси на пріоритетні загальнодержавні заходи, насамперед оборону. Водночас місцеві податки забезпечують фінансування першочергових потреб територіальних громад. Розмежування податків між рівнями бюджету є важливим інструментом ефективного управління коштами та реалізації єдиної фінансово-економічної політики в країні.

Аналіз наукових досліджень щодо ролі податків у формуванні та наповненні державного й місцевого бюджетів під час військового стану, а також розкриття подальших можливостей формування податкових доходів визначили актуальність та своєчасність дослідження.

Враховуючи актуальність теми дослідження, значення податків у формуванні державного і місцевого бюджетів в умовах воєнного стану

потребує ґрунтовного визначення завдань та вивчення основних напрямів регулювання, що надають можливість державі впливати на розвиток стратегічних галузей виробництва шляхом надання податкових пільг, зниження податкових ставок та здійснення контролю за дотриманням податкового законодавства, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати до бюджетів податків, зборів та інших обов'язкових платежів до державних цільових фондів, встановлених законодавством України.

Аналіз наукових публікацій останніх років свідчить про значну увагу дослідників до ролі податків у формуванні бюджетів під час воєнної агресії. Так, Анна Галабурда наголошує на переорієнтації урядових завдань на обороноздатність та соціальну підтримку, а також на постійному вивченні ефективності податкового механізму [3].

Професор З. Гбур підкреслює зменшення податкових надходжень з початку повномасштабної війни та важливість аналізу податкових пільг, пошуку додаткових джерел фінансування та спрощення умов ведення бізнесу [4].

Науковці А. Р. Дуб та Т. В. Мединська прогнозують зростання місцевих податкових надходжень у короткостроковій перспективі, але застерігають щодо негативних наслідків тривалих воєнних дій [6].

Питанням наповнення бюджетів під час війни також приділяли увагу В. П. Горин, П. В. Була, В. С. Чорноус [5]. Крім того, було прийнято низку законодавчих актів, спрямованих на пом'якшення оподаткування на період воєнного стану та після його завершення [8].

Також чимала кількість змін в законодавчих актах у спрямуванні пом'якшенню оподаткування на період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану та у тридцятиденний строк після його припинення [6].

Відповідно до ухваленої урядом Постанови від 11.03.2022 №252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» [7], визначено особливості формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану.

Концентрація податків на центральному рівні має важливе політичне та соціально-економічне значення, оскільки фінансові ресурси, що надходять до державного бюджету, спрямовуються на першочергові заходи, що здійснюються на рівні держави, а податки, що надходять до місцевих бюджетів, – на пріоритетні заходи місцевого рівня.

Такий критерій розмежування податків дає можливість ефективно управляти коштами державного та місцевих бюджетів проводити єдину загальнодержавну фінансово-економічну політику в країні.

Управління бюджетними ресурсами в умовах військового стану має певні особливості, які значно, відрізняються від умов в мирний період.

В умовах війни вкрай важливим є питання розподілу бюджетних коштів для належного забезпечення ЗСУ, відновлення зруйнованих об'єктів критичної інфраструктури, інвестування інших життєво важливих заходів для оборони України.

Отже, пройшовши складний шлях становлення, розвитку і трансформації, податки відіграють найважливішу роль у формуванні державного та місцевого бюджету та є їх основою. Вони залишаються всебічно результативним інструментом впровадження державної політики з питань збереження економічної активності, гальмування падіння найважливіших галузей виробництва та соціального розвитку в умовах воєнного стану.

Завдяки такому інструменту як податки, країна має можливість фінансування пріоритетних витратних статей бюджету, здійснює свої функції, досягає стратегічних цілей національного розвитку економіки.

Таким чином виникає необхідність подальшого дослідження даної теми з метою удосконалення і приведення податкової системи у відповідність до сучасних соціально-економічних і політичних потреб держави.

Список використаних джерел

1. Волохова І.С., Дубовик О.Ю., Слатвінська М.О. Податкова системат: навч. посіб. за заг. ред. І.С. Волохової, О.Ю. Дубовик. Харків : Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
2. Хачатурян В.Х. Історія податків та оподаткування України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №4. С. 121-124.
3. Галабурда А.С. Податкова політика в умовах воєнного стану. *Економічний вісник університету*. 2022. Вип. 54. С. 123-130.
4. Гбур З. Податкова політика України в умовах воєнного стану. *Інвестиції : практика та досвід*. 2023. №9. С. 127-132.
5. Горин В.П., Була П.В., Чорноус В.С. Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалії, безпекові виклики та перспективи подолання. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2024. №18. С. 23-31.
6. Дуб А.Р., Мединська Т.В. Податкова політика в умовах війни та її вплив на формування доходів місцевих бюджетів. *Проблеми економіки*. 2022. №4. С. 214-221.
7. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 №252. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text>
8. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 №2120-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

Софія МАРИНИЧ,
студентка спеціальності 051 Економіка
Науковий керівник – Мар'яна ЧОВГАНІН,
викладач-методист
Відокремлений структурний підрозділ
«Закарпатський лісотехнічний фаховий коледж
Національного лісотехнічного університету України»
(м. Хуст, Україна)

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ ДО УМОВ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Сучасні умови значно впливають на розвиток управлінських практик, вимагаючи від керівників адаптивності та швидкої реакції на зміни. Особливо яскраво ці виклики проявляються під час кризових ситуацій, таких як військові конфлікти, які змушують бізнес переглядати свої стратегії та ухвалювати нестандартні рішення. Війна радикально трансформує економічне середовище, ускладнюючи діяльність підприємств і створюючи логістичні та фінансові труднощі.

У таких умовах управління стає вирішальним чинником для виживання та розвитку бізнесу. Воно має швидко реагувати на зміни, розробляти антикризові стратегії та впроваджувати інноваційні технології, що дозволяють зменшити ризики та підвищити ефективність управлінських процесів. Ключовими аспектами стають гнучкість, швидкість ухвалення рішень та ефективна комунікація між усіма зацікавленими сторонами.

Основні виклики для управління в умовах війни – військовий конфлікт, що створює безліч проблем для управлінських команд, які потребують термінового вирішення основних викликів:

- руйнування інфраструктури та логістичні виклики. Військові дії викликають знищення виробничих потужностей, складів та транспортних маршрутів, що ускладнює постачання сировини, продукції та матеріалів.
- Нестача кваліфікованих кадрів. Значна частина працездатного населення змушена змінювати місце проживання або брати участь у бойових діях, що призводить до дефіциту робочої сили та втрати кваліфікованих спеціалістів.
- Нестабільність фінансової системи. Інфляція, коливання валют та обмежений доступ до кредитних ресурсів ускладнюють ведення бізнесу, змушуючи підприємства шукати альтернативні джерела фінансування та зменшувати витрати.
- Зміна споживчих пріоритетів. Під час військових дій населення зосереджується на товарах першої необхідності, що змушує компанії адаптувати свою продукцію або змінювати маркетингові стратегії.

- Ризики для інвесторів. Нестабільна економічна та політична ситуація знижує привабливість країни для інвестицій.

У відповідь на виклики воєнного часу підприємства впроваджують нові підходи до управління:

- Релокація та диверсифікація виробництва. Компанії переміщують свої потужності у безпечні регіони та змінюють формати діяльності, щоб уникнути значних втрат.
- Гнучке планування та антикризове управління. Використання адаптивних стратегій, сценарного планування та технологій швидкого реагування допомагає мінімізувати ризики та оперативно приймати управлінські рішення.
- Цифровізація бізнесу. Впровадження онлайн-платформ, автоматизованих систем управління та дистанційної роботи дозволяє підтримувати ефективність бізнесу навіть у складних умовах.
- Розширення міжнародних зв'язків. Вихід на зовнішні ринки, пошук нових партнерів та залучення міжнародних інвесторів допомагає компенсувати втрати від скорочення внутрішнього ринку.
- Підтримка працівників. Забезпечення гідних умов праці, психологічної підтримки та програм адаптації дозволяє зменшити стрес та підвищити мотивацію персоналу.
- Корпоративна соціальна відповідальність. Підприємства активно долучаються до гуманітарних ініціатив, допомагають військовим та цивільному населенню, що зміцнює їхній авторитет у суспільстві.

Отже, управління бізнесом в умовах воєнного конфлікту є складним завданням, яке потребує нестандартних підходів та гнучких рішень. Використання антикризових стратегій, цифрових технологій, розширення міжнародної співпраці та підтримка персоналу дозволяють підприємствам адаптуватися до нестабільного середовища та забезпечити подальший розвиток. У майбутньому саме ті компанії, які швидко адаптуються до змін та впроваджують інноваційні методи управління, матимуть конкурентну перевагу та можливість зберегти свою ринкову позицію навіть у найскладніших умовах.

Список використаних джерел

1. URL:https://lvet.edu.ua/images/step/2024/10/18/11/Novitni_paradyhmy_menedzhmentu_v_umovakh_voyennoho_stanu.pdf
2. URL:http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44954/1/ZBIRNIK_31_05_2022.pdf
3. URL:<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2480/2399>
4. URL:<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3828/3748/>

*Дарія МИКИТИНЕЦЬ,
студентка спеціальності 051 Економіка
Науковий керівник – Мар'яна ЧОВГАНИН,
викладач-методист
Відокремлений структурний підрозділ
«Закарпатський лісотехнічний фаховий коледж
Національного лісотехнічного університету України»
(м. Хуст, Україна)*

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Фінансова система України відіграє ключову роль у забезпеченні економічного розвитку країни. Однак, в умовах сучасних викликів, таких як війна, економічна нестабільність та глобальні кризи, ефективність її функціонування зазнає значних випробувань. До структури фінансової системи України входять: центральний банк, комерційні банки та інші фінансово-кредитні установи та організації. Вона має низку проблем та викликів, найбільші з яких :

- Низький рівень фінансової стабільності. Україна після кризи 2008 року та після подій 2014 року, коли відбулася анексія Криму та війни на сході України, а також початку війни 2022 року, опинилася під дуже сильним тиском валютних перепадів та інфляції, що стали основними проблемами бізнесу й рівня життя населення.
- Нестабільність на валютному ринку. Курс гривні протягом останніх років відзначався високою волатильністю, що позначилося на довірі до національної валюти та фінансових ринків у цілому. Постійний тиск зовнішніх факторів, зокрема міжнародних санкцій та економічної блокади, робить Україну чутливою до валютних коливань.
- Низький рівень фінансової грамотності населення. Українська держава не володіє досить глибокими знаннями про основи фінансового планування, інвестування, страхування та пенсійного забезпечення. Це не забезпечує можливості особистого фінансового розвитку та знижує загальну ефективність фінансової системи.
- Протидія відмивання коштів та корупція. Корупційні ризики фінансово-банківського сектора демонструють дії пов'язані з фінансовими потоками, які шкодять економічному зростанню та міжнародній довірі до фінансової системи України.

Ситуація банківської системи, що є однією з основних у фінансовій системі країни теж зазнала негативного впливу під дією зовнішніх та внутрішніх факторів. Є ряд суттєвих проблем з якими стикаються комерційні банки [2]:

- Низька капіталізація банків. Більшість українських банків мають низький рівень капіталізації, обмежуючи їх здатність займатися масштабною

кредитною діяльністю, фінансувати більшість проєктів та забезпечувати економічну стабільність.

- Порушення ліквідності та високий рівень нечинних кредитів. Після фінансової кризи 2014 року в Україні, та початку війни з РФ 2022 року – залишилось багато банків із високим рівнем несплачених кредитів. Це скорочує довіру до банківського сектора та сповільнює кредитування реального сектора економіки.
- Зовнішній борг і іноземна кредиторська залежність. Українські банки в великій мірі залежать від іноземних інвесторів та кредиторів. Благодійна фінансова допомога з боку Міжнародного фонду відновлення та інших іноземних організацій є джерелом підтримки фінансової стабільності, але при цьому також створені певні обмеження для внутрішньої економічної політики. Відтік капіталу з України відбувається після політичних та економічних нестабільностей.
- Українська фондова ринкова база недостатньо розвинена, і вона не виконує свою функцію як ефективний механізм залучення капіталу для бізнесу. Ринок зобов'язань та акцій України недостатньо глибокий і розвинений, що створює труднощі для залучення довгострокових інвестицій. Відсутність прозорих і стабільних регулювань на фондовому ринку, а також високий рівень корупції сприяють тому, що багато потенційних інвесторів відмовляються від участі на українському ринку.

Удосконалення фінансової системи України має ґрунтуватися на зміцненні фінансової самодостатності її інститутів, забезпеченні фінансової безпеки, фінансовій інтеграції України у світове співтовариство через активізацію її участі в діяльності міжнародних фінансових організацій на рівних з іншими країнами правах [1, с. 73]. Удосконалення фінансової системи України можливе через вирішення комплексу таких дій:

- чіткий розподіл фінансових ресурсів між центральними та регіональними органами влади як на стадії їх формування, так і у процесі їх використання;
- розширення функцій, прав і можливостей регіонів з підвищенням їх відповідальності за результати діяльності;
- перегляд витратної частини бюджету (зокрема, відмова від фінансування більшої частини виробничого сектора, особливо за тими напрямками, де є зацікавленість приватного капіталу);
- перегляд політики надання субсидій у напрямку їх скорочення, за винятком пріоритетних галузей (наприклад, сільського господарства);
- формування необхідних централізованих резервів для їх використання замість залучення емісійних кредитів; чітка організація діяльності державного казначейства з метою контролю за надходженням коштів та їх цільовим використанням.
- необхідність активно працювати над підвищенням рівня фінансової грамотності серед населення, проводити кампанії з навчання основам фінансового управління, інвестування та податкового планування.

- забезпечення розвитку банківської системи, з метою виплати довгострокових кредитів та здійснення фінансування проєктів, зміцнення капіталізації банків та підвищення контролю за непрацюючими кредитами.
- удосконалення інвестиційного середовища, для залучення інвестицій, що створюють сприятливі умови для іноземних інвесторів, бізнес-проєктів та стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу.
- досягнення стійкості національної грошової одиниці, що стає можливим при позитивному сальдо між доходами та витратами країни на зовнішньому ринку.

Отже, фінансова система є тією рушійною силою, яка забезпечує життя держави та підтримує розвиток усіх сфер та ланок господарства країни. Дуже важливою є побудова політики у галузі державних фінансів з обов'язковим урахуванням специфіки відповідного етапу соціально-економічного розвитку країни. Саме тому варто працювати над її удосконаленням, аби Україну визнали як надійного партнера, що допомогло б зайняти гідне місце на світовій економічній арені [3, с. 103].

Список використаних джерел

1. Мейш А. В., Лисак О. М. Перспективи розвитку фінансової системи: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/16-14.pdf>
2. Проблеми ефективності функціонування фінансової системи: <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/download/488/1104/>
3. Проблеми розвитку фінансової системи України - Наукові журнали Національного Авіаційного Університету: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/16716/24021>
4. Проблеми розвитку фінансової системи України та шляхи її вирішення: <https://vseosvita.ua/library/embed/01001ops-8832.doc.html>
5. Правові проблеми функціонування фінансової системи України в період дії воєнного стану: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/07/27.pdf>

Альона СОЛОП,
студентка групи К24-12
Науковий керівник – Тетяна ВАБІЛЕВА,
викладач циклової комісії бухгалтерського обліку
Вище професійне училище № 17
(м. Дніпро, Україна)

БЕЗПЕКА В КРИПТОВАЛЮТІ

Криптовалюта останніми роками привертає дедалі більше уваги, бо в порівнянні з традиційними платіжними системами має багато переваг. Це і конфіденційність фінансових операцій, і захист від інфляції, і швидкість та низька вартість транзакцій [6]. Тож, все більше громадян з усього світу готові

інвестувати великі кошти у цей актив. Але, все це викликає і все більше занепокоєння з приводу безпеки криптовалюти, бо зростаюча популярність сприяє і тому, що зловмисники вигадують нові способи атак і шахрайств у цій сфері.

Так як же захистити свою криптовалюту, щоб вона не потрапила до рук шахраїв? Наразі важко знайти найбезпечнішу криптовалюту, але існують перевірені заходи, які допоможуть підвищити захист будь-якої з них.

По-перше, власники криптовалют, або навіть майбутні власники, повинні розуміти, що криптоекосистема – децентралізована, тому в ній немає єдиної організації, яка займається безпекою[6]. Отже, від дій самих користувачів-власників залежить, чи безпечна криптовалюта для зберігання та використання. Саме тому власники криптоактивів самі повинні бути націлені на дотримання правил безпеки, стежити за своїми акаунтами та користуватися всіма можливими засобами захисту.

По-друге, основним елементом забезпечення безпеки криптовалютних транзакцій є *приватний ключ*. Приватний ключ – це своєрідний цифровий підпис, який підтверджує право власності на конкретні криптовалюти та дозволяє користувачеві підписувати і відправляти транзакції. Тому саме його збереження та захист від стороннього доступу є критично важливим для безпеки користувачів криптовалют. Тож зрозуміло що його повинно зберігати в секреті і для цього існують різні способи.

Найбезпечнішим, на сьогодні, способом зберігання приватних ключей є *апаратні гаманці* (Hardware Wallets) [1]. Їх ще називають «холодні сховища», «холодні гаманці» або «офлайн гаманці» Апаратні гаманці – це фізичні пристрої, що зберігають приватні ключі офлайн. Вони підключаються до комп'ютера аналогічно USB-накопичувачу. Для доступу до крипто-коштів потрібне фізичне підтвердження дій, тобто натискання певних кнопок на пристрої – введення PIN-код. Завдяки цьому апаратні гаманці забезпечують максимальний захист. Зараз на сайтах українських інтернет-магазинах ви легко придбаєте апаратний гаманець для криптовалют. До того ж асортимент постійно оновлюється. Тож вибір за вами.

Менш безпечними, ніж апаратні криптогаманці, але більш зручними у використанні є *програмні гаманці* (Software Wallets), або їх ще називають «гарячі(онлайн) гаманці». Програмний гаманець – це спеціальний додаток, який дозволяє користувачам керувати своїми цифровими активами: надсилати або отримувати криптовалюту, відстежувати свій баланс і історію транзакцій у реальному часі. Цей додаток може бути встановлено на смартфон, планшет, комп'ютер, аналогічно до онлайн-банкінгу (наприклад Приват24). Але, ви повинні пам'ятати, що програмні гаманці не відповідають за зберігання криптовалюти, бо криптоактиви зберігаються в блокчейні. Ці програмні гаманці лише зберігають ключі, які дають доступ до блокчейну, і спрощують управління криптовалютами для користувачів. Більшість програмних гаманців безкоштовні, або мають мінімальну комісію. Але не слід забувати, що програмні гаманці для роботи вимагають підключення до Інтернету і більшість

функцій недоступні офлайн. А це робить ваш гаманець вразливим до хакерських атак, шкідливих програм та інших онлайн-загроз.

Третій і найпростіший спосіб зберігання приватних ключів від вашого криптогаманця це *паперовий гаманець* (Paper Wallets). Паперовий гаманець – це фізично надрукований на папері приватний ключ. Приватний ключ у паперовому гаманці – це випадковий код, який розблоковує ваші кошти. Створити власний паперовий криптовалютний гаманець досить просто. Потрібно скористатися спеціальними сайтами-інтеграторами для формування ключів. Список таких сервісів можна вільно знайти в мережі. Далі відкрити обраний сервіс і слідувати наданим на ньому вказівкам. Візуально паперовий криптогаманець виглядає так.

QR коди – це зашифровані ключі доступу. Саме в них міститься необхідна інформація: приватний ключ для доступу до криптовалюти і публічна адреса для транзакцій з іншими користувачами. Із недоліків паперових криптогаманців хочу зазначити, що ви не можете використовувати один паперовий гаманець для кількох криптовалют, оскільки кожен гаманець пов'язаний з окремим блокчейном. І це вимагає унікального гаманця для кожної вашої криптовалюти. До того ж, варто пам'ятати, що повне або часткове спотворення інформації на папері може призвести до відсутності доступу до гаманця. Тому всім рекомендують зробити кілька дублікатів. З розповсюдженням крипто валюти це не надає зручності, бо зберігати по декілька екземплярів і так по кожній криптовалюті окремо не є зручним. Але для тих хто довіряє фізичному, власному зберіганню цей засіб і існує. Бо ваші кошти не вкрадуть хакери, тільки хіба що вони проникнуть у ваш будинок і викрадуть папери з ключами.

По-третє, щоб захистити свою криптовалюту треба дотримуватись хоча б елементарної кібергігієни та розпізнавати шахрайські методи соціальної інженерії. Зловмисники все частіше вдаються до методів *фішингу* (Phishing), створюючи підроблені вебсайти або електронні листи, що виглядають як офіційні ресурси криптовалютних бірж або гаманців. Тим самим вони намагаються змусити користувачів ввести свої облікові дані або приватні ключі, що дозволить злочинцям отримати доступ до крипто гаманців[3].

Не менш розповсюдженою шахрайською формою також є *вішинг* (Vishing): – це форма фітінгу, але через телефонні дзвінки. Зловмисник може представитися співробітником криптовалютної біржі або працівником служби підтримки гаманця і попросити жертву поділитися особистими даними, такими як паролі або приватні ключі, під виглядом безпеки акаунту або підтвердження транзакції [4].

Крім того соціальна інженерія часто застосовується для створення фальшивих інвестиційних можливостей. Зловмисники навіть можуть організовувати кампанії, які виглядають як реальні криптовалютні проекти, обіцяючи високі прибутки, щоб заманити інвесторів і отримати їхні гроші або приватні ключі. Зловмисники все більше використовують платформи, такі як

Telegram, Twitter, або Facebook, щоб поширювати фальшиві пропозиції, псевдоніми чи навіть запитувати у користувачів приватні дані під виглядом підтримки або обміну криптовалютами. Тож, будьте обачними, перевіряйте джерела повідомлень, не переходьте за підозрілими посиланнями, не розголошуйте приватні ключі або паролі.

Нажаль не все у безпеці вашого криптогаманця буде залежити від вас. Адже зломи криптовалютних бірж та обмінників стали одним з основних способів втрати активів [2]. Але очікується, що в майбутньому нові методи захисту, такі як мультипідпис та вдосконалені системи аутентифікації, забезпечать вищий рівень захисту від шахрайства та злому [5].

Список використаних джерел

1. Bansal, S., & Dabas, K. (2020). Secure Cryptocurrency Systems: A Survey of Blockchain Security. *International Journal of Computer Applications*, 178(9), 25-34.
2. Böhme, R., Christin, N., Edelman, B., & Moore, T. (2015). Bitcoin: Economics, technology, and governance. *Journal of Economic Perspectives*, 29(2), 213–238
3. Cohn, A. (2019). Phishing and Security Risks in Cryptocurrency. *Cybersecurity Journal*, 8(4), 100-112.
4. Dabbish, L., & Sasse, M. A. (2011). Social Engineering in Online Transactions. *Journal of Cybersecurity Studies*, 3(2), 77-88
5. Dai, W., & Li, Z. (2022). Enhancing Blockchain Security through Cryptographic Innovations. *Journal of Cryptography*, 15(3), 181-195.
6. Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. [online] Available at: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
7. Tapscott, D., & Tapscott, A. (2016). *Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin and Other Cryptocurrencies is Changing the World*. Penguin
8. Yermack, D. (2013). Is Bitcoin a real currency? An economic appraisal. *Handbook of Digital Currency*, 31-44.
9. Zohar, O. (2018). Cryptocurrency Regulation and the Future of Digital Currencies. *Journal of Financial Regulation*, 7(2), 125-137.
10. Глава кіберполіції Олександр Гринчак: Через криптовалюту проходить більшість злочинних операцій. <https://cyberpolice.gov.ua/news/glava-kiberpolicziyi-oleksandr-grynchak-cherez-kryptovalyutu-proxodyt-bilshist-zlochynnykh-operaczij-395/>
11. Гладких Д. М. Біткоїн та інші криптовалюти: ризики та перспективи використання в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2018. 21 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-05/Glakh_bitcoin-34ba8.pdf
12. Грищенко А. О. Криміналістичний аналіз використання електронних грошей у злочинній діяльності. Одеса, 2018. 35 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/items/a1eadfaf-494e-477f-8f0b-f9f7883fda4e>
13. Дорохіна Ю. А. Електронні гроші та криптовалюти як предмет злочинів проти власності. Вісник кримінологічної асоціації України. 2016. № 3. С. 46-55
14. Карапетян О., Білинський В. Злочинні технології збагачення з використанням криптовалют та особливості їх розслідування. Актуальні проблеми правознавства: зб. наук. праць юридич. факульт. Тернопільського нац. економ. ун-ту. 2018. Вип. 2 (14). С. 115-120.
15. Козій В. Відповідальність за незаконне заволодіння криптовалютою в Україні. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2018. № 2. С. 69-82.
16. Проценко К. Р., Скоробогатова Н. Є. Потенційні переваги та ризики використання технології блокчейн. Нові форми грошей та фінансових активів: становлення, перспективи,

ризика: тези І Міжнар. наук.-практ. конф. (29 листоп. 2017 р.). Київ: КНЕУ, 2018. С. 161-164.
URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/news/zbir2018.pdf

17. Шинкаренко В. О. Ризики та зв'язки з криптоактивами, які вимагають моніторингу: Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в цифровій економіці: матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених (Київ, 23 берез. 2020 р.). Дніпро, 2020. С. 324-327.

Марія ТРИФАН,
студентка спеціальності 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок
Науковий керівник – Ірина РЯБЧЕНКО,
кандидат економічних наук
Відокремлений структурний підрозділ
«Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж
Сумського державного університету»
(м. Конотоп, Україна)

ВИКЛИКИ УПРАВЛІННЯ ТА ФІНАНСІВ У НОВІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИТУАЦІЇ

Світ переживає безпрецедентні трансформації, спричинені геополітичною нестабільністю, технологічним прогресом, зміною клімату, демографічними тенденціями та, особливо, наслідками війни в Україні. Ці фактори формують якісно нову економічну дійсність, в якій звичні підходи до управління та фінансів виявляються недостатньо ефективними і потребують ретельного аналізу та нових, нестандартних рішень[1, с. 8].

Сучасні економічні умови вимагають від керівників компаній гнучкості, здатності пристосовуватися та далекоглядного стратегічного планування.

Глобальна нестабільність ускладнює будь-які прогнози. Менеджерам доводиться приймати рішення в умовах непевності щодо попиту, поставок, валютних коливань та змін у законодавстві. Традиційні довгострокові плани часто втрачають свою актуальність.

Геополітичні конфлікти, пандемії та екологічні катастрофи руйнують налагоджені логістичні зв'язки. Керівники повинні шукати альтернативних постачальників, оптимізувати запаси та створювати більш надійні та різноманітні системи постачання.

Швидкий розвиток технологій та демографічні зміни загострюють конкуренцію за таланти. Компаніям необхідно по-новому підходити до залучення, утримання та розвитку персоналу, інвестувати в навчання та перекваліфікацію.

В епоху зростаючої ролі технологій компанії, які не впроваджують цифрові рішення, ризикують програти в конкурентній боротьбі. Менеджмент повинен розуміти потенціал новітніх технологій (штучного інтелекту, великих даних, блокчейну тощо) та ефективно інтегрувати їх у свою діяльність.

Споживачі, інвестори та державні органи все більше звертають увагу на екологічні та соціальні аспекти діяльності компаній. Керівництво має враховувати принципи сталого розвитку у своїй стратегії та операційній діяльності, забезпечуючи прозорість та звітність.

Нова економічна реальність породжує нові види ризиків (кібернетичні, геополітичні, регуляторні, кліматичні). Ефективна система управління ризиками є ключовою для забезпечення стійкості бізнесу. Фінансова система також стикається зі значними труднощами, викликаними глобальними економічними змінами:

- Наслідки пандемії, перебої в постачанні та геополітичні конфлікти призвели до значного зростання цін у багатьох країнах. Це ускладнює завдання центральних банків щодо визначення монетарної політики, впливає на вартість капіталу та інвестиційні рішення.
- Уряди та приватний сектор накопичили великі борги, що в умовах підвищення процентних ставок може призвести до фінансової нестабільності.
- Геополітична невизначеність та зміни в монетарній політиці спричиняють значні коливання на фондових, валютних та сировинних ринках, ускладнюючи управління активами та ризиками.
- У відповідь на фінансові кризи та нові загрози регуляторні органи в усьому світі посилюють вимоги до фінансових установ, що збільшує витрати на дотримання норм та може стримувати інновації.
- Швидкий розвиток фінансових технологій та поява криптовалют створюють нові можливості, але й нові ризики для традиційної фінансової системи. Регуляторам необхідно знайти баланс між підтримкою інновацій та забезпеченням стабільності.
- В умовах економічної невизначеності та посилення вимог кредитори можуть ставати більш обережними, що ускладнює отримання коштів для деяких компаній, особливо малих і середніх.
- Санкції, торговельні війни та інші геополітичні фактори можуть значно впливати на міжнародні інвестиції та фінансові операції[2, 82-84].

Для успішної роботи в новій економічній реальності як керівництву компаній, так і фінансовій системі необхідно вживати активних заходів для керівництва:

- Розвивати стратегічне мислення та здатність швидко пристосовуватися до змін.
- Створювати гнучкі та надійні системи постачання.
- Інвестувати в розвиток персоналу та цифрові технології.
- Враховувати принципи сталого розвитку та ефективно управляти ризиками.
- Розвивати лідерські якості, необхідні для управління в умовах невизначеності.

В умовах нових економічних реалій менеджмент та фінансова система повинні вжити активних заходів для забезпечення стійкості фінансової системи:

- Проводити обдуману монетарну політику, спрямовану на контроль інфляції та стабільність цін.
- Управляти державним та приватним боргом.
- Посилити нагляд за фінансовими ринками для зменшення системних ризиків.
- Створювати сприятливі умови для розвитку фінтех-інновацій, одночасно контролюючи пов'язані з ними ризики.
- Забезпечити рівний доступ до фінансування для різних типів бізнесу.
- Адаптуватися до змін у міжнародних фінансових потоках та управляти валютними ризиками [2, 36-38].

Отже, нові економічні умови ставлять перед керівництвом компаній та фінансовою системою складні, але важливі завдання. Успішне їх вирішення потребує від усіх учасників економічного процесу гнучкості, інноваційного підходу, стратегічного бачення та готовності до співпраці. Лише спільними зусиллями ми зможемо забезпечити стабільний та стійкий розвиток в умовах постійних змін.

Список використаних джерел

1. Виклики та можливості фінансової системи в умовах воєнного стану. Круглий стіл студентського наукового гуртка «Податковий простір». 18 жовтня 2023 р. [матеріали]; за ред. Сич О.А. Львів. ЛНУ, 2023. 55с. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/Zbirnyk-18-zhovtnia-2023.pdf>

2. Фінансові механізми сталого розвитку України в умовах сучасних викликів: тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених з нагоди 125-річчя НУБіП України (м. Київ, 2 березня 2023 року). К.: Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2023. 504 с URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u381/zbirnik_nubip_02.03.23r.pdf

*Анастасія ТЯЖЧЕНКО,
студентка спеціальності 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок
Науковий керівник – Юлія МЕЛЬНИК,
викладач циклової комісії обліково-фінансових
та економічних дисциплін
Відокремлений структурний підрозділ
«Уманський фаховий коледж технологій та бізнесу
Уманського національного університету»
(м. Умань, Україна)*

КРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДОСВІД УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мета: аналіз ключових стратегій та досвіду адаптації українського бізнесу, виявлення успішних практик, створення практичних рекомендацій.

Актуальність: тема кризового менеджменту набула критичної актуальності в умовах бойових дій. Повномасштабне вторгнення РФ спричинило масштабну кризу для українського бізнесу, що характеризується руйнуванням інфраструктури, логістичними проблемами, масовою міграцією та іншими викликами. Дослідження стратегій адаптації в таких умовах має практичне значення для виживання та розвитку українського підприємництва та, звісно, академічну цікавість.

За даними Американської торговельної палати в Україні [1], серед американських компаній, що працюють в країні, спостерігається стриманий оптимізм щодо їхньої здатності продовжувати діяльність. Через два роки після початку повномасштабної війни переважна більшість (86%) цих компаній продовжують працювати в повному обсязі, а ще 12% – частково. Водночас, 30% опитаних компаній повідомили про пошкодження своєї нерухомості, причому в більшості випадків (75%) ці пошкодження були незначними, а в 25% – серйозними. Більше половини (58%) компаній-членів Палати не зазнали жодних майнових втрат за цей період.

Управління під час війни – складна та відповідальна справа, що вимагає унікального набору навичок та підходів. Ключовими факторами успішного управління в таких умовах вважаються швидкість прийняття рішень, збереження ефективних зв'язків з командою та адаптація до змінюваних обставин. Непередбачуваний та динамічний характер військових дій зумовлює непристосованість вже наявних традиційних управлінських принципів та практик, що сконцентровані на довгостроковому плануванні та зваженому управлінні ризиками. У таких умовах важливим стає застосування інструментів кризового менеджменту – комплексного механізму дій, спрямованих на порятунк організації та створення умов, необхідних для забезпечення її подальшого розвитку, а також прогнозування та попередження криз.

Метою кризового менеджменту є мінімізація негативних наслідків криз, відновлення функціонування організації.

Кризовий менеджмент виконує низку важливих завдань, що забезпечують досягнення цієї мети:

- попередження криз,
- реагування на кризу,
- подолання наслідків кризи.

Кризовому менеджменту необхідно враховувати специфіку воєнних криз [2]. Бойові дії несуть пряму загрозу життю та здоров'ю співробітників, впливають на їхній психологічний стан і знижують продуктивність. Вони також призводять до руйнувань інфраструктури, що забезпечує логістику та постачання, провокують міграцію, зміну попиту, втрату ринків, пошкодження активів, дестабілізацію правового поля та ускладнюють довгострокове планування.

Досвід антикризового управління вітчизняних підприємств є надзвичайно цінним [3]. Більшості з них довелося переорієнтувати свою діяльність, освоюючи нові ринки, релокувати виробничі потужності, щоб врятувати бізнес. Значні зусилля докладалися для збереження штату працівників, це зокрема виплата заробітних плат в складних умовах, надання психологічної підтримки та організація віддаленої роботи. Довелося шукати альтернативні джерела постачання сировини, нові логістичні маршрути, тимчасово відмовитися від морського транспорту, переглянути інвестиційні плани та оптимізувати витрати. Велика кількість підприємців користується державними програмами підтримки бізнесу та міжнародною фінансовою допомогою. Одним з ключових інструментів підтримки бізнесу став перехід на віддалену роботу, створення онлайн-платформ для продажів і комунікації з клієнтами.

Задля унаочнення наведемо конкретний кейс успішної адаптації IDS Ukraine. Як відомо, внаслідок окупації частини Херсонської області компанія втратила один із виробничих об'єктів у місті Гола Пристань. Однак, незважаючи на це, їй вдалося швидко налагодити роботу після вирішення першочергових питань, серед яких пріоритетом стало забезпечення безпеки співробітників та їх родин, підтримка громад, де розташовані виробничі потужності компанії (Моршин та Миргород).

Як зазначає генеральний директор IDS Ukraine М. Ткачук, компанія усвідомлює свою соціальну роль як виробника критично важливого продукту – питної води та великого платника податків, а загальний обсяг благодійних та гуманітарних проєктів сягнув 350 млн. грн. Крім того, IDS Ukraine організувала евакуацію співробітників з небезпечних регіонів та допомогла працевлаштуватися на інших заводах компанії. Попри війну IDS Ukraine продовжила розвиток та навіть запустила нову асептичну лінію (інвестиції у 438 млн. грн), презентувавши нову продукцію в 2024 році.

Отже, в умовах бойових дій, український бізнес демонструє стійкість, але часто зіштовхується з проблемами управління, що вимагають швидкої адаптації, тому кризовий менеджмент спрямований на мінімізацію наслідків криз та відновлення діяльності підприємств, що реалізується через такі

практики як релокація, пошук нових постачальників та оптимізація витрат, підтримка персоналу.

Проаналізувавши інформацію, можна сформулювати ключові рекомендації щодо підвищення ефективності антикризового управління в умовах воєнного стану:

- підвищення оперативності управління;
- забезпечення безпеки персоналу та надання підтримки;
- диверсифікування логістики та постачальників;
- оптимізація витрат;
- використання доступних програм підтримки.

Список використаних джерел

1. Результати опитування Палати «Ведення бізнесу після двох років повномасштабної війни росії в Україні». Американська торговельна палата в Україні. URL: <https://chamber.ua/ua/news/rezultaty-opytuvannia-palaty-vedennia-biznesu-pislia-dvokh-rokiv-povnomasshtabnoi-viyny-rosii-v-ukraini/> (дата звернення: 07.05.2025).

2. Новітні парадигми менеджменту в умовах воєнного стану: монографія / Батюк Б. Б., Воскобійник С. Я., Вовк М. В. та ін. – Львів: СПОЛОМ, 2024. – 374 с.

3. Сергій Яхонтов. Кризовий менеджмент по-українськи. Як компанії-лідери долають виклики війни. <https://mind.ua>. URL: <https://mind.ua/publications/20276814-krizovij-menedzhment-po-ukrayinski-yak-kompaniyi-lideri-dolayut-vikliki-vijni> (дата звернення: 07.05.2025)

Сніжана ШАДУРА,
студентка спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
Науковий керівник – Наталія ЛЕОНІДОВА,
викладач циклової комісії обліково-фінансових
та економічних дисциплін
Економіко-правовий фаховий коледж
Київського кооперативного інституту бізнесу і права
(м. Київ, Україна)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КООПЕРАТИВАМИ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується глобальною цифровою трансформацією, яка торкнулася практично всіх секторів господарської діяльності. Технологічні інновації відкривають нові можливості для модернізації механізмів управління різноманітними формами організації бізнесу, зокрема й кооперативами. Кооперативний рух, який має багату історію та традиції, сьогодні стикається з необхідністю адаптації до нових економічних реалій. Цифровізація виступає потужним інструментом, що дозволяє кооперативам не лише зберегти свої унікальні риси та принципи

функціонування, але й суттєво підвищити ефективність управлінських процесів, розширити спектр послуг та продуктів, покращити взаємодію з членами кооперативу.

Трансформаційні зміни в економіці спричиняють переоцінку традиційних підходів до функціонування кооперативів. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність кооперативних організацій створює підґрунтя для розробки нових механізмів управління, що базуються на принципах гнучкості, адаптивності та інноваційності. Актуальність дослідження проблем цифровізації кооперативного сектору зумовлюється необхідністю забезпечення сталого розвитку кооперативів у контексті зростаючої конкуренції та глобалізаційних викликів.

Динамічні зміни у зовнішньому середовищі функціонування кооперативів формують нові виклики для менеджменту. Традиційні методи управління, що базувалися на колегіальності прийняття рішень, демократичних принципах та соціальній орієнтації, потребують переосмислення в контексті цифрової трансформації. Впровадження інформаційних систем, автоматизація бізнес-процесів, використання аналітичних інструментів для обробки даних стають невід'ємними складовими успішного кооперативного менеджменту.

Зростаюча роль інформаційних технологій у діяльності кооперативів ставить питання про необхідність розробки спеціалізованих програмних продуктів, що враховують особливості кооперативної моделі господарювання. Створення інтегрованих інформаційних систем, які охоплюють всі аспекти діяльності кооперативу - від обліку членів до управління фінансами, логістикою, виробництвом - стає важливим напрямом цифрової трансформації [2].

Протягом останніх років спостерігається поглиблення інтеграції цифрових технологій у сферу кооперативного управління. Впровадження систем електронного документообігу, автоматизація обліку та контролю, використання аналітичних інструментів для прийняття управлінських рішень сприяють підвищенню ефективності діяльності кооперативів. Розвиток мобільних технологій створює нові можливості для взаємодії між членами кооперативу, забезпечує доступ до інформації та послуг незалежно від місця знаходження.

Соціально-економічні аспекти цифровізації управління кооперативами пов'язані з необхідністю збереження унікальних рис кооперативної моделі господарювання. Інформаційні технології мають сприяти реалізації демократичних принципів управління, забезпечувати прозорість діяльності, створювати умови для активної участі членів у прийнятті рішень. Врахування соціального виміру цифрової трансформації дозволяє розробити збалансовані стратегії, що поєднують економічну ефективність з реалізацією соціальної місії кооперативів.

Трансформаційні процеси в управлінні кооперативами під впливом цифровізації охоплюють різні рівні – від операційного до стратегічного. На операційному рівні відбувається автоматизація рутинних процесів,

впровадження систем електронного документообігу, використання спеціалізованого програмного забезпечення для обліку та контролю. На тактичному рівні цифрові технології сприяють оптимізації бізнес-процесів, покращенню комунікації, підвищенню ефективності логістики та маркетингу. Стратегічний рівень передбачає використання інформаційних систем для аналізу ринкових тенденцій, прогнозування, розробки стратегічних планів розвитку кооперативу [4].

Розглядаючи цифровізацію як інструмент удосконалення управління кооперативами, слід зазначити, що вона охоплює широкий спектр технологій та підходів – від базових інформаційних систем до сучасних рішень на основі штучного інтелекту, блокчейну, великих даних. Вибір конкретних інструментів залежить від специфіки діяльності кооперативу, його розміру, наявних ресурсів, стратегічних цілей. Диференційований підхід до впровадження цифрових технологій дозволяє забезпечити максимальну ефективність інвестицій у цифрову трансформацію.

Зарубіжний досвід свідчить про успішне використання цифрових технологій у кооперативах різних галузей – від сільського господарства до банківського сектору, роздрібної торгівлі, житлово-комунального господарства. Аналіз кращих практик демонструє, що цифровізація сприяє розвитку нових форм кооперації, підвищенню конкурентоспроможності, розширенню можливостей для членів кооперативу. Інноваційні підходи до управління, засновані на використанні інформаційних технологій, дозволяють кооперативам адаптуватися до динамічних змін зовнішнього середовища.

Стратегічні напрями цифровізації управління кооперативами включають розвиток цифрових платформ для взаємодії з членами та клієнтами, автоматизацію бізнес-процесів, впровадження систем підтримки прийняття рішень, розвиток електронної комерції, використання аналітичних інструментів для обробки даних. Комплексний підхід до цифрової трансформації дозволяє досягти синергетичного ефекту, що проявляється у підвищенні ефективності діяльності кооперативу в цілому [1].

Перспективним напрямом цифровізації управління кооперативами виступає розвиток платформної економіки, яка створює нові можливості для кооперативної співпраці. Цифрові платформи дозволяють знизити трансакційні витрати, забезпечити більш ефективну взаємодію між учасниками, розширити доступ до ринків. Кооперативні платформи, засновані на принципах спільного володіння та управління, можуть стати альтернативою комерційним рішенням, забезпечуючи справедливий розподіл вигод від використання технологій.

Аналізуючи сучасний стан цифровізації управління кооперативами, можна виділити низку проблем та викликів, з якими стикаються кооперативні організації у процесі впровадження інформаційних технологій. Серед них – недостатній рівень цифрової грамотності членів та працівників, обмежені фінансові ресурси для інвестицій у технології, відсутність спеціалізованих програмних рішень, що враховують специфіку кооперативної моделі,

недостатній рівень розвитку цифрової інфраструктури, особливо у сільській місцевості.

Проблематика цифрового розриву набуває особливого значення для кооперативного руху, який традиційно має сильні позиції у сільських районах та малих містах. Нерівномірний доступ до цифрових технологій може посилити економічну нерівність, обмежити можливості для розвитку кооперативів у менш розвинених регіонах. Розробка механізмів подолання цифрового розриву стає важливим завданням для забезпечення сталого розвитку кооперативного сектору [4].

Визначення стратегічних пріоритетів цифровізації управління кооперативами має базуватися на врахуванні потреб та можливостей конкретних організацій. Гнучкий підхід до впровадження інформаційних технологій дозволяє адаптувати процес цифрової трансформації до специфіки діяльності, забезпечити оптимальне співвідношення витрат та результатів. Поетапна реалізація проектів цифровізації, починаючи з найбільш пріоритетних напрямів, дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити стійкий прогрес.

Фактори успішності цифровізації управління кооперативами включають наявність чіткого бачення та стратегії трансформації, підтримку з боку керівництва, залучення членів кооперативу до процесу змін, розвиток цифрових компетенцій, формування культури інновацій. Комплексний підхід до управління змінами дозволяє забезпечити успішну реалізацію проектів цифровізації, досягти поставлених цілей та отримати очікувані ефекти.

Сучасні інформаційні технології надають кооперативам широкий спектр можливостей для удосконалення управління. Системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) дозволяють покращити взаємодію з членами кооперативу, забезпечити індивідуальний підхід до задоволення їх потреб. Системи планування ресурсів підприємства (ERP) сприяють оптимізації бізнес-процесів, підвищенню ефективності використання ресурсів. Аналітичні інструменти та системи підтримки прийняття рішень забезпечують можливість обробки великих обсягів даних, виявлення закономірностей та тенденцій, прогнозування розвитку ситуації. Електронна комерція відкриває нові канали збуту продукції та послуг кооперативів.

Інноваційні технології, такі як блокчейн, штучний інтелект, інтернет речей, створюють нові можливості для кооперативного сектору. Блокчейн може забезпечити прозорість трансакцій, захист даних, розвиток нових форм фінансування та інвестування. Штучний інтелект дозволяє автоматизувати аналіз даних, оптимізувати процеси, розвивати нові сервіси для членів кооперативу. Інтернет речей сприяє підвищенню ефективності виробництва, логістики, контролю якості [5].

Державна підтримка цифровізації кооперативного сектору може здійснюватися через різні механізми – від розвитку цифрової інфраструктури до фінансової підтримки проектів цифрової трансформації, навчання та консультування, створення спеціалізованих інформаційних ресурсів. Формування сприятливого інституційного середовища для цифровізації

кооперативів сприяє прискоренню трансформаційних процесів, підвищенню конкурентоспроможності кооперативного сектору.

Отже, очевидно суттєвий вплив цифрових технологій на всі аспекти діяльності кооперативів – від організації виробництва продукції до маркетингу, логістики, фінансового управління та взаємодії з членами кооперативу. Технологічні інновації створюють можливості для розширення ринків збуту, оптимізації витрат, підвищення якості продукції та послуг, розвитку нових напрямів діяльності. Використання цифрових платформ та мобільних додатків дозволяє кооперативам поліпшити комунікацію з членами, забезпечити більшу прозорість діяльності, підвищити рівень залученості учасників до процесів управління.

Список використаних джерел

1. Digital Decade indicators and trajectories. European Commission. URL: https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/dd-trajectories/charts/dd-trajectories?indicator=dd_dii&indicatorGroup=digital_decade&breakdownGroup=digital_decade&unit=pc_ent&country=EU
2. Sebastian I. M., Ross J. W., Beath C., Mocker M., Moloney K. G., & Fonstad N. O. How big old companies navigate digital transformation. *MIS Quarterly Executive*. 2017. September 16:3. P. 197–213.
3. Панкратова О. М. Цифровізація як сучасний тренд розвитку менеджменту. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-55>
4. Томах В. В., Сігаєва Т. Є., Мартиненко М. В. Цифрова трансформація управління підприємствами України у контексті сталого розвитку: інноваційні рішення, креативні технології. *Академічні візії*. 2023. № 18. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7840221>
5. Якушенко К. В., Шиманська А. В. Цифрова трансформація інформаційного забезпечення управління економікою держав-членів ЄАЕС / К. В. Якушенко, А. В. Шиманська // *Новини науки і технологій*, 2017. -№ 2 (41). -С. 11-20.

Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
Фаховий коледж “Універсум”

пр-т Леоніда Каденюка, 16
м.Київ, Україна

<https://fku.kubg.edu.ua/>